

WILLIAM Z. FOSTER

WILLIAM Z. FOSTER

ISTORIA
CELOR TREI
INTERNAȚIONALE

MIȘCĂRILE SOCIALISTE ȘI COMUNISTE
DIN 1848 PÎNĂ ÎN PREZENT

EDITURA POLITICĂ

București — 1958

HISTORY
OF THE THREE
INTERNATIONALS
BY WILLIAM Z. FOSTER

T ÎN SĂ MULTUMESC foarte mult tuturor prietenilor care m-au ajutat să scriu această carte. Mulți și-au dat o valoroasă contribuție prin sfatul lor, prin importantul material bibliografic pe care mi l-au pus la dispoziție, prin lectura atentă a șpalturilor și prin observațiile critice făcute cu acest prilej — lucruri pentru care le sînt sincer recunoscător. Doresc să mulțumesc în mod deosebit lui Arthur Zipser pentru vasta și extrem de utila sa muncă de cercetare.

WILLIAM Z. FOSTER

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după originalul în limba engleză, apărut în editura „International Publishers“, New York, 1955.

CUVÎNT INTRODUCȚIV

Lucrarea „Istoria celor trei Internaționale“ a lui William Z. Foster, președintele de onoare al Partidului Comunist din S.U.A., reprezintă o încercare valoroasă de analiză a dezvoltării mișcării muncitorești internaționale în decursul unei perioade de peste 100 de ani. Ea va contribui la completarea unui gol pe care, fără îndoială, l-au simțit toți acei care se interesează de problemele celei mai vaste și mai revoluționare mișcări sociale din întreaga istorie a societății omenești, mișcarea proletariatului modern, în fruntea tuturor celor ce muncesc, pentru lichidarea exploatării omului de către om, pentru socialism.

Mișcarea muncitorească a dat în toate țările nenumărați eroi care s-au jertfit cu abnegație celui mai înalt dintre idealurile omenirii. Ea a făurit conducători neînfricați și înțelepți din rândurile acelor pe care rînduierile capitaliste îi condamnau și îi condamnă doar la muncă și mizerie.

Un astfel de conducător proletar, crescut și călit în focul luptelor muncitorești, este și autorul lucrării de față.

William Z. Foster este un veteran al mișcării muncitorești din America și un militant de seamă al mișcării muncitorești internaționale. Născut la 25 februarie 1881, într-o familie de muncitori din orașul Tawton, statul Massachusetts, Foster s-a încadrat de tînr în mișcarea muncitorească. În 1901 este membru al partidului socialist din S.U.A., apoi membru al organizației „Muncitorii industriali din lumea întreagă“. În 1912, W.Z. Foster devine secretar al „Ligii sindicalștilor“ din America, iar mai tîrziu conduce „Liga industrială internațională a sindicatelor din S.U.A.“.

După primul război mondial, Foster a organizat și a condus mai multe organizații sindicale mari, a inițiat și a condus o serie de greve, printre care greva din septembrie 1919, la care au participat 365.000 de muncitori. În 1920, din inițiativa și cu participarea directă a lui Foster, a fost creată Liga de propagandă sindicală (transformată în 1929 în Liga unității sindicale), care a desfășurat o rodnică activitate mai ales împotriva conducătorilor de dreapta ai Federației americane a muncii.

Foster a fost unul dintre primii membri ai conducerii Partidului Comunist din S.U.A., în care a fost ales în 1921. Tot în acest an el a participat la primul Congres al Internaționalei Sindicale Roșii și la Congresul Internaționalei Comuniste. Din 1924 Foster devine membru al Biroului Politic al P.C. din S.U.A., iar între 1929 și 1938 este președinte al C.C.; din 1938 pînă în 1944 este președinte al Comitetului național al Partidului Comunist din S.U.A. În 1924 a fost ales membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, în 1928 membru supleant al Prezidiului C.E. al Internaționalei Comuniste, iar cu ocazia Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste din 1935 a fost ales membru al prezidiului. Totodată, între anii 1932-1937 a fost membru în Biroul Executiv al Internaționalei Sindicale Roșii.

În anii celui de-al doilea război mondial Foster s-a ridicat împotriva politicii trădătorului Browder, care în 1944 a obținut dizolvarea partidului comunist. Sub conducerea lui Foster, la congresul extraordinar din 1945, Partidul Comunist din S.U.A. s-a reînființat ca partid de tip nou al clasei muncitoare nord-americane.

Foster este cunoscut și ca un valoros teoretician marxist. El este autorul mai multor cărți și articole, printre care „Schiță a istoriei politice a celor două Americi”, „Istoria Partidului Comunist din Statele Unite ale Americii”, „Istoria și lupta poporului negru din S.U.A.”, „Viața unui muncitor” și altele.

De-a lungul întregii sale vieți, pusă în slujba luptei clasei muncitoare, în condițiile deosebit de grele în care se desfășoară această luptă în Statele Unite ale Americii, el a stat ferm pe pozițiile marxism-leninismului, combătînd pe refor-

miști, oportuniști și pe toți trădătorii socialismului. Foster a jucat un rol important și în timpul celui de-al XVI-lea Congres extraordinar al Partidului Comunist din Statele Unite, care a avut loc în 1957, în înfrîngerea lichidatorilor oportuniști din partid, care cereau dizolvarea partidului și transformarea lui într-o organizație de masă. Cu aceeași vigoare, în pofida vârstei sale înaintate, Foster continuă lupta împotriva elementelor revizioniste din America, pentru apărarea existenței partidului comunist și a purității sale ideologice, chează la victoriei clasei muncitoare americane asupra exploataților.

În lucrarea sa, tratînd de pe poziții marxist-leniniste, în lumina faptelor istorice, probleme de bază ca: războiul și pacea, rolul conducător al partidului, statul și dictatura proletariatului, internaționalismul proletar, rolul conducător al Uniunii Sovietice și importanța istorică a creării lagărului socialist etc., atacînd tezele revizioniste ale unui Bernstein, Kautsky și alți renegați, Foster nu numai că combate pe revizionistii și renegații din America, ci demonstrează falsitatea tuturor teoriilor revizioniste contemporane.

W.Z. Foster cunoaște bine mișcarea muncitorească internațională și a contribuit direct la dezvoltarea ei. Lucrarea lui despre cele trei Internaționale, editată în 1955, se citește cu mult interes.

Prima parte a lucrării este consacrată descrierii procesului de formare a proletariatului, începuturilor mișcării muncitorești, procesului de transformare a clasei muncitoare din clasă în sine în clasă pentru sine. Autorul descrie mișcarea cartistă din Anglia, analizează rolul jucat de teoriile socialiștilor utopici în dezvoltarea mișcării muncitorești, analizează apoi diferite curente socialiste și pseudosocialiste, ca, de pildă: sindicalismul pur, blanquismul, proudhonismul, bakunismul și lassalleianismul.

Un adevărat salt calitativ în dezvoltarea mișcării revoluționare internaționale, arată Foster, a fost elaborarea socialismului științific de către Karl Marx și Friedrich Engels. În 1848 apare „Manifestul Partidului Comunist”, primul program revoluționar al muncitorilor din întreaga lume. El a

pus bazele trainice ale concepției despre lume a proletariatului și a luminat muncitorilor calea spre socialism. „În deceniile următoare — scrie Foster —, Marx, Engels, V. I. Lenin și alții au scris numeroase lucrări în care au fost dezvoltate și aprofundate tezele fundamentale ale «Manifestului Partidului Comunist». Astăzi, după mai bine de 100 de ani de la data când a fost scris acest măreț document, «Manifestul Partidului Comunist» stă neclintit ca o stâncă, fiind o călăuză luminoasă a clasei muncitoare din lumea întreagă. El a fost verificat prin experiența revoluționară a câtorva generații și s-a dovedit absolut invulnerabil în fața atacurilor dușmanilor capitaliști“¹.

Pentru a deveni într-adevăr o clasă pentru sine, conștientă de misiunea sa istorică, proletariatul trebuia să rupă odată pentru totdeauna cu ideologia burgheză, să se lepede de iluziile legate de lozincile și promisiunile demagogice ale burgheziei. Înfrângerea proletariatului în revoluția din 1848 a însemnat un punct de cotitură în această privință. „...Experiența a dovedit curînd — scrie Foster despre diferitele platforme constituționale burgheze — că asemenea drepturi pe hîrtie pot deveni reale pentru muncitori numai atunci cînd ei înșiși luptă cu hotărîre pentru ca ele să fie traduse în fapt“². Proletariatul a folosit însă transformările burghezo-democratice pentru a se organiza și pentru a-și apăra organizațiile sale, trecînd la înfăptuirea lozincii din „Manifestul Comunist“ „Proletari din toate țările, uniți-vă!“ care a cucerit mintea și simțămintele proletarilor înaintați din întreaga lume.

Marx și Engels au avut un rol hotărîtor în organizarea Internaționalei I (septembrie 1864), care a devenit centrul de luptă al mișcării muncitorești din majoritatea țărilor capitaliste dezvoltate, centrul de răspîndire a teoriei marxiste în rîndurile proletariatului internațional.

Foster descrie cele mai importante acțiuni inițiate de Internaționala I în diferite țări și centre proletare, arată poziția Internaționalei I față de războiul civil din America, războiul

franco-prusian, Comuna din Paris, față de problema irlandeză și alte evenimente internaționale importante, precum și lupta dîrză a lui Marx și Engels și a elementelor marxiste din Internațională pentru a da mișcării muncitorești o linie revoluționară. Lupta se ducea mai ales împotriva elementelor de dreapta, care se aflau sub influența directă a ideologiei burgheze, și împotriva sectarismului reprezentat de anarhiști.

După cum se știe, Internaționala I a avut un rol de însemnătate uriașă în dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale, în lupta pentru puritatea ideologiei revoluționare a proletariatului, deși ea s-a dizolvat după numai 12 ani de existență. W.Z. Foster apreciază rolul ei în felul următor: „... Internaționala I a formulat politica clasei muncitoare față de statul capitalist și față de stat în general, a stabilit rolul mișcării sindicale, al cooperativelor, al luptei pentru libertăți democratice și a analizat profund situația femeilor. Ea a definit funcțiile principale ale partidului politic muncitoresc și a stabilit atitudinea proletariatului față de țărănime, față de problema războiului și față de problema națională. Ea a stabilit tehnica insurecției armate, a lămurit raportul dintre revendicările imediate și revoluția proletară, precum și perspectivele dictaturii proletariatului, și a început educarea în diferite țări a unui nucleu de conducători marxiști experimentați“¹. Mult timp după autodizolvarea Internaționalei I, arată Foster pe baza unui vast material faptic, tradițiile ei au contribuit enorm la educarea muncitorilor din întreaga lume în spiritul internaționalismului proletar și al solidarității internaționale.

Marx și Engels au continuat să îndrumeze din punct de vedere politic mișcarea muncitorească în dezvoltare. Autorul se ocupă pe larg de lupta lui Marx și Engels împotriva oportunismului în mișcarea muncitorească internațională. Referindu-se la celebra lucrare „Critica programului de la Gotha“, în care Marx condamnă „concepțiile economice eronate, atitudinea greșită față de rolul statului, capitularea în fața concepției lassalleiene (malthusiene) a «legii de aramă a salariului»... subaprecierea internaționalismului“², Foster demască elemen-

¹ Vezi volumul de față, pag. 17.

² Op. cit., pag. 7.

¹ Op. cit., pag. 142.

² Op. cit., pag. 155.

tele oportuniste din partidul socialist german, care au ascuns timp de 16 ani această lucrare de seamă a lui Marx.

Autorul analizează condițiile istorice în care a fost creată, după moartea lui Marx, Internaționala a II-a, îndrumată de Engels. Sistemul capitalist cunoștea atunci o dezvoltare rapidă și relativ pașnică. Industria creștea vertiginos nu numai în țări capitaliste vechi ca Anglia, Franța, S.U.A. etc., ci și în țări, pe atunci rămase în urmă, cum erau Japonia, Rusia. Creșterea rapidă și numărul muncitorilor, ceea ce crea o bază de masă pentru sindicatele și organizațiile politice ale clasei muncitoare.

Internaționala a II-a, arată W.Z. Foster, a jucat un rol pozitiv mai ales în ceea ce privește organizarea unui mare număr de partide socialiste în diferite țări. Ea a obținut de asemenea numeroase concesii din partea patronilor și a guvernelor în problemele salariilor, orelor de muncă, asigurărilor sociale, legislației muncitorești și dreptului de vot pentru muncitori, bărbați și femei. Însă „pentru succesele Internaționalei a II-a s-a plătit un preț oribil, și anume abandonarea principiilor marxismului. De dragul unor rezultate imediate, conducerea acestei organizații a uitat de țelul final al socialismului”¹. Analiza științifică și programul revoluționar al marxismului fuseseră înlocuite cu un oportunism mic-burghez, care nu avea nimic comun cu marxismul.

Deosebit de actuală în condițiile de azi ale intensificării încercărilor burgheziei imperialiste de a adormi conștiința maselor cu ajutorul revizionismului, pe de o parte, și ale intensificării luptei pentru apărarea purității învățaturii marxist-leniniste și a unității ideologice a mișcării comuniste internaționale, pe de altă parte, este analiza pe care W. Foster o face în cartea sa cauzelor oportunismului partidelor din Internaționala a II-a și falimentului acesteia.

Lenin a arătat că oportuniștii de tipul lui Bernstein pregătiseră de mult falimentul Internaționalei a II-a, „negând revoluția socialistă și substituindu-i reformismul burghez; negând lupta de clasă și necesitatea transformării ei, în anumite momente, în război civil și propovăduind colaborarea între

¹ Vezi volumul de față, pag. 280.

clase...”¹ Citînd aceste cuvinte, Foster scrie: „Cauza fundamentală a falimentului Internaționalei a II-a a fost faptul că, dominată de birocrății oportuniști ai mișcării muncitorești și de intelectuali mic-burghezi, ea a succumbat de pe urma corupției și iluziilor generate de perioada de creștere și expansiune rapidă a imperialismului mondial. Aruncînd peste bord toate principiile marxiste, conducerea ei a tras din așa-zisa «prosperitate» și din relativa «stabilitate» a sistemului capitalist concluzia contrarevoluționară că regimul existent se va transforma în socialism sau, mai degrabă, în ceea ce corespundea concepției lor mic-burgheze despre socialism. Putregaiul întregii lor concepții a ieșit la iveală în momentul în care sistemul capitalist a intrat într-o nouă perioadă de mari războaie și revoluții, începutul erei sale de putrefacție și de declin”².

Oare nu se întîmplă astăzi ceva asemănător cu acei intelectuali mic-burghezi care încearcă să reînvie bernsteinismul sub masca unui „marxism creator”? Prinși în mreaja iluziilor generate de „boom”-ul postbelic și mai ales de propaganda imperialistă în jurul așa-zisului „capitalism popular”, al „statului prosperității veșnice”, ei, aidoma revizionistilor de la începutul secolului, au părăsit punctul de vedere marxist, de clasă, situîndu-se tot mai mult pe pozițiile ideologiei burgheze în aprecierea fenomenelor sociale. Aceasta se manifestă între altele în „teorii”, luate din arsenalul propagandei burgheze, după care statul actual capitalist, dominat tot mai mult de monopolști, ar fi situat deasupra claselor, iar capitalismul monopolist de stat — forma cea mai înaltă a proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție și a exploatării capitaliste — este considerat un „element socialist”. În același timp nașterea sistemului mondial al economiei socialiste — cea mai mare cucerire a popoarelor în zilele noastre — este prezentată ca un fapt dăunător, iar politica externă a țărilor socialiste și politica externă agresivă a cercurilor imperialiste sînt puse pe același plan.

Este însă neîndoielnic că teoriile revizionismului contemporan se vor zdrobi de forța și unitatea ideologică a lagărului

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 18.

² Vezi volumul de față, pag. 281.

socialist, a întregii mișcări comuniste din lume și că desfășurarea evenimentelor istorice rezervă noilor revizionişti soarta premergătorilor lor demascați la timpul său de Lenin.

Izbucnirea primului război mondial a scos la iveală adevărata față, de trădători, a conducătorilor oportuniști ai Internaționalei a II-a. Părăsind marxismul, ei s-au situat pe poziții șovine, reacționare în aprecierea cauzelor și caracterului războiului.

Cartea lui Foster oferă cititorului un foarte bogat și prețios material cu privire la lupta lui Lenin și a bolșevicilor împotriva oportuniștilor social-șovini în perioada primului război mondial, pentru o poziție justă a partidelor socialiste în problema războiului. La conferința de la Zimmerwald (septembrie 1915), la care au participat și socialiști români, gruparea leninistă a prezentat un proiect de rezoluție care chema la încetarea imediată a războiului, la retragerea imediată a socialiștilor din guvernele imperialiste, la răsturnarea acestor guverne și la refuzul de a vota creditele de război.

Mai târziu, în aprilie 1916 la Kienthal, grupul bolșevic a propus ca muncitorii să întoarcă armele împotriva dușmanului comun — guvernele capitaliste.

Aripile de stînga de la Zimmerwald și Kienthal aveau să constituie ulterior nucleul viitoarelor partide comuniste. Solidarizîndu-se cu poziția naționalistă a burgheziei, oportuniștii din Internaționala a II-a au îndemnat proletariatul din propria țară să lupte împotriva proletariatului din alte țări, au servit deschis interesele imperialiștilor din propria lor țară. Ei au comis astfel o trădare, o crimă față de interesele maselor muncitoare. Părăsirea pozițiilor internaționaliste i-a dus și pe revizionişti de azi la concluzii cu totul străine intereselor clasei muncitoare în analiza situației internaționale.

Paralel cu aceasta, atacurile revizioniste se îndreaptă împotriva partidului ca forță conducătoare în construirea socialismului, mergînd sub o formă sau alta pînă la preamărirea spontaneității. Dacă o asemenea linie politică nu ar fi combătută, ea nu ar putea duce decît la dezarmarea clasei muncitoare și la slăbirea pozițiilor socialismului.

Evocînd în cartea sa rolul uriaș pe care l-a jucat Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și genialul conducător și creator, V.I. Lenin, în mișcarea muncitorească internațională, lupta pe care au dus-o Lenin și bolșevicii împotriva revizionismului începînd cu perioada pregătirii revoluției din 1905—1907, Foster subliniază punctul de vedere leninist cu privire la rădăcinile oportunismului și revizionismului.

Discuțiile purtate în jurul revoluției ruse mai ales în problema: care clasă este hegemonul firesc al revoluției, burghezia sau proletariatul, au arătat poziția profund oportunistă a majorității conducerii Internaționalei a II-a, care se tîra în coada burgheziei. Opunîndu-se acestor tendințe și demascînd esența lor politică, ideologică, de clasă, Lenin a dezvoltat în mod genial învățătura marxistă despre revoluție, dînd clasei muncitoare o călăuză sigură în lupta împotriva burgheziei imperialiste, pentru înfăptuirea revoluției proletare.

Cartea lui Foster tratează amănunțit modul cum a fost pregătită și condusă revoluția burghezo-democratică rusă din februarie 1917, punînd în lumină strategia și tactica partidului bolșevic, care, în frunte cu marele Lenin, a știut să dirijeze forțele revoluționare din Rusia astfel încît să dea la timp claselor exploatatoare lovitura decisivă.

Foster se ocupă pe larg de importanța internațională a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și de influența ei asupra mișcării muncitorești internaționale, de meritul uriaș al primului stat socialist, care a deschis calea eliberării popoarelor din lumea întreagă. Gloriosul partid al lui Lenin, organizatorul revoluției, a devenit avangarda și exemplul întregii mișcări comuniste mondiale. Autorul consacră capitole speciale revoluției din Germania și din Ungaria, se ocupă de cauzele înfrîngerii acestor revoluții și mai ales de rolul pe care l-au jucat în trădarea intereselor revoluționare ale clasei muncitoare conducătorii social-democrați de dreapta. Foster citează cuvintele lui Ebert: „Urăsc revoluția așa cum urăsc păcatul”¹ ca semnificative pentru poziția trădătoare a conducătorilor social-democrați în ceea ce privește revoluția.

¹ Op. cit., pag. 331.

Un bogat material va găsi cititorul în cartea lui Foster în legătură cu marile acțiuni întreprinse de proletariatul internațional în apărarea primei revoluții socialiste victorioase, cu acțiunile de solidarizare cu poporul rus, de ajutorare a lui în timpul războiului civil și a foametei din Rusia. Autorul face o amplă analiză a primelor decrete ale guvernului sovietic, a sistemului socialist și a structurii politice-economice a statului socialist, a rolului conducător pe care l-a avut P.C.U.S., în frunte cu Lenin, în organizarea Statului sovietic și în trecerea de la economia comunismului de război la refacerea economică și la organizarea economiei socialiste a Uniunii Sovietice, precum și a luptei duse de partidul bolșevic, în frunte cu Lenin, împotriva troțkiștilor și a altor curente și tendințe antileniniste.

Mai multe capitole sînt închinare creării Internaționalei a III-a, Comuniste (martie 1919) și rolului uriaș pe care l-au avut Lenin și bolșevicii în dezvoltarea mișcării comuniste mondiale.

Autorul arată foarte just că Internaționala Comunistă „a fost rodul unei lungi evoluții a maselor spre stînga. Această evoluție a început încă de pe timpul lui Marx și Engels, iar rădăcinile ei mai apropiate erau întemeierea — în 1903 — a grupării bolșevice în sînul partidului rus, îndelungata luptă dusă în perioada premergătoare războiului atît în Rusia cît și în sînul Internaționalei a II-a împotriva revizionistilor menșevici și a centriștilor partizani ai lui Kautsky, lupta înverșunată împotriva războiului dusă de aripa de stînga a mișcării zimmerwaldiene, marile victorii ale Revoluției ruse și luptele revoluționare care aveau loc în Germania și în alte țări. Principalul conducător al întregii acestei dezvoltări a mișcării revoluționare a fost, atît din punct de vedere teoretic cît și practic, marele Lenin”¹.

Cititorii cărții lui Foster vor găsi un bogat material cu privire la congresele Internaționalei Comuniste, la programul ei, la cele 21 de condiții de primire în rîndurile ei, la poziția Internaționalei față de problema popoarelor coloniale și de-

¹ Op. cit., pag. 342.

pendente, la lupta care se desfășura în sînul partidelor socialiste mai importante pentru afilierea la Internaționala Comunistă, la rolul lui Lenin în elaborarea strategiei și tacticii juste a tinerelor partide comuniste. Ca participant direct la activitatea Internaționalei Comuniste, Foster este în măsură să arate rolul important pe care l-au avut articolele lui Lenin și mai ales lucrarea sa „Stîngismul” — boala copilăriei comunismului” în clarificarea ideologică și în lupta împotriva sectarismului din rîndurile partidelor care se afiliașeau la Internaționala Comunistă, în lupta pentru unitatea mișcării muncitorești pe baza principiilor marxist-leniniste.

Foster arată cum „în cadrul regrupării generale a forțelor capitalismului după marile lovituri ale războiului mondial și ale Revoluției ruse, cadavrul Internaționalei a II-a a fost dezgropat și readus la viață la o conferință generală socialistă ținută la Berna în februarie 1919”¹. În timp ce masele muncitoare luptau cu arma în mînă pentru instaurarea Sovietelor, Congresul Internaționalei Socialiste s-a declarat împotriva dictaturii proletariatului, pentru menținerea democrației burgheze, patronînd prin liderii ei germani asasinarea lui Liebknecht și a Rosei Luxemburg. În timp ce Internaționala Comunistă și-a formulat precis atitudinea ei în problema național-colonială, arătînd popoarelor asuprite calea de luptă pentru scuturarea jugului colonial și dînd prin aceasta capitalismului o lovitură directă într-unul din punctele sale vitale, Internaționala Socialistă s-a menținut pe poziția ei veche de recunoaștere a dreptului la autodeterminare numai pentru popoarele europene și neglijînd complet problema popoarelor asuprite din colonii, ceea ce permite lui Foster să caracterizeze această poziție drept „imperialism social-democrat”.

În lucrare găsim un vast material în legătură cu poziția și activitatea partidelor comuniste în timpul stabilizării relative a capitalismului, iar mai tîrziu în legătură cu lupta dusă pe plan internațional împotriva fascismului și pregătirilor de război contra Uniunii Sovietice. Internaționala Comunistă a îndrumat proletariatul mondial, arătîndu-i cum să lupte în timpul crizei economice din 1929—1933 pentru ca greutățile acestei crize să nu fie suportate exclusiv de clasa muncitoare.

¹ Op. cit., pag. 339.

Un rol important în lupta partidelor comuniste și a popoarelor amenințate de fascism și război l-a avut Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste. Foster expune pe larg tactica indicată de Congresul al VII-lea, tactica luptei pentru front unic muncitoresc și front popular împotriva fascismului și a pericolului de război antisovietic. El arată efectul pe care l-a avut tactica frontului unic și a frontului popular atât în înfrângerea fascismului în Franța încă înainte de Congresul al VII-lea cât și în desfășurarea luptei eroice a poporului spaniol împotriva lui Franco în timpul războiului din Spania.

Un loc însemnat îl ocupă în cartea lui Foster prezentarea cauzelor celui de-al doilea război mondial și a modului în care a fost el pregătit de imperialismul mondial. Autorul arată cum au sprijinit imperialiștii, în frunte cu cei englezi și americani, pregătirile de război ale lui Hitler și rolul pe care l-au jucat în această privință elementele de dreapta din partidele social-democrate.

Înfățișînd politica consecventă de pace dusă de Uniunea Sovietică între cele două războaie mondiale atât în afara Ligii Națiunilor, cât și după 1934 în cadrul ei, împotriva politicii müncheneze a guvernelor francez, englez și american, Foster menționează rolul hotărîtor pe care l-a avut poporul sovietic, armata sa, sub conducerea P.C.U.S., în zdrobirea fascismului în cel de-al doilea război mondial. El scoate la iveală cauzele care au dus la realizarea coaliției dintre Franța, Anglia, S.U.A. și Uniunea Sovietică în timpul războiului, precum și rolul pe care l-au avut elementele reacționare din fruntea guvernelor țărilor capitaliste din coaliția antifascistă în amînarea deschiderii celui de-al doilea front de către aliați și în frînarea luptei antifasciste a maselor populare din țările cotoprite de hitleriști.

Făcînd un bilanț al glorioasei activități desfășurate de Internaționala Comunistă pînă la autodizolvarea ei, în 1943, Foster se oprește mai ales asupra a trei mari realizări ale ei. „Prima este că ea a reînarmat clasa muncitoare cu teoria revoluționară. Reabilitarea de către Lenin a teoriei revolu-

ționare a lui Marx, care fusese discreditată de Internaționala a II-a... A doua realizare fundamentală a Internaționalei Comuniste a fost întărirea partidelor comuniste în principalele țări ale lumii, partide chemate la viață de condițiile de nesuportat ale capitalismului... Ele reprezintă «fărîma de drojdie care face să crească întregul aluat». Aceste partide care luptă pentru socialism sînt de un tip net superior celor create de Internaționala a II-a, chiar și în perioada cea mai bună a existenței sale... A treia realizare fundamentală a Internaționalei Comuniste a fost lunga serie de lupte revoluționare duse sub steagul său. Acestea includ de fapt și Revoluția rusă din 1905 și Marea Revoluție Socialistă rusă din 1917, întrucît ele nu au nimic comun cu spiritul colaborării de clasă care domnea în Internaționala a II-a”¹.

Foster arată că, deși Internaționala a III-a a încetat să existe, spiritul ei combativ continuă să dănuie și că numeroasele partide comuniste crescute și educate de Internaționala Comunistă au descătușat o uriașă forță revoluționară care va lupta permanent pînă la lichidarea sistemului de exploatare, pînă la instaurarea dictaturii proletariului și construirea socialismului în întreaga lume. „Internaționala a III-a va rămîne întotdeauna întipărită în inima și în mintea muncitorilor, a țăranilor și a popoarelor asuprite din lumea întreagă”².

Ultimele capitole ale cărții sînt consacrate analizei tendințelor fundamentale ale dezvoltării societății contemporane. Cu ajutorul a numeroase fapte convingătoare, Foster dezvăluie criza profundă în care se zbate sistemul capitalist mondial și neputința capitalismului de a ieși din această criză prin propriile lui forțe, nici cu ajutorul politicii imperialiste agresive a cercurilor conducătoare din S.U.A., care pregătesc un nou război mondial, nici cu ajutorul diferitelor paliative de felul „keynesismului” menite, chipurile, să ferească în viitor economia capitalistă de noi crize. Foster pune față în față politica aventurieră a cercurilor imperialiste și politica de pace și construire a socialismului pe care o promovează Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, eforturile lor

¹ Op. cit., pag. 530, 531.

² Op. cit., pag. 531.

neîncetate pentru curmarea cursei înarmărilor și preîntâmpinarea unui nou război, pentru coexistență și rezolvarea pașnică a tuturor problemelor internaționale. Foster demonstrează totodată superioritatea sistemului socialist asupra celui capitalist, arătând succesele strălucite pe care socialismul le repurtează zi de zi atât în țările în care socialismul a învins sau se construiește, cât și în țările capitaliste, unde cucerește de partea sa mase tot mai largi.

Este importantă în această parte a cărții sublinierea de către Foster a rolului hotărâtor al partidului clasei muncitoare și al statului în construcția socialismului.

Din lucrarea lui Foster, care analizează apariția și întărirea sistemului socialist mondial, reiese cu tărie existența unor legi generale pe care se întemeiază procesele revoluției socialiste și construcției socialiste. Acestea sînt legile care s-au manifestat pentru prima oară în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și în construirea socialismului în U.R.S.S. și care și-au reconfirmat valabilitatea în toate țările de democrație populară. Ele au fost sintetizate în declarația consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste care a avut loc la Moscova în noiembrie 1957.

Cu multă putere de convingere autorul demonstrează rolul de frunte, rezultat al întregii dezvoltări istorice din ultima jumătate de secol, pe care și l-au cucerit în sînul mișcării muncitorești internaționale Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și prima țară a socialismului victorios, valoarea de neprețuit a experienței uriașe a P.C.U.S. și a construcției socialiste în U.R.S.S. Astăzi, arată Foster, comuniștii, prin numărul, influența și combativitatea lor, sînt incomparabil mai puternici în mișcarea muncitorească internațională decît social-democrația de dreapta, cu ideologia ei reformistă și revizionistă.

Din cele de mai sus se vede că cititorul nostru va găsi în valoroasa lucrare a lui W. Z. Foster un bogat material documentar asupra mișcării muncitorești internaționale.

Problemele vaste și complexe de care se ocupă prezenta lucrare sînt tratate de către autor la un înalt nivel partinic și științific. Tratarea lor vădește marea capacitate de sinteză a autorului, o profundă cunoaștere a marilor probleme ale dezvoltării mișcării muncitorești.

Desigur, o lucrare atît de cuprinzătoare și elaborată în condițiile nespuse de grele pe care le întîmpină un militant și gînditor marxist-leninist în lumea capitalistă, și în special în S.U.A., poate avea și unele lacune și scăpări mai ales în unele chestiuni de amănunt. De aceea, pentru a evita din partea cititorilor înțelegerea eronată a unor fapte și probleme trecute în revistă în cuprinsul cărții, am ținut ca în această prefață să se facă cîteva precizări, iar în cîteva cazuri s-au introdus în cuprinsul lucrării note de subsol din partea redacției. O primă remarcă pe care o facem în acest sens este că W. Z. Foster consideră atît primul cît și al doilea război balcanic din 1912—1913 ca războaie naționale juste: „Războaiele din Balcani au început ca războaie naționale ale popoarelor creștine asuprite din Balcani, care făceau parte din imperiul otoman, pentru scuturarea jugului turcesc”¹. Or, este știut că primul război balcanic a fost un război drept de eliberare națională împotriva jugului turcesc, pe cînd al doilea război balcanic a fost un război cu caracter imperialist, care a avut ca rezultat, printre altele, anexarea de către România a unor teritorii aparținînd Bulgariei.

De asemenea este necesară o precizare în legătură cu data formării partidului bolșevic. În carte se arată că „în ianuarie 1912, la Praga, partidul muncitoresc social-democrat a dat un exemplu Internaționalei a II-a prin excluderea menșevicilor. Din acel moment bolșevicii au devenit un partid independent...”². Se știe însă că Lenin a arătat în istorica sa lucrare „Stîngismul” — boala copilăriei comunismului“ că „bolșevismul ca curent de gîndire politică și ca partid politic există din 1903”³. De altfel credem că fixarea datei creării

¹ Op. cit., pag. 254.

² Op. cit., pag. 263.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1957, pag. 8.

partidului bolșevic în 1912 este o simplă scăpare, avînd în vedere că în lucrare sînt citate tezele P.C.U.S. editate în 1953 cu prilejul a „50 de ani de la înființarea P.C.U.S.“.

Necesită o lămurire problema atitudinii partidelor social-democrate din Internaționala a II-a față de primul război mondial. Foster spune că : „Partidele socialiste din Austria, Franța, Anglia, Belgia și din alte țări europene beligerante, cu excepția Rusiei și Serbiei, au acționat la fel ca partidul social-democrat german“. Este cunoscut însă că singur partidul bolșevic al lui Lenin — constituind o excepție în comparație cu toate partidele din Internaționala a II-a — nu numai că nu a votat creditele de război, ci a pus problema luptei pentru înfrîngerea propriei burghezii în războiul imperialist. Este adevărat că și partidul socialist sîrb a avut o atitudine justă, însă din alt considerent, și anume, după cum arată Lenin, din cauză că singură Serbia a dus un război pentru independența națională la începutul războiului imperialist din 1914. Astfel problema care se pune în fața partidului socialist sîrb era cu totul diferită de problema pe care trebuiau s-o rezolve celelalte partide din Internaționala a II-a.

Cititorii acestei valoroase și vaste lucrări a lui W. Z. Foster vor corecta și alte mici scăpări care mai pot exista în ea, ținînd seamă și de faptul că originalul a fost editat în 1955.

Întreaga carte a lui Foster este o profesiune de credință a unui luptător, a unui veteran, care la o vîrstă înaintată scrie mereu și ia atitudine împotriva falsificatorilor, revizionistilor și lichidatorilor, mai ales din Partidul Comunist din S.U.A. Interesul pe care-l prezintă această lucrare, în afară de documentația uriașă pe care o folosește Foster, se datorește faptului că în ea se simte pas cu pas propria lui experiență, experiența unui participant activ la marea luptă revoluționară atît din America cît și din întreaga lume.

„Istoria celor trei Internaționale“ este istoria apariției proletariatului pe arena luptei politice, istoria luptei clasei celei mai revoluționare, în frunte cu partidul ei marxist-leninist, pentru lichidarea oricărei exploatări. Examinînd ultimul secol al istoriei universale prin prisma materialismului

istoric și a experienței mișcării muncitorești internaționale, W. Z. Foster ajunge la concluzia care exprimă convingerea tuturor comuniștilor :

„Capitalismul este condamnat în mod iremediabil la pieire, iar socialismul se îndreaptă cu pași repezi către o victorie deplină pe întregul glob. Aceasta este marea lecție pe care ne-o dă ultimul secol al istoriei omenirii“¹.

EDITURA POLITICA

¹ Op. cit., pag. 675.

PARTEA I

Internaționala I

1864 - 1876

*SITUAȚIA ECONOMICĂ
ȘI POLITICĂ GENERALĂ*

În 1864, la Londra, a fost întemeiată Asociația Internațională a Muncitorilor, Internaționala I. Acest eveniment a avut loc în condițiile unei rapide dezvoltări a capitalismului. Marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea și al XVI-lea au dat un puternic îmbold capitalismului prin extinderea tot mai mare a comerțului, prin dezvoltarea și perfecționarea meșteșugurilor. Acest avânt general s-a intensificat ulterior, mai ales în Anglia, ca urmare a revoluției industriale. Revoluția industrială a început pe la mijlocul secolului al XVIII-lea și, după cum arată Friedrich Engels, s-a încheiat în jurul anului 1830. Dar creșterea rapidă a capitalismului a continuat. Această dezvoltare generală a marcat începutul trecerii societății de la baza agricolă-comercială a feudalismului la baza industrială a capitalismului.

Revoluția industrială

Revoluția industrială, al cărei centru a fost Anglia, s-a caracterizat printr-o creștere rapidă a industriei carbonifere, metalurgice, textile și prin extinderea transportului pe calea ferată. Ea a avut la bază o serie întreagă de invenții care au reprezentat o revoluție în domeniul respectiv. Printre cele mai însemnate au fost cele ale lui Henry Cort în industria de prelucrare a fierului, ale lui John Kay, James Hargreaves, Richard Arkwright și Samuel Crompton în industria textilă și ale lui Thomas Newcomen, Richard Watt și George Stephenson în domeniul creării și folosirii mașinii cu aburi în industrie și transporturi. Un loc deosebit de important în șirul acestor mari invenții l-a ocupat mașina de egrenat bum-

bacul, construită în 1793 de americanul Eli Whitney. Această mașină a furnizat din abundență bumbac ieftin tinerei și nesățioasei industrii textile din Anglia.

Printre rezultatele economice fundamentale ale revoluției industriale trebuie să menționăm trecerea producției de la baza manufacturieră la o bază mecanizată, transformarea micilor ateliere în fabrici uriașe, înlocuirea forței motrice a vântului și a apei cu forța aburului, revoluționarea sistemului de transport prin împânzirea țării cu o rețea de căi ferate, canale și șosele, iar a mărilor cu mari flote de vase (la început mîinate de forța vântului, iar apoi puse în mișcare de aburi) și dezvoltarea comerțului, care și-a pierdut caracterul local, devenind un comerț pe scară mondială.

Datorită mai ales uriașelor sale rezerve de cărbune ieftin și așezării sale economice strategice, Anglia deveni principalul centru al noii industrializări. Între 1720 și 1839, producția de fontă a Angliei a crescut de la 25.000 de tone la 1.347.000 de tone și, în timp ce în 1764 Anglia importase 4.000.000 de pfunzi de bumbac, în 1833 a importat 300.000.000 de pfunzi¹. Către mijlocul secolului al XIX-lea, Anglia, care producea cel mai mare volum de mărfuri industriale, ajunsese „atelierul lumii“.

Revoluția industrială a trecut curînd din Anglia pe continent. În stadiul inițial, Franța, care se mîndrea cu multe invenții remarcabile, aproape ținuse pasul cu Anglia. Dar spre mijlocul secolului al XIX-lea, datorită în mare parte lipsei de cărbune, Franța rămase mult în urmă. Țările de Jos deveniră de timpuriu centre industriale importante, iar către 1850 Germania păși și ea pe calea industrializării. Dar Germania întâmpina dificultăți din pricina așezării ei comerciale nefavorabile, din pricina numeroaselor rămășițe feudale și a războaielor care se abăteau periodic asupra ei. Statele Unite, care în viitor aveau să întrecă cu mult Anglia, trăiră curînd avîntul revoluției industriale. În 1790 a început să se dezvolte industria textilă în Noua Anglie; dacă în 1805 funcționau acolo 4.500 de fusuri, în 1860 numărul lor ajunsese la vreo 5.235.000². Între timp, în statele de pe coasta Atlanticului de Nord se dezvoltau o serie de ramuri importante

¹ „Enciclopedia britanică“, vol. 12, New York, 1950, pag. 304.

² Witt Bowden: „The Industrial Revolution“, New York, 1928, pag. 217.

ale industriei: industria siderurgică, a încălțăminteii, a prelucrării lemnului, a construcțiilor navale etc. Dar industrializarea masivă a început să se desfășoare din plin în Statele Unite abia către 1850. Cît despre Europa răsăriteană, ea avea la data întemeierii Internaționalei I o industrie foarte slabă, iar în Asia, Africa, Australia și America de Sud aproape că nu exista nici un fel de industrie.

Consolidarea politică a capitalismului

O dată cu dezvoltarea rapidă a industriei și a comerțului, revoluția industrială a dat naștere unei clase de capitaliști bogăți — burghezia — care treptat s-a diferențiat de mica burghezie. Această clasă nouă și puternică a intensificat lupta aprigă pe care capitalismul o ducea de la nașterea sa împotriva sistemului feudal dominant. Capitaliștii purtau război pe tărîm filozofic, economic, politic și militar împotriva marilor proprietari feudali: regi, papi, episcopi și nobili. Această luptă a culminat prin numeroase revoluții burgheze, care au decurs sub forma unor războaie civile extrem de violente.

Lungul șir de revoluții burgheze a cuprins în cele din urmă întreaga lume, ele continuînd pînă în zilele noastre. Dar cele mai importante revoluții burgheze care au avut loc pînă la întemeierea Internaționalei I au fost cele din Anglia (1649), Statele Unite (1776), Franța (1789), Haiti (1790), coloniile spaniole din America (1810), Brazilia (1822), Franța (1830), Franța, Germania, Austria, Italia și Ungaria (1848), Italia (1859) și Statele Unite (1861). Efectul general al acestor revoluții, care aveau să ducă în cele din urmă la instaurarea dominației mondiale a capitalismului, fusese pînă la data aceea venirea la putere, într-o măsură mai mare sau mai mică, a capitaliștilor în Anglia, Europa occidentală și America de Nord.

Paralel cu aceste revoluții burgheze și în strînsă legătură cu ele se desfășura de asemenea, sub conducerea capitaliștilor, procesul de constituire a statelor burgheze moderne: în Marea Britanie, Statele Unite, Franța, Germania, Italia, Belgia și în alte țări. Pentru a ține clasa muncitoare sub jugul asupririi și al exploatării, pentru a-și asigura dominația asupra piețelor naționale respective și pentru a mobiliza forțele

militare necesare scopurilor lor războinice, capitaliștii simțeau nevoia imperioasă a unor state naționale mai precis delimitate și mai bine organizate, sub formă de republici sau de monarhii constituționale, în locul regimurilor politice dezlinate, instabile și (în cazul Germaniei și al Italiei) fără mișcare, proprii orânduirii feudale. Constituirea noilor state burgheze a dus la subjugarea prin violență a multor popoare mai mici (de pildă scoțienii, populația Țării Galilor și irlandezii în Marea Britanie) și la o mulțime de războaie naționale înverșunate. Asemenea războaie au fost, între altele, războaiele franco-engleze din secolul al XVIII-lea, războaiele americano-engleze din 1776 și 1812, războaiele napoleoniene din 1799—1815, cele câteva războaie dintre țările din America latină de după 1826, războiul dintre Statele Unite și Mexic din 1846, războiul Crimeii din 1853, războiul dintre Franța și Austria din 1859, războiul civil din Statele Unite din 1861 și, în primii ani după întemeierea Internaționalei I, războaiele duse de Prusia împotriva Danemarcului în 1864, împotriva Austriei în 1866 și împotriva Franței în 1870. Pretutindeni orânduirea capitalistă a crescut din sânge și din tina războiului și a revoluțiilor.

Revoluția industrială și muncitorii

În scurtă vreme dezvoltarea rapidă a capitalismului s-a răsfrânt profund asupra soartei maselor muncitoare în primul rând în Anglia. Un mare număr de țărani, în trecut producători independenți și apoi alungați de pe pământurile lor pentru a face loc creșterii oilor, au fost înghesuși în noile fabrici, devenind muncitori salariați. Mulți meseriași care pînă atunci lucraseră fie acasă, fie în mici ateliere au fost strînși treptat în manufacturi tot mai mari. Se naștea clasa muncitoare modernă. Acest proces de formare a proletariatului ca urmare a dezvoltării industriei a avut loc în toate țările în care s-a dezvoltat capitalismul.

Cu lăcomia fără margini caracteristică sistemului lor social, capitaliștii sileau bărbați, femei și copii să lucreze pînă la istovire. Condițiile de muncă și de trai ale proletarilor se deosebeau prea puțin de cele ale sclavilor. Ziua de muncă era de 12 pînă la 16 ore, iar salariile le ajungeau atît cît să

nu moară de foame. Copiii începeau să lucreze în fabrici de la vîrsta de 6 ani și patronii dispuneau samavolnic de muncitorii neorganizați. Într-un raport parlamentar din 1833 se spunea că „sărăcia muncitorilor englezi aproape lasă în umbră grozăviile sclaviei din America, ale stăpînirii moșierilor englezi în Irlanda și ale dominației britanice în India”¹. În celebra sa lucrare „Situția clasei muncitoare din Anglia în 1844”, Engels a zugrăvit un tablou de neuitat al înspăimîntătoarelor condiții în care trăiau muncitorii în această perioadă. Pe continent, acolo unde capitalismul prinsese rădăcini, situația era și mai proastă decît în Anglia. Noile fabrici din Franța și din Germania occidentală erau niște mizerabile țarcuri de sclavi, iar Belgia a fost numită de Marx „raiul capitaliștilor”. În Statele Unite, „țara oamenilor liberi”, existau condiții la fel de proaste pentru muncitorii din industrie și era greu de spus cui le mergea mai rău, sclavilor sau muncitorilor salariați. Foner, Commons și alți istorici ai mișcării muncitorești au zugrăvit un tablou viu al salariilor de mizerie, al nesfîrșitelor ore de muncă, al tiraniei patronilor în ateliere, al exploatării criminale a bărbaților, femeilor și copiilor, exploatare caracteristică pentru tînăra industrie americană, mai ales pentru cea textilă, în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Sărăcia și mizeria maselor de șomeri din aceste țări în timpul crizelor economice ciclice erau de nedescris.

Muncitorii din țările capitaliste luptau în fel și chip împotriva sclaviei economice și politice în lanțurile căreia erau prinși. Ei au dus pe umerii lor greul luptelor în diferitele revoluții burgheze din Europa și din America în nădejdea că, în urma acestor lupte, vor fi îndeplinite unele dintre strălucitoarele promisiuni ale platformelor burgheze, un exemplu viu de asemenea platformă fiind Declarația drepturilor omului și cetățeanului din Constituția Statelor Unite. Dar experiența a dovedit curînd că asemenea drepturi pe hîrtie pot deveni reale pentru muncitori numai atunci cînd ei înșiși luptă cu hotărîre pentru ca ele să fie traduse în fapt.

Pentru a putea lupta împotriva condițiilor de muncă și de trai intolerabile care le erau impuse în mod barbar, mun-

¹ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism”, New York, 1929, pag. 9.

citorii erau siliți să se bizuie numai pe propria lor forță de clasă, pe care o manifestau în felurite chipuri. În Anglia, luddiții au distrus mașinile și au devastat fabricile, în alte țări muncitorii au recurs la răscoale, cum s-a întâmplat la Manchester în 1819¹, la Lyon, în Franța, în 1831—1834, precum și în Silezia și Boemia în 1844. Sub influența curentelor liberale din sînul burgheziei, muncitorii au năzuit de asemenea spre reforme politice, cum s-a întâmplat bunăoară în Anglia în cursul luptei electorale din 1832. Ei înființau societăți de ajutor reciproc și cooperative. Dar muncitorii se orientau mai ales spre lupta sindicală. Peste tot unde s-a instaurat capitalismul, muncitorii au învățat repede că posedau o armă de mare însemnătate, greva, cu ajutorul căreia puteau să oprească producția și să reducă astfel vremelnice profiturile exploataților lor.

Începuturile mișcării sindicale

În Anglia, leagănul capitalismului, mișcarea sindicală a început să capete formă încă în 1752². Primele sindicate reprezentau grupări de muncitori calificați care trebuiau să lupte de cele mai multe ori în ilegalitate împotriva legilor draconice care interziceau asocierea. Abrogarea parțială a acestor legi în Anglia în 1824 a permis multor sindicate, pînă atunci camuflate sub denumirea de „societăți amicale”, să iasă la lumină. Mișcarea s-a dezvoltat cu pași repezi și, în 1830, o dată cu crearea Asociației naționale pentru protecția muncii, s-a transformat într-o mișcare pe scară națională. Această organizație a fost premergătoare mării Uniuni naționale a sindicatelor din anii 1833—1834. Numărul membrilor acestei uniuni se ridică la aproximativ 500.000.

În 1837, din inițiativa Asociației muncitorilor din Londra, care fusese înființată cu un an înainte, începu marea mișcare cartistă. Cartismul a fost o mișcare politică de masă a clasei muncitoare și s-a bucurat de un sprijin larg,

¹ La 16 august 1819, muncitorii din Manchester au manifestat pașnic pentru drepturile lor. Trupele guvernamentale au atacat mulțimea, omorînd și rănind un mare număr de oameni. — *Nota Trad.*

² G. D. H. Cole și Raymond Postgate: „The British Common People (1748—1938)”, New York, 1939, pag. 156.

deși nu total, din partea trade-unionurilor și a unor pături importante ale micii burghezii. Cei mai de seamă conducători ai mișcării cartiste au fost: James Bronterre O'Brien, Fergus O'Connor, G. J. Harney, Ernest Jones și William Lovett. Principala organ de presă a fost „Steaua Nordului”. În 1841 mișcarea a luat forma Asociației cartiste naționale.

Programul cartismului — celebrele „Șase puncte” sau „Carta poporului” — a fost prezentat parlamentului la începutul anului 1837. El urmărea să asigure muncitorilor drepturi electorale; pe atunci în Anglia, din 6.000.000 de bărbați, numai 850.000 aveau drept de vot. Cele „Șase puncte” cereau dreptul de vot universal pentru bărbați, circumscripții electorale egale, re alegerea anuală a parlamentului, acordarea de indemnizații membrilor parlamentului, vot secret, desființarea censului de avere pentru membrii parlamentului.

În sprijinul acestui program de bază, cartiștii desfășurau o uriașă campanie de agitație în întreaga țară. La unele din adunările lor participau pînă la 350.000 de oameni. Ei au prezentat de asemenea parlamentului mai multe petiții de masă; dintre acestea, una purta 5.000.000 de semnături, în timp ce întreaga populație a Angliei era de 19.000.000 de oameni. Cînd parlamentul reacționar a respins cu cinism petițiile de masă ale cartiștilor, cartiștii se hotărîră să recurgă la metoda grevei generale pentru a obține satisfacerea revendicărilor lor.

Prima mare ciocnire avu loc în 1842, după ce parlamentul respinsese cu dispreț o petiție pentru adoptarea celor „Șase puncte”, care purta 3.317.700 de semnături. În multe localități muncitorii au făcut grevă și s-au revoltat. Mișcarea a fost însă înăbușită și vreo 1.500 de conducători și militanți activi au fost arestați. În 1848, sub influența situației revoluționare din Europa occidentală, mișcarea cartistă reînvie, dar forțele ei se epuizaseră. Cînd parlamentul respinse din nou o petiție prezentată de ea, se făcu o încercare de insurtecție, care însă eșuă mai ales din cauza șovăielilor elementelor mic-burgheze din sînul mișcării și deoarece ducele de Wellington mobilizase 250.000 de soldați și polițiști pentru a o înăbuși. Mișcarea s-a stins pe la 1850. Totuși, în decursul unei generații, muncitorii au reușit să transforme de fapt în lege faimoasele „Șase puncte”. Fiind prima încercare de a organiza un larg partid muncitoresc al clasei muncitoare din

Întreaga țară, încercare în cursul căreia muncitorii și-au dat seama de marea lor putere politică, mișcarea cartistă a reprezentat una dintre cele mai importante și mai glorioase pagini din istoria internațională a muncitorimii.

În această perioadă agitată a avut loc, la începutul anului 1844, un eveniment important, care a trecut însă aproape neobservat pe atunci: crearea unei cooperative de consum de către o mână de țesători din Toad Lane, Rochdale, Anglia. Această mică organizație, bazată pe principiul „dividende la cumpărături“, este îndeobște considerată ca începutul vastei mișcări cooperatiste moderne.

Pe vremea când a luat ființă Internaționala I, în Franța, Belgia, Elveția, Spania, Germania și în alte țări europene, în care erau în vigoare legi antisindicale aspre, existau puține organizații sindicale locale. În țările cîrmuite de guverne reacționare existau numeroase cercuri politice revoluționare ilegale, societățile de ajutor reciproc („societăți amicale“) și cooperativele fiind aproape singurele organizații muncitorești mai mult sau mai puțin tolerate.

În Statele Unite, unde negrii, considerați ca o turmă de animale, trăiau în condițiile unei sclavii barbare, muncitorii albi se bucurau de mai multe libertăți democratice, iar mișcarea sindicală, organizată după modelul corporațiilor de breaslă ale muncitorilor calificați, înregistra o creștere considerabilă. Încă în 1786, la Filadelfia, a avut loc o grevă organizată a tipografilor. Spre sfîrșitul deceniului al 3-lea al secolului al XIX-lea, în cursul luptelor democratice de masă din perioada guvernării lui Jackson, mișcarea sindicală s-a întărit și au izbucnit numeroase greve. În 1827, 15 sindicate din Filadelfia au format Uniunea asociațiilor profesionale ale mecanicilor; în 1831 a luat ființă Asociația fermierilor, a mecanicilor și a altor meseriași din Noua Anglie¹. În anii următori, în multe orașe din răsărit au fost create uniuni locale ale sindicatelor. Întreaga mișcare a fost însoțită de organizarea de partide muncitorești în diferite localități — primele organizații de acest fel din lume. Muncitorii luptau mai ales pentru mărirea salariilor, pentru ziua de muncă de 10 ore, împotriva închisorilor pentru datornici, pentru recunoașterea dreptului la învâ-

țătură, pentru dreptul de proprietate asupra pămîntului, pentru democratizarea sistemului electoral. Cîțva timp mișcarea a scăzut în intensitate, dar organizațiile sindicale au continuat să crească în mod individual. Între 1834 și 1837 Uniunea națională a sindicatelor a fost centrul tinerei mișcări muncitorești, iar între 1845 și 1856 această funcțiune a fost îndeplinită de Congresul industrial, care avea filiale în toate centrele industriale importante. Mișcarea muncitorească a crescut rapid o dată cu trecerea industriei la sistemul de fabrică. La începutul războiului civil existau cîteva sindicate naționale pe ramuri de producție.

Tendințe anticapitaliste

Muncitorii englezi nu numai că luptau pentru a atenua consecințele cruntei exploatări la care erau supuși, ci au început de asemenea să atace însuși sistemul capitalist. Cu mult înainte ca Marx să fi început să scrie, celebrul conducător cartist James Bronterre O'Brien a dat dovadă de o înțelegere destul de clară a luptei de clasă și a naturii statului capitalist. În 1832 el a spus: „Guvernul este format de o mână de profitori pentru a le apăra profiturile, rentele și impozitele exorbitante stoarse de la cei ce muncesc. Sînt oare legile făcute de guvern, sau nu cumva, dimpotrivă, marii profitori sînt aceia care le fac pentru a se îmbogăți și cer apoi guvernului să le aplice? Pretutindeni profitorii sînt aceia care *asupresc*. Guvernul este *paznicul* lor, iar poporul muncitor formează *masa celor asupriți*“. O'Brien a luptat împotriva distrugătorilor de mașini și a propus ca mașinile să devină proprietate a poporului și să fie folosite spre binele lui¹.

Rothstein arată că scrierile lui O'Brien conțineau multe idei confuze și utopice, dar se miră că O'Brien „s-a apropiat atât de mult de marxismul modern“. Referindu-se la O'Brien, Rothstein spune că, „cu 15 ani înainte de publicarea «Manifestului Comunist», teoria antagonismelor dintre clase și a luptei de clasă în societatea capitalistă a fost expusă sub toate aspectele ei nu într-o formă fragmentară, ci într-un mod atît

¹ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement in the United States“, vol. I, New York, 1947, pag. 101—115.

¹ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism“, pag. 107.

de sistematic și de complet, încât poate să ne trezească chiar și astăzi uimirea și admirația¹.

Muncitorii germani imigranți din Paris au format Liga proscrisilor (1834) și Liga celor drepți (1836). Un conducător al acestei din urmă organizații, calfa de croitor Wilhelm Weitling, a atacat bazele capitalismului și a elaborat, în două volume (1838 și 1842), un sistem comunist. În legătură cu ultimul volum, Marx scria în 1844: „Oare burghezia, cu toți filozofii și cărturarii ei, se poate fâli cu o lucrare despre emanciparea burgheziei — emanciparea ei *politică* — care să se compare cu lucrarea lui Weitling «Garantien der Harmonie und Freiheit»?»².

Și în Statele Unite muncitorii începură lupta împotriva sistemului capitalist și a exploatării legate de el. În 1829 talentatul mașinist Thomas Skidmore din New York a chemat pe muncitori să lupte împotriva „naturii dreptului în baza căruia oamenii dețin o proprietate”. El propunea împărțirea în mod egal a tuturor proprietăților existente: pământuri, case, fabrici, vase etc.³ Skidmore, ca și George Henry Evans și alți numeroși conducători din acea vreme ai muncitorilor, propunea, în spiritul doctrinei lui Jefferson, remedii mic-burghize americane, tipic pentru acea vreme, și anume ca muncitorii să poată scăpa de exploatarea capitalistă obținând loturi de pământ arabil din vastele suprafețe deținute de stat. Aceasta era un fel de naționalizare a pământului, un proces căruia însă colectivității cartiști englezi Schepper și Harney i s-au opus, socotindu-l în mod greșit un proces reacționar⁴.

Brutala exploatare capitalistă, intensificată în mod deosebit de revoluția industrială, a provocat nemulțumiri chiar în rândurile clasei capitaliste și ale clasei de mijloc. Protestele și-au găsit expresia în diferite variante de socialism utopic; acestea au reprezentat încercări de a înlocui capitalismul barbar cu regimuri mai omenești și mai luminate. Cei mai importanți socialiști utopici au fost Robert Owen (1771—1858)

¹ Op. cit., pag. 123.

² „Chezășiile armonice și libertății”. — *Nota Trad.*

³ K. Marx și F. Engels, Opere, vol. I, E.S.P.L.P. 1957, pag. 441.

⁴ Thomas Skidmore: „The Rights of Man to Property”, New York, 1829.

⁵ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism”, pag. 140.

în Marea Britanie și Claude H. Saint-Simon (1760—1825), Charles F. M. Fourier (1772—1837) și Etienne Cabet (1788—1856) în Franța. Trăsătura caracteristică comună utopiștilor era aceea că, în loc să se bazeze pe legile reale ale dezvoltării sociale, ei elaborau din imaginația lor planuri de organizare a unei societăți ideale. Utopiștii sperau că lumea, inclusiv capitaliștii, va adopta planurile lor, considerându-le vădit superioare orînduirii existente. Friedrich Engels, în memorabila sa lucrare „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, face o profundă analiză a întregii acestei mișcări.

Robert Owen, un prosper industriaș scoțian, proprietar al unei fabrici textile, a înființat, în 1800, la New Lanark în Scoția o întreprindere-model, unde condițiile de muncă erau mult îmbunătățite și care era foarte rentabilă. Mai târziu el a elaborat un sistem de proprietate a muncitorilor asupra industriei. El spera să determine nu numai pe muncitori, ci și pe capitaliști să aprobe acest plan general. Dar capitaliștii, firește, nu au vrut să aibă nimic de-a face cu proiectul lui Owen și s-au mărginit doar să-l condamne. Owen a câștigat însă numeroși aderenți în rândul clasei muncitoare. El a devenit președintele mării Uniuni naționale a sindicatelor, menționată mai înainte. Saint-Simon, Fourier și Cabet au elaborat și ei sisteme de organizare a unor societăți ideale. Dezamăgiți și neliniștiți de faptul că masele nu au reușit să înfăptuiască strălucitele promisiuni democratice ale mării revoluții franceze, aceste spirite agere și generoase de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea au criticat cu asprime capitalismul și și-au propus să construiască o orînduire socială nouă, bazată pe dreptate și pe rațiune. Ei au căutat să nască o societate nouă, mai perfecționată de orînduire socială, care să fie impus societății din afară, prin propagandă și, pe cât posibil, prin exemplul unor experiențe model¹.

Deși scrierile marilor utopiști au atras mult atenția în Franța, ele au dat puține rezultate concrete în această țară.

Utopiștii europeni au acordat o mare atenție Statelor Unite, unde pământul pentru astfel de experiențe era ieftin, unde existau libertăți democratice mai mari și unde masele

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 127.

aveau în general o stare de spirit progresistă. Owen însuși veni în Statele Unite în 1824, organizând colonii cooperatiste la New Harmony, Indiana și în câteva alte locuri. Adepții lui Fourier, între care se numărau personalități marcante ca Horace Greeley, Nathaniel Hawthorne, James Russel Lowell și multe alte nume ilustre, au organizat între 1840 și 1850 „falanstere“ sau colonii cooperatiste în vreo 40 de localități, cea mai cunoscută fiind Brook Farm din Massachusetts. În același deceniu mișcarea icariană a lui Cabet a organizat și ea o serie de colonii în Texas, Iowa și Missouri¹. Dar aceste restrânse încercări idealiste nu au reprezentat decât niște picături pe care oceanul capitalismului le-a înghițit curînd. Cînd a apărut pe scena istoriei Internaționala I, mișcările utopice țineau deja de domeniul trecutului.

În deceniile premergătoare înființării Internaționalei I s-au dezvoltat și alte curente sociale mai însemnate, ca, de pildă, sindicalismul pur, blanquismul, proudhonismul, lassalianismul și bakunismul. Ele au jucat un rol de seamă în viața Internaționalei, de aceea vom vorbi despre ele ceva mai departe.

Incontestabil însă că cel mai mare pas înainte și cea mai însemnată cucerire revoluționară a clasei muncitoare în aceste decenii de formare a sa a fost elaborarea socialismului științific de către Karl Marx și Friedrich Engels.

¹ Morris Hillquit: „History of Socialism in the United States“, New York, 1903, pag. 48—131.

Karl Marx s-a născut în orașul Trier, Prusia renană, la 5 mai 1818. Tatăl său, Heinrich, era evreu prin naștere, dar ulterior a trecut la creștinism. Fiul, Karl, a învățat la universitățile din Bonn, Berlin și Iena. Tatăl dorea ca fiul său să devină avocat, ca și dînsul, dar Karl Marx își îndreptă toată atenția spre filozofie, istorie și știință. În 1841 el obținu titlul de doctor în filozofie. În anii studenției el a studiat aprofundat operele marelui filozof german Hegel, fiind de asemenea mult influențat de filozoful materialist Ludwig Feuerbach. După terminarea universității, Marx se avîntă în vîltoarea vieții politice din perioada premergătoare revoluției burgheze din Germania din 1848. În 1842, în vîrstă de numai 24 de ani, el deveni redactor-șef al „Gazetei renane“, un ziar democrat radical. Între timp se căsătorii cu Jenny von Westphalen, fiica unui nobil prusian. În această perioadă, Marx întîlni pe Friedrich Engels, care îi deveni prieten și colaborator pe tot restul vieții sale.

Engels s-a născut în orașul Barmen, Prusia, la 28 septembrie 1820. Era fiul unui bogat fabricant de textile, și tatăl său îl pregătea pentru o carieră comercială. Dar, ca și Marx, Engels intră în mișcarea revoluționară care se dezvoltă. În 1842 Engels plecă în Anglia, unde tatăl său poseda o fabrică lângă Manchester. Acolo el intră în legătură cu mișcarea cartistă și cu mișcarea lui Owen și deveni revoluționar. În 1844, în timpul unei vizite la Paris, Engels l-a întîlnit din nou pe Marx. Acesta, exilat din Prusia după suspendarea ziarului său de către guvern, era redactor-șef la „Deutsch-Französische Jahrbücher“ („Analele germano-franceze“).

Cei doi tineri revoluționari deveniseră la această dată adevărați comuniști. Marx începu să scrie ca socialist și ca

materialist și supuse concepțiile lui Hegel despre stat și drept unei critici făcute de pe poziții socialiste¹. Engels avea aceleași convingeri ca și Marx. Așa a început colaborarea rodnică a acestor doi minunați luptători pentru cauza clasei muncitoare.

Liga comuniștilor și „Manifestul Partidului Comunist“

Marx a fost expulzat din Franța în ianuarie 1845 și a plecat la Bruxelles, unde a desfășurat o vie activitate politică în organizațiile revoluționare Liga democratică și Asociația Generală a Muncitorilor. În februarie 1846, împreună cu Engels, care se afla pe atunci în Anglia, Marx a început să formeze comitete comuniste de corespondență, o denumire care amintește de experiența revoluționară americană. Aceste comitete făceau propagandă comunistă în țările învecinate. Între timp au fost stabilite legături cu rămășițele Ligii celor drepti, organizație care se destrămasese în urma insurecției nereușite de la Paris din 1839 a blanquiștilor². După unele tratative, diferitele grupări s-au întrunit la Londra în vara anului 1847, Engels luând parte la această întrunire. Acolo a luat ființă Liga comuniștilor. Aceasta a fost prima organizație comunistă internațională, precursora „Asociației Internaționale a Muncitorilor“, înființată cu un deceniu și jumătate mai târziu.

Liga comuniștilor era formată mai ales din muncitori și din intelectuali germani, francezi, elvețieni, italieni, ruși etc., aflați la Londra, Paris și Bruxelles. În 1847, între 29 noiembrie și 8 decembrie, a avut loc la Londra un al doilea congres al Ligii, la care au participat atât Marx cât și Engels. La acest congres Liga s-a organizat în mod definitiv, adoptând un

¹ Vezi K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 1, E.S.P.L.P. 1957, pag. 225—367 și 413—427.

² După înfrângerea suferită la 12 mai 1839, Liga celor drepti își mută centrul de greutate de la Paris la Londra. Reconstituindu-se, Liga ia extindere devenind dintr-o organizație germană o organizație internațională. În 1847 K. Marx și F. Engels aderă la Ligă, care sub influența lor se reorganizează la congresul ținut la Londra în vara aceluiași an, transformându-se în Liga comuniștilor — *Nota Trad.*

statut și luând hotărârea de a elabora un program. Sarcina elaborării programului a fost încredințată lui Marx, care era cunoscut ca un comunist ferm și cu o pregătire temeinică. În cursul lunilor decembrie 1847 și ianuarie 1848, Marx și Engels au lucrat la proiectul acestui program. La sfârșitul celei de-a doua luni, el a fost terminat și trimis la Londra, unde a fost publicat în februarie. Așa a apărut „Manifestul Partidului Comunist“, numit în vorbirea curentă „Manifestul Comunist“, cel mai important document din istoria omenirii.

„Manifestul Partidului Comunist“ a fost primul program revoluționar al muncitorilor din întreaga lume. El a pus bazele trainice ale concepției despre lume a proletariatului și a luminat muncitorilor calea spre socialism. El a arătat muncitorilor cum trebuie să se apere în condițiile capitalismului, cum pot să desființeze orînduirea capitalistă și să construiască societatea nouă, socialistă. În deceniile următoare, Marx, Engels, V. I. Lenin și alții au scris numeroase lucrări în care au fost dezvoltate și aprofundate tezele fundamentale ale „Manifestului Partidului Comunist“. Astăzi, după mai bine de 100 de ani de la data cînd a fost scris acest măreț document, „Manifestul Partidului Comunist“ stă neclintit ca o stîncă, fiind o călăuză luminoasă a clasei muncitoare din lumea întreagă. El a fost verificat prin experiența revoluționară a cîtorva generații și s-a dovedit absolut invulnerabil în fața atacurilor dușmanilor capitaliști.

Principiile de bază ale socialismului marxist

Înainte de 1848, mișcarea socialistă se caracterizase printr-o totală confuzie în ceea ce privește analiza capitalismului, formele organizatorice, metodele de luptă și țelul final. Era un amestec de idei primitive, utopice, aventuriste și oportuniste. Dar prin „Manifestul Partidului Comunist“, Marx, ajutat în mod activ de Engels, a măturat dintr-o singură lovitură tot idealismul, ignoranța și eclecticismul care domneau aici și a așezat pentru prima oară mișcarea socialistă pe o bază științifică. Așa cum a spus Engels 35 de ani mai târziu, în celebra sa cuvîntare rostită la mormîntul lui Marx, „după cum Darwin a descoperit legea dezvoltării naturii organice, tot astfel Marx a descoperit legea dezvoltării istoriei ome-

nești¹. În decursul existenței sale de peste un secol, marxismul a triumfat în mod irezistibil asupra nenumăratelor confuzii și iluzii generate de capitalism, care constituiau o piedică în calea clasei muncitoare spre eliberare. „Orice altă teorie și orice altă concepție despre lume — spune Dutt — zace în ruină, zdrobită și neputincioasă în fața mersului evenimentelor”². Cu trecerea deceniilor, marxismul, care a fost pentru prima oară formulat în linii generale în „Manifestul Partidului Comunist”, devine tot mai răspândit și mai puternic.

Lenin expune astfel părțile constitutive fundamentale ale marxismului: „Marx a fost continuatorul celor trei curente principale de idei din veacul al XIX-lea și care aparțineau celor mai înaintate trei țări ale omenirii: filozofia clasică germană, economia politică clasică engleză și socialismul francez în legătură cu doctrinele revoluționare franceze în general, curente pe care el le-a desăvârșit în mod genial”³.

Iar Stalin definește astfel marxismul: „Marxismul este știința legilor de dezvoltare a naturii și societății, știința revoluției maselor asupra și exploatare, știința victoriei socialismului în toate țările, știința construirii societății comuniste”⁴.

Dintre elementele fundamentale ale marxismului, cele mai importante sînt următoarele:

1. **Materialismul filozofic.** În opoziție cu fan-teziile metafizice ale filozofilor idealisti — ale lui George Berkeley, David Hume, Immanuel Kant, Georg W. F. Hegel și mulți alții —, ale căror sisteme duceau toate, pe o cale sau alta, la acceptarea religiei și la concepția că lumea a fost creată și este guvernată de o oarecare forță exterioară, Marx a pornit de la faptul că lumea are o existență reală. Concepției metafizice burgeze potrivit căreia lumea este cîrmuită în mod arbitrar de o divinitate transcendentă, Marx i-a opus concepția despre o lume guvernată de legi obiective. Pentru el materialitatea lumii este fundamentală și orice idei și cunoștințe decurg din ea.

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 177.

² R. Palme Dutt: „Marxism After Fifty Years”, Londra, 1933, pag. 2.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 36.

⁴ I. Stalin: „Marxismul și problemele lingvisticii”, ed. P.M.R. 1951, pag. 117.

Engels spune: „Marea problemă fundamentală a oricărei filozofii, și îndeosebi a filozofiei moderne este problema raportului dintre gîndire și existență... spirit și natură... care este elementul primordial, spiritul sau natura?... După felul cum răspundeau la această întrebare, filozofii se împărțeau în două mari tabere. Cei care susțineau că spiritul a existat înaintea naturii și care admiteau deci, în ultimă instanță, crearea lumii în vreun fel oarecare... alcătuiau tabăra idealismului. Ceilalți, care considerau natura ca element inițial, aparțineau diferitelor școli ale materialismului”¹.

Marx a fost cel mai de seamă filozof din cea de-a doua tabără, aplicînd concepția materialistă în toate domeniile de gîndire și activitate. Efectul practic al filozofiei materialiste este că ea eliberează pe marxiști, și prin aceasta și clasa muncitoare, de influența paralizantă a nenumăratelor concepții învechite și reacționare din filozofie, știință, dreptul de stat, religie, economie, morală, artă etc., concepții care constituie principalul reazem ideologic al sistemului capitalist. Materialismul filozofic este cea mai ascuțită armă ideologică a proletariatului în lupta sa împotriva capitalismului, pentru socialism.

2. **Dialectica.** Marx și Engels au preluat dialectica lui Hegel (1770—1831), care, după cum spune Lenin, este „cea mai cuprinzătoare, mai bogată în conținut și mai adîncă teorie a dezvoltării”². Dialectica, spune Marx, „este știința legilor generale ale mișcării atît a lumii exterioare cît și a gîndirii omenești”. Dar, preluînd dialectica lui Hegel, Marx și Engels au curățat-o de idealism și au dezvoltat-o pe o bază materialistă. Pentru filozofia dialectică, spune Engels, „nu există nimic definitiv, absolut, sacru; la toate și în toate ea dezvăluie caracterul trecător; în fața ei nu există nimic altceva decît procesul neîntreput de apariție și dispariție, de ridicare continuă de la inferior la superior”³.

Dezvoltarea dialectică, spune Lenin, este „o dezvoltare care repetă oarecum treptele deja străbătute, dar le repetă altfel, pe o bază superioară («negarea negației»), o dezvoltare,

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 399, 400, 401.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 39.

³ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 393.

ca să spunem așa, în spirală, și nu în linie dreaptă; — o dezvoltare prin salturi, catastrofe și revoluții; — «întreruperi ale continuității»; — transformarea cantității în calitate; — impulsuri interioare spre dezvoltare, date de antagonismul, de ciocnirea forțelor și tendințelor deosebite care acționează asupra unui corp, în cadrul unui fenomen, sau în sînul unei societăți; — interdependență și legătură foarte strînsă, indisolubilă a tuturor laturilor fiecărui fenomen...¹

3. Concepția materialistă a istoriei. Marx și Engels au fost primii care au dat cercetării istoriei o bază științifică, eliberînd-o de marea doză de metafizică, subiectivism, cult al eroului, de prejudecățile de clasă și de superficialitatea care caracterizează lucrările de istorie burgheze. Esența concepției materialiste marxiste a istoriei rezidă în factorul economic, în modul de producție. Marx expune astfel această esență: „În producția socială a vieții lor, oamenii intră în relații determinate, necesare, independente de voința lor, relații de producție care corespund unei trepte de dezvoltare determinate a forțelor lor materiale de producție. Totalitatea acestor relații de producție formează structura economică a societății, baza reală pe care se înalță o suprastructură juridică și politică și căreia îi corespund forme determinate ale conștiinței sociale. Modul de producție al vieții materiale condiționează în genere procesul vieții sociale, politice și spirituale. Nu conștiința oamenilor le determină existența, ci, dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința“².

Marxiștii au fost adeseori acuzați că pun accentul numai pe factorul economic și că ignorează ceilalți factori, ca, de pildă, tradițiile naționale, istoria, cultura etc. Dar aceasta este o absurditate. În această privință, Engels combate determinismul economic vulgar: „Potrivit concepției materialiste a istoriei, factorul în ultimă instanță hotărîtor în istorie este producerea și reproducerea vieții reale. Nici Marx, nici eu n-am afirmat vreodată mai mult. Și dacă cineva denaturează aceasta, afirmînd că factorul economic este singurul hotărîtor,

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 40.

² Karl Marx: „Contribuții la critica economiei politice“, E.S.P.L.P. 1954, pag. 9.

preface teza de mai sus într-o frază goală, abstractă și absurdă“¹.

Burghezia, care scrie lucrările de istorie idealist, eclectic, negînd principiul cauzalității și punînd accentul pe tot felul de elemente secundare și superficiale, nu are o idee clară despre trecutul istoric și nici despre ceea ce se petrece în prezent. Materialismul istoric, adică metoda marxistă, punînd accentul pe factorul economic, dă marxiștilor o superioritate hotărîtoare în privința posibilității de a trage învățăminte fundamentale din trecutul istoric și de a înțelege semnificația esențială a proceselor economice și politice complexe din prezent. Tocmai aceasta permite marxiștilor să prevadă inevitabilitatea revoluției sociale și a socialismului, lucru pe care economiștii și istoricii burghezi nu pot și nici nu îndrăznesc să-l facă.

4. Lupta de clasă. Poziția marxistă fundamentală în problema luptei de clasă este astfel formulată în „Manifestul Partidului Comunist“: „Istoria tuturor societăților de pînă azi² este istoria luptelor de clasă. Omul liber și sclavul, patricianul și plebeul, nobilul și iobagul, meșterul și calfa, într-un cuvînt asupritorii și asupriții se aflau într-un permanent antagonism, duceau o luptă neîntreruptă, cînd ascunsă, cînd fățișă, o luptă care de fiecare dată se sfîrșea printr-o prefacere revoluționară a întregii societăți, sau prin pieirea claselor aflate în luptă. În epocile mai îndepărtate ale istoriei găsim aproape pretutindeni o împărțire completă a societății în diferite stări, o scară variată de poziții sociale. În Roma antică găsim patricieni, cavaleri, plebei, sclavi; în evul mediu: feudali, vasali, breslași, calfe, iobagi și, pe lîngă aceasta, mai în fiecare din aceste clase găsim trepte distincte. Societatea burgheză modernă, ridicată pe ruinele societății feudale, nu a desființat antagonismele de clasă. Ea a creat doar clase noi, ...forme noi de luptă în locul celor vechi“³.

Societatea capitalistă contemporană reprezintă un haos de grupări care se dușmănesc între ele. „Marxismul — spune Lenin — a dat firul călăuzitor care permite să se descopere,

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 533—534.

² Engels adaugă aici: „cu excepția preistoriei societății“.

³ Marx-Engels: „Manifestul Partidului Comunist“, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 34—37.

în acest labirint și haos aparent, existența unor legi necesare ; acest fir călăuzitor este teoria luptei de clasă¹.

Burghezia, mai ales în ultimii ani, caută să estompeze caracterul de clasă al luptelor sociale și astfel să abată masele de la adevăratele lor interese de clasă. Dar analiza făcută de marxism de pe pozițiile clasei muncitoare dezvoltă în întregul proces, preocuparea de căpetenie fiind nu numai înțelegerea trecutului istoric, ci și elaborarea politicii proletare în orice situație dată.

Înainte de Marx, mulți istorici și economiști burghezi (inclusiv James Madison în Statele Unite) au reușit să sezeze lupta de clasă. Marx și Engels au fost însă aceia care au clarificat pe deplin această problemă de însemnătate vitală. Într-o scrisoare către Joseph Weydemeyer (5 martie 1852), Marx, referindu-se la această problemă spunea : „În ce mă privește, nu-mi revine meritul de a fi descoperit nici existența claselor în societatea modernă și nici lupta dintre ele. Cu mult înaintea mea, istorici burghezi au expus dezvoltarea istorică a acestei lupte de clasă, iar economiștii burghezi anatomia economică a acestora. Ceea ce am făcut eu nou a fost : 1) că am dovedit că *existența claselor* este legată numai de anumite *faze istorice de dezvoltare a producției* ; 2) că lupta de clasă duce în mod necesar la *dictatura proletariatului* ; 3) că această dictatură însăși constituie numai trecerea la *desființarea tuturor claselor* și la o *societate fără clase*”². Acesta este un rezumat foarte modest al contribuției aduse de Marx în această problemă centrală.

5. Rolul revoluționar al clasei muncitoare. În analiza pe care o face luptei de clasă, Marx a clarificat rolul revoluționar al proletariatului. Acesta este unul dintre cele mai mari merite ale sale. În „Manifestul Partidului Comunist”, Marx a spus : „Dintre toate clasele care se contrapun în zilele noastre burgheziei, singur proletariatul este o clasă cu adevărat revoluționară. Celelalte clase decad și pier o dată cu dezvoltarea marii industrii ; proletariatul, dimpotrivă, este propriul ei produs. Păturile de mijloc, micul industriaș, micul negustor, meșteșugarul, țărănul, toți combat burghezia pentru a salva de la

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 43—44.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 493—494.

pieire existența lor ca pături de mijloc. Așadar, ele nu sînt revoluționare, ci conservatoare. Mai mult încă, ele sînt reacționare...”¹. Marx avea în vedere aici perioada capitalismului bazat pe libera concurență. Dar în perioada imperialismului, a crizei generale a capitalismului, proletariatul poate mobiliza sub conducerea sa țărănimea săracă și alte elemente mic-burgheze. Elaborarea teoriei alianței dintre clasa muncitoare și țărănime a fost una dintre cele mai mari realizări ale lui Lenin.

Lenin spune : „esențialul în învățătura lui Karl Marx este clarificarea rolului istoric-mondial al proletariatului ca făuritor al societății socialiste”². Atitudinea consecvent marxistă de subliniere a rolului conducător al proletariatului are o însemnătate fundamentală în politica revoluționară a clasei muncitoare. Claritatea pe care Marx a adus-o în această problemă a permis respingerea cu succes a încercărilor repetate ale diferitelor curente oportuniste de a prezenta burghezia, țărănimea sau mica burghezie orășenească drept clasa revoluționară pe care ar trebui s-o urmeze masele muncitoare. Rolul conducător al clasei muncitoare a fost cheia pentru cîștigarea marilor revoluții din Rusia, China și Europa răsăriteană.

Încă în „Manifestul Comunist”, Marx a început să schițeze tipul nou de partid — conștient, combativ și disciplinat — de care avea nevoie clasa muncitoare pentru a repurta victoria finală asupra clasei capitaliștilor. „Comuniștii sînt, așadar, din punct de vedere practic, partea cea mai hotărîată a partidelor muncitorești din toate țările, partea care împinge mereu înainte ; din punct de vedere teoretic, față de restul masei proletariatului ei au superioritatea de a înțelege limpede condițiile, mersul și rezultatele generale ale mișcării proletare”³.

6. Plusvaloarea. În stadiul inițial, progresist al capitalismului, economiștii burghezi — Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill și mulți alții — au făcut o analiză destul de temeinică a acestui sistem. Dar ei nu au putut să vadă transformările revoluționare spre care ducea dezvolta-

¹ Marx-Engels : „Manifestul Partidului Comunist”, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 47.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 18, E.S.P.L.P. 1957, pag. 578.

³ Marx-Engels : „Manifestul Partidului Comunist”, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 50.

rea capitalismului, iar generațiile următoare de economiști burghezi au degenerat într-un soi de apologeți superficiali ai capitalismului. A trebuit să vină Marx, gigantul gândirii economice, ca să ducă analiza economică pînă la concluziile ei revoluționare.

În „Capitalul“, marea sa operă în trei volume, Marx a făcut o analiză profundă a sistemului capitalist. Una dintre nenumăratele sale contribuții de importanță fundamentală este că el a explicat problemele pînă atunci nerezolvate ale acumulării primitive a capitalului, cauzele crizelor ciclice, concentrarea capitalului și multe alte aspecte ale capitalismului care pînă atunci rămăseseră necercetate sau fuseseră trecute sub tăcere de către economiștii burghezi. Dar contribuția sa cea mai de seamă în domeniul economiei a fost faptul că a explicat cum produc muncitorii plusvaloarea și cum și-o însușesc capitaliștii. Această analiză a dezvăluit întregul proces al exploatării capitaliste și a arătat cauzele economice ale revoluției proletare. De atunci nenumărați economiști burghezi au încercat zadarnic să nege această descoperire istorică a sa. Mehring rezumă astfel esența teoriei marxiste :

„Adevăratul izvor al îmbogățirii capitaliste a fost dezvăluit de către Marx în primul volum al «Capitalului»... El a arătat, pentru prima oară, cum ia naștere profitul și cum se scurge el în buzunarele capitaliștilor. El explică acest lucru prin două fapte economice hotărîtoare : în primul rînd prin faptul că masa muncitorilor este formată din proletari, care sînt nevoiți să-și vîndă forța de muncă ca pe o marfă, în al doilea rînd prin faptul că această marfă, forța de muncă, posedă în zilele noastre o productivitate atît de ridicată, încît este în stare să producă într-un anumit interval de timp o cantitate mult mai mare de produse decît este necesară pentru întreținerea sa în același timp. În virtutea acestor două fapte pur economice — produs al dezvoltării istorice obiective — bunurile create de munca proletarului intră în mod automat în mîinile capitalistului și, în condițiile menținerii sistemului de muncă salariată, se acumulează, formînd capitaluri tot mai mari“¹.

7. Rolul statului. Unul dintre elementele fundamentale ale marxismului este analiza pe care o face Marx sta-

¹ Franz Mehring : „Karl Marx“, capitolul 12, III.

tului ca instrument al forței cu ajutorul căruia burghezia constrînge pe muncitor să se supună dominației sale. În „Manifestul Partidului Comunist“ se spune : „Puterea de stat modernă nu este decît un comitet care administrează treburile obștești ale întregii clase burgheze“¹. Marx a criticat cu asprime pe confuzioniștii și pe oportuniștii care susțineau că statul capitalist ar fi o instituție în afara și deasupra oricăror clase economice, care are drept scop să asigure bunăstarea întregului popor. Marx și Engels au schițat dezvoltarea istorică a statului și au arătat că, încă de la apariția sa o dată cu clasele, statul a servit totdeauna interesele claselor dominante. Engels a demonstrat, mai ales în „Originea familiei, a proprietății private și a statului“ și în „Anti-Dühring“, că proletariatul victorios va desființa definitiv statul și îl va pune „la muzeul de antichități“.

8. Strategia și tactica luptei de clasă a clasei muncitoare. Marx și Engels au elaborat nu numai principiile generale, ci și metodele de luptă ale proletariatului. În cărțile lor și îndeosebi în bogata lor corespondență, ei au răspuns la majoritatea chestiunilor complexe ale strategiei și tacticii, care în ultimul secol au constituit probleme serioase pentru mișcarea muncitorească în dezvoltare. Cele mai multe dintre slăbiciunile de care a dat dovadă ulterior mișcarea muncitorească în aceste probleme s-au datorat neputinței sau refuzului de a învăța din operele lui Marx. Întrucît vom vedea mai departe felul în care cele trei organizații internaționale succesive ale clasei muncitoare s-au ocupat de aceste probleme, aici putem să analizăm numai cîteva dintre ele.

Marx și Engels și-au dat foarte limpede seama că în lupta împotriva claselor guvernante, care sînt gata să folosească orice formă de violență pentru a păstra puterea în mîinile lor, clasa muncitoare trebuie să se pregătească și ea ca să răspundă forței prin forță. Marx a spus : „Violența este moașa oricărei societăți vechi care poartă în pîntece una nouă“². În condițiile din acea vreme (Lenin a arătat mai tîrziu că este vorba de perioada de dinaintea apariției impe-

¹ Marx - Engels : „Manifestul Partidului Comunist“, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 38—39.

² Karl Marx : „Capitalul“, vol. 1, E.S.P.L.P. 1957, ediția a III-a, pag. 746.

rialismului), el a considerat că numai în Marea Britanie și în Statele Unite democrația burgheză era îndeajuns de înaintată pentru a da posibilitate muncitorilor să înfăptuiască trecerea la socialism pe cale pașnică.

Marx și Engels au înțeles necesitatea pentru clasa muncitoare de a încheia alianțe vremelnice cu alte clase, dacă interesele ei coincid cu ale lor pentru moment (chiar cu burghezia în lupta împotriva feudalismului). Ei au subliniat însă totodată cu tărie că pentru muncitori este extrem de necesar să-și aibă propriile lor organizații și propria lor politică de clasă. Aceasta este o indicație fundamentală, pe care mișcarea muncitorească din multe țări, în special din Statele Unite, nu a înțeles-o pe deplin nici până astăzi.

O altă problemă care a frământat mișcarea muncitorească timp de un secol a fost cum să îmbine în mod just lupta pentru satisfacerea revendicărilor imediate ale clasei muncitoare cu lupta pentru construirea socialismului. În „Manifestul Comunist”, Marx a dat o indicație clară în această problemă: „Comuniștii luptă pentru îndeplinirea scopurilor și intereselor imediate ale clasei muncitoare, dar ei reprezintă totodată viitorul mișcării în mișcarea prezentă”¹.

Marx a înțeles foarte bine (deși în operele sale nu a dezvoltat-o pe larg) problema vitală a rolului țărănimii ca aliat potențial al clasei muncitoare revoluționare. Ilustrând modul în care înțelege această problemă, Marx a declarat în legătură cu revoluția din 1848: „Toată chestiunea în Germania va depinde de posibilitatea ca revoluția proletară să fie sprijinită de către o a doua ediție a războiului țărănesc”². Una dintre cauzele principale ale eșecului final al Internaționalei a II-a a fost tocmai incapacitatea ei de a pricepe această teză fundamentală, ale cărei baze au fost puse de Marx.

Marx și Engels au elaborat de asemenea multe alte probleme fundamentale ale strategiei și tacticii. Ei au precizat rolul sindicatelor și al mișcării cooperatiste în lupta de clasă. Marx și Engels au formulat politica proletariatului în problema războiului și au stabilit rolul grevei generale în lupta împotriva militarismului. Ei au elaborat elementele politicii

proletariatului în problema națională, așa cum se punea ea pe atunci în fața mișcării muncitorești europene. Ei au arătat caracterul internațional al luptei muncitorilor pentru eliberare, lansând cea mai măreață dintre toate lozincile muncitorești: lozincă „Proletari din toate țările, uniți-vă!”, cu care se încheie „Manifestul Partidului Comunist”.

Cei doi mari pionieri ai comunismului, Marx și Engels, au spulberat de asemenea toate confuziile și speculațiile utopice existente în legătură cu socialismul, dându-i acestuia o bază științifică. Ei au dezvăluit mecanismul economic al orînduirii capitaliste, care exploatează masele muncitoare, care creează condițiile pentru organizarea clasei muncitoare și care face ca socialismul să devină inevitabil. Ei au demonstrat că muncitorii sînt, din punct de vedere istoric, „groparii capitalismului”, că numai proletariatul poate să ducă popoarele la socialism. Fără a încerca, așa cum au făcut utopiștii, să traseze toate detaliile societății viitoare, Marx și Engels au arătat că această societate va fi dictatura proletariatului și că socialismul, cu principiul său „de la fiecare după capacități, fiecăruia după muncă”, va fi faza de trecere spre o treaptă superioară de organizare a societății, comunismul, în care va fi îndeplinit principiul „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi”. Această previziune marxistă fundamentală s-a și confirmat pe deplin pentru o treime din omenire, care pășește acum cu hotărîre spre socialism și comunism.

Marx și Engels au pus împreună bazele teoretice și practice ale mișcării socialiste moderne. Dintre ei doi, Marx a fost superior prin geniul său, dar și Engels a fost un teoretician excepțional. Colaborarea lor a fost atât de strînsă, încît este imposibil să stabilim precis care din ei este autorul mai multor teze ale marxismului. Engels a fost foarte generos atunci cînd a atribuit tot meritul lui Marx. Printre numeroasele declarații de acest fel se află și aceasta: „Ideile fundamentale ale «Manifestului»... aparțin pe de-a-ntregul și exclusiv lui Marx”¹. În altă parte el a spus: „Aceste două mari descoperiri — concepția materialistă a istoriei și dezvăluirea misterului producției capitaliste prin mijlocirea plus-

¹ Marx-Engels: „Manifestul Partidului Comunist”, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 74.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 495.

¹ Marx-Engels: „Manifestul Partidului Comunist”, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 13.

valorii — le datorăm lui *Marx*. Prin aceste descoperiri socialismul a devenit o știință¹.

În afară de colaborarea sa cu *Marx*, *Engels* personal a publicat câteva cărți foarte valoroase, socotite opere clasice ale socialismului. El a îndeplinit de asemenea, după moartea lui *Marx*, sarcina uriașă de a sistematiza volumele 2 și 3 ale „*Capitalului*” pe baza imensității de note lăsate de *Marx*. *Lenin* a făcut următoarea apreciere asupra lui *Engels*: „După *Karl Marx*, prietenul său (decedat în 1883), *Engels* a fost cel mai de seamă savant și învățător al proletariatului contemporan din întreaga lume civilizată”².

CAPITOLUL 3

REVOLUȚIA DIN 1848

Revoluția din 1848 a fost una din seria de răsturnări prin care clasa capitaliștilor și-a statornicit treptat stăpînirea în apusul Europei și, în cele din urmă, în lumea întreagă. Mișcarea pe care *Marx* a numit-o „*revoluția continentală*” a început în Franța și curînd a cuprins Germania, Austria, Italia, Ungaria, Belgia, Portugalia și alte țări europene. Anglia și Irlanda au simțit-o și ele clar. Influența ei s-a întins spre răsărit pînă în Polonia și în Rusia. Revoluția a avut repercusiuni chiar și în Statele Unite și în America latină. Această revoluție a fost una dintre cele mai puternice lovituri pe care capitalismul în ascensiune le-a dat sistemului feudal decadent.

Cauza fundamentală a acestei revoluții burgheze care a cuprins atîtea țări a fost presiunea exercitată de industrializarea capitalistă rapidă și de creșterea tot atît de rapidă a clasei muncitoare împotriva căușelor economice și politice stîmjenitoare ale feudalismului perimat. Cauza imediată a revoluției a fost criza economică profundă și generală din 1847, care a provocat închiderea în masă a întreprinderilor industriale, un șomaj uriaș și mizeria generală a maselor. Revoluția a fost, între altele, o serioasă verificare a Ligii comuniste de curînd organizate și a faimosului ei program — „*Manifestul Partidului Comunist*” — în care această revoluție fusese prevăzută. Revoluția din 1848 a fost un factor hotărîtor în formarea situației generale din Europa în condițiile căreia s-a născut cîtiva ani mai târziu Internaționala I.

¹ *K. Marx și F. Engels*, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 143.

² *V. I. Lenin*, Opere, vol. 2, E.S.P.L.P. 1955, pag. 5.

Revoluția din Franța

Revoluția începu în Franța la 24 februarie 1848. Ea a început în această țară clasică a revoluțiilor deoarece aici industria era mai dezvoltată decât în orice altă țară de pe continent, deoarece burghezia franceză era cea mai puternică și cea mai revoluționară, clasa muncitoare franceză era cea mai matură din punct de vedere politic și obișnuită cu metodele insurrecționale, iar sistemul feudal francez, datorită succesivelor lovituri revoluționare pe care le primise începând din 1789, era cel mai slab din Europa. În lucrarea sa „Luptele de clasă în Franța, 1848—1850“, Marx a expus în mod științific istoria fazei franceze a revoluției.

Ridicându-se la luptă armată sub steagul roșu, muncitorii parizieni au detronat pe regele Ludovic Filip, un produs al revoluției din 1830, care fusese înfrântă. În lupta împotriva bancherilor și a marilor financiari, care erau aliați cu monarhiștii, muncitorii aveau ca „aliați“ mica burghezie și burghezia mijlocie. Guvernul provizoriu șovăia să proclame republica. În fața acestei situații, Raspail, un conducător al muncitorilor, a avertizat guvernul că trebuie să îndeplinească aceasta în decurs de două ore, în caz contrar va asedia primăria¹ cu o armată de 200.000 de muncitori. Răgazul de două ore încă nu se scursese, când guvernul înfricoșat acoperi zidurile orașului cu proclamații pe care se citea: „*République française! Liberté, Egalité, Fraternité!*“². Muncitorii au silit guvernul, care șovăia, să introducă dreptul de vot universal pentru bărbați, să primească pe muncitori în Garda națională (un privilegiu de care pînă atunci beneficiase numai clasa de mijloc), să organizeze mari ateliere naționale (în care urmau să lucreze 100.000 de muncitori, ateliere despre care se presupunea că aveau să șteargă orice urmă de sărăcie) și să stabilească o comisie care să studieze problema generală a reformelor sociale.

Alarmată de spiritul revoluționar al muncitorilor, burghezia și-a organizat forțele pentru a zdrobi pe foștii săi aliați, muncitorii. Noua Adunare națională, aleasă în mare parte datorită voturilor țăranilor, era conservatoare. Reacționarii

¹ — unde se instalase guvernul provizoriu. — *Nota Trad.*

² Republica franceză! Libertate, Egalitate, Fraternitate! — *Nota Trad.*

au mobilizat 24.000 de oameni, în special hoți și alte elemente de clasă, în gărzile mobile. Acestea au atacat Atelierele naționale, impunând sistemul muncii în acord și dezorganizându-le și prin alte procedee. La 15 mai, o răscoală de proporții reduse, condusă de Raspail, Blanqui și Barbès, a încercat în zadar să răstoarne guvernul reacționar. În cele din urmă, la 21 iunie, marile ateliere au fost complet dizolvate. Toate aceste provocări ale guvernului făceau parte dintr-un plan premeditat care urmărea să împingă pe muncitori la o insurrecție generală sortită eșecului.

În fața acestor atacuri, muncitorii din Paris au pornit, în ziua de 22 iunie, o insurrecție înverșunată, pe care Marx a caracterizat-o ca fiind „prima mare bătălie între cele două clase care scindează societatea modernă“¹. Pe ziduri apăruseră lozincile: „Răsturnarea burgheziei!“, „Dictatura clasei muncitoare!“ „Se cunoaște eroismul neasemuit și genialitatea cu care, fără conducători, fără un plan comun, fără mijloace, în cea mai mare parte fără arme, muncitorii au ținut în loc timp de cinci zile armata, garda mobilă, Garda națională a Parisului și Garda națională sosită în grabă din provincie“². Dar cauza era pierdută. În cele din urmă muncitorii au fost înfrinți și 3.000 de oameni au fost măcelăriți de călăul Cavaignac. Mii de alți muncitori au fost aruncați în închisori.

Înfrîngerea muncitorilor francezi în iunie 1848 a avut un efect profund reacționar asupra situației revoluției din întreaga Europă. Burghezia, care la început fusese revoluționară, se aruncă în brațele reacțiunii — feudaliștii și monarhiștii — și făcuă cauză comună cu aceasta împotriva clasei muncitoare radicale. Rezultatul politic principal al tuturor acestor evenimente a fost că în mai multe țări de pe continent marșul burgheziei spre puterea politică a fost încetinit, dar nu complet oprit.

La 10 decembrie 1848 Adunarea națională franceză conservatoare a ales ca președinte pe Ludovic Bonaparte. La 2 decembrie 1851 acesta acaparează întreaga putere, devenind dictator, și un an mai târziu se proclamă împărat sub numele

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 150.

² Op. cit., pag. 150—151.

de Napoleon al III-lea¹. Acest aventurier politic a fost omul care în cele din urmă a dus poporul francez la marele dezastru din războiul franco-german din 1870—1871.

Revoluția din Germania

Revoluția care a început la Paris la 24 februarie 1848 s-a întins cu repeziciune în Germania, în Austria, în Italia, în Ungaria și în alte țări. La fel ca Franța și din aceleași cauze generale, aceste țări erau coapte pentru revoluția burghezo-democratică. În ziua de 4 martie, la numai o săptămână după ce a început revoluția la Paris, muncitorii și aliații lor din Colonia, Germania, s-au răsculat și au ocupat orașul. La 13 martie locuitorii Vienei au alungat pe prințul Metternich și guvernul său și au pus stăpânire pe oraș. „La 18 martie s-au răsculat și berlinezii; după o luptă înverșunată care a durat 18 ore, ei au avut mulțumirea de a vedea că regele se predă în mâinile lor“². Răscoale asemănătoare au avut loc și în multe alte orașe. A fost aleasă o Adunare națională și a fost numit un guvern „liberal“. Printr-o acțiune hotărâtă, burghezia ar fi putut să pună stăpânire pe întreaga Germanie și Austria.

Marx și Engels, ca toți marii conducători comuniști, au fost nu numai teoreticieni, ci și oameni de acțiune. Ei nu s-au mărginit numai să analizeze lumea, ci au și luptat activ pentru a o schimba. Când Franța și Germania au fost cuprinse de revoluție, ei au ales drept câmp de acțiune Germania, unde aveau cele mai adânci rădăcini. De aceea ei s-au grăbit să plece din Belgia în Prusia, stabilindu-se în orașul revoluționar Colonia din regiunea renană. Printre colaboratorii lor cei mai activi se numărau Stephan Born, Josef Moll, Karl Schapper, Johann Becker și Wilhelm Wolff. Marx a explicat mai târziu de ce au plecat la Colonia, și nu la Berlin: Colonia fiind un oraș mai industrializat și având un regim mai democratic, ei puteau să aibă acolo o mai mare libertate de acțiune. Liga comunistilor nu avea decât o mână de membri în Germania, așa încât Marx și Engels au trebuit să lucreze

¹ Vezi K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 238—349.

² F. Engels: „Revoluția și contrarevoluția în Germania“.

în cadrul largilor organizații democratice existente. Marx deveni redactor-șef al „Noii gazete renane“, care a fost la început un organ al burgheziei liberale, dar pe care el îl transformă într-un ziar care-i sprijinea pe muncitori.

În ajunul revoluției, partidele democratice se întruniseră la Offenburg, unde elaboraseră programul burgheziei liberale. Acesta prevedea libertatea de gândire și de întrunire, dreptul de vot universal și egal pentru bărbați, înlocuirea armatei permanente cu o miliție populară, impozit progresiv pe venit, judecarea de către un juriu a proceselor penale, democratizarea învățămîntului, reforme muncitorești și guvernarea prin parlament, toate acestea în cadrul unei republici germane unite.

Pentru burghezie, principalul în acest program era de a uni Germania fărâmițată într-un singur stat. În 1834, o dată cu crearea uniunii vamale (*Zollverein*), a fost făcut un mare pas în această direcție, dar în fața capitaliștilor se mai ridica altă problemă urgentă, și anume de a pune capăt haosului provocat de fărâmițarea Germaniei prin unirea statulețelor sub conducerea unui singur guvern central. Când, în sfârșit, în 1871, a fost înfăptuită unificarea Germaniei, din ea făceau parte în total 25 de state, patru regate, cinci mari ducate, 13 ducate și principate și trei orașe libere, care toate fuseseră înainte state independente.

Intrucât și proletariatul, și burghezia erau deopotrivă de interesate în răsturnarea monarhiei feudale și în crearea unei Germanii unite și democratice, Marx, Engels și adepții lor au sprijinit activ acest program general. Dar ei au înțeles că revoluția burgheză nu va fi decât un prim pas spre o revoluție proletară mult mai profundă. Mai târziu, Engels a explicat astfel politica lor: „Pentru noi, februarie și martie (prima fază a revoluției) puteau avea importanța unei adevărate revoluții numai dacă aceste luni ar fi fost nu punctul final, ci, dimpotrivă, punctul de plecare al unei mișcări revoluționare prelungite pe care... poporul ar fi transformat-o mai departe prin propria sa luptă... și în care proletariatul ar fi câștigat treptat o poziție după alta într-o serie de bătălii“. În concordanță cu aceasta, Marx și Engels au luptat energic pentru o republică democratică, pentru o Germanie unită (care să includă regiunile germane din Austria), pentru revendicările specifice ale clasei muncitoare și pentru acorda-

rea unui sprijin multilateral revoluției din Franța, din Ungaria și din alte țări.

Această linie politică generală de orientare spre „revoluția permanentă“ a fost denaturată mai târziu de Troțki și avea să joace două generații mai târziu un rol atât de însemnat în marea controversă dintre Stalin și Troțki în legătură cu revoluția rusă. Această politică era în concordanță cu spiritul „Manifestului Partidului Comunist“, în care se spunea că „revoluția burgheză germană nu poate fi decât prologul direct al unei revoluții proletare“¹. Ulterior, Engels a recunoscut că el și Marx se înșelaseră așteptând prea devreme o revoluție socialistă². Cu toate acestea, ei au avut în linii generale dreptate atunci când au văzut o perspectivă socialistă în revoluția din 1848 din Germania. Ținând seama de spiritul revoluționar al clasei muncitoare germane și mai ales de răscoala muncitorilor parizieni din februarie și de ciocnirea lor armată fățișă cu burghezia în cursul contrarevoluției din iunie, problema socialismului fusese înscrisă pe ordinea de zi în istoria Europei. Nu va trece mult timp pînă cînd, în zilele eroice Comune din Paris din 1871, clasa muncitoare franceză va dovedi în mod neîndoielnic acest mare adevăr

Trădarea clasei capitaliste

În 1848, burghezia germană, în loc să profite de succesele sale revoluționare inițiale și să zdrobească statele feudale, a șovăit și a căutat să câștige timp. „Așa-numita nouă autoritate centrală a Germaniei — spune Engels — a lăsat totul așa cum găsise“. Guvernării se temeau mai mult de muncitorii revoluționari decât de reacțiunea feudală. Le era teamă că revoluția burgheză „se va transforma“ într-adevăr într-o revoluție socialistă. De aceea, la fel cum a procedat burghezia franceză după revoluția din februarie, și burghezia germană s-a aliat cu reacțiunea împotriva clasei muncitoare. Adunarea națională, instituită de burghezia liberală, se temea

¹ Marx-Engels: „Manifestul Partidului Comunist“, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 75.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 127.

să rupă cu monarhia și a continuat să meargă pe calea compromisului pînă cînd a fost dizolvată de reacțiunea agresivă.

Burghezia a renunțat de fapt pînă și la revendicarea ei principală — unificarea Germaniei, fără a mai vorbi de instaurarea republicii. Marx a înfierat clasa capitaliștilor ca fiind „fără inițiativă...“, fără chemare istorică mondială, — un moșneag blestemat“¹. Fără a o rupe cu elementele clasei de mijloc care mai voiau să lupte, Marx și Engels au pus accentul pe acțiunile muncitorilor. Dar, așa cum s-a dovedit ulterior, proletariatul era mult prea slab și lipsit de maturitate politică pentru a lua conducerea și pentru a desăvîrși cu succes revoluția burghezo-democratică, pe care însăși burghezia o trăda atât de josnic. În condițiile date nu era posibilă o revoluție proletară.

Înfrîngerea zdrobitoare suferită de muncitorii din Paris în iunie 1848 a înviorat reacțiunea în întreaga Germanie și Europă răsăriteană. În noiembrie același an, contrarevoluția a recucerit Viena și în aceeași lună a dizolvat Adunarea națională a Prusiei de la Berlin. La Dresda poporul a pus mîna pe arme (Bakunin a participat și el la insurecție). La fel s-a întîmplat și în alte localități. Masele așteptau o chemare la acțiune generală din partea Adunării naționale de la Frankfurt, dar această chemare nu a venit niciodată. Burghezia, care deținea majoritatea în Adunare, era ocupată să vîndă contrarevoluției poporul de dragul propriilor sale interese mărunte de clasă. În iulie 1849, revoluția germană, care începuse atît de promițător cu 16 luni mai înainte, era complet înăbușită, iar contrarevoluția ajunse din nou la putere.

Burghezia nu repurtase victoria decisivă în revoluție, așa cum ar fi putut s-o facă; dar ea a reușit totuși să deschidă destule căi pentru viitoarea industrializare rapidă a Germaniei. Acesta era și scopul pe care îl urmărea burghezia, și, după ce l-a atins, ea și-a trădat numaidecît aliații: muncitorii, țărani și clasa de mijloc. Această trădare era în însăși firea fiarei capitaliste. Era o lecție serioasă pe care clasa muncitoare și populația neagră din Statele Unite aveau să și-o amintească din nou în cea de-a doua revoluție americană (1861—1865), așa cum aveau să și-o amintească muncitorii și celelalte forțe democratice în multe alte revoluții burgheze

¹ Op. cit., pag. 50.

din viitor. O altă învățătură importantă a revoluției din 1848 a fost necesitatea imperioasă pentru muncitori de a avea un partid propriu de sine stătător.

O dată cu victoria contrarevoluției în Germania, un mare număr de revoluționari a trebuit să părăsească țara. Mase de revoluționari au emigrat în Statele Unite, unde au jucat un rol foarte important în lupta împotriva sclaviei și în făurirea tinerei mișcări muncitorești. Marx, Engels și alți luptători s-au reîntors la Londra.

Ani de reacțiune politică

Deceniul cuprins între înfrângerea revoluției din 1848 și întemeierea Internaționalei I a fost îndeobște o perioadă de reacțiune politică, de industrializare rapidă, de creștere puternică a clasei muncitoare și de slăbire a luptei revoluționare. În Franța, în Germania și în alte părți, revoluționarii erau persecutați, un exemplu viu în această privință fiind celebrul proces de la Colonia din 1852, în care 9 conducători comuniști au fost acuzați de înaltă trădare. Procesul, bazat pe mărturiile unor agenți provocatori, s-a soldat cu condamnarea a șapte din acești conducători și cu întemnițarea lor pe termene lungi.

Dezvoltarea rapidă a industriei europene a fost deosebit de pregnantă în Marea Britanie, principala țară capitalistă. În acești ani, condițiile de trai ale muncitorilor englezi s-au îmbunătățit într-o oarecare măsură. Beer spune că „în perioada dintre 1846 și 1866 salariile și puterea de cumpărare au crescut ca urmare a lărgirii comerțului și a abrogării legilor cu privire la cereale”¹. Toate acestea au tocit considerabil spiritul revoluționar al muncitorilor. Webb observă că în această perioadă, „sub influența îmbunătățirii rapide a condițiilor de trai și a unei prosperități relative..., mișcarea cartistă se stingea”². Cu toate acestea, s-a înregistrat o creștere importantă a mișcării sindicale britanice, în multe orașe fiind înființate, la sfârșitul deceniului al 6-lea, consilii sin-

¹ M. Beer: „The History of British Socialism”, vol. 2, Londra, 1929, pag. 221.

² Beatrice and Sidney Webb: „The History of Trade-Unionism”, New York, 1920, pag. 181.

dicale. În Germania, unde condițiile politice erau mult mai grele, syndicatele abia începeau să apară.

Înapoindu-se la Londra din Germania după revoluție, Marx și Engels au reorganizat Liga comuniștilor. Dar organizația căzu pradă tendințelor fracționiste. Marx și Engels au luat atitudine împotriva politicii aventuriste a fracțiunii Willich-Schapper, care voia să organizeze în Germania un puci lipsit de orice sorți de izbândă. Marx a avertizat asupra pericolului „jocului de-a revoluția”. El a combătut de asemenea divagațiile utopice ale lui Wilhelm Weitling. În 1852 Liga se scindă în două.

În această perioadă, care a dus la formarea Asociației Internaționale a Muncitorilor, Marx a trăit în mare sărăcie într-o căsuță din Soho, Londra. Engels locuia la Manchester în condiții mult mai bune. El l-a ajutat deseori pe Marx din punct de vedere financiar, pentru a-i da puțința să continue să studieze și să scrie. Marx și Engels au fost cei mai apropiați prieteni și colaboratori nu numai sub raport politic, ci și personal.

Următoarea scrisoare, scrisă de Marx cu câteva săptămâni înaintea procesului de la Colonia, ilustrează condițiile de mizerie în care trăia și lucra acest mare savant și revoluționar: „Soția mea este bolnavă, Jenny (fiica cea mai mare a lui Marx. — *Nota Red.*) este bolnavă. Lena (femeia în casă a familiei Marx. — *Nota Red.*) este și ea bolnavă de un fel de febră nervoasă. Nu pot chema un doctor, deoarece nu am bani pentru medicamente. Timp de opt-zece zile familia mea s-a hrănit numai cu pâine și cu cartofi și nu sînt sigur dacă mîine le voi putea cumpăra și pe acestea. Ar fi bine, și poate ar trebui să doresc, ca proprietărea sa să mă dea afară din apartamentul pe care-l ocup. În acest caz aș fi scutit cel puțin de datoria de 22 de lire sterline. Apoi sînt notele de plată ale brutarului, lăptarului, măcelarului etc..., care de asemenea nu-mi dau pace”.

În ciuda greutăților mari cu care se lupta, aceasta a fost o epocă extrem de rodnică pentru Marx. În 1852 el a publicat în ziarul „Revoluția”, editat de Joseph Weydemeyer în Statele Unite, lucrarea sa „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte”, care conține o remarcabilă analiză a revoluției și a contrarevoluției din Franța din perioada 1848—1852. Din 1852 pînă în 1862, Marx, care devenise corespondent regulat

al ziarului lui Horace Greeley, „New York Tribune“, a scris pentru acest ziar articole strălucite asupra problemelor Europei și Asiei, precum și articole în care analiza în mod magistral lupta împotriva sclaviei în America și primele faze ale războiului civil american. În 1859 el a publicat „Contribuții la critica economiei politice“, una dintre operele sale de căpetenie în domeniul economiei. Dar principala sa activitate a fost elaborarea monumentalei sale opere „Capitalul“, al cărei prim volum a apărut în 1867.

ÎNTEMEIEREA INTERNAȚIONALEI I (1864)

Ca și sistemul capitalist, mișcarea muncitorească este profund internațională. Așa cum industria, transporturile și comunicațiile depășesc orice frontiere naționale, la fel și conștiința de clasă a proletariatului nu cunoaște granițe. Extinderea capitalismului în diferite țări și dezvoltarea pieței mondiale generează în mod inevitabil în rândurile muncitorilor sentimentul internaționalismului. Aceasta se întâmplă mai ales atunci când muncitorii încep să se debaraseze de concepțiile burgheze și să-și îndrepte atenția spre politica și perspectivele socialiste. Maturitatea politică a unei mișcări muncitorești date poate fi apreciată după măsura în care ea este pătrunsă de spirit internaționalist.

La începutul secolului al XIX-lea, proletariatul tânăr simțea deja puternic necesitatea solidarității pe scară internațională. Muncitorii simțeau nevoia să se cunoască și să se sprijine unii pe alții în luptele economice și politice de o amploare tot mai mare împotriva nesățioșilor capitaliști, care, deși se dușmăneau cu înverșunare între ei pe plan național, dădeau totuși dovadă de o puternică unitate internațională împotriva revendicărilor specifice ale clasei muncitoare. Mai concret, muncitorii trebuiau să lupte îndeosebi împotriva spărgătorilor de grevă pe scară internațională și, în afară de aceasta, deveneau tot mai conștienți de necesitatea luptei împotriva războiului. Cu cât concepțiile lor deveneau mai socialiste, cu atât creștea spiritul lor internaționalist.

Spiritul internaționalist înnăscut al muncitorilor a fost stimulat și de puternicele tendințe internaționaliste din rândurile păturilor radicale ale burghezii și ale micii burghezii. În procesul instaurării pe cale revoluționară a dominației capitaliste, mai ales în timpul diferitelor revoluții din această pe-

rioadă istorică, aceste clase au colaborat, desigur, peste frontierele naționale. Un exemplu în această privință îl constituie sprijinul acordat de burghezia internațională revoluției americane din 1776, revoluției franceze din 1789, revoluției franceze din 1848, revoluțiilor burgheze din Germania, Italia, Ungaria, Polonia și din alte țări. Aceste elemente burgheze radicale, în mare parte intelectuali, au pătruns în cele mai multe mișcări muncitorești din acel timp și au încercat să le folosească în propriul lor interes de clasă.

Precursorii Internaționalei I

Anglia, țara în care capitalismul în prima lui epocă a cunoscut cea mai largă dezvoltare, țara care avea cea mai numeroasă și mai dezvoltată clasă muncitoare, țara în care a luat naștere mișcarea sindicală, a devenit în mod firesc arena celor mai multe dintre primele eforturi ale proletariatului în direcția făuririi solidarității și a organizării internaționale. Încă de la primele manifestări viguroase ale mișcării muncitorești, în deceniul al 4-lea al secolului trecut, au existat multe indicii ale creșterii internaționalismului muncitoresc. Mișcarea cartistă a manifestat puternice tendințe internaționaliste. Lorwin îl numește pe William Lovett, unul dintre întemeietorii mișcării, „primul muncitor cu concepții internaționaliste al timpurilor moderne”¹. Liga proscrisilor (1834—1836), Liga celor drepți (1836—1839)² și Liga comuniștilor (1847—1852), despre care am vorbit în capitolul al II-lea, erau hotărât internaționaliste și aveau concepții și o componentă predominant proletară. Aceste organizații își desfășurau principala lor activitate și își aveau principalele centre în Anglia.

O organizație foarte importantă din această perioadă a fost „Democrații înfrățiți”, înființată la Londra în septembrie 1845 de către grupuri de luptători englezi și exilați europeni. Această organizație proclama că „pământul cu toate

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, Washington D.C., 1929, pag. 17.

² Vezi nota de la pag. 16. — *Nota Trad.*

hogățiile sale naturale este proprietatea obștească a tuturor”¹. Stekloff consideră că această organizație, „din punct de vedere al ideilor ce-o însuflețeau, a fost prima organizație internațională a clasei muncitoare și în acest sens poate fi considerată un precursor al Internaționalei”². Harney, Jones, O'Brien și alți conducători de frunte ai mișcării cartiste au jucat un rol activ în această importantă organizație. Marx și Engels au avut legături cu mișcarea. „Democrații înfrățiți” era o organizație internaționalistă și participa activ la luptele muncitorilor și la alte mișcări revoluționare de pe continent. Ea a contribuit la pregătirea căii spre Internaționala I. O trăsătură importantă a acestei organizații era că a inițiat o formă organizatorică care ulterior a fost adoptată de Internaționala I, și anume numirea unui secretar pentru fiecare țară. Astfel existau secretari pentru Anglia, Franța, Germania, Italia, Polonia și Spania. Organizația și-a încetat activitatea în perioada de reacțiune care a urmat revoluției din 1848 în Europa.

O altă mișcare internațională importantă cu centrul în Anglia a fost „Comitetul de bun venit și de protest”³, care s-a transformat mai târziu în Comitetul internațional (Asociația internațională), organizat la Londra spre sfârșitul anului 1855. Această organizație de asemenea numise secretari pentru cele câteva țări cu care avea legături. Ernest Jones și alți cartiști erau figuri predominante și în această mișcare. Comitetul internațional a ținut câteva mari mitinguri în cinstea diferitelor revoluții europene și a protestat împotriva violențelor comise de reacțiune pe continent. Dar spre sfârșitul anului 1859 Comitetul internațional nu mai exista.

Și în Franța s-au manifestat puternice tendințe internaționaliste în rândurile muncitorilor. Aceștia aveau vechi tradiții internaționaliste, care porneau încă de la Babeuf, celebrul comunist din timpul mării revoluții franceze, și de la luptătorii din revoluțiile din 1830 și 1848, precum și din multe alte răscoale ale poporului francez. În 1843, la Paris,

¹ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism”, pag. 131.

² G. M. Stekloff: „History of the First International”, New York, 1928, pag. 21.

³ „Comitetul de bun venit și de protest” a fost înființat de Ernest Jones pentru a protesta împotriva vizitei în Anglia a lui Napoleon al III-lea și pentru a organiza primirea lui Barbès. (*Nota Trad.*)

Flora Tristan a scris o broșură în care chema să se înființeze o largă organizație internațională. „Uniunea muncitorilor — scria ea — ar trebui să înființeze comitete de corespondență în principalele orașe din Anglia, Germania, Italia, într-un cuvânt în toate capitalele din Europa”¹. În aprilie 1856 o delegație de muncitori francezi au venit la Londra și au propus să se întemeieze o „Ligă universală a muncitorilor” pentru conducerea luptei pe plan internațional.

Printre cele mai importante activități ale acestor grupări internaționale a fost sprijinul activ pe care ele l-au acordat mișcării pentru abolirea sclaviei în imperiul britanic, în Statele Unite și în întreaga lume. Timp de decenii a existat o puternică mișcare aboliționistă, în care trade-unioniștii carțiști și adepții lui Owen au jucat un rol foarte însemnat. Mișcările din Marea Britanie și din America pentru desființarea sclaviei au lucrat în strânsă colaborare. Între 1833 și 1860, William Lloyd Garrison, Frederick Douglass și mulți alți aboliționiști americani de frunte, au vizitat Anglia, unde au fost întâmpinați de mase uriașe de oameni. George Thompson, militant sindical aboliționist englez, a venit în Statele Unite și a participat activ la lupta împotriva sclaviei. Înaintea și în timpul războiului civil, trade-unioniștii englezi au organizat în repetate rânduri mari manifestații împotriva sclaviei. Și în Franța clasa muncitoare a dat dovadă de aceeași solidaritate internațională antisclavagistă în lupta împotriva încercărilor lui Napoleon al III-lea de a atrage Marea Britanie și Franța în război de partea Confederației.

Această activitate împotriva sclaviei și pentru pace desfășurată de muncitorii englezi l-a făcut pe președintele Lincoln să trimită o scrisoare muncitorilor textiliști din Manchester, care ajunseseră în pragul foametei din cauza încetării importului de bumbac. El scria că sprijinul lor era „un exemplu de eroism creștin sublim, cum nu s-a mai văzut de-a lungul veacurilor în nici o altă țară”². La 2 martie 1863 senatul american și-a exprimat recunoștința față de muncitorii englezi pentru sprijinul acordat. Iar înainte de aceasta Marx declarase în „New York Tribune”: „Nu ar trebui să se uite nici-

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 23.

² Carl Sandburg: „Abraham Lincoln «The War Years»”, vol. 2, New York, 1939, pag. 24.

odată în Statele Unite că cel puțin *clasa muncitoare* engleză nu le-a părăsit de la începutul pînă la sfîrșitul greutăților”¹.

Întemeierea Internaționalei I a avut loc într-un moment de avînt al luptei revoluționare a proletariatului, al mișcării naționale a burgeziei după îndelungata perioadă de reacțiune care a urmat revoluției europene din 1848. Capitalismul se dezvolta rapid în întreaga Europă apuseană, la fel și clasa muncitoare, atît sub raportul organizării cît și sub cel al combativității. Mișcarea muncitorească se întărea, mai ales în Anglia. În 1860 a fost creat Consiliul trade-unionurilor din Londra. Organe similare au luat ființă într-o serie de țări. În Germania tocmai apăreau primele organizații sindicale. În 1863 Ferdinand Lassalle a organizat Uniunea generală a muncitorilor germani, o organizație politică, iar August Bebel, împreună cu Wilhelm Liebknecht, desfășurau o vie agitație comunistă care avea să ducă, în 1869, la formarea Partidului muncitoresc social-democrat din Germania. Și în Statele Unite, după 1863, organizațiile sindicale au început să crească cu repeziciune. Marea criză economică din 1857, prima criză de o amploare mondială, a lovit greu în muncitori și a dat naștere unei puternice mișcări greviste, între 1860 și 1862, atît în Anglia cît și în alte țări, inclusiv în Statele Unite.

Printre numeroasele manifestări ale marelui avînt al mișcărilor naționale burghezo-democratice în perioada dinaintea întemeierii Internaționalei I au fost cîteva care i-au trezit în chip deosebit pe muncitorii din toate țările și au întărit năzuința lor spre solidaritate internațională. Un astfel de eveniment important a fost lupta de eliberare dusă de poporul irlandez împotriva asupritorilor englezi. Un alt eveniment a fost noua intensificare a mișcării de masă pentru unificarea și democratizarea Germaniei. În 1859 italienii au început războiul național revoluționar împotriva Austriei. Acest război, condus de Garibaldi, a culminat cu eliberarea și unificarea Italiei și cu introducerea unei serii de reforme democratice. El a trezit entuziasmul muncitorilor din întreaga lume capitalistă. Apoi a avut loc eroica insurecție din Polonia din 1863. Această revoltă, înecată în sînge de țar, s-a bucurat de o largă simpatie și de un larg sprijin din partea

¹ Marx and Engels: „The Civil War in the United States”, New York, 1937, pag. 47—48.

maselor largi proletare. În sfârșit, un alt eveniment a fost războiul civil revoluționar din Statele Unite, care mai continua în momentul când a fost întemeiată Internaționala I. Muncitorii organizați din Anglia, din Germania, din Franța și din alte țări au înțeles limpede, încă de la începutul acestui mare război, că interesele lor de clasă erau în mod hotărât de partea Nordului, împotriva Sudului sclavagist și, așa cum am mai arătat, ei și-au exprimat în repetate rânduri puternicele lor sentimente aboliționiste.

*Întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor*¹

Internaționala I a fost întemeiată la 28 septembrie 1864 în sala sfântul Martin din Londra. Înainte de această adunare peste 300 de muncitori din Franța și 12 din Germania vizitaseră Expoziția internațională de la Londra din 1862² și în timpul șederii lor acolo discutaseră cu trade-unioniștii englezi posibilitatea creării unei internaționale muncitorești. În afară de aceasta, la 22 iulie 1863, muncitorii englezi și francezi au organizat împreună un miting la Londra pentru a protesta împotriva înăbușirii insurecției din Cracovia și pentru a cere să se acorde independență Poloniei. Aceasta a prilejuit noi discuții în legătură cu proiectul organizării unei Internaționale muncitorești. Patru luni mai târziu, George Odger, un conducător sindical englez de frunte, a scris un „apel” către muncitorii francezi, arătând necesitatea unei acțiuni comune a muncitorimii internaționale. Francezii au răspuns abia după un an. Și au trimis răspunsul la Londra prin aceiași muncitori care participaseră la mitingul comun de la Londra din 1863.

Celebra întrunire de la 28 septembrie din sala sfântul Martin a fost convocată pentru a asculta cuvântarea muncitorilor francezi. La întrunire au participat un mare număr de muncitori și de exilați străini. Ea a fost prezidată de profe-

¹ După întemeierea Internaționalei a II-a, în 1889 „Asociația Internațională a Muncitorilor” a căpătat denumirea de „Internaționala I”. Înainte de aceasta ea era cunoscută numai ca „Internaționala”.

² Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 32—33.

sorul E. S. Beesly. Printre cei prezenți se afla și Marx. Odger a citit apelul trimis cu un an înainte muncitorilor francezi. Apelul propunea: „Să se convoace o adunare a reprezentanților din Franța, Italia, Germania, Polonia, Anglia și din toate țările în care există dorința de a colabora pentru binele omenirii. Să ne ținem congresele noastre; să discutăm marile probleme de care depinde pacea națiunilor...”¹ M. Tolain, unul dintre delegații francezi, care a fost întâmpinat cu aplauze puternice, a citit răspunsul delegației franceze. După ce arăta suferințele pe care le îndurau muncitorii, apelul chema pe muncitorii din toate țările să se unească². Francezii au propus apoi ca Internaționala să-și aibă sediul la Londra, ca ziarul muncitoresc englez „Bee-hive” să devină organul ei oficial, ca să se stabilească vremelnic un sistem de cotizații și ca noul for să fie condus provizoriu de un Comitet central cu subcomisii în toate capitalele europene. Propunerea a fost votată cu aclamații. A fost ales un Consiliu general, format din 21 de membri, pentru a duce la îndeplinire hotărârile înscrise în rezoluție. Consiliul a fost autorizat să coopteze noi membri, după cum socotea de cuviință.

La începutul lui octombrie, Consiliul general a ținut câteva ședințe, în cursul cărora a fost adoptată denumirea de „Asociația Internațională a Muncitorilor”, și au fost aleși membrii conducerii. George Odger a fost ales președinte, iar William R. Cremer — secretar general onorific. Au fost de asemenea aleși secretari pentru Germania (Marx), America (P. Fox)³, Italia, Polonia, Elveția și Franța. Membrii Consiliului central provizoriu, așa cum a fost constituit mai târziu, erau: *englezii* Longmaid, Worley, Leno, Whitlock, Fox, Blackmore, Hartwell, Pidgeon, Lucraft, Weston, Dell, Shearman, Nieass, Shaw, Lake, Buckley, Odger, Howell, Osborne, Carter, Gray, Wheeler, Stainsby, Morgan, Grossmith, Cremer, Dick; *francezii* Denoual, Le Lubez, Jourdain, Marrisot, Leroux, Bordage, Bocquet, Talandier, Dupont; *italienii* Wolf, Fontana, Setacci, Aldrovandi, Lama, Solustri; *elvețienii*

¹ „Founding of the First International”, New York, 1937, pag. 4.

² Op. cit., pag. 7.

³ Peter A. Fox, corespondent pentru America în perioada 1866—1867, a fost un ziarist englez care a aderat la Internațională la mitingul din sala sfântul Martin.

Nuperly, Jung; germanii Eccarius, Wolf, Otto, Lessner, Pfander, Lochner, Marx, Kant, Bolleter; polonezii Holtorp, Rybczinski. Primul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost fixat pentru 1865 la Bruxelles.

Consiliul general s-a apucat imediat să formuleze programul politic și Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor. L. Wolf, trimis al lui Mazzini din Italia, a citit proiectul său de program care ar fi transformat asociația într-o organizație secretă. Acest proiect a fost respins datorită opoziției lui Marx. Weston, un vechi owenist, a propus și el un program plin de idei confuze, care de asemenea a fost respins. În cele din urmă a fost adoptat programul lui Le Lubez, un document puternic influențat de ideile lui Mazzini. Marx se afla în subcomitetul care urma să redacteze acest document confuz și, după cum spune el însuși, „am modificat întregul preambul, am eliminat declarația de principii și, în sfârșit, în locul celor 40 de puncte ale Statutului am lăsat numai 10”¹. Când documentul a fost în sfârșit adoptat în unanimitate, el era aproape în întregime opera lui Marx, cu excepția câtorva expresii mic-burgheze despre „adevăr”, „echitate” și „moralitate”, inserate la insistența Consiliului general, după cum s-a plîns Marx mai târziu. Faptul că Marx a fost în cele din urmă chemat să scrie acel istoric document constituie o dovadă a mării influențe a celebrului predecesor al acestuia — „Manifestul Partidului Comunist”. „Din prima zi a existenței Internaționalei, Karl Marx a fost îndrumătorul ei spiritual, teoreticianul ei strălucit și conducătorul ei practic”².

Programul și statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor

„Manifestul constitutiv”³ al Asociației Internaționale a Muncitorilor — prima ei declarație programatică — este unul dintre cele mai însemnate documente din istoria clasei muncitoare din întreaga lume. Este un strălucit exemplu de

¹ Marx and Engels, Selected Correspondence, pag. 162.

² P. Dengel, în „Internaționala Comunistă” din septembrie 1939.

³ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 387—396.

aplicare a principiilor comunismului la luptele de zi cu zi și la perspectivele generale ale clasei muncitoare. „Manifestul constitutiv” declara: „Este un fapt că mizeria maselor muncitoare nu a scăzut în decursul perioadei 1848—1864, și totuși această perioadă, cu progresul industriei și al comerțului ei, este fără precedent în anele istoriei”¹. Cei care, cu ani înainte, au prezis că o dată cu dezvoltarea industriei în Marea Britanie sărăcia va dispărea în mod automat au fost complet dezmințiți de realitate. Rapoartele guvernamentale arătau că pentru muncitor viața, „în nouă cazuri din zece, nu e decât o luptă pentru existență”². Cifrele oficiale arătau „că în Anglia și în Scoția cei mai înrăiți criminali, condamnații la galere, trudeau mult mai puțin și erau mult mai bine hrăniți decât muncitorii agricoli din Anglia și din Scoția”³. Multe grupuri de muncitori industriali erau lipsiți de minimumul de existență, în timp ce bogățiile moșierilor și ale capitaliștilor creșteau rapid.

„Manifestul constitutiv” analiza perioada reacțiunii care începuse în întreaga Europă după înfrîngerea revoluției din 1848. El saluta marea victorie raportată de muncitorii englezi în 1847, după 30 de ani de luptă: legea cu privire la ziua de muncă de zece ore. „Legea privitoare la ziua de muncă de zece ore — se spunea în „Manifestul constitutiv” — n-a fost numai o mare cucerire practică; ea a fost victoria unui principiu. Pentru prima dată economia politică a burgheziei a fost înfrîntă în văzul tuturor de către economia politică a clasei muncitoare”⁴. În întreaga Europă apuseană guvernele erau silite să adopte legi asemănătoare.

„Manifestul constitutiv” aproba în mod sincer mișcarea cooperatistă care făcea pe atunci progrese, dar totodată declara că ea singură „nu va fi niciodată în stare să oprească creșterea în progresie geometrică a monopolului, să elibereze masele și nici măcar să ușureze simțitor povara mizeriei lor”⁵. „Manifestul constitutiv” pune accentul în primul rînd pe lupta politică. „De aceea cucerirea puterii politice — declara

¹ Op. cit., pag. 387.

² Ibid.

³ Op. cit., pag. 388.

⁴ Op. cit., pag. 394.

⁵ Op. cit., pag. 395.

el — este acum marea datorie a clasei muncitoare¹. Muncitorii au o cheazășie a succesului, numărul lor, „dar numerele nu trag în cumpănă decît dacă sînt unite într-o combinație și sînt călăuzite de cunoaștere“². Muncitorii din Europa au plătit scump lipsa lor de organizare.

„Manifestul constitutiv“ sublinia de asemenea necesitatea pentru muncitori de a avea o politică externă proprie. „Dacă eliberarea clasei muncitoare reclamă colaborarea diferitelor națiuni, cum va putea fi atinsă această înaltă țintă cu o politică externă care urmărește scopuri criminale, care exploatează prejudecățile naționale, care varsă sîngele și risipește averea poporului în războaie de jaf?“³. El felicita clasa muncitoare din Anglia, care a salvat Europa apuseană de amestecul în războiul civil american. „Manifestul constitutiv“ se declara categoric pentru o politică externă democratică și iubitoare de pace. „Lupta pentru o astfel de politică externă — declara el — face parte din lupta generală pentru *eliberarea clasei muncitoare*“. Documentul se încheia cu marea lozincă istorică a „Manifestului Comunist“: „Proletari din toate țările, uniți-vă!“

Statutul provizoriu al asociației asigura măsurile organizatorice descrise mai sus. El începe cu un preambul, care cheamă la organizare în termenii următori:

„Eliberarea clasei muncitoare trebuie să fie opera clasei muncitoare însăși; lupta pentru eliberarea clasei muncitoare nu este o luptă pentru privilegiul de clasă și monopoluri, ci pentru drepturi și datorii egale și pentru desființarea oricărei dominații de clasă;

Aservirea economică a muncitorului de către cel care își însușește mijloacele de producție, adică izvoarele vieții, stă la baza sclaviei sub toate formele ei, la baza mizeriei sociale, degradării intelectuale și dependenței politice;

Eliberarea economică a clasei muncitoare este deci mărul țel final, căruia trebuie să-i fie subordonată, ca mijloc, orice mișcare politică;

Toate încercările îndreptate spre atingerea acestui țel au dat greș pînă acum din pricina lipsei de unire între feluritele

¹ Ibid.

² Ibid.

³ Op. cit., pag. 396.

ramuri de muncă din fiecare țară și din pricina lipsei unei uniuni frățești între clasele muncitoare din diferitele țări;

Eliberarea clasei muncitoare nu este o problemă locală, nici una națională, ci o problemă socială, care cuprinde toate țările în care există societatea modernă și a cărei rezolvare depinde de colaborarea practică și teoretică a țărilor celor mai înaintate;

Mișcarea clasei muncitoare în cele mai industriale țări ale Europei, mișcare ce renaște actualmente, trezind noi speranțe, constituie totodată un avertisment solemn împotriva recăderii în vechile greșeli și reclamă unirea imediată a mișcărilor încă fărîmițate¹.

¹ Op. cit., pag. 397—398.

TRADE-UNIONISMUL, PROUDHON, LASSALLE ȘI BAKUNIN

Lupta clasei muncitoare pentru apărarea intereselor sale în condițiile capitalismului, pentru desființarea sistemului capitalist și pentru construirea socialismului este o luptă foarte complexă. Știința revoluționară a acestei lupte este marxismul, sau, în zilele noastre, marxism-leninismul. Acesta însumează întreaga experiență pe care proletariatul și aliații săi au dobândit-o în cursul unui secol de luptă pe scară mondială împotriva claselor exploatare. Progresul istoric al unei anumite mișcări muncitorești poate fi apreciat în mod direct după măsura în care ea și-a însușit principiile marxismului.

În procesul luptei de clasă și al dobândirii unei conștiințe marxiste, clasa muncitoare generează în mod spontan sau își însușește de la clasele dușmane multe concepții greșite în legătură cu locul ei în societate, precum și cu modul în care ea trebuie să se elibereze. Astfel, în rândurile clasei muncitoare iau naștere diferite curente pe care Marx le-a numit „secte“, dar care acum sînt îndeobște cunoscute în terminologia marxistă ca „devieri“ „de dreapta“ sau „de stînga“. La început, unele dintre aceste secte, de pildă socialiștii utopiști, au jucat un rol constructiv, dar, pe măsură ce mișcarea muncitorească s-a maturizat și a crescut, ele au devenit reacționare. De obicei aceste „secte“ sau „devieri“ conțineau un grăunte de adevăr. Cu alte cuvinte, ele se bazează pe idei, pe forme organizatorice sau pe o tactică necesară clasei muncitoare, dar care în urma denaturării, a exagerării și a aplicării greșite își pierd complet semnificația lor reală. Adesea sectele își formează concepții specifice despre modul cum trebuie răsturnat capitalismul și construit socialismul. Aceste secte, care întotdeauna ajută pe capitaliști și dăunează solidarității și luptei mișcării

muncitorești, pot să devină în timpul revoluției contrarevoluționare, lucru pe care muncitorii aveau să-l afle din trista lor experiență în deceniile care au urmat după moartea lui Marx.

Este bine să întrerupem istoria cronologică a Internaționalei I și să analizăm în acest capitol cîteva din curentele ideologice mai importante din cadrul acestei organizații.

Înlăturarea acestor secte dăunătoare și promovarea adevăratelor principii ale științei revoluționare proletare au constituit întotdeauna principala preocupare a marxștilor. Aceasta a fost și preocuparea lui Marx și a lui Engels în zilele Internaționalei I. Într-o scrisoare din noiembrie 1871 către Friedrich Bolte, un membru american de seamă al Asociației Internaționale a Muncitorilor, Marx scria: „*Internaționala* a fost întemeiată pentru a înlocui sectele socialiste sau semi-socialiste printr-o adevărată organizație de luptă a clasei muncitoare. Aceasta reiese de la prima vedere din statutul inițial, ca și din Manifestul constitutiv...“¹

Pe vremea întemeierii Internaționalei I existau relativ puțini marxști, adică puțini oameni care înțelegeau pe deplin însemnătatea scrierilor revoluționare ale lui Marx și Engels. Sectari de tot felul dominau în tinerele și slabele mișcări din diferite țări și formau marea majoritate la congrese. Și dacă Congresul de la Geneva și alte congrese de la începutul acestei perioade au reușit totuși să elaboreze o politică atât de justă, aceasta se datorește faptului că cea mai mare parte a documentelor adoptate au fost întocmite de Marx însuși. Pe atunci primii sectari — socialiștii utopiști — aproape dispăruseră și mișcarea muncitorească, în ciuda multor greșeli, începea în sfîrșit să se ocupe de probleme economice și sociale reale. Existau totuși cîteva tipuri de secte, și istoria de mai tîrziu a mișcării muncitorești avea să mai dea naștere multor altora.

Trade-unionismul pur

În tot timpul existenței Internaționalei I, cele mai puternice organizații de masă ale ei au fost trade-unionurile engleze. Sprijinul pe care acestea l-au acordat Internaționalei I

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 508.

se poate vedea, printre altele, și din faptul că George Odger și W. R. Cremer, membri ai celebrului trade-union „Junta”, comitetul de conducere neoficial al mișcării muncitorești engleze, au fost aleși respectiv președinte și secretar general de onoare al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Pe lângă aceasta, mulți alți conducători trade-unioniști de seamă erau membri ai Consiliului general. Majoritatea trade-unionurilor engleze au fost afiliate, într-o măsură mai mare sau mai mică, la Asociația Internațională a Muncitorilor. Timp de un deceniu, Internaționala a jucat un rol important în viața clasei muncitoare engleze¹.

În perioada Asociației Internaționale a Muncitorilor, starea de spirit din mișcarea muncitorească engleză era cu totul diferită de aceea a perioadei furtunoase a cartismului din deceniul al 5-lea al secolului trecut. În noua perioadă asistăm la o dezvoltare rapidă a capitalismului și la începuturile imperialismului englez. Situația clasei muncitoare se îmbunătățise întrucâtva, îndeosebi cea a muncitorilor calificați, și mișcarea muncitorească pierduse foarte mult din vechiul ei spirit revoluționar. Ulterior Lenin a strâns multe citate din Marx și Engels din care se vedea că în acel timp mișcării muncitorești engleze „îi lipsea «înflăcărarea cartiștilor»”, conducătorii muncitorilor englezi se transformau într-un tip intermediar între burghezii radicali și muncitori, iar capitaliștii încercau „să îmburghezească» pe muncitori”².

Pe la 1866 trade-unionurile britanice se aflau în perioada pe care Engels a numit-o „hibernarea de 40 de ani” a proletariatului. Aceasta a fost perioada apariției imperialismului britanic. Rothstein spune despre această epocă: „Apăruseră noi conducători, noi metode, noi interese, noi scopuri, și urmele vechiului [cartism] dispăruseră atât de repede, încât generația următoare nu mai păstra nici măcar amintirea lui, iar pușinii supraviețuitori ai acelei vremi, ca, de pildă,

O'Brien, Harney și Ernest Jones, păreau anacronisme vii, aproape curiozități”¹.

Aceasta era epoca celui mai pronunțat „trade-unionism pur”, când trade-unionurile (cele mai multe avînd un caracter îngust de breaslă) dădeau dovadă de prea puțină solidaritate între ele, nu priveau dincolo de cadrul societății capitaliste și se limitau la revendicări economice imediate. Ele recurgeau cu ușurință la greve și creau largi organizații de ajutor reciproc în cadrul sindicatelor. Sindicatele manifestau în general un slab interes pentru politică, și atunci cînd îl manifestau (de pildă în problema dreptului de vot, împotriva anumitor legi represive etc.), o făceau sub conducerea partidului liberal și de obicei numai cu scopul limitat de a elibera uniunile sindicale de restricții impuse prin lege.

Odger, Cremer și alți conducători trade-unioniști din Asociația Internațională a Muncitorilor erau exponenții acestor tendințe oportuniste. Orientarea lor reprezenta influența burgheziei în mișcarea muncitorească. Ei nu vedeau în Internațională un instrument de eliberare a muncitorilor, ci mai degrabă un mijloc de a ajuta trade-unionurile engleze în special împotriva importului de spărgători de grevă de pe continent. Spre deosebire de proudhoniști și de bakuniști, ei nu au luptat niciodată pentru a pune mîna pe conducerea Asociației Internaționale a Muncitorilor, dar ideologia lor oportunistă a frînat permanent dezvoltarea Internaționalei și, în cele din urmă, după cum vom vedea, a dus la o ruptură definitivă cu organizația. Marx și Engels au dus o luptă neîntreruptă împotriva acestui trade-unionism pur, adică a economismului, din rîndurile Internaționalei, o deviere care avea să joace mai tîrziu (și mai joacă încă) un rol foarte important în mișcarea muncitorească americană.

Blanquismul

Louis Auguste Blanqui (1805—1881) a fost un însemnat conducător al muncitorilor francezi, îndeosebi de la mijlocul deceniului al 4-lea al secolului trecut pînă la Comuna din

¹ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism”, pag. 195.

¹ Este curios totuși că, în cartea lor „Istoria trade-unionismului”, Beatrice și Sidney Webb nu au consacrat Internaționalei decît o singură notă de subsol la pag. 235.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 62.

Paris din 1871. El studiasse dreptul și medicina, dar curînd începu să se intereseze de politică. După revoluția din 1830, care l-a adus pe tron pe Ludovic Filip, Blanqui și-a legat soarta de mișcarea clasei muncitoare. El propaga vagi idei despre comunism și despre dictatura proletariatului. Blanqui își baza politica sa pe insurecția armată și pe grupe conspirative și a participat activ la numeroasele revoluții franceze din această perioadă. În 1839 el s-a aflat în fruntea unei încercări nereușite de a răsturna guvernul reacționar de la Paris. Blanqui a fost foarte activ și în revoluția din 1848. Așa cum vom vedea, el a fost, de asemenea, o figură centrală în Comuna din Paris. Închis de cîteva ori și o dată condamnat la moarte, el a murit în cele din urmă de moarte naturală.

Blanqui era un adept al lui Babeuf, unul dintre primii comuniști francezi. El nu se interesa de nici un fel de reforme economice sau politice. Blanquismul, punînd accentul numai pe insurecția armată, era un produs caracteristic al începuturilor mișcării muncitorești franceze, mișcare care își ducea existența în grele condiții de represiune, se sprijinea pe tradiții revoluționare combative și se dezvolta în mare măsură sub influența micii burghezii revoluționare. Blanqui nu înțelegea necesitatea unui puternic partid politic sau a unor sindicate și cooperative de masă și nici a participării active la luptele de zi cu zi ale clasei muncitoare pentru revendicările ei imediate. Fiind limitat mai ales la Franța, nu se poate spune că blanquismul a amenințat să pună stăpînire pe Internațională. Dar el a exercitat, totuși, o influență „stîngistă” în această organizație, deși mulți dintre cei mai buni luptători ai săi au devenit în cele din urmă marxiști. Marx avea o părere foarte bună despre spiritul revoluționar al lui Blanqui, dar el nu aproba metodele lui conspirative¹. Ca forță politică activă, blanquismul a dispărut o dată cu Comuna din Paris, dar rămășițe ale lui au continuat să existe pînă în 1904—1905, cînd partidul blanquist a fuzionat cu Partidul socialist francez unificat.

¹ Samuel Bernstein, în „Science and Society” nr. 2 din 1954, New York.

Proudhonismul

Pierre Joseph Proudhon (1809—1865), tipograf de profesiune, a fost un autodidact și un om foarte inteligent. El a fost părintele anarhismului modern. Influența sa în cursul deceniului al 7-lea al secolului al XIX-lea a fost foarte puternică în rîndurile muncitorilor francezi, în special în rîndurile muncitorilor calificați din întreprinderile pariziene care produceau articole de lux. El a avut de asemenea o mulțime de adepți în Belgia. În primii ani de existență a Internaționalei, grupul său a exercitat o puternică influență în această organizație. Cartea sa cea mai importantă, „Filozofia mizeriei”, a fost publicată în 1846 și, după spusele lui Marx, „a produs o mare senzație”. Proudhoniștii au încercat stăruitor să pună stăpînire pe Internațională și s-o folosească în scopurile lor proprii.

Programul lui Proudhon prevedea crearea unui vast sistem de cooperative de producție și de consum — „asociații de ajutor mutual”, cum le numea el, care, prin dezvoltarea lor continuă, aveau să înlocuiască în cele din urmă sistemul capitalist. O caracteristică importantă a programului proudhoniștilor era acordarea de credite gratuite cooperativei lor de către bănci populare. În 1846, într-o scrisoare către Marx, Engels rezuma astfel latura economică a acestui plan: „Pentru moment oamenii au de gînd, nici mai mult, nici mai puțin, decît să cumpere întreaga Franță, mai tîrziu poate și restul lumii, cu ajutorul economiilor realizate de proletari și prin renunțarea lor la profit și la dobînzile capitalului lor”¹. În celebrul său dicton: „Proprietatea este un furt”, Proudhon se referea la proprietatea burgheziei, nu la cea a micii burghezii. Proudhon susținea că prin cooperativele sale va fi lichidată nu numai baza economică a capitalismului, ci și statul însuși. Viitoarea societate va fi guvernată de „asociațiile mutuale libere”. El numea acest sistem „anarhie”.

Marx și Engels au arătat clar că aceasta era o concepție mic-burgheză. Mai mult, ea era concepția păturilor conservatoare ale micii burghezii, care, fiind ruinate de capitalismul în ascensiune, contau în felul acesta să evite lupta,

¹ K. Marx și F. Engels, Scrisori despre „Capitalul”, E.S.P.L.P. 1955, pag. 12.

În timp ce păturile radicale ale burgheziei se urcău pe baricade pentru a lupta împotriva dușmanilor lor, marii capitaliști și proprietarii feudali. Ideea fundamentală a lui Proudhon era că muncitorii și țărani nu se pot elibera pe calea luptei împotriva capitaliștilor și a rămășițelor feudale, ci numai treptat, prin cooperativele lor, devenind proprietarii pământului și ai uneltelor cu care lucrează. Cît privește femeia, locul ei nu este în ateliere sau în politică, ci acasă. Proudhon a împrumutat o mare parte din vederile sale de la Fourier și de la alți mari utopiști francezi dinaintea sa. Condițiile de teroare politică existente pe atunci în Franța au făcut de mulți muncitori și țărani să se îndrepte spre calea oferită de Proudhon, cale aparent ușoară de eliberare din situația barbară în care trăiau.

Proudhon nega lupta de clasă atât în teorie cât și în practică. El era împotriva sindicatelor, a grevelor, a măririi salariilor și a legislației muncii. Numai către sfârșitul vieții și-a mai schimbat el întrucîtva această poziție net antimuncitorească. El era de asemenea împotriva partidelor politice, spunînd că „partidul se naște din tiranie“. Proudhon afirma că epoca revoluțiilor trecute, dar, din nefericire pentru el, a făcut această declarație numai cu două săptămîni înaintea revoluției din 1848, pe care Marx și Engels o preziseseră. Proudhon susținea că statul, care asuprește pe muncitori și ajută pe capitaliști, nu poate fi nici democratizat, nici distrus printr-un atac frontal, ci trebuie să fie înlăturat treptat, prin sistemul de „ajutor mutual“ preconizat de el.

Timp de 20 de ani Marx și Engels au dus o luptă neînteruptă împotriva proudhonismului și în cele din urmă, o dată cu dezvoltarea mișcării muncitorești, l-au zdrobit. La un an după ce Proudhon și-a publicat faimoasa sa carte „Filozofia mizeriei“ (1846), Marx a răspuns cu celebra sa lucrare „Mizeria filozofiei“, în care utopia mic-burgheză a lui Proudhon era făcută praf și pulbere. Acest atac necruțător a pus capăt pentru totdeauna prieteniei personale care existase pînă atunci între cei doi bărbați. În „Manifestul Comunist“ proudhonismul a fost caracterizat ca „socialism burghez“, care doarește „o burghezie fără proletariat“.

Tolain, Fribourg și, cîtva timp, Varlin au fost principali conducători ai puternicelor grupuri proudhoniste din Franța și în timpul primelor congrese ale Internaționalei.

Marx și Engels au fost permanent în conflict cu acest grup din pricina numeroaselor lui propuneri menite în general să îndeparteze Internaționala de teoria și practica luptei de clasă, să abată muncitorimea organizată din întreaga lume de la perspectiva unei revoluții socialiste și să o facă să accepte capitalismul mic-burghez al lui Proudhon.

Lassalleianismul

Cîteva din devierile clasice care au frînat mișcarea muncitorească în mersul ei înainte se refereau la rolul mișcării cooperatiste. Cooperativele, după cum a arătat Marx în „Manifestul constitutiv“ al Asociației Internaționale a Muncitorilor, sînt o formă folositoare de luptă și de organizare proletară, dar ele singure nu pot aduce eliberarea clasei muncitoare. Totuși ideea că ele pot elibera pe muncitori a apărut spontan și a făcut să sufere multă vreme mișcarea cooperatistă. Am văzut cum se manifesta această iluzie printre proudhoniștii din Franța. Cooperativele engleze au generat și ele asemenea idei pseudorevoluționare, dar nu de o asemenea amploare. Lassalleianismul, care era o formă specială a mișcării cooperatiste, a fost și el molipsit de acest soi de iluzii.

Ferdinand Lassalle (1825—1864) s-a născut din părinți evrei la Breslau și a studiat la Universitatea din Berlin, devenind hegelian. Intrînd în relații de prietenie cu Marx, el a arătat de timpuriu interes față de lupta pentru independența națională și o guvernare democratică a Germaniei. Lassalle a devenit socialist și și-a îndreptat atenția spre eliberarea clasei muncitoare. Calea pe care el vedea posibilă realizarea acestui lucru era crearea unor rețele de cooperative subvenționate de guvern, care urmau să înlocuiască treptat modul de producție capitalist. Pentru a asigura subvențiile guvernamentale, Lassalle cerea dreptul electoral pentru muncitori, presupunînd, în mod greșit, că dreptul de vot universal va da muncitorilor 90% din locurile în parlament. Lassalle și-a expus ideile mai ales în „Programul muncitorului“ (1862) și în „Scrisoare deschisă“ (1863). Pentru a-și promova programul, el a întemeiat, în 1863, o organizație politică: Uniunea generală a muncitorilor germani. Lassalle a

devenit astfel unul dintre primii organizatori politici ai clasei muncitoare germane, deși, spre deosebire de Liebknecht și Bebel, el nu a fost niciodată un marxist adevărat¹. Marx a apreciat meritele lui Lassalle, spunând că acesta a trezit mișcarea muncitorească din Germania după o somnolență de cincisprezece ani².

Linia oportunistă a lui Lassalle era în directă contradicție cu făurirea unei largi mișcări sindicale și politice a muncitorilor care să poată folosi liber toate armele de care dispune. Marx a combătut energic această linie ca fiind o tendință mic-burgheză. El a declarat că mișcarea lui Lassalle nu era decât o organizație sectară și, ca atare, ostilă organizării unei adevărate mișcări muncitorești, pentru care lupta Internaționala. Lassalle fusese unul dintre primii discipoli ai lui Marx și, împreună cu Marx și Engels, luptase pentru o republică germană unită și democratică. Manevrând în vederea realizării proiectului său favorit privitor la acordarea de subvenții de stat cooperativelor, Lassalle a intrat în relații dubioase cu șiretul cancelar prusian Bismarck, care era întotdeauna gata să încerce să demoralizeze mișcarea muncitorească. Pentru aceste legături cu Bismarck, care au fost pe deplin dovedite mai târziu, Marx l-a condamnat pe Lassalle ca trădător al cauzei muncitorești³.

Ca și Proudhon, Lassalle era împotriva sindicatelor și a grevelor, considerând că sînt inutile, că irosesc energia și posibilitățile muncitorilor. În timpul său sindicatele din Germania abia luaseră naștere. Lassalle a încercat să justifice poziția sa antisindicală pe baza așa-numitei „legi de aramă a salariului“, potrivit căreia salariile muncitorilor se mențin strict la nivelul minimului de existență și orice creștere a salariilor obținută de sindicate este anulată în mod automat de creșterea costului vieții. Marx a combătut energic această teorie mic-burgheză a lui Lassalle. El a analizat această problemă generală în cunoscuta broșură „Salariu, preț, profit“,

¹ Cariera lui Lassalle a fost curmată brusc în 1864, când a fost ucis într-un duel.

² K. Marx und F. Engels, *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin, 1953, pag. 246.

³ Vezi K. Marx și F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 498.

care reprezintă textul expunerii făcute de Marx în fața Consiliului general al Asociației Internaționale a Muncitorilor în iunie 1865.

Esența poziției lui Marx era că muncitorii își pot îmbunătăți condițiile de trai printr-o luptă economică și politică organizată. În zilele noastre, când organizațiile sindicale numără zeci de milioane de muncitori, acest lucru a devenit evident, dar pe atunci analiza lui Marx a avut o foarte mare importanță. Marx a arătat că „o acțiune sindicală este în stare să ridice salariul deasupra nivelului minimului de existență, așa precum acțiunile coordonate sau monopoliste ale patronilor pot să coboare salariile sub acest nivel¹. Marx a pus, în felul acesta, bazele teoretice ale mișcării sindicale. În problema consecințelor urcării salariilor, Marx arăta în expunerea sa: „O urcare generală a nivelului salariului ar duce la o scădere a ratei generale a profitului, fără a influența totuși, în linii generale, prețurile mărfurilor“². Marx a avertizat însă că tendința generală a producției capitaliste nu este să ridice nivelul mediu al salariului, ci să-l coboare. Ridicarea salariilor nu este un mijloc de eliberare. Cît privește sindicatele, Marx le-a criticat pentru că se ocupau numai de efecte, și nu de cauze. „În locul devizei *conservatoare*: «Un salariu zilnic echitabil pentru o zi de muncă echitabilă!», ea (clasa muncitoare. — *Nota Trad.*) trebuie să înscrie pe drapelul ei lozincă revoluționară: «Jos sistemul muncii salariate!»“³.

Lassalleenii, dintre care după moartea conducătorului lor cel mai de seamă a fost J. B. Schweitzer, nu au jucat un rol important în congresele Internaționalei, de care ei se țineau departe pentru a se feri de persecuțiile politice. Ei au constituit, totuși, o forță hotărâtoare în mișcarea muncitorească germană, așa cum vom vedea mai departe. Adepții lui Lassalle au exercitat o importantă influență și printre muncitorii din Boemia și din Austria și printre mulți muncitori germani imigrați în Statele Unite.

¹ Citat de Maurice Dobb în „Marx as an Economist“, New York, 1945, pag. 16.

² K. Marx și F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 467.

³ Ibid.

Bakunismul

Mihail Bakunin (1814—1876) s-a născut în orașul Tver din Rusia dintr-o familie nobilă. El a servit în Polonia ca ofițer al țarului, dar și-a dat demisia în semn de protest împotriva tiraniei țariste. În exil, Bakunin a devenit revoluționar și a jucat un rol de frunte în apărarea orașului Dresda în 1849. Pentru aceasta el a fost condamnat la moarte, dar a fost predat mai târziu guvernului țarist, care l-a deportat în Siberia în 1855. Bakunin a evadat și s-a reîntors în Europa în 1861, desfășurând o intensă activitate în cercurile anarhiste. El a murit în Elveția în 1876.

Bakunin a fost un discipol al lui Proudhon, pe care l-a cunoscut personal. El a acceptat concepția lui Proudhon despre stat și despre o societate viitoare bazată pe întovărașiri libere ale producătorilor, dar a înlocuit câteva din ideile lui Proudhon cu idei proprii, originale. Bakunin a părăsit ideea lichidării treptate a statului prin creșterea și dezvoltarea societăților de ajutor reciproc și a propus, în schimb, ca statul să fie nimicit printr-o insurecție. El a adoptat, de asemenea, o atitudine conciliantă față de syndicate. Bakunin afirmă că, în lipsa unei insurecții, lupta sindicală era singura luptă cu valoare practică. Dar syndicatele trebuiau, în cele din urmă, să se orienteze spre insurecție, în regimul viitor ele urmînd să fie principalele organizații de producție. Bakunin a devenit astfel, de fapt, unul dintre întemeietorii puternicului curent anarho-sindicalist de mai târziu.

Bakunin își definea programul spunînd că este „sistemul anarhist al lui Proudhon extins, dezvoltat și eliberat de noi de toate zorzoanele metafizice, idealiste și doctrinare”¹. Principalele idei ale lui Bakunin apar în cartea sa „Dumnezeu și statul”, publicată în 1882. În această carte el declara că statul și religia constituie principalele izvoare ale oprîmării autoritare, ambele trebuind să fie distruse prin violență. Cele mai importante principii ale acestui program erau: a) propagarea ateismului, b) distrugerea statului, c) respingerea oricărei acțiuni politice, deoarece statul poate fi distrus numai prin insurecție. Bakunin acorda o atenție deosebită desființării dreptului de moștenire.

¹ A. Lozovski: „Marx și syndicatele”, New York, 1935, pag. 34.

Bakunin era în esență reprezentantul micii burghezii și al țărănimii declasate, al muncitorilor din țările europene mai înapoiate din punct de vedere industrial. Anarhismul, atît bakunismul cît și celelalte variante ale sale, a existat mai ales în țările catolice semifeudale, unde Reforma protestantă (burgheză-revoluționară) nu fusese dusă pînă la capăt și unde întreaga viață economică, politică și socială se desfășura sub semnul autorității apăsătoare a bisericii catolice. Această situație explică în special anticlericalismul militant al anarhismului. Bakunin nu pune accentul pe clasele sociale și nu înțelegea lupta de clasă. El scria despre „săraci” și despre „păturile sărace ale populației” și opunea „spiritul revoluționar” al *lumpenproletariatului* „spiritului reacționar” al aristocrației muncitorești, în care încadra majoritatea clasei muncitoare¹. El considera, în mod greșit, că păturile pauperizate sînt întotdeauna înclinate spre insurecție.

Înzestrat cu o mare energie și combativitate, Bakunin și-a creat numeroși aderenți în Italia, Spania, Franța de sud, Elveția franceză, Rusia și, mai târziu, printre muncitorii de origine străină din Statele Unite. Bakunin a aderat la Internaționala I în 1868 și de atunci a dus o luptă tot mai îndrîjită pentru a pune această organizație sub controlul său. Conflictul direct cu Marx și cu comuniștii era inevitabil. Din acel moment lupta aprigă între aceste grupări ireconciliabile și-a pus amprenta asupra întregii vieți a Internaționalei și a provocat, în cele din urmă, scindarea ei.

În linii generale, marxistii erau de acord cu anarhiștii că statul capitalist trebuie să fie desființat, dar ei se deosebeau radical în ceea ce privește metodele prin care trebuia să fie desființat sistemul capitalist, precum și în privința orînduirii sociale care urma să-i ia locul. Marx s-a ciocnit cu Bakunin în trei probleme principale: a) lupta politică a clasei muncitoare; b) dictatura proletariatului; c) partidul proletar. Marx a combătut în mod deosebit de energic linia conspirativă și teroristă a lui Bakunin. După cum spune Bernstein, pentru Bakunin „voința, și nu condițiile economice, era factorul hotărîtor al schimbării permanente a lucrurilor. Acest fel de a gîndi ducea direct la pucism”². Toate acestea s-au

¹ Op. cit., pag. 33.

² Citat de Samuel Bernstein în „Science and Society” nr. 2 din 1954.

dovedit a fi probleme de viață și de moarte pentru Internațională, iar apoi și pentru mișcarea muncitorească în general.

Bakunin disprețuia luptele pentru reforme politice. El condamna în special acțiunile politice care urmăreau democratizarea statului burghez și aproba grevele numai în sensul că ele reprezentau mici insurecții cu obiective parțiale, în așteptarea insurecției generale care trebuia să pună capăt capitalismului în ansamblu. Pe de altă parte, Marx aprecia însemnătatea practică pe care o aveau reformele economice și politice (mărirea salariilor, reducerea zilei de muncă, reglementarea muncii copiilor, legislația muncii în fabrici, extinderea dreptului de vot etc.). Aceasta se poate vedea din marea atenție pe care Consiliul general și congresele Asociației Internaționale a Muncitorilor au acordat-o, cu asentimentul lui Marx, grevelor, creării de sindicate și desfășurării a tot felul de campanii politice pentru satisfacerea unor revendicări parțiale paralel cu dezbaterile principalelor probleme politice. Nimeni nu a înțeles mai bine decât Marx că eliberarea clasei muncitoare nu putea fi niciodată îndeplinită prin astfel de revendicări parțiale. Eliberarea muncitorilor este sarcina revoluției proletare, dar această sarcină trebuie să fie îndeplinită nu de câțiva conspiratori, așa cum presupunea Bakunin, ci de principala masă a muncitorilor în acțiune. Așa cum a arătat Marx în repetate rânduri, principalul câștig cu care se alege muncitorii din luptele lor de zi cu zi este formarea conștiinței de clasă și organizarea. Marxiștii, după cum se vede chiar din „Manifestul Comunist“, aveau un program minimal și un program maximal. Bakuniștii nu aveau decât un program maximal. Aceasta era diferența dintre cele două mișcări: o largă mișcare revoluționară de masă și o sectă îngustă pseudorevoluționară.

Bakunin considera că, atunci când masele vor da lovitură de moarte sistemului capitalist, aceasta va însemna în mod automat și sfârșitul statului și că statul va fi imediat înlocuit prin „fедераția liberă a persoanelor, comunelor, regiunilor și națiunilor“, preconizată de el. Marx și comuniștii luptau și ei pentru instaurarea unei orînduirii sociale în care nu va exista nici o guvernare de stat represivă, dar ei ridiculizau concepția lui Bakunin că aceasta se va întîmpla peste noapte, o dată cu însăși căderea capitalismului. Încă în 1848, în „Manifestul Comunist“, Marx lămurise că va exista o perioadă in-

termediară, dictatura proletariatului. Aceasta va fi dictatura de clasă a muncitorilor, căci numai pe această bază va putea să fie reprimată contrarevoluția, să fie distrus statul capitalist și să fie instaurată, în cele din urmă, societatea socialistă fără clase și fără stat. Acest țel imediat este dictatura proletariatului; țelul final este o societate în care nu mai există stat. Bakuniștii se împotriveau cu înverșunare întregii concepții despre dictatura proletariatului. Ei luptau exclusiv pentru distrugerea statului. Marxiștii luptau pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare. În ultimă analiză programul minimal și programul maximal al marxistilor se opunea programului maximal schematic al bakuniștilor.

Bakunin și-a aplicat ideile sale antiautoritare extremiste și în domeniul organizării politice. După el, o organizație politică trebuia să fie o mișcare foarte descentralizată, care să acționeze spontan și în care secțiile naționale să fie complet autonome, iar Internaționala să fie doar ceva mai mult decât un centru de corespondență. Marx, pe de altă parte, concepea Internaționala ca pe o puternică organizație politică mondială a muncitorilor, iar Consiliul general ca gemenele unei conduceri mondiale eficace. Între marxisti și bakuniști s-au desfășurat nesfârșite controverse înverșunate în legătură cu această problemă organizatorică concretă, în legătură cu problema tacticii politice și cu țelurile finale ale mișcării muncitorești.

Bakunismul a comis greșeli fundamentale. El a simplificat la extrem revoluția, nu a reușit să înțeleagă necesitatea dictaturii proletariatului și nici rolul revoluționar al clasei muncitoare, a subapreciat în mare măsură importanța tendinței irezistibile a muncitorilor spre reforme imediate, a încercat să facă din ateism o condiție a unității clasei muncitoare în lupta sa și a desconsiderat necesitatea fundamentală a fărîririi unui partid politic puternic. Din această cauză, bakunismul trebuia să fie înfrînt de marxism, care se situa pe o poziție incomparabil mai realistă în toate aceste probleme.

CONSOLIDAREA : CONGRESUL DE LA GENEVA (1866)

Întrunirea de la Geneva a Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost primul congres muncitoresc mondial din istorie. În fața delegaților la congres s-au pus o mulțime de probleme, unice în felul lor, a căror dificultate cu greu poate fi înțeleasă în epoca noastră, în care se țin nenumărate congrese muncitorești. Inițial se stabilise ca congresul să se țină la Bruxelles în 1865, dar data era prea apropiată și, afară de aceasta, guvernul belgian reacționar refuzase să permită delegaților venirea la Bruxelles. În schimb, în 1865 s-a ținut la Londra o conferință pregătitoare, la care s-a hotărât, în cele din urmă, ca congresul să aibă loc la 3 septembrie 1866, adică la doi ani după întrunirea din sala sfântul Martin.

Principala greutate ideologică de care se lovea noua Asociație Internațională a Muncitorilor era puzderia de „secte” din sînul ei, iar cea mai mare greutate organizatorică o constituia inexistența unei mișcări muncitorești în țările respective. În majoritatea țărilor, mișcarea muncitorească abia se naștea. *Statutul* organizației prevedea afilierea „societăților muncitorești”, un punct care era interpretat în sensul că Asociația Internațională a Muncitorilor trebuia să cuprindă orice fel de organizații muncitorești. În consecință, la primul congres au participat reprezentanți ai sindicatelor, ai organizațiilor politice (care în majoritate erau mici grupuri secrete de pe continent), ai societăților de ajutor reciproc, ai cooperative-lor de consum, ai grupurilor de răspîndire a culturii etc. Cu excepția organizației lui Lassalle din Germania, în diferitele țări nu existau încă partide muncitorești sau partide socialiste naționale. În tot cursul existenței sale, Asociația Internațională a Muncitorilor și-a dus activitatea pe această bază largă, atotcuprinzătoare.

Convocarea congresului a fost salutată cu entuziasm de muncitorii înaintați, și organizatorii (voluntari) ai congresului erau bine primiți oriunde mergeau. Cel mai puternic ecou l-a avut convocarea congresului printre muncitorii trade-unioniști din Anglia. Congresul trade-unionurilor britanice de la Sheffield din 1866 a aprobat întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor și a recomandat trade-unionurilor locale să se afilieze la ea. Consiliul sindical de la Londra a adoptat și el o atitudine favorabilă colaborării, dar nu s-a afiliat Internaționalei. Cînd s-a deschis Congresul de la Geneva, erau reprezentate 15 trade-unionuri engleze, cu un număr oficial de 25.173 de membri¹.

Grupurile proudhoniste de ajutor reciproc din Franța și din Belgia s-au alăturat și ele cu entuziasm congresului. Muncitorii activiști s-au pus cu rîvnă pe lucru pentru a atrage grupurile muncitorești risipite de tot felul care existau pe atunci în Germania, în Austria, în Italia, în Spania și în Elveția. „Fiecare ramură a acestei mișcări care intra în rîndurile Internaționalei aducea cu sine muniți întregi de absurdități mic-burgheze, de iluzii copilărești, de fantezii doctrinare, de neputință sectară și de prejudecăți naționale”². Iar Marx, Engels și o mîna de comuniști înaintați trebuiau să lupte împotriva tuturor acestora. Apelul pentru convocarea congresului a avut un ecou favorabil și în Statele Unite. Stekloff scrie că un congres muncitoresc care a avut loc la 20 august 1866 la Chicago a hotărât să adere la noua Internațională³. Uniunea națională a muncitorilor și-a ținut la Baltimore congresul de constituire, la care au fost reprezentați aproximativ 60.000 de muncitori, exact cu două săptămîni înainte de deschiderea Congresului de la Geneva al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Marxiștii au luat parte activă la constituirea Uniunii naționale a muncitorilor⁴. Există un puternic sentiment în sprijinul Asociației Internaționale a Muncitorilor, dar congresul de constituire a

¹ R. W. Postgate: „The Workers International”, Londra, 1920, pag. 26.

² M. Zorki, în „Internaționala Comunistă” din 5 noiembrie 1934.

³ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 59.

⁴ Joseph Weydemeyer — marxist american de frunte, a murit de holeră în ziua deschiderii congresului de constituire a Uniunii naționale a muncitorilor.

declarat că timpul era prea scurt pentru a putea trimite delegați la Geneva. Marx a fost izbit de marea asemănare dintre revendicările muncitorești formulate de congresul Uniunii naționale a muncitorilor din Statele Unite și cele propuse de el pentru Congresul de la Geneva¹. Această asemănare dintre cele două congrese se explică prin marea muncă depusă de marxismii americani.

Primul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor a exercitat de asemenea o puternică atracție asupra elementelor revoluționare mic-burgeze cu sentimente republicane, care jucau un rol-cheie în frecvențele revoluții burgeze. Stekloff relatează că, în diferite țări, aceste elemente, în majoritate intelectuali, au aderat în mare număr la organizație. În Franța, spune Stekloff, „au sprijinit-o medici, ziaristi, fabricanți și ofițeri... Un număr de personalități de seamă din viața politică și-au pus oficial semnătura pe Statutul Internaționalului”². Aceste elemente, evident, nu și-au dat seama de caracterul proletar al noii organizații și de scopurile ei revoluționare. Nu și-au dat seama de acest lucru nici presa burgeză și nici guvernele din acel timp, care nu au acordat o prea mare atenție Congresului de la Geneva.

Activitatea politică a Asociației Internaționale a Muncitorilor

Așa cum au arătat anii următori, Asociația Internațională a Muncitorilor a sprijinit toate luptele clasei muncitoare și a ajutat să fie create diferite organizații proletare — economice, politice și culturale. În cei doi ani care s-au scurs de la întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor, în septembrie 1864, până la primul ei congres din septembrie 1866, a devenit clar că organizația avea înaintea de toate un caracter politic. Pentru prima oară, sub conducerea Asociației Internaționale a Muncitorilor, proletariatul a început să joace un rol important în politica internațională, care până atunci fusese privilegiul sacru al claselor guver-

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 503.

² G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 52.

nante. Aceasta a însemnat o nouă piatră de hotar în prögresul social.

În această perioadă intermediară, Consiliul general al Internaționalului a acordat o atenție deosebită luptei de eliberare națională care se desfășura pe atunci în Polonia. În diferite orașe s-au ținut mitinguri și largi conferințe pentru a se exprima simpatia clasei muncitoare și a opiniei publice în general luptătorilor polonezi pentru libertate persecutați. O altă luptă importantă căreia Consiliul i-a acordat un ajutor direct a fost lupta clasei muncitoare engleze pentru votul secret. Timp de o generație muncitorii au luptat pentru dreptul de vot, dar abia în 1867 au reușit să-l obțină. Ceea ce capitaliștii au putut să refuze mișcării cartiste în 1842 și 1848 au trebuit să acorde clasei muncitoare două decenii mai târziu. O altă cauză, mai puțin importantă, a acestei concesi a fost și faptul că patronii englezi, văzând cum împăratul Bonaparte folosea în interesul său largile drepturi electorale existente în Franța, nu se mai temeau atât de mult de această reformă ca în anii mișcării cartiste.

În perioada dinaintea Congresului de la Geneva, Consiliul general a manifestat un interes permanent față de războiul civil care se desfășura atunci în Statele Unite. El a participat activ la mobilizarea opiniei publice împotriva sclaviei și la zădărnicierea diferitelor manevre ale guvernelor englez și francez, care intenționau să ajute sudul. Când Lincoln a fost ales a doua oară, Consiliul i-a trimis, la 29 noiembrie 1864, o scrisoare sau „adresă” de felicitări și urări scrisă de Marx. Lincoln a trimis ca răspuns o notă prietenoasă prin ambasadorul de la Londra, Charles Francis Adams¹. Scrisoarea Asociației Internaționale a Muncitorilor îl lauda pe Lincoln ca pe un „fiu devotat al clasei muncitoare” și afirma că, de la începutul războiului civil, „muncitorii din Europa simțeau în mod instinctiv că steagul împodobit cu stele era legat de soarta clasei lor”². La 13 mai 1865, Consiliul general a trimis de asemenea o „adresă” președintelui Johnson, scrisă tot de Marx, în care exprima durerea și indignarea profundă provocată de asasinarea președintelui Lincoln. Scrisoarea aducea un profund omagiu

¹ K. Marx and F. Engels: „The Civil War in the United States”, pag. 282.

² K. Marx and F. Engels, Letters to Americans, pag. 66, 65.

memoriei lui Lincoln și atrăgea atenția lui Johnson asupra uriașei munci de „reconstrucție politică și regenerare socială care stă în fața guvernului său”¹.

Despre componența Consiliului general care desfășura această activitate intensă, Marx spunea într-o scrisoare trimisă lui Joseph Weydemeyer (1818—1866) în Statele Unite: „Membrii lui englezi sînt în special conducători ai trade-unionurilor locale, adică adevărați regi ai muncii la Londra, aceiași oameni care au pregătit primirea măreață făcută lui Garibaldi și care, prin mitingul uriaș din St. James's Hall (sub președinția lui Bright), l-au împiedicat pe Palmerston să declare război Statelor Unite, lucru pe care acesta era pe punctul de a-l face”².

În acțiunea hotărîtă împotriva politicii proslavagiste a guvernului englez, acțiune inițiată de trade-unionuri și aboliționisti și continuată apoi de Internaționala I, sub conducerea personală a lui Marx și Engels, muncitorii au pus bazele uneia dintre cele mai importante lupte ale muncitorimii mondiale, mai importantă și azi ca orice: lupta împotriva războiului. Și — fapt semnificativ și extrem de important — lupta lor a fost încununată de succes. Fără îndoială că rezistența clasei muncitoare engleze a fost un factor hotărîtor care a împiedicat guvernul englez să intre în războiul civil de partea Sudului, eventualitate care ar fi putut ușor să fie fatală cauzei Nordului.

„Manifestul constitutiv” al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864) conținea aceași idee pe care Marx o exprimase în scrisoarea sa către Weydemeyer: „Nu înțelepciunea claselor dominante, ci rezistența eroică a clasei muncitoare din Anglia împotriva nebuliei lor criminale a apărut apusul Europei de o cruciadă transatlantică pentru eternizarea și răspîndirea sclaviei”. În 1879, în cursul unor dezbateri din Congres, senatorul Hoar din Massachusetts a confirmat justetea acestei declarații istorice, afirmînd că „tocmai mîrșitul furios al muncitorilor din Lancashire” a împiedicat guvernul englez să intre în război împotriva Statelor Unite în timpul războiului civil³.

¹ Op. cit., pag. 72.

² Op. cit., pag. 65.

³ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement”, vol. 1, pag. 317.

Lucrările congresului

La Congresul de la Geneva (3—8 septembrie 1866) au participat 60 de delegați, reprezentînd 22 de secțiuni ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. Din Elveția erau 20 de delegați, reprezentînd 13 secții, plus 14 reprezentanți ai sindicatelor și ai diferitor altor organizații. Din Franța erau 17 delegați, reprezentînd 4 secții, iar din Germania 3 delegați (care locuiau la Londra), reprezentînd 4 secții. Erau de față Odger, Carter, Jung, Eccarius, Cremer și Dupont din partea Consiliului general, dar nu și Marx. Delegații aparțineau diferitor curente politice, pe care le-am caracterizat în capitolul precedent. Această diversitate ideologică îngreuia munca congresului, mai ales ținînd seama de faptul că problemele care urmau să fie dezbătute reprezentau pentru delegați un domeniu complet nou. Ei puneau primele baze ale unei organizații internaționale de masă a clasei muncitoare internaționale și ale tacticii ei.

În pofida acestor piedici, congresul a înfăptuit o operă constructivă. Această operă a rezistat verificării la care a fost supusă de experiența dobîndită ulterior de clasa muncitoare din lumea întreagă. Toate rezoluțiile adoptate de acest congres, care a formulat revendicările fundamentale ale proletariatului, și care au fost scrise aproape exclusiv de Marx, au intrat mai tîrziu în programele minimale ale tuturor partidelor muncitorești.

Principalele puncte de pe ordinea de zi erau: „1) să se consolideze cu ajutorul asociației eforturile făcute în diferite țări în lupta dintre muncă și capital; 2) sindicatele — trecutul, prezentul și viitorul lor; 3) cooperativele muncitorești; 4) impozitele directe și indirecte; 5) reducerea zilei de muncă; 6) munca femeilor și a copiilor; 7) expansiunea rusească în Europa și refacerea unei Polonii independente și unite; 8) armatele permanente, influența lor asupra intereselor clasei muncitoare”¹.

Marx și Engels priveau Asociația Internațională a Muncitorilor ca începutul unui partid politic al clasei muncitoare, și tocmai pe această bază a fost clădită Internaționala. Congresul a pus bazele programului ei politic general, adop-

¹ A. Lozovski: „Marx și sindicatele”, pag. 112.

tînd în mod oficial, doar cu mici modificări, „Manifestul constitutiv“, scos de Consiliul general cu doi ani înainte. Acesta dădea Asociației Internaționale a Muncitorilor un caracter internațional, o perspectivă revoluționară, un mijloc de a participa activ la luptele de fiecare zi ale clasei muncitoare.

Congresul a adoptat de asemenea *statutul* așa cum fusese scris în prealabil de Marx. Internaționala era bazată pe ramificații locale, care se uneau în consiliile federale din țările respective. S-a admis de asemenea afilierea sindicatelor, a societăților de răspîndire a culturii etc. Fiecare organizație, mare sau mică, urma să trimită un delegat la congres. Consiliul general era ales de congres și era răspunzător în fața lui. Consiliul trebuia să îndeplinească hotărîrile congresului și să conducă din punct de vedere politic întreaga mișcare. Cotizațiile au fost fixate la 30 de centime (3 pence) anual (problema financiară era gravă, făcîndu-se simțită acut chiar de la început; în 1865—1866 Internaționala avusese un venit de numai 285 de dolari). La congres delegația franceză a făcut încercarea de a limita dreptul de aderare la Asociația Internațională a Muncitorilor, propunînd să fie primiți în ea numai proletari (ceea ce ar fi dus la excluderea lui Marx și a altor conducători politici cu experiență), dar această propunere a fost respinsă în special din inițiativa delegațiilor englezi.

Una dintre realizările importante ale congresului a fost elaborarea unei linii clare în problema sindicatelor. În diferitele țări existau mari confuzii în această problemă, începînd de la punctul de vedere al trade-unioniștilor conservatori din Anglia, care vedeau în syndicate numai un instrument pentru obținerea unor concesi economice neînsemnate, pînă la acela al proudhoniștilor din Franța, care considerau syndicatele în general ca o povară inutilă și un pericol pentru clasa muncitoare. Congresul a recunoscut marea importanță a sindicatelor în lupta de zi cu zi. El a văzut în syndicate o puternică forță pentru educarea clasei muncitoare și a apreciat importanța lor vitală în lupta pentru eliberarea proletariatului. Marx considerase de mult syndicatele drept „nucleele de bază ale clasei muncitoare“. În rezoluția despre syndicate, scrisă de el, se spunea: „Dacă syndicatele au devenit indispensabile pentru lupta de guerilă dintre capital și

muncă, ele sînt și mai importante ca mijloc organizat pentru desființarea însuși sistemului muncii salariate“¹. Rezoluția chema syndicatele să acorde mai multă atenție luptei politice, precum și să atragă în rîndurile lor masele de muncitori necalificați și de muncitori agricoli. Concepția despre mișcarea sindicală elaborată la primul Congres de la Geneva a rămas în linii generale concepția marxiștilor din întreaga lume capitalistă.

În legătură cu problema sindicală, o mare atenție a fost acordată problemei spărgătorilor de grevă pe scară internațională. Politica de spargere a grevelor atingea în mod deosebit syndicatele engleze, precum și pe cele din Statele Unite. În timpul grevelor, greviștii englezi s-au ciocnit în repetate rînduri de muncitorii aduși să-i înlocuiască din Belgia, Olanda și Franța. Congresul a avertizat pe muncitori împotriva acestui pericol și a căutat să dezvolte o puternică solidaritate internațională pentru a-l stăvili.

O altă muncă importantă la congres a fost clarificarea politicii clasei muncitoare față de cooperative. Acest tip de organizație era relativ nou pe atunci și exista o mare confuzie în problema posibilităților potențiale ale cooperativeelor, mai ales printre adepții lui Proudhon și Lassalle, care le considerau singura cale de eliberare a proletariatului. Rezoluția, care urma în general politica expusă anterior în „Manifestul constitutiv“, deși sublinia importanța cooperativeelor, în special a celor de producție, afirma că ele singure nu pot duce la eliberarea muncitorilor. Proudhoiștii, care făceau reclamă în toate împrejurările panaceului lor universal, au reușit totuși să convingă congresul să voteze ca Internaționala să înființeze o bancă de credit reciproc, proiect despre care nu s-a auzit decît prea puțin sau chiar nimic după ce congresul și-a încheiat lucrările.

O mare importanță a avut hotărîrea congresului de a proclama ziua de muncă de 8 ore drept o revendicare politică imediată. Muncitorii din țările capitaliste luptau pe atunci mai ales pentru ziua de muncă de 10 ore, și hotărîrea congresului le punea în față un țel mai înalt. Încă din 1836 presa muncitorească din Statele Unite formulase revendica-

¹ Op. cit., pag. 16.

rea zilei de muncă de 8 ore¹, iar în 1842 constructorii de vapoare din Boston au introdus-o. Congresul de constituire a Uniunii naționale a muncitorilor din 1866 a făcut din ziua de muncă de 8 ore una dintre revendicările sale cele mai importante. Această lozincă și-a avut istoria ei și în Anglia. Hotărârea Congresului de la Geneva a transformat ziua de muncă de 8 ore într-o revendicare internațională fundamentală a clasei muncitoare. În deceniile următoare ea a dobândit o însemnătate primordială.

Congresul a cerut desființarea muncii de noapte pentru femei și reglementarea muncii femeilor și a copiilor în industrie. Proudhooniștii francezi, declarând că locul femeii este acasă, condamnau de la bun început munca femeilor în industrie². Congresul nu a cerut desființarea completă a muncii copiilor, ci reglementarea ei. Muncitorii tineri au fost împărțiți în trei categorii: de la 9 la 12 ani, de la 12 la 15 ani și de la 15 la 18 ani, pentru fiecare grup stabilindu-se o durată diferită a zilei de muncă³. Ideea de bază era de a combina calificarea profesională cu învățământul general. În problema impozitelor, care era înscrisă pe ordinea de zi, congresul a susținut sistemul impozitelor directe, iar nu al celor indirecte.

Respingând atitudinea celor care se opuneau luptei parlamentare (și care au avut ca urmași mai multe generații de sectariști politici), congresul a declarat în problema legislației muncii în general că, „impunând adoptarea unor asemenea legi, clasa muncitoare nu va consolida poziția forțelor guvernante, ci, dimpotrivă, va transforma în propriul său instrument puterea care în prezent este folosită împotriva ei”⁴.

La insistența delegației franceze, congresul a luat în discuție și problema atitudinii muncitorilor față de religie. Dar această problemă a fost lăsată la o parte de delegați, astfel încât nu s-a luat nici o hotărâre precisă. Și în această privință congresul a dat viitoarelor generații de luptători ai clasei muncitoare o directivă justă într-o problemă de bază a

politicii muncitorești. Problema religiei ca atare prezintă, desigur, interes pentru un partid comunist marxist și pentru clasa muncitoare, dar într-o largă organizație de masă cum era Asociația Internațională a Muncitorilor, ea nu putea decât să producă divergențe. Din această cauză, sindicatele și celelalte organizații economice și politice de masă, deși luptau împotriva politicii reacționare a bisericii, s-au abținut prin tradiție, așa cum a făcut și Congresul de la Geneva, de la vreun amestec în aspectele filozofice și doctrinare ale religiei. Biserica ar fi foarte bucuroasă să scindeze clasa muncitoare cu ajutorul controverselor despre religie.

În problema forțelor armate ale diferitelor state, congresul s-a situat pe poziția desființării armatelor permanente și a înființării unei miliții populare. În felul acesta a fost dată o altă indicație politică fundamentală mișcării muncitorești internaționale în dezvoltare. Congresul a condamnat cu asprime amenințarea pe care o reprezenta țarismul în Europa și a chemat la „refacerea Poloniei pe baze democratice și sociale juste” „prin exercitarea dreptului la autodeterminare”.

¹ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement”, vol. 1, pag. 363.

² Franz Mehring: „Karl Marx”, cap. XI, 6.

³ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 82.

⁴ Franz Mehring: „Karl Marx”, cap. XI, 6.

CREȘTEREA :
LAUSANNE ȘI BRUXELLES
(1867—1868)

Perioada care a urmat Congresului de la Geneva din 1866 a fost o perioadă de creștere și de progres politic pentru Internaționala I. A fost o perioadă de intensificare a luptei clasei muncitoare mai ales pe tărîm economic. Criza economică acută din 1866 și consecințele ei au provocat, în anii următori, un val de greve în Anglia, Franța, Belgia, Elveția și în alte țări. După cum arată procesele-verbale ale Consiliului general, membrii Internaționalei au fost foarte activi în aceste greve.

Asociația Internațională a Muncitorilor.
Sindicatelor și grevele

Cea mai cunoscută dintre numeroasele greve care au avut loc în această perioadă a fost greva muncitorilor din industria bronzului din Paris din februarie 1867. Acești muncitori formaseră un sindicat cu aproximativ 1.500 de membri, din care cauză patronii au declarat un lock-out. Internaționala veni grabnic în ajutorul muncitorilor. La inițiativa Consiliului general, sindicatelor engleze au trimis greviștilor un ajutor de peste 1.000 de lire sterline. „De îndată ce au văzut aceasta — spune Marx —, patronii au cedat”¹. A fost o adevărată victorie a muncitorilor din industria bronzului, și numărul membrilor sindicatului lor se ridică în scurt timp la 4.000. „Efectul acestei victorii a fost imens — remarcă Postgate. — În întreaga Franță începură să apară sindicate și lupta economică se întee”. Prestigiul Internaționalei a crescut în întreaga Europă apuseană. Acest lucru a fost bine

¹ Citat de A. Lozovski în „Marx și sindicatelor”, pag. 125.

exprimat de Assy, conducătorul greviștilor de la uzinele „Creusot” din Franța, care, adus în fața justiției și întrebat dacă era membru al Internaționalei, a răspuns: „Nu, dar sper să mi se îngăduie să devin”¹.

Alte greve importante în Europa au fost greva croitorilor din Londra, aceea a muncitorilor constructori din Geneva, a muncitorilor francezi din industria mătăsii și a minerilor din Charleroi. În toate aceste cazuri, Internaționala a asigurat sprijinul său. Cele mai multe greve s-au terminat cu victoria muncitorilor. Solidaritatea a dat rezultate deosebit de bune în cazul greviștilor englezi. Postgate spune că „încercarea de a recruta spărgători de grevă a eșuat chiar de la început, iar cei care fuseseră aduși au fost siliți să părăsească lucrul”². Greva muncitorilor constructori din Geneva, care s-a soldat cu o victorie parțială, a atras atenția opiniei publice internaționale. Și în îndepărtata Americă, Uniunea națională a muncitorilor a organizat numeroase greve importante în condițiile intensificării mișcării sindicale imediat după războiul civil.

Internaționala în lupta politică

Asociația Internațională a Muncitorilor nu numai că a condus în mod activ grevele, dar a acordat de asemenea o atenție deosebită mișcării politice din diferitele țări. Și în acest domeniu lupta s-a intensificat, în special lupta pentru reforme legislative imediate. În Germania de nord, unde muncitorii obținuseră dreptul de vot după războiul austro-prusian din 1866, forțele conduse de Liebknecht și de Bebel au participat pentru prima oară, la 12 februarie 1867, la alegerile naționale pentru parlament. Dreptul electoral era în general o armă nouă în mâinile muncitorilor europeni și forța ei potențială abia începea să fie înțeleasă. În Franța, unde în 1868 împăratul Napoleon al III-lea promulgase legi care acordau dreptul de vot bărbaților și libertatea presei, muncitorii foloseau intens noile libertăți câștigate. Muncitorii parizieni și-au manifestat combativitatea crescândă mai ales în marile demonstrații politice din noiembrie 1867. În țările

¹ R. W. Postgate: „The Workers International”, pag. 31.

² Op. cit., pag. 32.

cu un regim mai democratic au fost înregistrate unele realizări; bunăoară, în Anglia, adoptarea legii reformei din 1867, care (extinsă ulterior în Scoția și în Irlanda) acorda dreptul de vot muncitorilor englezi de la orașe, dar lăsa proletariatul rural și femeile fără acest drept. Și în Statele Unite muncitorii au obținut o victorie atunci când președintele Grant a dat în 1869 un decret prin care se introducea de fapt ziua de muncă de 8 ore în instituțiile de stat. Acest decret a fost transformat în lege de către Congres la 18 mai 1872¹.

Dar cea mai însemnată campanie politică a Asociației Internaționale a Muncitorilor în perioada 1866—1869 a fost lupta împotriva primejdiei amenințătoare a războiului. În 1866 a izbucnit războiul de șase săptămâni dintre Prusia și Austria, care s-a terminat cu înfrângerea totală a Austriei. Consiliul general a demascat acest război ca un război reacționar și a hotărât că nici una dintre părți nu merita să fie sprijinită de muncitori. În acest timp, încordarea dintre Franța și Germania creștea rapid. După războiul civil, norii amenințatori prevesteau un război între Statele Unite și Marea Britanie. Consiliul general a chemat muncitorimea americană să protesteze împotriva primejdiei de război.

Încă de la întemeierea sa, Internaționala s-a declarat în mod ferm împotriva războaielor capitaliste. După cum am văzut, Consiliul general a luptat cu energie împotriva participării Angliei la războiul civil american și a condamnat războiul dintre Austria și Prusia. Congresul de la Geneva s-a ocupat și el de problema războiului cu prilejul discutării problemei armatei permanente, iar ulterior atât Congresul de la Lausanne cât și cel de la Bruxelles au adoptat rezoluții împotriva războiului.

Rezoluția Congresului de la Bruxelles a fost mai concretă. După ce declara că războiul reprezintă o mare amenințare pentru muncitori, ea spunea: „Congresul Asociației Internaționale a Muncitorilor, întrunit la Bruxelles, protestează în modul cel mai energic împotriva războiului. El invită toate secțiile asociației din diferitele țări, precum și toate societățile clasei muncitoare și toate grupurile muncitorești de orice fel, să întreprindă cele mai energice acțiuni pentru a preîn-

¹ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement“, vol. 1, pag. 378.

ține împina un război între popoare, care nu ar putea fi considerat drept altceva decât un război civil. Întrucât el va fi purtat între producători, nu va fi altceva decât o luptă între frați și cetățeni; congresul cheamă pe muncitori să înceteze lucrul în cazul când țara lor ar fi implicată în război“¹.

Această rezoluție a marcat începutul unei lungi controverse în sînul mișcării muncitorești internaționale în chestiunea dacă greva generală poate să fie folosită în mod eficace pentru preîntîmpinarea războiului. Ulterior această chestiune va fi mereu ridicată la congresele internaționale. Marx, care era împotriva acestei idei, a caracterizat drept „absurditate“ formularea din rezoluția de la Bruxelles².

Discuția împotriva războiului a ridicat problema relațiilor dintre Asociația Internațională a Muncitorilor și Liga păcii și libertății, o organizație pacifistă mic-burgheză. Liga fixase un congres al păcii pentru 9 septembrie 1867 la Geneva, imediat după încheierea lucrărilor Congresului de la Lausanne al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Într-o scrisoare către Engels din 4 septembrie 1867, Marx a condamnat aspru pe „palavragii“ din Ligă. Cu toate acestea, Congresul de la Lausanne a acceptat invitația Ligii și a trimis trei delegați — pe Guillaume, De Paepe și Tolain — care să ia parte la congres și să citească acolo rezoluția împotriva războiului adoptată la Lausanne. În anul următor, la Bruxelles, primind din nou o invitație asemănătoare din partea Ligii, Asociația Internațională a Muncitorilor a respins-o și a rugat pe membrii ei să adere la Internațională. Dar Liga a refuzat și a continuat să existe pînă a ajuns la sfîrșitul ei lipsit de glorie.

În aceste lupte economice și politice, Internaționala puneă înseși bazele mișcării muncitorești moderne. În acel timp, în 1867, muncitorii din lumea întreagă au făcut un important pas înainte și pe tărîm ideologic. Acest pas a fost publicarea istoricului volum I al „Capitalului“. În această profundă analiză a sistemului capitalist a fost dezvoltată în mod amplu în special teoria revoluționară marxistă a plusvalorii. Un an mai tîrziu, Asociația Internațională a Muncitorilor a dat o apreciere oficială mării lucrări a lui Marx, a aprobat-o și a cerut tuturor membrilor săi s-o studieze.

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 122.

² Op. cit., pag. 125—126.

Congresul de la Lausanne

La Congresul de la Lausanne din 2—8 septembrie 1867, al doilea congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor, au luat parte 71 de delegați, dintre care 38 de elvețieni, 18 francezi, 6 germani, 2 englezi, 2 italieni, 1 belgian și 4 membri ai Consiliului general (Carter, Dupont, Eccarius și Lessner). Din lipsă de fonduri, multe secții nu au trimis delegați. Majoritatea trade-unioniștilor englezi „puri” nu au venit. Fiecare secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor avea dreptul la un vot. Marx, deși urmărea îndeaproape lucrările congresului, nu a participat la congres. Pentru el, acești ani au fost ani de muncă supraîncordată, de boală, de sărăcie și subnutriție.

„Mutualiștii” sau proudhoniștii francezi și elvețieni (vezi capitolul 5) au fost foarte activi la congres. După cum remarcă Mehring, „ei au venit bine pregătiți” și și-au făcut simțite ideile oportuniste și confuze în tot cursul lucrărilor congresului. În mod special ei au reușit să impună votarea unor rezoluții împotriva grevelor și în favoarea panaceului lor mic-burghez: băncile populare și credite muncitorești fără dobândă.

O importantă acțiune constructivă a congresului a fost adoptarea unei rezoluții în care se spunea că toate mijloacele de transport și de schimb trebuie să devină proprietatea statului. Această rezoluție, spune Stekloff, „a fost prima formulare concretă a ideii *proprietății colective* asupra mijloacelor de producție și de schimb, și ea anunța lupta înverșunată care avea să se desfășoare ulterior în Internațională în jurul acestei probleme”¹. O propunere cu privire la naționalizarea pământului, care nu s-a bucurat de sprijin, a fost lăsată să fie examinată la congresul următor.

O altă rezoluție importantă, care de asemenea avea să ducă la discuții aprinse în sânul Internaționalei, se referea la lupta pentru reforme politice în cadrul sistemului capitalist. Acest punct de pe ordinea de zi suna astfel: „Nu este oare privarea de libertate politică o piedică în calea eliberării sociale a muncitorilor și una dintre principalele cauze ale tulburărilor sociale? Cum poate fi grăbită resta-

¹ Op. cit., pag. 101.

bilirea libertății politice?” Congresul hotărâ în cele din urmă în unanimitate că, „considerând privarea de libertate politică o piedică în calea progresului social al oamenilor și al eliberării proletariatului, [el] declară: 1) că eliberarea socială a muncitorilor nu poate fi îndeplinită fără eliberarea lor politică; 2) că instaurarea libertății politice este absolut necesară ca un pas preliminar”. Această parte a rezoluției, care în alte privințe era cam confuză, corespundea cu poziția generală elaborată de Marx mai înainte.

O altă chestiune importantă discutată de asemenea de congres a fost, după cum am văzut, pericolul de război. După Lausanne, această problemă fundamentală trebuia să devină un punct permanent pe ordinea de zi a tuturor congreselor muncitorimii mondiale.

Congresul de la Bruxelles

Al III-lea Congres al Internaționalei a avut loc la Bruxelles între 6 și 15 septembrie 1868. Ținerea congresului în acest oraș a fost ea însăși un eveniment politic de mare însemnătate, dovedind puterea crescândă a Internaționalei, deoarece Belgia era una dintre cele mai reacționare țări din Europa apuseană. La acest congres, cel mai mare congres al Internaționalei, au participat 99 de delegați, dintre care 55 de belgieni, 18 francezi, 7 elvețieni, 5 englezi, 5 germani, 2 italieni, 1 spaniol și 6 membri ai Consiliului general (Eccarius, Jung, Lessner, Iucroft, Shaw și Stepney). Marx nu a participat. Englezii formau încă majoritatea în Consiliul general, dar nu s-au prea sinchisit să aducă o delegație mai numeroasă la congresele respective.

Principala problemă politică dezbătută la Congresul de la Bruxelles a fost rezoluția împotriva războiului, despre care am vorbit mai înainte. Printre celelalte probleme importante de care s-a ocupat congresul a fost și problema grevelor. După discuții îndelungate, greva a fost recunoscută ca armă legitimă și inevitabilă a muncitorilor. Cooperativele au fost din nou recunoscute, însă după o aspră critică a spiritului afacerist mic-burghez manifestat deseori în activitatea lor.

În problema introducerii mașinilor în industrie, congresul, deși declara că muncitorii trebuie să-și spună cuvântul în această privință, făcea o concesie mutualiștilor, afirmând că „numai prin societăți cooperatiste și prin organizarea creditului reciproc va putea producătorul să intre în posesiunea mașinilor“. Proudhoniștii au repurtat succes și în problema creditului reciproc pentru muncitori. În ciuda unei puternice opoziții, ei au reușit din nou să determine Internaționala să voteze pentru înființarea de bănci muncitorești de schimb care trebuiau „să elibereze munca de sub dominația capitalului“. „În această chestiune — spune Stekloff — proudhoniștii au obținut ultima lor victorie în Internațională“¹.

Proudhoniștii au suferit, totuși, o mare înfrângere la congres în problema atitudinii Asociației Internaționale a Muncitorilor față de proprietate în general și față de proprietatea funciară în special. Reprezentând în primul rând interesele micilor negustori și ale țăranilor, mutualiștii se opuneau energic naționalizării pământului — problemă rămasă nediscuțată la Congresul de la Lausanne. La Bruxelles a fost adoptată cu 130 de voturi pentru, 4 contra și 15 abțineri o rezoluție care cerea să fie naționalizate nu numai căile ferate, ci și pământul arabil, pădurile, canalele, drumurile, telegraful etc. Aceasta a fost o înfrângere hotărâtoare pentru mutualiști. În ciuda diferitelor devieri spre proudhoniștii la primele trei congrese, Asociația Internațională a Muncitorilor, după cum remarcă Stekloff, a fost totdeauna în fond o organizație colectivistă. Aceasta se datora în primul rând liniei clare trasate de Marx în „Manifestul constitutiv“, în multe rezoluții și în politica de zi cu zi a Internaționalei. Spiritul comunist, sau colectivist, s-a întărit după primul Congres de la Geneva, iar la Bruxelles el s-a manifestat cu o mare putere. De aici înainte proudhoniștii vor juca un rol cu totul șters în Asociația Internațională a Muncitorilor. Prima opoziție internațională puternică față de marxism în mișcarea muncitorească dăduse greș.

¹ Op. cit., pag. 123.

Intensificarea atacului capitalist

La întemeierea Internaționalei, în septembrie 1864, capitaliștii din Europa nu au acordat un interes deosebit organizației. Presa burgheză abia dacă a menționat înființarea ei. Ideea unei organizații internaționale a muncitorilor era atât de nouă, încât posibilitățile acesteia puteau fi ușor subapreciate. Unele dintre elementele burgheze moderate, ca liberalii în Anglia și adepții lui Mazzini în Italia, precum și bonapartiștii reacționari în Franța, credeau chiar că vor putea folosi Asociația Internațională a Muncitorilor în scopurile lor politice.

Dar, de îndată ce Internaționala a intrat în acțiune, elementele burgheze și-au dat seama de greșeala lor. Dezamăgirea a fost deosebit de puternică în privința muncitorilor din industrie. În primii ani de existență a Internaționalei, după cum s-a arătat, au fost declarate numeroase greve, și Internaționala le-a condus și le-a încurajat. Aceasta i-a speriat pe patroni, care pentru prima dată erau puși în fața unei adevărate solidarități internaționale a muncitorilor din diferite țări. Ei au fost deosebit de neliniștiți când au văzut că s-a pus capăt practicii lor de a folosi spărgători de grevă „importați“, practică pe care ei nu au mai putut s-o reînvie niciodată pe scară largă.

Presa reacționară nu a întârziat să arunce vina pentru toate grevele și luptele politice asupra Internaționalei. Ea a început s-o prezinte ca pe un fel de sperietoare politică. Jaeckh spune: „În anii dintre Geneva și Basel, Internaționala a crescut în ochii burgheziei ca o forță secretă înspăimântătoare, iar în ochii proletariatului, care se trezea, ca purtătoare a revoluției ce se apropia“¹. De atunci presa a dus o vastă campanie de defăimare și calomnie împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor, prezentând în mod denaturat fiecare acțiune a ei.

În Franța, poliția lui Napoleon al III-lea a început să persecute pe membrii Internaționalei, în majoritate proudhoniști. Guvernul pretindea că Internaționala, amestecându-se în viața politică a Franței, și-a expus membrii urmării judiciare. În consecință, din martie 1868 până în iunie

¹ Gustav Jaeckh: „Die Internationale“, Leipzig, 1904, pag. 44.

1870, la Paris au fost date trei sentințe de condamnare în masă a membrilor Asociației Internaționale a Muncitorilor. Între cei condamnați se aflau conducători bine cunoscuți, ca Tolain, Varlin, Frankel, Chemalé, Malon, Landrin și mulți alții. Ei au primit pedepse diferite, mergând pînă la un an închisoare¹. În Franța, Internaționala a fost declarată în afara legii. Acesta a fost începutul atacului reacționar care, cîteva ani mai târziu, a scos Asociația Internațională a Muncitorilor în afara legii în întreaga Europă.

Creșterea Internaționalei

Ca urmare a activității sale economice și politice, Internaționala s-a dezvoltat rapid în mai multe țări. Persecuția polițienească tot mai puternică nu a putut să-i oprească înaintarea. În această creștere un element foarte important a fost conducerea grevelor, asigurată de Asociația Internațională a Muncitorilor. În Anglia, congresul din 1869 al trade-unionurilor a chemat toate uniunile să se afilieze la Asociația Internațională a Muncitorilor, și multe trade-unionuri care prețuiau activitatea Internaționalei i s-au afiliat. În Franța, Internaționala avea în 1869 aproape 200.000 de membri². Lozovski spune: „În toate colțurile Franței, sindicate locale, societăți de rezistență, societăți de ajutor reciproc, grupuri politice, muncitori greviști — bărbați și femei — se afiliau la Asociația Internațională a Muncitorilor”³. În centrele industriale din Belgia, în urma grevelor muncitorilor din industria cărbunelui și din industria de extracție a fierului au fost constituite „peste douăzeci” de filiale ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, „dintre care unele aveau cîteva sute de membri”. Și Stekloff arată că, în urma grevelor victorioase din Elveția, influența Asociației Internaționale a Muncitorilor a crescut mult. „Numai la Geneva numărul membrilor Internaționalei a sporit cu cîteva mii. În afară de aceasta s-au afiliat la ea cîteva sindicate noi”⁴.

¹ Edmond Villetard: „History of the International”, New Haven, 1874, pag. 182—209.

² Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 46.

³ A. Lozovski: „Marx și sindicatele”, pag. 72.

⁴ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 119.

Nu există însă date precise cu privire la numărul total al membrilor Internaționalei în acel timp.

În Statele Unite, Internaționala a avut mulți adepți în rîndurile tinerei mișcări sindicale. Uniunea națională a muncitorilor a simpatizat, încă de la întemeierea ei, în 1866, cu Asociația Internațională a Muncitorilor. Sylvis (1828—1869), Trevellick, Jessup, Cameron și alți conducători ai muncitorilor americani au fost deosebit de alarmați de pericolul importului de spărgători de grevă din Europa și au cerut ajutor Asociației Internaționale a Muncitorilor. Acest pericol a fost accentuat prin adoptarea de către congres, în 1864, a unei legi care permitea „patronilor să aducă pe bază de contract muncitori din străinătate și să rețină costul transportului din salarii”¹. În 1867 congresul Uniunii naționale a muncitorilor l-a ales pe Richard F. Trevellick ca delegat al său la Congresul de la Lausanne al Asociației Internaționale a Muncitorilor, dar, din lipsă de fonduri, el nu a putut participa la congres. În 1868, J. G. Eccarius, secretar general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, a invitat Uniunea națională a muncitorilor americani să trimită un delegat la Congresul de la Bruxelles², dar uniunea a răspuns că nu avea mijloace financiare pentru aceasta. În 1869, însă, Uniunea națională a muncitorilor a trimis, în cele din urmă, un delegat la Asociația Internațională a Muncitorilor. În acel timp și mijloacele bănești ale Internaționalei însăși erau foarte reduse. De obicei salariul sărăcăcios al secretarului general și adesea chiria sediului rămîneau neplătite. Muncitorimea mondială trebuia să învețe importanta disciplină a acordării unui sprijin financiar solid mișcării sale prin achitarea regulată a cotizațiilor.

În această perioadă a crescut nu numai numărul sindicatelor membre ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, ci și nivelul ei de organizare politică. Muncitorii făceau în general primii pași nesiguri spre o activitate politică independentă, scuturînd tutela păturilor de stînga ale burgheziei. În multe țări din Europa apuseană a crescut numărul secțiilor Internaționalei formate din membri individuali (spre deosebire de membrii colectivi — sindicatele — care aderau în

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 44.

² John R. Commons: „History of American Industrial Society”, vol. 9, Cleveland, 1910, pag. 337.

bloc). Un început în această privință a fost făcut și în Statele Unite. În octombrie 1867, clubul comunist din New York, înființat în 1857 de F. A. Sorge și alții, a devenit o secție a Internaționalei, iar în 1869 Uniunea generală a muncitorilor germani (cu tendințe lassalleiene) s-a afiliat și ea la Internațională¹.

Între timp au început să apară tendințe precise spre constituirea de partide muncitorești naționale care în anii următori aveau să devină baza internaționalismului politic muncitoresc. Cea mai importantă era în această privință mișcarea politică existentă pe atunci în Germania sub conducerea lui Wilhelm Liebknecht și August Bebel, mișcare care a atins punctul său culminant în 1869, când s-a constituit primul partid social-democrat de masă. Și în Statele Unite se manifestau tendințe puternice spre o acțiune politică independentă a clasei muncitoare. La congresele sale din 1866 și 1867, Uniunea națională a muncitorilor a hotărât să formeze un partid muncitoresc național, și în 1868 a fost întemeiat Partidul muncitoresc național al reformelor, care a avut o viață scurtă. În Anglia, însă, muncitorii, deși participau activ la luptele sindicale, manifestau încă puțin interes pentru formarea unui partid social-democrat sau muncitoresc. Ei continuau să mențină alianța cu partidul liberal, o alianță greșită, bazată pe dezvoltarea rapidă a capitalismului englez în acea epocă.

¹ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement“, vol. 1, pag. 413—414.

BAKUNISMUL : CONGRESUL DE LA BASEL (1869)

Congresul al IV-lea al Internaționalei I a avut loc între 6 și 12 septembrie 1869, la Basel. Mișcarea era, hotărât, în ascensiune. Valul de greve continua, cuprinzând pe minerii din Țara Galilor, pe textiliștii din Normandia, pe muncitorii din industria mătăsii din Lyon, pe muncitorii constructori din Geneva și multe alte grupuri de muncitori din Anglia, Belgia, Franța, Olanda, Elveția și Statele Unite. În toate aceste lupte, membrii Internaționalei jucau un rol conducător. Ca urmare a acestui lucru, Asociația Internațională a Muncitorilor continuă să crească rapid. În 1870 poliția franceză aprecia numărul membrilor Internaționalei astfel : Franța 433.785, Elveția 45.000, Germania 150.000, Austro-Ungaria 100.000, Marea Britanie (250 de filiale) 80.000, Spania 2.728¹. În ziare apăreau cifre fantastice despre numărul membrilor Internaționalei, care se ridica, după unele date, la 7.000.000. Numărul real al membrilor era cu mult mai mic, dar, din păcate, lipsesc date oficiale exacte. În multe locuri presa muncitorească se dezvolta rapid. În 1870 existau pe continent aproximativ 29 de publicații care sprijineau Internaționala².

La congres au participat 76 de delegați, după cum urmează : Franța 26, Elveția 22, Germania 10, Belgia 5, Austria 2, Spania 2, Italia 1, Statele Unite 1 și 7 membri ai Consiliului general. Nici de data aceasta Marx nu a fost prezent. Delegatul american era W. C. Cameron, reprezentând Uniunea națională a muncitorilor. Exagerând considerabil forța organizației sale când a afirmat că reprezintă 800.000 de membri, Cameron a declarat la congres : „Prietenii voștri din

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 148.

² Edmond Villetard: „History of the International“, pag. 126.

lumea nouă recunosc interesul comun al fiilor muncii din întreaga lume și sînt încredințați că se apropie timpul cînd ei vor forma un front unit¹. Cameron era interesat în mod deosebit ca Asociația Internațională a Muncitorilor să întreprindă o acțiune pentru a împiedica „importul” de spărgători de grevă în Statele Unite. La insistența sa, Internaționala a creat un birou de imigrare, dar acest birou nu a jucat un rol important.

Toate acestea arătau puternica tendință existentă în Uniunea națională a muncitorilor spre afilierea la Internațională. După ce l-a ascultat pe Cameron, congresul Uniunii naționale a muncitorilor din 1870 „a declarat că aderă la principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor și că speră să i se afilieze la o dată nu prea îndepărtată”². Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Sylvis, internaționalist convins, murise în iulie 1869, și aceasta a fost o lovitură grea pentru adepții afilierii Uniunii naționale a muncitorilor la Internațională. La 18 august 1869 Consiliul general al Asociației Internaționale a muncitorilor a trimis Uniunii naționale a muncitorilor o scrisoare de condoleanțe, semnată, printre alții, de Marx, în care se dădea o înaltă apreciere lui Sylvis ca luptător pentru cauza clasei muncitoare și se deplîngea pierderea sa³. În decembrie 1869 Uniunea națională a muncitorilor de culoare a votat o rezoluție cu privire la trimiterea unui delegat la congresul din 1870 al Asociației Internaționale a Muncitorilor, dar, după cum vom vedea, acest congres nu a mai avut loc⁴.

Eisenachienii

Un important eveniment la Congresul de la Basel al Internaționalei a fost apariția unei puternice delegații germane, formată din zece membri, între care Liebknecht, Ritting-

¹ Citat de Bernstein în „Science and Society” nr. 1 din 1951.

² John R. Commons: „History of American Industrial Society”, vol. 9, pag. 339.

³ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement”, vol. 1, pag. 412.

⁴ „Proceedings of the Colored National Labor Convention”, decembrie, 1869, Washington, D.C., 1870.

hausen, Becker și Hess. Ei reprezentau Partidul muncitoresc social-democrat, primul partid socialist adevărat care s-a afiliat Internaționalei. Această organizație, condusă mai ales de Liebknecht și de Bebel, fusese întemeiată la Eisenach, Germania, cu o lună înainte, în august 1869, după cîțiva ani de muncă pregătitoare. Noul partid era denumit în mod curent „eisenachienii”.

Wilhelm Liebknecht (1826—1900) s-a născut la Giessen, Germania, și era profesor. Încă în tinerețe el a devenit republican și a luat parte activă la revoluția din 1848 din Germania. Întemnițat și exilat din Germania de cîteva ori, Liebknecht a lucrat timp de 13 ani la Londra împreună cu Marx, devenind un comunist format. Liebknecht s-a reîntors în Germania în 1861 și a început imediat să activeze în tînăra mișcare muncitorească. El a devenit un conducător de frunte al clasei muncitoare germane. Colaborator al lui Lassalle, Liebknecht, tatăl lui Karl Liebknecht, a scris multe broșuri și cărți și a fost mult timp deputat în Reichstag.

August Bebel (1840—1913) s-a născut lângă Colonia, Germania, în familia unui subofițer din armata prusacă. El a devenit strungar în lemn și a intrat în organizația lui Lassalle. Sub influența lui Liebknecht, Bebel a devenit marxist. Amîndoi s-au opus activ războiului austro-prusian din 1866. Orator strălucit, Bebel a cîștigat mulți adepți. Cea mai cunoscută carte a lui este „Femeia și socialismul”. Împreună cu Liebknecht, Bebel a reușit să unească organizațiile muncitorești la Eisenach, ceea ce a constituit începutul social-democrației germane. Timp de peste 40 de ani, Bebel a fost în fruntea Partidului social-democrat german.

Spiritul revoluționar al tînărului partid socialist s-a oglindit într-un discurs rostit de Liebknecht în 1869, pentru care a fost trimis la închisoare. El a spus: „Socialismul nu mai constituie o problemă de teorie, ci o problemă de putere. Ea nu poate fi rezolvată în parlament, ci numai pe stradă, pe cîmpul de luptă, la fel ca oricare altă problemă de putere”¹.

Întemeierea Partidului muncitoresc social-democrat la Eisenach nu a unit însă clasa muncitoare germană. Organizația lui Lassalle, Uniunea generală a muncitorilor germani,

¹ Wilhelm Liebknecht: „Über die politische Stellung der Sozialdemokratie”, Berlin, 1893, pag. 14.

cu teoria ei a cooperativelor subvenționate de stat, continua încă să existe sub conducerea lui Schweitzer, devenit conducător al organizației după moartea lui Lassalle. Între cele două grupări aveau loc discuții aprige și Marx a intervenit adeseori împotriva lui Schweitzer, pe care îl numea „sectar”. Lassalleienii, care aveau numeroși partizani în Germania, Austria, Boemia și Statele Unite, se țineau la o parte de Internațională¹.

Bakunin intră în Asociația Internațională a Muncitorilor

Un alt eveniment deosebit de important la Congresul de la Basel a fost venirea lui Bakunin ca delegat. Bakunin l-a întâlnit pentru prima oară pe Marx în 1864 și a promis că va sprijini Internaționala. Dar în loc de sprijin el s-a apucat să formeze o organizație separată în Italia. Mai târziu el a plecat în Elveția, unde a aderat la Liga pentru pace și libertate, o organizație burgheză, fiind ales membru în Comitetul ei central executiv. În 1868 Bakunin s-a despărțit de Ligă, dar, în loc să intre în Internațională, el și tovarășii săi de idei au întemeiat Alianța democrației socialiste, cunoscută pe scurt ca „Alianța”².

În această organizație, Bakunin și-a dezvoltat programul său ultrarevoluționar. El a declarat imediat un război necruțător contra lui Dumnezeu și a statului; a cerut să fie desființate toate cultele religioase și să se instaureze domnia științei; s-a declarat pentru „egalitatea politică, economică și socială a claselor” (nu pentru desființarea lor); a cerut abrogarea dreptului de moștenire; a afirmat că este necesar să fie respinsă „*orice fel de acțiune politică în afară de acelea al căror scop imediat și nemijlocit este triumful cauzei muncitorilor în lupta lor împotriva capitalului*” și să se asigure „asocierea generală de bunăvoie a tuturor asociațiilor locale”³. Pentru înfăptuirea acestui program, Bakunin pune accentul

¹ Franz Mehring: „Karl Marx”.

² D. Reazanov: „Karl Marx și Friedrich Engels”, pag. 182.

³ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 154—155.

în primul rând pe intelectuali, pe studenți și pe lumpenproletariat. El condamnă aproape întreaga clasă muncitoare, numind-o aristocrație muncitorească conservatoare.

Fără a-și cruța cuvintele, Marx a atacat energic programul lui Bakunin. Marx a numit acest program „un *«ghiveci»* de platitudine învechite, o palavrageală goală, un șirag de noțiuni prețioase care fac pielea să se înfioare, o improvizație banală care nu urmărește nimic altceva decât un efect vremelnic...”¹ și continua cu o și mai mare vigoare: „Programul său era un amestec superficial adunat în grabă de la unii și de la alții: egalitatea claselor (!), abrogarea dreptului de moștenire ca punct de plecare al mișcării sociale (nerozii saint-simoniste), ateismul impus membrilor ca dogmă etc.”².

În general „Alianța” s-a întărit în țările cu industrie mai puțin dezvoltată — Italia, Spania, Franța, Elveția franceză etc. —, unde fusese puternică predecesoarea ei, mișcarea proudhonistă. „Alianța” lui Bakunin și-a creat de asemenea ramificații în Rusia și în Statele Unite. Momentul era prielnic pentru o mișcare ca aceea a lui Bakunin. Situația politică generală în Europa era cât se poate de nesigură. Clasa capitaliștilor îndepărta treptat, în drumul ei spre putere, rămășițele politice ale feudalismului, iar clasa muncitoare, care se dezvoltă rapid, făcea primii pași nesiguri spre un program și o organizație de clasă. Întrucât muncitorii erau încă foarte înapoiați din punct de vedere ideologic și lipsiți de experiență în tactica luptei de clasă, mulți dintre ei credeau lesne în „calea scurtă” de eliberare propovăduită de Bakunin.

Bakunin și colaboratorii săi, observând creșterea rapidă a prestigiului Internaționalei în rândurile maselor și înțelegând că ea va oferi un câmp rodnic pentru agitația lor, au cerut în decembrie 1868 ca „Alianța” lor să fie admisă ca membru colectiv în Internațională. Dar Consiliul general a refuzat. Propunând ca membrii „Alianței” să intre în Asociația Internațională a Muncitorilor pe secții, Bakunin a acceptat să-și lichideze organizația. În realitate însă ea a continuat să existe

¹ Citat de Franz Mehring în „Karl Marx”.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 509.

și să funcționeze în diferite țări. Era o organizație semisecretă cu un aparat de control intern format din activiști cu împuterniciri speciale.

Marxiștii și bakuniștii la Basel

Bakunin a venit la Congresul de la Basel ca membru al delegației franceze, în special ca reprezentant al muncitorilor din industria mătășii din Lyon. Militant energic și foarte capabil, el nu a întârziat să-și facă simțită prezența. Totuși el s-a trezit votînd cu marxiștii în problema dreptului societății de a socializa pămîntul. Rămășițele proudhoniștilor ridicaseră din nou această problemă elementară, atît de importantă pentru ei, dar majoritatea covârșitoare a congresului s-a declarat împotriva discutării ei. O altă problemă importantă în care congresul nu s-a împărțit în fracțiuni a fost problema sindicatelor. Congresul a adoptat în unanimitate o rezoluție care sublinia puternic necesitatea sindicatelor și a stabilirii unor legături internaționale între ele. Rezoluția însărcina Consiliul general să lucreze pentru crearea „unei organizații internaționale a sindicatelor“, un țel care nu va putea fi atins decît o jumătate de secol mai tîrziu¹. Prezentînd raportul comitetului, delegatul francez, Pindy, a schițat tabloul societății care va lua locul capitalismului și a cărei structură o vor constitui, după părerea lui, syndicatele. Cu acest raport, în sînul Internaționalei se născu o altă sectă sau deviere ideologică, care avea să creeze mari greutăți : anarho-sindicalismul.

Ciocnirile mai importante dintre marxiști și bakuniști s-au produs la congres în legătură cu două puncte. Prima ciocnire a avut loc atunci cînd delegații elvețieni, sprijiniți de Liebknecht și alți reprezentanți germani, au propus ca congresul să voteze pentru exercitarea directă a puterii legislative de către popor (inițiativă și referendum). Această propunere venea în contradicție cu unul dintre principiile de bază ale bakuniștilor — de a nu accepta nici un fel de reforme politice parțiale — și ei au atacat-o violent. Discutarea problemei a fost amînată pentru mai tîrziu, dar din cauza

¹ A. Lozovski : „Marx și syndicatele“, pag. 182.

grabei, congresul nu s-a mai ocupat de ea. Incidentul a provocat o mare încordare între fracțiuni la congres.

A doua mare ciocnire s-a produs în legătură cu problema dreptului de moștenire. Acesta era una dintre temele favorite ale lui Bakunin, care a prezentat congresului un proiect de rezoluție, cerînd delegațiilor să voteze pentru desființarea imediată și completă a dreptului de moștenire. Lichidarea acestui drept era prezentată, de fapt, ca fiind însuși scopul revoluției. În „Manifestul Comunist“, scris cu 20 de ani înainte, Marx pusese chestiunea în sensul că, după ce ia puterea, proletariatul „va folosi dominația lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate uneltele de producție în mâinile statului, adică în mâinile proletariatului organizat ca clasă dominantă...“¹. Ca mijloc de înfăptuire a acestei exproprieri și reorganizări sociale, „Manifestul“ propunea apoi zece măsuri tranzitorii, dintre care a treia pe listă era „desființarea dreptului de moștenire“². Aceasta a fost linia generală a raportului prezentat de Consiliul general la congres. El arăta că dreptul de moștenire, fiind un rezultat, iar nu o cauză a sistemului capitalist, nu putea să devină punctul de plecare pentru desființarea capitalismului și că orice asemenea încercare ar fi nu numai teoretic greșită, ci și practic reacționară. După dezbatere lungi și înverșunate, punîndu-se la vot rezoluția Consiliului general, rezultatul votului a fost : pentru 19, contra 37, abțineri 6, absenți 13 ; punîndu-se la vot rezoluția lui Bakunin : pentru 32, contra 23, abțineri 13, absenți 7³. Această victorie a lui Bakunin a transformat din acel moment „Alianța“ sa în centrul de unire a tuturor elementelor opoziționiste din Internațională.

Problema irlandeză

Deși problema irlandeză nu a fost ridicată în mod oficial în fața Congresului de la Basel, ea juca un rol important în

¹ Marx - Engels : „Manifestul Partidului Comunist“, E.S.P.L.P. 1958, ediția a VI-a, pag. 58.

² Ibid.

³ G. M. Stekloff : „History of the First International“, pag. 144.

viața Internaționalei. Ea a permis să se elaboreze politica în legătură cu raporturile dintre țările coloniale și puterile asupritoare, raporturi care pînă în zilele noastre au fost de cea mai mare importanță pentru mișcarea muncitorească mondială.

Timp de 700 de ani poporul irlandez a dus o luptă plină de abnegație împotriva încercării clasei guvernante engleze de a subjuga complet Irlanda. De-a lungul secolelor această luptă a dus la multe răscoale, dintre care cele mai importante au fost răscoalele din 1641, 1798, 1848 și 1867. Mai târziu Irlanda avea să mai cunoască alte răscoale, inclusiv cele din 1916 și 1921, pînă cînd în sfîrșit va putea să obțină, în 1923, o independență parțială și ciuntită¹. Problema irlandeză s-a impus cu o forță deosebită pe arena politică, în perioada de care ne ocupăm, după uciderea unui polițist la Manchester în timpul unei încercări a organizației fenienilor de a elibera niște deținuți politici irlandezi. În urma acestui fapt, la 23 noiembrie 1867 au fost executați trei conducători ai organizației fenienilor: Allen, Larkin și O'Brien.

Încă din timpul mișcării cartiste, Marx a sprijinit cererea de a se acorda Irlandei independența. În 1866, din inițiativa sa, Consiliul general a trimis o delegație la sir George Grey, ministrul afacerilor interne, pentru a protesta contra violențelor săvîrșite împotriva poporului irlandez. Dar delegația nu a fost primită². În 1869, tot din inițiativa lui Marx, Consiliul general a sprijinit în mod activ mișcarea pentru amnistierea deținuților politici irlandezi³. Odger, Applegarth și alți lideri sindicali englezi conservatori au sprijinit în mod foarte echivoc linia generală a lui Marx în problema irlandeză. După discuțiile de la sfîrșitul lui 1869, Marx a spus că „sarcina Internaționalei este de a pune pretutindeni conflictul dintre Anglia și Irlanda pe primul plan și de a se situa pretutindeni pe față de partea Irlandei”⁴.

Studiind vreme îndelungată problema irlandeză, Marx s-a convins că „Irlanda este bastionul aristocrației funciare engleze” și că „Irlanda este deci mijlocul prin care aristocrația engleză își menține dominația în însăși Anglia”. El a arătat că

¹ T. A. Jackson: „Ireland: Her Own”, New York, 1947.

² Gustav Jaeckh: „Die Internationale”, pag. 65.

³ Marx and Engels, Selected Correspondence, pag. 265.

⁴ Marx and Engels, Letters to Americans, pag. 79.

dezbinarea dintre muncitorii irlandezi și englezi slăbește în chip primejdios mișcarea muncitorească și a afirmat că muncitorul englez „nutrește prejudecăți de ordin religios, social și național împotriva muncitorului irlandez” și că „muncitorul irlandez îi plătește cu dobîndă cu aceeași monedă”. Marx a ajuns la concluzia (și Consiliul general și-a însușit-o) că „sarcina specială a Consiliului central din Londra este de a-i face pe muncitorii englezi să înțeleagă că pentru ei eliberarea națională a Irlandei nu este o problemă de dreptate abstractă sau de sentimente umanitare, ci prima condiție a propriei lor eliberări”¹.

Linia politică fundamentală elaborată de Marx în problema irlandeză este evident valabilă și în timpul nostru pentru lupta popoarelor coloniale, sprijinite de muncitorii din țările capitaliste, împotriva imperialismului (vezi capitolul 34). O jumătate de secol mai târziu, Lenin a dat o înaltă apreciere acestei politici. Într-un articol despre dreptul națiunilor la autodeterminare, Lenin a arătat că politica lui Marx și Engels în problema irlandeză constituie un exemplu convingător, care-și păstrează pînă astăzi marea sa importanță practică, de atitudine pe care proletariatul națiunilor asupritoare trebuie s-o adopte față de mișcarea de eliberare națională².

Izbuclnirea războiului franco-prusian

Cele zece luni dintre Congresul de la Basel și începutul războiului franco-prusian au fost o perioadă de mari speranțe și de continuă creștere a Internaționalei. În diferitele sale documente și rezoluții, organizația reușise să pună bazele unui program general. Ea își întărise pozițiile aproape în toate țările din Europa apuseană și centrală: mișcările muncitorești din diferitele țări luaseră avînt. În cel puțin trei țări — Marea Britanie, Germania și Statele Unite — ele ajunseseră în stadiul de organizații naționale. După ciocnirea de la Congresul de la Basel, lupta dintre bakuniști și marxiști s-a încins în Elveția,

¹ Op. cit., pag. 77—79.

² Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 20, E.S.P.L.P. 1956, pag. 444.

dar ea nu era încă destul de serioasă încât să paralizaze Asociația Internațională a Muncitorilor.

Aceasta a fost o perioadă de mari speranțe și așteptări revoluționare în rîndurile Internaționalei. În Italia, în Spania, în Franța și în alte țări europene existau frământări revoluționare burgheze și spiritul de luptă al muncitorilor creștea. Bakuniștii credeau că revoluția socială bătea la ușă și manifestau disprețul cel mai profund pentru tot ceea ce putea să aibă caracterul unei reforme. În acest timp, mai ales în a doua jumătate a deceniului al 7-lea, Marx de asemenea prevedea importante evenimente revoluționare, dar, fiind un realist lucid, aceasta nu l-a împiedicat să încurajeze orice luptă a muncitorilor pentru revendicări imediate atât pe tărîm economic cît și politic. Întărirea considerabilă a Internaționalei a încurajat în mare măsură speranțele, larg răspîndite, într-o revoluție condusă de muncitori.

După Congresul de la Basel au început să se strîngă nori care prevesteau un război între Franța și Prusia. Atît Bonaparte cît și Bismarck doreau războiul și amîndoi manevrau să-l declanșeze. Aventurierul Bonaparte, dîndu-și seama de poziția șubredă a celui de-al doilea imperiu, se gîndea fără îndoială că mijlocul de a-l înviora era un război de agresiune victorios în răsărit, împotriva Germaniei, și că în felul acesta va putea pune mîna pe malul de vest al Rinului. Șiretul cancelar prusac, Bismarck, plănuia și pregătea și el un război. În conformitate cu politica sa a „sîngelui și fierului“, el plănuia să se înfrupte din teritoriul Franței, știind foarte bine că printr-un război împotriva acestei țări el putea uni stătuțele germane mici și răslețe într-un singur mare stat german. Din punct de vedere istoric, unificarea Germaniei reprezenta o sarcină progresistă a burgheziei, pe care capitaliștii germani ar fi putut s-o înfăptuiască, dar nu au înfăptuit-o în revoluția de la 1848.

Strategia lui Bismarck era de a arunca asupra lui Bonaparte răspunderea pentru începerea războiului, ceea ce cancelarul german a și reușit să facă. Falsificînd o telegramă împăciuitoare trimisă lui Bonaparte de Wilhelm I, Bismarck a determinat Franța să declare război. La 19 iulie 1870 cele două guverne și-au văzut dorința realizată și războiul a început. Acest război era menit să aibă urmări politice profunde. Prin

unificarea Germaniei el a transformat această țară într-o putere conducătoare în Europa, care peste puțin timp avea să întrecă Anglia în domeniul producției industriale. După război a avut loc un puternic avînt al proletariatului german, care pentru jumătate de secol a situat pe muncitorii germani organizați în fruntea mișcării muncitorești internaționale. O urmare imediată a războiului a fost precipitarea unui lanț de evenimente legate de Comuna din Paris, evenimente care au dus în cele din urmă la dizolvarea Internaționalei I.

COMUNA DIN PARIS (1871)

Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor avertizase de mult timp pe muncitori asupra pericolului unui război franco-german, și, atunci când conflictul a izbucnit brusc, Consiliul a publicat patru zile mai târziu, la 29 iulie 1870, un manifest prin care chema la solidaritatea internațională a muncitorilor. Manifestul, scris de Marx, arată că vina pentru declanșarea războiului o poartă conducătorii Franței și ai Germaniei. În el se declara că Germania a fost pusă într-o poziție defensivă în război și că asupra hotarelor ei din răsărit plana primejdia unui atac din partea Rusiei reacționare. În același timp manifestul avertiza pe muncitorii germani asupra primejdiei ca războiul să se transforme într-un război de anexiune. Marx afirma că, oricare ar fi rezultatul războiului, el va însemna sfârșitul celui de-al doilea imperiu în Franța, cum s-a și întâmplat.

Muncitorii din diferite țări au dat dovadă de o înaltă conștiință internaționalistă. În Germania, Liebknecht și Bebel au votat în parlament împotriva creditelor de război și pentru aceasta au fost condamnați la închisoare (lassalleienii au votat pentru credite). La mari mitinguri muncitorii germani declarau: „Strângem cu bucurie mâna frățească întinsă de muncitorii francezi”¹. Un spirit internaționalist asemănător domnea și în Franța, unde muncitorii își exprimau „solidaritatea de nezdruccinat” cu muncitorii din Germania². Manifestul împotriva războiului, publicat de Consiliul general, circula din mână în mână și printre muncitorii imigranți în Statele Unite, și la adunările comune ale muncitorilor de ori-

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 516.

² Op. cit., pag. 514.

gine franceză și germană au răsunat glasuri de protest împotriva războiului¹.

Între timp războiul a tulburat mersul normal al vieții organizatorice a Internaționalei. Următorul congres trebuia să se țină la Paris la 5 septembrie 1870. Date fiind persecuțiile politice din Franța, s-a hotărât mai târziu ca el să se țină la Mainz, în Germania. Izbucnirea războiului a impus ca această hotărâre să fie anulată.

Forțele armate germane, care erau mai bine pregătite, au imprimat o desfășurare rapidă a războiului. Armatele franceze sufereau o înfrângere catastrofală după alta. În șase săptămâni operațiile militare s-au terminat. La 2 septembrie 1870, la Sedan, Bonaparte și armata sa au capitulat necondiționat.

Proclamarea Republicii franceze

Când vestea dezastrului de la Sedan a ajuns la Paris, poporul s-a răsculat și, la 4 septembrie 1870, a răsturnat regimul lui Bonaparte, proclamând republica. Noua Adunare națională, aleasă la 8 februarie 1871, se compunea însă din aproximativ două treimi regaliști și o treime republicani burgezi, la care se adăugau câțiva radicali mic-burgezi pentru ca lucrurile să fie pe placul clasei muncitoare. Acest curs al evenimentelor i-a îndemnat pe bakuniști la acțiune, și în săptămânile următoare ei au încercat zadarnic să declanșeze o răscoală împotriva noului guvern la Paris, Lyon, Marsilia, Brest și în alte orașe. Blanquiștii insistau și ei asupra unei insurecții. La 31 octombrie 1870 Blanqui a reușit să ia în mâini controlul asupra Parisului, dar după câteva ore a fost silit să-l cedeze.

La 9 septembrie 1870 Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor a publicat un alt manifest, scris tot de Marx². În acest document, Marx arăta că așa-numitul război de apărare al Germaniei se transformase în întregime într-un război de anexiune și că hotărârea lui Bismarck de a cucerii provinciile franceze Alsacia și Lorena devenise limpede.

¹ Samuel Bernstein, în „Science and Society” nr. 1 din 1951.

² În 1869 Engels și-a părăsit treburile la Manchester, Anglia, unde se aflase din 1864, și din acel moment el a lucrat în strânsă colaborare cu Marx, pe care îl ajuta materialicește.

Marx avertiza că, dacă acest lucru se va întâmpla, el va duce cu siguranță în cele din urmă la un alt „război de apărare”, cum de altfel a și dus o dată cu izbucnirea îngrozitorului conflict din 1914. Manifestul chema pe muncitorii germani să se opună anexionii și să ceară o pace onorabilă cu Franța. El avertiza pe muncitorii francezi să fie vigilenți față de burghezia franceză trădătoare și să folosească orice prilej pentru a-și întări propriile forțe de clasă. În general, Marx și Engels își dădeau seama că încă nu sosise timpul pentru răsturnarea pe cale revoluționară a guvernului republican reacționar, lucru spre care tindeau Bakunin și Blanqui¹.

Armata germană se afla în fața zidurilor Parisului, așediind orașul. Bismarck ezita însă să atace Parisul, deoarece se spunea că în oraș ar exista vreo 200.000 de soldați bine înarmați (ceea ce, se înțelege, era exagerat), iar pe deasupra el cunoștea prea bine spiritul de luptă al proletariatului francez. Trupele din Paris, în majoritate provenite din Garda națională, compusă mai ales din muncitori, aleseră la 15 februarie un Comitet central, format din 25 de membri², care controla în mare parte Parisul asediat. Garda națională era cu ochii în patru pentru a preîntâmpina o lovitură de stat din partea guvernului Thiers, care, temându-se de proletariatul revoluționar, era gata să predea germanilor orașul. Guvernul a semnat la 26 februarie un armistițiu (o capitulare), prin care consimțea să predea Parisul.

Nașterea Comunei

Pentru a sili Parisul răsculat să se predea, la ora trei în dimineața zilei de 18 martie, Thiers a dat ordin trupelor sale de sub comanda generalului Vinoy să încerce să captureze cele 250 de tunuri ale Gărzii naționale. Îndeplinirea planului s-a desfășurat cu succes pînă în clipa cînd Parisul, asediat și înfometat, s-a trezit și a intrat în acțiune. Cu femeile în frunte, fraternizînd cu soldații sau prin atacuri directe, poporul a zădărnicit încercarea. La ora 11 trupele lui Thiers erau com-

¹ Vezi K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 497—578.

² P. O. Lissagaray: „Histoire de la Commune de 1871”, Paris, 1929, pag. 85.

plet înfrînte, iar orașul se afla în mâinile poporului. Doi generali ai guvernului fuseseră omorîți în timpul luptelor. Steagul roșu flutura deasupra primăriei și Comitetul central al Gărzii naționale îndeplinea funcția de guvern provizoriu¹. „Proletarii din Paris — spunea Comitetul central —, în mijlocul înfrîngerilor și trădării claselor stăpînitoare, au înțeles că a sunat ceasul cînd trebuie să salveze situația, luînd în propriile lor mâini conducerea treburilor publice...”²

Principala forță organizată aflată în fruntea insurecției au fost blanquiștii. Se spunea că numărul lor se ridica la 4.000 de oameni organizați și înarmați și o mare masă de simpatizanți³. Blanqui însuși fusese arestat de guvern în noaptea dinaintea răscoalei, la 17 martie, și a fost ținut în închisoare tot timpul cît a durat Comuna. Marxiștii internaționaliști, al căror număr era destul de mic la Paris, nu plănuseră o răscoală, dar, atunci cînd ea a început, au participat activ la ea.

Bazată pe dreptul de vot universal pentru bărbați, Comuna era un organ legislativ și executiv. Toți membrii ei puteau fi revocați. Planul revoluției era de a constitui, după modelul Parisului, astfel de comune în toate orașele, satele și cătunele Franței. Toate comunele trebuiau să trimită reprezentanți în Delegația națională de la Paris. Marx spunea că sistemul a pus „pe producătorii rurali sub conducerea spirituală a capitalelor departamentelor, asigurîndu-le acolo, în persoana muncitorilor de la orașe, reprezentanți firești ai intereselor lor”⁴. Aceasta era o recunoaștere clară a rolului conducător al proletariatului în revoluție.

Slăbiciunea fundamentală a Comunei a constat în faptul că muncitorii nu aveau un partid și un program al lor. Atît revoluția cît și guvernul născut din această luptă erau improvizate. Ceea ce Comitetul central, care acționa în numele poporului, ar fi trebuit să facă încă la 18 martie era să aresteze pe conducătorii guvernului Thiers, care în ziua aceea se aflau la Paris, și apoi să pornească asupra Versailles-ului, sediul guvernului reacționar. Trupele guvernului erau foarte

¹ Op. cit., pag. 95—107.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 545.

³ „Enciclopedia britanică”, vol. 3, pag. 700.

⁴ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 551—552.

demoralizate din cauza insurecției, și Thiers a recunoscut mai târziu că, dacă s-ar fi pornit un atac la timp, ele nu ar fi putut să reziste. Din păcate însă guvernului i-a fost acordat mult timp prețios pentru a-și reorganiza forțele, fapt care mai târziu s-a dovedit fatal pentru Comună. Comitetul central tă-răgăna lucrurile și șovăia să înceapă un război civil¹, când, de fapt, reacționarii lui Thiers, prin atacul lor asupra Parisului, îl începuseră deja. Comitetul central, nesigur de propria sa autoritate, se pregătea să țină alegeri locale. Între timp, insurecții de scurtă durată aveau loc în alte orașe franceze: Lyon, Saint-Etienne, Creusot, Marseille, Toulouse și Narbonne. Bakunin luă parte la răscoala de la Lyon și o făcu să eșueze².

În alegerile din 26 martie și 15 aprilie au fost aleși 92 de consilieri, care formau Comuna din Paris. A fost ales un Comitet executiv, compus din nouă oameni — șefii diferitelor ministere: de război, de finanțe, al alimentației, de externe, al muncii, al justiției, al prevederilor sociale, al informațiilor și al securității generale. Blanquiștii și neoiacobinii dețineau majoritatea în Comună. Existau de asemenea un grup numeros de proudhoniști, vreo 18 marxiști internaționaliști și câțiva cu diferite alte vederi. Comuna se baza pe alianța revoluționară dintre proletariat și mica burghezie de la orașe, sub conducerea muncitorilor. Cea mai mare parte a marii burghezii fugise deja din oraș. Fabricile nu funcționau și 300.000 de muncitori erau fără lucru.

La 19 aprilie Comuna publică prima sa declarație programatică. Aceasta se menținea în cadrul revoluției burghezo-democratice. Programul cerea „să fie recunoscută și consolidată republica, să fie extinsă autonomia absolută a Comunei în toate părțile Franței, asigurându-se astfel fiecărei regiuni inviolabilitatea drepturilor sale, iar fiecărui francez libertatea deplină de a-și exercita capacitățile și aptitudinile sale ca om, cetățean și producător”. În continuare, în declarație erau specificate drepturile civile. Se spunea de asemenea că „unitatea politică, așa cum este dorită la Paris, este o asociere de bună-voie a tuturor inițiativelor locale, colaborarea liberă și spontană a tuturor energiilor individuale, având ca țel comun

bunăstarea, libertatea și securitatea poporului”¹. Accentul pus pe autonomia locală era, în parte, o reacție împotriva dictaturii grosolane din anii celui de-al doilea imperiu, iar în parte o reflectare a ideilor anarhiste (Proudhon și Bakunin), larg răspândite pe atunci în rândurile clasei muncitoare franceze.

Internaționala și Comuna

În manifestul său din 9 septembrie 1870, scris de Marx, Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor avertizase pe muncitorii francezi că orice încercare de a răsturna noua republică burgheză reprezenta în acel moment „un act de nebunie desăvârșită”. Dar, atunci când insurecția a izbucnit, Marx, ca un adevărat revoluționar ce era, i-a acordat tot sprijinul. Într-o scrisoare adresată lui Kugelmann la trei săptămâni după începerea revoluției, Marx declara că „actuala răscoală a Parisului — chiar înfrântă de lupii, de porcii și de câinii infami ai vechii societăți — este cea mai glorioasă faptă a partidului nostru de la insurecția pariziană din iunie”². El declară că parizienii „luau cu asalt cerul”.

Mult timp după aceea, Lenin compara atitudinea lui Marx cu aceea a lui Plehanov într-o situație similară. Plehanov, care fusese împotriva revoluției din 1905 din Rusia, a declarat în chip rușinos după eroicele lupte revoluționare: „Nu trebuia să se pună mâna pe arme”. Marx însă, deși la început fusese împotriva răscoalei, de îndată ce aceasta a izbucnit i-a acordat sprijin activ. La 30 mai 1871, la două zile după căderea Comunei, Marx a publicat în numele Consiliului general o adresă în apărarea Comunei: „Războiul civil din Franța”, una dintre cele mai remarcabile lucrări marxiste. Acest document istoric a fost aprobat de toți membrii Consiliului, cu excepția lui Odger și Lucraft, conducători ai muncitorilor englezi, care au preferat să demisioneze decât să-l semneze. Marx l-a semnat în calitate de secretar corespondent pentru Germania și Olanda, iar Engels pentru Belgia și Spania.

Din inițiativa și sub conducerea directă a lui Marx și Engels, diferitele secții ale Internaționalei au ajutat prin toate

¹ W. P. Fettridge: „The Paris Commune”, New York, 1871, pag. 150.

² K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 506.

¹ Vezi K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 506.

² Marx and Engels, Selected Correspondence, pag. 306.

mijloacele Comuna care lupta. La Paris, internaționaliștii erau foarte activi. Stekloff enumără printre membrii aleși ai Comunei pe Varlin, Malon, Jourdes, Avrail, Pindy, Assy, Duval, Theiss, Lefrançais, Frankel, Longuet, Serail și Johannard¹. Ei desfășurau o activitate intensă nu numai în comiteele Comunei, dar și în războiul civil care se întetea. Lor li se datorează multe din legile și măsurile constructive ale Comunei. Numeroșii revoluționari emigrați europeni din Paris au participat și ei activ la lupta Comunei și au primit posturi înalte. Polonezul Dombrowski a devenit comandant militar al Parisului².

În Anglia, muncitorii de rând au salutat Comuna, deși conducătorii lor sindicali oportuniști care făceau parte din Consiliul general, cu excepția lui Applegarth, au întors spatele marii lupte revoluționare. În Germania, atât eisenachienii cât și lassalleienii sprijineau Comuna, în ciuda puternicei opoziții reacționare a capitaliștilor. Și în Statele Unite Comuna a trezit sentimente de simpatie în rândurile maselor largi muncitoare, în ciuda prezentării ei cu totul denaturate în presa burgheză și a permanentelor încercări ale ambasadorului american în Franța, Washburn, de a o nimici³. „Apărătorul muncitorilor“ și alte ziare muncitorești publicau declarațiile Consiliului general. Printre personalitățile americane de seamă care au luat apărarea Comunei a fost generalul Ben Butler. La 15 august 1871 Marx informa Consiliul general că Wendell Phillips, aboliționist și prieten al celor ce muncesc, a devenit membru al Internaționalei. Mulți ani după aceea, amintirea eroicei Comune din Paris a rămas vie în conștiința clasei muncitoare americane⁴.

Activitatea Comunei

Comuna din Paris a avut multe slăbiciuni și lipsuri, printre care disensiunile dintre diferitele grupări fracționiste și izolarea ei de restul Franței. Lipsa unui program bine defi-

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 194.

² Gustav Jaeckh: „Die Internationale“, pag. 130.

³ W. P. Fettridge: „The Paris Commune“, pag. 512—515.

⁴ Samuel Bernstein, în „Science and Society“ nr. 1 din 1951.

nit și a unui partid bine organizat au atârnat de asemenea că o piatră de moară de gîtul Comunei de la început și pînă la sfîrșitul existenței sale. Mai mult, Comuna, care a durat numai 72 de zile, trebuia să funcționeze în condițiile adîncirii războiului civil. Deși angajată într-o luptă pe viață și pe moarte, Comuna a avut totuși la activul ei multe realizări constructive, suficiente pentru a-și immortaliza numele în istoria revoluționară a clasei muncitoare mondiale și pentru a deveni un adevărat far care să lumineze calea muncitorilor spre socialism.

Cele mai însemnate hotărîri politice ale Comunei au fost următoarele : a proclamat separarea bisericii de stat ; a suprimat subvențiile acordate bisericii ; a desființat armata permanentă, înlocuind-o cu miliția populară ; a retras poliției toate atribuțiile ei politice ; a hotărît ca toți aleșii să fie răspunzători în fața alegătorilor ; a limitat salariul maxim la 6.000 de franci anual ; a ales și a controlat pe toți judecătorii și magistrații ; a introdus învățămîntul gratuit și general ; a ars ghilotina și a dărîmat coloana Vendôme — simbolul militarismului. Au fost luate de asemenea multe măsuri social-economice : desființarea muncii de noapte a brutarilor, desființarea amenzilor aplicate de patroni în ateliere, închiderea caselor de amanet, confiscarea fabricilor închise de patroni și repunerea lor în funcțiune sub conducerea cooperativelor muncitorești, organizarea ajutorului pentru uriașa masă a șomerilor, înființarea unui birou de statistică a muncii. De asemenea Comuna a reglementat spațiul locuințelor și a acordat ajutor datornicilor. Întreaga această operă era pătrunsă de un puternic spirit internaționalist, Comitetul avînd ca stindard steagul roșu al mișcării revoluționare mondiale.

Dar, pe lîngă realizările ei, Comuna a avut multe greșeli și lipsuri. Una dintre aceste lipsuri importante, pe care am amintit-o deja, a fost că războiul împotriva guvernului reacționar de la Versailles nu a fost dus de la început destul de energic. O altă lipsă a fost atitudinea prea tolerantă față de dușmanul intern, fapt care a împiedicat urmărirea spionilor și a trădătorilor burghezi ce mișunau în Paris și a lăsat o poartă deschisă pentru acțiuni trădătoare și de subminare în rândurile ofițerilor. Comuna de asemenea nu a încercat cu destulă energie să stabilească legătura cu celelalte părți ale

Franței, și în special să câștige țărănimea de partea sa — o slăbiciune foarte serioasă a ei. O altă greșală a constat în faptul că nu a dat publicității arhivele secrete ale statului, datând din 1789, care au căzut în mâna Comunei și care erau pline de dovezi despre corupția și putreziciunea poliției secrete, a diplomaților, a capitaliștilor și a politicienilor lor. Publicarea lor ar fi fost o puternică lovitură pentru reacțiune și un document neprețuit¹.

Dar cea mai curioasă greșală a Comunei a fost faptul că nu a confiscat cele 3.000.000.000 de franci aflați la Banca Franței. În loc de aceasta, conducătorii blanquiști și proudhoniști, uitând vechile lor jurăminte și declarându-se împotriva aceluia care voiau să confişte banca, au dus tratative diplomatice cu funcționarii băncii pentru a obține împrumuturi. În total, conducătorii Comunei au obținut numai vreo 16.700.000 de franci, dintre care 9.400.000 aparțineau oricum Parisului, iar restul reprezentau un împrumut de 7.290.000 de franci pe care directorul băncii l-a acordat numai după ce a primit aprobarea lui Thiers². Confiscarea băncii ar fi dat o grea lovitură regimului de la Versailles care se clătina.

Căderea Comunei

La începutul lui aprilie, războiul civil era în toi. Comunarzii, sau federaliștii, dădeau o bătălie eroică, dar zadarnică. Forțele lui Thiers, recurgînd la minciuni și la denaturări monstruoase, au reușit să mobilizeze împotriva Comunei majoritatea țărânimii franceze. Bismarck a dat drumul și el la 100.000 de țărani francezi prizonieri de război pentru a ajuta guvernul de la Versailles³. La 21 mai trupele guvernului de la Versailles au intrat în Paris, unde timp de 8 zile au avut loc lupte sîngeroase. Comunarzii au apărut stradă cu stradă, luptînd împotriva unui inamic mult mai numeros. La 28 mai ultima împotrivire a fost zdrobită în cimitirul Père Lachaise, la Belleville și în diferite alte raioane muncitorești. Comuna a fost înfrîntă.

¹ Gustav Jaekkh: „Die Internationale“, pag. 133.

² P. O. Lissagaray: „Histoire de la Commune de 1871“.

³ Tom Bell în „Communist Review“ din martie 1930.

Au urmat cîteva zile de măcel cumplit. Generalul de Gallifet și ucigașii aflați în subordinea sa au împușcat cu sînge rece cel puțin 30.000 de bărbați, femei și copii din rîndurile clasei muncitoare. Alte aproximativ 45.000 de persoane au fost arestate. Dintre acestea vreo 15.000 au fost executate sau întemnițate, iar alte sute de persoane au fost deportate în Noua Caledonie.

Măcelul a fost mult mai crunt chiar decît acela care a urmat după înfrîngerea insurecției din iunie 1848 de la Paris. Zeci de mii de comunarzi au trebuit să fugă din țară în Elveția, Anglia și în special în Statele Unite. A fost o sarcină grea pentru Asociația Internațională a Muncitorilor din Europa să vină în ajutorul exilaților. Unul dintre comunarzii exilați, Eugène Pottiers, a scris în iunie 1871 nemuritoarele cuvinte ale mărețului cîntec de luptă al muncitorimii mondiale — „Internaționala“.

Îndărătul baricadelor, în luptele sîngeroase și în marile procese politice care au urmat, femeile comunarde s-au aco-perit de glorie. Louise Michel și Elizaveta Dmitrieva nu au fost decît două luptătoare cunoscute printre miile de eroine. În fața tribunalului, Louise Michel a declarat cu mîndrie: „Aparțin întregă revoluției și sînt gata să răspund pentru toate faptele mele“¹. Fiind condamnată, ea a petrecut zece ani în deportare.

Conducătorii reacționari ai Europei jubilau în timpul masacrelor în masă de la Paris. Ei au copleșit cu felicitări pe monstrul Thiers și au întreprins măsuri represive menite să stîrpească orice idee a socialismului în propriile lor țări. În Franța în special, spune Lenin, „burghezia era mulțumită. «Acum s-a terminat cu socialismul pentru multă vreme!», spunea conducătorul burgheziei, sîngerosul pitic Thiers, după baia de sînge pe care el împreună cu generalii săi a făcut-o proletariatului parizian. Dar în zadar au croncănit acești corbi burghezi. Numai peste vreo șase ani de la reprimarea Comunei, cînd mulți dintre luptătorii ei mai zăceau în ocne și în deportare, în Franța lua naștere o nouă mișcare muncitorească“².

¹ Samuel Bernstein, în „Science and Society“ nr 1 din 1951, pag. 134.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 17, E.S.P.L.P. 1957, pag. 123—124.

Rolul istoric al Comunei

Comuna din Paris a dat muncitorilor din lumea întreagă multe învățăminte prețioase care sînt valabile și astăzi. Lenin a înțeles aceste învățăminte mai bine și mai complet decît oricare altul. Unul dintre cele mai importante învățăminte este necesitatea absolută pentru muncitorii din toate țările de a-și crea, așa cum a insistat atîta Marx, un partid comunist puternic, clarvăzător și disciplinat, care să-i conducă pe drumul lung și greu al socialismului. Chiar într-o situație cînd guvernul capitalist era atît de putred încît puterea a căzut în mîinile muncitorilor aproape fără luptă, așa cum s-a întîmplat la Paris la 18 martie 1871, muncitorii nu au putut merge mai departe fără o organizație politică puternică. Aceasta a fost una dintre lecțiile hotărîtoare ale Comunei și ea a infirmat complet afirmația lui Bakunin că nu este necesar un partid politic și că spontaneitatea maselor ar fi de ajuns.

O altă învățătură elementară a Comunei a fost că ea a creat forma de bază a noii societăți care trebuie să înlocuiască capitalismul. Acest fapt fusese arătat și de Marx. Marea asemănare dintre formele organizatorice ale Comunei și viitoarele Soviete din Rusia este neîndoielnică. Totuși, timp de aproape o jumătate de secol, adevărata importanță a Comunei a fost aproape pierdută din vedere chiar de către marxiști, pînă cînd Lenin le-a arătat-o din nou.

De o uriașă însemnătate a fost și faptul clar dovedit de experiența Comunei din Paris că, după ce au învins pe capitaliști și au cucerit puterea politică, muncitorii trebuie neapărat să-și creeze un stat propriu, deci un stat de tip nou, pentru a reprima prin forța armată forțele contrarevoluționare ale capitalismului și pentru a pune bazele noii societăți. Comuna a arătat de asemenea că „dispariția statului” va fi un proces mult mai îndelungat decît prevedeau în general marxiștii, deși nici această învățătură nu a fost înțeleasă timp de decenii. Toate acestea erau în flagrantă contradicție mai ales cu absurditatea anarhistă a lui Bakunin, care afirma că simpla spontaneitate va asigura o suficientă organizare după ce capitalismul va fi răsturnat.

Comuna a arătat de asemenea în mod limpede că, în împrejurările existente, calea spre putere pentru muncitorii eu-

ropeni era răsturnarea prin forță a regimurilor politice ultra-reacționare dominante, care refuzau muncitorilor cele mai elementare drepturi și libertăți democratice. Dar Marx nu a făcut o dogmă din acest fapt important. El a recunoscut, așa cum se arată în capitolul al 2-lea, că în Marea Britanie și în Statele Unite, unde democrația burgheză era mai dezvoltată, exista pe atunci posibilitatea (în perioada premergătoare imperialismului) ca muncitorii să înainteze spre socialism pe cale pașnică.

Comuna a mai arătat că burghezia nu va ezita să trădeze națiunea în numele propriilor sale interese de clasă. Așa cum în timpul mării revoluții franceze din 1789 reacționarii feudali s-au alăturat dușmanilor de peste hotare pentru a lupta împotriva Franței revoluționare, tot astfel și în 1871 reacționarii au dat mîna cu Bismarck împotriva Comunei.

O altă învățătură a Comunei asupra căreia au stăruit cu insistență Marx și mai tîrziu Lenin a fost faptul că muncitorii, odată ajunși la putere, nu pot să adapteze statul burghez la nevoile lor revoluționare. În scrisoarea sa către Kugelmann din 12 aprilie 1871, Marx spunea: „Dacă vei citi ultimul capitol al lucrării mele «Opsișprezece Brumar», vei vedea că eu consider că viitoarea încercare a revoluției franceze nu va mai fi, ca pînă acum, trecerea aparatului birocratic-militar dintr-o mînă într-alta, ci *sfărîmarea* lui, și aceasta este condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare pe continent”¹. Tocmai așa a procedat și Comuna cînd a început să-și construiască statul său muncitoresc de tip nou. Mai tîrziu această concluzie generală va avea o mare importanță în lupta împotriva oportuniștilor, care credeau că muncitorii pot transforma treptat regimul capitalist în socialism.

Unul dintre cele mai esențiale învățăminte ale Comunei din Paris a fost exemplul viu de înfăptuire a dictaturii proletariatului. În această privință, Comuna a dovedit în mod strălucit justetea poziției lui Marx, care încă cu 24 de ani mai înainte, în „Manifestul Partidului Comunist”, schițase clar dictatura revoluționară a proletariatului. Prin aceasta Comuna a infirmat conceptul anarhiștilor, care erau dușmani

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 506.

înveterați ai exercitării oricărei puteri de către clasa muncitoare, adică ai dictaturii proletariului.

Comuna nu era formată numai din muncitori. De fapt, după cum au subliniat Lissagaray și Jaekkh — și Lenin este de acord cu ei —, „guvernul era format în majoritate din reprezentanți ai democrației mic-burgheze“. Mulți dintre ei erau intelectuali cu stare de spirit revoluționară. Din cei 92 de membri ai Comunei, numai vreo 25 erau muncitori, și aceștia nu erau toți membri ai Internaționalei. Cu toate acestea, atunci când clasa muncitoare din Paris a trecut la acțiuni hotărâte, influența proletariului a devenit predominantă. Marx a descris situația în felul următor: „Cei mai mulți dintre ei (dintre membrii Comunei. — *Nota Trad.*) erau, bineînțeles, muncitori sau reprezentanți recunoscuți ai clasei muncitoare“¹.

După cum am spus mai sus, Comuna nu a avut un program socialist precis. Cu toate acestea, tendințele socialiste i-au fost inerente. Marx spune: „Da, domnilor, Comuna voia să desființeze acea proprietate de clasă care transformă munca celor mulți în bogăția celor puțini. Ea urmărea exproprierea expropriatorilor“². El a mai adăugat că hotărârile Comunei „aveau un caracter net proletar“. Lenin a caracterizat Comuna ca „un guvern popular muncitoresc“ și a declarat: „Comuna a încercat să înfăptuiască ceea ce numim acum «programul minimal al socialismului»“.

Comuna a reprezentat, într-adevăr, dictatura proletariului. Marx a spus: „Ea însemna în esență un *guvern al clasei muncitoare*, rezultatul luptei clasei producătoare împotriva clasei apropiatoare, forma politică în sfârșit descoperită în cadrul căreia se putea înfăptui eliberarea economică a muncii“. El a spus de asemenea: „Glorioasa revoluție muncitorească din 18 martie puse în chip netăgăduit stăpânire pe Paris“³. Mai târziu, adresându-se „filistinilor social-democrați“ germani, Engels a declarat: „Ei bine, domnilor, vreți

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 549.

² Op. cit., pag. 553.

³ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 552, 540.

să știți cum arată această dictatură? Priviți Comuna din Paris. Aceasta a fost dictatura proletariului“¹.

Comuna din Paris, cu toată înfrângerea ei, a fost primul succes revoluționar real al clasei muncitoare mondiale. Ea a provocat prima fisură în sistemul capitalist, pe care, o jumătate de secol mai târziu, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie o va transforma dintr-o lovitură într-o largă breșă ireparabilă în zidurile capitalismului mondial. Lenin a spus că, cu toate greșelile ei, Comuna a fost „un mare exemplu al unei mărețe mișcări proletare în secolul al XIX-lea“².

¹ Op. cit., pag. 511.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 13, E.S.P.L.P. 1957, pag. 473.

SCIZIUNEA DE LA CONGRESUL DE LA HAGA (1872)

După căderea Comunei din Paris, persecuțiile împotriva membrilor Internaționalei s-au intensificat într-o serie de țări europene. Comuna umpluse de spaimă clasele dominante, și acestea erau hotărâte să împiedice pe cât posibil repetarea unor evenimente asemănătoare. Presa burgheză atacă pretutindeni cu înverșunare Internaționala. La Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor, Marx a spus: „Toate stăvilarele calomniei care stăteau la dispoziția presei mercenare a burgheziei au fost deschise brusc și au lăsat să se reverse un potop de calomnii menite să înghită pe dușmanul odios. Această campanie de calomnii nu-și are pereche în istorie... După marele incendiu de la Chicago, telegraful a răspândit în lumea întreagă vestea că acest incendiu este fapta diabolică a Internaționalei”¹.

În 1871 a fost votată în Franța o lege care considera drept crimă apartenența la Internațională. Franța cerea tuturor țărilor să predea guvernului francez, ca pe niște criminali de drept comun, pe comunarzii emigrați. În același an, în Olanda a fost alocată suma de 3.000.000 de guldeni pentru a se împiedica răspândirea comunismului. În Germania, Bebel și Liebknecht, care protestaseră împotriva anexării Alsaciei și Lorenei și își exprimaseră solidaritatea cu Comuna, au fost arestați și condamnați la doi ani închisoare într-o fortăreață. În Spania, în Italia, în Belgia și în alte țări, internaționaliștii erau supuși unor persecuții polițienesti deșănțate. La începutul anului 1872, guvernul spaniol a apelat la alte guverne să colaboreze pentru suprimarea Internaționalei². Papa își alătură glasul la strigătele celor care cereau răzbunare. În 1873 Rusia, Germania și Austro-Ungaria au semnat un acord

¹ Citat de L. Lozovski în „Marx și sindicatele”, pag. 130.
² Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 52.

prin care se angajau să ducă o luptă comună împotriva Internaționalei. Ele au încercat să atragă și Anglia, dar nu au reușit¹.

Criza internă

Mai primejdioasă însă pentru Internațională decât aceste persecuții polițienesti era criza internă, care s-a agravat tot mai mult în organizație după sfârșitul Comunei. Această criză consta în lupta tot mai înverșunată dintre marxiști și bakuniști — dintre „Alianță”, în fruntea căreia se afla Bakunin, și forțele care erau de partea Consiliului general, conduse de Marx. După cum am văzut în capitolul precedent, marxiștii aveau toate temeiurile să afirme că Comuna confirmase linia lor politică generală, dar bakuniștii susțineau cu înverșunare contrariul. Ei susțineau morțiș că răscoala spontană a muncitorilor din Paris și din alte orașe franceze infirma concepțiile lui Marx și confirma în general teoria spontaneității, propagată de Bakunin. Bakuniștii se simțeau încurajați să-și sporească activitatea fracționistă și au reușit într-adevăr să-și consolideze pozițiile într-o serie de țări. Ei erau deosebit de puternici în țările latine: Spania, Italia, Portugalia, Belgia franceză, Elveția franceză și italiană. Centrul lor principal era Geneva, și Bakunin recurgea la diferite manevre pentru a obține mutarea sediului Internaționalei în acest oraș. Experiența Comunei a lichidat aproape orice influență politică a proudhoniștilor și a blanquiștilor din Franța, dar ea a prelungit pretutindeni existența bakuniștilor.

În țările mai mari, bastioane ale Internaționalei, criza internă se ascuți. În Franța, întreaga mișcare muncitorească era mult slăbită după căderea Comunei. În Germania, certurile între marxiști și lassalleieni, la care se mai adăugau persecuțiile guvernului, au semănat confuzie în mișcarea muncitorească. În Statele Unite, Uniunea națională a muncitorilor, care avea o atitudine prietenească față de Internațională, decădea rapid. Și în Anglia, care fusese principalul sprijin al lui Marx în Internațională, existau dificultăți interne. Toți conducătorii trade-unioniști, cu excepția unuia singur, au de-

¹ „Internaționala Comunistă” din 14 martie 1933.

misionat din Consiliul general în semn de protest împotriva sprijinului acordat de Marx Comunei. Alți conducători sindicali oportuniști, adoptând metoda opoziționistă caracteristică a luptei împotriva Consiliului general, au întemeiat federația britanică a Asociației Internaționale a Muncitorilor, pentru a întrerupe contactul direct al Consiliului general cu trade-unionurile. Această situație proastă s-a agravat atunci când Eccarius și Hales, care deținuseră succesiv postul de secretar general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, au rupt-o cu Marx.

Conferința de la Londra

În aceste condiții grele și primejdioase, Internaționala a ținut o conferință generală specială la Londra (17—23 septembrie 1871), în locul congresului care trebuia să aibă loc la Mainz, în Germania, așa cum se stabilise cu un an înainte. Pentru ca delegații francezi să nu fie expuși persecuțiilor, conferința nu a fost publică. Au participat 23 de persoane, dintre care 17 membri ai Consiliului general. Marx reprezenta Germania, Engels — Italia, N. Utin — Rusia, iar Eccarius — Statele Unite¹. Potrivit lui Postgate, Internaționala, socotind toate fracțiunile, avea pe atunci 58 de ziare, dintre care 3 în Statele Unite.

Problema principală care a stat în fața Conferinței de la Londra a fost sciziunea iminentă din sînul Internaționalei. Lucrurile ajunseseră pînă acolo, încît, o dată cu crearea Federației Jura din Elveția (cartierul general al lui Bakunin), pe arena politică existau două organizații rivale. Jaeckh spune următoarele despre situația fracționistă din Spania: „În cele mai multe orașe existau, pe lîngă secțiile «Alianței», și secții ale Internaționalei, fără ca să existe vreo legătură între ele“. Același autor descrie organizația lui Bakunin din Italia, în care exista un mare număr de republicani adepți ai lui Mazzini: „Toate așa-zisele secții ale Internaționalei erau conduse de avocați fără clientelă, de doctori fără pacienți și nepricepuți, de studenți biliargii, de comis-voiajori, de alți funcționari și în special de gazetărași cu un talent mai

¹ R. W. Postgate: „The Workers International“, pag. 114.

mult sau mai puțin îndoielnic“¹. Conferința de la Londra nu a putut face prea mult în direcția îmbunătățirii acestei situații grele. Ea nu a putut decît să sprijine linia Consiliului general.

Trăgînd unul dintre cele mai importante învățăminte din experiența Comunei, conferința a subliniat marea necesitate pentru muncitorii din diferitele țări de a-și crea partide politice proprii și de a întreprinde acțiuni politice. Conferința a felicitat de asemenea Partidul muncitoresc social-democrat din Germania pentru recente sale succese electorale. Toate acestea echivalau, firește, cu o lovitură mortală pentru bakuniști. Conferința a hotărît ca viitorul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor să se țină anul următor.

Bakuniștii au refuzat însă să se conformeze hotărîrilor Conferinței de la Londra. La 12 noiembrie 1871 ei au ținut un congres oficial la Sonvillier, în Elveția. Unul dintre delegați a fost Jules Guesde, care mai tîrziu a jucat un rol central în dezvoltarea Partidului socialist francez. Acest congres, format din partizani ai Alianței, a fost o provocare directă la adresa Consiliului general. Congresul a publicat o declarație, adresată tuturor secțiilor Internaționalei, în care denunța Consiliul ca fiind corupt și dictatorial, condamna programul său de activitate politică și cerea să se convoace imediat un nou congres². Controversa ideologică s-a transformat într-o sciziune organizatorică.

Congresul de la Haga

Congresul al V-lea al Asociației Internaționale a Muncitorilor s-a ținut la Haga începînd de la 2 septembrie 1872. Pentru prima oară Marx și Engels asistau personal. Marx scrisese lui Sorge și lui Kugelmann că el considera congresul drept „o chestiune de viață și de moarte pentru Internațională“. Și așa a și fost. Bakunin personal nu era de față, dar oamenii săi, în frunte cu James Guillaume, erau în număr mare și erau cu toții gata să dea cărțile pe față.

¹ Gustav Jaeckh: „Die Internationale“, pag. 168, 173.

² G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 211—212.

Sciziunea s-a manifestat chiar de la începutul congresului și au fost necesare trei zile pentru verificarea mandatelor. Din cei 65 de delegați care au fost validați pînă la urmă, aproximativ 40 sprijineau linia principală a Consiliului general, iar vreo 25 erau de partea opoziției. Sprijinitorii marxismului erau: membrii Consiliului general — 16, Germania — 10, Franța — 6, Elveția — 3, Statele Unite — 2 (Sorge — marxist și Deurure — blanquist), Spania, Boemia, Danemarca și Suedia — fiecare cîte 1. Sprijinitorii lui Bakunin erau: Belgia — 7, Anglia — 5, Olanda — 4, Spania — 4, Elveția — 2, Franța — 1. Bakuniștii italieni au boicotat congresul.

Delimitarea dintre fracțiuni nu urma o linie ideologică pe deplin clară, întrucît unii dintre sprijinitorii celor două părți se conduceau după alte considerente, fără legătură cu problemele principale care stăteau în fața congresului. Acesta era cazul delegaților englezi, inclusiv Eccarius și alți trei membri ai Consiliului general. Adepți înainte de toate ai trade-unionismului pur, ei nu împărtășeau vederile anarhiste ale lui Bakunin, dar cu toate acestea au votat împotriva marxiștilor.

În rezoluțiile sale, congresul s-a ocupat în primul rînd de patru probleme: rolul și drepturile Consiliului general, sediul Asociației Internaționale a Muncitorilor, linia politică a Internaționalei și situația „Alianței” lui Bakunin. Să examinăm separat fiecare dintre aceste puncte.

Drepturile Consiliului general

Bakuniștii au făcut din acest punct o problemă centrală. Partizani fervenți ai spontaneității și ai unei autonomii locale extreme, ei propuneau ca Consiliul general să nu fie altceva decît un birou de corespondență și un colecționar de date statistice. Ei se opuneau cu înverșunare ideii că Consiliul general trebuia să aplice hotărârile congreselor și să acționeze ca un organ politic conducător al Internaționalei. Unii voiau să desființeze complet Consiliul general¹. Marxiștii, pe de altă parte, insistau asupra necesității unei linii politice și a

¹ R. W. Postgate: „The Workers International”, pag. 79.

unei discipline internaționale generale. Ținînd seama de gravă criză internă, congresul a susținut acest din urmă punct de vedere, hotărînd cu 40 de voturi pentru, 4 contra și 11 abțineri să se acorde drepturi mai mari Consiliului pentru ca acesta să poată aplica mai eficace hotărârile congreselor și să instaureze disciplina. Aceste hotărîri dădeau Consiliului general dreptul „de a exclude vremelnic din Internațională pînă la următorul congres orice ramificație, secție, consiliu federal, comitet și federație”¹ care ar fi refuzat să se conformeze hotărârilor Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Acuzațiile aduse de bakuniști Consiliului general că ar proceda dictatorial erau neîntemeiate. În realitate, chiar de la întemeierea Internaționalei, Consiliul a fost mai degrabă un centru teoretic decît un centru politic și organizatoric direct. Într-o scrisoare către Kugelmann, Marx explică astfel atribuțiile Consiliului în domeniul teoriei: „Funcția sa nu este să judece din punct de vedere teoretic programele diferitelor secții. El trebuie doar să aibă grijă ca ele să nu conțină nimic contra statutului Internaționalei și spiritului lui”². Marile realizări ale Consiliului (adică ale lui Marx) aparțineau domeniului teoretic și celui politic. Consiliul nu a inițiat greve sau mișcări politice în diferite țări, ci mai curînd le-a sprijinit după ce ele au fost organizate de secțiile naționale. Dar chiar și această conducere centrală restrînsă era prea mult pentru bakuniștii anarhiști, cu concepțiile lor exagerate despre spontaneitate. Numai atunci cînd a fost în joc însăși existența Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost adoptată o centralizare puternică.

Problema luptei politice

În perioada care a urmat imediat după Comuna din Paris, în diferite țări s-a manifestat o puternică tendință spre lupta politică. Muncitorii căutau în felul acesta să transforme în realitate unul dintre învățămintele cele mai elementare ale acestei lupte istorice. În conformitate cu această tendință, marxiștii au propus la Congresul de la Haga un proiect de

¹ „The Hague Congress Proceedings”.

² Karl Marx: „Scrisori către Kugelmann”, ed. P.C.R. 1947, pag. 99.

rezoluție care conținea în esență cea mai mare parte din rezoluția supusă spre aprobare Conferinței de la Londra din 1871. În proiectul de rezoluție se spunea: „În lupta sa împotriva forțelor aliate ale claselor posedante, proletariatul nu poate acționa decât ca clasă, organizându-și forțele într-un partid politic independent, acționând în opoziție față de toate vechile partide întemeiate de clasele posedante. Partidul politic ca organizație a proletariatului este necesar pentru triumful revoluției sociale, și în primul rînd pentru atingerea țelului său final — desființarea claselor“¹.

Această rezoluție a prilejuit dezbateri aprinse. Blanquiștii, prin principalul lor purtător de cuvînt, francezul Vaillant, susțineau următoarele: „Dacă greva este o armă în lupta noastră revoluționară, baricadele sînt o altă armă și cea mai puternică dintre toate“. Ei voiau să modifice proiectul de rezoluție în acest sens. Bakuniștii, în frunte cu Guillaume, au atacat cu înverșunare proiectul de rezoluție, iar o dată cu el și „Manifestul Comunist“, susținînd că acesta este exponentul politicii burgheze. „Deosebirea dintre politica pozitivă a fracțiunii majorității și politica negativă a fracțiunii minorității a fost expusă în următoarele două axiome: majoritatea urmărește *cucerirea puterii politice*; minoritatea urmărește *distrugerea puterii politice*“². Congresul a votat cu 29 voturi pentru, 5 contra și 9 abțineri rezoluția marxistă.

Internaționala se mută la New York

La congres a produs senzație propunerea prezentată de Engels de a se muta sediul Internaționalei în Statele Unite, la New York. Rezoluția, scrisă în limba franceză, glăsuia:

„Propunem ca pentru anii 1872—1873 sediul Consiliului general să fie mutat la New York și ca Consiliul general să se compună din următorii membri ai Consiliului federal al Americii de Nord: Cavanagh, St. Clair, Getti, Carl, Laurel, F. L. Bertrand, F. Bolte și C. Carl. Ei vor avea dreptul să

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 235—236.

² Op. cit., pag. 236—237.

coopteze noi membri, dar numărul total al membrilor nu trebuie să fie mai mare de 15“. Urmau semnăturile lui Marx, Engels, Sexton, Longuet, Dupont, Serrallier, Wroblewski, Barry, McDonnell, Lissner, Le Moussu. Haga, 6 septembrie 1872¹.

Proiectul de rezoluție a provocat o luptă înverșunată în congres. Bakuniștii s-au ridicat împotriva lui. La fel au făcut și blanquiștii, care la acest congres sprijiniseră în genere pe marxiști. Sorge, cel mai de seamă activist al Asociației Internaționale în Statele Unite, s-a opus și el acestei propuneri, dar în cele din urmă a fost cîștigat în favoarea ei. După o luptă complicată — au fost făcute și alte propuneri pentru Barcelona și Bruxelles — proiectul de rezoluție al lui Engels a fost adoptat, în cele din urmă, cu 30 de voturi pentru, 14 contra și 13 abțineri. Declarînd Internaționala pierdută, blanquiștii au părăsit în mod demonstrativ congresul și nu au mai luat parte la lucrările lui. Noul Consiliu general a fost ales ținîndu-se seama de faptul că membrii săi trebuiau să locuiască în Statele Unite. Consiliul era format din Cavanagh, St. Clair, Laurel, Fornacieri, Leviele, Deurure, Carl, Bolte, Berliand, Speyer și Ward. Sorge a fost ales secretar general.

După cum a lămurit Engels în cuvîntarea rostită cu prilejul introducerii proiectului de rezoluție, mutarea Internaționalei la New York era dictată de împrejurări grele. Situația, atît în cadrul organizației cît și în afara ei, era de așa natură, încît devenise imposibil ca Internaționala să mai funcționeze efectiv în Europa. Pericolul cel mai mare era că anarhiștii lui Bakunin puteau să pună stăpînire pe ea și s-o folosească pentru cauza lor sectară, ceea ce ar fi însemnat un dezastru pentru tînăra mișcare muncitorească mondială. Mai exista eventualitatea ca Consiliul general să încapă pe mîinile blanquiștilor, dintre care mulți, refugiați după zdrobirea Comunei, se stabiliseră la Londra. În aceste împrejurări grele nu rămînea nimic altceva de făcut decît să se mute sediul Internaționalei în America, unde putea găsi o bază puternică în tînăra mișcare muncitorească americană.

¹ H. Schlueter: „Die Internationale in Amerika“, New York, 1880, pag. 137.

Excluderea bakuniștilor

Chiar în momentul în care s-a întrunit Congresul de la Haga, sciziunea din sânul Internaționalei era o realitate. Aceasta o dovedeau ținerea congresului anarhist la Sonvillier, noua mișcare organizată de această opoziție în câteva țări latine, înverșunarea teribilă cu care era dusă lupta fracționistă și intenția evidentă a lui Bakunin de a domina mișcarea cu orice preț. Excluderea formală a conducerii bakuniste la Congresul de la Haga nu a făcut decât să sancționeze oficial dezbinarea, care era deja un fapt împlinit în Internațională.

În vederea pregătirii dezbaterii acestei probleme, congresul a numit chiar de la început o comisie de cinci, din care făceau parte Marx, Engels¹ și alți conducători ai celor două fracțiuni pentru a cerceta situația „Alianței“, care își desfășura activitatea chiar în sânul Internaționalei, precum și pentru a cîntări acuzațiile aduse Consiliului general de către diferite federații bakuniste. Excluderile operate la sfîrșitul congresului au fost făcute în conformitate cu raportul majorității comisiei (4 la 1).

La ședința Consiliului general din 5 martie 1872, Marx a prezentat un lung raport în care trecea în revistă întreaga desfășurare a luptei împotriva grupului bakunist. Acest raport a fost publicat ulterior în formă de broșură sub titlul „Pretinse sciziuni în Internațională“². Pe baza acestui raport și după o anchetă temeinică în cursul căreia au fost audiați mulți activiști, comisia a declarat că „Alianța“ a existat ca o mare grupare fracționistă în sânul organizației internaționale, cu reguli și țeluri contrare celor ale Internaționalei. A ieșit la iveală că federațiile bakuniste erau dominate de cliici secrete ale „fraților naționali“ și că „Alianța“ se afla în general în mâinile a vreo 100 de „frați internaționali“. Comitetul a hotărît că, prin întreaga lor comportare, Bakunin și alții s-au pus în situația de a nu mai putea fi membri ai organizației.

¹ Din comisie au făcut parte Cuno, Spingard, Walter, Lucain și Vichard. Marx și Engels au colaborat cu comisia în calitate de martori. — *Nota Trad.*

² K. Marx și F. Engels, Opere, vol. XIII, partea a II-a, ed. rusă.

Majoritatea comisiei recomandă deci ca Bakunin, Guillaume, Schwitzguebel, Malon, Bosquet și Marchand să fie excluși. Acuzațiile împotriva altor conducători bakuniști au fost retrase pe baza asigurărilor date de aceștia că părăsiseră „Alianța“. Raportul minorității reafirma linia bakunistă, insistînd asupra dreptului federațiilor naționale la deplină autonomie și contestînd dreptul Consiliului general de a se amesteca sub orice formă în treburile lor. Congresul, care în acel moment se redusese la 43 de delegați, a votat excluderea lui Bakunin și Guillaume. Schwitzguebel nu a fost exclus, deoarece s-a pocăit.

Consecințele sciziunii

După congres s-a ținut un mare miting la Amsterdam, la care au luat cuvîntul Marx, Sorge și alții. Marx a trecut în revistă în mod optimist lucrările congresului¹. El a subliniat în mod deosebit faptul că congresul, respingînd linia apolitică a anarhiștilor, „a proclamat necesitatea ca clasa muncitoare să atace vechea societate, care se prăbușea atît pe tărîm politic cît și pe tărîm social“. El a avertizat însă că „trebuie să se acorde o atenție deosebită instituțiilor, obiceiurilor și tradițiilor diferitelor țări ; și noi nu negăm că există anumite țări, ca Statele Unite și Anglia, în care muncitorii pot să-și atingă țelurile prin mijloace pașnice. Dacă nu mă înșel, Olanda face parte din aceeași categorie. Chiar și așa fiind, trebuie să recunoaștem că în majoritatea țărilor de pe continent forța va trebui să fie pîrghia revoluției“. Marx a salutat mărețul exemplu al Comunei din Paris și a declarat : „Ea a căzut pentru că în toate capitalele — la Berlin, la Madrid și în celelalte — nu s-a produs în același timp o mare mișcare revoluționară, legată de puternicul avînt al proletariatului parizian“.

În problema crucială a mutării sediului Internaționalei la New York, Marx a declarat : „Congresul de la Haga a mutat sediul Consiliului general de la Londra la New York. Mulți, chiar unii prieteni ai noștri, nu sînt mulțumiți de această ho-

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 239—242.

tărire. Ei uită că Statele Unite devin prin excelență țara muncitorilor ; că în fiecare an o jumătate de milion de muncitori emigrează în lumea nouă și că Internaționala trebuie prin forța lucrurilor să prindă rădăcini adânci în acest pământ unde muncitorii predomină“.

Un an mai târziu, într-o scrisoare către Sorge, Marx spunea : „După părerea ce mi-am format-o despre situația din Europa, va fi extrem de util ca organizația oficială a Internaționalei să se retragă pentru câțiva timp pe planul al doilea, continuând, dacă e cu putință, numai să se exercite un control asupra centrului din New York pentru a împiedica idioții de teapa lui Perret și aventurieri ca Cluseret să pună mâna pe conducere și să compromită cauza. Evenimentele înseși și dezvoltarea complexă inevitabilă a situației vor asigura reînvierea Internaționalăi într-o formă îmbunătățită“¹.

Desigur că Marx și Engels nu-și făceau mari iluzii în privința importanței mutării în America. Dar Reazanov observă: „Se credea că mutarea Internaționalei va fi doar vremelnică“². Dar nu se întâmplă așa. Sediul Asociației Internaționale a Muncitorilor nu s-a mai reîntors niciodată în Europa, și adunarea de la Haga a fost ultimul ei congres cu adevărat internațional. S-a făcut o încercare de a se ține un congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor, al VI-lea, la Geneva, în 1877, dar ea a dat greș. Nu au venit decât câțiva delegați și ei reprezentau o mișcare care se destrăma. Există convingerea generală că mutarea la New York însemna de fapt lichidarea Internaționalei ca organizație mondială ; acesta și era adevărul. În cei patru ani de existență a sa în Statele Unite, Asociația Internațională a Muncitorilor a funcționat mai mult ca o organizație națională decât internațională. Între timp, forțele anarhiste din Europa își continuau activitatea, încercând în zadar să dea viață unei Internaționale după chipul și asemănarea lor.

¹ Marx und Engels, *Ausgewählte Briefe*, Dietz Verlag, Berlin, 1953, pag. 339.

² D. Reazanov : „Karl Marx și Friedrich Engels“, pag. 198.

INTERNAȚIONALĂ ANARHISTĂ (1872—1877)

Bakuniștii refuzau să recunoască hotărârile Congresului de la Haga prin care Bakunin și alți conducători anarhiști au fost excluși pentru activitatea de descompunere pe care o desfășuraseră în cadrul Internaționalei. Declarând că prin aceste hotărâri și prin mutarea la New York Asociația Internațională a Muncitorilor în fond se autolichidase, bakuniștii își continuau activitatea prin organizația lor, pretinzând că aceasta era de fapt Asociația Internațională a Muncitorilor. În consecință, în următorii câțiva ani au existat două Internaționale, care au purtat amândouă același nume și care pretindeau fiecare că reprezintă pe muncitorii din lumea întreagă.

Cele două organizații duceau un război crâncen între ele. Poziția marxistă a fost expusă în broșura „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor“, scrisă de Engels și Paul Lafargue, iar poziția anarhistă a fost expusă în broșura „Un complot împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor“, scrisă de Bakunin.

Congresul de la Saint-Imier

La câteva zile după încheierea lucrărilor Congresului al V-lea, ținut la Haga, al Asociației Internaționale a Muncitorilor, forțele anarhiste opoziționiste au ținut un congres la Saint-Imier, în Elveția. Acesta era de fapt o continuare și o extindere a conferinței Federației Jura, care avusese loc în acest oraș. Congresul internațional al anarhiștilor a avut loc între 15 și 17 septembrie. Stekloff enumeră delegațiile participante după cum urmează : Spania — 4, Italia — 6, Elveția — 2, Franța — 2, Statele Unite — 1. Delegatul Lefrançais

reprezenta secțiile americane nr. 3 și 22, care se desprinseseră de conducerea marxștilor¹. Acest grup s-a întrunit într-un congres și pretindea că reprezintă Internaționala și că acționează în numele ei. Era vechea „Alianță” în haine noi.

La Congresul de la Saint-Imier, anarhiștii, care de data aceasta nu mai erau stînjeniți de prezența marxștilor, au respins în mod oficial hotărârile Congresului de la Haga și au început să-și construiască noua Internațională după chipul și asemănarea lui Bakunin. Congresul „a negat în mod categoric dreptul congreselor generale sau regionale de a da legi și a hotărît că aceste congrese nu au altă sarcină decît să exprime aspirațiile, nevoile și ideile proletariatului în diferite provincii sau țări, astfel ca aceste idei să poată fi armonizate și unificate... În nici un caz majoritatea unui congres nu-și poate... impune voința minorității”. Aceasta era teoria „centrului de corespondență și statistică”, atît de fervent propagată de delegații anarhiști în congresele Internaționalei, teorie care era transpusă în fapt. La un congres ulterior, anarhiștii au desființat pentru cîtva timp însuși Consiliul general.

Congresul de la Saint-Imier a declarat că „autonomia și independența secțiilor și federațiilor clasei muncitoare constituie condiția esențială a eliberării muncitorilor”. El a declarat de asemenea că „distrugerea oricărui fel de putere politică este prima sarcină a proletariatului”. El a respins toate formele de organizare și de acțiune politică, declarînd că „proletarii din toate țările, privind cu dispreț orice compromis în înfăptuirea revoluției sociale, trebuie, independent de politica burgheziei, să-și făurească solidaritatea în lupta lor revoluționară”².

Muncitorii trebuiau acum să aleagă între cele două Internaționale rivale. Curînd după aceasta, federația belgiană se alătură anarhiștilor. Exemplul ei a fost urmat și de federația olandeză. O parte dintre englezi s-au situat pe o poziție asemănătoare. Deși erau în esență trade-unioniști oportuniști, ei se călăuzeau mai curînd după dorința de a continua lupta fracționistă împotriva lui Marx decît după vreo simpatie față de tezele anarhiștilor cu privire la descentralizare, autonomie și spontaneitate. Federațiile care în general s-au declarat pen-

tru Internaționala marxistă erau federațiile franceze, germane, austriece, poloneze, daneze, ungare și americane, fapt care l-a făcut pe Jaekch să conchidă : „Astfel majoritatea federațiilor au rămas cu vechea Internațională”¹.

Dar aceste afiliere care s-au menținut erau mai mult formale decît reale. Mutarea Internaționalei la New York i-a convins pe marxștii din Europa că zilele ei se sfîrșiseră. În consecință, marxștii germani și alți marxști, pierzînd curînd interesul pentru Internațională, au început să-și îndrepte atenția spre crearea de mișcări muncitorești și de partide politice în propriile lor țări. Aceasta este cauza pentru care încercarea marxștilor de a convoca un congres al Internaționalei în Germania în septembrie 1873 a eșuat.

Declinul anarhiștilor

Viața reală a Internaționalei bakuniste a cuprins perioada dintre 1872 și 1877. Acțiunile întreprinse de anarhiști pe scară internațională după 1877 nu au fost altceva decît convulsivitățile morții. În acești 5 ani bakuniștii au ținut cîteva congrese internaționale ale așa-numitei lor Asociații Internaționale a Muncitorilor. Printre acestea au fost adunările de la Geneva din 1873, de la Bruxelles din 1874, de la Berna din 1876 și de la Verviers (Belgia) din 1877. Ultimul număr al organului lor oficial, „Buletinul Federației Jura”, a apărut la 15 martie 1878.

În iulie 1881, la un congres care a avut loc la Londra, anarhiștii au făcut o încercare desperată de a reînvia influența lor internațională. Rezultatul a fost așa-numita „Internațională neagră”. Totul însă a fost ca o împușcătură în vînt, deoarece mișcarea nu a mai putut să cîștige teren în Europa. Ea a avut însă repercusiuni importante în Statele Unite. La început Internaționala anarhiștilor a avut puțini adepți, deși Foner susține că „încă în 1875 un mic grup de socialiști germani formaseră la Chicago un club înarmat, care a devenit cunoscut sub denumirea de «Asociația pentru învățămînt și apărare»”².

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 258.

² Op. cit., pag. 258—260.

¹ Gustav Jaekch: „Die Internationale”, pag. 204.

² Philip S. Foner: „History of the Labor Movement”, vol. 1, pag. 495.

Consecințe serioase a avut în Statele Unite constituirea în 1881, la Londra, a „Asociației internaționale a oamenilor muncii“. Această „Internațională neagră“ a găsit un sprijin important în rîndurile muncitorilor străini, mai ales în regiunea orașului Chicago. Acești muncitori, în majoritatea cazurilor fără cetățenie americană, folosiți la muncile cele mai prost plătite, supuși terorii în fabrici și loviți cel mai greu de crizele economice ciclice, erau influențați de propaganda anarhistă¹. La aceasta contribuia și politica oportunistă pe care o ducea atunci Partidul socialist al muncii, care refuza să organizeze pe muncitori pentru lupta economică. Punctul culminant al acestei mișcări l-au constituit evenimentele tragice din timpul mării campanii din 1886 pentru ziua de muncă de 8 ore, cînd, la mitingul care a avut loc la 4 mai în piața „Haymarket“ din Chicago, s-a produs o misterioasă explozie a unei bombe, în urma căreia patru conducători ai muncitorilor — Albert R. Parsons, August Spies, Adolf Fischer și George Engel — au căzut victimele unei înscenări judiciare și au fost executați în mod barbar. Un alt activist, Louis Lingg, „s-a sinucis“, după spusele poliției, iar alți cîțiva au fost condamnați la mulți ani de închisoare.

Congrese internaționale anarhiste, cu un număr mic de participanți, s-au mai ținut în 1891, 1893 și 1896, dar ele nu au reprezentat decît mici adunări sectare.

În cei cîțiva ani de existență ai săi (caracterizați printr-un continuu declin), Internaționala anarhistă a întreprins foarte puține acțiuni de masă. Cele mai importante dintre ele au fost încercările revoluționare din Spania și Italia din 1873 și 1874. În Spania, Internaționala anarhistă a avut mulți adepți. La Barcelona, principala lor citadelă, anarhiștii pretindeau că aveau vreo 50.000 de membri². Țara era într-o fierbere revoluționară care în cele din urmă a dus la instaurarea republicii spaniole în 1873. Datorită prejudecăților lor apolitice, anarhiștii nu au avut un rol organizat în această mișcare populară. În condițiile nemulțumirii care domnea în mase, ei au reușit totuși să declare o grevă generală în cîteva orașe,

¹ John R. Commons: „History of Labor in the United States“, vol. 2, New York, 1918, pag. 290—300.

² H. Gannes and T. Repard: „Spain in Revolt“, New York, 1936, pag. 209.

care însă a eșuat¹. În Italia, care în timpul situației politice instabile de la începutul deceniului al 8-lea al secolului al XIX-lea a fost și ea o citadelă bakunistă, anarhiștii au organizat în decurs de 2 ani nu mai puțin de 60 de pușcări locale. Cea mai serioasă acțiune a anarhiștilor a fost încercarea de răscoală de la Bologna din iulie 1874, care însă a eșuat complet.

Kropotkin ia locul lui Bakunin

Cu sănătatea zdruncinată și descurajat de înfrîngerile suferite în grandioasele sale planuri de revoluție, Bakunin se retrage din activitate la mijlocul deceniului al 8-lea. El a rămas pînă la sfîrșitul vieții un dușman neîmpăcat al marxismului. În scrisoarea sa de adio către muncitorii din Jura, el a declarat că socialismul lui Marx, nu mai puțin decît diplomația lui Bismarck, reprezenta un centru al reacțiunii, împotriva cărora muncitorii trebuiau să ducă mai departe o luptă neobosită. Marx, pe de altă parte, a pus la îndoială sinceritatea lui Bakunin și l-a caracterizat ca pe un dușman al clasei muncitoare. În 1919 au fost găsite în arhivele poliției țariste ruse hîrtii care aruncau o lumină urîtă asupra lui Bakunin. Ele arătau că în 1851 el trimisese din închisoare o scrisoare țarului, în care se numea „păcătos care se căiește“, cu scopul de a obține o îndulcire a pedepsei sale². Bakunin a murit la 1 iulie 1876, la Berna, în vîrstă de 62 de ani.

În mișcarea anarhistă existau pe atunci o serie de figuri remarcabile, între care Admenar Schwitzguebel din Elveția, Enrico Malatesta din Italia, Domela Nieuwenhuis din Olanda, James Guillaume și Elisée Reclus din Franța, César de Paepe din Belgia, Johann Most din Germania și diferiți alții. Dar mantia de conducător al mișcării anarhiste a fost pusă pe umerii unui om relativ nou în lupta internațională, rusul Kropotkin.

Piotr Kropotkin (1842—1921) era prinț, membru al unei bine cunoscute familii nobile din Rusia țaristă. Om cu preocupări multiple, el a fost, între altele, și un geograf celebru. El a manifestat interes pentru mișcarea revoluționară, și în

¹ Marx y Engels: „Sobre el Anarquismo“, Moscova 1941.

² Franz Mehring: „Karl Marx“.

1872 a aderat la Internațională în Elveția, intrând în legătură cu aripa lui Bakunin. Ca urmare a activității sale, Kropotkin a stat câțiva ani în închisoare, mai ales în Rusia și în Franța. El a murit în Uniunea Sovietică, ca un cetățean onorat, dar ca un adversar declarat al regimului bolșevic. Dintre numeroasele sale cărți, cea mai valoroasă este „Ajutorul reciproc — factor al evoluției“.

Kropotkin se întitula comunist-anarhist. El a dezvoltat concepția lui Bakunin despre revoluția spontană și despre instaurarea automată a unei societăți bazate în întregime pe autonomie. El a fost un dușman al partidelor politice proletare, al activității politice și al dictaturii proletariatului. Pentru el principalul inamic era statul, nu clasa capitaliștilor. După Kropotkin, în perioada lor revoluționară capitaliștii luptaseră și ei nu împotriva orânduirii feudale, ci a statului. El a spus: „Gândiți-vă la luptele pe care burghezia însăși a trebuit să le poarte împotriva statului pentru a dobândi dreptul de a se organiza în societăți comerciale“¹. Bakunin a fost un om de acțiune și a participat la războaie, în timp ce Kropotkin, care și-a desfășurat activitatea într-o perioadă de mai mare stabilitate a capitalismului, s-a consacrat aproape în întregime cercetărilor, teoriei și propagandei.

De ce a decăzut mișcarea anarhistă

Cauza principală a eșecului și a pieirii Internaționalei anarhiste într-o perioadă în care clasa muncitoare făcea în multe țări progrese mari a fost slăbiciunea ei teoretică: incurabila schematizare a perspectivei revoluției; concepția ei greșită despre lupta de clasă; interpretarea greșită a rolului statului; neînțelegerea realității dictaturii proletariatului; subaprecierea importanței organizării și supraaprecierea mișcării spontane a maselor; lipsa de înțelegere a necesității luptei de clasă practice de zi cu zi în condițiile sistemului capitalist. Sub greutatea acestei poveri de confuzii și iluzii, mișcarea anarhistă nu putea în nici un caz să aibă succes.

Cu Internaționala ei anarhistă, care își puna toate speranțele în insurtecție și aproape că neglija luptele de zi cu zi

¹ P. Kropotkin: „The State: Its Historic Role“, Londra, 1903, pag. 37.

ale muncitorilor, mișcarea anarhistă era condamnată să se transforme într-o sectă îngustă la periferia luptei de clasă. Muncitorii din diferite țări, al căror număr și a căror conștiință de clasă creșteau neconținut, începeau să-și construiască sindicate de masă, partide politice și cooperative și să ducă lupte pentru satisfacerea diferitelor lor revendicări parțiale: dreptul de vot, salarii mai bune și ziua de muncă mai scurtă, legislația muncii etc. Dar anarhiștii, cu privirea fixată asupra panaceului lor — insurtecția — și disprețuind revendicările parțiale pe care le considerau drept o înșelare a muncitorilor, au rămas în majoritatea cazurilor în afara sau chiar ostili puternicului curent al vieții, luptei și dezvoltării clasei muncitoare. Ei nu participau decât în mică măsură la greve și sabotau lupta crescândă a muncitorilor pentru drepturi electorale. În această orientare se manifesta clar caracterul sectar al mișcării anarhiste.

Năzuința firească a maselor europene spre acțiunea politică în acești ani, într-un moment când proletariatul creștea rapid și câștiga treptat dreptul de vot, a fost deosebit de dezastruoasă pentru anarhiști. Ea a subminat înseși bazele „antipolitismului“ lui Bakunin, care se întemeia pe faptul că, în general, în țările latine muncitorii nu aveau drept de vot și proletariatul din aceste țări era relativ puțin numeros și nu putea spera să obțină majoritatea în alegeri. Acest lucru era valabil și pentru Rusia, unde, în deceniul al 8-lea, și-a desfășurat activitatea grupul narodnic terorist „Narodnaia volea“, care era puternic influențat de idei anarhiste.

Izolarea sectară a anarhiștilor s-a accentuat în urma faptului că sistemul capitalist din Europa și din Statele Unite reușise aproape să se stabilizeze spre sfârșitul deceniului al 7-lea, și în următorii câțiva ani, în perioada dezvoltării sale rapide, capitalismul a devenit mai puțin amenințat de insurtecțiile clasei muncitoare. Dezvoltarea capitalistă a dat o grea lovitură mișcării anarhiste, care se baza numai pe perspectiva unei insurtecții apropiate. Toate acestea au agravat extrem de mult consecințele dezastruoase ale sectarismului anarhist. Decăderea Internaționalei anarhiste era inevitabilă.

Anarhismul, spune Stalin, pune accentul pe individ, „a cărui eliberare, după părerea lui, este condiția principală a

eliberării masei¹. Această concepție i-a opus pe anarhiști curentului luptei de clasă. Pe de altă parte, piatra unghiulară a marxismului „este masa, a cărei eliberare, după părerea lui, este condiția principală a eliberării individului”². Datorită acestei concepții, marxistii urmau curentul luptei de clasă. „Propovăduind teroarea individuală, el [anarhismul] abate atenția proletariatului de la metodele organizării și luptei maselor. Respingînd dictatura proletariatului în numele unei libertăți «abstracte», anarhismul lipsește proletariatul de cea mai importantă și mai ascuțită armă a sa împotriva burgheziei, împotriva armatelor și a tuturor organelor ei de presiune”³.

Voința maselor de organizare și de luptă pentru satisfacerea revendicărilor lor imediate și-a exercitat presiunea asupra mișcării anarhiste nu numai din afară, ci și dinăuntru. Din această cauză, congresele anarhiste au devenit o arenă de permanente controverse asupra unor probleme practice și teoretice. Una dintre cele mai cunoscute controverse de acest fel a fost aceea asupra propunerii făcute de Paepe la Congresul de la Bruxelles din 1874 de a se aproba un proiect referitor la un așa-zis stat popular. Toate acestea au zăpăcit și au paralizat organizația și au agravat falimentul ei teoretic. Pe de altă parte, personalități de frunte ale mișcării, ca Jules Guesde (Franța), Carlo Cafiero (Italia), Caesar de Paepe (Belgia), G. Plehanov și Pavel Akselrod (Rusia) și mulți alții treceau neconținut în tabăra marxismului.

Cauza directă a prăbușirii Internaționalei anarhiste a fost credința ei incorigibilă în iminența revoluției proletare. Marxistii, după cum au recunoscut mai târziu în mod sincer Marx și Engels, greșeau și ei considerabil în această privință. Era o greșeală firească într-o perioadă revoluționară în care, între 1859 și 1871, au avut loc războaiele austro-francez, austro-prusian, franco-german, războiul civil din America și alte câteva războaie mai puțin importante. Aceasta a fost perioada răsturnării absolutismului austriac, a unificării Italiei, a unei revoluții de lungă durată în Spania, a Comunei din Paris, a

desființării iobăgiei în Rusia și a dezvoltării rapide a unei largi mișcări muncitorești în întreaga Europă¹. Deosebirea dintre marxști și anarhiști a constat însă în faptul că marxștii, datorită teoriei lor științifice, au putut să-și îndrepte repede greșeala făcută în această privință, pe cînd anarhiștii, împovărați de idealismul burghez, nu au fost în stare să se adapteze noii situații. De aceea mișcarea anarhistă a degenerat într-o sectă izolată, în timp ce marxismul a mers înainte și a devenit ideologia dominantă a clasei muncitoare mondiale.

Descompunerea anarhismului

Între 1870 și 1889 mișcarea anarhistă nu numai că a decăzut din punct de vedere organizatoric și sub raportul influenței exercitate în rîndurile maselor muncitoare, dar, ca urmare a eșecului ei practic, s-a descompus și din punct de vedere teoretic. Ajungînd într-un impas politic, mișcarea a început să degenereze în câteva tendințe și grupări teoretice mai mult sau mai puțin în conflict unele cu altele. O astfel de sectă internă a fost așa-numita sectă a anarhiștilor „filozofici”, sau „individualiști”. Aceștia își împrumutaseră vederile lor politice din doctrina filozofului grec antic Zenon (400 î.e.n.), iar biblia lor era cartea lui Max Stirner (Caspar Schmidt, 1806—1856) „Unicul și proprietatea lui”. Ei s-au transformat în niște „revoluționari de cafea” mic-burghezi, în niște boemi radicali care palavrageau despre revoluția pe care ei nu făceau decît s-o împiedice. Această tendință continuă să existe și astăzi.

Cîtva timp printre anarhiști s-au manifestat puternice tendințe teroriste. Teroriștii erau elemente desperate care, văzînd că speranțele unei insurecții de masă se spulberă, încercau prin asasinarea conducătorilor de state să-și pună în aplicare doctrina „propagandei prin fapte” și astfel să pună masele în mișcare prin acțiuni îndrăznețe întreprinse de eroi individuali. Din această cauză anarhiștii au fost acuzați, cu sau fără dreptate, de diferite atentate cu bombe și de asasinarea unor personalități înainte și după 1900. Între aceste

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International”, pag. 304.

¹ I. Stalin, Opere, vol. 1, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 307.

² Ibid.

³ „Program of the Communist International”, New York, 1929, pag. 75.

acțiuni au fost încercarea de asasinare a Kaiserului german în 1878, explozia bombei din piața „Haymarket“ în 1886 (care aproape sigur a fost o înscenare a poliției), atentatul împotriva lui Frick în timpul grevei muncitorilor din industria de extracție a fierului din Homestead în 1892, atentatul cu bombe din Camera deputaților din Franța în 1893, asasinarea țarului Alexandru al II-lea al Rusiei (1881), a președintelui Franței Carnot (1894), a împărătesei Elisabeta a Austriei (1898), a regelui Umberto al Italiei (1900) și a președintelui McKinley al Statelor Unite (1901). Curentul terorist din rîndurile anarhiștilor a fost înăbușit din cauza nebulniei propriilor lor acțiuni.

S-a dezvoltat și o a treia tendință anarhistă, care este cea mai importantă din punctul de vedere al filozofiei generale a anarhismului. Aceasta era tendința muncitorilor anarhiști, care, mult mai practici decât intelectualii anarhiști mic-burghezi, au adaptat anarhismul la mișcarea sindicală. Această adaptare a atras însă după sine o diluare considerabilă a principiilor anarhiste, deoarece disciplina sindicală, chiar și în uniunile anarho-sindicaliste autonome, vine în contradicție cu ideile anarhiste despre individualism, iar concepția anarho-sindicalistă despre viitoarea societate, care de fapt ar echivala cu un fel de stat sindicalist, este diametral opusă concepțiilor antistatale ale anarhismului. Muncitorii au dat astfel naștere importantului curent anarho-sindicalist, care mai târziu va juca un rol de seamă în multe țări și de care ne vom ocupa mai pe larg într-un alt capitol. Începuturile acestei tendințe în mișcarea sindicală ale acestui trade-unionism anarhist au putut fi observate încă la primele congrese ale Internaționalei I și ea a devenit mai pronunțată o dată cu creșterea mișcării muncitorești internaționale, devenind principalul curent al anarhismului în descompunere.

CAPITOLUL 12

INTERNAȚIONALA I ÎN STATELE UNITE (1872—1876)

În conformitate cu hotărîrea adoptată la Congresul de la Haga din septembrie 1872, sediul Consiliului general al Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost mutat de la Londra la New York în luna octombrie a aceluiași an. F. A. Sorge era secretar general, iar Frederick Bolte era secretarul Consiliului federal (Comitetul Central al secției din America de Nord), organizat în 1870. Organul oficial al Consiliului general era „Arbeiter Zeitung“ („Ziarul muncitorilor“), al cărui prim număr a apărut la 8 februarie 1873.

Situația din America

La sfîrșitul anului 1872, Statele Unite se aflau în faza finală a avîntului industrial care a urmat după războiul civil. Capitaliștii victorioși, care acum jefuiau intens bogățiile naturale ale țării, își lărgeau fabricile, creau monopoluri industriale și supuneau pe muncitori unei exploatați fără precedent. După ce au zdrobit puterea sclavagiștilor din sud, industriașii din nord au consolidat pe deplin controlul lor asupra guvernului.

Agresivitatea capitaliștilor a generat în rîndurile muncitorilor un puternic spirit combativ, care s-a întărit și mai mult după izbucnirea acutei crize economice din 1873. Uniunea națională a muncitorilor, pentru motivele arătate mai sus, tocmai dispăruse de pe scena națională. Organizația „Cavalerii muncii“, deși exista din 1869, era încă mică și slabă, iar Federația americană a muncii (A. F. L.) va fi întemeiată abia peste nouă ani, în 1881. Dar organizarea de sindicate pe scară locală și națională continua. Au fost întemeiate diferite partide ale muncitorilor și ale fermierilor, țara se pregă-

tea pentru marea grevă a feroviarilor din 1877 — una dintre cele mai înverșunate manifestări ale luptei de clasă din istoria Statelor Unite.

Foner scrie că în preajma anului 1872 „existau în Statele Unite aproximativ 30 de secții și 5.000 de membri ai Internaționalei I”¹, cu organizații locale la New York, Chicago, San Francisco, Newark, Springfield, New Orleans și Washington. După cum am văzut, Statele Unite au jucat un rol important în viața Internaționalei. Delegații americani au participat la congresele Internaționalei și problema americană a figurat adesea pe ordinea de zi a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Dovezi în această privință sînt schimbul de scrisori dintre Consiliul general și președinții Lincoln și Johnson, lupta dusă de muncitorii europeni sub conducerea marxiștilor pentru a împiedica țările lor să se alăture Confederației în războiul civil, legăturile strînse dintre Internațională și Uniunea națională a muncitorilor. În fapt, secția americană era departe de a fi cea mai puțin importantă organizație a Internaționalei I.

Asociația Internațională a Muncitorilor și lupta de clasă din America

Deși mutarea Consiliului general la New York nu a fost privită favorabil de conducătorii marxiști americani, totuși cîtva timp ea a stimulat mișcarea din Statele Unite. Numărul secțiilor și al membrilor ei a crescut. Conducătorul Asociației Internaționale a Muncitorilor în Statele Unite, F. A. Sorge (1827—1906), era profesor de muzică, născut în Saxonia, participant la revoluția din 1848 din Germania, colaborator al lui Marx, luptător lucid și neobosit.

Credincioși liniei Asociației Internaționale a Muncitorilor, marxiștii americani au participat activ la luptele de fiecare zi ale muncitorilor, la constituirea sindicatelor și la organizarea grevelor. Această activitate a devenit mai intensă o dată cu venirea Consiliului general în Statele Unite. Marxiștii au condus marea demonstrație din 1 octombrie 1871 de la New

¹ Philip S. Foner: „History of the Labor Movement”, vol. 1, pag. 413.

York, la care muncitorii au cerut ziua de muncă de 8 ore. Gompers spune că manifestanții purtau pancarte cu lozinca: „Pașnic dacă se poate, cu forța dacă trebuie”. Iar Commons citează un ziar muncitoresc local care scria: „Deosebit de cordială a fost primirea făcută internaționaliștilor, care veneau după conducătorii sindicali la defilarea de încheiere. Apariția steagului lor (steagul roșu) pe estradă la mitingul de masă a fost salutată cu aclamații asurzitoare... La fel de semnificativă a fost și participarea organizației muncitorilor de culoare (negri), care erau pentru prima oară primiți la o demonstrație a sindicatelor muncitorilor de limbă engleză (sindicatelor muncitorilor de limbă germană îi tratau de mulți ani pe negri ca pe egali)”¹.

Marxiștii au fost de asemenea conducători activi ai marii demonstrații a șomerilor din piața Tompkins din New York de la 13 ianuarie 1874. Acest miting de protest împotriva condițiilor de foamete în care se zbăteau șomerii a fost cea mai mare demonstrație muncitorească de pînă atunci din Statele Unite. Poliția a împrăștiat cu violență pe demonstranți, rănind mulți muncitori. Demonstrații asemănătoare au avut loc la Chicago și în alte orașe mari.

În acești ani, mulți fruntași ai mișcării muncitorești au fost membri ai Asociației Internaționale a Muncitorilor sau au sprijinit-o. Printre ei a fost J. P. McDonnell, redactorul „Apărătorului muncitorilor”, și Adolph Strasser și P. J. McGuire, care mai tîrziu au devenit cunoscuți ca întemeietori ai Federației americane a muncii. Samuel Gompers, care a fost ani de zile președintele Federației americane a muncii, a întreținut și el legături strînse cu Internaționala, deși nu a fost membru al ei. În autobiografia sa, el amintește pe mulți conducători sindicali din acel timp care au fost membri ai Asociației Internaționale a Muncitorilor, și spune: „Incontestabil că în deceniul al 8-lea Internaționala domina în mișcarea muncitorească din New York”. El adaugă că „New Yorkul a fost leagănul mișcării muncitorești americane”². Gompers afirma că învățase germana pentru a putea citi „Manifestul Comunist” și alte lucrări ale lui Marx.

¹ John R. Commons: „History of the American Industrial Society”, vol. 9, pag. 352.

² Samuel Gompers: „Seventy Years of Life and Labor”, vol. 1, New York, 1925, pag. 60.

Lupta împotriva „sectelor“

La fel ca în Europa, Internaționala a trebuit să lupte în permanență și în Statele Unite împotriva tendințelor interne care împiedicau dezvoltarea unei largi mișcări a clasei muncitoare. Această luptă s-a ascuțit în mod deosebit după mutarea Consiliului general la New York. Aceste influențe dăunătoare și paralizante își aveau, desigur, trăsăturile lor americane specifice. Cea mai înverșunată, mai trainică și mai vătămătoare dintre ele era tendința muncitorilor născuți în străinătate, în primul rând a muncitorilor germani, de a se ține în mod sectar la o parte de viața și de lupta maselor largi ale muncitorilor americani. Aceasta se manifesta în lipsa dorinței de a învăța limba engleză, de a obține cetățenia americană, de a deveni membri și conducători în organizațiile muncitorești locale. Această tendință dăunătoare, împotriva căreia Consiliul general nu a putut face mare lucru, a durat, în forme mai atenuate, timp de două generații, până la începuturile partidului comunist modern. Engels a dus o luptă foarte energică împotriva acestei mentalități înguste.

Printre cele mai rele urmări ale acestui sectarism a fost și serioasa neglijare a problemei negrilor. Marxștii, care locuiau mai ales în marile orașe din nord, erau în general cunoscuți pentru atitudinea lor prietenoasă față de muncitorii negri, pentru faptul că ei apărau dreptul acestora de a munci și de a face parte din sindicate. Dar Asociația Internațională a Muncitorilor nu a acordat decât prea puțină sau nici o atenție luptei înverșunate pe care poporul negru și aliații săi albi au dus-o după războiul civil, în perioada reconstrucției din sud, împotriva contrarevoluției militante.

Marxștii din Asociația Internațională a Muncitorilor au adoptat o atitudine sectară și față de puternica mișcare feministă de atunci pentru dreptul de vot. De fapt această slăbiciune a fost caracteristică pentru activitatea Internaționalei I de-a lungul întregii sale existențe. Marxștii americani, deși luptau în general pentru drepturile femeilor în industrie, pentru egalitatea lor în fața legii etc., nu au insistat să li se acorde dreptul de vot. Concepția de atunci, exprimată în platforma Partidului muncitoresc din Statele Unite (1876), era că „așa-numita problemă feminină va fi rezolvată o dată

cu problema muncitorească“, o formulare sectară care a izolat în mare măsură pe marxștii de puternica mișcare din acel timp a femeilor. Un sectarism îngust asemănător a izolat Asociația Internațională a Muncitorilor de mișcările care începeau în acel timp să se dezvolte în rîndurile fermierilor din Vestul mijlociu.

În Statele Unite, Asociația Internațională a Muncitorilor a trebuit să lupte și împotriva liberalilor burghezi, care au încercat să pună stăpînire pe organizație și să-i schimbe programul. Aceste elemente străine erau conduse de două binecunoscute surori: Victoria Woodhull și Tennessee Claflin. La început ele au avut o organizație proprie, intitulată „Noua democrație“, care cerea dreptul de vot pentru femei, egalitatea sexelor, dezvoltarea spirituală și o limbă universală unică. Ele propuneau de asemenea „un socialism liber consimțit“, care să fie instaurat printr-un referendum general. În 1870 cele două surori și-au dizolvat organizația și au aderat la Internațională. Fire militantă și strălucit orator, Mrs. Woodhull a organizat curînd secțiile nr. 9 și 12 din New York, compuse în majoritate din americani băștinași, iar ea a devenit conducătoarea lor. Surorile își editau de asemenea propria lor revistă „Săptămînalul surorilor Woodhull și Claflin“¹.

Muncitorii marxști au intrat curînd în conflict cu aceste intelectuale mic-burgheze. Chestiunea a fost trimisă spre examinare Consiliului general de la Londra. Cînd partizanii lui Woodhull au aflat că Consiliul a respins cererea lor ca conducerea să treacă de la secția nr. 1 la secția nr. 2, ei au provocat o sciziune în noiembrie 1871. De atunci au existat două Consilii federale.

Consiliul general de la Londra a hotărît, în martie 1872, ca secția nr. 12 să fie exclusă și să se țină un nou congres național. Dar grupul Woodhull respinse hotărîrea, convocă la 9 iulie 1872 o adunare la Filadelfia, la care au participat 13 secții ale muncitorilor născuți în America, și organiză Confederația americană a Internaționalei, cunoscută sub numele de „Consiliul din Spring Street“. Asociația Internațională a Muncitorilor s-a întrunit peste cîteva zile tot la Filadelfia. Au fost prezenți 25 de delegați, reprezentînd 22 de

¹ John R. Commons: „History of Labor in the United States“, vol. 2, pag. 210, 213.

secții cu 900 de membri. La Congresul de la Haga grupul Woodhull a fost din nou înfrânt, dar și de data aceasta el a refuzat să recunoască hotărârea Asociației Internaționale a Muncitorilor¹. Pe vremea când Consiliul general s-a mutat în Statele Unite, mișcarea se afla pe cale de dispariție.

Victoria Woodhull a fost o personalitate remarcabilă în mișcarea din acel timp pentru recunoașterea drepturilor femeilor, dar evident că nu avea ce căuta în Internaționala muncitorească. Ea era o luptătoare și a declarat în maniera ei caracteristică: „Dacă Congresul² care va fi ales va refuza femeilor toate drepturile cetățenești legitime, vom convoca un alt Congres, pentru a elabora o nouă constituție și a forma un nou guvern. Noi pregătim o revoluție; vom răsturna acest simulacru de republică“. Elisabeth Cady Stanton, elogiind cuvântările și scrierile d-nei Woodhull, a numit-o „conducătoare a mișcării pentru acordarea dreptului de vot femeilor din Statele Unite“³. În 1872 ea a candidat la postul de președinte pe lista Partidului drepturilor egale. Încercarea ei de a pune mâna pe Asociația națională pentru drepturile femeilor nu a reușit, așa cum nu a reușit nici încercarea de a se impune în Asociația Internațională a Muncitorilor.

Marxiștii și lassalleienii

Una dintre cele mai importante lupte ale marxiștilor împotriva sectarismului în Asociația Internațională a Muncitorilor a fost lupta lor împotriva lassalleianismului. Socialismul utopic (cu excepția mișcării lui Bellamy din ultimul deceniu al secolului trecut) aproape dispăruse atunci când Asociația Internațională a Muncitorilor a apărut pe scenă. Proudhonismul și blanquismul au avut puțini adepți printre muncitorii din Statele Unite, deoarece pînă în acel moment existaseră puțini emigranți din țările latine și slave. Bakunismul, cu excepția perioadei de mai târziu (deceniul al 9-lea) a fost și el un factor neglijabil. Dar mulți dintre numeroșii muncitori emigranți germani credeau în lassalleianism, pe care îl aduseseră cu ei din Germania.

¹ H. Schlueter: „Die Internationale in Amerika“, pag. 167.

² Congresul Statelor Unite. — *Nota Trad.*

³ Alma Lutz: „Created Equal“, New York, 1940, pag. 211.

Timp de cîțiva ani devierea lassalleiană a constituit o problemă importantă și un motiv de serioase conflicte în sînul secției americane a Internaționalei. Secția 1 a Asociației Internaționale a Muncitorilor — Asociația generală a muncitorilor germani din New York — fusese la început organizată de lassalleieni. Acest grup declara sindicatele inutile avînd în vedere „legea de aramă a salariului“, formulată de Lassalle. Dar lassalleienii subliniau necesitatea luptei politice și afirmau că scopul era ca muncitorii să-și găsească calea spre eliberare prin cooperative de producție subvenționate de guvern. Lupta dintre marxiști și lassalleieni în Statele Unite oglindea lupta neînduplecată care se ducea între aceleași curente în Germania.

În Statele Unite, lupta dintre cele două grupuri se ducea în primul rînd în jurul problemei sindicatelor și a participării la alegeri. Între altele, Gompers susținea alături de marxiști importanța sindicatelor și se declara împotriva atitudinii disprețuitoare a lassalleienilor față de ele. Congresul național din 1874 al Asociației Internaționale a Muncitorilor a sprijinit cu tărie ideea acțiunilor politice ale clasei muncitoare și a adoptat o declarație de principii în care „respingea orice colaborare și legătură cu partidele politice formate de clasele posedante“ și declara că „fедераția nu se va angaja într-o adevărată campanie politică sau electorală înainte de a fi destul de puternică pentru a exercita o influență simțitoare“¹. Această rezoluție era îndreptată împotriva concepțiilor politice oportuniste și a activității lassalleienilor. După 1872, Consiliul general a devenit arena acestei lupte, care se ascuțea tot mai mult și care paraliza organizația în întregul ei.

Criza internă și progresul politic

Pe la 1874, Asociația Internațională a Muncitorilor, sfîșiată de controverse, trecea printr-o criză adîncă. Consiliul general aproape pierduse contactul cu rămășițele secțiilor europene, căci numai Statele Unite, Germania și Austria plăteau cotizații. În organizația americană, al cărei număr de

¹ Morris Hillquit: „History of Socialism in the United States“, pag. 185.

membri era în scădere, se produsese sciziuni la New York și la Chicago. Aceste sciziuni au dat naștere la două noi organizații. În ianuarie 1874 a fost format la Chicago, statul Illinois, Partidul muncitoresc, iar în mai 1874 a fost creat la New York Partidul muncitoresc social-democrat al Americii de Nord. Aceste partide se găseau mai ales sub influența lassalleianismului și au avut puțin succes.

Al doilea congres național al secției americane a Asociației Internaționale a Muncitorilor, care s-a deschis la Filadelfia la 11 aprilie 1874, a încercat în zadar să vindece criza internă. El a transferat funcțiile Consiliului federal asupra Consiliului general și a ales un nou Consiliu general, transformând de fapt acest organ într-un comitet american. Congresul a adoptat declarația politică generală despre care s-a vorbit mai sus, pentru a îndrepta greșelile programatice făcute de lassalleieni. Membri ai noului Consiliu general erau Sorge, Speyer, Henninger, Huss, Novack, Voss și Prestacheiz. Sorge era secretar general¹.

Certurile interne se ascuțiră însă după Congresul de la Filadelfia. O luptă aprigă izbucni în legătură cu „Arbeiter Zeitung”, luptă care a dus la un proces și la suspendarea ziarului în martie 1875. Puțin timp după Congresul de la Filadelfia, Consiliul general suspendă secția 1 din New York, cea mai puternică secție a organizației. În această luptă, secțiile 5, 6 și 8 din New York au părăsit Internaționala, iar Bolte și Carl au fost excluși de Consiliul general. La 12 august 1874 Sorge făcu propunerea ca Consiliul general să-și întreprindă activitatea pe timp de un an. De aceea Consiliul nu s-a mai întrunit pînă la 1 iunie 1875. Dar lupta internă reîncepu și după aceea, și la 25 septembrie Sorge, obosit de veșnicile acțiuni fracționiste, demisionă din postul de secretar general al Internaționalei. În locul său fu ales Carl Speyer². În cursul anului 1875 Asociația Internațională a Muncitorilor a cunoscut un oarecare reviriment. Crescu numărul membrilor și al secțiilor, în special în urma afilierei Organizației muncitorilor uniți din America (irlandezi), condusă de J. P.

¹ H. Schlueter: „Die Internationale in Amerika”, pag. 295.

² Secretarii generali ai Internaționalei I au fost: W. R. Cremer (1864—1866), R. Shaw (1866—1867), Peter Fox (1866), H. G. Eccarius (1867—1870), John Hales (1870—1872), F. A. Sorge (1872—1874) și Carl Speyer (1875—1876).

McDonnell. Dar acest lucru nu a oprit tendința generală de declin a organizației. În februarie 1876 Consiliul general hotărî să convoace un congres al Internaționalei la Filadelfia în cursul lunii iulie, cu intenția de a dizolva organizația.

Dar lucrurile nu stăteau chiar atît de prost cum se părea judecîndu-se după tendințele de fărîmițare a Internaționalei. Ceea ce se întîmpla în realitate era că secția americană a Asociației Internaționale a Muncitorilor, la fel ca și secțiile din Europa, era în curs de a da naștere unui partid național marxist. Această dezvoltare era conformă cu întreaga evoluție a Internaționalei la acea dată. Mișcarea nu pierdea, ci trecea printr-un proces dureros la o fază superioară. Cît despre Asociația Internațională a Muncitorilor, ea încetase aproape să mai existe ca organizație internațională.

Pe măsură ce Internaționala decădea din punct de vedere organizatoric în Statele Unite, printre socialiști și în păturile apropiate de ei apăreau noi tendințe spre unitate. Marxiștii își restabiliseră, în bună parte, conducerea politică în cele două partide care mai înainte fuseseră scindate, Partidul muncitoresc din Illinois și Partidul muncitoresc social-democrat al Americii de Nord, și au jucat de asemenea un rol important la Congresul muncitoresc general de la Pittsburgh (17—18 aprilie 1876). Dorința de unitate deveni generală printre socialiști. Această dorință a fost mult întărită în urma contopirii partidelor marxist și lassalleian la Congresul de la Gotha, Germania, din mai 1875, eveniment care a avut un profund efect printre muncitorii germani din Statele Unite. Commons rezumă astfel situația mișcării socialiste în America: „Pe la mijlocul anului 1875, atît în Chicago cît și în răsărit mișcarea de secesiune parcursese o distanță considerabilă înapoi spre ideile inițiale ale Internaționalei. Se cocea momentul pentru o reunire a fracțiunilor mișcării socialiste”¹.

Dizolvarea Internaționalei I

Deși Consiliul general încunoștiințase, așa cum putuse, secțiile europene despre convocarea Congresului de la Filadelfia și le invitase să trimită delegați, cînd cel de-al VII-lea

¹ John R. Commons: „History of Labor in the United States”, vol. 2, pag. 233.

și totodată ultimul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor se întruni în sala „Germania“ din Filadelfia, la 15 iulie 1876, își făcu apariția numai un singur delegat străin, din partea Partidului social-democrat din Germania. Ceilalți 10 delegați la congres, printre care Sorge și Otto Weydemeyer, erau americani. Fără multe discuții, adunarea hotărî dizolvarea Internaționalei. În rezoluția adoptată se declara că „Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor este dizolvat“, că Consiliul federal al secției pentru America de Nord este însărcinat să mențină și să dezvolte legăturile internaționale existente și că Consiliul federal este însărcinat să convoace un congres internațional atunci cînd se vor crea condițiile necesare.¹ Sorge și Speyer fură împunterniciți să formeze comitetul care trebuia să păstreze documentele Internaționalei și să publice declarația de dizolvare a Asociației Internaționale a Muncitorilor care era anexată la rezoluție.

Între 16 și 19 iulie, după congresul Asociației Internaționale a Muncitorilor avu loc congresul Federației Americii de Nord a Asociației Internaționale a Muncitorilor². Au fost prezenți 13 delegați, reprezentînd 17 secții și 635 de membri care plăteau cotizații. După ce au fost aleși delegații la Congresul unității socialiste, care trebuia să se deschidă cîteva zile mai tîrziu, Federația Americii de Nord s-a autodizolvat.

Imediat după aceasta, între 19 și 22 iulie, în aceeași sală din Filadelfia, așa cum fusese stabilit dinainte, se întruniră diferitele grupări socialiste și formară noua organizație marxistă — Partidul muncitoresc american. Acest partid era bazat în primul rînd pe unitatea organizatorică a forțelor Asociației Internaționale a Muncitorilor, care fusese dizolvată, în frunte cu Sorge și Otto Weydemeyer, și a forțelor lassalleienilor, conduse de Adolph Strasser și P. J. McGuire. Phillip Van Patten fu ales secretar general, iar J. P. McDonnell deveni redactorul organului partidului, editat în limba engleză, „The Labor Standard“ („Steagul muncitoresc“). Cu aceste măsuri s-a constituit definitiv din punct de vedere

¹ Vezi H. Schlueter: „Die Internationale in Amerika“, pag. 356—361.

² În total secția pentru America de Nord a ținut 3 congrese naționale: la 6 iulie 1872 la New York; la 11 aprilie 1874 și la 16 iulie 1876 la Filadelfia.

organizatoric partidul marxist american, care, prin Partidul muncitoresc socialist și prin Partidul socialist, a continuat să existe pînă în zilele noastre, adică pînă la actualul Partid comunist.

Astfel, cu aceste trei congrese, legate între ele, din S.U.A. s-a încheiat în decurs de o săptămînă procesul istoric evolutiv care s-a desfășurat în rîndurile socialiștilor din întreaga lume: dizolvarea Internaționalei I și constituirea unor organizații politice marxiste pe bază națională.

Declarația istorică cu privire la dizolvarea Internaționalei I, pregătită de Sorge și Speyer, glăsuiește :

„TOVARĂȘI MUNCITORI,

Congresul Internaționalei, întrunit la Filadelfia, a dizolvat Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor; legătura exterioară a organizației nu mai există.

«Internaționala a murit!» — va exclama burghezia din toate țările și, în bătaie de joc sau cu bucurie, se va referi la lucrările acestui congres ca la o dovadă incontestabilă a înfrîngerii mișcării muncitorești din lumea întreagă. Să nu ne lăsăm influențați de strigătul dușmanilor noștri! Noi am părăsit organizația Internaționalei din motive legate de situația politică actuală din Europa, dar în schimb vedem că principiul organizației este recunoscut și apărat de muncitorii progresiști din întreaga lume civilizată. Să dăm tovarășilor noștri muncitori din Europa răgaz să-și consolideze poziția în propriile lor țări, și ei vor fi cu siguranță în stare să înlăture barierele care-i despart de muncitorii din alte părți ale lumii.

Tovarăși, voi ați îmbrățișat cu însuflețire și cu dragoste principiul Internaționalei; veți găsi mijloacele pentru a extinde cercul adeptilor ei și fără existența unei organizații. Veți găsi noi luptători care vor munci pentru realizarea țelurilor asociației noastre. Tovarășii din America vă promet că vor apăra și vor păzi cu credință cuceririle Internaționalei în această țară pînă cînd condiții mai favorabile vor uni din nou pe muncitorii din toate țările în lupta comună și pînă cînd va răsună din nou, mai tare ca oricînd, chemarea :

«Proletari din toate țările, uniți-vă!»¹

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 285.

ROLUL INTERNAȚIONALEI I (1864—1876)

Sub conducerea lui Karl Marx¹ și urmînd calea predecesoarei ei, Liga comuniștilor, Internaționala I a pus bazele mișcării muncitorești moderne atît din punct de vedere teoretic cît și organizatoric (vezi cap. 2). Principala realizare a Internației în această privință a fost popularizarea și aplicarea în practică a filozofiei, a concepției proletare despre lume — socialismul științific — așa cum a fost ea elaborată de Marx și Engels. În mod concret, Internaționala I a formulat politica clasei muncitoare față de statul capitalist și față de stat în general, a stabilit rolul mișcării sindicale, al cooperativelor, al luptei pentru libertăți democratice și a analizat profund situația femeilor. Ea a definit funcțiile principale ale partidului politic muncitoresc și a stabilit atitudinea proletariatului față de țărănime, față de problema războiului și față de problema națională. Ea a stabilit tehnica insurecției armate, a lămurit raportul dintre revendicările imediate și revoluția proletară, precum și perspectivele diktaturii proletariatului, și a început educarea în diferite țări a unui nucleu de conducători marxiști experimentați.

Fundamentînd această politică, Internaționala I a elaborat o serie de documente nepieritoare ale mișcării muncitorești, scrise în majoritatea cazurilor de Marx. Între acestea se numără: „Manifestul constitutiv“ al Asociației Internaționale a Muncitorilor și „Statutul Asociației“, precum și remarcabila analiză a Comunei, „Războiul civil din Franța“. În această perioadă, Marx a scris de asemenea volumul I al „Capitalului“ și alte lucrări importante.

Pe lîngă succesul obținut prin aceste opere teoretice, Internaționala I a îmbrăcat în forme concrete năzuințele inter-

¹ Engels nu a activat direct în Internaționala I decît către sfîrșitul activității ei în Europa.

naționaliste ale muncitorilor din întreaga lume. Pentru prima dată și cu rezultate din cele mai mari, Internaționala I i-a învățat pe muncitori ce este solidaritatea internațională. Ea a strîns laolaltă mișcările muncitorești incipiente, răzlete și fărîmițate din acea epocă și le-a unit într-o forță mondială organizată, care a sădit spaima și presimțiri rele în inimile exploataților din toate țările. Internaționala a fost pioniera internaționalismului muncitoresc. La Congresul de constituire al Internației a II-a, în 1889, Liebknecht a declarat că „Asociația Internațională a Muncitorilor nu a murit; ea este continuată de puternicele mișcări muncitorești din diferitele țări și trăiește în ele. Ea trăiește și în noi. Acest congres este opera Asociației Internaționale a Muncitorilor“¹.

Asociația Internațională a Muncitorilor a condus numeroase greve și lupte politice importante din epoca sa. Ea a participat activ la înființarea de sindicate și a desfășurat o muncă de pionierat, punînd bazele organizațiilor care mai tîrziu au devenit în multe țări partide socialiste largi. Dar mai presus de toate, în această muncă de masă a ei, Asociația Internațională a Muncitorilor a fost forța care a inspirat Comuna din Paris. Engels avea dreptate din punct de vedere istoric cînd numea acest important eveniment „copilul Internației I“. Și — ceea ce nu este cel mai puțin important — prin sprijinul acordat irlandezilor, polonezilor și altor popoare asuprite, Internaționala a pus bazele viitoarelor mari lupte de eliberare națională.

Zdrobirea ideologică a sectelor

Conducerea marxistă a Internației I a luptat neobosit și cu bune rezultate împotriva numeroaselor tendințe fracționiste din vremea aceea, care urmăreau să abată pe muncitori pe căi străine intereselor lor de clasă. Marx a spulberat iluziile legate de diferitele variante ale socialismului utopic, de republicanismul burghez radical al lui Mazzini, de socialismul mic-burghez al lui Proudhon, de frazeologia stîngistă și de tactica conspirativă a lui Bakunin, precum și de trade-unionismul pur al odgers-ilor și applegarth-ilor. În momentul

¹ Gustav Jaechk: „Die Internationale“, pag. 218.

cînd Internaționala I a dispărut de pe scena internațională, majoritatea acestor „secte“ fuseseră înfrînte din punct de vedere teoretic. Începeau să se închege însă secte noi și mult mai periculoase, împotriva cărora mai trebuie luptat și în zilele noastre: trade-unionismul oportunist, revizionismul politic și sindicalismul. Internaționala I a pus baze trainice pentru triumful marxismului, al socialismului științific în gîndirea, organizarea și politica mișcării muncitorești mondiale.

Firește că, în biruirea uriașelor dificultăți legate de munca de pionierat pentru elaborarea teoriei și practicii politice a clasei muncitoare, Marx și Engels au făcut greșeli. Nu numai dușmanii muncitorilor s-au legat de aceste greșeli, dar mai tîrziu pentru mulți scriitori din sînul Internaționalei a II-a — Kautsky, Mehring și alții — a devenit o modă să le accentueze în mod dezgustător. În legătură cu aceste atacuri, Lenin spune: „Da, Marx și Engels au greșit mult și au greșit des în aprecierile lor cu privire la apropierea revoluției...“, mai ales în ceea ce privește revoluția din 1848 din Germania și Franța. Dar, conchide Lenin, și acesta este principalul lucru care trebuie reținut, „*asemenea greșeli ale giganților gîndirii revoluționare, care au căutat să ridice și au ridicat proletariatul întregii lumi deasupra problemelor mărunte, meschine, de fiecare zi, sînt de mii de ori mai generoase, mai mărețe și din punct de vedere istoric mai prețioase, mai apropiate de adevăr decît înțelepciunea plată a liberalismului oficial, care cîntă, face zarvă și verorează pe tema deșertăciunii agitației revoluționare, a zădărniceii luptei revoluționare, pe tema splendorii aiurelilor «constituționaliste» contrarevoluționare...»¹*

Cauzele dizolvării Asociației Internaționale a Muncitorilor

Cauza principală pentru care Internaționala I a dispărut de pe arena politică mondială a fost faptul că în vremea aceea capitalismul intra într-o nouă fază de dezvoltare, punînd noi sarcini clasei muncitoare, sarcini pe care Internaționala I, în împrejurările date, nu era în stare să le îndepli-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 12, E.S.P.L.P. 1957, pag. 365.

nească. Principala perioadă de activitate a Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1872) „se afla la botarul a două epoci. Internaționala a luat ființă chiar la sfîrșitul primei epoci, care începuse cu marea revoluție burgheză din Franța din 1789 și care se încheiase cu războiul franco-prusian din 1870. Aceasta — spune Lenin — a fost «epoca de prosperitate a burgheziei, epoca victoriei ei complete. A fost epoca de ascensiune a burgheziei, epoca mișcărilor burghezo-democratice în general, a mișcărilor burghezo-naționale în particular, epoca în care instituțiile feudale absolutiste care supraviețuiseră erau distruse rapid»¹. Era o perioadă în care capitalismul în creștere se consolida pe ruinele feudalismului absolut.

Noua epocă care începea se caracteriza prin expansiunea capitalismului, care se transforma în imperialism. Această epocă a început cu „eroica insurecție a comunarzilor din Paris și s-a terminat cu marea victorie a Revoluției Socialiste din Octombrie din Rusia, în 1917. Pe de o parte, aceasta a fost epoca dominației și declinului burgheziei, a trecerii de la burghezia progresistă la capitalul financiar, reacționar și ultrareacționar, epoca trecerii capitalismului în stadiul său imperialist și a dominației exercitate de acest imperialism..., a fost epoca în care proletariatul a început să-și strîngă încet forțele și mai tîrziu să treacă victorios la revoluția proletară mondială“². Sarcinile principale ale clasei muncitoare din țările industriale în primele decenii ale acestei perioade au fost nu atît să se înfăptuiască revoluția, cît să construiască sindicate de masă, să organizeze pe plan național partide socialiste și muncitorești și să desfășoare o vastă muncă de educație marxistă.

Lenin spune: „Internaționala I își terminase misiunea sa istorică, deschizînd o epocă de dezvoltare nemăsurat mai mare a mișcării muncitorești în toate țările lumii, epoca dezvoltării ei în lărgime, epocă în care s-au constituit partide socialiste muncitorești de masă în cadrul fiecărui stat național“³.

¹ „Internaționala Comunistă“ din 20 octombrie 1934.

² Ibid.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 35—36.

Timpuri noi și sarcini noi

Așa cum era constituită, Internaționala I nu putea să îndeplinească sarcinile specifice ale noii epoci. Acestea trebuiau să revină în primul rând noilor mișcări în creștere din diferite țări. Experiența Asociației Internaționale a Muncitorilor a dovedit că părțile ei componente nu erau încă destul de dezvoltate pentru a asigura o puternică conducere marxistă internațională. Deși cîtorva „secte“ li se dăduse o lovitură de moarte, ele erau încă destul de puternice pentru a pricinui mult rău. Asociația Internațională a Muncitorilor era construită direct pe baza mișcărilor muncitorești de masă, iar nu a partidelor socialiste ca atare, și în aceste mișcări de masă din diferitele țări marxiștii erau încă departe de a precumpani. În Anglia, mișcarea era dominată de trade-unionismul oportunist. În Statele Unite ea mergea pe aceeași cale; în Germania și în Austria ea era încă pătrunsă de lassalleianism, iar în țările latine și slave tendințele bakuniste, blanquiste și proudhoniste erau încă puternice. Într-adevăr, după cum am văzut, tocmai aceste tendințe sectariste au grăbit dizolvarea Internaționalei I.

În diferitele țări existau încă foarte puțini marxiști instruiți. Despre mișcarea socialistă germană din acea vreme — cea mai înaintată dintre toate — Reazanov spune: „Scrierile socialiștilor germani în prima jumătate a deceniului al 8-lea, chiar și broșurile scrise de Wilhelm Liebknecht, care era un elev al lui Marx, dovedesc starea deplorabilă în care se afla pe atunci studiul teoriei marxiste“¹. Și dacă, în ciuda acestor condiții nefavorabile, Internaționala I a reușit timp de atîția ani să asigure muncitorilor o conducere atît de remarcabilă, aceasta s-a datorat în primul rând geniului uriaș al lui Marx, care a scris toate documentele politice hotărîtoare ale organizației.

Prin urmare, noua perioadă care se deschidea în fața tinerei mișcări socialiste mondiale cerea noi metode și organizații. Mișcările din diferitele țări păseau înainte, clarificîndu-și pozițiile și construindu-se după sfaturile neprețuite ale lui Marx și Engels. Dar aceștia, în loc de a fi conducătorii oficiali ai mișcării muncitorești mondiale, ca în zilele Inter-

naționalei I, erau acum dascălii și îndrumătorii ei neoficiali. Dar rolul lor conducător a rămas tot atît de important. Timp de mulți ani ei au menținut un contact foarte strîns cu mișcările care se dezvoltau în Germania, Anglia, Franța, Statele Unite și în diferite alte țări, așa cum ne arată în mod convingător voluminoasa lor corespondență internațională. Toate acestea puneau bazele unei noi mișcări internaționale organizate, care nu va întîrzia să apară.

Dușmanii socialismului, indiferent dacă navighează fățiș, sub steagul pirateresc al capitalismului, sau pe furiș, sub drapelul întinat al social-democrației oportuniste, repetă într-una clasei muncitoare că Internaționala I a fost un eșec și că ea s-a prăbușit din cauza ideologiei greșite a lui Marx. Dar aceasta este o minciună sfruntată. Internaționala I a fost o uriașă forță constructivă. Ea a pus în seși bazele mișcării muncitorești mondiale. O dovadă de netăgăduit a justeții programului ei general este faptul că, atunci cînd clasa muncitoare din Rusia, iar mai tîrziu și din China, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, România, Albania au pornit să construiască socialismul în aceste țări, ea și-a îndreptat privirile spre învățătura lui Marx și spre experiența Internaționalei I, la care conducătorii reacționari ai Internaționalei a II-a renunțaseră de mult. Faptul că o treime din omenire pășește nemijlocit pe calea socialismului și a comunismului este cel mai bun răspuns dat calomniatorilor lui Marx și ai Internaționalei I.

¹ D. Reazanov: „Karl Marx și Friedrich Engels“, pag. 206—207.

PARTEA A II-a

Internaționala a II-a
1889 - 1914

*PERIOADA DINTRE
INTERNAȚIONALE (1876—1889)*

Cei 13 ani dintre dizolvarea Internaționalei I în 1876 și întemeierea Internaționalei a II-a în 1889 au reprezentat, în genere, o perioadă de creștere și de expansiune rapidă a capitalismului mondial. Sistemul capitalist se dezvolta de la faza liberei concurențe la faza inițială a imperialismului. În ciuda crizelor periodice (aproape în fiecare deceniu), care paralizau vremelnic economia capitalistă și aruncau milioane de muncitori în brațele șomajului și mizeriei, procesul de industrializare înainta cu pași uriași în Europa apuseană și în America de Nord. În Asia, acest proces era încă la început. Această creștere a industriei nu se desfășura într-un ritm egal, ci în ritm foarte variat în diferitele țări. Industria se dezvolta nu numai în țările capitaliste tradiționale — Anglia, Franța, Germania, Statele Unite etc. —, ci și în multe alte țări. Japonia era la începutul rapidei sale dezvoltări industriale, iar în Rusia creșterea numărului muncitorilor folosiți în marile uzine și fabrici și la căile ferate de la 706.000 în 1865 la 1.433.000 în 1890 dovedea o dezvoltare considerabilă a industriei rusești. Era perioada apariției și a dezvoltării trusturilor industriale și financiare în toate țările capitaliste, perioada începuturilor capitalismului monopolist și ale imperialismului. Despre aceste probleme vom vorbi mai pe larg în cap. 18.

În general a fost o perioadă de relativă stabilitate în relațiile internaționale, perioada celei mai lungi și mai depline stabilități cunoscute de lumea capitalistă. Marile puteri capitaliste terminaseră, o dată cu războiul franco-german din 1870—1871, lunga serie de războaie naționale care semănașă ruină în lumea capitalistă în cursul deceniilor anterioare, și încă nu se lansaseră în marile războaie imperialiste care aveau să urmeze. Ele își stabiliseră prin forță și violență fron-

tierele naționale, care, în afară de câteva schimbări importante în Europa, aveau să rămână aceleași timp de aproape 35 de ani, sau, cu alte cuvinte, pînă la izbucnirea războiului ruso-japonez din 1904, urmat de războiul balcanic din 1912 și de primul război mondial, din 1914. Din aceleași cauze, pînă în 1905 diferitele puteri capitaliste s-au bucurat de o relativă stabilitate internă. Dispăruseră aproape complet marile mișcări revoluționare și insurecționale care au marcat perioada de început a capitalismului european, din 1789 pînă în 1871, cum au fost revoluția din 1830 din Franța, revoluția din 1848 din Franța, Germania, Italia, Austria, Ungaria și din alte țări, războiul civil din America, din 1861, și Comuna din Paris, din 1871.

Dezvoltarea mișcării muncitorești

În principalele țări capitaliste, această perioadă s-a caracterizat printr-o creștere uriașă a numărului muncitorilor salariați. Ea a fost marcată de asemenea de o creștere limitată a nivelului de trai al clasei muncitoare, mai ales al muncitorilor calificați. Marii capitaliști din țările mai mari, în special din Anglia, trecuseră deja la politica de corupere a aristocrației muncitorești prin acordarea de mici concesiuni, dezbinînd și paralizînd în felul acesta solidaritatea de luptă a muncitorilor.

Deși nu a fost o perioadă de insurecții ale clasei muncitoare și de revoluții burgheze, totuși au avut loc numeroase greve de o amploare, disciplină, organizare și durată fără precedent. Aceasta era situația în Franța, Germania și Belgia, dar mai ales în Statele Unite, unde a izbucnit furtunoasa grevă generală a feroviarilor din 1877 și istorica grevă de amploare națională din 1886 pentru obținerea zilei de muncă de 8 ore. Printre numeroasele greve din Anglia menționăm greva epocală a docherilor din 1889. În Rusia, muncitorii de asemenea începeau să se organizeze și să facă greve. În decurs de cinci ani (1881—1886) în Rusia au izbucnit 48 de greve, la care au participat 80.000 de muncitori. Toate aceste greve au fost reprimare cu violență. Proletariatul revoluționar rus își făcea intrarea pe scena mișcării muncitorești internaționale.

În anii dintre Internaționala I și Internaționala a II-a a avut loc, în mod corespunzător, și o mare creștere a mișcării sindicale în toate țările capitaliste. Prin 1889 trade-unionurile engleze ajunseseră la un număr fără precedent de membri: 1.500.000. În Statele Unite, „cavalerii muncii“, al căror număr se cifra în acel timp la 600.000, își trăiseră traiul, și în locul lor fusese întemeiată cu 8 ani înainte Federația americană a muncii. Mișcarea sindicală prindea rădăcini în toate țările industriale. Venise epoca mării dezvoltări a mișcării sindicale muncitorești.

Perioada dintre cele două Internaționale se mai caracterizează și prin întemeierea de partide socialiste în diferite țări. Primul partid socialist a fost întemeiat în 1869 în Germania. Acesta a fost urmat de organizarea rapidă de partide socialiste în Olanda (1870), Danemarca (1871), Boemia (1872), Statele Unite (1876), Franța (1879), Spania (1879), Anglia (grup în 1880), Rusia (grup în 1883), Norvegia (1887), Austria, Elveția și Suedia (1889), Australia și Finlanda (1890), Polonia și Italia (1892), Bulgaria, Ungaria și Cile (1894), Argentina (1896), Japonia (1901), Serbia (1903), Canada (1904), China (1911) și Brazilia (1916). În majoritatea cazurilor, primele partide socialiste s-au născut din vechile federații și grupuri ale Internaționalei I. Dar această nouă mișcare internațională a cuprins mult mai multe țări decît Asociația Internațională a Muncitorilor.

Ca și sindicatele, multe dintre noile partide au avut de îndurat diferite forme de persecuție din partea guvernelor. Importantă în această privință a fost experiența Partidului social-democrat german. Profitînd de cele două atentate împotriva kaiserului german (cu care socialiștii nu au avut nimic comun), cancelarul Bismarck a încercat să distrugă partidul, declarîndu-l în afara legii în baza faimoaselor legi excepționale împotriva socialiștilor. Perioada de ilegalitate a durat din octombrie 1878 pînă la sfîrșitul anului 1890. În acest timp organizațiile și adunările socialiste au fost interzise, mulți conducători au fost întemnițați sau surghiuniți, iar presa de partid a fost suspendată. Paralel cu persecuțiile, Bismarck a încercat să-i potolească pe muncitori prin introducerea unui sistem ciuntit de asigurări sociale. Partidul își ținea congresele în străinătate și tot acolo își tipărea ziarele ilegale. În ciuda șiretlicurilor lui Bismarck și a persecuțiilor,

partidul s-a dezvoltat, numărul voturilor exprimate pentru el crescând de la 493.000 în 1878 la 1.427.000 în 1890. Masa membrilor sindicatelor a crescut și ea de la 50.000 la 280.000. Aceste succese nu numai că l-au silit pe Bismarck să demisioneze, dar au obligat guvernul german să abroge legea împotriva socialiștilor. Această mare victorie a însuflețit întreaga mișcare internațională. Referindu-se la Bismarck și la legea sa reacționară, Engels a spus : „Chiar dacă i-am fi plătit bătrînului, el nu ar fi putut să facă o treabă mai bună pentru noi”¹.

Compromisul de la Gotha

Un eveniment de mare importanță ideologică care a avut loc la începutul perioadei dintre cele două Internaționale a fost fuziunea partidului marxist și a partidului lassalleian la Congresul de la Gotha, la 25 mai 1875. Timp de câțiva ani pînă la această dată, cele două grupuri fuseseră la cuțite, iar mișcarea muncitorească germană nu a putut să progreseze aproape de loc din această cauză. La Congresul de la Gotha, lassalleienii dețineau majoritatea : 71 de delegați, reprezentînd 16.538 de membri, față de marxiști care aveau 56 de delegați, reprezentînd 9.121 de membri. Cu toată lipsa de fermitate de care au dat dovadă marxiștii în timpul tratativelor, această unificare a însemnat începutul sfîrșitului curentului lassalleian în mișcarea muncitorească internațională.

După dizolvarea Internaționalei I, Marx și Engels au continuat să conducă direct din punct de vedere politic mișcarea muncitorească în dezvoltare. Posedînd o uriașă experiență, capacitate de înțelegere și erudiție și cunoscînd în mod remarcabil principalele limbi europene (au învățat chiar și rusa spre sfîrșitul vieții lor), ei erau strălucit pregătiți pentru această conducere. Anii următori s-au caracterizat printr-o avalanșă de scrisori adresate de cei doi mari conducători tinerelor partide în creștere, precum și prin vizitele multor conducători socialiști din diferite țări care veneau să le ceară sfatul. Desigur că Marx și Engels nu au neglijat un eveniment

¹ Gustav Mayer: „Friedrich Engels“, New York, 1936, pag. 246.

atît de important ca fuzionarea marxiștilor și lassalleienilor în Germania. Dimpotrivă. Deși programul de la Gotha, așa cum a fost adoptat, conținea numai cîteva pagini, Marx, analizîndu-l, a scris o broșură cuprinzătoare. Aceasta este una dintre cele mai remarcabile opere analitice și programatice ale lui Marx.

Marx a criticat fără cruțare acordul de la Gotha, un prim exemplu care ilustra tendința social-democrațiilor germani de a escamota problemele principiale în numele unității partidului. Marx a înfierat aproape fiecare frază a acestui acord. În celebra sa broșură „Critica programului de la Gotha“, Marx a condamnat concepțiile economice eronate, atitudinea greșită față de rolul statului, capitularea în fața concepției lassalleiene (malthusiene) a „legii de aramă a salariului“, adoptarea panaceului universal al subvențiilor acordate de stat cooperativelor, lipsa unei revendicări concrete privitoare la ziua de muncă de 8 ore, subaprecierea internaționalismului etc. Engels spunea că „aproape fiecare cuvînt al acestui program... ar fi de criticat”¹.

Un alt exemplu strălucit de conducere internațională a fost răspunsul clasic pe care Engels l-a dat cîteva luni mai tîrziu mărginitului profesor Eugen Dühring de la Universitatea din Berlin. Acesta din urmă se înscrisese cu puțin înainte în Partidul social-democrat și se apucase să revizuiască complet programul partidului în sens burghez. Răspunsul lui Engels a fost o expunere profundă a poziției marxiste în filozofie și în știință. Aceasta este una dintre operele clasice ale marxismului².

Din felul cum conducerea partidului din Germania a reacționat la aceste două lucrări istorice prin care Marx și Engels îi veneau în ajutor, a devenit clar că încă în această perioadă existau puternice tendințe oportuniste în sînul acestui partid. Mehring spune că Marx a trimis „Critica programului de la Gotha” lui Liebknecht, dar că singurul rezultat al acestei scrisori remarcabile au fost cîteva modificări mici și relativ neînsemnate aduse proiectului de către cei cărora le fusese adresată”³. În realitate, Bebel, care pe atunci

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. 11, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 38.

² F. Engels: „Anti-Dühring“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a.

³ Franz Mehring: „Karl Marx“, cap. XV, 2.

se afla în închisoare, nu a aflat despre acest document decât după mulți ani. Scrisoarea lui Marx a fost ținută ascunsă timp de 16 ani și nu a fost publicată decât în 1891¹. Iar profunda lucrare critică a lui Engels, „Anti-Dühring“, care a fost publicată pentru prima oară în 1877 în organul central al partidului, „Vorwärts“ („Înainte“), a stîrnit o asemenea furtună de critici din partea cercurilor oficiale, încît Engels abia a scăpat de urmărire judiciară.

Tendințe internaționale care continuă

În perioada dintre cele două Internaționale, în rîndurile partidelor muncitorești și ale sindicatelor a existat o continuă și mereu crescîndă tendință spre cooperare și organizare internațională. Prima manifestare generală a acestei tendințe a fost congresul socialist mondial de la Gand, Belgia, din septembrie 1877. La congres au luat parte 42 de delegați, printre care Liebknecht și Kropotkin. De Paepe reprezenta asociația utopistă „Oneida“ din New York. Între marxiști și bakuniști a început o dispută în problema statului, a colectivismului, a luptei politice, a insurecției și în diferite alte probleme. O importantă propunere făcută la congres a fost aceea de a se convoca un larg congres internațional al sindicatelor. Anarhiștii reprezentau numai o minoritate neînsemnată și în general a predominat punctul de vedere marxist. Speranțele pe care le nutreau unii că cele două tendințe se vor contopi au fost zadarnice. În timpul congresului, delegații marxiști s-au consfățuit separat și au hotărît să organizeze un birou internațional în Belgia, dar acest plan nu a fost niciodată realizat.

Un alt congres socialist s-a ținut în octombrie 1881 în orașul Chur de lîngă Zürich. Anarhiștii nu au participat. Liebknecht a fost prezent. Delegatul Partidului muncitoresc socialist american a fost P. J. McGuire, președintele Frăției unite a dulgherilor și tîmplarilor. Problema formării unei noi internaționale a reținut mult atenția delegaților, dar fără rezultate pozitive. Stekloff spune: „Congresul de la Chur a ajuns la concluzia că convocarea unei federații a forțelor so-

¹ R. Palme Dutt: „Marxism After Fifty Years“, pag. 11.

cialiste nu era încă practic realizabilă“¹. Nu se putea întemeia nici un organ de presă internațional. Tinerile partide socialiste erau încă prea slabe pentru a forma o adevărată organizație internațională.

La sfîrșitul deceniului al 8-lea și începutul deceniului al 9-lea au fost făcute repetate propuneri de a se reînființa Internaționala, dar atît Marx cît și Engels considerau că o asemenea măsură era prematură. Conferințe muncitorești internaționale s-au ținut în 1883 și 1886 la Paris, iar în 1888 la Londra. Rapoartele prezentate la aceste conferințe arătau o creștere rapidă a partidelor socialiste și a sindicatelor în întreaga Europă apuseană. Mișcarea muncitorească din Statele Unite se afla în general în primele rînduri ale mișcării combative a muncitorilor din lumea întreagă. Necesitatea solidarității internaționale a muncitorilor era imperioasă. Sosise în sfîrșit momentul pentru reconstituirea Internaționalei pe o bază nouă. Acest lucru a fost realizat la istoricul Congres de la Paris din 1889.

Moartea lui Karl Marx

La 14 martie 1883 proletariatul din lumea întreagă a pierdut pe cel mai mare conducător al său. Karl Marx a murit în vîrstă de 65 de ani. El s-a stins liniștit pe cînd își făcea somnul de după masă în fotoliul său din casa de la Londra, unde locuise în ultimii ani. Cauza imediată a morții sale a fost o hemoragie internă, provocată, după cît se pare, de o tumoare la unul din plămîni. De ani de zile sănătatea lui se înrăutățise continuu, mai ales din cauza muncii excesive și a sărăciei. Vitalitatea lui șubrezită a fost slăbită și mai mult în urma loviturii primite prin moartea devotatei sale soții, Jenny, în decembrie 1881, și a fiicei sale, pe care o chema tot Jenny, în ianuarie 1883. Așa s-a stins cel mai mare gînditor politic, omul care a prezis pieirea sistemului capitalist mondial.

Cunoscut prietenilor săi intimi ca „Maurul“, din pricina tenului său de culoare închisă, Marx a trăit modest și a fost

¹ G. M. Stekloff: „History of the First International“, pag. 366.

Înmormântat modest. Au fost de față numai câțiva dintre rudele și prietenii săi cei mai apropiați, între care, în afară de Engels, tovarășii săi din timpul Ligii comunistilor, Friedrich Lessner și Lochner, cei doi gineri, Paul Lafargue și Charles Longuet, Liebknecht, cunoscutul chimist Carl Schorlemmer și eminentul biolog sir Edwin Ray Lankester. Marx a fost înmormântat la 17 martie în cimitirul Highgate din Londra, unde astăzi se înalță deasupra mormântului său un mic monument de piatră. Vechiul său prieten și tovarăș de arme, Friedrich Engels, a rostit următorul panegiric la mormântul nemuritorului luptător pentru libertatea omenirii.

„După cum Darwin descoperise legea dezvoltării naturii organice, tot astfel Marx a descoperit legea dezvoltării istoriei omenirii: faptul simplu, ascuns pînă acum sub buruienile ideologice, că oamenii trebuie în primul rînd să mănînce, să bea, să locuiască și să se îmbrace, înainte de a putea să se îndeletnicească cu politica, știința, arta, religia etc.; că, prin urmare, producția mijloacelor materiale servind nemijlocit pentru trai și o dată cu aceasta treapta respectivă de dezvoltare economică a unui popor sau a unei epoci alcătuiesc baza din care s-au dezvoltat rînduiriile de stat, concepțiile juridice, arta și chiar reprezentările religioase ale oamenilor, bază prin care trebuie lămurite acestea, și nu invers, cum s-a procedat pînă acum.

Dar nu numai atît. Marx a descoperit și legea specifică a mișcării modului de producție capitalist actual și a societății burgheze căreia acesta i-a dat naștere. Prin descoperirea plusvalorii s-a făcut deodată lumină în aceste probleme, în vreme ce toate cercetările de mai înainte, atît ale economiștilor burghezi cît și ale criticilor socialiști, rătăciseră în întuneric.

Două descoperiri de felul acesta ar ajunge pentru o viață de om. Ferice de acela căruia îi e dat să facă chiar numai o singură descoperire de felul acestora. Dar în fiecare domeniu pe care îl cerceta — și aceste domenii nu au fost puține și nici unul nu a fost superficial cercetat —, chiar și în domeniul matematicilor, Marx a făcut descoperiri de sine stătătoare.

Acesta era Marx, omul de știință. Dar omul de știință nu reprezenta nici pe departe întreaga lui personalitate. Știința era pentru Marx o forță motrice a istoriei, o forță

revoluționară. Oricît s-ar fi bucurat el de vreo descoperire nouă în domeniul unei științe teoretice oarecare, a cărei aplicare practică poate nici nu se putea încă prevedea, cu totul alta era bucuria pe care o resimțea cînd era vorba de o descoperire ce înrîurea imediat și în chip revoluționar industria, evoluția istorică în genere. Așa a urmărit de aproape, de pildă, desfășurarea descoperirilor din domeniul electricității și, în ultimul timp, pe acelea ale lui Marc Deprez.

Căci Marx era, înainte de toate, un revoluționar. Să contribuie într-un fel sau altul la răsturnarea societății capitaliste și a rînduiriilor de stat create de ea, să contribuie la eliberarea proletariatului modern căruia el îi dăduse cel dintîi conștiința propriei sale situații și a necesităților sale, conștiința condițiilor emancipării sale — iată care era adevărata lui vocație. Lupta era elementul său. Și a luptat cu o pasiune, cu o perseverență și cu un succes cum puțini le-au avut. Prima «Gazetă renană» din 1842, ziarul «Vorwärts» de la Paris din 1844, «Gazeta germană din Bruxelles» din 1847, «Noua gazetă renană» din 1848—1849, «Tribuna din New York» din 1852—1861, pe lîngă aceasta o mulțime de broșuri militante, activitatea din asociațiile de la Paris, Bruxelles și Londra și, în sfîrșit, ca o încununare, marea «Asociație Internațională a Muncitorilor» — iată o operă cu care, într-adevăr, autorul ei ar fi putut să se mîndrească chiar dacă nu ar fi realizat nimic altceva.

Tocmai de aceea Marx a fost omul cel mai urît și cel mai calomniat din epoca sa. Guverne absolutiste sau republicane l-au expulzat. Burghezii — conservatori sau democrați extremiști — l-au acoperit care mai de care cu calomniile. El dădea toate acestea la o parte cum dai la o parte un păienjenis, nu le lua în seamă și nu răspundea decît atunci cînd era neapărată nevoie. Și a murit onorat, iubit, plîns de milioane de tovarășii revoluționari din toată Europa și America, de la minele siberiene pînă în California. Și îndrăznesc să spun: poate că Marx a avut mulți adversari, dar nu a avut nici un dușman personal.

Numele și opera lui vor trăi, străbătînd secolele!¹

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 177—179.

ÎNTEMEIEREA INTERNAȚIONALEI A II-A (1889)

Congresul la care a fost întemeiată Internaționala a II-a s-a deschis la 14 iulie 1889, la Paris, în ziua când s-au împlinit 100 de ani de la căderea Bastiliei în timpul marii Revoluții franceze. La acest congres, convocat de germani și organizat de marxistii francezi, au participat 391 de delegați din 20 de țări, patru delegați fiind americani. Aceasta a fost cea mai mare adunare internațională din istoria de până atunci a mișcării muncitorești mondiale. Congresul s-a desfășurat într-o atmosferă de mare entuziasm. În sală erau desfășurate steaguri pe care scria: „În numele Parisului din 1848 și din martie, aprilie și mai 1871, în numele Franței lui Babeuf, Blanqui și Varlin, salut muncitorilor socialiști din cele două lumi”¹.

Concomitent însă la Paris avea loc un al doilea congres muncitoresc „internațional”. Era adunarea „posibiliștilor”, sau oportuniștilor (care urmăreau construirea socialismului în cadrul legalității burgheze), organizată de conducătorii trade-unionurilor britanice și de grupul lui Paul Brousse din Franța. La ambele congrese s-au făcut eforturi mari pentru a se realiza o fuziune, dar aceste încercări au eșuat atât înaintea cât și în timpul congresului. Henry M. Hyndman și alții au făcut eforturi deosebit de energice pentru a unifica cele două forțe; Engels a fost împotriva acestui lucru. Doi ani mai târziu, la Congresul de la Bruxelles, cele două grupuri s-au unit.

Congresul marxist a strâns la un loc multe dintre cele mai cunoscute personalități — bărbați și femei — din mișcarea socialistă mondială, cei care aveau să conducă mișcarea mun-

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, New York, 1932, pag. 13.

citorească mondială în cursul viitoarei generații și să se acopere de faimă sau de rușine în perioada istorică a Internaționala a II-a. Printre aceștia se găseau Keir Hardie din Anglia; Liebknecht, Bebel, Eduard Bernstein, Georg von Vollmar și Clara Zetkin din Germania; Jules Guesde, Lafargue, Vaillant și Longuet din Franța; Anseele și Vandervelde din Belgia; Andreas Costa și Cipriano din Italia; Victor Adler din Austria; Domela Nieuwenhuis din Olanda; Pablo Iglesias din Spania; Gheorghii Plehanov din Rusia¹. Gompers din Statele Unite, care fusese invitat să ia parte la congres, a trimis salutări ambelor congrese, îndemnându-le să-și unească forțele. Abe Cahan și Max Pine erau delegați din partea Sindicatului evreiesc unit din New York. La cele două congrese au participat și un mic număr de anarhiști.

Congresul marxist de la Paris a atras atenția lumii întregi și a trezit entuziasm în rândurile muncitorilor din toate țările. Muncitorii aveau să posede în sfârșit o organizație capabilă să ducă cu succes lupta împotriva capitalismului până la desființarea lui definitivă. Trebuia să fie o reînființare a Internaționala I, dar pe o bază cu mult mai largă și mai puternică. Chiar la congres, noua mișcare mondială a fost salutată ca o continuare a vechii Asociații Internaționale a Muncitorilor, de glorioasă amintire. La deschiderea congresului au fost aleși ca președinți comunardul Vaillant și veteranul mișcării socialiste, Liebknecht.

Lucrările congresului

Mult timp a fost rezervat ascultării rapoartelor diferitelor țări reprezentate la congres. Imaginea generală era aceea a unei mișcări muncitorești mondiale tinere, viguroase, în dezvoltare, optimiste. Sindicatele se dezvoltau în Europa și în America, aproape fiecare țară importantă își avea acum propriul ei partid socialist și socialiștii începeau să fie aleși în parlament în Germania, Danemarca și în alte țări. Era în general o situație promițătoare.

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism”, pag. 70.

Datorită numeroaselor rapoarte ale reprezentanților partidelor, nu s-a acordat prea mult timp discutării celor câteva rezoluții care au fost adoptate. Printre acestea menționăm rezoluția cu privire la desființarea armatelor permanente și înarmarea popoarelor. Într-o altă rezoluție se cerea introducerea zilei de muncă de 8 ore — revendicare pusă pentru prima oară în fața muncitorimii mondiale la Congresul din 1866 al Internaționalei I. O altă rezoluție se ocupa de problema acțiunii politice duse „cu ajutorul urnei electorale” și pe baza refuzului de a încheia compromisuri sau alianțe cu alte partide. Aceasta a stîrnit opoziția micilor grupuri de anarhiști, care se împotriveau luptelor politice în general și care, din această cauză, au fost excluși de la congres. A fost adoptată o rezoluție care sprijinea propunerea guvernului elvețian de a se crea o legislație internațională a muncii. O propunere a delegației franceze de a se aproba greva generală ca „început al revoluției socialiste” a întîmpinat o puternică opoziție din partea delegațiilor germani și a fost respinsă.

Cea mai importantă hotărîre a congresului a fost însă fixarea zilei de 1 mai ca zi de demonstrație a mișcării muncitorești internaționale. Această propunere, făcută de delegatul francez Lavigne, venea în sprijinul propunerii Federației americane a muncii de a se declara la 1 mai 1890 o grevă generală pentru ziua de muncă de 8 ore. Rezoluția congresului sună astfel: „Congresul hotărăște să organizeze o mare demonstrație internațională, astfel ca în toate țările și în toate orașele, într-o zi dinainte fixată, masele muncitoare să ceară organelor de stat reducerea prin lege a zilei de muncă la 8 ore și îndeplinirea hotărîrilor Congresului de la Paris. Întrucît Federația americană a muncii, la congresul ei de la St. Louis din decembrie 1888, fixase și ea o demonstrație asemănătoare pentru ziua de 1 mai 1890, această zi a fost fixată ca zi a demonstrației internaționale. Muncitorii din diferite țări trebuie să-și organizeze demonstrația în conformitate cu condițiile existente în fiecare țară”. Această hotărîre a fost reînnoită la congresele următoare și ziua de 1 mai a devenit marea sărbătoare de luptă a muncitorilor din lumea întreagă¹.

¹ Alexander Trachtenberg: „History of May Day”, New York, 1947.

Orientarea marxistă a congresului

Congresul de la Paris dovedise că marxismul devenise curentul dominant în mișcarea muncitorească mondială, în special în organizația sa politică. În cursul celor 13 ani care trecuseră de la dizolvarea Internaționalei I, se dezvoltaseră nenumărate organizații muncitorești noi, pentru a căror conducere în general se puneau speranțe în adepții lui Marx. Sub conducerea lui Marx și Engels, numărul marxiștilor crescuse simțitor și organele lor de presă periodice se înmulțiseră. Aceasta reprezenta un progres considerabil în comparație cu situația din perioada Internaționalei I, cînd marxiștii, o mîna de oameni, trebuiau să lupte neîncetat pentru linia lor politică împotriva diferitelor secte și devieri. Această hegemonie marxistă nu însemna însă că cele câteva secte care tulburaseră viața Internaționalei I fuseseră distruse complet; majoritatea lor își pierduseră însă forța dinainte. Proudhoniștii erau acum în mare măsură o amintire, blanquiștii nu reprezentau decît o fracțiune neînsemnată în Franța, lassalleienii își trăiau ultimele zile în Germania și în Austria, iar anarhiștii bakuniști — cei care încă nu deveniseră sindicaliști — formau o sectă aproape izolată.

Cei mai mulți marxiști erau în Germania, și partidul social-democrat din această țară își statornicise deja conducerea politică în Internaționala a II-a, conducere care va dăinui fără să fie contestată de nimeni pînă la constituirea Internaționalei Comuniste în 1919. După cum a remarcat Lenin mai tîrziu, clasa muncitoare germană a fost timp de aproape o jumătate de secol „modelul de organizare socialistă pentru întreaga lume”. Capitalismul german se dezvoltă cu repeziune. Partidul și sindicatele creșteau și ele rapid. Încă în anii Internaționalei I, în diferitele țări apăruseră mulți publicați marxiști noi (de obicei nu fără serioase lipsuri teoretice). Cel mai de seamă dintre ei a fost Karl Kautsky din Germania (1854—1938). Kautsky, care era ceh după tată și german după mamă, se născuse în Austria. După moartea lui Engels, el deveni conducătorul teoretic cel mai de seamă al Internaționalei a II-a. Curînd după Congresul de la Paris din 1889, Kautsky a scris celebrul program de la Erfurt al Partidului social-democrat german, care timp de mulți ani a servit drept

model celorlalte partide socialiste. Acest program, deși nu menționa revendicarea fundamentală de a se instaura o republică germană democratică și trecea cu vederea problema de însemnătate vitală a dictaturii proletariatului și a mijloacelor de desființare a sistemului capitalist, urma în toate celelalte privințe linia generală elaborată în marile opere teoretice ale lui Marx și Engels.

Ființînd într-o epocă mai revoluționară, Internaționala I a trebuit întotdeauna să se ocupe la congresele ei de problema revoluției, fie din cauza evenimentelor politice propriu-zise, fie din cauza presiunii exercitate de puternicele secte ultra-stîngiste din acel timp. Dar Internaționala a II-a din 1889, ducîndu-și activitatea într-o perioadă de dezvoltare relativ mai liniștită a capitalismului, nu simțea că revoluția proletară bătea atît de grăbită la ușa ei, deși mulți marxști (ca Hyndman din Anglia, pe atunci un sectar) credeau că revoluția europeană va fi înfăptuită înainte de sfîrșitul secolului al XIX-lea. Congresul din 1889, deși a adoptat în întregime țelurile revoluționare ale Internaționalei I, s-a ocupat în primul rînd de rezolvarea unor sarcini imediate ale luptei de clasă, ca lupta împotriva militarismului, lupta pentru ziua de muncă de 8 ore, pentru lărgirea drepturilor electorale ale muncitorilor, pentru legislația muncii și, desigur, pentru constituirea de sindicate, cooperative și partide muncitorești socialiste.

Pericolul de dreapta

Un flagel pentru Internațională au fost sectele puternice, nesupuse, pseudorevoluționare, ultrastîngiste, care au căutat să împingă înainte de vreme pe muncitori la o luptă pe viață și pe moarte cu clasa capitalistă. Nenorocirea pentru Internaționala a II-a, așa cum a reieșit, a venit însă din direcția opusă, de la oportuniștii de dreapta, care, paralizînd inițiativa de luptă a muncitorilor, voiau să reducă mișcarea muncitorească la o simplă anexă mic-burgheză a sistemului capitalist. Ultrastîngiștii erau un factor de mică importanță. Curentul de dreapta, care în cele din urmă va deveni dominant și va duce la pieire noua Internațională, s-a manifestat cel puțin în două direcții distincte, încă la congresul de constituire.

Prima dintre aceste manifestări de dreapta a fost faptul că „posibiliștii“ erau destul de puternici pentru a îndrăzni să-și țină congresul lor separat și astfel să conteste rolul conducător al marxștilor revoluționari în mișcarea muncitorească internațională. În timpul Internaționalei I exista o aripă dreaptă în germen (precum și puternice grupuri stîngiste), reprezentată de conducătorii oportuniști ai trade-unionurilor engleze — Odger, Cremer, Applegarth și alții — și de mișcarea lassalleiană din Germania, care nu era afiliată la Internațională. După cum am văzut, acest curent a pricinuit destul rău Internaționalei. Aroganța Congresului de la Paris al „posibiliștilor“ din 1889 a arătat cît de mult crescuse între timp acest primejdios curent de dreapta. Congresul „posibiliștilor“ nu a reușit să-și atingă țelurile imediate, dar însăși convocarea lui a fost o prevestire sinistră a gravelor primejdii care pîndeau în viitor.

A doua manifestare a curentului de dreapta a avut loc chiar la congresul marxist. Deși a trecut aproape neobservată, ea nu a fost mai puțin primejdioasă. Este vorba de faptul că delegații nu au reușit să creeze un centru internațional care să ducă activitatea în intervalul dintre congrese. Așa cum o vor arăta evenimentele ulterioare, timp de 12 ani noua Internațională nu a avut un comitet de conducere internațional, un stat-major mondial, un organ de presă internațional, nu a avut un statut al său, nici un program politic precis, nu a știut ce înseamnă îndeplinirea disciplinată a hotărîrilor și a fost lipsită pînă și de o denumire oficială.

În toate aceste privințe, Internaționala a II-a era cu mult în urma Internaționalei I, care, așa cum am arătat în capitolele precedente, avea o organizație internațională bine dezvoltată : un Consiliu general, un statut, un organ de presă, un program și o denumire. De fapt Internaționala a II-a rămăsese mult în urmă chiar față de concepția anarhistă despre o organizație internațională. Proudhoniștii și bakuniștii ceruseră cu insistență ca centrul Internaționalei să fie un birou de corespondență și statistică, dar Internaționala a II-a, atît la constituirea ei cît și un deceniu după aceasta, nu a ajuns nici măcar la acest minim de organizare pe plan mondial.

Ar fi fost, desigur, nefiresc ca Internaționala a II-a să creeze un centru mondial atît de puternic cum a creat Internaționala I la Congresul de la Haga din 1872 în lupta pe

viață și pe moarte pe care a dus-o împotriva bakuniștilor. Dar a nu crea în general nici un centru însemna a subestima considerabil internaționalismul și a acorda o prea mare importanță organizațiilor și activității politice naționale. Așa cum a dovedit-o marea catastrofă din 1914, acest lucru era cu atât mai periculos cu cât începuse să se simtă deja posibilitatea unei ciocniri armate între marile puteri ale lumii. Pericolul cel mai mare pentru muncitori în anii care au urmat era ca mișcarea muncitorească din diferitele țări să cedeze în fața presiunii crescînde a burgheziei respective.

Originea oportunistului de dreapta

Tendința oportunistă de dreapta în Internaționala a II-a, care mai târziu va cauza o înfrîngere atât de puternică mișcării muncitorești mondiale, a avut două izvoare principale. Primul și cel mai periculos dintre ele se afla în rîndurile muncitorilor calificați și ale birocrației sindicale, de care, prin salarii mai mari, patronii s-au folosit împotriva maselor largi ale clasei muncitoare pentru a zădărnici grevele, pentru a împiedica creșterea și unificarea sindicatelor și pentru a lupta împotriva conștiinței de clasă și a acțiunilor politice independente ale muncitorilor. Al doilea izvor al oportunistului de dreapta era numărul mare de intelectuali mic-burghezi, care căutau să facă carieră conducînd organizațiile politice ale muncitorilor și deținînd, ca reprezentanți ai muncitorilor, diferite posturi municipale, în aparatul de stat sau în guvern. Ei se străduiau neîncetat să reducă politica clasei muncitoare la revendicarea unor reforme moderate, acceptabile pentru mica burghezie și pentru capitaliști. În general, în timpul existenței Internaționalei a II-a, aceste două curente oportuniste au conlucrat din plin. Oportuniștii din sînul clasei muncitoare activau cu precădere — dar nu exclusiv — în sindicate, iar intelectualii mic-burghezi se manifestau mai ales pe tărîm politic. Ambele grupuri se bazau pe aristocrația muncitorească și tindeau să subordoneze interesele clasei muncitoare în întregul ei intereselor clasei capitaliștilor.

În momentul întemeierii Internaționalei a II-a, oportunistul de dreapta atinsese cel mai înalt stadiu de dezvoltare în mișcarea muncitorească engleză. Aceasta se datora, în pri-

mul rînd, faptului că în acea perioadă Marea Britanie era principala putere imperialistă. În această țară patronii aplicau pe scară foarte largă politica internă imperialistă de corupere a aristocrației muncitorești și a conducătorilor ei, folosind mai ales supraprofiturile stoarse din colonii. Efectele dăunătoare pentru clasa muncitoare ale acestei corupții materiale și ideologice erau foarte vizibile, așa cum arătasera cu mult înainte Marx, Engels și alții. Rothstein spune: „Deceniile al 9-lea și ultimul ale secolului trecut reprezintă nivelul cel mai scăzut la care a coborît conștiința de clasă a muncitorilor englezi. Ca și la mijlocul deceniului al 8-lea, acțiunile politice, chiar sub forma unor nevinovate candidaturi muncitorești, au fost complet abandonate. Muncitorii votau fie pentru liberali, fie pentru conservatori, și însuși cuvîntul «revoluție» provoca o ridicare disprețuitoare din umeri, dacă nu chiar injurii fățișe”¹. Încă în 1879 Engels scria lui Bernstein: „Trebuie să recunoaștem că în momentul de față nu există în Marea Britanie o adevărată mișcare a clasei muncitoare în sensul în care acest termen este înțeles pe continent”². Și aceasta în țara în care, cu o generație înainte, se născuse marea mișcare cartistă.

Linia politică a patronilor și a agenților lor — birocrații conservatori din sînul mișcării muncitorești — urmărea să țină clasa muncitoare sub tutela partidului liberal. Dar cînd în 1880 marxiștii, conduși de Henry M. Hyndman, formară un grup care în 1889 se transformă în Federația social-democrată, burghezia fu silită să-și schimbe puțin linia politică. Această schimbare s-a manifestat clar prin crearea în 1884 a Ligii fabienilor, condusă de Sidney Webb, George Bernard Shaw și alți intelectuali radicali mic-burghezi. Scopul principal al acestei organizații era de a goli marxismul de conținutul său revoluționar și de a face inofensivă lupta politică independentă a clasei muncitoare. Toate acestea erau de mare folos capitaliștilor. Propovăduind un socialism vag, evoluționist, fabienii atacau toate principiile marxismului revoluționar. Ținînd seama de ideologia nemarkxistă a muncitorilor din Marea Britanie, fabienii erau fățiș antimarxiști. Pearse,

¹ Theodore Rothstein: „From Chartism to Labourism“, pag. 255.

² Gustav Mayer: „Friedrich Engels“, pag. 268.

istoricul fabianismului, spune că prima realizare a societății fabienilor a fost să destrame vraja marxismului în Anglia¹.

Sidney Webb și colaboratorii săi apucaseră să facă „din socialism un lucru la fel de obișnuit și de accesibil pentru englezul de rând și respectabil ca și calitatea de membru al partidului liberal sau al partidului conservator”². Webb remarcă: „În Anglia era necesar ca socialismul să fie în concordanță cu cele patru operații aritmetice, cu cele 10 porunci și cu «Union Jack» (steagul englez. — *Nota Trad.*). Nu trebuie să existe nici un fel de confiscare”³. Webb a spus de asemenea: „Întemeietorul socialismului englez nu a fost Karl Marx, ci Robert Owen, iar Robert Owen nu a propovăduit «lupta de clasă», ci doctrina înfrățirii între oameni”⁴. Fabianismul, cu țelurile sale socialiste vagi, a fost o mișcare mic-burgheză reformistă, inofensivă pentru sistemul capitalist. Influența lui s-a extins rapid în rândurile conducătorilor trade-unioniști conservatori din perioada 1880—1890, și de fapt el continuă încă să ocupe o poziție dominantă în ideologia partidului laburist englez.

Și în Statele Unite oportunismul prindea rădăcini în mișcarea muncitorească. Exemple tipice de birocrați reacționari în cadrul mișcării muncitorești din această perioadă erau Terence V. Powderly și P. M. Arthur, conducătorul sindicatului muncitorilor feroviari, iar gomperșiții, care se aflau în fruntea Federației americane a muncii și deveniseră deja antisocialiști declarați, puneau bazele birocrăției lor ultracorpente din deceniile următoare. Existența în Franța a mișcării „posibiliștilor” dovedea că și în această țară începuse să se manifeste oportunismul de dreapta. Vor mai trebui să treacă doar câțiva ani pînă cînd încercările nerușinate ale burgheziei franceze de a corupe pe conducătorii socialiști din Franța să zguduie Internaționala a II-a din temelii.

Dintre toate marile state capitaliste, oportunismul era cel mai slab dezvoltat pe atunci în Germania. Acolo marxiștii controlau în modul cel mai ferm mișcarea muncitorească, atît în domeniul sindicatelor cît și în cel al activității politice,

¹ Edward R. Pearse: „History of the Fabian Society”, New York, 1916.

² „Fabian Essays”, prefață la ediția din 1908.

³ Citat de R. Palme Dutt în „Internaționala Comunistă” din 14 martie 1933.

⁴ „Documentele conferinței partidului laburist”, 1923.

și partidul avea cea mai puternică compoziție proletară¹. Aripa dreaptă era încă relativ puțin numeroasă și lipsită de influență. Aceasta se datora în primul rînd faptului că Germania, cu guvernul ei autocrat, semifeudal, era abia pe cale de a deveni o mare putere capitalistă, iar clasa conducătoare germană încă nu adoptase pe deplin politica caracteristică a coruperii aristocrației muncitorești și a birocrățiilor sindicali și politici.

În virtutea legilor împotriva socialiștilor, Partidul social-democrat german se afla încă în ilegalitate, situație care a întreținut spiritul de luptă al partidului și a făcut pe mulți carieriști oportuniști mic-burghezi să părăsească partidul. Sindicatele acționau și ele în condițiile unor aspre opreliști din partea legii. În deceniile următoare, o dată cu apariția imperialismului german, mișcarea muncitorească germană a fost coruptă profund și a devenit principalul izvor de infecție cu virusul oportunismului de dreapta în Internaționala a II-a. Dar în 1889 ea era încă cel mai puternic centru marxist din lume și Internaționala căuta în ea conducerea de care avea nevoie.

¹ Robert Michels: „Political Parties”, New York, 1915, pag 270.

BRUXELLES, ZÜRICH ȘI LONDRA
(1891—1896)

Congreșele al II-lea, al III-lea și al IV-lea ale Internaționalei a II-a s-au ținut respectiv la Bruxelles (august 1891), la Zürich (august 1893) și la Londra (iulie 1896). În general aceasta a fost o perioadă de dezvoltare rapidă a capitalismului în Europa și în Statele Unite. Industrializarea înainta rapid, capitalismul monopolist și imperialismul își instaurau rapid dominația, marile puteri își împărțeau între ele Africa. Anglia exporta intens capitaluri. A fost o perioadă de ascuțire a încordării internaționale între marile state și de intensificare a luptei de clasă în țările capitaliste.

Aceasta a fost de asemenea o perioadă de creștere rapidă a Internaționalei a II-a și a partidelor ei, a sindicatelor muncitorești și a cooperativelor. Întreaga mișcare muncitorească internațională a primit un puternic impuls în urma abrogării legilor împotriva socialiștilor în Germania printr-un decret adoptat de Reichstag cu 169 de voturi pentru și 98 contra la 25 ianuarie 1890¹. Printre grevele mai importante din această epocă a fost greva celor 200.000 de muncitori de la minele de cărbuni din Anglia din 1893. În Statele Unite lupta de clasă era deosebit de ascuțită. În această perioadă au avut loc greve înverșunate, ca aceea a metalurgiștilor din Homestead în 1892, greva generală de la New Orleans în 1892, marea grevă a minerilor din industria cărbunelui în 1893, greva generală a feroviarilor în 1894 și câteva greve la minele din vest la începutul ultimului deceniu al secolului trecut. Toate aceste mari greve americane au semănat ca înverșunare cu niște războaie civile locale.

¹ W. Pieck, *Reden und Aufsätze*, Berlin, 1948, pag. 316.

Creșterea oportunistului de dreapta

În această perioadă, Internaționala a II-a s-a menținut în general pe poziții marxiste, dar o caracteristică foarte semnificativă și tristă a celor trei congrese de care ne ocupăm a fost creșterea continuă a tendințelor de dreapta manifestate în cadrul lor. Această tendință, care mai târziu — peste două decenii — va avea consecințe dezastruoase pentru Internațională și, în general, pentru întreaga lume, s-a manifestat tot mai pronunțat în toate fazele celor trei congrese. Spre sfârșitul Congresului de la Londra, în sânul Internaționalei s-a conturat precis o aripă de dreapta, deși programul și organizarea ei nu erau încă elaborate. Nu a fost dezbateri importantă la aceste congrese în care să nu se simtă puternic o creștere a tendinței de dreapta.

Destul de clar s-a manifestat influența dreptei în problema zilei internaționale de 1 Mai, o problemă de primă importanță pentru muncitorii din întreaga lume. Oportuniștii germani și englezi s-au opus, atât la Congresul de la Bruxelles cât și la cel de la Zürich, însăși ideii instituirii unei sărbători muncitorești internaționale, la care, prin încetarea lucrului, muncitorii să-și arate puterea lor crescândă și să insiste asupra zilei de 8 ore și a satisfacerii altor revendicări imediate. Oportuniștii urmăreau să fixeze demonstrația de 1 Mai în prima duminică a lunii mai, ceea ce ar fi atenuat cu totul caracterul combativ al acestei sărbători. Lenz spune: „În raport cu forțele de care dispuneau, germanii au făcut mai puțin decât oricare alt partid pentru a traduce în viață hotărîrea Congresului de la Paris cu privire la ziua de 1 Mai”¹. În cele din urmă, la Congresul de la Zürich din 1893, germanii au lăsat problema zilei de 1 Mai la aprecierea partidelor respective, ceea ce însemna că ele aveau libertatea să-și pună în aplicare propria lor linie oportunistă. Delegația franceză și alte delegații au luptat energic împotriva minimalizării importanței zilei de 1 Mai. În cadrul acestor dezbateri și al altora, conducătorii germani au dat să se înțeleagă clar că în probleme de politică ei nu vor permite Internaționalei „să le dicteze”.

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 29.

O altă manifestare a forței oportunismului de dreapta la aceste trei congrese a fost atitudinea față de lupta împotriva anarhiștilor. Anarhiștii au fost mărul discordiei la congresele de la Bruxelles și Zürich, dar la Londra (1896) marxiștii i-au exclus în cele din urmă, adoptînd o rezoluție în care se cerea ca recunoașterea necesității luptei politice să constituie o condiție pentru primirea în Internațională. Anarhiștii nu au vrut să accepte această condiție și de aceea s-au retras pentru totdeauna. Termenii energici în care Bebel a formulat rezoluția ar fi putut să înlăture și uniunile anarho-sindicaliste, însă congresul a votat împotriva excluderii lor cu 57 de voturi contra 56¹. Internaționala a II-a ridică astfel, în mod just, o barieră împotriva extremei stîngi mic-burgheze, dar lăsa — lucru caracteristic — larg deschise porțile organizației pentru elementele de dreapta. Una dintre cele mai importante urmări ale acestei orientări a fost primirea ca membri în Franța, în 1894, a grupului Jaurès-Millerand-Viviani, care cuprindea 30 de deputați radicali burghezi (împotriva sfatului lui Engels). Acest pas reacționar va avea în următorii câțiva ani consecințe serioase pentru întreaga Internațională.

Lupta împotriva pericolului de război

Problema războiului a fost una dintre problemele de care mișcarea muncitorească mondială a trebuit să se ocupe încă la congresele Internaționalei I. Dar pe vremea aceea pericolul consta mai ales în războaiele naționale, ca, de pildă, amestecul Angliei în războiul civil din America din 1861, războiul dintre Prusia și Austria din 1866, războiul dintre Franța și Germania din 1870. Congresele Internaționalei a II-a au trebuit însă, chiar de la început, să facă față unui pericol mai mare de război: posibilitatea unui război imperialist european general. Marile puteri europene, care dobîndeau un caracter imperialist din ce în ce mai pronunțat și a căror lăcomie devenea tot mai nesățioasă, înghebau deja alianțe militare, care aveau să ajungă în cele din urmă la o ciocnire în primul război mondial din 1914, ciocnire prevăzută cu mult

¹ M. Kritsky: „L'Evolution du Syndicalisme en France“, Paris, 1908, pag. 237.

înainte de Engels¹. În 1882, Germania, Austria și Italia formară Tripla Alianță, iar din 1894 Franța, Rusia și Anglia au trecut la constituirea Triplei Antante, care s-a încheiat în cele din urmă în 1907. De aceea congresele socialiste internaționale de la Bruxelles, Zürich și Londra s-au ocupat pe larg de creșterea pericolului de război. Aici, în această problemă crucială, s-a manifestat în mod deosebit de ascuțit creșterea oportunismului de dreapta în Internaționala a II-a.

Pentru a se preîntîmpina amenințarea crescîndă a unui război european, rezoluțiile Congresului de la Bruxelles (1891) propuneau, în fraze revoluționare, ca muncitorii să protesteze viguros împotriva primejdiei de război și să-și întărească organizația lor internațională. Congresul de la Zürich (1893) a hotărît că muncitorii trebuie să lupte pentru o dezarmare generală, iar deputații lor în parlament să voteze împotriva creditelor de război. Congresul de la Londra (1896) a cerut desființarea armatelor permanente, înarmarea poporului, instituirea unor tribunale de arbitraj, referendum popular în problema războiului etc.

Acestor măsuri preventive, anarhiștii și anarho-sindicaliștii le-au opus la toate cele trei congrese proiecte de rezoluții care propuneau o grevă generală în caz de război. Principalul sprijinitor al acestui proiect a fost Domela Nieuwenhuis din Olanda. Nieuwenhuis (1846—1919) a fost deputată social-democrată în parlament pînă în 1894, cînd a trecut la anarhiști. Propunerile cu privire la greva generală urmau, în general, linia rezoluției adoptate de Congresul de la Bruxelles (1868) al Internaționalei I (criticată de Marx ca utopică în împrejurările de atunci). Această rezoluție chema pe muncitori să înceteze lucrul în cazul izbucnirii unui război în țările lor.

Propunerea cu privire la greva generală ca armă împotriva războiului a fost respinsă cu o mare majoritate de voturi la cele trei congrese (1891, 1893 și 1896), întîmpinînd o opoziție deosebit de puternică din partea germanilor. Conducătorii socialiști au folosit orice prilej pentru a ataca cu vehemență greva generală. La Congresul de la Zürich, Plehanov a formulat astfel poziția comisiei care a studiat problema: „În societatea actuală, o grevă generală este un

¹ Marx and Engels, Selected Correspondence, pag. 456.

lucru imposibil, deoarece proletariatul nu posedă mijloacele de a o duce la bun sfârșit. Pe de altă parte, dacă am fi în situația de a duce la bun sfârșit o grevă generală, proletariatul ar fi de acum stăpîn pe puterea economică și o grevă generală ar fi pur și simplu absurdă”¹.

Evident, după cum a susținut Marx și cum avea să arate cu multă claritate Lenin mai târziu, anarhiștii și sindicaliștii își făceau o iluzie crezînd că puteau să împiedice printr-o grevă generală războiul care se apropia; totuși respingerea în principiu de către Internaționala a II-a a grevei generale, devenită apoi linia social-democraților de dreapta, era o manifestare crasă de oportunism. Clasa muncitoare, evident, nu era dispusă să renunțe la această armă puternică, care fusese verificată de muncitorii englezi în lupta cartistă din 1842, de muncitorii americani în greva din 1886 pentru ziua de muncă de 8 ore, de muncitorii belgieni în greva din 1892 pentru dreptul de vot², și a cărei eficacitate o vor dovedi în anii următori muncitorii în multe părți de pe glob.

Concepția „apărării patriei”, care avea să servească drept bază ideologică a mării trădări din 1914, a început să se contureze încă în cursul acestor dezbateri împotriva războiului. Își croia drum ideea că Germania va trebui să se apere împotriva unui atac din partea Rusiei ultrareacționare aliate probabil cu Franța. În 1893 Engels s-a pronunțat în favoarea unei apărări naționale a Germaniei împotriva țarismului. Fără îndoială că la un astfel de război se referea Bebel atunci cînd a spus că „și-ar încinge sabia”, și Plehanov atunci cînd a afirmat că poporul rus va întîmpina armatele germane ca pe niște armate eliberatoare. Dar, așa cum a arătat Stalin, punctul de vedere al lui Engels se baza pe o iluzie. Războiul care se contura în ultimul deceniu al secolului avea să fie un mare război imperialist, iar felul în care social-democrații de dreapta germani se pregăteau să ia parte la acest război nu însemna participarea la un război revoluționar de eliberare a Rusiei, ci apărarea șovină a Germaniei burgheze.

¹ Citat de J. Lenz în „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 26.

² William H. Crook: „The General Strike”, Chapel Hill, 1931, pag. 58.

Reformismul contra ideologiei revoluționare

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, cînd capitalismul se dezvolta cu repeziciune și toate organizațiile muncitorești se întăreau, cînd la orizontul vieții politice nu se arătau semnele unei revoluții proletare apropiate, principalele sarcini erau, desigur, satisfacerea revendicărilor imediate ale luptei de zi de zi. Internaționala a II-a s-a orientat însă în mod clar spre dreapta, supraapreciind aceste revendicări parțiale și subapreciind dezvoltarea ideologiei marxiste. Aceasta echivala pur și simplu cu o negare a țelurilor revoluționare ale socialismului. Problema controversată, pe care a ridicat-o atunci aripa stîngă, era „reforme sau revoluție”, iar conducătorii Internaționalei sprijineau din ce în ce mai mult numai revendicările imediate ale muncitorilor în detrimentul ideologiei revoluționare.

La congresele Internaționalei din această perioadă, discutarea programului politic general se desfășura sub semnul „tacticii”; or, delegația germană se opunea în general unei discuții amănunțite, sub pretextul că problemele „tacticii” erau de competența diferitelor partide naționale. Încotro se îndrepta Internaționala sub raportul acestei probleme vitale se poate vedea foarte bine din rezoluția cu privire la problemele „tacticii” adoptată de Congresul de la Zürich (1893). Punînd tot accentul pe lupta pentru satisfacerea revendicărilor imediate, rezoluția, în mod caracteristic, ignora aproape cu desăvîrșire țelurile revoluționare ale socialismului. Lenz rezumă astfel situația: „Această rezoluție, care constituia un avertisment împotriva compromisului neprincipial și recomanda muncitorilor să nu piardă niciodată din vedere țelurile lor revoluționare, conținea totuși o concepție cu totul reformistă despre stat; nu distrugerea statului burghez și crearea unui stat proletar, ci transformarea organelor puterii capitaliste, adică a statului burghez cu burocrația sa și forțele sale armate, în mijlocul prin care să fie eliberat proletariatul”¹.

În Partidul social-democrat-german, partidul conducător al Internaționalei a II-a, tendința spre oportunismul de

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 33.

dreapta și spre reformism era mai evidentă decât la congresele Internaționalei. Documente ca „Manifestul Comunist” erau împinse tot mai mult pe planul al doilea, fiind considerate drept piese de muzeu. Această tendință a devenit vizibilă într-o serie de împrejurări. În primul rând, în problema programului de la Erfurt din 1891, care a fost scris de Kautsky și a devenit un model pentru partidele socialiste din lumea întreagă. Acest program, deși abunda în analize revoluționare, trecea ușor peste problema de bază — revoluția și dictatura proletariatului — sau o ignora cu desăvârșire¹. Acest program nu cerea instaurarea republicii germane. Un semnal deosebit de clar al pericolului a fost programul oportunist expus în aceeași perioadă de Georg von Vollmar. Situându-se pe o poziție asemănătoare cu cea a fabienilor englezi, principalii reformiști din cadrul Internaționalei, von Vollmar propovăduia satisfacerea treptată a revendicărilor parțiale ca drum spre socialism, propunea o alianță între partid și țărănimea înstărită, saluta Tripla Alianță ca pe o cheazășie a păcii și sprijinea politica de colaborare cu partidele burgheze. Partidul german a tolerat în rîndurile sale pe acest reformist mic-burghez.

O expresie deosebit de grăitoare a tendinței reformiste crescînde în mișcarea germană a constituit-o felul în care conducătorii oficiali ai partidului au ciuntit prefața scrisă de Engels în martie 1895 la lucrarea lui Marx „Luptele de clasă în Franța”. În această prefață, Engels sublinia dificultățile crescînde pe care progresul tehnicii militare moderne le ridică în calea luptei pe baricade în orașe — metoda tradițională de cîștigare a revoluțiilor. Publicînd acest material, ziarul „Vorwärts”, al cărui redactor era Liebknecht, a omis cîteva pasaje-cheie, lăsînd astfel să se înțeleagă că Engels (de acord cu aripa dreaptă) a renunțat la perspectiva luptei armate în revoluție. Trebuie să reamintim că conducerea partidului german a ascuns critica adusă de Marx programului de la Gotha din 1875, iar critica făcută de Engels programului de la Erfurt din 1891 nu a fost publicată decât după 10 ani².

¹ Vezi W. Pieck, Reden und Aufsätze, pag. 318.

² K. Marx und F. Engels, Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, 1953, pag. 586—587.

Pasajul cel mai important omis din prefața lui Engels sună astfel: „Înseamnă aceasta că în viitor lupta de stradă nu va mai juca nici un rol? Nicidecum. Înseamnă doar că din 1848 condițiile au devenit mult mai defavorabile pentru luptătorii civili și mult mai favorabile armatei. Așadar, în viitor o luptă de stradă nu va putea fi încununată de succes dacă această situație dezavantajoasă nu va fi compensată de alți factori. În consecință, ea va apărea mult mai rar la începutul unei mari revoluții decât în desfășurarea ei ulterioară și va trebui întreprinsă cu forțe mai mari. Acestea însă vor prefera atunci atacul deschis tacticii pasive de baricadă, așa cum s-a întîmplat în tot cursul marii revoluții franceze, la 4 septembrie și la 31 octombrie 1870 la Paris”¹.

Mulți ani după aceasta, denaturarea grosolană a prefeței lui Engels a fost folosită de reformiști în mod eficace în lupta lor împotriva aripii stîngi. Dar numeroasele revoluții care au urmat au arătat că, contrar celor susținute de oportuniștii social-democrați, tehnica militară înaintată a burgheziei s-a dovedit a nu fi un mijloc sigur de apărare împotriva popoarelor revoluționare răscolite, care au reușit aproape întotdeauna să atragă de partea lor o mare parte a forțelor armate.

Lupta stîngii

În sînul Internaționalei, unde combativitatea dreptei creștea, iar programul și organizarea ei se conturau tot mai precis, lupta stîngii nu a dat decât rezultate parțiale. Pe atunci, stînga, care în multe cazuri tindea să dea uitării cele mai importante învățăminte ale lui Marx și ale Internaționalei I, nu avea un program propriu precis. De asemenea ea nu se diferențiasă în mod clar de tendințele centriste care începușeră deja să se dezvolte. Această diferențiere a stîngii revoluționare de centrul șovăielnic — proces care necesita cel mai înalt nivel de discernămint politic — nu se putea produce și nu s-a produs pînă cînd lupta de clasă nu a atins o treaptă de dezvoltare mult superioară aceleia la care se afla atunci, adică pînă la primul război mondial și la revoluția rusă.

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 120—121.

În această perioadă, Bebel, Kautsky, Plehanov și alții, care aveau în cele din urmă să devină centrul, manifestau deja unele tendințe de dreapta. Dar ei mai împărțeau și unele teze fundamentale ale marxismului. Într-adevăr, ei se mândreau că sînt marxiști „ortodocși“. Încă nu dăduseră piept cu sarcinile revoluționare grele, cu luptele care aveau să cristalizeze poziția lor centristă și, în cele din urmă, să împingă pe adepții acestui curent la o alianță cu dreapta. Fără îndoială însă că încă pe atunci șovăielile crescînde ale marxiștilor „ortodocși“ — liderii curentului kautskist — au servit într-o anumită măsură drept paravan pentru aripa de dreapta.

Aripa „stîngă“ internațională din vremea aceea reprezenta deci o largă grupare amorfă care cuprindea mulți semi-oportuniști și reformiști în perspectivă, precum și luptători dîrzi ca Rosa Luxemburg, Clara Zetkin și Franz Mehring. Dar Kautsky, Guesde și Plehanov, conducătorii „ortodocși“ cei mai de seamă ai Internaționalei a II-a din timpul acela, nu aveau să devină niciodată comuniști. Această grupare largă căuta să lovească în pericolul principal: aripa tot mai puternică a extremei drepte, reprezentată de forțe ca fabienii în Anglia și adepții lui von Vollmar în Germania. Dar chiar în sînul stîngii se tolerau multe greșeli și devieri.

Engels, care pe atunci era la o vîrstă foarte înaintată, a condus această luptă generală a stîngii. Dar ajutorul pe care l-a primit de la conducătorii marxiști „ortodocși“, în special de la cei din Germania, a fost adeseori dubios. Kautsky, cu formulările sale îndoielnice din programul de la Erfurt, și Bebel și Liebknecht, care apărau cu înverșunare și fără spirit critic linia politică a partidului german, au subminat adesea lupta împotriva aripii drepte tot mai puternice din Germania și din Internațională.

Într-o scrisoare către Sorge din octombrie 1877, Marx critica oportunismul care luase naștere în Partidul social-democrat german. El spunea: „Un spirit nesănătos a început să se facă simțit în partidul nostru din Germania nu atît în mase, cît în rîndul conducătorilor (vîrfurile și «muncitorii»)“¹. Și Marx continua să schițeze o întreagă serie de tendințe primejdioase în sînul partidului. Într-o scrisoare către Bernstein

din martie 1883, Engels declara: „Chiar de la început noi am dus totdeauna o luptă înverșunată împotriva spiritului mic-burghez filistin din sînul partidului“¹. Critica necruțătoare făcută de Marx programului de la Gotha și mai tîrziu critica tăioasă făcută de Engels programului de la Erfurt sînt numai două momente din îndelungata luptă pe două fronturi dusă de acești doi mari conducători — împotriva dreptei și împotriva extremei stîngi — împotriva socialiștilor oportuniști englezi și a socialiștilor mic-burghezi germani, precum și împotriva bakuniștilor. Dar, cu toată lupta îndelungată dusă împotriva aripii drepte tot mai puternice, Engels nu și-a dat pe deplin seama că oportunismul pusese stăpînire în mod fatal pe partidul german. În iunie 1885 el îi scria lui Becker: „Într-o țară mic-burgheză ca Germania este inevitabil ca partidul să aibă o aripă de dreapta mic-burgheză «instruită», de care se va debarasa în momentul hotărîtor“². Din păcate însă, deși ulterior în multe lupte interne partidul a reușit să înfrîneze sau să înfrîngă aripa dreaptă, în momentul hotărîtor al crizei supreme, al necesității imperioase a unei acțiuni revoluționare hotărîte, în 1914, el nu a putut „să se debaraseze“ de aripa dreaptă coruptă.

Moartea lui Friedrich Engels

La 5 august 1895 muncitorimea mondială a fost zguduită de moartea lui Friedrich Engels. Engels a murit în Anglia, în vîrstă de 75 de ani, de cancer la gît. Corpul său a fost incinerat și, respectîndu-i-se dorința, cenușa sa a fost împrăștiată pe întinsul mării. Prin moartea acestui mare conducător marxist, muncitorimea mondială a pierdut un gînditor strălucit și un viteaz tovarăș de luptă al lui Marx³.

Engels și-a continuat activitatea politică aproape pînă în ziua morții. După moartea lui Marx, în 1883, Engels, renunțînd la lucrările științifice pe care plănuia să le mai scrie, și-a consacrat următorii 11 ani de viață redactării în formă definitivă a volumelor 2 și 3 din „Capitalul“. Marx nu reușise

¹ Op. cit., pag. 429.

² Marx and Engels, Selected Correspondence, pag. 439.

³ Reazanov: „Karl Marx și Friedrich Engels“, pag. 220.

¹ K. Marx und F. Engels, Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, 1953, pag. 364.

să termine decît o parte din marea sa operă, volumul întîi, lăsînd restul în mare parte sub forma unui număr imens de note numai parțial sistematizate. Engels s-a achitat în mod strălucit de sarcina de a da o formă încheată acestui material. În preajma morții sale, Engels se pregătea să scrie o istorie a Internaționalei I, dar, din păcate, moartea l-a răpit mai înainte de a se fi putut apuca de ea.

Engels era de asemenea foarte ocupat cu conducerea politică concretă de zi cu zi a mișcării muncitorești internaționale. În perioada dintre cele două Internaționale, el și Marx (pînă la moartea sa) au continuat să îndeplinească rolul de conducători ai fostului Consiliu general al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Chiar după crearea Internaționalei a II-a, Engels și-a continuat activitatea, căci, așa cum am arătat mai sus, noua Internațională a existat mai mult de 10 ani fără o organizație mondială oficială, fără un ziar și fără un sediu internațional. Engels era considerat de toți drept șeful mișcării socialiste mondiale și el a rămas ani de zile în strînsă legătură cu partidele socialiste din întreaga lume. El a vizitat Statele Unite și timp de mulți ani a fost un prieten apropiat și un sfătuitor al mișcării socialiste americane. Printre lucrările clasice ale marxismului sînt și nenumăratele sale scrisori adresate partidelor din Franța, Germania, Polonia, Spania, Rusia, Statele Unite și multe alte țări.

O minte strălucită, modest, neobosit, Friedrich Engels a adus o mare contribuție la formarea concepției despre lume a muncitorimii mondiale și la lupta ei. Numele său va rămîne înscris pe veci în amintirea proletariatului internațional, alături de cel al marelui său tovarăș de luptă, Karl Marx. Engels a fost unul dintre întemeietorii socialismului.

MIȘCAREA SINDICALĂ INTERNAȚIONALĂ

Sindicatul sînt principalele organizații de masă ale clasei muncitoare. Sindicatul pot să-și îndeplinească acest rol datorită faptului că ele sînt formate în masa lor din muncitori, sînt organizate în fabrici, direct la locul de producție, cuprind marea majoritate a muncitorilor și se preocupă în primul rînd de problemele care prezintă cel mai urgent interes pentru masele muncitoare: salariile, ziua de muncă, condițiile de muncă. Sindicatul sînt de obicei (dar nu întotdeauna) prima formă de organizare a clasei muncitoare într-o țară dată. Ele apar fie ca organizații muncitorești pe deplin încheiate, fie ca „societăți tovarășești“ preliminară.

Cînd sindicatul ajung în situația de a putea să întreprindă acțiuni politice, ele creează organizații politice sau sprijină pe cele deja existente: comisii parlamentare, partide muncitorești sau partide marxiste. Sindicatul ca atare nu sînt în stare să ducă cu succes campanii politice. Către 1900, sindicatul, care crescuseră în continuu, reușiseră să cucerască, după decenii de luptă, în unele țări din Europa apuseană și în Statele Unite recunoașterea formală a dreptului de a se organiza, dar în practică acesta era contestat încă cu înverșunare de către patroni, mai ales în Statele Unite. În Rusia și în general în Europa răsăriteană, în această perioadă sindicatul ființau în condiții de teroare și deci nu aveau o existență legală, deși muncitorii făceau eforturi eroice pentru a constitui astfel de organizații.

Anglia, unde capitalismul făcuse primul salt înainte, a fost țara de baștină a mișcării sindicale. Acolo existau sindicate încă de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Muncitorii din toate celelalte țări au avut multe de învățat de la clasa muncitoare engleză atunci cînd au trebuit să-și creeze propriile lor organizații muncitorești. Dar sindicatul lor au fost

de asemenea puternic influențate de condițiile naționale specifice. Încă la începutul secolului al XX-lea, sindicatele se împărțeau, în linii generale, în trei mari categorii: sindicatele pure, sindicatele social-democrate și organizațiile anarho-sindicaliste. În câteva țări europene existau și câteva mici sindicate catolice, organizate în principiu pe baza enciclicii din 1891 a papei Leon al XIII-lea, „*De rerum novarum*”.

Sindicalismul pur

Mișcarea sindicală pură, sau, cum o numea Lenin, „economismul” — mișcare care în forma ei clasică aproape nu mai există în prezent —, se caracteriza printr-o acceptare tacită sau fățișă a capitalismului, printr-o conștiință de clasă scăzută și printr-un spirit internaționalist slab. Ea se baza pe principiul protejării muncitorilor calificați în detrimentul masei largi a clasei muncitoare, principiu care era în deplină concordanță cu politica patronală de corupere a aristocrației muncitorești și a birocrăției sindicale. Sindicatele pure cuprindeau de obicei pe muncitorii calificați și erau în genere constituite pe o bază pur profesională, având un nivel scăzut de solidaritate de clasă; în caz de grevă ele se conduceau în general după principiul: „Fiecare pentru sine și dracul să-ia pe ceilalți”. Activitatea lor se limita numai la probleme economice elementare. Pe tărîm politic ele urmau îndeaproape păturile liberale ale burgheziei, și lozincă conducătorilor lor era: „Nici un fel de politică în sindicate”, adică nici un fel de linie politică a clasei muncitoare.

Acceptînd orînduirea economică burgheză, mișcarea sindicală pură își ducea existența de pe o zi pe alta, disprețuind teoria marxistă și neavînd nici un țel concret. Încă în 1883, Strasser (un fost socialist), colaborator apropiat al lui Samuel Gompers, a exprimat în fața unei comisii a Senatului american această politică primitivă a trade-unionismului în felul următor: „Nu avem țeluri finale. Ne ducem existența de pe o zi pe alta. Luptăm numai pentru obiective imediate, care pot fi realizate în cîțiva ani... Dorim să ne îmbrăcăm mai bine, să trăim mai bine și să devenim, în general, cetățeni mai buni”¹.

¹ A. Lozovski: „Marx și sindicatele”, pag. 104.

Patria trade-unionismului pur a fost Marea Britanie și dominiile ei — Canada, Australia, Noua Zelandă și Africa de sud —, precum și Statele Unite. Acest tip de mișcare sindicală a fost caracteristic pentru perioada de avînt a capitalismului, bazat pe libera concurență, și pentru primele stadii ale imperialismului, cînd a existat o neînsemnată îmbunătățire a salariului real, îndeosebi al muncitorilor calificați. Pe de altă parte, în primele faze ale capitalismului, în Marea Britanie și în Statele Unite, cînd clasa muncitoare era în curs de formare, sindicatele erau radicale, dacă nu chiar revoluționare, așa cum o dovedesc sindicatele americane militante din perioada 1830—1840 și marea mișcare cartistă din Marea Britanie din deceniul al 5-lea al secolului trecut. În 1900 numărul total al membrilor sindicatelor engleze era de 1.972.000¹, iar al sindicatelor americane de aproximativ 800.000, dintre care 580.000 făceau parte din Federația americană a muncii².

Prin 1900 clasa muncitoare din Anglia depășise cu mult faza trade-unionismului pur. Aceasta se datora în primul rînd dificultăților economice crescînde ale imperialismului britanic într-o lume în care concurenții capitaliști erau foarte puternici. Progresul mișcării muncitorești din Anglia se caracteriza printr-o politizare crescîndă: prin constituirea Federației social-democrate (Hyndman) în 1881 și a Ligii socialiste în 1882 (ambele marxiste), prin înființarea Partidului muncitoresc independent (Keir Hardie) (partid social-democrat revizionist) în 1893 și prin crearea de către sindicate a Comitetului reprezentativ muncitoresc în 1899. Din ultimele două organizații a luat naștere mai tîrziu Partidul laburist, cu o conducere net fabiană-oportunistă: MacDonald, Hardie, Burns, Snowden & Co.³ În general, trade-unionismul pur precedă cu mult apariției partidelor marxiste, deoarece pentru muncitorii din unele țări problema luptei politice pentru drepturile lor nu s-a pus atît de acut. Atunci cînd ajung în

¹ G. D. H. Cole, R. Postgate: „The British Common People”, pag. 531.

² „American Federation of Labor History Encyclopedia Reference Book”, Washington, D. C., 1919, pag. 63.

³ M. Beer: „The History of British Socialism”, vol. 2, pag. 320.

situația de a putea întreprinde acțiuni politice, ei creează largi partide muncitorești în loc să sprijine partidele de tip social-democrat.

În Statele Unite însă stadiul trade-unionismului pur a fost depășit mult mai încet. Aceasta se datora, în primul rând, poziției mai puternice a imperialismului american în economia capitalistă mondială. În nici o altă țară nu s-au manifestat mai puternic trăsăturile primitivismului sindical ca în Statele Unite. În 1900 Samuel Gompers (1850—1924), un dușman inveterat al socialismului, se afla la conducerea Federației americane a muncii. Mulți conducători sindicali, legați în mod fățiș de partidul democrat și de partidul republican, erau corupți într-un grad nemaîntâlnit în mișcarea muncitorească mondială. Acești conducători furau pe față bani de la sindicatele lor, vindeau patronilor „asigurări contra grevelor“, interziceau negrilor și femeilor intrarea în sindicate și angajarea în întreprinderile industriale, se înțelegeau cu corporațiile să împiedice pe muncitorii necalificați să se organizeze și conduceau sindicatele cu pistolul în mână. Colaborarea între clase era principiul lor, socialismul — marele lor dușman, iar sfințenia contractelor aprobate de sindicate — lozinca lor sacră. Ei au zădărnicit nenumărate greve cu politica lor trădătoare și au menținut sistematic mișcarea muncitorească într-o stare de neputință politică. Mulți dintre aceștia s-au îmbogățit prin diferite forme de mită și de corupție.

Între 1900 și 1901, socialiștii americani, rupînd-o cu partidul muncitoresc socialist sectar al lui De Leon, au întemeiat partidul socialist în frunte cu Debs și cu Hillquit. Dar socialiștilor nu le-a fost dat să smulgă conducerea politică a sindicatelor din mâna clicii corupte a lui Gompers. Astăzi, marea majoritate a sindicatelor americane, care și-au elaborat cel puțin programe politice elementare cu revendicări politice imediate și desfășoară o intensă activitate politică, nu mai pot fi considerate trade-unionuri pure. Dar vîrfurile lor conducătoare, care urmează o linie rigid antimarxistă, rămîn în general dușmani ai acțiunilor politice independente ale clasei muncitoare și sînt apărători fățiși și zeloși ai capitalismului american.

Mișcarea sindicală marxistă

În 1900 mișcarea sindicală social-democrată era predominantă aproape în toate țările de pe continent, de la marea Mînceii pînă în Rusia inclusiv, cu excepția țărilor latine și cu unele deosebiri naționale. În această privință sindicatele rusești constituiau un exemplu remarcabil, ele fiind cu mult mai revoluționare decît organizațiile muncitorești din Europa apuseană, dar despre ele vom vorbi mai încolo.

Sindicatele social-democrate din Europa, care se deosebeau în genere de cele din Statele Unite, aprobau perspectiva socialismului și, oficial sau neoficial, acceptau conducerea politică a partidelor social-democrate. Organizate pe principiul locului de producție și avînd o conducere centralizată, sindicatele aveau o fizionomie net politică. Caracterul lor politic mai accentuat se datora în parte influenței partidelor marxiste, dar și faptului că în aceste țări rămășițele feudalismului erau mult mai puternice, muncitorii trebuind să-și consacre o parte mult mai mare din activitatea lor decît cei din Anglia sau din Statele Unite pentru cîștigarea drepturilor politice elementare: dreptul de vot, de organizare, de grevă etc. Aceste sindicate erau create în general sub conducerea partidelor socialiste.

Sindicatele germane erau un model în această privință, iar sindicatele austriece le urmau îndeaproape. Primele sindicate germane au început să se formeze în majoritatea cazurilor, pe baza diferitelor profesii, încă în timpul revoluției din 1848. Ele au fost măturate de reacțiune după eșecul revoluției. Pe la mijlocul deceniului al 7-lea, sindicatele au început să crească din nou, deși încet, pînă cînd au fost lovite de legea împotriva socialiștilor din 1878, care le-a lichidat pe cele mai multe dintre ele și a desființat întreaga presă sindicală¹. Dar, la fel ca și Partidul social-democrat, sindicatele, după prima lovitură, au început să se întărească treptat. Cînd această lege represivă a fost abrogată (1890), sindicatele germane erau mai puternice decît oriînd, avînd un număr total de 280.000 de membri, organizați în 58 de uniuni naționale. În 1900 sindicatele germane aveau 680.000 de

¹ Karl Zwing: „Die Geschichte der Deutschen freien Gewerkschaften“, Iena, 1922, pag. 26.

membri și intrau într-o perioadă de creștere rapidă. În 1890, când a fost creată Federația generală a sindicatelor, Karl Liebknecht (1861—1920) a fost ales secretar general și a rămas în fruntea mișcării sindicale germane pînă la moartea sa, timp de 30 de ani.

Conducerea supremă a sindicatelor germane a devenit curînd oportunistă și în cele din urmă s-a transformat (din punct de vedere organizatoric, dacă nu teoretic) în cel mai puternic centru al revizionismului — politic și economic — din întreaga mișcare muncitorească germană. Conducătorii au instituit un strict control centralizat în sindicate, au redus democrația sindicală la minimum și au înăbușit sistematic orice manifestări ale combativității membrilor de rînd. Minimalizarea importanței demonstrației de 1 Mai a fost numai unul dintre numeroasele exemple ale acestei politici. Conducătorii sindicali social-democrați, deși declarau că sînt credincioși partidului, aprobau de fapt principiul „neutralității” sindicatelor și căutau să le construiască sub controlul lor personal birocratic, tendință care, după cum vom vedea, a adus multe prejudicii mișcării muncitorești germane. Aripa stîngă a luptat împotriva acestei tendințe separatiste și a insistat asupra unor strînse legături cu partidul.

Anarho-sindicalismul

Uniunile anarho-sindicaliste, care în 1900 constituiau de asemenea o tendință bine definită în mișcarea muncitorească, s-au dezvoltat pe baza proudhonismului și a bakunismului. Ele erau forma dominantă a asociațiilor sindicale muncitorești în Franța, Italia, Spania și Portugalia, deși în toate aceste țări sindicatele marxiste erau foarte puternice. În America latină — Cile, Argentina, Mexic etc. — anarho-sindicaliștii au exercitat o puternică influență asupra mișcării sindicale, iar începînd din 1905 au apărut tendințe anarho-sindicaliste și în Statele Unite, în Anglia, în Australia și în Canada, mai ales în rîndurile „Muncitorilor industriali ai lumii”. Principalii factori care au dat naștere unor puternice uniuni anarho-sindicaliste au fost în mare măsură aceiași care au generat anarhismul în general: înapoierea industrială, mica producție meșteșugărească, îngrădiri în

dreptul de vot, corupția politică extremă a guvernului, oportunismul social-democrat și metodele autoritare ale bisericii catolice.

Uniunile anarho-sindicaliste din acea perioadă se caracterizau prin țelurile lor revoluționare, năzuind spre o societate viitoare condusă de sindicate. Arma lor revoluționară era greva generală, care trebuia să se transforme în insurecție. Anarho-sindicaliștii erau adepți fervenți ai „acțiunilor directe” și erau împotriva activității politice. Ei se eschivau de la orice participare la alegeri sau la activitatea parlamentară. Recurgeau la sabotaj în timpul grevelor, dar mai ales sub forma încetinirii ritmului de muncă în fabrici. Din punct de vedere organizatoric, uniunile anarho-sindicaliste erau descentralizate și pe deplin autonome. Pentru desfășurarea acțiunilor comune, ele se bizuiau în mare măsură pe mișcarea spontană a maselor și pe activitatea organizată a „unei minorități militante”. Deși acceptau în linii mari principiile marxiste ale luptei de clasă, ideologia lor era în genere pătrunsă de concepții anarhiste și semianarhiste. Lenin a criticat anarho-sindicalismul pentru că refuza să se ocupe de „munca mărunță”, aștepta „zile mari” și dădea dovadă de „incapacitate de a stăpîni forțele care făuresc marile evenimente”.

Franța era principala citadelă a anarho-sindicalismului. Acolo sindicatele se născuseră cu tradițiile proudhonismului, blanquismului și bakunismului și aveau la activul lor un lung șir de lupte revoluționare. În Franța primele sindicate importante au apărut curînd după Comuna din Paris din 1871. Legea din 1884 acorda muncitorilor, deși cu unele îngrădiri, dreptul legal de a se organiza în sindicate. Dar aceasta, spune Lefranc, „nu făcea decît să legalizeze un fapt”¹, deoarece muncitorii formau sindicate fără să aștepte autorizația legală. Încă înainte de 1884 existau la Paris cinci federații naționale muncitorești. Mișcarea sindicală franceză s-a dezvoltat pe două linii organizatorice principale, adică a creat două sectoare naționale distincte: consiliile sindicale locale (*bourses du travail*) și federațiile naționale pe industrii și meșteșuguri. În 1895 mișcarea sindicală s-a unit în Confederația Generală a Muncii (C.G.T.).

¹ Georges Lefranc: „Histoire du Mouvement Syndical Français”, Paris, 1937, pag. 174.

Intemeietorul recunoscut al mișcării anarho-sindicaliste sau sindicale-revoluționare în Franța a fost Fernand Pelloutier, un „comunist anarhist“ care a formulat principiile ei generale. Georges Sorel, un intelectual francez, s-a apucat să teoretizeze anarho-sindicalismul, aportul său principal fiind glorificarea violenței ca scop în sine și concepția metafizică a grevei generale ca mit social¹. Mai târziu, ideile lui Sorel au jucat un rol important în fundamentarea ideologică a fascismului italian. Mișcarea sindicalistă franceză și-a formulat programul la Congresul de la Amiens (decembrie 1906), care a elaborat celebra „Charte d'Amiens“. Acest document declară că Confederația Generală a Muncii „pregătește eliberarea deplină folosind greva generală ca mijloc de acțiune și consideră că sindicatul, astăzi o organizație de rezistență, va fi în viitor organizația de producție și de repartiție, baza reorganizării sociale“². Tendințele sindicaliste din Italia și din Spania au urmat în linii generale modelul francez.

Spre o Internațională sindicală

Chiar de la începutul existenței lor, sindicatele din diferite țări au manifestat puternice tendințe internaționaliste. Tocmai frunțașii sindicali din Franța și din Anglia au fost aceia care au întemeiat în 1864 Internaționala I și au jucat totdeauna un rol important la congresele și în celelalte activități ale acestei organizații. Internaționala I s-a ocupat foarte mult de problemele luptei sindicale, și tocmai această activitate a ei a atras Uniunea națională a muncitorilor din Statele Unite. Ulterior, pe măsură ce sindicatele creșteau și se înmulțeau și Internaționala I se ocupa tot mai mult de probleme politice, s-a accentuat dorința de a întemeia o nouă Internațională, compusă numai din sindicate.

Această problemă a fost discutată la congresele Asociației Internaționale a Muncitorilor și ideea a fost adoptată la Congresul socialist mondial de la Gand, în septembrie 1877 (cap. 14), dar nu s-a realizat nimic concret. În tot cursul existenței sale, Internaționala I a primit afilierea sindicatelor.

¹ Georges Sorel: „Reflections on Violence“, Paris, 1915.

² Georges Lefranc: „Histoire du Mouvement Syndical Français“, pag. 256—257.

Internaționala a II-a a continuat și ea această practică, dar problema creării unei internaționale sindicale separate a fost discutată încă în 1893 și 1896 la Congresele de la Zürich și Londra ale Internaționalei a II-a. Între timp orientarea spre o organizație sindicală internațională s-a manifestat în mod concret prin constituirea unor conferințe și a unor secretariate sindicale internaționale. Începutul l-au făcut muncitorii de la fabricile de țigări în 1871¹, tipografii în 1889, minerii din industria carboniferă în 1890. În 1900 existau 17 asemenea secretariate², cuprinzând principalele profesii și ramuri industriale. Toate acestea au asigurat sindicatelor o anumită colaborare internațională pe care muncitorii o considerau indispensabilă.

Presiunea în vederea întemeierii unei internaționale sindicale atotcuprinzătoare a continuat să se intensifice. Lorwin spune: „Sindicaliștii din Marea Britanie și din Franța erau nemulțumiți din pricina dominației socialiștilor în Internaționala a II-a“³. Federația americană a muncii, care nici ea nu mergea pe calea trasată de social-democrația europeană, s-a pronunțat de asemenea pentru o mai strânsă colaborare sindicală internațională. În acest scop, Federația americană a muncii a propus să se țină un congres mondial al sindicatelor la Chicago, în același timp cu Tîrgul internațional din 1893. Acest plan a căzut după ce Congresul de la Bruxelles din 1891 al Internaționalei a II-a refuză să-l sprijine.

Principalii adversari ai ideii unei internaționale sindicale erau social-democrații conservatori aflați în fruntea mișcării muncitorești din Germania — mașina tot mai puternică a lui Legien. Văzînd orientarea antisocial-democrată a mișcărilor sindicale din Marea Britanie, Franța și America, aceștia se temeau că o mișcare internațională de sine stătătoare le va scăpa de sub control. Deși împinși înainte de mișcarea crescîndă în favoarea colaborării muncitorești internaționale, acești conducători sindicali germani au reușit, cel puțin pentru moment, să împiedice cristalizarea ei într-o internațională sindicală separată.

¹ Paul Umbreit: „25 Jahre Deutscher Gewerkschaftsbewegung 1890—1915“, Berlin, 1915, pag. 133.

² Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism“, pag. 98.

³ Op. cit., pag. 100.

La o mare conferință sindicală convocată la Copenhaga la 21 august 1901 pentru a discuta problema ținerii de congrese sindicale internaționale periodice, conducătorii germani au fost în fruntea celor care se opuneau creării unei internaționale sindicale. „Legien și majoritatea celor prezenți erau de părere că Internaționala a II-a era forul potrivit pentru discutarea marilor probleme muncitorești și că congresele sindicale internaționale nu erau necesare”¹. Dar după conferințele de la Stuttgart din 1902 și de la Dublin din 1903, ca urmare a cererilor tot mai insistente de a se crea o internațională sindicală, s-a adoptat propunerea de compromis de a se constitui un secretariat internațional al centrelor sindicale naționale. În anul următor, acest nou organ cuprindea 14 centre naționale, cu un număr de 2.378.955 de membri².

Acest secretariat, format din câte doi reprezentanți din partea fiecărui centru național, urma să se întrunească o dată la doi ani. El a împiedicat formarea unei largi organizații până după primul război mondial³. Secretarul general al secretariatului internațional era Karl Legien, conducător (de tipul lui Gompers) al mișcării sindicale germane. Tot acest domn omniprezent a devenit secretar general al Federației internaționale a sindicatelor, care, datorită presiunii franceze, engleze și americane crescînde, a fost creată în cele din urmă în 1913, dar nu a devenit un organ reprezentativ al mișcării sindicale mondiale decât în 1919, cînd a fost reorganizată. La izbucnirea primului război mondial, Federația internațională a sindicatelor cuprindea vreo 20 de centre naționale afiliate, cu aproximativ 7.500.000 de membri, singurele mișcări muncitorești importante neafiliate fiind cele din Japonia, Argentina, Bulgaria și Australia.

¹ Op. cit., pag. 101.

² Karl Zwing: „Die Geschichte der Deutschen freien Gewerkschaften”, pag. 119.

³ În august 1911, la Budapesta, sindicatul american „Muncitorii industriali ai lumii” („Industrial Workers of the World”) — al cărui delegat a fost William Z. Foster — a făcut încercarea de a participa ca reprezentant al mișcării muncitorești din Statele Unite, dar propunerea a fost respinsă, pentru ea votînd numai cei doi delegați ai Confederației Generale a Muncii din Franța.

IMPERIALISMUL

ȘI MILLERAND : PARIS (1900)

Congresul al V-lea al Internaționalei a II-a s-a întrunit la Paris în septembrie 1900. Capitalismul intrase din plin în faza imperialismului. Așa cum a arătat Marx cu mult înainte, capitalismul mondial, trecînd de faza inițială a liberei concurențe, devenise tot mai monopolist și, în cele din urmă, imperialist. Lenin spune : „În ce privește Europa, se poate stabili destul de precis momentul în care noul capitalism a luat definitiv locul celui vechi : începutul secolului al XX-lea”¹. În marea sa operă „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului”, scrisă în 1916, Lenin numește imperialismul „stadiul monopolist al capitalismului”, „epoca capitalului financiar”. El îl analizează și stabilește cele cinci trăsături esențiale ale lui :

„1) Concentrarea producției și a capitalului, care a atins o treaptă de dezvoltare atât de înaltă încît a creat monopolurile, care joacă un rol hotărîtor în viața economică ; 2) fuziunea capitalului banțar cu cel industrial și formarea, pe baza acestui «capital financiar», a unei oligarhii financiare ; 3) exportul de capital, spre deosebire de exportul de mărfuri, capătă o însemnătate deosebit de mare ; 4) se formează uniuni monopoliste internaționale ale capitaliștilor, care împart între ele lumea, și 5) terminarea împărțirii teritoriale a globului pămîntesc între cele mai mari puteri capitaliste”².

Creșterea capitalismului monopolist, adică a imperialismului, în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, se caracterizează prin dezvoltarea unui mare număr de carteluri, sindicate și trusturi industriale și financiare în toate marile țări capitaliste. În Statele Unite, care în 1900 întrecuseră cu mult Anglia din punct de vedere industrial, existau 440 de trusturi cu un

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 22, ed. P.M.R. 1952, pag. 196.

² Op. cit., pag. 261.

capital de 20 de miliarde de dolari¹. În anii următori au apărut multe alte asemenea trusturi. În 1896 existau în Germania 250 de carteluri monopoliste; acest număr s-a ridicat la 385 în 1905 și a continuat să crească rapid. În 1870 cele trei bănci mai mari din Franța aveau 64 de sucursale cu depuneri în sumă totală de 427.000.000 de franci, iar în 1909 aceste bănci aveau 1.229 de sucursale cu depuneri în valoare de 4.363.000.000 de franci. În Anglia, deși ritmul de dezvoltare rămăsese în urma celui al Statelor Unite și al Germaniei, s-a produs de asemenea o puternică extindere și consolidare a industriei și a băncilor. Este caracteristic faptul că prin anul 1900 marii bancheri-industriași deveniseră nu numai adevărații stăpîni ai industriei, ci și stăpîni ai guvernelor marilor puteri capitaliste.

Epoca imperialismului, caracterizată printr-o creștere și monopolizare intensă a industriei și prin dominația oligarhiilor financiare în principalele țări capitaliste, a adus de asemenea cu sine, pe diferite căi, penetrația economică și politică organizată a marilor puteri în țările mai puțin dezvoltate și subjugarea acestora de către ele. S-a intensificat exportul de capital. Acesta dădea puterii exportatoare posibilitatea să ocupe poziții de comandă în țara importatoare. În această privință Marea Britanie deținea locul de frunte, totalul investițiilor ei în străinătate ridicându-se de la aproximativ 200.000.000 de lire sterline în 1850 la aproximativ 2 miliarde de lire sterline în 1905² și la 4 miliarde de lire sterline în 1913. În afară de aceasta, rețeaua de carteluri a cuprins țările slab dezvoltate, ale căror piețe și bogății naturale au fost împărțite între monopolurile imperialiste.

Cel mai important din toate acestea a fost însă faptul că puterile imperialiste au început să-și împartă între ele diferitele teritorii slab dezvoltate din lume ale căror popoare nu se puteau apăra. În ultimul pătrar al secolului al XIX-lea, Africa și Polinezia au fost luate aproape în întregime în stăpînire de către statele imperialiste nesățioase. Potrivit lui Hobson, din 1884 pînă în 1900 Anglia a acaparat un teritoriu de 3.700.000 de mile pătrate, cu o populație de 57.000.000; Franța a dobîndit 3.600.000 de mile pătrate, cu o populație

de 36.500.000; Germania 1.000.000 de mile pătrate, cu o populație de 17.000.000; Belgia 900.000 de mile pătrate, cu o populație de 30.000.000, și Portugalia 800.000 de mile pătrate, cu o populație de 9.000.000¹.

Unul dintre aspectele cele mai dinamice ale acestei creșteri și dezvoltări a sistemului capitalist a fost acela că, la fel ca întotdeauna, sistemul capitalist s-a dezvoltat într-un ritm foarte deosebit în diferitele țări. Această discrepantă era conformă cu legea dezvoltării inegale a capitalismului, descoperită de Lenin în 1915: „...Unele țări, care altădată ocupau primul loc, își dezvoltă industria relativ încet; altele, odinioară înapoiate, ating prin salturi nivelul celor dintii și-l depășesc“².

„În 1880 — spune Eaton — producția de fontă în Marea Britanie era de 7.700.000 de tone față de 2.500.000 de tone în Germania și 3.800.000 în S.U.A.; în 1913 producția de fontă crescuse în Marea Britanie la 10.300.000 de tone, în Germania la 19.300.000 și în Statele Unite la 31.000.000“³. „Capitalul financiar și trusturile nu slăbesc, ci accentuează deosebirea dintre ritmul de dezvoltare a diferitelor părți ale economiei mondiale“⁴. Această inegalitate a dezvoltării capitaliste agravează foarte mult conflictele ascuțite dintre puterile imperialiste și este una dintre cauzele principale ale războaielor imperialiste în epoca modernă. Căci, după cum arată Lenin, „din moment ce raportul de forțe s-a schimbat, în ce mai poate consta, în condițiile capitalismului, rezolvarea contradicțiilor dacă nu în *forță*?“⁵. Primele conflicte armate din această lungă perioadă, prevestind începutul războaielor imperialiste ultra-prădalnice în general, au fost războiul hispano-american din 1898, războiul anglo-bur din 1899, războiul de intervenție al marilor puteri în China din 1900 și războiul ruso-japonez din 1904.

De o deosebită importanță pentru mișcarea muncitorească mondială în perioada apariției imperialismului este și faptul că atunci s-au ivit tendințe de creștere a inegalității dintre

¹ Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 22, ed. P.M.R. 1952, pag. 251.

² „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 234.

³ John Eaton: „Political Economy“, pag. 151.

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 22, ed. P.M.R. 1952, pag. 268.

⁵ Ibid.

¹ J. Moody: „The Truth About the Trusts“, New York, 1904, pag. 477.

² John Eaton: „Political Economy“, New York, 1949, pag. 147.

salariile muncitorilor calificați și cele ale muncitorilor necalificați din principalele țări capitaliste. În ultimul pătrar al secolului al XIX-lea — perioadă de mare expansiune industrială și de exploatare tot mai intensă a muncitorilor — salariile reale au crescut încet în principalele țări capitaliste. Urmînd exemplul patronilor englezi, capitaliștii foloseau o parte din supraprofiturile stoarse din colonii pentru a favoriza pe muncitorii calificați din metropolă și a slăbi astfel combativitatea și solidaritatea clasei muncitoare în întregul ei. Pretutindeni însă marea masă a muncitorilor trudeau în mizerie. Astfel, pe cînd în Germania salariile reale ale clasei muncitoare (în general salarii de mizerie) au crescut de la 100 în 1887 la 105 în 1909, cele ale aristocrației muncitorești s-au ridicat la 113 în aceeași perioadă¹. O situație asemănătoare exista și în celelalte țări capitaliste. Ea a avut consecințe profunde asupra politicii muncitorești, deoarece social-democrații oportuniști de dreapta își bazau teoriile lor revizioniste și politica de colaborare între clase pe situația relativ mai prosperă a aristocrației muncitorești în dauna mișcării muncitorești de masă. Ulterior, însă, această tendință în sistemul de salarizare va fi abandonată.

Cazul Millerand

În această perioadă de avînt al capitalismului și de dezvoltare a imperialismului, oportunismul de dreapta s-a intensificat atît în partidele socialiste din principalele țări capitaliste cît și în întreaga Internațională a II-a. Acest proces a atins punctul culminant la Congresul de la Paris din 1900, care s-a ocupat de comportarea lui Alexandre Millerand în Franța și a lui Eduard Bernstein în Germania. Luptele duse în jurul acestor doi oportuniști, primele lupte cu adevărat internaționale dintre dreapta și stînga în Internaționala a II-a, au zguduit organizația de sus și pînă jos și au amenințat să scindeze mișcarea.

La început marxismul a întîmpinat greutăți în Franța din cauza puternicelor curente proudhoniste, blanquiste, ba-

kuniste, broussiste, anarho-sindicaliste și altele. În 1898 existau în Franța nu mai puțin de 5 partide socialiste, reprezentînd diferite grupuri. Aceste partide erau conduse de personalități ca Guesde, Vaillant, Allemane, Brousse și Jaurès. Abia în 1905 cele cîteva grupuri s-au unit și au format Partidul socialist unit francez.

Jules Guesde și Jean Jaurès au fost cei doi proeminenți conducători de partid care au stat în centrul luptei duse în jurul problemei millerandismului. Guesde (1845—1922), care sprijinise Comuna, a devenit marxist în 1878 și a intrat în partid la începutul deceniului al 9-lea, fiind unul dintre pionierii săi. Guesde a fost un dogmatic și un sectar — unul dintre marxiștii „ortodocși”. Jaurès (1859—1914), care a fost profesor de filozofie la Universitatea din Toulouse, a devenit socialist în 1890, iar mai tîrziu a fost unul dintre fondatorii organului partidului, „L'Humanité”. El făcea parte din aripa dreaptă extremă a partidului, socialismul său avînd o pronunțată nuanță de republicanism mic-burghez.

Fondul pe care s-a desfășurat cazul Millerand a fost faimoasa afacere Dreyfus. Lui Alfred Dreyfus, un ofițer evreu din armata franceză, militarii reacționari i-au înscenat un proces de trădare. El a fost condamnat și deportat pe insula Dracului. Acest caz de antisemitism a provocat o puternică reacție în Franța și în întreaga lume. Ca urmare a mării indignări pe care această afacere scandaloasă a stîrnit-o în Franța și în străinătate, Dreyfus a fost în cele din urmă eliberat, iar în 1906 reabilitat complet.

La început, Guesde, credincios concepțiilor sale sectare de stînga, s-a situat pe poziția că afacerea Dreyfus nu trebuia să constituie o preocupare a proletariatului și s-a ținut la o parte de ea. Jaurès și grupul său de dreapta — Partidul socialist independent —, adoptînd o poziție diametral opusă, declarară că era în joc soarta democrației franceze, și în 1899, fără măcar să consulte partidul, permisera tovarășului lor de idei, Millerand, să accepte postul de ministru al comerțului în cabinetul Waldeck-Rousseau. În același cabinet a intrat și Gallifet, călăul comunarilor. Imediat după intrarea lui Millerand, guvernul și-a dezvăluit caracterul său reacționar, dînd ordin poliției să tragă în muncitorii greviști din Martinica și din Chalons.

¹ H. Marks, în „The Journal of Modern History” din septembrie 1939.

Înfrîngerea stîngii la Congresul de la Paris

Cazul Millerand a stat în centrul atenției Congresului din 1900 al Internaționalei a II-a. Congresul tocmai adoptase o rezoluție prin care se limitau posibilitățile de coalizare cu partidele burgheze. În cursul discuțiilor purtate în jurul cazului Millerand s-au precizat trei poziții. Prima poziție, expusă în rezoluția lui Guesde, condamna în principiu acțiunea lui Millerand, declarînd că congresul „permite proletariatului să participe la guvernele burgheze numai dacă își asigură locuri de deputați prin propriile sale forțe și pe baza luptei de clasă și interzice orice participare a socialiștilor la guvernele burgheze, față de care socialiștii trebuie să adopte o atitudine de opoziție neînduplecată”. Poziția lui Guesde a fost puternic sprijinită de Vaillant și de Rosa Luxemburg. Aceasta din urmă a declarat: „Social-democrația, prin însăși natura ei, trebuie să joace în societatea burgheză rolul unui partid de opoziție. Ea poate să ajungă pe primul plan ca partid de guvernămînt numai pe ruinele statului burghez”¹.

Al doilea punct de vedere, acela al extremei drepte, era reprezentat de Jaurès, cu elocința sa obișnuită. Ca și Guesde, Jaurès a ridicat această problemă ca o chestiune de principiu, dar de pe o poziție opusă. El a apărut energic coalițiile Partidului socialist cu partidele burgheze și a aprobat intrarea lui Millerand în cabinetul francez. Jaurès a declarat că prin această acțiune Millerand și adepții săi au salvat republica și a afirmat că o asemenea participare la un guvern capitalist reprezintă începutul revoluției socialiste.

Al treilea punct de vedere — centrist — era reprezentat de Kautsky. Acesta a prezentat un proiect de rezoluție (cunoscut sub denumirea de rezoluția de *cauciuc*) în care susținea că problema în discuție nu era o problemă de principiu, ci una de tactică. El spunea: „Congresul nu este dator să ia o hotărîre în această problemă”. După ce lăsa astfel porțile larg deschise pentru manevre oportuniste ca acelea ale lui Millerand, rezoluția lui Kautsky se declara împotriva oricărui socialist care „ajunge ministru independent de partidul său

sau atunci cînd încetează să mai fie reprezentantul partidului” într-un astfel de caz el trebuie să demisioneze.

În timp ce stînga ataca cu înverșunare proiectul de rezoluție al lui Kautsky, dreapta, inclusiv Jaurès, se declara pentru el. În cele din urmă el a fost adoptat cu 29 de voturi pentru și 9 contra. Fiecare țară avea dreptul la două voturi; Bulgaria și Irlanda au folosit ambele voturi împotriva rezoluției, în timp ce Franța, Polonia, Rusia, Italia și Statele Unite¹ au folosit fiecare numai cîte un vot împotriva ei².

Aceasta a fost o dureroasă înfrîngere pentru stînga. Ea a netezit calea pentru alți trădători oportuniști de teapa lui Millerand. După cum remarca Lenz, „aceasta a fost prima mare înfrîngere pentru aripa revoluționară a Internaționalei”. Această luptă istorică a dezvăluit creșterea pericolului centrist și de dreapta. Kautsky, care înainte fusese în majoritatea cazurilor de partea stîngii împotriva oportunismului de dreapta, purta răspunderea directă pentru înfrîngerea stîngii, întrucît capitulase în principiu în fața dreptei, încercînd în același timp să-și motiveze atitudinea printr-o frazeologie de stînga. Aceasta era o prevestire a funestului rol centrist pe care Kautsky avea să-l joace în anii următori. Cît despre Millerand, refuzînd să demisioneze din guvern, el a fost exclus din partid și, timp de mulți ani, a slujit pe capitaliști ca trădător care a dat clasa muncitoare pe mîna dușmanilor ei de clasă. El a murit în 1943, cîstit de clasa capitalistă și lășînd în urma sa un nume care rămîne pentru clasa muncitoare internațională un simbol al trădării mișcării muncitorești.

Lupta împotriva militarismului și războiului

La fel ca toate celelalte congrese ale Internaționalelor I și a II-a. Congresul din 1900 s-a ocupat de creșterea pericolului militarismului și al războiului. Această amenințare crescîndă era un fenomen specific pentru începutul perioadei imperialismului. Rosa Luxemburg a prezentat principalul proiect

¹ Partidul socialist muncitoresc a votat împotriva proiectului de rezoluție al lui Kautsky, iar partidul socialist în favoarea lui.

² Vezi J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 50.

¹ Citat de J. Lenz în „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 44.

de rezoluție în această problemă. În el se analizau cauzele în virtutea cărora capitalismul generează războaie și se propuneau trei măsuri principale pentru a lupta împotriva lui. Acestea erau : educarea și organizarea tineretului, obligația deputaților socialiști în parlament de a vota împotriva creditelor militare și organizarea de demonstrații unite împotriva războiului în timpul crizelor internaționale. Rezoluția a fost adoptată în unanimitate.

Ca de obicei, un mic grup de delegați, în special din țările latine, au propus greva generală ca principală metodă de luptă împotriva războiului. Această propunere a fost respinsă. Conducătorul sindical german oportunist Karl Legien a rostit un discurs în care se declara în principiu împotriva grevei generale. Lupta pentru adoptarea grevei generale ca armă principală împotriva războiului era condusă de francezul Aristide Briand, pe atunci un frazeolog gălăgios, care în cursul său avea să devină renegat.

Cu toată înfrângerea suferită de stînga în legătură cu cazul Millerand (datorită trădării lui Kautsky), la congres au predominat tendințele de stînga. Acest lucru s-a vădit în rezoluțiile adoptate în problema militarismului și în aceea a colonialismului. În această din urmă problemă, congresul s-a situat pe poziția că muncitorii trebuie să lupte activ împotriva politicii coloniale a statelor imperialiste și că în țările coloniale trebuie să fie create partide socialiste. Pînă atunci Internaționala a II-a neglijase în mod nejustificat situația popoarelor coloniale. De fapt această organizație nu va putea niciodată să elaboreze un program efectiv de luptă pentru eliberarea popoarelor exploatare din colonii la care să participe și ele însele ¹.

Biroul socialist internațional

O măsură importantă adoptată de Congresul din 1900 a fost constituirea Biroului socialist internațional (B.S.I.). Timp de un deceniu, încă de la întemeierea ei în 1889, Internaționala a II-a a existat fără vreun centru mondial organizat. Aceasta a fost o slăbiciune fundamentală și în permanență au fost ex-

¹ Op. cit., pag. 51

primate cereri ca această lipsă politică și organizatorică evidentă să fie remediată. În cele din urmă a fost constituit Biroul socialist internațional ¹.

B.S.I.-ul și-a stabilit sediul la Bruxelles. El avea în frunte un secretar salariat și dispunea de un buget anual de 10.000 de franci. Din birou făceau parte cîte doi reprezentanți ai fiecărei delegații naționale participante la congres, adică aproximativ 50—70 de persoane. El urma să se întrunească de patru ori pe an, iar în intervalul între adunări biroul trebuia să fie condus de Comitetul executiv al Partidului muncitoresc belgian. Președinte era Vandervelde, iar secretar Camille Huysmans, amîndoi belgieni. O dată cu constituirea B.S.I.-ului s-a hotărît că la Internațională puteau să se afilieze numai acele organizații — partide, syndicate, cooperative etc. — care recunoșteau principiile generale ale socialismului. S-a hotărît de asemenea ca toate congresele cunoscute în trecut sub denumiri diferite să se numească în viitor congrese internaționale socialiste.

Biroul socialist internațional reprezenta un pas înainte, totuși el nu se putea compara nici pe departe cu Consiliul general al Internaționalei I. Acesta din urmă fusese un adevărat organ conducător, care cultivase un spirit de internaționalism și de luptă, pe cîtă vreme Biroul nou creat nu putea fi caracterizat altfel decît ca un centru de corespondență și de statistică. Deși în anii următori Biroul socialist internațional a mai fost lărgit întrucîtva, acționînd ca un fel de arbitru în disputele dintre diferitele partide naționale, funcțiunile lui au rămas foarte limitate. Sarcinile secretarului erau de a convoca congresele, de a publica rezoluțiile, rapoartele și procesele-verbale, de a strînge informații etc. Biroul nu era un organ care să poată să traducă în viață sau să interpreteze hotărîrile congreselor. În această privință partidele naționale și celelalte organizații afiliate aveau deplină libertate de acțiune.

Stîncă de care s-a zdrobit în cele din urmă Internaționala a II-a a fost șovinismul. Încă de la crearea Internaționalei a II-a, internaționalismul se găsea la un nivel foarte scăzut. Partidul german și alte partide mari insistau asupra unei autonomii aproape depline în activitatea lor. Incapacitatea In-

¹ Lewis L. Lorwin : „Labor and Internationalism“, pag. 83.—88

ternaționalei de a crea timp de 11 ani un centru internațional și faptul că atunci când a creat un Birou a refuzat să-i acorde împuterniciri de organ conducător au fost urmări ale pericolului latent al naționalismului burghez în diferitele partide și au contribuit la creșterea lui. Falimentul Internaționalei a II-a în 1914 a fost rezultatul final al acestei tendințe generale.

CAPITOLUL 19

REVIZIONISMUL LUI BERNSTEIN : AMSTERDAM (1904)

Problema centrală care s-a pus în fața Congresului Internaționalei a II-a ținut la Amsterdam în 1904 a fost problema revizionismului lui Bernstein. Această varietate a oportunismului, înrudit în mod organic cu acela al lui Millerand, era un produs direct al apariției imperialismului în general și al imperialismului german în particular. Ea era de asemenea rodul tendințelor de dreapta care se manifestaseră încă de la întemeierea Internaționalei a II-a.

Eduard Bernstein (1850—1932), un fost funcționar de bancă și fiu al unui inginer feroviar, s-a născut în Germania. Cât timp a fost în vigoare legea împotriva socialiștilor, el a trăit în exil în Anglia, unde a lucrat în colaborare cu Engels și a editat revista „Sozialdemokrat“. Pornind de la unele trăsături caracteristice ale perioadei timpurii a imperialismului, Bernstein a tras concluzia că marxismul era complet greșit. Printre aceste trăsături semnalate de Bernstein erau expansiunea rapidă și relativa stabilitate a sistemului capitalist, dezvoltarea rapidă a marilor trusturi, mica creștere a salariului real al muncitorilor, în special al muncitorilor calificați, marea dezvoltare luată de organizațiile economice și politice ale clasei muncitoare, cucerirea de către muncitori a anumitor drepturi democratice, mai ales a dreptului de vot, și creșterea „noii clase de mijloc“ (intelectuali, tehnicieni etc.). Pe baza acestor trăsături noi, Bernstein, care la Londra se aflase sub puternica influență a fabienilor englezi, a emis teoria potrivit căreia capitalismul, în loc să devină perimat și reacționar, se va transforma treptat în socialism.

Mergând mult mai departe decât oportunismul anterior al lui Vollmar și pretinzând în același timp că este marxist (din cauza largii popularități de care se bucura marxismul în rîndurile clasei muncitoare germane), Bernstein s-a apucat „să re-

vizuiască“ (adică să distrugă) marxismul din rădăcini atât în domeniul teoriei cât și în domeniul practicii. El și-a expus pentru prima oară ideile sale în mod oficial în octombrie 1898, într-o scrisoare adresată Congresului Partidului social-democrat german de la Hanovra. În 1899 el a scris o carte intitulată „Premisele socialismului“, în care și-a expus teoria sa revizionistă.

Bernstein combătea teoria marxistă a plusvalorii, respingea teoria luptei de clasă și concepția materialistă a istoriei, nega legea concentrării capitalului și susținea că clasa de mijloc, în loc să decadă, se întărea. El sprijinea patriotismul burghez, aproba oportunismul lui Millerand și dădea binecuvântarea sa imperialismului și colonialismului. El ataca în mod deosebit teoria marxistă a pauperizării relative și absolute a clasei muncitoare, interpretând ca realizări pozitive și progresiste îmbunătățirile vremelnice și neînsemnate ale salariului real în perioada avântului imperialismului german. Ridicându-se împotriva termenului „dictatura proletariatului“, Bernstein declara că revoluția era pe cât de inutilă, pe atât de imposibilă. El se folosea în special de forma denaturată a articolului lui Engels (vezi cap. 16) în care sublinierea piedicilor mai mari care se ridicau atunci în calea luptei de baricade apărea ca o renunțare la ideea oricărei revoluții.

Bernstein reprezenta o atitudine „gradualistă“ în problema trecerii spre „socialism“, înrudită îndeaproape cu aceea a fa-bienilor din Marea Britanie. El spunea : „Înaintarea treptată prezintă mai mari garanții pentru un succes trainic decât o ciocnire catastrofală“¹. El declara că pentru el țelul final, socialismul, nu însemna nimic, iar mișcarea de fiecare zi însemna totul. (Gompers spunea în esență același lucru). Instituțiile rigide ale feudalismului au trebuit să fie distruse prin violență, cum de fapt s-a și întâmplat, dar „instituțiile flexibile“ ale capitalismului nu trebuie „decît să fie dezvoltate mai departe“. Negînd realitatea luptei de clasă, Bernstein pune la baza programului său colaborarea între clase, afirmînd că „într-o democrație dreptul de vot face ca membrii ei să fie asociați în comunitate și că aceasta trebuie să ducă în cele din urmă la o asociere adevărată“².

¹ Eduard Bernstein: „Evolutionary Socialism“, New York, 1909, pag. XIV.

² Op. cit., pag. 144.

Rosa Luxemburg, care l-a criticat pe Bernstein, rezumă astfel sistemul lui : „Conform concepției actuale a partidului, activitatea dusă în sindicate și în parlamente este importantă pentru mișcarea socialistă deoarece pregătește proletariatul, adică creează factorul *subiectiv* al transformării socialiste, pentru sarcina înfăptuirii socialismului. După Bernstein însă, sindicatele și activitatea parlamentară reduc treptat însăși exploatarea capitalistă. Ele fac ca societatea capitalistă să-și piardă caracterul capitalist. Ele înfăptuiesc *în mod obiectiv* schimbarea socială dorită“¹.

Bernstein a expus deci programul antimarxist al social-democrației de dreapta. Concepțiile lui se reduc în esență la acceptarea capitalismului, la încercarea de a obține maximum de folos în cadrul acestui sistem. Programul lui a rămas pînă în ziua de astăzi programul socialismului oportunist. Ulterior el a fost completat de contrarevoluția lui Ebert-Noske, de isteria antisovietică hitleristă și de concepțiile lui Keynes despre „capitalismul progresist“ prin industria subvenționată de stat.

Lupta din sînul partidului german

Scrisoarea lui Bernstein a atras atenția. Ea a fost înscrisă pe ordinea de zi a Congresului național de la Stuttgart din 1898 al partidului german și, după o dezbateră aprinsă de trei zile, a fost respinsă. Teoria lui Bernstein a fost respinsă și la Congresul de la Hanovra din 1899, dar cea mai mare înfrîngere a suferit-o la Congresul național de la Dresda din 1903, cînd a fost respinsă cu 288 de voturi contra 11. Bebel și Kautsky, în special Bebel, au condus activ lupta împotriva lui Bernstein. Deși ei înșiși alunecau treptat spre o poziție centristă, Bebel și Kautsky nu erau totuși gata să accepte capitularea totală a socialismului la care se rezuma programul lui Bernstein. Kautsky condamna revizionismul acestuia ca pe „o abandonare a principiilor fundamentale și a concepției socialismului științific“. Și lupta s-a dus tocmai pe această bază.

¹ Rosa Luxemburg: „Reform or Revolution“, Paris, 1937, pag. 25.

Un rol deosebit în această luptă împotriva lui Bernstein l-a avut tînăra conducătoare a aripii stîngi din Germania, Rosa Luxemburg (1870—1919). Rosa Luxemburg se născuse în Polonia și din 1883 lucrase activ în partidul socialist de acolo. După 1897 ea și-a îndreptat atenția mai ales spre Partidul social-democrat german. Rosa Luxemburg declara că teoria lui Bernstein însemna „să se renunțe la transformarea socială — țelul final al social-democrației — și să se facă din reformele sociale, metode ale luptei de clasă, țelul ei... Ceea ce pune Bernstein la îndoială nu este rapiditatea dezvoltării societății capitaliste, ci însăși această dezvoltare și, în consecință, însăși posibilitatea unei treceri la socialism”¹. Rosa Luxemburg a dat o ripostă viguroasă teoriei lui Bernstein, dovedind totala incompatibilitate a oportunismului cu marxismul.

Revizionismul lui Bernstein a atins punctul culminant la Congresul de la Dresda din 1903, ca rezultat direct al importantelor succese repurtate de Partidul social-democrat german în alegerile din acel an. „În comparație cu anul 1898, voturile exprimate pentru el au crescut de la 2.100.000 la 3.000.000, procentul numărului total de voturi obținute a crescut de la 18,4% la 24%, iar numărul locurilor în parlament s-a ridicat de la 32 la 55”². Pe baza acestei forțe sporite, aripa dreaptă considera că sosise timpul să insiste asupra participării la guvern după exemplul lui Millerand, de data aceasta însă cu scopul de a-și asigura postul de vicepreședinte al Reichstagului. Vollmar și o mare parte a grupului parlamentar al partidului sprijineau această cerere a lui Bernstein.

În condițiile existente, acest pas ar fi pus partidul în situația de a colabora cu burghezia și cu guvernul ei, ceea ce și doreau revizionistii. De aceea congresul a respins cu o majoritate covârșitoare de voturi propunerile lui Bernstein și, într-o rezoluție adoptată, a condamnat în mod categoric participarea clasei muncitoare la guvernele capitaliste. La discuții, Kautsky a recunoscut pe jumătate că a făcut o greșală la Congresul din 1900 al Internaționalei, tratînd cu îngăduință trădarea lui Millerand. Deși înfrînți la congres, Bernstein și adepții săi s-au aliat cu conducerea oportunistă a

¹ Op. cit., pag. 3, 8.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 54.

sindicatelor. Unirea acestor două tendințe va avea în scurt timp consecințe dezastruoase pentru partidul german și pentru întreaga Internațională.

Lupta internațională împotriva revizionismului

Lupta dintre adepții și adversarii revizionismului lui Bernstein s-a extins cu repeziciune în întreaga Internațională, literalmente toate partidele importante fiind antrenate într-o măsură mai mare sau mai mică în ea. Deosebit de ascuțit s-a pus problema participării socialiștilor la guvernele capitaliste. Desigur că patronii din Europa, văzînd creșterea mișcării socialiste, și-au dat seama că un mijloc puternic de a o submina și slăbi era atragerea conducătorilor ei în guverne, unde ei puteau fi controlați și corupți.

În această privință Millerand nu a fost decît primul dintr-o întreagă serie de trădători. Nu încapă îndoială că îndărătul încercării lui Bernstein de a lega în modul cel mai strîns mișcarea social-democrată germană de guvernul kaiserului stăteau patronii. Tocmai în această perioadă, 1905—1906, John Burns, conducător de seamă al mișcării muncitorești engleze și fost membru al Federației social-democrate din Anglia, a intrat în cabinetul lui sir Henry Campbell-Bannerman, iar Aristide Briand și René Viviani, socialiști francezi, au participat la guvernele Serrian și Clemenceau. Acești trei renegați au slujit cu credință pe patroni, inducînd în eroare pe muncitori. Briand și Viviani au ajuns în cele din urmă prim-miniștri ai Franței. Nu peste mult timp, ei au fost urmați în guvernele capitaliste de mulți alți lideri de dreapta, trădători ai clasei muncitoare.

Lupta împotriva bernsteinismului pe arena internațională a fost dusă de largă aripă stîngă, care cuprindea mulți oameni de orientare centristă. În diferite țări, la această luptă au participat în special următoarele personalități de seamă: în Germania — Bebel, Kautsky și Luxemburg împotriva lui Bernstein, Legien și Vollmar; în Franța — Guesde împotriva lui Jaurès; în Rusia — Plehanov și Lenin împotriva lui Martov; în Anglia — Hyndman împotriva lui Henderson și MacDonal; în Statele Unite — De Leon, Hillquit și Debs împotriva lui Berger, Untermann și Gompers. Lupta s-a dus

și în toate celelalte țări în care existau mișcări socialiste și sindicale mai importante.

Una dintre cele mai mari slăbiciuni ale stângii în această luptă hotărâtoare era faptul că transformase unitatea partidului într-un fetiș, fără să-și dea seama că unitatea cu bernsteiniștii era mai curînd un izvor de slăbiciune decît de putere pentru partidele socialiste. Lenin a fost primul care a înțeles acest pericol. Tocmai în cursul acestei lupte, în 1903, s-a produs ruptura dintre bolșevicii ruși și menșevici. Rosa Luxemburg a presimțit și ea acest pericol, și la congresul de la Dresda al partidului german ea a propus să fie excluși toți cei care votaseră pentru propunerea lui Bernstein, dar Bebel și Kautsky nu au sprijinit-o. Plehanov, care pe atunci era încă marxist, s-a declarat și el pentru excluderea lui Bernstein¹.

În general, aripa dreaptă, mai ales în partidele cele mai importante — din Germania și Austria —, a căutat să evite o sciziune. Elementele de dreapta au mers pînă acolo, încît au votat chiar în favoarea unor moțiuni în care atitudinea lor era condamnată, căutînd, prin metodele cele mai neprincipiale, să evite o ciocnire directă cu puternica stîngă. Ele voiau să rămînă cu orice preț în cadrul partidelor de masă. În 1901, în Statele Unite a fost creat Partidul socialist, în frunte cu Debs, Hillquit și Berger, în urma rupturii de Partidul socialist muncitoresc sectar, condus de De Leon. Dar stînga în Partidul socialist era încă insuficient de matură pentru a se putea ridica în mod ferm împotriva bernsteiniștilor zgomotoși, al căror principal reprezentant era Victor Berger.

Șovinismul alb în partidul socialist american

Una dintre cele mai grave forme ale oportunismului în Internaționala a II-a a fost șovinismul alb față de populația neagră care s-a răspîndit în Partidul socialist american. Timp de multe decenii după eliberarea lor din sclavie după războiul civil din 1861—1865, masele de negri au avut de suferit

¹ „Internaționala Comunistă” din 1 februarie 1932.

prigoana cea mai barbară. Ele au fost lipsite de dreptul la învățătură, de dreptul de a lucra în industrie, de dreptul de a vota ca cetățeni ai țării, de a servi în forțele armate, de drepturile obișnuite ale călătorilor în hoteluri, în trenuri etc. Aproape în fiecare săptămîină omenirea era zguduită de știri despre cazuri barbare de linșare a negrilor, care erau omorîți în bătai, împușcați, spînzurați sau arși de vii.

Dar Partidul socialist ignora cu mult calm această situație îngrozitoare. El nu cerea abolirea linșajului și a discriminării rasiale. Comentînd această letargie criminală, Kipnis spune: „Nu există nici o dovadă că partidul s-a opus vreodată o clipă discriminării rasiale împotriva negrilor în perioada 1911—1912” (perioadă de care se ocupă studiul său)¹. Într-adevăr, presa de partid era plină de calomnii șovine împotriva negrilor. Printre cei mai notorii participanți la această campanie de calomnii se aflau bernsteiniști de seamă, ca Berger și Untermann. Partidul a căutat să dea o motivare teoretică indiferenței sale față de situația tragică a negrilor, declarînd în repetate rînduri că, fiind un partid al întregii clase muncitoare, nu putea formula revendicări speciale pentru anumite grupuri ale populației. Singura mîngîiere pe care partidul o oferea negrilor obidiți, exploatați și asupriți în mod crunt era că într-o bună zi socialismul va fi instaurat, și atunci ei vor fi eliberați.

În 1903, înaintea Congresului de la Amsterdam, Biroul socialist internațional, indignat de relatările înspăimîntătoare despre prigoana împotriva negrilor în Statele Unite, a trimis o scrisoare Partidului socialist american în care cere lămuriri despre atitudinea acestuia față de problema linșajului. Această scrisoare a prilejuit următorul răspuns șovin nerușinat: „Partidul socialist subliniază faptul că numai desființarea sistemului capitalist și înlocuirea lui cu sistemul socialist poate să asigure condițiile în care maniacii foametei, cleptomanii, maniacii sexuali și toți ceilalți degenerați, uneori dezgustători și demni de a fi linșați, vor înceta să se mai nască sau să fie produși”². Această justificare nerușinată a linșajului nu a indignat, pe cît se pare, B.S.I.-ul, deoarece nu s-a mai auzit nimic despre această chestiune.

¹ Ira Kipnis: „The American Socialist Movement, 1897—1912”, New York, 1952, pag. 133.

² Op. cit., pag. 132.

Victoria stîngii la Congresul de la Amsterdam

O foarte importantă problemă de care a trebuit să se ocupe Congresul de la Amsterdam a fost războiul ruso-japonez, care tocmai începuse. Era primul război de mari proporții din epoca imperialismului. Cele două partide socialiste direct interesate — partidul rus și cel japonez — adoptară o atitudine revoluționară justă, opunîndu-se energic războiului. Momentul cel mai dramatic al congresului a fost atunci cînd delegatul rus Plehanov a strîns cu căldură mîna delegatului japonez, Sen Katayama, și cînd amîndoi au declarat că partidele lor vor fi unite în lupta împotriva războiului¹. Ca de obicei însă, proiectul de rezoluție cu privire la greva generală în caz de război a fost respins de congres. Grevele generale care avuseseră loc cu puțin timp înainte în Belgia în 1902, în Suedia în 1902 și în Olanda în 1903 au pus în mod acut această problemă pentru întreaga Internațională.

Congresul de la Amsterdam și-a concentrat atenția asupra chestiunii arzătoare a bernsteinismului. Dezbaterile aprinse în legătură cu această problemă au ocupat cea mai mare parte a ședințelor. Lupta era condusă de partidul german. După cum arată Lenz, „el a apărut la Congresul de la Amsterdam ca păzitor al marxismului împotriva revizionismului“². În fruntea luptei împotriva revizionismului se aflau Bebel, Kautsky, Plehanov, Lenin, Luxemburg, Guesde și De Leon. Jaurès, ajutat de Vandervelde, Auer și alții, conducea lupta drepteii.

Bătălia finală s-a dat în jurul adoptării unei rezoluții care în linii generale repeta rezoluția votată la congresul de la Dresda din 1903 a Partidului social-democrat german în această problemă și care a fost prezentată de adepții lui Guesde. Această rezoluție condamna cu asprime revizionismul și participarea social-democraților la guvernele burgheze și aproba în mod hotărît politica luptei de clasă. Grupul lui Jaurès ar fi fost mulțumit dacă ar fi fost adoptată din nou

¹ Robert Hunter: „Socialists at Work“, New York, 1908, pag. 318.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 54.

„rezoluția de cauciuc“ a lui Kautsky din 1900. Adler și Vandervelde au venit în ajutorul revizionistilor cu o rezoluție abil ticluită, care jongla cu frazeologia despre lupta de clasă, dar care de fapt nu condamna revizionismul ca atare. De Leon a prezentat și el un proiect de rezoluție în care respingea în întregime rezoluția susținută de Kautsky cu patru ani în urmă.

La votare, proiectul de rezoluție al lui De Leon a obținut numai propriul său vot, în timp ce proiectul de rezoluție al lui Adler-Vandervelde era aproape să fie adoptat. Rezultatul votării a fost de 21 la 21, dar, conform regulamentului, proiectul de rezoluție nu a fost adoptat. Rezoluția Dresda-Amsterdam a fost adoptată cu 25 de voturi contra 5, un număr de 6 partide, care aveau dreptul la 12 voturi, abținîndu-se de la vot. Țările care au votat împotriva au fost: Australia — 2 voturi, Anglia — 1, Franța — 1, Norvegia — 1. Țările care s-au abținut au fost: Argentina — 2 voturi, Belgia — 2, Danemarca — 2, Olanda — 2, Elveția — 2 și Suedia — 2. Textul rezoluției glăsuiește:

Rezoluția Dresda-Amsterdam

„Congresul respinge în modul cel mai energic încercările revizionistilor care urmăresc să modifice încercata și victorioasa noastră politică bazată pe lupta de clasă și să înlocuiască lupta pentru cucerirea puterii politice prin metoda atacului neconținut împotriva burgheziei cu o politică bazată pe concesiile în fața orînduirii sociale stabilite.

Consecința unei astfel de tactici revizioniste ar fi transformarea unui partid care luptă pentru o cît mai grabnică prefacere a societății burgheze în societate socialistă — prin urmare a unui partid revoluționar în sensul cel mai bun al cuvîntului — într-un partid care se mulțumește cu reformarea societății burgheze.

Din această cauză, congresul, convins, în opoziție cu tendințele revizioniste, că contradicțiile de clasă, departe de a se atenua, cresc și se ascut neconținut, declară:

1. Că, în condițiile politice și economice ale producției capitaliste, partidul își declină orice fel de răspundere și,

prin urmare, în nici un caz nu va sprijini vreo măsură care tinde să mențină la putere clasa dominantă.

2. Social-democrația nu poate să tindă spre o participare la guvern în societatea burgheză, această hotărîre fiind conformă cu rezoluția lui Kautsky adoptată la Congresul internațional de la Paris din 1900.

Congresul respinge totodată orice încercare de a estompa contradicțiile de clasă mereu crescînde în scopul de a se ajunge la o înțelegere cu partidele burgheze.

Congresul este încredințat că grupurile parlamentare socialiste vor folosi puterea pe care o au, putere sporită în urma creșterii numărului membrilor lor și a numărului alegătorilor care-i sprijină, pentru a întări propagarea țelului final al socialismului și pentru a apăra în chipul cel mai hotărît, în conformitate cu programul nostru, interesele clasei muncitoare, lărgirea și consolidarea libertăților politice, cu scopul de a obține drepturi egale pentru toți; că vor duce mai energic ca oricînd lupta împotriva militarismului, împotriva politicii coloniale și imperialiste, împotriva nedreptății, asupririi și exploatării de orice fel; și, în sfîrșit, că vor depune eforturi energice pentru a îmbunătăți legislația socială și pentru a înfăptui misiunea politică și civilizatoare a clasei muncitoare¹.

Forțele unite ale stîngii și ale centrului au repurtat victoria la congres, dar era evident că aripa dreaptă nu fusese definitiv învinsă. Puterea revizionistilor s-a arătat din plin cu prilejul votării jocosului proiect de rezoluție de dreapta Adler-Vandervelde, care era cît pe-acî să fie adoptat. Marele număr de abțineri la votarea rezoluției principale a fost o nouă manifestare a puterii oportuniștilor. Internaționala urma să mai aibă mult de furcă cu revizionistii bernsteiniști pînă în clipa pieirii ei.

¹ Daniel De Leon: „Flashlights of the Amsterdam Congress“, New York, 1906, pag. 152—153.

LENIN : PARTIDUL DE TIP NOU

La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea istorică a Internaționalei a II-a s-a abătut complet de la marxism, luînd calea oportunismului de dreapta. Partidele cele mai mari care făceau parte din Internațională cădeau tot mai mult pradă iluziilor mic-burgheze generate de „prosperitatea“ perioadei de ascensiune a imperialismului. Într-adevăr, aripa dreaptă fusese învinsă la Congresul de la Amsterdam din 1904, și în următorii cîțiva ani avea să mai sufere multe alte înfrîngerii, mai ales în partidul german, care mai tîrziu a devenit citadela revizionismului. Cu toate acestea, dreapta devenea treptat tot mai puternică și, cu programul său revizionist, își întărea din ce în ce mai mult pozițiile în conducerea diferitelor partide socialiste. În afară de aceasta, grupul centrist șovăitor în creștere se dovedea din ce în ce mai incapabil să reziste ofensivei drepte și manifesta treptat tendința de a se ploconi în fața ei. Cît despre slaba aripă stîngă, în cea mai mare parte a Europei ea era confuză, insuficient de matură și cu totul neputincioasă de a împiedica procesul de degenerare politică care cuprindea încetul cu încetul Internaționala.

Și totuși împotriva revizionismului înăbușitor al Internaționalei a II-a se dezvoltă o puternică opoziție dinspre stînga, care în 1904 căpătase o formă precis conturată. Centrul ei se afla în Rusia, o țară înapoiată din punct de vedere industrial, care pînă atunci jucase numai un rol neînsemnat în Internațională. Conducătorul opoziției era Lenin, pe vremea aceea în genere puțin cunoscut în cercurile muncitorești internaționale. Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia putea să se afirme, și într-adevăr s-a afirmat, ca forță marxistă antirevizionistă conducătoare în Internaționala a II-a. Aceasta s-a datorat în primul rînd faptului că, în timp ce în țările capitaliste din apus revoluția socialistă se întrededa

ca ceva vag și îndepărtat, în Rusia ea trebuind să urmeze îndeaproape revoluției burgheze iminentă, bătea cu nerăbdare la ușă și atrăgea atenția oamenilor. Noul program revoluționar, elaborat în principal de Lenin, era bolșevismul, sau, cum a devenit cunoscut mai târziu, marxism-leninismul.

„Leninismul — spune Stalin — este marxismul epocii imperialismului și a revoluției proletare”.¹ Marxism-leninismul a fost produsul dezvoltării imperialismului mondial și al revoluției ruse. A fost firesc ca el să se ivească în Rusia țaristă, unde contradicțiile imperialismului erau cele mai ascuțite și unde condițiile pentru revoluția proletară se coceau rapid. Marea însemnătate a lui Lenin stă în aceea că, cu mintea sa strălucită și cu spiritul său revoluționar dîrz, a știut să generalizeze teoretic tendințele economice și politice fundamentale ale perioadei imperialiste și să-și bazeze pe ele activitatea sa revoluționară încununată de succes.

Lenin și activitatea sa

Lenin (1870—1924) s-a născut la 22 (10) aprilie 1870, la Simbirsk, Rusia. Tatăl său, țăran prin naștere, devenise ulterior profesor; mama sa de asemenea era de origine modestă. Fratele său mai mare, Aleksandr, unul dintre cei mai activi organizatori ai organizației teroriste „Narodnaia volem” („Voința poporului”), a fost spînzurat de guvernul țarist în 1887. În același an, Lenin a intrat la Universitatea din Kazan, universitățile din Petersburg și Moscova fiindu-i închise ca frate al unui revoluționar executat. Lenin a început imediat să desfășoare o vie activitate în mișcarea revoluționară studențească și a fost eliminat la o lună după ce intrase în universitate. În cele din urmă, el a reușit însă, datorită mai ales studiului individual, să-și ia licența în drept la Petersburg, dar el nu a practicat niciodată profesiunea de avocat. Lenin a participat energic la mișcarea muncitorească revoluționară, din care cauză a fost exilat în Siberia pentru 3 ani. Din acel moment, cu excepția unei scurte perioade în timpul revoluției din 1905, el a trăit în străinătate pînă la începutul anului 1917.

¹ I. Stalin: „Problemele leninismului”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 2.

Ca și Marx și Engels, Lenin a fost un om atît al teoriei cît și al acțiunii. El nu numai că a reafirmat principalele teorii ale lui Marx, pe care revizionistii crezuseră că le-au îngropat bine și pentru totdeauna, dar a și dezvoltat marxismul astfel încît să cuprindă numeroasele probleme ridicate de epoca imperialismului în toate țările. De-a lungul întregii sale vieți, Lenin a participat activ la luptele muncitorilor. Sinteza imensei sale munci teoretice și practice a fost conducerea victorioasă de către el a muncitorilor și țăranilor în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917.

Lenin, care s-a ciocnit cu revizionistii în toate punctele principale, a atacat în special analiza fundamental greșită pe care aceștia o făceau imperialismului. În fenomenele imperialismului care lua extindere, revizionistii vedeau o atenuare a antagonismelor de clasă, necesitatea colaborării între clase, transformarea statului într-un organism neutru față de clase, creșterea stabilității capitalismului, dezvoltarea „unui capitalism organizat” și, în general, sfîrșitul epocii revoluțiilor și apariția posibilității pentru muncitori de a înainta treptat și pașnic spre socialism. Ei considerau perimate lucrările lui Marx și Engels, susținînd că ele se aplică numai la stadiul anterior, bazat pe libera concurență, al capitalismului. Lenin, pe de altă parte, vedea în imperialism intensificarea contradicțiilor de clasă și a contradicțiilor naționale, începutul declinului capitalismului, începutul unei noi ere de mari războaie și revoluții. El a apărat operele lui Marx și Engels, susținînd că ele sînt pe deplin valabile și pentru această epocă. El a făcut din aceste opere baza tuturor analizelor sale ulterioare și a întregii sale activități revoluționare.

Elaborarea unui program revoluționar

Pe această bază, în activitatea sa practică și în numeroasele sale opere de mare însemnătate, Lenin s-a apucat să restabilească întreaga teorie marxistă, pe care căpeteniile revizioniste ale Internaționalei a II-a o abandonaseră de mult. Împotriva acceptării revizioniste a democrației burgheze și a statului burghez, Lenin a demonstrat cu o forță zdrobitoare că statul capitalist este un organ al clasei capitaliștilor folosit pentru reprimarea clasei muncitoare și că muncitorii, pentru

a se elibera, vor trebui să-l distrugă și să construiască o nouă orînduire. Mai departe el a demonstrat teoretic, așa cum demonstrase în practică Comuna din Paris, iar apoi Revoluția rusă, că forma de organizare socială pe care muncitorii victorioși o vor instaura după răsturnarea capitalismului nu va fi alta decît dictatura proletariului, atît de strălucit prevăzută de Marx și Engels.

Pe temelia solidă a principiilor marxiste, Lenin de asemenea a dezvoltat amplu strategia și tactica revoluționară a proletariului în perioada imperialismului și a educat în mod direct forțele marxiste din multe țări. Printre tezele fundamentale și problemele elaborate de el se numără: rolul conducător al proletariului în toate revoluțiile contemporane, alianța dintre muncitori și țărani, alianța dintre muncitorii din țările imperialiste și popoarele din țările coloniale; diferențierea de clasă la sate; problema autodeterminării popoarelor asuprite; legătura dintre revendicările imediate și lupta pentru socialism; rolul sindicatelor și raportul în care se găsesc ele față de partid; principiile și tactica insurecției proletare; planul general al construirii socialismului; posibilitatea revoluției socialiste într-o singură țară; transformarea revoluției burgheze în revoluția proletară și multe altele. Toate acestea erau în contradicție fundamentală cu politica de atunci a aripii drepte, care condamna clasa muncitoare să se tîrască în coada burgheziei, îndepărta țărănimea ca pe o masă reacționară, avea o atitudine disprețuitoare față de problema autodeterminării popoarelor coloniale și față de lupta lor, concentra atenția numai asupra revendicărilor imediate și, în general, nici nu se gîndea la socialism, nici nu lupta pentru el.

Una dintre cele mai importante opere ale lui Lenin a fost elaborarea teoriei partidului și făurirea partidului comunist însuși, fără de care orice discuție despre eliberarea clasei muncitoare și despre socialism nu este decît vorbărie goală. În opoziție cu concepțiile burgheze ale aripii drepte, care preconiza un partid amorf, lipsit de un program adevărat, și care să fie lipsit de orice disciplină, Lenin a construit partidul pe baza principiilor lui Marx și Engels. Cu alte cuvinte,

Lenin a creat o avangardă a proletariului. Partidul lui Lenin este un partid al revoluționarilor sprijinit pe clasa muncitoare și pe aliații ei, un partid format din cei mai hotărîți luptători și cei mai devotați activiști ai mișcării muncitorești, ai diferitelor organizații populare, cooperative etc. Partidul lui Lenin este un partid autocritic, cu o ideologie marxistă puternic dezvoltată, un partid care în toate împrejurările — pe cîmpul de luptă, în fabrici, pe ogoare, în școli, în organele legislative — se află cu adevărat în fruntea clasei muncitoare și a întregului popor. Partidul comunist, așa cum a fost conceput și făurit de marele Lenin, este tipul cel mai înalt de organizație politică pe care l-a creat vreodată omenirea, este o condiție indispensabilă pentru înfăptuirea socialismului.

Cu mărșul său program politic și organizatoric, Lenin a pus bazele științei luptei revoluționare în epoca imperialismului și, prin aceasta, bazele teoretice pentru revoluțiile de mai tîrziu din Rusia, China, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Bulgaria, Germania răsăriteană, România, Albania, Indochina, Coreea și pentru multe altele care vor urma. În momentul izbucnirii revoluției ruse din 1905, Lenin elaborase majoritatea tezelor fundamentale ale programului său revoluționar, principala armă împotriva revizionismului, care devenea tot mai puternic în Internaționala a II-a.

Începuturile dezvoltării partidului în Rusia

Prima forță marxistă organizată din Rusia a fost grupul „Eliberarea muncii“, organizat în 1883 de G. V. Plehanov împreună cu Martov, Pavel Akselrod, Vera Zasulici și Leo Deutsch. Plehanov (1856—1918) fusese mai înainte narodnic, dar a devenit marxist; încă din tinerețe a fost unul dintre cei mai străluciți teoreticieni marxiști din întreaga Internațională a II-a. Ulterior însă el s-a îndepărtat de marxism și, trecînd prin centrism, s-a orientat spre revizionism. Sosind în 1893 la Petersburg, Lenin s-a încadrat activ în rîndurile marxiștilor, organizînd „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare“. Grupul lui Lenin a participat

activ la mișcarea grevistă care se intensifica și la lupta pentru clarificarea liniei marxiștilor ruși, pregătind astfel calea pentru întemeierea unei organizații politice marxiste naționale.

Așa cum trebuie să se întâmple cu orice partid marxist, partidul din Rusia țaristă a crescut în luptă nu numai împotriva patronilor și moșierilor reacționari, ci și împotriva diferitelor tendințe politice străine ivite în rîndurile clasei muncitoare și ale aliaților ei. Primul dușman pe frontul ideologic pe care a trebuit să-l biruie a fost narodnicismul. Narodnicii, deși vorbeau despre o vagă perspectivă socialistă, „considerau în mod greșit că nu clasa muncitoare, ci țărănimea este principala forță revoluționară, că puterea țarului și a moșierilor poate fi răsturnată numai prin «răscoale» țărănești”¹. Narodnicii minimalizau dezvoltarea viitoare a capitalismului și a proletariatului în Rusia.

Plehanov și apoi Lenin au dus o polemică strălucită împotriva narodnicilor mic-burghezi. Ei au subliniat dezvoltarea rapidă a capitalismului care se observa deja în Rusia și au arătat factorii care contribuiau la creșterea lui continuă. Ei au dovedit că proletariatul este clasa revoluționară conducătoare și s-au pronunțat pentru un program de activitate politică organizată, bazată pe clasa muncitoare. Ei au condamnat metoda terorismului individual, propovăduită de narodnici (grupul „Narodnaia volean”). Rezultatul general al acestei lupte ideologice de însemnătate istorică a fost satornicirea hegemoniei marxismului în rîndurile clasei muncitoare. Dar narodnicii și-au păstrat influența în rîndurile țărănimii; iar mai târziu, ca socialiști-revoluționari, ei au jucat un rol însemnat în revoluțiile care au urmat.

După arestarea lui Lenin și în toiul luptei sindicale care se intensifica, mai precis în 1899, în rîndurile muncitorilor ruși a apărut un nou curent deviaționist: așa-numiții „economisti”. „«Economisti» afirmau că muncitorii trebuie să desfășoare numai lupta economică; cît privește lupta politică, aceasta urma să fie lăsată pe seama burgheziei liberale, pe care muncitorii trebuiau s-o susțină... «Economisti» au fost primul grup de oportuniști și de oameni gata de compromis

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 17—18.

din rîndurile organizațiilor muncitorești din Rusia”¹. Lenin a identificat acest grup oportunist cu revizioniștii bernsteiniști și, după întoarcerea sa din Siberia în 1900, l-a zdrobit dîndu-i o lovitură nimicitoare. În timpul acestei lupte istorice, Lenin a făcut în cartea „Ce-i de făcut?” cea mai profundă analiză a trade-unionismului care a fost scrisă vreodată.

O altă deviere importantă în rîndurile marxiștilor ruși în acești ani cruciali, de formare, avea ca exponenți pe „marxiștii legali” în frunte cu Petr Struve și alții. „Din doctrina lui Marx ei eliminau esențialul: doctrina revoluției proletare, a dictaturii proletariatului”. Ei încercau „să subordoneze și să adapteze mișcarea muncitorească intereselor societății burgheze, intereselor burgheziei”². Lenin a demascat neconținut acest curent mic-burghez și a zdrobit pe adepții lui, cîți existau printre muncitori. Rămășițele „marxiștilor legali” au trecut cu timpul pe față de partea octombriștilor și a cadeților, principalele partide ale capitaliștilor în revoluția din 1917.

În cursul acestor încordate și ascuțite lupte ideologice, Lenin s-a impus repede ca principalul reprezentant al marxismului în Rusia, întrecîndu-l de timpuriu pe Plehanov. Tocmai în această perioadă Lenin a scris cîteva din celebrele sale cărți și broșuri care au pus bazele comunismului științific în Rusia; dintre aceste cărți fac parte: „Dezvoltarea capitalismului în Rusia”, „Ce sînt «prieteniile poporului» și cum luptă ei împotriva social-democraților?”, „Ce-i de făcut?” și „Sarcinile social-democraților ruși”.

Prima încercare de constituire a partidului pe scară națională a avut loc în 1898, pe cînd Lenin era deportat în Siberia. În luna martie a aceluiași an, nouă marxiști s-au întrunit la Minsk și au întemeiat, în cadrul unui congres ilegal, Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia. Dată fiind însă teroarea țaristă din acel timp, această inițiativă nu a putut să dea rezultate trainice. Imediat după congres, toți membrii Comitetului Central au fost arestați. Noua organizație, fără un program concret sau un statut și avînd numai puțini membri, nu reuși să stabilească legături organizate între grupele marxiste larg răspîndite. Partidul nu a fost întemeiat cu adevărat decît cinci ani mai târziu.

¹ Op. cit., pag. 36.

² Op. cit., pag. 33.

Nașterea bolșevismului : Londra 1903

Congresul de la Londra, la care a fost întemeiat Partidul bolșevic, s-a întrunit în condițiile valului de nemulțumire în rândurile maselor din Rusia. Între 1901 și 1903 s-a produs o criză în industrie care a paralizat în mare măsură industria și în multe părți ale țării au izbucnit greve mari. Guvernul țarist a reprimat cu brutalitate aceste greve, care cuprindeau un număr tot mai mare de muncitori și căpătau un caracter tot mai revoluționar. În cursul anului 1902 mișcarea s-a extins la sate, unde țăranii dădeau foc conacelor moșierilor și luau în stăpânire pământurile acestora. Studenții au fost și ei antrenați, și în multe universități au avut loc mari demonstrații studențești. Rusia se apropia de revoluția din 1905.

Lenin a făcut pregătiri minuțioase pentru întemeierea partidului, eveniment care s-a produs la Londra. El a început cu editarea ziarului „Iskra“. Apoi a publicat celebra sa carte „Ce-i de făcut?“ și a desfășurat o largă campanie educativă în rândurile diferitelor grupuri marxiste. În cartea „Ce-i de făcut?“, Lenin a zăgărit cu claritate imaginea viitorului partid al proletariatului, un partid disciplinat, de avangardă.

Congresul s-a deschis la 30 iulie 1903, la Bruxelles, dar, din cauza persecuțiilor polițienești, el a trebuit să se mute la Londra. Erau prezenți 43 de delegați, reprezentând 26 de organizații. „Iskriștii“ aveau 24 de sprijinitori fermi. Au fost de față Lenin, Plehanov, Martov, Akselrod, Zaslucici și Troțki. Opoziția s-a împotrivit introducerii în programul partidului a dictaturii proletariatului, un punct care nu era prevăzut în programul nici unui alt partid al Internaționalei a II-a. Opoziția s-a opus de asemenea includerii în program a dreptului națiunilor la autodeterminare și formulării de revendicări pentru țăranime. Programul cuprindea atât revendicări minimale (imediate) cât și revendicări maximale (finale). Lenin, cu ajutorul lui Plehanov, a zdrobit opoziția, și programul revoluționar al iskriștilor a fost adoptat.

Lupta hotărâtoare s-a dat în problema Statutului partidului. În jurul acestei probleme organizatorice s-au polarizat, în cursul congresului, cele două curente politice opuse. Planul lui Lenin (susținut pe atunci de Plehanov) prevedea că „poate fi membru al partidului oricine recunoaște programul parti-

dului, susține materialicește partidul și face parte dintr-una din organizațiile lui“¹, în timp ce Martov, susținut între alții de Troțki, dorea o organizație largă, amorfă. Tot ceea ce se cerea pentru a fi membru de partid era, după el, să accepți programul partidului și să-l sprijini din punct de vedere financiar, nefiind necesar să faci parte efectiv dintr-o organizație a partidului și să activezi. Deosebirea era că Lenin voia un partid revoluționar, combativ, un puternic partid de avangardă; opoziția tindea spre o organizație dezlinată, nedisciplinată, după modelul partidelor social-democrate oportuniste din apus.

Lenin nu reuși să-și impună pe deplin concepția sa la congres, dar, atunci când s-a ajuns la alegerea Comitetului Central și a membrilor redacției „Iskrei“, grupul lui Lenin a obținut victoria. Tocmai în urma acestui vot, cele două fracțiuni au căpătat denumirile lor istorice de bolșevici (majoritate) și menșevici (minoritate). După congres, lupta fracționistă s-a intensificat, și în ianuarie 1905 partidul se scindă, fiecare grup având propriul său organ central și propriul său organ de presă. În timpul acestei lupte, Lenin a scris celebra sa carte despre programul și organizarea partidului: „*Un pas înainte, doi pași înapoi*“. Lenin se afla în fruntea bolșevicilor, iar Martov, ajutat din ce în ce mai mult de Plehanov și de Troțki, era conducătorul menșevicilor.

Internaționala intervine

În conformitate cu hotărârea Congresului de la Amsterdam din 1904 al Internaționalei a II-a că numai un singur partid din fiecare țară poate să fie membru al ei, Biroul socialist internațional a intervenit în sciziunea din partidul rusesc, cu scopul mărturisit de a restabili unitatea. În februarie 1905 B. S. I.-ul a adoptat propunerea de a se înființa o comisie de arbitraj, în frunte cu Bebel, care să fie însărcinată să analizeze situația creată în partidul rus. Aceasta înseamnă că rezolvarea luptei fracționiste din sânul partidului rus era lăsată pe seama partidului german. Menșevicii acceptară propunerea și numiră ca reprezentanți pe Kautsky și pe Clara

¹ Op. cit., pag. 63.

Zetkin. Lenin însă refuză să accepte acest amestec, declarând că era vorba de o problemă principială și deci mai degrabă arbitraj¹.

Intregul incident a fost important, în aceea că a arătat cât de puțin era înțeleasă sau acceptată pe atunci în Internațională poziția lui Lenin sau acceptată pe blicat în „Die Neue Zeit“, principalul organ de presă săptămânal al Partidului social-democrat german, un articol favorabil despre Lenin, iar Kautsky, redactorul-șef, refuză să publice răspunsul lui Lenin. Protestând împotriva unei astfel de comportări, Lenin a declarat că articolul Rosei Luxemburg „proslăvea dezorganizarea și trădarea“ și a condamnat comasfel de mijloc nemaiauzit, brutal și mecanic, ca boicotarea glasul nostru în presa social-democrată de a reduce la tăcere broșurii¹. „Kautsky a declarat că, dacă germană printr-un Congresul al II-lea [Londra, 1903], ar fi fost prezent la tov, împotriva lui Lenin“². Izbucnirea revoluției din Rusia a pus capăt acestor tratative inutile pentru Marpartidului.

Internaționala a doua nici nu bănuia privitoare la unitatea politică a cristalizării mișcării bolșevice în uriașa importanță tip nou al lui Lenin prevestea începutul unei puternice cotituri, îndepărtarea de partidele apusene de virusul oportunismului, care uitau tot mai mult atinse de principiile și indicațiile lui Marx. El s-a format ca partid de principii și indicațiile bazat ferm pe principiile fundamentale ale „Manifestului Comunist“. Acesta era, de fapt, germenul adevărat revoluționar, și mai bune, care avea să ia ființă ca rezultat al desfășurării revoluționare a evenimentelor. În Internațională noi grupului leninist în sînul cercurilor marxiste din Rusia și avea influență profundă nu numai asupra Internațională II-a, ci și asupra istoriei întregii lumi.

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „World War“, Stanford, 1940, pag. 34, 42.

² P. Kerjentev: „Life of Lenin“, New York, 1939, pag. 82.

CAPITOLUL 21

REVOLUȚIA RUSĂ DIN 1905

Războiul ruso-japonez (1904—1905) a fost un conflict între două mari puteri rivale care tindeau să devină un conflict între ocupa regiunile nordice ale Chinei și a face o serie de pierderi serioase flotei rusești de război. Aceasta a fost prima dintr-o întreagă aflare de forțe ale Imperiului catastrofe pentru comandamentul armat de Port Arthur. Aceasta al II-lea. Înaltul pentru înfrângerea adevărată a Japoniei a furat, suferea lovitură după lovitură în vitară, incompetent, corupt. Port Arthur a fost pierdut în februarie 1904; o înfrângere decisivă unde, dintr-un efectiv de 300.000 oameni, armata japoneză a pierdut 120.000, uciși, răniți sau de o gamă largă de prizonieri. Aceasta flota rusă a fost complet zdrobită în decembrie 1904; o înfrângere decisivă la Tsushima. La 23 august 1905 a fost semnat la Port Arthur, parte, tratatul de pace între Rusia și Japonia. Aceasta a fost o înfrângere dezastruoasă pentru rus.

Creșterea valului revoluționar

De la bun început, muncitorii ruși au fost un război imperialist, reacționar. Stare nară care domnea în rândurile lor de groaznicul măcel al războiului guvernului țarist și ale ofițerilor trimiteau trupe pe jumătate.

Zetkin. Lenin însă refuză să accepte acest amestec, declarând că era vorba de o problemă principială și deci mai degrabă de competența congresului partidului decât a unei „comisii de arbitraj“.

Întregul incident a fost important, în primul rând, prin aceea că a arătat cât de puțin era înțeleasă sau acceptată pe atunci în Internațională poziția lui Lenin de către cei „de stînga“ : Bebel, Kautsky și ceilalți. Rosa Luxemburg a publicat în „Die Neue Zeit“, principalul organ de presă săptămînal al Partidului social-democrat german, un articol nefavorabil despre Lenin, iar Kautsky, redactorul-șef, refuză să publice răspunsul lui Lenin. Protestînd împotriva unei astfel de comportări, Lenin a declarat că articolul Rosei Luxemburg „proslăvea dezorganizarea și trădarea“ și a condamnat comportarea lui Kautsky ca „o încercare de a reduce la tăcere glasul nostru în presa social-democrată germană printr-un astfel de mijloc nemaiauzit, brutal și mecanic, ca boicotarea broșurii“¹. „Kautsky a declarat că, dacă ar fi fost prezent la Congresul al II-lea [Londra, 1903], ar fi votat pentru Martov, împotriva lui Lenin“². Izbucnirea revoluției din Rusia a pus capăt acestor tratative inutile privitoare la unitatea partidului.

Internaționala a doua nici nu bănuia uriașa importanță politică a cristalizării mișcării bolșevice în Rusia. Partidul de tip nou al lui Lenin prevestea începutul unei puternice coteri, îndepărtarea de partidele apusene atinse de virusul oportunismului, care uitau tot mai mult principiile și indicațiile lui Marx. El s-a format ca partid cu adevărat revoluționar, bazat ferm pe principiile fundamentale ale „Manifestului Comunist“. Acesta era, de fapt, germenul Internaționalei noi, și mai bune, care avea să ia ființă ca rezultat al desfășurării revoluționare a evenimentelor. În decursul anilor, victoria grupului leninist în sînul cercurilor marxiste din Rusia va avea influență profundă nu numai asupra Internaționalei a II-a, ci și asupra istoriei întregii lumi.

REVOLUȚIA RUSĂ DIN 1905

Războiul ruso-japonez (1904—1905) a fost un conflict între două mari puteri rivale care tindeau să dezmembreze și să ocupe regiunile nordice ale Chinei (Manciuria). La 8 februarie 1904, anticipînd evenimentele de la Pearl Harbour, Japonia a atacat prima, fără a face o declarație de război, pricinuind pierderi serioase flotei rusești aflate la Port Arthur. Aceasta a fost prima dintr-o întreagă serie de înfrîngeri militare catastrofale pentru forțele armate ale țarului Nikolai al II-lea. Înaltul comandament rus, incompetent, corupt, înfumurat, suferea lovitură după lovitură.

Port Arthur a fost pierdut în decembrie 1904 ; o înfrîngere zdrobitoare a fost suferită în februarie 1905 la Mukden, unde, dintr-un efectiv de 300.000 de oameni, armata țaristă a pierdut 120.000, uciși, răniți sau prizonieri. În mai 1905 flota rusă a fost complet zdrobită în bătălia navală de la Tushima. La 23 august 1905 a fost semnat la Portsmouth, sub președinția lui Theodore Roosevelt, tratatul de pace prin care Rusia pierdea Port Arthurul, partea de sud a insulei Sahalin, sfera de influență din Coreea și întreaga Manciurie de sud. Aceasta a fost o înfrîngere dezastruoasă pentru imperialismul rus.

Creșterea valului revoluționar

De la bun început, muncitorii ruși au fost împotriva acestui război imperialist, reacționar. Starea de spirit revoluționară care domnea în rîndurile lor a fost puternic accentuată de groaznicul măcel al războiului și de acțiunile criminale ale guvernului țarist și ale ofițerilor pe cîmpul de luptă care trimiteau trupe pe jumătate înfometate și slab înarmate spre

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the World War“, Stanford, 1940, pag. 34, 42.

² P. Kerjencev: „Life of Lenin“, New York, 1939, pag. 82.

a fi măcelărite fără milă. Tragedia cumplită a războiului a fost picătura care a făcut să se reverse paharul plin al mi-zeriei poporului asuprit, care a răspuns cu marea revoluție din 1905. Ea a început încă în cursul războiului și a fost primul exemplu de transformare a războiului imperialist în revoluție populară.

Mișcarea revoluționară a început printr-o serie de greve, conduse în special, dar nu exclusiv, de aripa bolșevică a partidului. În decembrie 1904 a izbucnit la Baku o uriașă grevă a muncitorilor petroliști, condusă de bolșevici. Greva s-a terminat prin izbînda muncitorilor și prin încheierea unui contract colectiv, lucru fără precedent pînă atunci în Rusia. Greva de la Baku a fost semnalul pentru acțiunile glorioase din ianuarie și februarie în întreaga Rusie. Au izbucnit multe alte greve, dintre care cea mai importantă a fost greva din ianuarie de la uzina „Putilov“, una dintre cele mai mari uzine metalurgice din Petersburg, care era o fortăreață a partidului. Greva s-a întins cu repeziciune în întregul oraș.

A urmat cel mai tragic eveniment din istoria clasei muncitoare ruse : masacrul din ziua de 9 ianuarie 1905, denumită de atunci „duminica sîngeră“, din fața Palatului de iarnă din Petersburg. În fruntea manifestației pașnice, la care participau 140.000 de oameni, se afla popa Gapon, care avea legături secrete cu poliția. Bolșevicii au avertizat pe muncitori că ofițerii țarului vor da ordin trupelor să tragă asupra lor, dar cu toate acestea cortegiul și-a continuat drumul. În pe-tiția de masă se cerea : amnistie, libertăți cetățenești, salarii normale, predarea treptată a pămîntului în mîinile poporului, convocarea unei adunări constituante pe baza votului univer-sal și egal. Așa cum avertizase partidul, trupele țarului des-chiseră foc împotriva maselor neînarmate. Mai bine de 1.000 de oameni au fost uciși și 2.000 au fost răniți în acest ma-sacru îngrozitor.

Țarul spera că, semănînd groaza în popor, va putea să înăbușe greva generală de la Petersburg și să intimideze pe muncitorii din întreaga Rusie. Dar acțiunea lui a avut un efect contrar. Un strigăt de revoltă a izbucnit din pieptul maselor populare ruse, de fapt din pieptul muncitorilor din întreaga lume. În loc să fie stinsă, mișcarea revoluționară s-a aprins cu și mai multă vigoare. Izbucniră greve în multe

părți ale țării. În cursul lunii ianuarie au declarat grevă 440.000 de muncitori, adică mai mult decît în întregul deceniu precedent. Începuse revoluția.

În următoarele cîteva luni, în timp ce războiul împotriva Japoniei continua, mișcarea grevistă s-a extins în toate cen-trele industriale. Lenin arată că în acest an revoluționar au participat la greve vreo 2.800.000 de muncitori, sau de două ori numărul total al muncitorilor. La Lodz, în Polonia, muncitorii au ridicat baricade pe străzi și au pus pe fugă trupele. La Ivanovo-Voznesensk, un important centru textil, munci-torii au creat, în cursul unei greve aprige și îndelungate, un Soviet al împuterniciților, „care a fost, de fapt, unul dintre primele Soviete de deputați ai muncitorilor din Rusia“¹.

Mișcarea revoluționară s-a extins și în rîndurile țărănimii. Lenin arată că în toamna anului 1905 țaranii dădură foc la nu mai puțin de 2.000 de moșii și-și împărțiră între ei pro-viziile pe care nobilimea prădalnică le jefuise de la popor. Starea de spirit revoluționară se răspîndi și în rîndul diferitelor naționalități asuprite. Studenții rupeau portretele țaru-lui și manualele rusești și strigau funcționarilor de stat : „Întoarceți-vă în Rusia !“. Elevii polonezi au cerut un Soviet. O mare impresie a produs revolta din iunie a marinarilor de pe crucișătorul „Potemkin“ din marea Neagră. Celelalte vase din flota de război au refuzat să tragă asupra echipajului răsculat. În cele din urmă, ducînd lipsă de cărbune și ali-mente, „Potemkin“ a fost nevoit să se îndrepte spre coastele Romîniei și să se predea autorităților romîne.

Înspăimîntat de revoluția în creștere, țarul „a acordat“ poporului rus, la 19 august, o „Dumă de stat“. Această Dumă, bazată pe un injust sistem de vot de clasă, trebuia să fie un fel de „parlament consultativ“, și scopul ei politic era de a îndrepta curentul revoluționar în creștere pe un făgaș parla-mentar inofensiv. Aceasta era binecunoscuta tactică bismarckiană a claselor dominante, care, nefiind în stare să guver-neze numai prin violență, recurgeau și la false concesii politice.

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uni-unii Sovietice“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 89.

Două tactici : menșevică și bolșevică

Partidul muncitoresc social-democrat din Rusia a crescut cu repeziciune în condițiile marelui avânt al mișcării de mase. „Sutele de social-democrați revoluționari — spune Lenin — au devenit pe neașteptate mii“. Dar partidul era scindat — dacă nu formal, în realitate — în două fracțiuni : menșevică și bolșevică. Pentru a realiza o oarecare unitate de acțiune, bolșevicii au încercat să-i invite pe menșevici la Congresul de la Londra din aprilie 1905, dar aceștia au refuzat și și-au convocat propriul lor congres la Geneva. Urmarea a fost apariția a două linii politice antagoniste. Controversele dintre cele două grupuri în jurul problemelor „organizatorice“ s-au transformat, cum înțelesese foarte bine Lenin încă dinainte, în două programe de acțiune profund deosebite.

Menșevicii înțelegeau lupta care se desfășura în Rusia ca o revoluție burgheză obișnuită de tip vechi. De aceea, după părerea lor, în fruntea ei trebuia să se afle burghezia. Rolul clasei muncitoare era de a sprijini burghezia în răsturnarea absolutismului țarist, dar ea nu trebuia să se angajeze în acțiuni revoluționare pe cont propriu pentru a nu speria burghezia și pentru a nu o împinge în brațele ultrareacțiunii feudale. Menșevicii respingeau alianța cu țărănimia, pe care nu o considerau revoluționară, părere împărtășită de Troțki. Plehanov spunea : „În afară de burghezie și de proletariat, nu vedem în țara noastră forțe sociale pe care să se poată sprijini la noi combinații opoziționiste sau revoluționare“. După menșevici, victoria revoluției trebuia să asigure o lungă perioadă de dezvoltare a capitalismului în Rusia, perspectiva socialismului fiind împinsă undeva în ceața viitorului, în așteptarea unui moment îndepărtat, când muncitorii vor ajunge în pace și liniște la putere o dată cu victoria în alegeri.

Bolșevicii înțelegeau și ei caracterul burghez al revoluției în dezvoltare. Dar la acest punct unitatea lor de vederi cu menșevicii se oprea. Lucrările Congresului partidului de la Londra, precum și importanta carte a lui Lenin „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică“, scrisă puțin timp după Congresul de la Londra, au atacat poziția menșevicilor în toate punctele hotărâtoare și au elaborat o analiză și un program cu totul diferite. Lenin a dat să se înțeleagă

limpede că burghezia nu putea și nu voia să conducă revoluția în mod ferm ; speriată de clasa muncitoare, ea tindea să ajungă la un compromis cu țarismul, ceea ce s-a și întâmplat. În consecință, în fruntea revoluției trebuia să se situeze clasa muncitoare. Lenin vedea de asemenea în țărănimie un puternic aliat revoluționar, care se va încadra în lupta revoluționară sub conducerea proletariatului.

Perspectiva revoluției, așa cum o vedea Lenin, era fundamental deosebită : nu crearea unui guvern burghez de tip clasic și după aceea o perioadă indefinit de lungă de așteptare pînă ce se va fi instaurat socialismul, așa cum fusese înainte părerea larg răspîndită a social-democrației, ci instaurarea imediată a dictaturii democratice a proletariatului și a țărănimii. Toate acestea, deși încă în cadrul capitalismului, vor avea ca scop o trecere relativ rapidă la orînduirea socialistă. Lenin spunea : „De la revoluția democratică vom începe să trecem imediat și tocmai pe măsura forțelor noastre, în măsura forțelor proletariatului conștient și organizat, la revoluția socialistă. Sîntem pentru revoluția neîntreruptă. Nu ne vom opri la jumătatea drumului“¹.

Spre deosebire de menșevici, Lenin înțelegea limpede că victoria revoluției putea fi obținută numai printr-o luptă armată. Acesta era singurul răspuns eficace pe care muncitorii și țărani îl puteau da autocrației țariste brutale care la cererile pașnice ale poporului răspunsese cu „duminica sîngeră“. Iluziile pacifiste ale menșevicilor și-au găsit o expresie vie în declarația semnificativă și trădătoare făcută de Plehanov după înfrîngerea revoluției din decembrie : „Nu trebuia să se pună mîna pe arme“.

Linia revoluționară generală a lui Lenin, bazată pe principiile formulate de Marx cu mult înainte, reprezenta, în condițiile stadiului imperialismului modern, un program nou. Acest program era fundamental opus teoriilor și politiciii care predominaseră în întreaga Internațională a II-a și care erau bine întruchipate în programul menșevicilor ruși. Lenin a deschis calea revoluționară largă pe care muncitorii și țărani ruși au pășit, în noiembrie 1917, spre victorie, călcînd peste ruinele țarismului și capitalismului, cale care a deschis noi perspective muncitorilor din întreaga lume.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 225—226.

Apogeul revoluției și reacțiunea

Revoluția a căpătat un puternic impuls în toamna anului 1905. În octombrie greva generală a muncitorilor feroviar cuprinse întreaga țară. La această grevă s-au alăturat o mulțime de muncitori din alte industrii, precum și funcționari de stat, studenți și intelectuali. Se aflau în grevă aproximativ 1.500.000 de muncitori. În centrul grevelor stătea revendicarea zilei de muncă de 8 ore. Se înmulțeau răscoalele țărănești în mari regiuni ale țării, începeau să se profileze la orizont răscoale în rîndurile minorităților naționale și aveau loc insurecții răzlețe în armată și în flotă. Lozinca bolșevică a grevei politice de masă devenise o realitate. Crook numește această grevă „cea mai mare grevă politică de masă pe care a cunoscut-o vreodată omenirea”¹. La Moscova, Petersburg și în multe alte orașe au luat ființă Soviete de deputați ai muncitorilor care în multe cazuri cuprindeau și țărani.

La 17 octombrie țarul lanșă un alt manifest către popor, de data aceasta promițîndu-i reforme și o dumă „legislativă”. Bolșevicii boicotaseră prima Dumă, „consultativă”. Ei boicotară și a doua Dumă². Menșevicii, pe de altă parte, care nu doreau să răstoarne țarismul printr-o revoluție, ci „să-i aducă unele reforme și să-l îmbunătățească”, s-au declarat de acord cu planul țarului privitor la noua Dumă. „În felul acesta au alunecat menșevicii în mocirla politicii de conciliere, devenind unelte ale răspîndirii influenței burgheze în rîndurile clasei muncitoare, devenind de fapt agenții burgheziei în rîndurile clasei muncitoare”³.

Punctul culminant al revoluției a fost insurecția din 1905 de la Moscova. Lenin se reîntorsese în Rusia în noiembrie și se ascundea de poliția țaristă. Partidul a lansat chemarea la o insurecție armată. Greva politică se transformase în insurecție. Chemarea s-a bucurat de un larg sprijin din partea maselor, dar s-a lovit de opoziția hotărîată a menșevicilor și a

¹ William H. Crook: „The General Strike”, pag. 171.

² Mai târziu Lenin a calificat cel de-al doilea boicot ca o greșeală, deoarece pe atunci revoluția era în declin. Primul boicot era justificat de faptul că valul revoluționar era în creștere.

³ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 139.

celorlalți oportuniști. Troțki, Parvus¹ și alții, care se aflau în fruntea Sovietului din Petersburg, cel mai important dintre toate, au împiedicat acest organ să răspundă chemării partidului la lupta armată. La 20 decembrie a început la Moscova insurecția. Baricadele împînziră curînd orașul și timp de 9 zile se desfășură o luptă eroică, dar fără sorti de izbîndă împotriva forțelor unite, mult superioare, ale țarului. Insurecții armate au avut loc și la Krasnoiarsk, Perm, Novorossiisk, Sormovo, Sevastopol și Kronstadt, dar toate au fost înăbușite.

Valul de greve a continuat și în 1906 și 1907, dar era în descreștere. Momentul culminant al revoluției trecuse. La 3 iunie 1907 țarul a dizolvat Duma, și în țară a fost înscăunată oficial reacțiunea, în frunte cu prim-ministrul Stolîpin. Rămășițele libertăților cucerite în 1905 au fost lichidate fără milă. Dar clasa muncitoare rusă își reveni curînd din înfrîngerea suferită. În ciuda terorii și a represiunilor crunte, încă din 1912 muncitorii erau din nou în ofensivă, declarînd greve și ducînd lupte politice. Dar de data aceasta ei acumulasu forțe care puteau să-i ducă la victoria finală.

Au existat o serie de cauze diferite pentru care revoluția din 1905 a eșuat. Printre acestea s-au numărat inexistența unei alianțe trainice între muncitori și țărani, lipsa dorinței unei mari părți a țăranilor de a lupta pentru răsturnarea țarismului și ajutorul politic și financiar (2 miliarde de ruble) primit de guvernul țarist din partea puterilor imperialiste din Europa occidentală. Dar factorul cel mai important care a determinat înfrîngerea revoluției a fost sciziunea politică din însuși sînul partidului și faptul că menșevicii au sabotat fiecare fază a luptei. Lenin a denumit revoluția din 1905 „o repetiție generală” a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917. Pentru social-democrația de dreapta această repetiție generală a reprezentat ucenicia contrarevoluționară.

Internaționala și revoluția

Revoluția din 1905 a avut un puternic ecou în mișcarea muncitorească din întreaga lume. Ea a exercitat de asemenea o puternică influență asupra popoarelor asuprite din Orientul mijlociu și din Extremul Orient, așa cum o vor arăta în scurt

¹ În primul război mondial, Parvus a devenit agent german.

timp revoluțiile de eliberare națională din China, din Persia și din Turcia. Cercurile capitaliste din întreaga lume au fost zguduite profund de amploarea revoluției. De la Comuna din Paris socialismul nu mai apăruse atât de amenințător în fața ochilor capitaliștilor, dar de data aceasta el apărea pe o scară mult mai largă și reprezentând o primejdie mult mai mare. Întregul sistem capitalist resimți puternic ecurile acestui cutremur.

Una dintre cele mai vădite consecințe ale revoluției a fost grăbirea diferențierii ideologice în sînul mișcării muncitorești. În lumina viguroasei încercări a muncitorilor ruși de a răsturna absolutismul țarist, controversele teoretice dintre diferitele grupări se concretizară. După această perioadă, tendințele și grupările interne s-au conturat mult mai clar. Dreapta acționa conștient și mai agresiv, centrul începu să ia o formă mai concretă și să încline spre dreapta, iar stînga începu să-și dibuie calea spre un program și o organizație mai precisă.

Revoluția din 1905 a fost un izvor de învățăminte foarte importante pentru mișcarea muncitorească internațională. Revoluția a lămurit multe probleme de însemnătate vitală: recurgerea la insurecția armată în condițiile moderne, metodele și rezultatele grevei politice de masă, raportul dintre revoluția burgheză și cea socialistă, rolul Sovietelor ca bază a viitoarei societăți, necesitatea absolută a unui partid marxist bine încheșat și disciplinat, rolul trădător al menșevicilor, anarhiștilor și socialiștilor-revoluționari. Era extrem de important ca aceste învățăminte să fie aduse la cunoștința muncitorilor din lumea întreagă.

Aripa stîngă și într-o oarecare măsură centrul au încercat să facă acest lucru. Lenin a scris mult și admirabil despre revoluția din 1905, Rosa Luxemburg a spus că mișcării muncitorești îi vor trebui mulți ani pînă își va însuși învățăturile fundamentale care se desprinseseră din această măreață luptă. Oportuniștii de dreapta însă au înțeles de la bun început că adevărata însemnătate a revoluției din 1905 trebuia ascunsă cu orice preț muncitorilor. De aceea, în majoritatea discuțiilor despre marea răscoală, oportuniștii se limitau să laude cu înflăcărare eroismul muncitorilor ruși. Revoluția din 1905 aparține mai degrabă tradiției Internaționalei I și Internaționalei a III-a decît tradiției Internaționalei a II-a.

Oportuniștii de dreapta căutau cu o grijă deosebită să ascundă muncitorilor din Occident semnificația uriașă a faptului că muncitorii ruși au pus mîna pe arme. Ei crezuseră un timp că, denaturînd articolul lui Engels (vezi cap. 16), înlăturaseră pentru totdeauna discutarea acestei probleme neplăcute pentru ei. Ei și-au căutat salvarea în fraza trădătoare a lui Plehanov: „Nu trebuia să se pună mîna pe arme“ și s-au apucat, nu fără succes, să escamoteze întreaga chestiune, atîrmînd că o asemenea recurgere la lupta armată — semn al stării de înapoiere feudală a Rusiei — nu era posibilă în țările capitaliste din Occident, unde muncitorii se bucurau în general de drepturi electorale. Revizioniştii au reușit astfel să minimalizeze viabilitatea armei revoluționare — insurecția, verificată de muncitori și de mica burghezie în multe revoluții. Dar oportuniștii nu au reușit să ascundă cu totul importanța puternicei arme revoluționare moderne, făurită de muncitorii înșiși: greva generală.

Problema grevei politice de masă

În tot cursul existenței Internaționalei I și a Internaționalei a II-a s-a cerut cu insistență aproape la toate congresele să se admită folosirea grevei generale ca o armă a clasei muncitoare, de obicei ca un mijloc de luptă împotriva războiului sau ca o cale spre revoluție, dar uneori chiar ca mijloc de cucerire a drepturilor electorale pentru muncitori. Dar propunerile în acest sens au fost de obicei respinse, cu excepția Congresului din 1868 al Internaționalei I, cînd greva generală a fost adoptată ca mijloc de luptă împotriva războiului. În anii următori, oportuniștii de dreapta și revizioniştii s-au întrecut în „a dovedi“ că, în toate împrejurările, greva generală este o imposibilitate. Ei susțineau că greva generală este o metodă greșită în principiu. Grevele generale din diferitele țări europene după 1900, dar mai ales cele din timpul revoluției din 1905, au spulberat aceste afirmații absurde. Cu uriașele lor greve politice de masă, bolșevicii ruși au dovedit fără putință de tăgadă marea forță a acestei arme de bază, care este una dintre cele mai înalte forme ale luptei muncitorilor.

Din această cauză ideea grevei de masă a început să-și croiască tot mai mult drum în multe țări. Rosa Luxemburg a susținut în mod deosebit această idee în Internaționala a II-a¹. În octombrie 1905, când vestea despre marile greve din Rusia a ajuns la Viena, Partidul social-democrat, care tocmai își ținea congresul, și-a suspendat lucrările și s-a pregătit pentru o grevă de masă imediată. Au început demonstrații de masă, și la 28 noiembrie toate întreprinderile industriale din Austria erau paralizate de greva generală a muncitorilor. În Praga au fost ridicate baricade. Principala revendicare era sufragiul universal. În ianuarie 1907, după ce tergiversase chestiunea cât a putut, guvernul, speriat de amenințarea unei greve generale mai mari, a acordat dreptul de vot. În alegerile din primăvara aceluiași an, Partidul social-democrat din Austria a obținut 1.000.000 de voturi și numărul reprezentanților săi în parlament a crescut de la 11 la 87.

Problema grevei de masă s-a pus și în Partidul social-democrat din Germania, principala organizație a Internaționalei a II-a. Era vorba de a răsturna sistemul electoral de clasă și de a introduce votul universal, direct, egal și secret. Astfel, în Prusia, în alegerile din 1903, socialiștii au obținut 314.149 de voturi și conservatorii 324.137, dar conservatorilor li s-au atribuit 143 de locuri în parlament, iar socialiștilor nici unul. Conducătorii revizionişti au văzut numaidecât pericolul pe care propunerea cu privire la greva politică îl prezenta pentru programul lor de colaborare între clase și au hotărât s-o zădărnicească cu orice preț. Încă în mai 1905, Legien și alți conducători ai mișcării muncitorești organizate au atacat cu vehemență la Congresul lor sindical de la Colonia greva generală. Conducătorii sindicali știau că problema avea să fie supusă mai târziu spre discutare congresului partidului și au hotărât să preîntâmpine acest lucru. Rezoluția adoptată în unanimitate glăsuia: „Congresul consideră că problema grevei generale, așa cum este pusă ea de anarhiști și de alți oameni străini de lupta economică, nu merită să fie luată în discuție; congresul face atentă clasa muncitoare să nu-și ne-

¹ Rosa Luxemburg: „Massenstreik. Partei und Gewerkschaften“, Leipzig, 1919.

glijeze munca de zi cu zi acceptând sau răspîndind astfel de idei“¹.

Congresul partidului social-democrat s-a întrunit la Iena în septembrie 1905. Bebel a ținut un raport asupra grevei politice de masă, prezentînd-o ca o armă defensivă. Rosa Luxemburg, Clara Zetkin și alți reprezentanți ai stîngii au ținut cuvîntări marxiste combative în favoarea grevei politice. Centrul șovăia în privința atitudinii pe care s-o adopte în această problemă; aripa dreaptă a dezlăntuit însă o ofensivă generală împotriva grevei politice de masă. Legien, David și alți oportuniști au denumit greva generală o „absurditate generală“, susținînd că în general ea este imposibilă și declarînd că greva generală este însăși revoluția. Totuși congresul a aprobat cu o majoritate covârșitoare tezele cuprinse în raportul lui Bebel și a adoptat o rezoluție în care se recunoștea, deși numai în parte, importanța grevei politice de masă. Rezoluția glăsuia: „În cazul unui atentat împotriva dreptului de vot universal, egal, direct și secret sau împotriva dreptului de asociere, este de datoria întregii clase muncitoare să folosească orice metodă potrivită pentru a respinge atacul. Congresul partidului consideră că unul dintre cele mai efective mijloace de a împiedica o astfel de crimă politică împotriva clasei muncitoare sau de a cucerii drepturile de importanță vitală pentru eliberarea ei este folosirea pe scară cât mai largă a încetării în masă a lucrului“².

Hotărârile contradictorii adoptate de cele două congrese naționale, al sindicatelor și al partidului, una condamnînd greva generală, iar cealaltă aprobînd-o, au dus la o criză în mișcarea muncitorească germană. Acesta a fost punctul culminant al conflictului, care se agravase de cîțiva ani, dintre autoritatea sindicatelor și aceea a partidului sau, mai exact, dintre clica birocratilor reacționari care controlau sindicatele deja puternice și grupul de intelectuali mic-burghezi cu orientare mai radicală care dominau în partid. Pentru a se găsi o ieșire din acest impas, în februarie 1906 a avut loc la Mannheim o conferință secretă a Comitetului Central al partidului și a Comisiei generale a sindicatelor, la care conducătorii partidului au consimțit nu numai să abandoneze proiectul lor

¹ Citat de J. Lenz în „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 72.

² Op. cit., pag. 77.

cu privire la grevele politice de masă, ci și să accepte ultimatumul conducătorilor sindicali ca această problemă să nu fie nici măcar pusă în discuție în sindicate. Această capitulare a fost mijlocită de Bebel¹.

Capitularea conducerii partidului, în frunte cu Bebel și cu Kautsky, în fața birocraților sindicali oportuniști a fost un moment tragic în istoria social-democrației germane. Ea a întărit extrem de mult poziția aripii drepte și a slăbit poziția centrului și a stîngii. Liderii sindicali oportuniști au devenit factorul dominant în partid. Următoarele date sînt caracteristice pentru conducerea de atunci a Partidului social-democrat german: între 1903 și 1906 partidul era reprezentat în parlament de 13 intelectuali și burghezi, de 15 mic-burghezi și de 54 de persoane de origine proletară, dintre care majoritatea erau activiști sindicali cu funcții de răspundere². Capitularea în 1906 a conducerii partidului a creat în mare măsură posibilitatea venirii la conducere a unui grup revizionist, care, un deceniu mai tîrziu, va duce clasa muncitoare germană la teribila catastrofă din primul război mondial.

¹ H. Farwig: „Der Kampf um die Gewerkschaften“, Moscova, 1929, pag. 179—181.

² Robert Michels: „Political Parties“, pag. 270.

COLONIALISMUL ȘI RĂZBOIUL: STUTT GART (1907)

Congresul al VII-lea al Internaționalei a II-a a avut loc în august 1907 la Stuttgart, în Germania. Era pentru prima oară cînd se ținea un asemenea congres al muncitorimii mondiale. Au fost prezenți aproximativ 1.000 de delegați, un număr care contrasta izbitor cu micile congrese ținute cu o generație înainte de Internaționala I. Rapoartele prezentate la congres arătau că într-o serie de țări avea loc o creștere continuă și rapidă a organizațiilor muncitorești: partide, sindicate, cooperative. În timpul congresului a domnit o atmosferă de entuziasm. Atenția întregii lumi muncitorești era concentrată asupra acestei importante adunări internaționale.

În perioada care s-a scurs de la întrunirea Internaționalei a II-a de la Amsterdam din 1904 avusese loc un eveniment politic de uriașă importanță: revoluția din Rusia. Conducătorii oportuniști ai Internaționalei, după cum remarcă Lenz, nu voiau ca congresul să acorde prea multă atenție acestui eveniment important, deoarece această problemă ascundea o încărcătură explozivă. De aceea, în cuvîntările lor, ei s-au mărginit mai ales să aducă laude înflăcărâte eroismului muncitorilor ruși și să facă promisiuni ieftine de solidaritate cu ei.

Un eveniment de mare însemnătate la Congresul de la Stuttgart a fost participarea lui Lenin ca șef al delegației ruse.

El nu se bucura de un nume prea bun printre figurile de faimă mondială care conduceau lucrările congresului, fiind privit ca un stîngist extremist, produs al situației speciale din Rusia.

Problema colonială

Una dintre problemele de bază discutate la congres a fost problema coloniilor. În cursul ultimilor 30 de ani, principalele puteri acaparaseră vaste teritorii, așa cum am arătat mai înainte, și organizaseră cele mai barbare sisteme de asupraire și exploatare a popoarelor băștinașe. Acum, între aceste puteri se iviseră conflicte primejdioase în legătură cu coloniile, și colonialismul devenise o problemă politică acută.

Este bine cunoscut faptul că social-democrații de dreapta din toate țările au sprijinit pe față sau în ascuns politica colonială a guvernelor lor burgheze imperialiste sau au colaborat la ea. Birocrații sindicali și-au dat și ei în curînd seama că, pentru a cîștiga bunăvoința mișcării muncitorești organizate, capitaliștii erau gata să împartă cu aristocrația muncitorească calificată fărîmituri din imensele supraprofiteri pe care le storceau de la popoarele lor coloniale. Mica burghezie se bucura și ea de „prosperitatea” adusă de jaful coloniilor, lucru care s-a văzut din comportarea intelectualilor social-democrați.

Cu toate protestele pe care le făceau auzite din cînd în cînd marxiștii, mișcarea muncitorească din Anglia nu a fost un obstacol serios în calea acaparării de către Marea Britanie a unor uriașe teritorii coloniale în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Majoritatea vîrfurilor conducătoare sindicale din acea perioadă nu obiectau împotriva jefuirii țărilor înapoiate de către marile puteri, mai ales atunci cînd era vorba de posesiunile proprii lor țări. Vorbind despre fabieni, Cole și Postgate spun: „Mulți fabieni, în special Bernard Shaw, nu erau lipsiți de un oarecare spirit imperialist. Shaw, de pildă, disprețuia foarte mult popoarele mici și înapoiate, considerîndu-le un obstacol în calea mersului înainte al civilizației, și era înclinat să privească imperiul britanic... ca o forță civilizatoare potențială”¹. În general, social-democrații revizionişti din Germania, Franța, Belgia, Olanda și din alte țări imperialiste împărtășeau păreri asemănătoare celor ale lui Shaw, deși de obicei nu și le exprimau atît de sincer. Chiar

¹ G. D. H. Cole and R. Postgate: „The British Common People”, pag. 377.

unii adepți ai stîngii nu erau cu desăvîrșire lipsiți de astfel de iluzii.

Tendențele imperialiste nu lipseau nici în mișcarea muncitorească din Statele Unite. La început, oligarhia sindicală, gomperistă a protestat în oarecare măsură împotriva acaparării de către S.U.A. a insulelor Cuba, Porto-Rico și Filipine în urma războiului ispano-american din 1898. Dar curînd ei s-au potolit și au fost gata să accepte orice aventuri imperialiste ale monopoliştilor ultraaroganți. Kipnis rezumă astfel atitudinea socialiștilor americani din vremea aceea față de imperialism: „Pentru social-democrații din ambele partide [Partidul socialist și Partidul socialist muncitoresc], imperialismul nu constituia de loc o problemă. Ei considerau că acesta era un măr al discordiei între capitaliștii mari și mici, dar că nu privea clasa muncitoare... Întrucît muncitorii nu puteau cumpăra decît jumătate din ceea ce produceau, iar capitaliștii nu puteau consuma în întregime cealaltă jumătate, marile trusturi erau nevoite să-și caute piețe de desfacere în străinătate”. Comentînd o declarație a lui Chauncey Depew că Statele Unite dispuneau numai de 5% din piețele din Orient și că ele aveau nevoie de 50%, conducătorul stîngii, Eugene V. Debs (într-o cuvîntare rostită la 29 septembrie 1900), făcea următoarea observație: „Sarcina omului alb în momentul de față este de a obține celelalte 45%”¹. Este caracteristic faptul că mișcarea socialistă americană nu a acordat aproape de loc atenție neconținutelor persecuții revoltătoare împotriva negrilor din Statele Unite.

Deschiderea dezbaterilor la congres în problema colonială a fost grăbită de experiența recentă a Partidului social-democrat german. În 1904, fracțiunea din Reichstag a partidului, în semn de protest împotriva masacrării tribului herero din Africa de sud de către trupele germane, s-a abținut de la vot cînd s-a pus problema creditelor de război (mai tîrziu au votat împotriva lor). Din cauză că în alegerile generale din 1906 mica burghezie nu a votat pentru partid, acesta, deși a obținut în total aproximativ 250.000 de voturi, a pierdut 38 de locuri². De aici conducătorii de dreapta au conchis că sosise

¹ Ira Kipnis: „The American Socialist Movement”, pag. 95.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 88.

timpul să elaboreze o politică colonială „socialistă” care să împiedice în viitor astfel de conflicte nefericite cu imperia-
listii în legătură cu problema colonială. În acest scop, pro-
blema colonială a fost trecută pe ordinea de zi a Congresului
de la Stuttgart.

În conformitate cu aceasta, comisia desemnată de Con-
gresul de la Stuttgart, sub conducerea cunoscutului revizio-
nist olandez van Kol, a elaborat un proiect de rezoluție care
conținea următorul pasaj: „Congresul declară că se exage-
rează mult utilitatea sau necesitatea coloniilor în general, și
în special pentru clasa muncitoare. El nu respinge însă în
principiu și pentru totdeauna politica colonială, deoarece în-
tr-un regim socialist această politică poate să fie în interesul
civilizației”. Consecința acestei concepții ar fi fost, desigur,
recunoașterea formală a imperialismului. De fapt, partidele
Internaționalei a II-a nu luptau decît prea puțin sau de loc
împotriva colonialismului (mai ales în înseși țările coloniale),
și această rezoluție ar fi înrăutățit lucrurile.

Dar stînga și centrul au respins energic la congres opor-
tunismul fățiș al comisiei și au eliminat paragraful jignitor
despre colonialismul „socialist”. Gankin și Fisher arată: „Vo-
tarea paragrafului care conținea această declarație a dezvăluit
faptul interesant că majoritatea delegațiilor din țările mici
care posedau colonii erau pentru menținerea acestui para-
graf”¹. Cu toate acestea, congresul a adoptat cu 127 de vo-
turi contra 108² rezoluția modificată, care aproba rezoluțiile
precedente din 1900 și 1904 și condamnă fățiș „politica colo-
nială capitalistă”, dar nu a trasat nici un fel de perspective
pentru dezvoltarea industrială și politică independentă a po-
poarelor mai înapoiate. Aceasta a constituit o înfrîngere pen-
tru revizionisti, care însă nu și-au schimbat cu nimic linia lor
oportunistă.

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the
World War”, pag. 51.

² La acest congres, pentru prima oară numărul delegațiilor a fost
proporțional cu mărimea partidelor reprezentate: de la 2 pentru parti-
dele mai mici pînă la 20 pentru partidele mai mari.

Împotriva militarismului și a războiului

Punctul cel mai înalt la Congresul de la Stuttgart l-a con-
stituit rezoluția adoptată împotriva creșterii pericolului de
război. Încă pe atunci se puteau auzi bubuiturile prevestitoare
ale marelui război european de mai târziu. Marile puteri în-
cepeau să acumuleze arme, iar contradicțiile dintre ele se
ascuțeau. În 1899 a fost înființat Tribunalul de pace de la
Haga, precursor al Ligii Națiunilor, dar era limpede că el nu
putea să împace divergențele ascuțite existente între guver-
nele imperialiste. Nici Conferința de la Algeciras din 1906
nu a reușit să realizeze un acord definitiv între Germania și
Franța cu privire la Maroc.

La Congresul de la Stuttgart au fost prezentate patru
proiecte de rezoluții împotriva războiului, dintre care trei
din partea delegației franceze. Cele mai importante au fost
proiectele de rezoluții prezentate de Bebel și Gustave Hervé.
Proiectul de rezoluție al lui Bebel, redactat în termeni vagi,
mergea pe linia tradițională urmată de Internaționala a II-a
în această problemă. El era formulat în termeni atît de gene-
rali, încît pînă și extrema dreaptă l-a sprijinit cu entuziasm,
fapt care l-a făcut pe Bebel să se simtă foarte stînjinit. Al
doilea proiect de rezoluție a fost prezentat de Hervé în nu-
mele unei fracțiuni a delegației franceze. Hervé, intelectual și
anarho-sindicalist amator, era un cunoscut adversar al pa-
triotismului sub toate formele lui, deși în cele din urmă a
sprijinit primul război mondial. Proiectul său de rezoluție
declara: „Avînd în vedere notele diplomatice care amenință
pacea Europei din toate părțile, congresul cheamă pe toți
tovarășii să răspundă la orice declarație de război, indiferent
din ce parte ar veni, prin grevă militară și prin insurecție”.

Discutarea proiectelor de rezoluții a dezvăluit marea con-
fuzie și oportunismul care domneau în Internațională în pro-
blema generală a luptei împotriva războiului. Bebel credea în
mod greșit că se putea stabili care țară era agresorul pe baza
primului foc tras. „Situția — spunea el — este astăzi de așa
natură, încît firele catastrofei militare nu mai sînt ascuse
privirilor cunoscătorilor instruiți și perspicace ai probleme-
lor politice. Diplomația secretă a încetat să mai existe”.
Hervé nu făcea nici o deosebire între războaie drepte și cele
nedrepte, ci condamnă deopotrivă toate războaiele. Proiectul

de rezoluție al lui Jaurès și Vaillant conținea elementele apărării „patriotice“ a patriei burgheze, care caracterizau poziția revizioniştilor notorii din Germania, Austria și din alte țări ¹.

Lenin a intervenit și el în această problemă. Asemenea lui Marx, Lenin nu credea nici el că greva generală era suficientă în lupta împotriva războiului. El a declarat că unui război imperialist i se putea opune cu succes numai o revoluție proletară. El și Rosa Luxemburg au formulat un amendament în acest sens la proiectul de rezoluție al lui Bebel, pe care Rosa Luxemburg l-a prezentat subcomisiei în numele delegațiilor rusă și poloneză. Propunerea fu semnată și de Martov. Bebel a insistat să fie atenuată formularea, pentru că altfel guvernul german va dizolva organizațiile social-democrate ². Dar fondul propunerii a rămas. Amendamentul propus de Lenin și Rosa Luxemburg exprima politica urmată de bolșevici în perioada războiului ruso-japonez și trasa linia viitoare a lupte revoluționare împotriva războaielor imperialiste. După cum observă Lenz, el „dădea proiectului de rezoluție ambiguu al lui Bebel un caracter revoluționar clar“. Amendamentul, care în esență propunea să se răspundă la amenințarea războiului imperialist prin lupta pentru socialism, constituie ultimele două paragrafe (în litere cursive) ale acestei rezoluții celebre care este redată mai jos în întregime.

După dezbateri îndelungate, rezoluția a fost adoptată cu aclamații. Adoptarea ei a fost un alt exemplu de votare neprincipială din partea dreptei. Fără îndoială că acești oportuniști, așa cum o vor dovedi în curînd, nu aveau nimic comun cu propunerea revoluționară a lui Lenin, dar cu toate acestea ei au votat-o. Hervé a notat acest fapt, declarînd pe un ton caustic că „cuvîntările rostite de Bebel și Vollmar în subcomisie au fost negre, în timp ce rezoluția este albă“. El a spus că, dată fiind această contradicție flagrantă, ar fi indicat ca delegația germană să-și ia angajamentul în fața congresului că dorește într-adevăr s-o pună în aplicare.

Prezentînd rezoluția congresului, Rosa Luxemburg a declarat că amendamentul mergea mai departe decît vederile lui Jaurès și Vaillant, prin faptul că hotăra că „în caz de război

agitația trebuie îndreptată nu numai spre încetarea războiului, ci și spre folosirea războiului, pentru a grăbi răsturnarea dominației de clasă în general“. Ea a subliniat de asemenea faptul că „revoluția rusă nu numai că a izbucnit ca urmare a războiului, dar ea a ajutat de asemenea să se pună capăt războiului“. Lenin, comentînd ulterior rezoluția împotriva războiului, — l-a criticat pe Hervé, care aborda în mod mecanic „toate războaiele“, și a subliniat necesitatea de a se face o distincție în privința războaielor revoluționare, spunînd : „Această luptă trebuie să constea... nu în simpla înlocuire a războiului prin pace, ci în înlocuirea capitalismului prin socialism. Esențialul nu este numai să împiedici izbucnirea războiului, ci să folosești criza provocată de război pentru a grăbi răsturnarea burgheziei“. Lenin a criticat cu asprime inconsecvențele proiectului de rezoluție al lui Bebel ¹.

Rezoluția de la Stuttgart

„Congresul aprobă rezoluțiile împotriva militarismului și imperialismului adoptate de congresele anterioare ale Internaționalei și declară încă o dată că lupta împotriva militarismului nu poate fi separată de lupta de clasă socialistă generală.

Războaiele dintre statele capitaliste sînt în general rezultatul luptei lor de concurență pentru piețe mondiale, deoarece fiecare stat caută nu numai să-și asigure piețele pe care le posedă deja, ci și să cucerească noi piețe. În această politică, înrobirea altor popoare și țări joacă un rol de frunte. Aceste războaie sînt cauzate apoi de întrecerea neconținută în domeniul înarmării, care caracterizează militarismul, principalul instrument al dominației de clasă a burgheziei și al înrobirii economice și politice a clasei muncitoare.

La războaie contribuie prejudecăți naționale, care sînt cultivate sistematic în rîndurile popoarelor civilizate în interesul claselor dominante, cu scopul de a abate masele proletare de la propriile lor probleme de clasă și de la îndatoririle lor în cadrul solidarității internaționale de clasă.

¹ Op. cit., pag. 56, 60.

¹ J. Lenz : „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 94—103.

² O. H. Gankin and H. H. Fisher : „The Bolsheviks and the World War“, pag. 55.

Prin urmare, războaiele fac parte din însăși natura capitalismului ; ele vor înceta numai atunci cînd orînduirea economică capitalistă va fi desființată sau cînd numărul sacrificiilor în oameni și bani cerute de progresul tehnicii militare și indignarea provocată de cursa înarmărilor vor sili popoarele să desființeze această orînduire.

Din această cauză, clasa muncitoare, care dă majoritatea soldaților și face cele mai multe sacrificii materiale, este adversarul firesc al războiului, deoarece războiul este în contradicție cu țelul ei : crearea unei orînduiri economice pe o bază socialistă în scopul făuririi solidarității tuturor popoarelor.

Congresul consideră deci că este de datoria clasei muncitoare, și în special a reprezentanților ei în parlamente, să lupte cu toate forțele împotriva dezvoltării forțelor militare navale și a armatei de uscat și să refuze să voteze creditele pentru aceste înarmări, dezvăluind caracterul de clasă al societății burgheze și motivele pentru menținerea antagonismelor naționale. Este de asemenea de datoria lor să vegheze ca tineretul proletar să fie educat în spiritul frăției între popoare și al socialismului și să fie pătruns de conștiința de clasă.

Congresul vede în organizarea democratică a armatei, în înlocuirea armatei permanente cu miliția condiția principală ca toate războaiele de agresiune să devină imposibile și ca antagonismele naționale să fie mai ușor biruite.

Internaționala nu poate să traseze forme rigide pentru acțiunile antimilitariste ale clasei muncitoare, deoarece aceste acțiuni variază inevitabil în funcție de condițiile naționale diferite, de timp și de loc. Dar este de datoria ei să coordoneze și să întărească cît mai mult cu puțință eforturile clasei muncitoare pentru preîntîmpinarea războiului.

Într-adevăr, după Congresul de la Bruxelles al Internaționalei, proletariatul, în timp ce lupta fără preget împotriva militarismului, refuzînd să voteze fondurile pentru dezvoltarea forțelor militare navale și a armatei de uscat și cerînd să se democratizeze organizațiile militare, a recurs cu tot mai mult succes și la cele mai diverse forme de acțiune pentru a preîntîmpina izbucnirea războaielor sau pentru a le curma cît și pentru a folosi tulburările provocate de război în societate în vederea eliberării clasei muncitoare.

Aceasta se poate vedea din acordul încheiat între sindicatele engleze și cele franceze, după incidentul de la Fașoda, în vederea menținerii păcii și a restabilirii legăturilor prietenești dintre Anglia și Franța ; din comportarea partidelor social-democrate în parlamentul german și în parlamentul francez în perioada crizei marocane ; din manifestațiile organizate de socialiștii francezi și germani în același scop ; din acțiunea comună a socialiștilor din Austria și din Italia care s-au întrunit la Triest cu scopul de a discuta conflictul dintre cele două țări ; apoi din intervenția hotărîtă a muncitorilor socialiști din Suedia pentru a împiedica atacarea Norvegiei ; și, în sfîrșit, din lupta eroică și plină de abnegație dusă de muncitorii socialiști și de țărani din Rusia și din Polonia împotriva războiului dezlănțuit de țarism, iar apoi pentru terminarea lui grabnică, precum și pentru a folosi criza națională pentru eliberarea clasei muncitoare.

Toate aceste strădanii sînt o dovadă a forței crescînde a proletariatului și a posibilităților lui tot mai mari de a asigura menținerea păcii printr-o intervenție hotărîtă. Această acțiune a clasei muncitoare va avea cu atît mai mulți sorți de izbîndă, cu cît va fi pregătită prin acțiuni asemănătoare și cu cît partidele muncitorești din diferitele țări vor fi încurajate și întărite mai mult de Internațională.

„Congresul este încredințat că, sub presiunea exercitată de proletariat și prin folosirea chibzuită a tribunalelor de arbitraj, în locul jalnicelor măsuri luate de guverne se vor putea asigura tuturor popoarelor binefacerile dezarmării și li se va putea da posibilitatea de a folosi în scopuri culturale uriașele cheltuieli în bani și energie care acum sînt înghițite de înarmare și de război.

Dacă războiul amenință să izbucnească, este datoria clasei muncitoare și a reprezentanților ei parlamentari, sprijiniți de activitatea Biroului internațional [socialist], să depună toate eforturile pentru a împiedica izbucnirea războiului prin măsurile pe care le consideră cele mai eficace, măsuri care, firește, variază în raport cu intensificarea luptei de clasă și cu situația politică generală.

Dacă cu toate acestea războiul izbucnește, este de datoria clasei muncitoare și a reprezentanților ei parlamentari din

țara în cauză să intervină pentru rapida lui încetare și să facă tot ce le stă în putință pentru a folosi criza politică și economică cauzată de război în scopul de a ridica popoarele și a grăbi astfel răsturnarea clasei capitaliste de la putere¹.

Șovinismul american

Multe partide social-democrate au fost contaminate de virusul șovinismului. Partidul socialist din Statele Unite a fost un exemplu tipic în această privință. Șovinismul lui s-a manifestat în multe privințe, printre altele în problema imigrărilor. Atât Congresul de la Amsterdam cât și cel de la Stuttgart s-au ocupat de această problemă, mai ales în urma insistențelor delegațiilor americane. Timp de mulți ani, în sindicatele din Statele Unite s-a desfășurat o puternică campanie pentru oprirea imigrărilor în această țară. Această campanie mergea mână în mână cu tendințele monopoliste ale muncitorilor calificați de a ridica ziduri în jurul profesioniilor lor. Cea mai flagrantă expresie a șovinismului a fost lozincă „Chinezii trebuie să plece“, lozincă care a circulat mai ales pe litoralul oceanului Pacific și care era în mare parte îndreptată și împotriva muncitorilor veniți în Statele Unite din Europa.

Partidul socialist, dominat de intelectuali mic-burghezi și de birocrăția sindicală, în loc să ia atitudine împotriva acestor tendințe reacționare, al căror bastion era Federația americană a muncii și pătura ei conducătoare, în frunte cu Gompers, tindea să capituleze în fața lor. În consecință, la Congresul de la Amsterdam din 1904, pe baza instrucțiunilor primite din partea partidului, Hillquit împreună cu ceilalți delegați americani s-au aliat cu Verdorat și van Kol din Olanda și cu Thompson din Australia și au prezentat un proiect comun de rezoluție în care era strecurată ideea că regulile generale nu se aplică „raselor înapoiate (chinezi, negri etc.)“. De Leon

¹ Citat de O. H. Gankin and H. H. Fisher în „The Bolsheviks and the World War“, pag. 59.

s-a declarat împotriva ei și, cum ea nu s-a bucurat de sprijinul delegațiilor, a fost retrasă cu tact¹.

Trei ani mai târziu, la Congresul de la Stuttgart, delegația americană, condusă de Hillquit, veni cu un nou proiect de rezoluție de același fel, propunând excluderea imigranților „care nu sînt în stare să se asimileze cu muncitorii țării care-i adăpostește“. Între timp, conducătorii șoviniști ai Partidului socialist american, ca Victor Berger și Ernest Untermann, duceau pe față o campanie pentru excluderea străinilor. Congresul de la Stuttgart a respins propunerile americane și a adoptat o rezoluție justă în problema imigrării. Condamnînd importul de mînă de lucru, rezoluția respingea de asemenea toate măsurile care urmăreau să restrîngă libertatea de imigrare din considerente rasiale sau naționale. În rezoluție se căuta de asemenea să se apere nivelul național de trai al muncitorilor prin organizarea imigranților și prin grija ca ei să se bucure de drepturi economice și politice egale².

Realitatea era că, în Statele Unite, muncitorii de origine străină, care reprezentau 30 pînă la 75% din numărul muncitorilor cuprinși în ramurile de bază ale industriei, erau totdeauna în primele rînduri ale celor care luptau pentru îmbunătățirea salariilor și a condițiilor de muncă, pentru înființarea de sindicate și pentru organizarea unui puternic partid politic marxist. Mai bine de jumătate de secol mișcarea marxistă din Statele Unite s-a sprijinit pe umerii muncitorilor de origine străină.

Hotărîrea Congresului de la Stuttgart de a respinge această propunere i-a înverșunat la extrem pe oportuniștii șoviniști din conducerea Partidului socialist american. Kipnis descrie astfel reacțiunea acestora: „Aripa dreaptă și unele cercuri de centru și de stînga au fost cuprinse de turbare cînd au aflat de rezoluția de la Stuttgart. Victor Berger a calificat imediat pe delegații americani la congres — Hillquit, Algeron Lee și A. M. Simons — drept un grup de «intelectuali» care au trădat proletariatul american, admitînd să fie votată o rezoluție care va permite intrarea culilor «japonezi» și

¹ De Leon: „Flashlights from the Amsterdam Congress“, pag. 159.

² William English Walling: „Progressivism and After“, New York, 1914, Anexa.

«chinezi» în Statele Unite. Dacă vrem să realizăm vreodată socialismul în America și în Canada — spunea Berger — trebuie să facem astfel ca ele să rămână țări ale «albilor»¹. Toate acestea erau perfect în ton cu și mai rușinoasa tolerare de către partid a segregăției, a linșajului și a altor crime împotriva populației negre din Statele Unite. Debs a protestat vehement împotriva acestei atitudini a partidului.

¹ Ira Kipnis: „The American Socialist Movement, 1897—1912“, pag. 278.

CONGRESUL DE LA COPENHAGA (1910)

Congresul al VIII-lea al Internaționalei a II-a s-a deschis la 28 august 1910 la Copenhaga. Delegații s-au întrunit în condițiile unei considerabile intensificări a înarmărilor. În cei trei ani care se scuseră de la Congresul de la Stuttgart, pericolul de război devenise mai acut. Acum, în fața congresului se punea din nou problema hotărâtoare: ce trebuia să se facă în cazul izbucnirii războiului și cum să se lupte între timp împotriva intensificării militarismului.

O altă trăsătură caracteristică a situației nesigure din acea perioadă era creșterea luptei popoarelor din țările coloniale și semicoloniale. O puternică frământare începea să se facă simțită în rîndurile popoarelor indian și chinez, iar în Turcia și în Persia izbucnise revoluția. În Persia ea era îndreptată împotriva imperialismului țarist rus. Era departe de conducătorii de dreapta ai Internaționalei a II-a intenția de a sprijini aceste mișcări, așa încît ei s-au mulțumit să trimită două telegrame formale de felicitări luptătorilor din Turcia și din Persia.

Rezoluția împotriva războiului

Ca de obicei, această problemă au ridicat-o aceia care propovăduiau greva generală ca un panaceu împotriva războiului. De data aceasta însă ei erau mai puternici decît ori-cînd. Keir Hardie din Anglia și Vaillant din Franța au prezentat următorul amendament la proiectul de rezoluție: „Congresul consideră greva generală a muncitorilor — în special în industriile care furnizează materiale de război (arme, muniții, mijloace de transport etc.) — precum și agitația activă și energică în rîndurile poporului ca cel mai

eficace dintre toate mijloacele care trebuie folosite pentru preîntâmpinarea războaielor“.

Mișcarea care considera greva generală drept cea mai eficace armă împotriva războiului se intensificase în urma evenimentelor care avuseseră loc cu puțin timp în urmă în Spania. La 26 iulie 1909 muncitorii din Barcelona au declarat o grevă generală pentru a-și impune revendicările economice și pentru a protesta împotriva războiului reacționar dus de Spania în Maroc. Această grevă, care s-a caracterizat printr-o mare combativitate, s-a întins în lung și în lat, pînă cînd aproximativ 300.000 de muncitori au părăsit fabricile. Grevă a durat pînă la 31 iulie, dar o a doua grevă pe scară națională, care urma să aibă loc la 2 august, a fost zădărnicită de teroarea polițienească și de arestarea conducătorilor partidului socialist și ai uniunilor anarho-sindicaliste¹.

Germanul Ledebour a luptat cel mai energic împotriva amendamentului privitor la greva generală. Deși personal era centrist, el a folosit argumentul tipic al revizionistilor germani împotriva oricărei forme combative de acțiune a muncitorilor, afirmînd că aceasta ar atrage după sine, cu rezultate fatale, persecuții polițienești împotriva organizațiilor social-democratice. De data aceasta el a fost cu atît mai convingător, cu cît nu cu mult timp înainte Karl Liebknecht fusese arestat pentru un discurs antimilitarist pe care îl ținușe². Amendamentul privitor la greva generală a fost respins în comisie cu 119 voturi contra 58, întreaga chestiune fiind transmisă spre examinare Biroului socialist internațional.

Rezoluția împotriva războiului, adoptată în cele din urmă, mergea pe linia rezoluției de la Stuttgart: „Recunoscînd datoria, în repetate ori exprimată, a reprezentanților parlamentari socialiști de a lupta din toate puterile lor împotriva înarmărilor și de a refuza să voteze fondurile pentru ele, congresul așteaptă ca acești reprezentanți: a) să insiste neîncetat asupra necesității creării unor tribunale internaționale de arbitraj obligatorii în toate conflictele ce se ivesc între state; b) să reînnoiască permanent propunerile al căror țel final este dezarmarea generală și, în primul rînd, convocarea unei

¹ William H. Crook: „The General Strike“, pag. 182—183.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 109.

conferințe care să limiteze dezvoltarea forțelor militare navale și să desființeze dreptul de captură pe mare; c) să ceară desființarea diplomației secrete și publicarea tuturor tratatelor și acordurilor existente și viitoare dintre guverne; d) să intervină în favoarea dreptului popoarelor la autodeterminare și autoapărare împotriva unui atac înarmat și a unei presiuni prin forță“. Urmau apoi cele două binecunoscute para-grafe redactate de Lenin și Rosa Luxemburg pentru rezoluția de la Stuttgart, care chemau la lupta pentru socialism în cazul unui mare război (vezi cap. 22).

Rezoluția a fost adoptată cu unanimitate de voturi. Polonezul Radek, vorbind în numele stîngii, s-a opus propunerilor cu privire la reducerea înarmării și la arbitrajul internațional cuprinse în rezoluție, declarîndu-le sterile, dar a sprijinit rezoluția pe baza paragrafelor ei revoluționare redactate de Lenin și Rosa Luxemburg. Aripa dreaptă, ca de obicei, a votat pentru rezoluție, fără a avea însă cîtuși de puțin intenția să facă ceea ce cerea rezoluția, adică să răspundă la războiul imperialist printr-o revoluție socialistă.

Mișcarea sindicală naționalistă

Stînga de care avea să se sfărîme în cele din urmă Internaționala a II-a a fost naționalismul burghez. Conducătorii revizionisti, aflați în fruntea diferitelor partide și sindicate, au îngăduit prejudecăților lor naționaliste să precumpănească asupra intereselor de clasă ale muncitorilor, pînă cînd, în cele din urmă, au dus mișcarea la catastrofa din primul război mondial. Acest element naționalist burghez străin se simțea în întreaga activitate a Internaționalei și la toate congresele ei. Această slăbiciune catastrofală a ieșit puternic în evidență la Copenhaga în discuțiile purtate în jurul problemei sindicale, îndeosebi în legătură cu sciziunea naționalistă din sînul mișcării sindicale austriece.

Unul dintre marile merite ale lui Lenin în acești ani a fost elaborarea unei politici proletare juste în complexa problemă națională. Rusia fiind un stat multinațional, aceasta era o problemă de importanță fundamentală pentru partid și pentru clasa muncitoare din această țară. Soluția lui Lenin se baza pe două teze fundamentale. Prima era aceea că toți

socialiștii din Rusia însuflețiți de un adevărat spirit internaționalist trebuie să facă parte dintr-un singur partid social-democrat, iar a doua că partidul și popoarele respective trebuie să insiste asupra dreptului popoarelor asuprite la autodeterminare pînă la despărțire. Astăzi politica națională leninistă este aplicată cu foarte mare succes în Uniunea Sovietică, Republica Populară Chineză și în celelalte țări care pășesc pe calea socialismului și a comunismului.

Revizioniștii social-democrați aflați în fruntea majorității partidelor mai importante ale Internaționalei a II-a, fiind ei înșiși profund naționaliști și imperialiști, nu au vrut să accepte această soluție internaționalistă revoluționară a problemei naționale. În general ei nu au făcut nimic pentru a spulbera „rezolvarea” capitalistă și imperialistă a problemei naționale. Dar anumiți centriști au elaborat teza oportunistă a „autonomiei național-culturale” pentru popoarele asuprite în cadrul imperiilor coloniale existente. Principalii teoreticieni ai acestei orientări imperialiste abia disimulate au fost conducătorii austrieci Victor Adler, Otto Bauer și Karl Renner. Austria, un stat multinațional, a fost prima țară în care și-a găsit aplicarea această teorie. Rezultatul a fost scindarea mișcării muncitorești, cultivarea celor mai dăunătoare prejudecăți naționaliste în rîndurile muncitorilor și punerea partidului sub influența ideologică a partidelor burgheze ale națunilor respective.

Iată cum descrie Stalin efectele practice ale acestei teorii : „În Austria există, încă dinainte de 1896, un partid social-democrat unic. În acel an cehii cer, pentru întâia oară, la congresul internațional de la Londra, reprezentarea separată, pe care o și capătă. În 1897, la congresul de partid de la Viena (de la Wimberg), partidul unic este formal lichidat și în locul lui se instituie o uniune federativă a șase «grupări» social-democrate naționale. Apoi aceste «grupări» se transformă în partide de sine stătătoare. Încetul cu încetul, partidele rup legăturile dintre ele. După ruptura din sînul partidului se desface și fracțiunea parlamentară și se constituie «cluburile» naționale. După aceea vin la rînd sindicatele, care se fărîmițează și ele pe naționalități. Lucrurile ajung chiar pînă la cooperative...”¹ În Rusia, conducerea oportunistă a

¹ I. Stalin, Opere, vol. 1, ed. P.M.R. 1949, pag. 362—363.

Bundului evreiesc a încercat să aplice același principiu al „autonomiei național-culturale”, revendicînd dreptul de jurisdicție asupra tuturor evreilor din Rusia ; partidul a respins în mod consecvent această politică scizionistă.

Congresul de la Copenhaga a subliniat necesitatea unei mai mari solidarități pe scară internațională între sindicate și, ocupîndu-se în mod concret de situația din Austria, s-a declarat pentru unitatea mișcării sindicale de acolo și din toate celelalte țări. Dar aceste declarații erau de prea puțin folos. Virusul scizunii își avea originea în naționalismul burghez, care contaminase conducerea diferitelor partide, și în nivelul scăzut al conștiinței internaționalismului proletar, iar liderii oportuniști nu erau de loc dispuși să facă ceva pentru schimbarea situației. De aceea răul a continuat să crească.

Concepțiile oportuniste din mișcarea cooperatistă

O altă problemă asupra căreia s-a concentrat atenția delegaților la Congresul de la Copenhaga au fost cooperati-vele. Discuțiile asupra acestui punct au aruncat din nou lumină asupra curentelor oportuniste profunde existente în Internaționala a II-a. După cum am văzut în capitolele precedente, concepția confuză cu privire la rolul cooperativelor în lupta de clasă a constituit baza multor devieri și mișcări sectare în cursul istoriei Internaționalei I și a Internaționalei a II-a. Vom reaminti că încă Manifestul constitutiv al Internaționalei I s-a ocupat de greșelile comise în legătură cu rolul cooperati-iei. La baza acestor devieri a stat întotdeauna ideea, exprimată într-un fel sau altul, că cooperativele sînt cea mai importantă, dacă nu singura cale spre eliberarea clasei muncitoare. În cunoscutul său articol despre cooperati-ie, una dintre ultimele lucrări pe care le-a scris, Lenin spune : „În ce constă fantezismul planurilor vechilor cooperatori, începînd cu Robert Owen ? În faptul că ei visau o transformare pașnică a societății moderne prin socialism, fără a ține seama de o problemă atît de fundamentală ca problema luptei de clasă, a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare, a răsturnării dominației clasei exploataților”¹. Se știe că

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 33, E.S.P.L.P. 1957, pag. 467.

revizionistii se întăriseră în cooperative și iluziile lor în legătură cu rolul mișcării cooperatiste tindeau să apară din nou la Copenhaga.

Cu minunata sa înțelegere a mișcării muncitorești în întregul ei, Lenin a acordat cea mai mare atenție atât din punct de vedere teoretic cât și practic fiecărei faze a organizării și a luptei muncitorilor. Din această cauză, el a fost o mare autoritate nu numai în problemele de partid — teoria și programul lui —, ci și în probleme sindicale, ale cooperativelor, ale activității femeilor, ale activității politice a tineretului și altele. În mod firesc deci delegația rusă a prezentat la Congresul de la Copenhaga un proiect de rezoluție care susținea linia marxistă în problema cooperației. Acest proiect de rezoluție nu a fost adoptat.

Lenin a criticat deosebit de aspru o frază din principalul proiect de rezoluție prezentat la congres, care fusese înserată de Jaurès. Fraza glăsuia că cooperativele îi vor ajuta pe muncitori „să pregătească democratizarea și socializarea producției și distribuției”. Lenin a simțit că îndărătul acestei formule se ascundea concepția revizionistă caracteristică a lui Bernstein despre „integrare în socialism”. Pentru a preveni împotriva acestui lucru, el și Guesde au propus să se introducă următorul amendament : „Cooperativele ajută într-o oarecare măsură să se pregătească organizarea producției și a distribuției după exproprierea clasei capitaliste”. Ca de obicei, acest amendament a fost respins. Lenin a votat împotriva rezoluției în comisie, dar a votat pentru ea în ședința deschisă. Lenin a declarat mai târziu că, cu toate lipsurile ei, rezoluția dădea în linii generale „o definiție corectă a sarcinilor cooperației proletare”.

Kautsky și Legien

Între 1909 și 1910, în perioada Congresului de la Copenhaga, a avut loc în Germania o celebră controversă între Karl Kautsky, redactorul-șef al ziarului „Die Neue Zeit” și, după moartea lui Engels, cel mai de seamă teoretician al Internaționalei a II-a, și Karl Legien, conducătorul mișcării sindicale germane și secretar al secretariatului internațional

al Centralelor sindicale naționale. Problema în jurul căreia s-a încins controversa era valabilitatea teoriei marxiste despre pauperizarea absolută a muncitorilor, Kautsky răspunzând afirmativ, iar Legien negativ. Kautsky și-a exprimat vederile sale într-o broșură intitulată „Calea spre putere”, iar Legien pe ale sale tot într-o broșură : „O muncă de Sisif, sau rezultate pozitive”.

Îndărătul întregii acestei fațade ideologice se ascundea o încercare a celui mai puternic grup de revizionisti din partidul german — birocrăția sindicală — de a năruți prestigiul intelectualilor mic-burghezi „de stînga” și de a-și consolida propria lor poziție ca forță conducătoare reală în întreaga mișcare social-democrată. Ea era de asemenea expresia „neutralismului” antipartinic, propriu birocrăției muncitorești social-democrate, care, pe scară mondială, a atins punctul extrem al dezvoltării sale în atitudinea violent antipartinică a lui Gompers. Discuțiile din Germania au fost cât se poate de instructive prin lumina pe care au aruncat-o asupra tendințelor de degenerare din Internaționala a II-a.

Kautsky, care pe atunci se orientase definitiv spre centrism și astfel devenise un paravan pentru oportuniștii de dreapta, cînta în broșura sa cîntecul său de lebedă ca marxist. După maniera centriștilor — pentru care, după cum remarcă Lenin, cuvîntul revoluționar era totul, iar fapta revoluționară nimic, Kautsky făcea o expunere completă a principiilor marxiste, subliniind caracterul sterp al revizionismului și prevăzînd o perioadă caracterizată printr-o intensă luptă de clasă și de revoluție proletară. Dar cînd au trebuit expuse măsuri practice, Kautsky se abătu hotărît spre dreapta.

Boala grea care rodea pe atunci social-democrația germană și, o dată cu ea, întreaga Internațională a II-a era cancerul oportunismului revizionist, care paraliza spiritul de luptă al partidului. Dar atunci cînd Kautsky sublinia primejdiile care stăteau în fața partidului, el nu a rostit un singur cuvînt de avertizare împotriva aripii drepte. El se temea ca, din vina stîngiștilor nerăbdători, partidul să nu intre într-un conflict prematur și dezastruos cu forțele reacțiunii germane. El a repetat și răsrepetat această temă, declarînd : „Interesele proletariatului cer acum mai mult ca oricînd să se evite tot

ceea ce ar putea provoca clasa dominantă la o politică inutilă de violență“. El avertiza partidul împotriva oricărei „insurrecții nesăbuite... a oricărei provocări lipsite de țel a clasei dominante care ar putea da oamenilor lor de stat o ocazie de a-și dezlănțui furia nebună împotriva socialiștilor“¹.

Aceasta era tot una cu a trage în direcție greșită. În partidul german, pericolul unei provocări de stînga la „insurrecția nesăbuită“ era ca și inexistent. Adevăratul pericol se ascundea în faptul că revizionistii sindicali și mic-burghezi de dreapta ucideau combativitatea și spiritul de luptă al partidului. Orientarea lui Kautsky dădea apă la moară acestora din urmă. Ea tindea să tocească și să slăbească și mai mult spiritul politic ofensiv, atît de necesar unui partid care, slăbit în structura sa organică, era chemat în viitorul apropiat să îndeplinească mărețele și imperioasele sarcini ale luptei împotriva unui mare război imperialist și ale conducerii revoluției proletare.

În broșura sa, Legien expunea pe față teoria oportunistă a lui Bernstein potrivit căreia în sistemul capitalist muncitorii și-ar îmbunătăți radical condițiile de trai și ar continua să și le îmbunătățească neîncetat. El susținea că sindicatele „au deschis calea spre viitor“². În concepția lui Legien, țelul final al răsturnării capitalismului și al construirii socialismului abia se întrevădea licărind. Concepția lui se baza pe tezele lui Gompers, deși era împodobită cu formule socialiste, lucru pe care el l-a arătat clar în cursul vizitei pe care a făcut-o în Statele Unite înainte de război. El a rostit acolo o cuvîntare în fața Congresului pe care Lenin a criticat-o cu asprime. Aceasta a arătat încă o dată că aripa stîngă, în special în Anglia și în Statele Unite, era înclinată să exagereze deosebierea dintre astfel de lideri sindicali ca Legien și Leipart, care se pretindeau socialiști, pe de o parte, și sprijinitorii declarați ai capitalismului în mișcarea muncitorească, de teapa lui Havelock Wilson și Samuel Gompers, pe de altă parte. De fapt

¹ Karl Kautsky: „The Road to Power“, Chicago, 1909, pag. 56, 55.

² Karl Legien: „Sisyphusarbeit oder positive Erfolge“, Berlin, 1910, pag. 3.

ei îndeplineau același rol de agenți ai patronilor în rîndurile muncitorilor și erau cu toții plămădiți din același aluat. Era social-democrați oportuniști, a căror demagogie se acorda cu diferitele stadii ale conștiinței de clasă în care ajunseseră muncitorii din diferitele țări.

Cu toată înverșunarea discuției Kautsky-Legien, ea a fost în fond o falsă bătălie. Amîndoi aveau una și aceeași orientare: spre dreapta. Acest lucru era valabil și pentru Gompers și pentru conducătorii socialiști oportuniști din Statele Unite, care pe atunci se aflau și ei într-un conflict violent.

NORI AMENINȚĂTORI DE RĂZBOI : BASEL (1912)

Congresul de la Copenhaga hotărîse ca următorul congres mondial al socialiștilor să aibă loc la Viena în august 1914. Acest al IX-lea congres, care trebuia să se țină cu ocazia celei de-a 25-a aniversări a întemeierii Internaționalei a II-a, urma să aibă un caracter deosebit de festiv, dar situația internațională amenințătoare a determinat o schimbare a planurilor. Biroul socialist internațional a trebuit să convoace o conferință extraordinară la Basel, în noiembrie 1912, pentru a adopta măsuri în vederea apărării intereselor muncitorilor și a păcii mondiale.

Situația internațională se caracteriza printr-o creștere rapidă a încordării între marile puteri imperialiste și sateliții lor. Europa trecea dintr-o criză într-alta. În iulie 1911 Germania și Franța erau cît pe-acî să ajungă la un conflict în problema Marocului, cînd Kaiserul a trimis un crucișător la Agadir pentru a apăra interesele imperialismului german — „incidentul de la Agadir“. Dar criza a fost evitată printr-un acord vremelnic. A urmat apoi războiul italo-turc din 1911 pentru Tripoli. Dar criza care a strîns în mod nemijlocit forțele Internaționalei a II-a a fost izbucnirea războiului între statele din Balcani la începutul lunii octombrie 1912. În acest război au fost implicate Turcia, Grecia, Serbia, Bulgaria și Muntenegru. În șase luni Turcia a fost bătută. Dar în iunie 1913 a început al doilea război balcanic, care a cuprins toate statele balcanice și care a durat pînă în luna august a aceluiași an.

Războaiele din Balcani au început ca războaie naționale ale popoarelor creștine asuprite din Balcani, care făceau parte din imperiul otoman, pentru scuturarea jugului turcesc. Dar foarte curînd ele au luat caracterul unor lupte preliminare

între marile puteri europene ale căror sateliți erau aceste țări. Cele două mari grupări imperialiste — Tripla alianță și Tripla înțelegere — se pregăteau să se încaiere.

Manifestul de la Basel

Conferința de la Basel a lansat un manifest menit să împiedice extinderea războiului balcanic și să preîntîmpine izbucnirea unui conflict general european. Manifestul, bazat pe cele două paragrafe celebre din rezoluția de la Stuttgart redactate de Lenin și de Rosa Luxemburg, avertiza împotriva marelui pericol ca războiul balcanic să se transforme într-o conflagrație generală. Conferința a constatat „cu satisfacție“ „deplina unanimitate care exista între partidele socialiste și sindicatele din toate țările în problema războiului împotriva războiului“. Și ea declara cu un optimism exagerat : „Teama claselor dominante că un război mondial ar putea fi urmat de revoluția proletară este o cheazășie esențială a păcii“¹. Ca de obicei, la această conferință s-au făcut încercări de a se adopta greva generală ca principalul mijloc de luptă împotriva războiului, dar ele au eșuat.

Manifestul felicita pe muncitorii ruși pentru intensificarea luptei lor revoluționare și formulă sarcinile partidelor din Balcani, sarcini care în linii generale se bazau pe principiul autodeterminării popoarelor. „Dar cea mai importantă sarcină în cadrul activității Internaționalei — declara manifestul — revine clasei muncitoare din Germania, Franța și Anglia. În momentul de față este de datoria clasei muncitoare din aceste țări să ceară ca guvernele respective să nu acorde sprijin nici Austro-Ungariei, nici Rusiei, să se abțină de la orice amestec în conflictele din Balcani și să păstreze o neutralitate absolută. Un război care ar izbucni între cele trei mari puteri, cele mai civilizate din Europa, din cauza unei neînțelegeri în legătură cu un port ar fi o nebulie criminală... Muncitorii din Germania și din Franța nu pot fi de acord că ar exista vreo obligație de a interveni în conflictul din Balcani pe motiv că ar exista tratate secrete“.

¹ Citat în lucrarea lui O. H. G a n k i n and H. H. F i s h e r : „The Bolsheviks and the World War“, pag. 81.

Chemînd „pe muncitorii din toate țările să opună imperialismului capitalist forța solidarității internaționale a proletariatului“, manifestul declara : „Guvernele să aibă în vedere faptul că, date fiind condițiile din Europa și atitudinea clasei muncitoare, ele nu vor putea dezlănțui un război fără a se pune singure în pericol. Guvernele să-și aducă aminte că după războiul dintre Franța și Germania a urmat Comuna din Paris, că războiul ruso-japonez a pus în mișcare forțele revoluționare ale popoarelor din imperiul rus, că întrecerea în cursa înarmărilor a dus la o ascuțire fără precedent a contradicțiilor de clasă în Anglia și pe continent și a dezlănțuit greve uriașe. Ar fi o curată nebunie ca guvernele să nu înțeleagă că însuși gândul monstruoșității unui război mondial ar provoca inevitabil mînia și revolta clasei muncitoare. Proletarii consideră o crimă să tragă unii în alții de dragul profiturilor capitaliștilor, al ambiției dinastiilor sau al gloriei acordurilor diplomatice secrete“. Manifestul se încheia cu un puternic apel adresat muncitorilor din lumea întreagă, în care li se cerea să se opună activ oricăror măsuri care ar duce la război.

Vorbe și fapte

Rezoluția de la Basel chema la o acțiune revoluționară împotriva primejdiei unui război imperialist. Dacă cuvintele din rezoluție ar fi fost traduse în viață, întreaga Europă ar fi acționat în mod revoluționar împotriva dezlănțuirii monstruoșității primului război mondial. Aripa dreaptă oportunistă a votat în unanimitate și cu „entuziasm“ în favoarea rezoluției. Conferința a adoptat rezoluția *cu aclamații*. Reviționistii, care erau în număr mare în diferitele delegații, nu au avut nimic de obiectat împotriva rezoluției nici chiar în comisie.

Explicația unuia dintre aspectele acestei sinistre anomalii poate fi găsită în uriașul spirit combativ și antimilitarist care domnea printre muncitorii din întreaga lume capitalistă. Acest spirit combativ și-a găsit expresia, între altele, în creșterea valului revoluționar în Rusia¹, în criza din rîndurile

¹ În cursul grevei de la minele de aur de la Lena din 1912, 500 de muncitori au fost uciși sau răniți de trupele țariste.

Partidului social-democrat german, în dezvoltarea mării mișcări a minerilor, muncitorilor din transporturi și feroviarilor din Anglia, denumită „tripla alianță“, în creșterea spiritului de luptă al muncitorilor italieni care a culminat cu greva generală din iunie 1914, în numeroase greve combative din Franța conduse de C.G.T. și în valul marilor greve organizate în Statele Unite de „Muncitorii industriali ai lumii“ la căile ferate Lawrence, Paterson, Virginia de vest și Harriaman.

În afară de aceasta, în lupta împotriva primejdiei de război care se ivise în repetate rînduri în deceniul anterior, partidele socialiste (în special partidele mai mici) obținuseră succese importante. De aceea în rîndurile stîngii și ale centrului predomina convingerea că aceste succese ar fi consolidate și sporite dacă puterile imperialiste ar îndrăzni să dezlănțuie un război mondial. Astfel, în războiul ruso-japonez din 1904—1905, partidele din Rusia și din Japonia dăduseră un minunat exemplu prin opoziția lor împotriva războiului. Partidul spaniol și uniunile anarho-sindicaliste s-au situat și ele pe poziția internaționalismului proletar în problema războiului din Maroc din 1909. Partidul italian și partidele din țările balcanice au adoptat o atitudine antimilitaristă în timpul războaielor balcanice. În noiembrie 1912 Partidul socialist francez a chemat clasa muncitoare „să împiedice războiul prin orice mijloace, inclusiv acțiunea parlamentară, agitația, manifestele, precum și greva generală și insurecția“. Toate aceste metode erau în concordanță cu glorioasa tradiție a muncitorilor francezi și germani din timpul războiului franco-german din 1870.

Dat fiind spiritul antimilitarist puternic și în continuă creștere al maselor, adepții dreptei la Conferința de la Basel au tras concluzia că era mai înțelept să se retragă în cochilia lor și să aștepte un prilej mai favorabil pentru a-și pune în aplicare politica. Dar Lenin nu s-a lăsat înșelat de această aparență de unanimitate. După ce a citit manifestul, el a spus: „Ne-au dat o poliță mare, să vedem cum o vor achita“¹.

Între timp, o dată cu apropierea mării crize militare europene se întîmplau lucruri care prevesteau cursul funest pe care l-au luat evenimentele în principalul partid din Internaționala a II-a : Partidul social-democrat german. Congresul

¹ Op. cit., pag. 79.

de la Chemnitz din septembrie 1912 al partidului, la care au participat ca delegați mulți birocrați sindicali și din partid, a respins propunerea stângii în problema colonială, fapt care dovedea că în atitudinea lor față de imperialism atât centrul cât și dreapta erau unite în principiu într-o concepție oportunistă¹. În 1913, pe căi ocolite, grupul parlamentar din Reichstag a votat pentru creditele de război². Și în sesiunea din mai 1914 a Reichstagului, grupul parlamentar social-democrat a hotărât numai prin 51 de voturi contra 47 să-și păstreze locurile, în timp ce aclamațiile pentru kaiser nu mai conțineau³. La suprafață însă totul arăta bine: la alegerile din 1912 numărul voturilor obținute de partid a sporit de la 3.290.000 la 4.250.000, iar numărul deputaților în Reichstag de la 43 la 110.

În 1913 a murit August Bebel. De origine muncitor, el s-a aflat timp de 42 de ani în fruntea Partidului social-democrat german. În primii săi ani revoluționari, numele lui Bebel a fost legat de multe realizări importante, printre care întemeierea partidului pe o bază de sine stătătoare în 1869, opoziția sa împotriva războiului franco-prusian și întemnițarea sa în 1872, rolul său conducător în partid în perioada celor 12 ani cât a fost în vigoare legea împotriva socialiștilor, faptul că toată viața sa a fost un propagator al socialismului etc. Dar, așa cum am văzut în treacăt în capitolele anterioare, în ultimii ani ai vieții el a alunecat pe o poziție centristă. După moartea sa, partidul a trecut și mai hotărât în mâinile aripilor drepte.

Forțele Internaționalei a II-a

În ajunul primului război mondial, din Internaționala a II-a făceau parte 27 de partide socialiste și muncitorești din 22 de țări, pentru care votau aproximativ 12.000.000 de alegători. Lorwin scrie: „Partidul social-democrat din Germa-

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 113.

² Harry Laidler: „Socialism in Thought and Action“, New York, 1920, pag. 261—264.

³ William English Walling: „The Socialists and the War“, New York, 1915, pag. 90.

nia avea 1.085.000 de membri și obținuse 4.250.000 de voturi în alegerile din 1912; Partidul socialist austriac avea 145.000 de membri și întrunise 1.041.000 de voturi în alegerile din 1907; numărul membrilor Partidului socialist din Cehoslovacia se ridica la 144.000, iar în Ungaria la 61.000; Partidul socialist unificat din Franța avea 80.300 de membri și întrunise 1.400.000 de voturi în alegerile din 1914; Partidul socialist italian avea 50.000 de membri și obținuse 960.000 de voturi în alegerile din 1913; Partidul socialist din Statele Unite avea 125.500 de membri și înregistrase 901.000 de voturi în alegerile din 1912. Un mare număr de voturi au întrunit în această perioadă partidele socialiste din Belgia, Suedia, Argentina și partidele muncitorești din Australia și Noua Zelandă¹. În acest timp Partidul laburist din Marea Britanie avea în total 1.612.000 de membri². Lenin arată că, în cele șapte regiuni din Rusia care au ales social-democrați oportuniști (menșevici) în Duma din 1913, existau 214.000 de muncitori, iar în regiunile în care au fost aleși cei șase bolșevici existau 1.008.000 de muncitori.

În 1914 numărul reprezentanților principalelor partide social-democrate în parlamente era după cum urmează: în Germania — 110, în Franța — 103, în Finlanda — 90, în Austro-Ungaria — 82, în Italia — 80, în Suedia — 73, în Marea Britanie — 42, în Belgia — 39, în Danemarca — 32, în Norvegia — 23, în Rusia — 13 și în Olanda — 16³. În acest timp Partidul laburist australian avea majoritatea în parlamentul federal. Dacă în Germania, în Rusia și în alte țări nu ar fi existat sistemul de votare „pe clase“, aceste cifre ar fi fost mult mai mari. Mii de reprezentanți ai partidelor social-democrate au fost aleși în organe de stat inferioare.

Un mare număr de sindicate se aflau și ele sub influența și conducerea Internaționalei a II-a. În 1912, la Secretariatul internațional al sindicatelor, cu sediul la Berlin și având ca secretar general pe Karl Legien, erau afiliate 19 centre sindicale naționale cu 7.394.461 de membri. Acest număr cu-

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 28.

² G. D. A. Cole and R. Postgate: „The British Common People“, pag. 531.

³ Donald D. Egbert and Staw Persons: „Socialism in American Life“, Princeton, 1952, vol. 1, pag. 65.

prindea 2.553.162 de membri din Germania, 2.054.526 din Statele Unite, 874.281 din Marea Britanie¹ și 387.000 din Franța².

Mișcarea cooperatistă muncitorească din Europa era și ea în mare parte sub conducerea social-democrațiilor. În 1914 existau în total în Europa aproximativ 30.000 de cooperative de consum, cu circa 9.000.000 de membri. În Marea Britanie numărul membrilor cooperativelor se cifra în ansamblu la 3.000.000, în Germania — la 2.000.000, în Rusia — la 1.500.000, în Franța — la 881.000 etc. În întreaga Europă existau 24 de cooperative pentru comerțul cu ridicata, dintre care cinci realizau un volum anual de vânzări de 40.000.000 de dolari și mai bine. Aceste cifre nu includ un mare număr de cooperative de construcții, de împrumut și credit, agricole și de producție³. Partidele social-democrate obțineau o mare parte din mijloacele financiare de la cooperative.

Partidele social-democrate desfășurau, de asemenea, o activitate și aveau organizații în rândurile femeilor și ale tineretului. Ele aveau o comisie internațională de femei, nu prea solid organizată, în fruntea căreia s-a aflat timp de 20 de ani Clara Zetkin. Prima conferință internațională a femeilor a avut loc la Stuttgart în 1907. În același timp și în același loc a fost organizat un grup internațional al tineretului, un fel de birou informativ⁴, care în 1914 număra aproximativ 100.000 de membri în diferitele țări europene. Ambele grupuri au participat și ele la Congresul de la Copenhaga.

În ciuda importanței uriașe a acestor mișcări sindicale, cooperatiste, de femei și de tineret, partidele social-democrate le-au neglijat, mai ales în primii ani. Se știe că conducătorii social-democrați nu erau dispuși să acorde femeilor și tineretului libertatea de acțiune necesară pentru construirea unor mișcări puternice. Plîngerile împotriva atitudinii disprețuitoare a conducătorilor politici erau foarte frecvente în cercurile cooperatiste. Zwing, unul dintre colaboratorii lui

¹ Numărul total al membrilor trade-unionurilor britanice în această perioadă se ridică la 4.415.000.

² Karl Zwing: „Die Geschichte der Deutschen freien Gewerkschaften“, pag. 119—120.

³ Harry Laidler: „Socialism in Thought and Action“, pag. 192.

⁴ „Internaționala Comunistă“ din ianuarie 1934.

Legien, deplîngea faptul că în primii ani conducătorii partidului german priveau cu dispreț și chiar cu gelozie sindicatele. Această atitudine a lor reprezenta în parte o moștenire din timpurile lassalleiene, iar în parte teama de o dominație sindicală. El descrie puternica opoziție împotriva creării Comitetului general al sindicatelor muncitorești și adaugă că această opoziție a putut chiar să împiedice ținerea unui congres al sindicatelor în 1895¹.

Aripa dreaptă și aripa stîngă înaintea războiului mondial

La izbucnirea războiului, aripa dreaptă deținea o majoritate categorică în cele mai multe dintre partidele principale ale Internaționalei a II-a, inclusiv partidele din Germania, Austria, Anglia, Franța, Belgia și din țările scandinave. În celelalte partide politice, între care și partidul din Statele Unite, predominau centristii în colaborare cu revizionistii. Trăsătura caracteristică a grupului de centru era pe atunci colaborarea tot mai strînsă cu aripa dreaptă. Lenin a spus: „«Centrul» este domnia frazei mic-burgheze blajine, a internaționalismului în vorbe, a oportunistului laș și a slugărniceii în fața social-șoviniștilor în fapte“. Lenin i-a numit pe centristii „oameni rutinați, roși de legalismul putred, stricați de ambianța parlamentarismului etc.“². În partidul-cheie, Partidul social-democrat german, marea masă a membrilor sprijinea tendința centristă a lui Kautsky—Haase—Ledebour.

Aripa oportunistă de dreapta din Internațională era sprijinită de un foarte mare număr de demnitari și funcționari de tot felul. Printre aceștia erau aproape 1.000 de membri ai organelor legislative naționale și alte cîteva mii de membri ai organelor legislative locale și provinciale. Erau apoi zecile de mii de funcționari plătiți ai numeroaselor partide, sindicate, cooperative, organizații sportive și alte organizații. Baza de clasă a dreptei o constituia aristocrația muncitorească. Aceste armate de birocați, compuse în majoritatea cazurilor din ele-

¹ Karl Zwing: „Die Geschichte der Deutschen freien Gewerkschaften“, pag. 87.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 24, E.S.P.L.P. 1956, pag. 59.

mente de dreapta alese cu grijă, reprezentau o uriașă forță conservatoare care menținea lucrurile în starea în care se aflau. Așa cum s-a dovedit, aceste elemente au fost forța hotărâtoare care a determinat tragica orientare a social-democrației în anii critici care au urmat. Ele au reușit să pervertească și să frîngă voința revoluționară a clasei muncitoare din Europa centrală și apuseană.

Pe de altă parte, în ajunul marelui război, aripa stîngă era relativ slabă și nu îndeajuns de matură. Perioada de „prosperitate“ a capitalismului în care a activat Internaționala a II-a în primii 25 de ani de la întemeierea ei nu a fost în general favorabilă dezvoltării unei aripi stîngi puternice din punct de vedere organizatoric și politic. Pentru aceasta a fost nevoie de război și de revoluție.

În general, în această perioadă, atît în sînul Internaționalei a II-a cît și în afara ei, aripa stîngă se împărțea în trei categorii. Pe primul plan erau uniunile anarho-sindicaliste și grupările anarhiste din țările latine, împreună cu mlădițele lor din Statele Unite, Anglia, Germania, țările scandinave și America latină. Aceste elemente apolitice și sectare, „revizionisti de stînga“, nu erau în stare să asigure cea largă conducere politică atît de necesară clasei muncitoare induse în eroare.

A doua categorie a elementelor de stînga din acea vreme era reprezentată de un mănunchi de muncitori și conducători cu tendințe de stînga, răspîndiți prin diferite țări, cum erau de pildă: Rosa Luxemburg, Liebknecht, Clara Zetkin, Mehring, Leusch și Pieck în Germania; Radek și Marchlewski în Polonia; Hyndman în Anglia; Braun în Austria; Guesde în Franța; Garter și Pannekoek în Olanda; Hoeglund în Suedia; Debs, Heywood și De Leon în Statele Unite¹. Aceste elemente relativ de stînga nu constituiau cîtuși de puțin un grup omogen și nu aveau nici un fel de program precis.

Dintre aceștia, cea mai matură politicește era Rosa Luxemburg, conducătoarea slabei aripi de stînga din Partidul social-democrat german. Dar, comparată cu marele conducător revoluționar Lenin, ea a dat dovadă de numeroase lipsuri teoretice și tactice. Unele dintre ele au fost deja menționate. În această perioadă, greșelile ei cele mai serioase erau în

¹ De Leon a murit la 11 mai 1914.

legătură cu problema națională, problema țărănească, problema partidului de tip nou — centralizat și disciplinat —, problema spontaneității maselor, a insurecției armate. O dată cu dezvoltarea războiului și a revoluției ruse, ea a comis și alte greșeli serioase¹. Cu toate acestea, Rosa Luxemburg a fost o adevărată luptătoare revoluționară, și Lenin a numit-o „Vulturul“.

A treia categorie a forțelor de stînga din acea vreme, creierul și inima stîngii internaționale, erau bolșevicii din Rusia. Ei aveau atît programul necesar cît și conducerea necesară pentru o aripă stîngă cuprinzătoare. În ianuarie 1912, la Praga, partidul muncitoresc social-democrat a dat un exemplu Internaționalei a II-a prin excluderea menșevicilor. Din acel moment bolșevicii au devenit un partid independent, bucurîndu-se de sprijinul a patru cincimi din muncitorii activi din Rusia. Pînă la izbucnirea războiului, Biroul socialist internațional a făcut eforturi neconținute, cu ajutorul lui Troțki și al altor menșevici, să reunifice partidul din Rusia. Dar, după cum observă Lenz, din fericire nu au reușit. Din această cauză, la izbucnirea războiului „cel puțin unul dintre partide a putut pune în practică principiile internaționalismului proletar“².

Bolșevicii, în primul rînd Lenin, au căutat în mod activ să organizeze aripa stîngă, destrămată și nematură, a Internaționalei. Activitatea partidului din Rusia a dat un strălucit exemplu de program revoluționar și de tactică revoluționară. Pe lîngă aceasta, în cursul acestei perioade, în 1909, Lenin a adus o uriașă contribuție la teoria marxistă prin lucrarea sa „Materialism și empiriocriticism“. Bolșevicii au încercat de asemenea în mod concret să stabilească legături efective între elementele de stînga din toate țările. La Congresul de la Stuttgart (1907), Lenin a convocat o conferință a elementelor de stînga tocmai în acest scop. Din acel moment el a fost membru al Biroului socialist internațional, unde toate propunerile sale au fost aproape invariabil respinse. La Copenhaga (1910) Lenin a participat și la o altă conferință asemănătoare a stîngii. Printre cei prezenți se aflau

¹ A. Martînov, în „Internaționala Comunistă“ din 1 și 15 februarie 1932.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 123.

Jules Guesde, Charles Rappaport, Rosa Luxemburg, J. Marchlewski, A. Braun, Lenin, Plehanov, Reazanov, de Brouckere și P. Iglesias. Acolo s-au iscat însă controverse, Lenin fiind puțin cunoscut, și, pe lângă aceasta, existând tendința de a arunca asupra lui vina pentru sciziunea din partidul rus. Astfel aceste două conferințe nu au dus la nici un rezultat practic¹. Marxiiști occidentali au înțeles prea puțin politica dusă de Lenin în Rusia. În Statele Unite, de pildă, numele său era aproape necunoscut.

În activitatea sa desfășurată în sânul Internaționalei a II-a, Lenin s-a străduit să organizeze stînga și, pe cît posibil, centrul, împotriva aripii drepte revizioniste. Printre numeroase alte calomnii la adresa lui Lenin, troțkiștii au încercat să interpreteze această politică înțeleaptă ca o subapreciere a primejdiei centrismului. În realitate nimeni nu înțelegea mai bine decît Lenin primejdia oportunismului sub toate formele lui. El nu numai că a atacat fără cruțare pe revizioniiști de dreapta, dar a și criticat greșelile și lipsurile stîngii și ale centrului. Pe măsură ce centrul — Bebel, Kautsky, Ledebour și alții — alunecau, o dată cu trecerea anilor, tot mai spre dreapta, Lenin și-a ascuțit critica împotriva lor, căutînd întotdeauna să ridice o barieră între numeroșii lor adepți și cei ai conducerii oportuniste de dreapta. Dar, cu toată remarcabila sa flexibilitate, cu tot talentul său în elaborarea problemelor teoretice și cu toată energia sa, Lenin nu a putut să creeze în anii de dinaintea războiului o stîngă largă și activă în Internaționala a II-a. Tot ce au putut face forțele de stînga, a fost, după cum am văzut, de a repurta victorii parțiale asupra oportuniștilor prin temporare regrupări de forțe la diferitele congrese.

TRĂDAREA CEA MARE : PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Primul război mondial a fost o explozie a contradicțiilor imperialiste dintre marile puteri, contradicții care se ascuțiseră neconținut timp de mai bine de o generație. Războiul era pentru capitalism un lucru tot atît de firesc ca și realizarea de profituri sau ca și orice altă manifestare a sistemului capitalist. Pretextul pentru declanșarea războiului l-a constituit asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei de către un naționalist sîrb fanatic la Sarajevo, în Serbia, la 28 iunie 1914. Dar încordarea generală dintre puterile imperialiste era atît de mare, încît orice conflict politic ar fi putut servi tot atît de bine pentru precipitarea războiului. Acesta era marea război prevăzut de Engels cu o generație înainte, atunci cînd a spus că „15.000.000 sau 20.000.000 de oameni înarmați se vor măcelări unii pe alții“. Era războiul pe care îl așteptase cu teamă Internaționala a II-a în deceniile următoare.

Desigur, toate guvernele implicate în acest război au adoptat o poziție ipocrită de justificare morală, pretinzînd că luptau pentru apărarea propriilor țări. În realitate însă războiul nu era, nici mai mult, nici mai puțin, decît o luptă imperialistă mîrșavă între marile puteri pentru colonii, pentru piețe de desfacere, pentru materii prime și pentru poziții strategice. Faptul că 10.000.000 de oameni au pierit în luptă, că 20.000.000 au fost mutilați și că alte milioane au fost reduși la mizerie (războiul a lăsat 5.000.000 de văduve, 10.000.000 de orfani și pagube materiale în valoare de 380 de miliarde de dolari)¹ nu a însemnat nimic altceva decît o problemă de statistică pentru capitaliștii cinici care au tras

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the World War“, pag. 71.

¹ Nemo: „From the First World War to the Second“, New York, 1934, pag. 9-12.

sforile în acest mare măcel omenesc, cel mai îngrozitor din toate cîte cunoscuse pînă atunci lumea.

Era un război imperialist pentru reîmpărțirea lumii. Tendința marilor puteri spre o astfel de reîmpărțire reiese foarte clar din faptul că diferitele puteri se dezvoltau din punct de vedere industrial într-un ritm foarte diferit, ceea ce ducea în permanență la o răsturnare a echilibrului economic și politic dintre ele. Acesta era rezultatul acțiunii legii fundamentale a dezvoltării inegale a capitalismului, formulată de Lenin (cap. 18). Astfel, în timp ce „în 1860 Anglia dădea mai bine de jumătate din producția mondială de cărbune și de fontă și aproape jumătate din producția de textile, în 1913 partea ei în producția mondială scăzuse la respectiv 22%, 13% și 23%. Noi ramuri puternice ale industriei, care concureau Anglia, se dezvoltaseră în alte țări, mai ales în Germania și în S.U.A.”¹. Perlo scrie: „Între 1899 și 1913 producția de oțel crescuse de trei ori în S.U.A. și în Germania, în timp ce în Anglia această producție crescuse cu puțin peste 50%, iar producția engleză de fier era în declin. Anglia, care fusese cea mai mare putere industrială a lumii, rămăsese cu mult în urma rivalilor săi. În 1913, Statele Unite erau deja cea mai mare putere industrială a lumii”².

Războiul nimicitor era metoda folosită de capitaliști pentru a schimba relațiile politice internaționale dintre state în concordanță cu relațiile economice în schimbare. Toate statele erau vinovate de izbucnirea războiului: cele două mari tabere aflate în luptă — Tripla alianță (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia) și Tripla înțelegere (Antanta) (Anglia, Rusia, Franța, Italia, Statele Unite, Japonia etc.) — pregătiseră în mod conștient războiul timp de ani de zile.

„Pregătindu-se în vederea războiului imperialist, Germania urmărea să smulgă Angliei și Franței coloniile lor, iar Rusiei — Ucraina, Polonia și provinciile baltice... Rusia țaristă urmărea împărțirea Turciei, visa cucerirea strîmtorilor ce unesc Marea Neagră cu Marea Mediterană (Dardanelele), cucerirea Constantinopolului”. În planurile ei intra de asemenea cucerirea Galiției, care făcea parte din Austro-Ungaria. „Anglia dorea războiul pentru a distruge pe pericolosul ei

concurrent, Germania, ale cărei mărfuri începuseră, înainte de război, să ia tot mai mult locul mărfurilor engleze pe piața mondială”. În afară de aceasta, ea intenționa să cucerească Mesopotamia și Palestina, care se aflau sub stăpînirea Turciei, și să se stabilească temeinic în Egipt. „Capitaliștii francezi aspirau la cucerirea bazinului Saar, ca și a Alsaciei și Lorenei, regiuni bogate în cărbuni și fier, care fuseseră luate Franței de către Germania în războiul din 1870—1871”¹. Iar în umbră se aflau Statele Unite, cea mai mare dintre puterile imperialiste, care foloseau războiul pentru a-și atinge țelul lor capitalist: dominația mondială.

Războiul începu la 28 iulie 1914 printr-un atac al Austriei împotriva Serbiei. Rusia mobiliză, și Germania îi declară război la 1 august. Franța intră în război la 3 august, iar Anglia cu o zi mai tîrziu. Celelalte țări continuă să intre în război în lunile și în anii următori. Statele Unite se ținură cu șiretenie deoparte, vînzînd în mod rentabil muniții „aliților” beligeranți, dar în cele din urmă, temîndu-se că „prieteni” Antantei aveau să fie învinși, intrară și ele cu cinism în război la 6 aprilie 1917, tot sub pretextul că luptă pentru apărarea națională.

Trădarea cea mare

Izbucnirea războiului a impus Internaționalei a II-a obligația de mare răspundere de a adopta o poziție în favoarea păcii. Interesele muncitorimii cereau neapărat acest lucru, și Internaționala declarase în repetate rînduri la congresele sale, în special la cele de la Stuttgart, Copenhaga și Basel, că partidele socialiste nu se vor mîrgini numai la agitația împotriva războiului, ci vor vota împotriva trimerii de trupe și a furnizării mijloacelor materiale pentru război și, ceea ce este cel mai important, vor „folosi criza economică și politică provocată de război pentru a ridica popoarele la luptă și a grăbi astfel înlăturarea dominației capitaliste de clasă”. Cînd a sosit însă încercarea cea mare, majoritatea partidelor Internaționalei a II-a au ignorat complet aceste angajamente solemne și

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 234—235.

¹ John Eaton: „Political Economy”, pag. 135.

² Victor Perlo: „American Imperialism”, New York, 1951, pag. 25.

și-au trădat în mod fățiș datoria sfântă pe care o aveau față de clasa muncitoare, trăindu-se în chip trădător în coada burgheziei lor naționale, proclamând lozincile de război imperialiste ale „apărării patriei” și împingându-și popoarele în măcelul imperialist. Acest mare eșec a fost cea mai teribilă catastrofă suferită vreodată de clasa muncitoare mondială în decursul întregii sale istorii.

Cauza fundamentală a acestui grav dezastru a fost „social-șovinismul”, adică aderarea la naționalismul burghez al propriilor clase capitaliste, o încercare trădătoare de identificare a intereselor clasei muncitoare cu acelea ale imperialiștilor ațâțatori la război. Baza socială principală a acestei trădări în diferitele partide au constituit-o muncitorii calificați, cu salarii mai ridicate, numeroase elemente birocratizate din organizațiile muncitorești și marele număr de intelectuali oportuniști mic-burghezi, care reușiseră în mare măsură să se impună în partidele respective.

Neputința de a lupta împotriva războiului, de fapt acceptarea lui, a marcat punctul culminant al puternicelor tendințe oportuniste care se dezvoltaseră în sânul Internaționalei a II-a încă de la crearea ei și ale căror manifestări noi le-am menționat în câteva rânduri. Lenin spune: „Condițiile obiective de la sfârșitul secolului al XIX-lea au întărit foarte mult oportunistul, transformând folosirea legalității burgheze într-o prosternare în fața acesteia, creînd o mică pătură de birocrati și aristocrați în rândurile clasei muncitoare și atrăgînd în rândurile partidelor social-democrate mulți «tovarăși de drum» mic-burghezi. Războiul a grăbit acest proces, transformînd oportunistul în social-șovinism, transformînd alianța ocultă dintre oportuniști și burghezie într-o alianță fățișă”¹. În această criză, poleiala internaționalistă a Internaționalei a II-a controlate de oportuniști s-a dizolvat în moricla naționalismului burghez.

Conducătorii social-democrați nu au fost surprinși și nici intimidăți de brusca izbucnire a războiului, așa cum s-a pretins. Dimpotrivă, după cum explică Farwig, ei discutaseră ani de zile la întrunirile lor apropierea unui război mondial și îl caracterizaseră precis ca un război imperialist în care muncitorii nu puteau avea nici un interes! Aceasta era în teorie. În practică însă conducerea oportunistă a partidului și, în

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 304.

primul rînd, a sindicatelor a renunțat complet la pretențiile ei de a fi marxistă și a sprijinit războiul în spiritul naționalismului burghez¹.

Cum s-a produs trădarea

La 29 iulie Biroul socialist internațional s-a întrunit în sesiune la Bruxelles. El a hotărît ca Congresul al X-lea, care urma să se țină la 23 august la Viena, să fie convocat mai devreme, la 9 august. Evident, trebuia să se convoace neîntârziat un congres într-o țară neutră pentru a se putea elabora o politică generală a mișcării muncitorești internaționale. Dar acest lucru a fost împiedicat de slăbiciunea conducerii internaționale și de faptul că partidele principale nu insistaseră asupra unui astfel de congres. Naționalismul burghez se manifesta din plin. La Bruxelles și în alte orașe s-au ținut câteva mitinguri de protest. Jaurès, care a luat cuvîntul la un astfel de miting, a fost asasinat de militariști la Paris în ziua de 31 iulie². Au fost de asemenea convocate conferințe cu participarea delegațiilor francezi și germani, dar fără nici un rezultat. Nu s-a făcut nici o încercare reală de a se uni forțele Internaționalei într-un front comun împotriva războiului.

Marea catastrofă se produse la 3 august, cînd conducătorii social-democrați germani au hotărît cu 78 de voturi contra 14, în ședința grupului parlamentar social-democrat, să sprijine războiul. Este semnificativ faptul că la 2 august liderii sindicali partizani ai lui Legien, care controlau de fapt partidul, au anticipat și au determinat dinainte hotărîrea partidului, încheind cu patronii o înțelegere cu privire la pacea socială și la refuzul de a declara greve³. Hotărîrea partidului a fost prezentată a doua zi în Reichstag, unde cei 110 reprezentanți ai partidului au votat în unanimitate în favoarea creditelor de război. Liebknecht și Luxemburg au fost printre puținii care au votat împotriva creditelor la ședința prelimi-

¹ H. Farwig: „Der Kampf um die Gewerkschaften”, pag. 208—210.

² William English Walling: „The Socialists and the War”, pag. 125.

³ H. Farwig: „Der Kampf um die Gewerkschaften”, pag. 219.

nară a grupului de partid. Kautsky s-a abținut. Toți au fost însă de acord să se supună disciplinei de partid și unei linii unitare în Reichstag. Declarația partidului în favoarea războiului, citită de centrismul Haase, invoca gogorita unei invazii rusești, accepta lozinca apărării patriei și afirma că „în ceasul de primejdie nu ne vom părăsi patria”¹.

Partidele socialiste din Austria, Franța, Anglia, Belgia și din alte țări europene beligerante, cu excepția Rusiei și Serbiei², au acționat la fel ca Partidul social-democrat german. În Bulgaria, „socialiștii tesneaci” au votat însă împotriva războiului. Împotriva războiului au votat de asemenea partidele din Canada, Australia și Noua Zelandă. Sindicatele, inclusiv sindicaliștii francezi care propuseseră atât de energic să se declare o grevă generală ca protest împotriva războiului (împotriva războiului s-au declarat de asemenea Muncitorii industriali ai lumii din Statele Unite, sindicatele ruse, cele italiene și alte câteva sindicate), au urmat partidele socialiste. Curînd Guesde și Vaillant intrară în guvernul francez. Vandervelde participă și el la guvernul belgian. Kropotkin se alătură social-patrioților, sprijinind guvernul țarist în război.

În țările neutre din Scandinavia, în Elveția, Italia, Statele Unite etc., partidele au adoptat în genere o poziție de neutralitate. Când însă, mai târziu, Italia și Statele Unite au intrat în război, partidele socialiste din aceste țări s-au scindat, secțiunile cele mai importante votînd împotriva războiului. Internaționala a II-a se prăbușise și numai partidele din țările neutre mai încercau să dea impresia că ea continua să funcționeze.

Social-democrația de dreapta purta principala vină pentru marea catastrofă. În acest cadru general, Partidului social-democrat din Germania îi revenea răspunderea cea mai mare. El era partidul conducător al Internaționalei a II-a și muncitorimea mondială se bizuia pe conducerea sa. Dacă el s-ar fi situat pe poziții hotărâte împotriva războiului, fără îndoială că majoritatea Internaționalei a II-a i-ar fi urmat exemplul. Dar, manifestîndu-și naționalismul burghez și votînd în fa-

voarea creditelor de război, el a năruit totodată frontul internațional al mișcării muncitorești mondiale. Partidul din rândurile căruia ieșiseră Karl Marx și Friedrich Engels a încăput acum pe mâinile unor aventurieri de teapa lui Kautsky, Ebert, Legien, Noske, Scheidemann, Singer, Auer, David și alții, s-a dezonorat și a trădat fără rușine încrederea pe care muncitorii cei mai înaintați din lume și-o pusese în el.

Apărarea patriei

Votînd pentru război, partidele social-democrate au acționat sub lozinca burgheză a apărării patriei. Căutînd să-și camufleze trădarea în haina marxismului, ele au încercat să dea o fundamentare teoretică politicii lor de sprijinire a războiului. Ele afirmău că era vorba de un război național, că erau în joc interesele vitale ale poporului lor și că, prin urmare, erau pe deplin îndreptățite să sprijine războiul. Ele încercau să concretizeze această poziție afirmînd că țările respective nu aveau nici o altă alternativă decît de a se apăra împotriva armatelor inamice care le amenințau frontierele. Această linie generală era susținută fățiș de elementele de dreapta prin argumente care cu greu ar fi putut fi deosebite de cele ale capitaliștilor înșiși. Cît despre centriști (tendința lui Kautsky), ei încercau în mod abil să mascheze sprijinul pe care îl acordau războiului îndărătul unei opoziții simbolice față de război.

Vechiul revizionist Vollmar declara: „În prezent, întregul popor german este stăpînit de voința invincibilă de a-și apăra patria, independența și cultura sa împotriva dușmanilor care îl înconjură și de a nu avea odihnă pînă cînd aceștia nu vor fi înfrinți”¹. Philip Scheidemann, vorbind de fapt în numele întregii organizații a social-șovinistilor din Germania, arunca vina principală pentru dezlănțuirea războiului asupra Rusiei, spunînd: „Principalul vinovat în actualul război este Rusia. Chiar în timpul schimbului de mesaje dintre țar și împăratul Germaniei, țarul, prefăcîndu-se că acționează în favoarea păcii, a permis continuarea în secret a mobilizării nu numai împotriva Austriei, ci și împotriva

¹ William English Walling: „The Socialists and the War”, pag. 243.

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 128.

² Deși menșevicii au refuzat să voteze în Dumă pentru creditele de război, linia conducătorilor și a partidului, inclusiv cea a lui Plehanov, Akselrod, Martov etc., era pentru sprijinirea aliaților în război.

noastră... Noi, cei din Germania, avem datoria să ne apărăm. Noi avem sarcina să apărăm țara celei mai înaintate social-democrații de robia rusească... Noi, social-democrații, n-am încetat să fim germani prin faptul că am aderat la Internaționala Socialistă¹. Pe de altă parte, social-șovinistii din Franța, Anglia, Belgia, America și din alte țări acuzau Germania că amenință țările lor.

Centriștii germani, credincioși misiunii lor, făceau uz de argumente mai abile pentru a atrage în război pe muncitorii mai înaintați și mai revoluționari. Adoptând poziția fundamentală a social-șovinistilor, și anume că războiul era un război defensiv, pentru apărarea patriei, Kautsky se camufla îndărătul unei pseudoopozitii față de război. Linia sa era nu de a vota împotriva creditelor de război, ci de a se abține de la vot. Este interesant faptul că faimosul revizionist Bernstein s-a alăturat taberei lui Kautsky. Kautsky lupta după metoda tipică împotriva imposibilității teoretice de a dovedi atât caracterul imperialist cât și cel național al războiului. El aducea argumente în favoarea ambelor laturi ale problemei. Astfel, într-o singură răsufflare, după ce afirma că țările mici luptau pentru existența lor, el adăuga: „Situția este diferită în ceea ce privește marile state naționale, care au o temelie solidă. *Independența și integritatea lor nu sînt, desigur, amenințate*“. După ce afirmă că în cazul marilor puteri nu este vorba de un război defensiv, în același articol el trece de cealaltă parte a argumentării și cheamă pe muncitori să sprijine guvernele țărilor lor, spunînd: „Dar de aici rezultă și o altă datorie a social-democrației din fiecare țară: de a considera războiul exclusiv ca pe un război defensiv, de a-și pune ca scop numai apărarea împotriva inamicului, iar nu «pedepsirea» sau nimicirea lui“².

Kautsky sprijinea cu marele său prestigiu de marxist „ortodox“ jalnicele încercări de „a dovedi“ că Internaționala nu ar fi putut adopta o altă linie de orientare. Situația internațională, spunea el, era prea complexă pentru o acțiune proletară unită împotriva războiului. În fața necesității urgente a apărării naționale, internaționalismul clasei muncitoare trebuia în mod necesar să dispară. El declara: „Așadar, actua-

¹ Op. cit., pag. 240.

² Op. cit., pag. 229, 226.

lul război arată limitele puterii Internaționalei. Ne-am înșelat pe noi înșine dacă ne-am așteptat ca aceasta să poată asigura o atitudine solidară a întregului proletariat socialist din lume în timpul războiului mondial. O astfel de atitudine n-a fost posibilă decît în cîteva cazuri extrem de simple. Războiul mondial i-a împărțit pe socialiști în diferite tabere naționale. Internaționala nu este în stare să împiedice acest lucru. Cu alte cuvinte, ea nu este un instrument eficace în timp de război. Ea rămîne, în primul rînd, un instrument al păcii“¹.

Rezultatul a fost că dreapta și centrul s-au unit spre a susține războiul pentru „apărarea patriei“. Pe această bază partidele socialiste din diferitele țări, renunțînd la principala lor datorie de a sprijini, așa cum le-au învățat Marx și Engels, solidaritatea muncitorească, au chemat pe muncitorii din țările lor să tragă unii în alții la ordinul imperialiștilor din lumea întreagă, care organizaseră acest măcel general.

Caracterul imperialist al războiului

Astăzi, cînd aruncăm o privire retrospectivă, este perfect clar pentru toată lumea, cu excepția imbecililor și a șarlatanilor politici, că primul război mondial, atît în ansamblu cît și pe scară națională, n-a fost decît un brutal război imperialist, avînd ca scop principal o reîmpărțire a lumii în favoarea marilor puteri capitaliste. Este culmea cinismului să afirmi că muncitorii au avut vreun interes național sau de clasă în război.

În acel timp, bolșevicii, în special Lenin și alți reprezentanți ai aripii stîngi, au demonstrat în mod clar caracterul imperialist al războiului. Ei au dovedit într-un mod de netăgăduit că era vorba de un război nejust, agresiv și reacționar. Această subliniere a caracterului imperialist al conflictului constituia principala deosebire dintre elementele de stînga, pe de o parte, și cele de dreapta și centriste, pe de altă parte. Aceștia din urmă afirmau că pentru țările lor războiul era un război național, deci just. Tactica fundamental deosebită a celor două grupări decurgea din aceste teze diametral opuse.

¹ Op. cit., pag. 231.

Lenin, care ani de zile subliniase caracterul imperialist al conflictului ce se apropia, a lămurit cu perfectă claritate problema războiului în tezele sale asupra războiului din 5 septembrie 1914. În acest document el spune: „Războiul european și mondial are un caracter clar și precis de război burghez, imperialist, dinastic. Lupta pentru piețe și jefuirea țărilor străine, tendința de a sugruma mișcarea revoluționară a proletariatului și a democrației înăuntrul țărilor, tendința de a prosti, dezbinda și măcelări pe proletarii din toate țările, asmutind sclavii salariați ai unei națiuni împotriva sclavilor salariați ai alteia în folosul burgheziei — iată singurul conținut real și singura semnificație reală a războiului... Comportarea conducătorilor partidului social-democrat german — cel mai puternic și mai influent partid al Internaționalei a II-a.. care a votat pentru creditele de război și care repetă frazele burgheze-șovine ale iuncherilor și burgheziei prusace — este o trădare fățișă a socialismului... În aceeași măsură trebuie condamnată și comportarea conducătorilor partidelor social-democrate din Belgia și Franța, care, intrând în guverne burgheze, au trădat socialismul... Trădarea socialismului de către majoritatea conducătorilor Internaționalei a II-a... înseamnă falimentul ideologic și politic al acestei Internaționale“¹. Lenin a înfierat în mod deosebit trădarea kautskystilor.

Social-șoviniștii de toate nuanțele și din toate țările, căutând să prezinte marele conflict ca un război drept, național, încercau să-l justifice prin referiri la politica lui Marx și Engels în timpul războiului franco-prusian din 1870—1871 și în timpul altor războaie naționale din secolul al XIX-lea. La aceste calomnii Lenin a răspuns:

„Toate aceste referiri constituie o revoltătoare denaturare, pentru a fi pe placul burgheziei și oportuniștilor, a concepțiilor lui Marx și Engels, exact așa cum scrierile anarhiștilor Guillaume & Co. denaturează concepțiile lui Marx și Engels pentru a justifica anarhismul. Războiul din 1870—1871 a fost un război istoricește progresist în ce privește Germania, pînă în momentul cînd Napoleon al III-lea a fost învins, deoarece acesta, împreună cu țarul, asuprise ani de-a rîndul Germania, întretinînd fărîmițarea ei feudală. Dar de îndată

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 1—2.

ce războiul s-a transformat într-o cotropire a Franței (anexarea Alsaciei și Lorenei), Marx și Engels au condamnat cu hotărîre pe germani. Ba chiar și la începutul acestui război Marx și Engels au aprobat refuzul lui Bebel și Liebknecht de a vota creditele și au sfătuit pe social-democrați să nu se contopească cu burghezia, ci să aplece interesele independente de clasă ale proletariatului. A aplica aprecierea făcută asupra acestui război, burghezo-progresist și cu caracter de eliberare națională, la războiul imperialist de astăzi înseamnă a-ți bate joc de adevăr. Același lucru se poate spune cu atît mai mult în privința războiului din 1854—1855 și a tuturor războaielor din secolul al XIX-lea, cînd nu exista *nici* imperialismul de astăzi, *nici* condiții obiective coapte pentru socialism, *nici* partide socialiste de masă în *toate* țările beligerante, adică nu existau tocmai condițiile din care Manifestul de la Basel a dedus tactica «revoluției proletare» în legătură cu un război între marile puteri. Cel care invocă astăzi atitudinea lui Marx față de războaiele din epoca burgheziei *progresiste* dînd uitării cuvintele lui Marx: «muncitorii nu au patrie» — cuvinte care se referă *tocmai* la epoca burgheziei reacționare, care și-a trăit traiul, la epoca revoluției socialiste — acela denaturează în mod nerușinat pe Marx, substituind punctului de vedere socialist punctul de vedere burghez“¹.

Cercul vicios al Internaționalei a II-a

Cînd a început războiul, partidele Internaționalei a II-a s-au trezit prinse într-un cerc vicios ucigător. Ele afirmau că germanii, austriecii, turcii și bulgarii luptau în defensivă pentru a nu fi invadați și distruși de către ruși și de către puterile occidentale. Dar totodată afirmau că francezii, englezii, rușii etc. luptau pentru a-și păstra independența, împotriva germanilor ultraagresivi. Conform logicii burgheze a situației, logică după care se călăuzeau și căpeteniile Internaționalei a II-a, lupta trebuia dusă pînă la capăt.

Trădarea social-democrației germane a fost cea care, sprijinind războiul sub pretextul apărării Germaniei împotriva „amenințării barbariei rusești“, a pus partidele socialiste și

¹ Op. cit., pag. 302—303.

proletariatul în fața acestei grele dileme. Scuză invocată era o minciună monstruoasă, căci, dacă partidul social-democrat german ar fi rămas credincios spiritului antirăzboinic al rezoluțiilor de la Stuttgart, Copenhaga și Basel, rezultatul ar fi fost nu subjugarea Germaniei de către Rusia, ci grăbirea izbucnirii revoluției ruse și, probabil, și a revoluției în Germania.

Linia lui Lenin, exprimată în rezoluția de la Basel, era de a se duce o luptă curajoasă împotriva războiului, ceea ce ar fi salvat diferitele partide din cercul vicios fatal în care se găseau ca rezultat al politicii social-șoviniste pe care o urmau. Ea oferea de asemenea o ieșire din impas. Dacă partidele social-democrate din Anglia și Franța ar fi aplicat chiar atunci linia rezoluțiilor adoptate la o serie de congrese mondiale, rezultatul ar fi fost nu înrobirea țărilor lor de către Germania, așa cum susțineau conducătorii social-patrioți, ci stimularea revoluțiilor în Germania și în Rusia și, poate, și în propriile lor țări.

Partidul bolșevic rus, răsturnând, sub conducerea directă a lui Lenin, dominația țaristă-capitalistă în propria sa țară, a arătat proletariatului mondial posibilitatea ieșirii din cercul vicios al „apărării”. Aceasta, la rîndul său, a constituit un puternic impuls pentru revoluția germană, care a urmat nu mult după aceea. Pentru muncitori, politica lui Lenin, care a dus la o revoluție aproape nesîngeroasă în Rusia, era singurul răspuns posibil la îngrozitoarea exterminare în masă. Ea constituia cel mai puternic apel pentru pace.

Cel care a cîștigat în acest mare măcel uman a fost, în ultimă instanță, imperialismul american. Acesta s-a întărit și s-a îmbuibat de pe urma sîngelui vărsat în masacrul general, în timp ce rivalii săi imperialiști din Europa și-au pricinuit unii altora pagube de război ireparabile. Și, cu toate acestea, din punct de vedere al istoriei învingător în război a fost proletariatul internațional. E adevărat că clasa muncitoare a suferit mari pierderi în oameni și de altă natură. Dar lovitura hotărîtoare dată de clasa muncitoare din Rusia prin Marea Revoluție din Octombrie 1917 a însemnat un atac zdrobitor al muncitorimii mondiale împotriva capitalismului mondial, atac de pe urma căruia acest sistem nu și-a mai revenit și nu-și va mai putea reveni vreodată.

ROLUL INTERNAȚIONALEI A II-A (1889—1914)

Începînd cu ziua fatală de 4 august 1914, cînd social-democrația germană a votat bugetul de război cerut de guvernul kaiserului, Internaționala a II-a poate fi considerată moartă din punct de vedere al activității ei în folosul muncitorimii. Acest act de trădare totală a întregii tradiții, a programului și a perspectivelor marxismului a marcat trecerea definitivă a acestei organizații, dominată de o conducere oportunistă, în slujba imperialismului mondial. Acest act a fost în același timp semnalul pentru crearea unei noi Internaționale, un imperativ istoric pe care Lenin nu a întîrziat să-l înțeleagă.

Internaționala a II-a a început prin a fi o organizație marxistă, însă conducerea ei a fost coruptă de influențele reacționare generate de dezvoltarea imperialismului mondial. Stalin spune: „Internaționala a II-a nu voia să lupte împotriva oportunismului; ea dorea pacea cu acesta, lăsîndu-l astfel să se întărească. Ducînd o politică împăciuitoare față de oportunism, Internaționala a II-a deveni ea însăși oportunistă”¹.

Din momentul izbucnirii primului război mondial, Internaționala a II-a a rămas o forță contrarevoluționară, o piedică în calea muncitorimii internaționale spre socialism. Trădarea cea mare nu a însemnat numai că Internaționala a II-a ca atare nu intenționa să lupte împotriva războiului imperialist, dar însemna totodată că s-a îndepărtat de socialism. Căci rezoluția de la Stuttgart-Copenhaga-Basel, inspirată de Lenin, stipula precis că lupta împotriva războiului trebuia să se bazeze pe lupta pentru înlăturarea capitalismului și instaurarea socialismului. În anii următori Internaționala a

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 240.

II-a avea să-și manifeste fațăș caracterul ei contrarevoluționar de care a dat dovadă atunci cînd a sprijinit primul război mondial.

Lenin spune : „Falimentul Internaționalei a II-a este falimentul oportunismului cultivat pe terenul particularităților epocii istorice trecute (așa zise «pașnice») și care a ajuns în ultimii ani să predomine de fapt în Internațională. Oportuniștii au pregătit de mult acest faliment, negînd revoluția socialistă și substituindu-i reformismul burghez ; — negînd lupta de clasă și necesitatea transformării ei, în anumite momente, în război civil și propovăduind colaborarea între clase ; — propovăduind șovinismul burghez sub numele de patriotism sau de apărare a patriei și ignorînd sau negînd adevărul fundamental al socialismului, adevăr expus încă în Manifestul Comunist, că muncitorii n-au patrie ; — mărghinindu-se în lupta împotriva militarismului la un punct de vedere sentimental mic-burghez, în loc să recunoască necesitatea unui război revoluționar al proletarilor din toate țările împotriva burgheziei din toate țările ; — transformînd ideea necesității de a folosi parlamentarismul burghez și legalitatea burgheză într-o fetișizare a acestei legalități și uitînd că în perioadele de criză se impune făurirea formelor ilegale de organizare și agitație“¹.

Activitatea constructivă a Internaționalei în prima ei perioadă

Internaționala a II-a a crescut și s-a dezvoltat într-o perioadă care era înainte de toate perioada creșterii și a expansiunii imperialismului mondial. Această perioadă s-a caracterizat printr-o puternică dezvoltare a capitalismului, dar în același timp și prin acumularea contradicțiilor din ce în ce mai ascuțite ale capitalismului în domeniul politicii externe, precum și prin începutul declinului său ca sistem mondial. În această perioadă, rolul burgheziei s-a transformat din unul progresist într-unul reacționar. Capitalismul, care fusese un stimulent pentru dezvoltarea societății, devenise o piedică în calea dezvoltării ei.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 18.

Stalin spune : „Perioada de dominație a Internaționalei a II-a a fost, în special, o perioadă de formare și instruire a armatelor proletare politice în condițiile unei dezvoltări mai mult sau mai puțin pașnice“¹. Era perioada de dinainte de 1914, cu relativ puține războaie și revoluții, o perioadă relativ stabilă a sistemului capitalist. În consecință, Internaționala s-a consacrat în special muncii de organizare și de educare, formării de partide socialiste, de sindicate și de cooperative, într-o atmosferă generală de luptă de clasă relativ calmă (exceptînd Rusia și, într-o măsură mai mică, Statele Unite). Preocuparea exclusivă a conducătorilor ei „practici“, aparținînd aripii de dreapta, era *Kleinarbeit*, munca rutinieră de zi cu zi.

În întreaga lume capitalistă, muncitorii lucrau în condiții groaznice de sărăcie și oprimare. Uriașa creștere a productivității din timpul deceniilor anterioare, care se datora utilizării mașinilor și tehnicii capitaliste avansate, contribuise foarte puțin la îmbunătățirea nivelului de trai al muncitorilor. Marea masă a beneficiilor intrau în buzunarele celor care erau stăpîni pe industriile și pe resursele naționale. În industrie, condițiile de muncă erau barbare, iar muncitorii nu primeau nici un ajutor sau un ajutor neînsemnat în caz de șomaj, boală sau bătrînețe ; ei erau lipsiți de multe din cele mai elementare drepturi politice, printre care dreptul de vot (pentru femei, adesea și pentru bărbați). Liderii social-democrați oportuniști își concentrau atenția asupra acestor racile imediate, dar refuzau să lupte împotriva orînduirii capitaliste, care le generase. Această deficiență a dus, în cele din urmă, la falimentul Internaționalei a II-a.

Internaționala a II-a a avut însă la activul ei numeroase realizări în lupta de zi cu zi. După cum am rezumat în cap. 24, ea a făurit o vastă organizație economică și politică. Lenin spune : „Internaționala a II-a și-a făcut partea ei de muncă pregătitoare, utilă pentru organizarea prealabilă a maselor proletare în îndelungata epocă «pașnică» a celei mai cumplite robii capitaliste și a celui mai rapid progres capitalist din ultima treime a secolului al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea“². Internaționala a II-a a obținut și

¹ I. Stalin : „Problemele leninismului“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 52.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 26—27.

numeroase concesiile din partea patronilor și a guvernelor în privința salariilor, a orelor de muncă, a asigurărilor sociale, a legislației muncitorești și a dreptului de vot pentru muncitori — bărbați și femei. În principalele țări imperialiste, aceste succese au fost însă mult ușurate de tendința marilor capitaliști de a face anumite concesiile aristocrației muncitorești cu scopul de a slăbi solidaritatea și spiritul revoluționar al clasei muncitoare. Presiunea tot mai puternică exercitată de mișcarea muncitorească în plin avânt a silit de asemenea clasele dominante să introducă unele modificări liberale în politica lor de reprimare violentă a tulburărilor muncitorești. Clasele dominante îmbinau politica de concesiile cu cea de reprimări în spiritul asigurărilor sociale introduse de Bismarck. Ca exemple ale acestei tendințe pot fi menționate, după cum arată Lorwin, „neoliberalismul” lui Lloyd George și Asquith în Anglia și „progresismul” lui Theodore Roosevelt și „noua libertate” a lui Woodrow Wilson în Statele Unite.

Internaționala a II-a a lărgit considerabil și sfera mișcării muncitorești internaționale organizate. Pe câtă vreme influența Internaționalei I abia dacă depășea Europa occidentală, cea a Internaționalei a II-a cuprindea întreaga Europă și o mare parte din America. Marile țări coloniale și semicoloniale — India, China, Orientul mijlociu, Africa și cea mai mare parte a Americii latine — au mai rămas însă în bună măsură un domeniu inaccesibil Internaționalei a II-a. Pentru o adevărată conducere a luptei lor, oamenii din aceste țări au trebuit să aștepte apariția Internaționalei a III-a, care avea să fie prima organizație cu adevărat mondială a proletariatului.

Prețul oportunismului

Pentru succesele Internaționalei a II-a s-a plătit un preț oribil, și anume abandonarea principiilor marxismului. De dragul unor rezultate imediate, conducerea acestei organizații a uitat de țelul final al socialismului. În timpul Internaționalei I fuseseră elaborate analiza științifică și programul marxismului, dar pe vremea Internaționalei a II-a toate acestea se năruiră și în locul lor apărură un revoluționarism oportunist

de factură mic-burgheză, care nu avea nimic comun cu marxismul. Muncitorimea din toată lumea a trebuit să plătească un preț uriaș pentru această degenerare politică — falimentul total al Internaționalei a II-a în momentul celei mai mari încercări la care era supusă, tocmai atunci când muncitorii aveau cea mai mare nevoie de o conducere și organizație marxistă.

Este fapt cert că în epoca Internaționalei a II-a Lenin a contribuit la o puternică renaștere a marxismului. El nu numai că a reînviat mărețele principii ale lui Marx și Engels, pe care pseudomarxiștii din fruntea Internaționalei a II-a crezuseră că au reușit să le înmormânteze pentru vecie, dar a și ridicat marxismul la culmi neatinse în trecut, pentru a corespunde necesităților clasei muncitoare în etapa nouă, imperialistă, a orânduirii capitaliste. Lenin nu a putut însă face acest lucru decât înfruntând o puternică opoziție din partea conducerii oportuniste și a programului oportunist care predominau în sânul Internaționalei. Pentru cercurile oficiale ale Internaționalei a II-a, Lenin era un străin privit cu dușmănie.

Cauza fundamentală a falimentului Internaționalei a II-a a fost faptul că, dominată de birocrații oportuniști ai mișcării muncitorești și de intelectuali mic-burghezi, ea a suferit de pe urma corupției și iluziilor generate de perioada de creștere și expansiune rapidă a imperialismului mondial. Aruncând peste bord toate principiile marxiste, conducerea ei a tras din așa-zisa „prosperitate” și din relativa „stabilitate” a sistemului capitalist concluzia contrarevoluționară că regimul existent se va transforma în socialism sau, mai degrabă, în ceea ce corespundea concepției lor mic-burgheze despre socialism. Putregaiul întregii lor concepții a ieșit la iveală în momentul în care sistemul capitalist a intrat într-o nouă perioadă de mari războaie și revoluții, începutul erei sale de putrefacție și de declin.

Internaționala I a murit demnă în bătălia contra capitalismului, lăsând în urma sa o glorioasă tradiție. Internaționala a II-a a fost însă trădată de către o conducere coruptă care în momentul crizei a renegat fără jenă toate angajamentele pe care și le luase față de muncitori, toate principiile marxiste pe care le propovăduise cândva. Pe vremea aceea, muncito-

rimea era destul de puternic organizată pentru a putea duce o luptă dîrză și încununată de succes împotriva războiului, dar ea a fost trădată cu cinism de către conducătorii săi și lăsată pradă dușmanului. De aceea stindardul socialismului mondial a trebuit să treacă și a trecut într-adevăr din mîinile nedemne ale conducătorilor Internaționalei a II-a în acelea ale unei organizații noi și superioare : Internaționala a III-a, Comunistă.

PARTEA A III-A

Internaționala a III-a
1919 - 1943

MIȘCAREA DE LA ZIMMERWALD
(1915—1917)

Trădarea oportunistă comisă la începutul războiului a scindat Internaționala a II-a atât din punct de vedere organizatoric cât și ideologic. Existau câteva mari grupe de partide : partidele fațăș dușmane ale celor două tabere beligerante — puterile centrale și aliații —, partidele țărilor neutre și partidul rus, care nu se încadra în nici una dintre celelalte categorii.

Sciziunea ideologică între dreapta, stînga și centru, care existase întotdeauna în sînul Internaționalei a II-a, a fost puternic accentuată de război, cu atât mai mult cu cît lupta se prelungea și opoziția față de război începea să ia o formă mai precisă. Cele trei curente aveau să se cristalizeze pînă la urmă în trei organizații internaționale distincte : Internaționala a II-a de dreapta reînviată, Internaționala a II-a $\frac{1}{2}$ centristă și Internaționala a III-a, Comunistă. Aripa de dreapta preconiza pacea între clase și sprijinirea fără rezerve a războiului imperialist ; centriștii erau pentru o pace burgheză, în timp ce aripa de stînga, militînd în spiritul rezoluțiilor de la Stuttgart, Copenhaga și Basel, căuta să transforme starea de spirit antirăzboinică a maselor într-o luptă revoluționară pentru socialism.

Începuturile Internaționalei a III-a

Primele rădăcini ale Internaționalei a III-a datează încă de la înființarea grupării bolșevice în Rusia. Numeroasele lucrări ale lui Lenin scrise în perioada antebelică au constituit, alături de operele lui Marx, bazele ideologiei ei revoluționare. Luptele proletariatului rus în timpul marilor revoluții din 1905 și 1917 fac parte din tradițiile ei. Tînăra aripă

de stînga, apărută în sînul Internaționalei a II-a înainte de război și dezvoltată cu atîta perseverență de Lenin, a fost prima sa manifestare internațională. Dar acest curent revoluționar nu a devenit cu adevărat o mișcare internațională decît după primul război mondial și după revoluția rusă și mai ales după trădarea acestor lupte istorice de către conducătorii oportuniști ai social-democrației.

Lenin a înțeles din primul moment că trădarea comisă de conducătorii Internaționalei a II-a în timpul marelui război însemna moartea acestei organizații ca organizație mondială a proletariatului, făcînd astfel absolut necesară crearea unei noi Internaționale. Lenin, care la izbucnirea războiului se afla în exil în Galiția — pentru a fi mai aproape de Rusia — a reușit să plece în Elveția, unde sosi la 5 septembrie. Sub conducerea sa, cîțiva bolșevici și-au unit forțele și au început să scoată revista „Sozial-Demokrat“. După ce pregătise la 6 septembrie tezele preliminare, Lenin scrie un manifest împotriva războiului, care a fost publicat de Comitetul Central la 1 noiembrie 1914.

Acest manifest a trasat linia principală pe baza căreia bolșevicii au înfăptuit revoluția rusă și au întemeiat Internaționala Comunistă. Manifestul califica războiul drept imperialist și declara că „conducătorii Internaționalei au trădat socialismul votînd creditele de război, repetînd lozincile șoviniste («patriotice») ale burgheziei din «propriile» lor țări, justificînd și luînd apărarea războiului, intrînd în guvernele burgheze ale țărilor beligerante“.¹ Mai departe se spunea că „oportuniștii au zădărnicit aplicarea hotărîrilor Congreselor de la Stuttgart, Copenhaga și Basel“. Manifestul condamna și curentul anarho-sindicalist, pe care-l numea „un «complement» natural al oportunismului“.

Manifestul cerea formarea Statelor Unite ale Europei pe baza răsturnării monarhiilor din Germania, Austria și Rusia (o lozincă retrasă mai tîrziu ca greșită). Declarația partidului proclama că „în toate țările avansate... războiul pune la ordine a zilei lozincă revoluției socialiste“. „Transformarea actualului război imperialist în război civil — continua manifestul — este singura lozincă proletară justă, indicată de experiența Comunei, trasată de rezoluția de la Basel (1912),

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 15.

și care decurge din toate condițiile actualului război imperialist dintre țările burgheze cu un înalt nivel de dezvoltare“¹. El declara că Internaționala a II-a se prăbușise și chema la crearea unei noi Internaționale.

În Rusia, curajoasa atitudine a bolșevicilor împotriva războiului le-a atras persecuții imediate. Membrii bolșevici ai Dumei și cîțiva membri ai Comitetului Central au fost întemnițați; „Pravda“ a fost interzisă și multe organizații de partid au fost distruse. Însă forțele partidului s-au reorganizat curînd și lupta împotriva războiului a continuat să fie dusă atît în interiorul Rusiei cît și de către noul sediu al Comitetului Central în Elveția.

Conferințele socialiste împotriva războiului

În urma măcelului îngrozitor și a lipsurilor generale provocate de război, starea de spirit antirăzboinică a maselor a început să crească și să se manifeste, în special după ce se potolise febra patriotică a primelor luni. În Germania, în decembrie 1914, dintre cei 14 membri care votaseră împotriva creditelor de război în ședința conducerii partidului, numai unul singur, și anume Karl Liebknecht, a avut curajul să se ridice și să-și spună cu îndrăzneală părerea în Reichstag „în mijlocul urltelor haitei patriotarde“². Glasul său curajos era un simbol al mișcării antirăzboinice, care lua proporții în întreaga lume.

În această perioadă au avut loc mai multe conferințe socialiste internaționale împotriva războiului. În ianuarie 1915 s-au întrunit la Copenhaga reprezentanții socialiștilor din țările neutre, iar în februarie s-a ținut la Londra o conferință a partidelor socialiste din țările Antantei. Socialiștii din Germania, din Austria și din Ungaria s-au întîlnit și ei la Viena la 18 iunie același an. În septembrie 1914 Partidul socialist american propusese, fără succes, convocarea unei conferințe socialiste generale.

Bolșevicii au acordat o mare atenție acestor conferințe. Ei au trimis delegați atît la conferința de la Londra cît și la

¹ Op. cit., pag. 20.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 142.

cea de la Copenhaga. Aceste conferințe au respins însă categoric linia leninistă în problema războiului. Ele nu au vrut să meargă mai departe de lansarea unor apeluri pacifiste către guvernele respective prin care acestea erau invitate să încheie pace — apeluri lipsite de orice sorti de izbândă.

Prima conferință importantă din timpul războiului a forțelor care luptau împotriva lui s-a ținut de către femei, la Berna, la 28 martie 1915. Conferința a fost condusă de Clara Zetkin, secretara Biroului internațional al femeilor socialiste din cadrul Internaționalei a II-a. A fost prima conferință la care au participat delegați din toate țările beligerante importante. Bolșevicii au sprijinit puternic conferința, delegația rusă fiind alcătuită din N. K. Krupskaja (soția lui Lenin), Inessa Armand, Zinaida Lelina și Olga Ravici. Congresul a respins însă rezoluția bolșevică. Deși condamna regimul capitalist și se pronunța pentru socialism, rezoluția adoptată s-a limitat la o agitație generală împotriva războiului¹.

Tineretul socialist internațional a ținut de asemenea o conferință, la Berna, la 5 aprilie 1915. Și aici elementele de stînga au fost adevărații susținători ai conferinței. Delegații nu erau însă dispuși să adopte programul leninist, iar rezoluția rusă a fost respinsă. Rezoluția adoptată de conferință mergea în mare măsură pe linia celei adoptate de conferința precedentă a femeilor. Adunarea înființă Biroul internațional al tineretului socialist, care publica ziarul „Freie Jugend“, la care a colaborat și Lenin.

Prima conferință a zimmerwaldienilor

Între timp, Partidul socialist italian, care luase poziție împotriva războiului, s-a plictisit de a tot încerca să obțină adeziunea partidelor mai importante pentru o conferință generală împotriva războiului și a convocat pe propria sa răspundere o asemenea conferință. După o conferință preliminară ținută la Berna la 11 iulie, conferința generală s-a întrunit între 5 și 12 septembrie 1915 la Zimmerwald, un sătuleț în

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the World War“, pag. 286—302.

apropiere de Berna. Conferința de la Zimmerwald, ca și întâlnirile anterioare ale femeilor și tineretului, a dat un răspuns convingător pretextelor mincinoase ale socialiștilor de dreapta, care, pentru a împiedica unitatea de acțiune împotriva războiului, pretindeau că în timp de război nu ar fi posibilă ținerea unor conferințe socialiste generale.

La Zimmerwald au fost de față 38 de delegați din Rusia, Germania, Franța, Polonia, România, Bulgaria, Italia, Olanda, Elveția, Suedia și Norvegia. Erau reprezentate trei partide ruse: bolșevicii, menșevicii și socialiștii-revoluționari de stînga. Lenin conducea delegația bolșevică. Troțki reprezenta un grup fracționist. Erau prezenți 10 delegați germani, printre care Ledebour, Hoffman, Meyer, Bertha Thalheimer și Borchardt. Merrheim și Bouderen reprezentau syndicate franceze. Trei delegați ai Partidului laburist independent și ai Partidului socialist al Marii Britanii nu au putut obține pașapoarte. Socialiștii din Statele Unite au întâmpinat dificultăți asemănătoare. Liebknecht, care se afla atunci în armată, a trimis o scrisoare. Clara Zetkin și Rosa Luxemburg erau în închisoare.

Conferința, care era dovada unei puternice creșteri a stării de spirit antirăzboinice, a fost totuși lipsită de claritate în analiza sa asupra situației și în obiectivele ei. Ea s-a împărțit în trei grupări principale. Dreapta, care constituia majoritatea, era formată mai ales din germani și francezi, din câțiva italieni, din polonezi și din menșevici ruși. Stînga cuprindea 8 persoane, cele mai multe din Rusia, țările scandinave și Balcani, grupul fiind condus de Lenin. Ca de obicei, Troțki forma o grupare intermediară, compusă din 5 sau 6 persoane¹.

Gruparea leninistă a prezentat un proiect de rezoluție și de manifest care chemau la încetarea imediată a războiului, la refuzul de a vota creditele de război, la retragerea socialiștilor din guvernele Angliei, Franței și Belgiei și la răsturnarea guvernelor capitaliste. Rezoluția a fost respinsă cu 19 voturi contra 12, iar proiectul manifestului a fost transmis comisiei². În cele din urmă s-a adoptat un manifest semnat de toți delegații. Acest document, care conținea o mare parte

¹ Op. cit., pag. 321.

² Vezi J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 146.

din materialul prezentat de grupul lui Lenin, condamna războiul ca imperialist, cerînd să i se pună neîntîrziat capăt, condamna incapacitatea vechii conduceri de a lupta împotriva războiului și cerea o pace fără anexiuni. Manifestul și-a însușit linia generală a rezoluțiilor de la Stuttgart, Copenhaga și Basel, dar era lipsit de precizie în privința căii pe care se putea ajunge la socialism. De asemenea el nu pomenea absolut nimic despre crearea unei noi Internaționale. Conferința înființă o comisie socialistă internațională care urma să fie formată dintr-unul pînă la trei reprezentanți din fiecare țară. R. Grimm, membru al Partidului social-democrat elvețian, a fost ales secretar, iar sediul comisiei a fost stabilit la Berna.

Delegații de stînga au făcut o declarație arătînd că nu erau mulțumiți de manifest. „El nu conține nici o caracterizare a oportunismului fățiș sau a oportunismului mascat prin fraze radicale... Manifestul nu conține o caracterizare clară a mijloacelor de combatere a războiului“. Documentul a fost semnat de Lenin și de alți lideri de stînga¹. Deși recunoștea slăbiciunea mișcării de la Zimmerwald, Lenin a declarat, într-un articol scris ulterior, că ea a însemnat un pas înainte și că pe această bază trebuia sprijinită. Conferința de la Zimmerwald a fost germele Internaționalei a III-a.

Conferința de la Kienthal

A doua conferință a mișcării de la Zimmerwald s-a ținut între 24 și 29 aprilie 1916 în satul elvețian Kienthal. În cele 7 luni care trecuseră de la prima sa conferință, mișcarea se dezvoltase considerabil, datorită intensificării acțiunilor îndreptate împotriva războiului și spiritului antirăzboinic tot mai accentuat al maselor. Circa 25 de partide și de grupări erau acum afiliate la mișcare, incluzînd partidele socialiste din Italia, Elveția, Anglia, România, Rusia, Polonia, Bulgaria, Portugalia, iar din Statele Unite atît Partidul socialist cît și Partidul muncitoresc socialist. Sindicatele italiene și bul-

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the World War“, pag. 333—334.

gare erau afiliate, iar organizațiile de tineret erau deosebit de active¹.

În Germania, în ianuarie 1916, aripa de stînga a creat liga „Spartacus“ sau „Grupul internațional“. Acest eveniment a avut o importanță deosebită, avînd în vedere rolul jucat de Germania în război și marea amploare și prestigiul mișcării socialiste germane. Programul grupului „Spartacus“ a fost scris de Rosa Luxemburg. Prezentat ulterior Conferinței de la Kienthal, programul chema într-adevăr la formarea unei „noi Internaționale a muncitorilor“, dar era lipsit de precizie în privința acțiunii revoluționare care să pună capăt războiului.

La Conferința de la Kienthal — a doua Conferință a zimmerwaldienilor — au luat parte 44 de delegați. Din partea bolșevicilor ruși erau de față Lenin, Zinoviev și Inessa Armand; din partea menșevicilor — Martov și Akselrod, iar trei delegați reprezentau partidul socialist-revoluționar. Germania trimise 7 delegați, Italia — 7, Franța — 4, Elveția — 4; unul era desemnat de Internaționala Tineretului Socialist și un număr mic de delegați reprezentau alte partide.

Proiectul de rezoluție prezentat de grupul bolșevic propunea ca apelul adresat muncitorimii să sune astfel: „Deputații armele. Trebuie să le întoarceți numai împotriva dușmanului comun, împotriva guvernelor capitaliste“. Această rezoluție a fost respinsă de majoritatea centristă și de dreapta a conferinței. În schimb a fost adoptată rezoluția propusă de Comisia socialistă internațională de la Zimmerwald. Deși reprezenta un progres vizibil față de rezoluția de la Zimmerwald și chema la luptă pentru socialism, rezoluția de la Kienthal nu mergea în propunerile sale concrete mai departe de cererea unei lupte viguroase și unite pentru încheierea imediată a armistițiului și pentru „o pace fără anexiuni“. În problema creării unei noi Internaționale, lupta s-a dat în jurul chestiunii dacă trebuie sau nu menținute relațiile cu Biroul socialist internațional (organul de conducere al Internaționalei a II-a). Biroul socialist internațional a fost criticat violent, dar conferința a refuzat să rupă cu totul tratativele cu acest for.

¹ Op. cit., pag. 369.

Stînga de la Zimmerwald, în special bolșevicii, au votat cu rezerve aceste rezoluții limitate. Aprecierea lor generală asupra conferinței arăta mai târziu că nici Conferința de la Kienthal nu a adoptat principiile fundamentale ale politicii bolșevice: transformarea războiului imperialist în război civil, înfrîngerea în război a propriilor guverne imperialiste, organizarea Internaționalei a III-a. Conferința de la Kienthal a contribuit totuși la evidențierea elementelor internaționaliste, care au format mai târziu Internaționala a III-a, Comunistă.

Răscoala irlandeză din 1916

Unul dintre cele mai importante elemente ale mării bătălii revoluționare care se pregătea în timpul primului război mondial a fost creșterea spiritului revoluționar la diferite națiuni asuprite din Europa. Aceste națiuni aveau să joace, în cele din urmă, un rol important în dezmembrarea imperiilor rus, german, austriac și turc. Primul semnal în această direcție a fost insurecția irlandeză din săptămîna paștilor 1916. Era ultima dintr-o lungă serie de răscoale care s-au produs de-a lungul celor 700 de ani de luptă a Irlandei împotriva dominației și opresiunii engleze. După cum am văzut în cap. 8, Karl Marx a atribuit o mare însemnătate mișcării de independență din Irlanda, nu numai de dragul poporului irlandez însuși, dar și ca armă în lupta generală împotriva capitalismului englez.

Conducătorii irlandezi, care în general condamnau primul război mondial ca imperialist, au profitat de o împrejurare favorabilă ca să intensifice lupta pentru eliberarea Irlandei într-un moment cînd Anglia era angajată în încercarea de nimicire totală a periculoasei sale rivale, Germania. Dificultatea consta însă în faptul că poporul irlandez nu era pregătit pentru răscoala anunțată în ultimul moment. Acțiunea a început la 24 aprilie și s-a terminat 5 zile mai târziu. Mica și eroica armată a răsculaților, alcătuită din numai 120 de oameni, nu a putut ține piept puterii militare a Angliei. Împreună cu alți conducători, Padraic Pearse și James Connolly au fost executați la 12 mai. Connolly era atât de grav rănit, încît în momentul execuției a trebuit să se spri-

ține de zid. Comentînd această răscoală curajoasă, dar fără sorți de izbîndă, Lenin a arătat că era vorba de o adevărată mișcare de masă, și nu numai de un puci al unor aventurieri, adăugînd: „Nenorocirea irlandezilor este că ei s-au răscolat într-un moment nepotrivit — atunci cînd răscoala europeană a proletariatului nu se maturizase încă”¹.

Principalul conducător al răscoalei a fost James Connolly, fost militant activ în organizațiile Muncitorii industriali ai lumii, Partidul muncitoresc socialist și Partidul socialist din Statele Unite. Connolly a fost un marxist strălucit și una dintre principalele sale realizări teoretice a fost îmbinarea luptei pentru socialism în Irlanda cu lupta pentru independență națională. Ryan spune că Lenin îl prețuia foarte mult pe Connolly și vorbea „sindicaliștilor irlandezi care au vizitat Rusia în termeni foarte elogioși despre lucrarea acestuia «Mișcarea muncitorească în istoria Irlandei»”². Neizbutita tentativă irlandeză din 1916 a fost urmată de o insurecție mult mai mare și mai eficace în perioada 1921—1923.

Marea luptă teoretică a lui Lenin

De la începutul secolului al XX-lea, Lenin a depus eforturi neobosite și strălucite pentru a elabora un program politic revoluționar. Dar perioada care s-a scurs între izbucnirea războiului, în august 1914, și începutul revoluției burgheze din Rusia, în martie³ 1917, a fost pentru el o perioadă de și mai intensă activitate teoretică și luptă polemică. Sarcina fundamentală pe care o aducea la îndeplinire în acea vreme a fost aceea de a învăța mișcarea socialistă și clasa muncitoare în general lecția elementară că răsturnarea capitalismului și instaurarea socialismului era singura ieșire constructivă din război, astfel cum anticipase cu un deceniu înainte în cunoscutele rezoluții de la Stuttgart, Copenhaga și Basel. Opera întregii sale vieți a fost astfel verificată prin aspra încercare a realității.

Imensitatea sarcinii pe care și-o asumase Lenin în timpul războiului a fost viu exemplificată de experiența făcută

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 22, ed. P.M.R. 1952, pag. 352.

² Desmond Ryan: „James Connolly”, Dublin, 1924, pag. 5.

³ — Februarie — stil vechi. — *Nota Trad.*

la conferințele de la Zimmerwald și Kienthal. Aici se întruniseră cei mai înaintați și mai revoluționari luptători ai Internaționalei, dar ei nu au putut fi convinși să accepte ieșirea revoluționară din criză propusă de Lenin. La ambele conferințe partizanii lui Lenin reprezentau o mică minoritate.

Lenin a trebuit să lupte nu numai împotriva iluziilor și trădărilor grupărilor de dreapta și centriste din sânul partidelor socialiste, dar și împotriva deficiențelor și a lipsei de maturitate politică a aripii de stînga. El a trebuit să ducă și în sânul partidului rus o luptă permanentă împotriva abaterilor și devierilor de tot soiul. Această luptă era continuarea importantei sale activități teoretice, începută încă de la întemeierea partidului. În nenumărate probleme el polemizase ani de-a rîndul și cu Troțki, iar în perioada de care ne ocupăm, două dintre cele mai înverșunate lupte pe care a trebuit să le ducă în interiorul partidului au fost luptele împotriva grupului Buharin-Peatakov și a altora în problema dreptului la autodeterminare și în cea a înarmării poporului.

Una dintre cele mai importante polemici ale lui Lenin din această perioadă a fost polemica sa cu Rosa Luxemburg, autoarea pamfletului semnat „Junius“, scris în timp ce ea se afla în închisoare. Lenin s-a străduit s-o ajute să-și lichezeze greșelile în problema necesității organizațiilor de partid ilegale în situația creată de război, în privința revendicării republicii în Germania și în privința posibilității unor războaie naționale în perioada imperialismului.

În nesfîrșitele sale polemici pătrunzătoare și înverșunate împotriva aripii de dreapta și de centru, Lenin și-a îndreptat cele mai puternice atacuri împotriva renegatului Karl Kautsky, care în trecut fusese un teoretician marxist. În această perioadă, cînd masele se orientau rapid spre stînga, Lenin considera kautskismul drept cel mai mare pericol pentru clasa muncitoare, deoarece acest tip special de oportunism, cu pretențiile sale de ortodoxism marxist, cu intensa folosire a frazeologiei revoluționare și cu practica sa conservatoare, era un narcotic deosebit de puternic pentru proletariat. Scopul lui Kautsky era să adoarmă combativitatea clasei muncitoare și să trădeze masele, aruncîndu-le în brațele trădătorilor de dreapta și ale clasei dominante.

Lenin definește kautskismul „oportunism mascat, laș, mie-ros și ipocrit“. „Kautsky vrea «să împace» masele revolu-

ționare cu liderii oportuniști, «care n-au nimic comun cu ele» — să împace *cum*? Prin fraze! Prin frazele «de stînga» ale minorității «de stînga» din Reichstag!! Lasă minoritatea să condamne, după cum face Kautsky, acțiunile revoluționare, să le califice drept *aventură*, dar să alimenteze masele cu *vorbe* de stînga, — în partid va fi unitate și pace ...cu Südekumii, Legienii, Davizii, Monitorii!!¹. Centriștii lui Kautsky au fost în timpul războiului principalul obstacol în calea revoltei maselor socialiste împotriva conducerii de dreapta; ei au fost și elementul hotărîtor al înfrîngerii revoluției germane de la sfîrșitul războiului.

În primăvara anului 1916, Lenin a publicat remarcabila sa lucrare „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“, pe care am rezumat-o în capitolul 18. Această lucrare a fost una dintre cele mai hotărîtoare contribuții ale lui Lenin, datorită căreia marxismul a putut ține seama de problemele specifice ale proletariatului internațional generate de dezvoltarea imperialismului mondial. În toate lucrările sale despre imperialism, Lenin a accentuat deosebita fundamentală dintre această etapă a capitalismului monopolist și perioada anterioară a capitalismului, de liberă concurență, cu evoluția sa relativ pașnică. Era imperialistă, spune Lenin, este „o epocă relativ mult mai impetuoasă, o epocă de salturi, de catastrofe și conflicte mai frecvente“².

Lenin a atacat în special teoria lui Kautsky despre „ultraimperialism“, despre o lume cu un sistem capitalist organizat și stabil (care se va îndrepta, probabil, spre socialism). Lenin a rezumat vederile lui Kautsky după cum urmează: „Din punct de vedere pur economic — scrie Kautsky — nu este exclus ca sistemul capitalist să mai treacă prin încă o fază nouă: extinderea politicii cartelurilor în domeniul politicii externe, faza «ultraimperialismului», adică a supraimperialismului, unirea imperialismelor din lumea întreagă, și nu lupta dintre ele, faza încetării războaielor în condițiile capitalismului, faza «exploatării în comun a lumii de către capitalul financiar unit pe scară internațională»“³.

În introducerea sa la cartea lui Buharin „Imperialismul și economia mondială“, Lenin dă un răspuns zdrobitor aces-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 443.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 22, ed. P.M.R. 1952, pag. 96.

³ Op. cit., pag. 266.

tui „ultraimperialism“ al lui Kautsky și tuturor apărătorilor „capitalismului organizat“ (inclusiv, în ultimă analiză, și lui Buharin însuși) când spune: „Dar se poate oare contesta că în mod abstract «este imaginabilă» o nouă fază a capitalismului după imperialism, și anume: ultraimperialismul? Nu. În mod abstract ne putem imagina o asemenea fază. Dar în practică aceasta înseamnă să devii un oportunist care neagă sarcinile ascuțite ale contemporaneității de dragul visării la viitoare sarcini neascuțite. În teorie aceasta înseamnă să nu te sprijini pe dezvoltarea care are loc în realitate, ci să te rupi arbitrar de această dezvoltare de dragul acestor visări. Nu încapе îndoială că dezvoltarea merge în *direcția* unui trust mondial unic, care va înghiți toate întreprinderile fără excepție și toate statele fără excepție. Dar dezvoltarea merge în această direcție în astfel de împrejurări, într-un astfel de ritm, în cadrul unor astfel de contradicții, conflicte și zguduiri — nicidecum numai economice, ci și politice, naționale etc. etc. —, încât neapărat înainte de a se ajunge la un trust mondial unic, la o uniune mondială «ultraimperialistă» a capitalurilor financiare naționale, imperialismul va trebui inevitabil să crape, iar capitalismul să se transforme în antipodul său“¹.

Revoluția din Rusia, cea din China și alte revoluții din perioada imperialistă, ca și prăbușirea tot mai evidentă a sistemului capitalist mondial, dovedesc justetea analizei fundamentale făcute de Lenin.

¹ Op. cit., pag. 99—100.

REVOLUȚIA BURGHEZĂ DIN RUSIA (MARTIE 1917)

În ianuarie 1917 lumea a fost surprinsă de dezvoltarea luată de puternica mișcare grevistă din Rusia. Au avut loc mari greve la Baku și la Nijni-Novgorod, iar la 9 ianuarie o treime din muncitorii Moscovei se aflau în grevă. La 3 martie au părăsit lucrul și muncitorii marilor uzine „Putilov“ din Petrograd. Bolșevicii au organizat mari demonstrații de stradă, iar la 9 martie numărul muncitorilor în grevă ajunsese la 200.000. În ziua următoare greva deveni generală. Plini de spirit combativ, muncitorii purtau pancarte cu înscricțiunile „Jos țarul!“, „Jos războiul!“, „Vrem pâine!“. La 12 martie trupele garnizoanei din Petrograd au refuzat să tragă în mulțime și pînă seara 60.000 de soldați se alăturaseră demonstrațiilor. Muncitorii au deschis porțile închisorilor, eliberînd pe revoluționarii întemnițați, și au început să aresteze pe generali și pe funcționarii țariști. În întreaga țară s-au produs evenimente asemănătoare. La 14 martie revoluția era învingătoare.

Țarul abdică și se formă un Guvern provizoriu alcătuit dintr-un grup de reacționari conduși de Rodzeanko, președintele Dumei, un moșier monarhist. Cîteva zile mai tîrziu s-a format un nou guvern, cu prințul Lvov prim-ministru, Miliukov ministru de externe și Kerenski ministru al justiției. Ceea ce se petrecuse a fost o revoluție burghezo-democratică. Puterea politică trecuse în mîinile clasei moșierilor capitaliști și ale burgheziei, care, după cum spunea Lenin, „de mult cîrmuiesc economicește țara noastră“¹.

Totodată însă dominația burgheziei a fost și direct amenințată. Încă înainte de abdicarea țarului, muncitorii începuseră să organizeze Soviete de muncitori și soldați după mo-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 23, E.S.P.L.P. 1957, pag. 304.

delul celor din timpul revoluției din 1905. În scurt timp aproape toate orașele își aveau Sovietele lor. Rezultatul a fost „o originală împletire a două puteri de stat, a două dictaturi: dictatura burgheziei, reprezentată de Guvernul provizoriu, și dictatura proletariatului și a țărănimii, reprezentată de Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților. Rezultă o dualitate a puterii”¹.

Dar amenințarea pe care o reprezentau Sovietele pentru guvernul burghez nu era decât potențială, căci, cu rare excepții, aceste organe erau dominate de menșevici și de socialiști-revoluționari, iar conducătorii Sovietelor erau perfect de acord să lase puterea în mâinile burgheziei. „Cursul scurt de istorie a partidului” explică această situație mai ales prin aceea că în perioada când menșevicii și socialiștii-revoluționari „acaparau locurile de deputați în Soviete, constituindu-și astfel o majoritate în sânul acestora, ... majoritatea conducătorilor partidului bolșevic se aflau în închisori sau deportați (Lenin se afla în emigrație, Stalin și Sverdlov erau deportați în Siberia), în timp ce menșevicii și socialiștii-revoluționari se plimbau în toată libertatea pe străzile Petrogradului”².

Revoluția a fost o minunată justificare a liniei politice bolșevice, așa cum fusese elaborată de Lenin. Ea a confirmat previziunea lui Lenin că în perioadele revoluționare armatele formate pe bază de mobilizare generală și alcătuite din oameni ai muncii vor trece de partea revoluției și a zdrobit falsă doctrină a conducătorilor de dreapta ai Internaționalei a II-a, care susțineau că față de armatele moderne nu mai sînt posibile insurecții populare armate. Ea a justificat și punctul de vedere leninist că în revoluția burgheză forța conducătoare este proletariatul și că în lupta contra țarismului se poate conta pe principala masă a țărănimii ca pe o forță revoluționară. În același timp revoluția a infirmat tendința se poate conta pe principala masă a țărănimii ca pe o forță contrarevoluționară. În sfîrșit, ea a justificat mărețul program leninist de a opune războiului revoluția.

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 260.

² Op. cit., pag. 258.

De ce a avut loc revoluția

La baza revoluției din martie stătea forța explozivă a unui capitalism în creștere și a unui proletariat în dezvoltare. Din 1900 pînă în 1913 producția industrială crescuse în Rusia cu 62%¹. Deși majoritatea industriilor de bază — cărbune, fier, petrol, căi ferate etc. — erau stăpînite de capitaliști străini (francezi, englezi, belgieni), burghezia și mica burghezie rusă se dezvoltaseră și ele foarte mult, iar clasa muncitoare se dezvoltase și mai repede.

Avînd de înfruntat o autocrație sălbatică semifeudală, clasa muncitoare rusă căpătase o deosebită conștiință de clasă și un puternic spirit revoluționar, însușiri îndrumate și accentuate de activitatea strălucitului conducător bolșevic Lenin. Pentru salarii de mizerie muncitorii trudeau 11 pînă la 13 ore pe zi, erau tiranizați în întreprinderi, nu aveau dreptul să se organizeze din punct de vedere profesional sau politic, iar grevele și alte mișcări de protest erau sîngeros reprimare. Închisorile erau tixite de luptători ai clasei muncitoare. Țăranii aveau de înfruntat un regim la fel de crud: erau sistematic jefuiți de pămînturile lor, erau supuși unor impozite ucigătoare și prinși în chingile de fier ale cămătarilor. În sfîrșit, ori de cîte ori guvernul găsea de cuviință, muncitorii și țăranii erau recrutați cu milioanele pentru a muri pe cîmpurile de luptă de dragul intereselor imperialiste apărute de clica țaristă. Numeroasele naționalități care alcătuiau poporul rus erau de asemenea supuse unor crunte oprimări și periodic aveau loc pogromuri împotriva evreilor. Biserica ortodoxă se solidariza întru totul cu acest monstruos sistem de jaf și asuprire.

Scurt timp după înfrîngerea revoluției din 1905, clasa muncitoare, însuflețită de spirit combativ, porni din nou la luptă. În ianuarie 1914, 140.000 de muncitori erau în grevă la Petrograd și mari greve aveau loc la Baku și în numeroase alte centre. În prima jumătate a anului 1914, în ciuda represisiunilor barbare, s-au numărat în Rusia nu mai puțin de 1.425.000 de greviști. Mișcarea a fost atît de puternică, încît,

¹ Edward H. Carr: „The Bolshevik Revolution”, New York, 1952, vol. 2, pag. 24.

dacă nu ar fi izbucnit războiul, ea ar fi ajuns repede la revoluție.

Țarul Nikolai I a salutat războiul ca un mijloc de prevenire a revoluției, însă rezultatul a fost cu totul contrar celui scontat. Îngrozitoarele pierderi suferite de armatele rusești din pricina conducerii politice și militare incompetente, corupția și necinstea funcționarilor de stat, starea mizeră și înfometarea populației, completa dezorganizare a industriei și a transporturilor, totala lipsă de sens a războiului în ochii poporului, la care se mai adaugă conducerea destoinică a marelor de către bolșevici, au dus la rezultatul inevitabil — revoluția. Revoluția din 1905 a fost consecința războiului ruso-japonez, iar revoluția din 1917 a fost precipitată de primul război mondial.

Guvernul provizoriu reacționar

În mai Guvernul provizoriu a fost remaniat, devenind un guvern de coaliție, format din constituționaliști-democrați (cadeți — principalul partid burghez), menșevici și socialiști-revoluționari (eserii). Programul său urmărea apărarea intereselor capitaliștilor și moșierilor și respingerea revendicărilor muncitorești și țărănești, ceea ce corespundea perfect cu linia generală urmată de revizioniștii de dreapta din Internaționala a II-a.

Problema-cheie pentru politica guvernului era menținerea Rusiei în război. În această chestiune Guvernul provizoriu avea sprijinul activ al guvernelor aliate, care trimiteau la Petrograd delegație după delegație, alcătuite, printre altele, și din socialiști de dreapta, pentru a insista ca guvernul rus să continue războiul și să împiedice orientarea revoluției spre stînga. La 18 aprilie ministrul de externe rus a declarat cu aroganță că „întregul popor dorește continuarea războiului mondial pînă la victoria decisivă” și a angajat guvernul în această politică. Pentru a aduce la îndeplinire acest angajament reacționar, a fost lansată în iulie o ofensivă care s-a transformat într-un îngrozitor dezastru pentru armata rusă.

Ca răspuns la toate revendicările muncitorilor și țărănilor, guvernul Kerenski flutura perspectiva unei Adunări constituante, a cărei convocare era permanent amînată. Fă-

cînd o caracterizare justă a guvernului, Stalin a declarat că „țărăanii nu vor căpăta pămînt, muncitorii nu vor obține controlul și Rusia nu va dobîndi pacea”¹. Între timp guvernul și-a subordonat Sovietele, punînd astfel capăt la ceea ce Lenin numise „dualitatea puterii”. Începuse represiunea politică și bolșevicii au fost siliți să treacă în ilegalitate. Încurajat de politica reacționară a guvernului, generalul Kornilov organizează în august o rebeliune armată, cu scopul de a restaura țarismul. Numai cu mare greutate și în special datorită activității forțelor bolșevice, această periculoasă rebeliune a fost înfrîntă.

Programul revoluționar al partidului

Lenin, care în timpul revoluției din martie se afla în Elveția, își dăduse imediat seama că ea era doar prima etapă a bătăliei. Adresîndu-se muncitorilor revoluționari, el a scris în „Scrisori din depărtare”: „Va trebui neapărat ca într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat (poate că trebuie chiar acum, cînd scriu aceste rînduri) să săvîrșiți din nou asemenea minuni de eroism pentru a doborî puterea moșierilor și capitaliștilor, care duc războiul imperialist”². Era teoria revoluției neîntrerupte (vezi cap. 21), enunțată de Lenin în 1905 și menționată pentru prima oară de Marx în timpul revoluției de la 1848 (vezi cap. 3). Afirmăția lui Troțki că el ar fi fost primul care a formulat teoria transformării revoluției burgheze în revoluție proletară este o minciună.

Împreună cu un grup de 20 de bolșevici, Lenin s-a înapoiat din Elveția în Rusia la 3 aprilie 1917, într-un vagon sigilat, germanii permițîndu-i liberă trecere în speranța naivă că acest lucru va fi în folosul cauzei germane. Îndată după sosirea la Petrograd, Lenin schiță celebrele sale Teze din aprilie³, care au luminat calea spre revoluția proletară din noiembrie⁴.

¹ I. Stalin, Opere, vol. 3, ed. P.M.R. 1949, pag. 331.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 23, E.S.P.L.P. 1957, pag. 323.

³ V. I. Lenin: „Tezele din aprilie”, Editura pentru literatură politică, 1954, ediția a II-a.

⁴ — Octombrie — stil vechi. — Nota Trad.

Tezele din aprilie ale lui Lenin expuneau un plan general de luptă a partidului pentru trecerea de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă, pentru trecerea de la prima etapă a revoluției la cea de-a doua etapă, aceea a revoluției socialiste. Partidul fusese pregătit în vederea acestei mari sarcini de întreaga sa istorie anterioară. Tezele calificau Guvernul provizoriu drept guvern burghez, iar războiul dus de acesta drept război imperialist și chemau pe muncitori să refuze orice sprijin guvernului și programului său de război. Ele îndemneau la fraternizarea soldaților din cele două tabere aflate în război.

Pentru primele etape ale perioadei de trecere la revoluția socialistă, tezele cereau naționalizarea pământului și confiscarea moșiilor, punerea băncilor sub controlul Sovietelor de muncitori și soldați și controlul muncitoresc asupra industriei.

În linii mari tezele propuneau trecerea de la republica burghezo-democratică la Republica Sovietică, care să se bazeze pe proletariat și pe păturile cele mai sărace ale țărănimii. Ele cereau ca întreaga putere să treacă în mâinile Sovietelor și preconizau înarmarea poporului pentru a înlocui armata existentă. Ele proclamau că „războiul nu poate fi terminat în mod cu adevărat democratic fără cea mai mare revoluție proletară din istorie“. Tezele propuneau, de asemenea, schimbarea denumirii partidului în *Partidul comunist*, ca expresie justă a programului partidului, pornind de la aceleași criterii pentru care Marx și Engels denumiseră organizația lor *Liga comuniștilor*. Tezele mai cereau înființarea unei Internaționale Comuniste, pentru a înlocui Internaționala a II-a, discreditată și prăbușită.

Mulți ani mai târziu partidul a arătat: „În celebrele sale Teze din aprilie, Lenin a făcut o nouă descoperire care a îmbogățit teoria marxistă; el a ajuns la concluzia că cea mai bună formă politică a dictaturii proletariatului este nu republica democrată parlamentară, cum se credea înainte în rândurile marxiștilor, ci republica Sovietelor. Această descoperire genială a avut o uriașă însemnătate pentru asigurarea victoriei revoluției socialiste în Octombrie 1917, pentru victoria Puterii sovietice în țara noastră“¹.

¹ „Cincizeci de ani de existență a P.C.U.S. (1903--1953)“, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 24.

După o ascuțită luptă internă, Comitetul Central a aprobat în cele din urmă revoluționarele Teze din aprilie¹. Numai câțiva membri, printre care Kamenev, Rîkov și Peatakov, au votat împotriva lor. În toată această perioadă crucială, aceste elemente, cărora li se adăuga de obicei Zinoviev și adesea Buharin, au fost în opoziție și, în general, în afara politicii leniniste a partidului.

Calea pașnică spre revoluție

Pentru țările cu guverne autocrate, Lenin susținea cu înverșunare necesitatea unei insurecții armate. El arăta că în perioada imperialismului afirmația lui Marx că în Anglia și în Statele Unite este posibilă o revoluție pașnică își pierduse valabilitatea. În același timp însă, Lenin și-a dat repede seama că în primele etape democratice ale guvernului burghez condus de Kerenski exista în Rusia posibilitatea unei căi pașnice spre socialism. Și el procedă în consecință. Din cauza puterii forțelor revoluționare ale muncitorilor și țărănilor, Kerenski nu putea folosi cu succes forța armată împotriva acestora.

Politica lui Lenin dovedea netemeinicia afirmațiilor acelor dușmani care susțineau — și mai susțin și azi — că, din principiu, comuniștii sînt partizani ai violenței. Menșevicii și socialiștii-revoluționari aveau majoritatea în Congresul Sovietelor. Lansînd lozinca „Nici un sprijin Guvernului provizoriu“, partidul comunist ducea totodată o politică de agitație pașnică. După cum spunea Lenin, sarcina consta în „a lămuri maselor greșelile tacticii lor, în a lămuri cu răbdare, sistematic, stăruitor, ținînd seama mai ales de nevoile practice ale maselor. Atîta vreme cît vom fi în minoritate, vom duce o muncă de critică, de analizare a greșelilor, afirmînd totodată necesitatea trecerii întregii puteri de stat în mâinile Sovietelor de deputați ai muncitorilor...“

Cu alte cuvinte, Lenin nu chema la răscoală împotriva Guvernului provizoriu, care se bucura în acel moment de în-

¹ Edward H. Carr: „The Bolshevik Revolution“, vol. 1, pag. 79—84.

crederea Sovietelor, nu cerea răsturnarea lui, ci voia ca printr-o muncă de clarificare și de recrutare să fie cucerită majoritatea în Soviete, să fie schimbată politica Sovietelor, iar prin Soviete să fie schimbată compoziția și politica guvernului. Era o orientare spre dezvoltarea pașnică a revoluției.

Datorită acestei politici, partidul comunist făcea progrese rapide în cucerirea maselor în comitetele din armată, de pe nave și de întreprindere, precum și în sindicate. La conferința comitetelor de întreprindere din Petrograd, ținută la 20 mai, trei sferturi din delegați au votat pentru bolșevici. Și în alte orașe minoritățile bolșevice din Soviete s-au transformat în majorități. Totuși, la primul Congres general al Sovietelor din Rusia, ținut la 3 iunie, bolșevicii mai formau încă o minoritate relativ puțin numeroasă. Hotărârea guvernului de a începe ofensiva din iulie a deziluzionat însă profund masele și a accelerat mult marea aflură de noi membri în partid, grăbind toată creșterea influenței sale.

Văzând că nu poate învinge pe comuniști în luptă deschisă, guvernul se hotărî să nimicească prin violență partidul și marea mișcare de masă care-l urma. Demonstrațiile de stradă au fost împrăștiate, s-a emis un mandat de arestare împotriva lui Lenin, câțiva membri ai Comitetului Central au fost întemnițați, iar tipografia partidului a fost devastată. Partidul s-a văzut deci silit să treacă în ilegalitate. În timpul ofensivei din iulie și al rebeliunii lui Kornilov s-a produs și o ciuntire generală a libertăților cetățenești.

Desființînd drepturile democratice ale comuniștilor și ale maselor, guvernul a ales calea războiului civil. Devenea evident că singura cale pentru instaurarea socialismului în Rusia, singurul mijloc pentru ca muncitorii și țărani să-și poată satisface revendicările — pace, pîine, și pămînt — era lupta cu arma în mîna. Partidul comunist a înțeles acest lucru și a început să facă pregătiri în vederea insurecției pentru răsturnarea prin forță armată a puterii burgheziei și pentru instaurarea Puterii sovietice. Guvernul se hotărîse pentru o luptă pe viață și pe moarte. Rusia începu să se îndrepte spre revoluția proletară din noiembrie.

Conferința de la Stockholm a zimmerwaldienilor

Revoluția rusă din martie produsese în rîndurile mișcării muncitorești mondiale o imensă agitație. Ea a stîrnit un mare entuziasm și a stimulat enorm năzuința tot mai puternică a maselor muncitoare din întreaga lume spre pace. Pentru a trezi năzuința spre pace, Friedrich Adler, fiul lui Victor Adler, conducătorul partidului din Austria, îl împușcase la sfîrșitul anului 1916 pe primul ministru austriac, contele Stuerghk. În Germania au avut loc dezordini provocate de foamete, partidul social-democrat s-a scindat, formîndu-se un partid social-democrat independent cu o orientare centristă, în frunte cu Dittman; întreaga fracțiune socialistă din Reichstag a refuzat să voteze creditele de război¹. În Franța sindicaliștii adversari ai războiului și socialiștii de stînga au organizat greve în industriile de război; și în Anglia au avut loc încetări de lucru din partea muncitorilor care lucrau în industriile de armament; în Italia s-au produs printre muncitori puternice mișcări îndreptate împotriva războiului. Iar burghezia americană a izbutit, la 6 aprilie 1917, să arunce Statele Unite în război numai învingînd o puternică opoziție de masă, condusă de partidul socialist, în frunte cu Debs, Ruthenberg, Wagenknecht și alte elemente de stînga.

Amploarea luată de spiritul antirăzboinic a dus, în 1917, la trei mari mișcări socialiste în favoarea păcii. Biroul socialist internațional, care se mutase de la Bruxelles la Stockholm, a convocat, prin intermediul unui comitet olandezo-scandinav, o conferință ce urma să se țină în acest din urmă oraș. Partidul socialist american a participat activ la această mișcare. Sovietul din Petrograd a convocat și el o conferință în același oraș, iar Comitetul socialist internațional (de la Zimmerwald) a anunțat de asemenea o conferință la Stockholm. În cele din urmă, Biroul socialist internațional, Sovietul din Petrograd și Comitetul olandezo-scandinav au căzut de acord să țină conferința la 15 august 1917.

Conferința care urma să se țină la Stockholm a găsit un larg ecou la diferitele partide socialiste. Printre altele, și-au

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism“, pag. 160.

anunțat participarea partidele din Germania, Franța, Anglia, Italia, Rusia și America. Dar guvernele aliate, ale căror perspective de victorie erau în creștere, au considerat conferința drept o manevră de pace pusă la cale de Germania, care se afla într-o situație dificilă, și s-au declarat împotriva ei. Din aceleași motive, lacheii lor social-democrați de dreapta au condamnat și ei conferința. În Statele Unite cel care a atacat cel mai violent conferința a fost Gompers, iar Havelock Wilson, președintele sindicatului marinarilor englezi, a declarat că membrii sindicatului său vor refuza să transporte delegații la Stockholm.

Este semnificativ că guvernul Statelor Unite, care intrase în război sub pretextul ipocrit că luptă pentru „asigurarea democrației în lume“, a dat prima lovitură conferinței de la Stockholm, refuzând să elibereze pașapoarte delegaților socialiști americani Hillquit, Lee și Berger. Guvernele englez, francez și italian i-au urmat imediat exemplul și rezultatul a fost că mult trâmbițata conferință nu s-a putut întruni.

Între timp, zimmerwaldienii din Comitetul socialist internațional, profund divizați în privința participării la proiectata conferință generală — Lenin fiind de părere că ea trebuia boicotată —, și-au ținut la Stockholm propria lor conferință între 5 și 12 septembrie. Lenin nu a fost de față. Din cauza confuziei care domnea în chestiunea proiectatei conferințe generale, participarea la conferința zimmerwaldienilor a fost destul de redusă. Activitatea ei s-a limitat aproape numai la o reafirmare a tezelor adoptate anterior la Zimmerwald și la Kienthal. Manifestul adoptat a aprobat revoluția rusă și chema la o grevă generală de masă și la luptă pentru o pace socialistă, declarând că „lupta de masă a proletariatului internațional în favoarea păcii înseamnă în același timp salvarea revoluției ruse“¹.

Pe vremea aceea, elementele zimmerwaldiene de stînga erau într-o violentă opoziție față de cele de dreapta — centristii și semikautskiștii — care se aflau în fruntea mișcării. Ele au provocat înlăturarea centristului Grimm din funcția de președinte, conducerea mișcării revenind Angelicăi Balabanov, care pe atunci aparținea aripii de stînga. Stînga a

¹ O. H. Gankin and H. H. Fisher: „The Bolsheviks and the World War“, pag. 681—682.

condamnat refuzul conducătorilor centristi și de dreapta de a sprijini o politică revoluționară care să pună capăt războiului, consimțămîntul lor de a participa la conferința de dreapta de la Stockholm, atitudinea lor negativă față de rupearea legăturilor cu Internaționala a II-a și față de înființarea unei noi internaționale revoluționare, Internaționala a III-a, precum și confuzia și conservatismul lor într-o serie de alte probleme politice. Lenin a ajuns la concluzia că noua Internațională va trebui înființată împotriva rezistenței acestor elemente șovăitoare.

REVOLUȚIA PROLETARĂ RUSĂ (NOIEMBRIE 1917)

Perioada critică dintre iulie și noiembrie 1917 a fost în Rusia o perioadă de creștere rapidă a partidului și de pregătire revoluționară. Guvernul provizoriu (în care Aleksandr Kerenski, socialist-revoluționar, devenise prim-ministru la 20 iulie) s-a discreditat complet prin continuarea războiului, prin intenția sa vădită de a nu da pământ țăranilor, prin ciuntirea libertăților democratice și prin încurajarea criminală a rebeliunii lui Kornilov. Pe zi ce trecea, incapacitatea sa de a governa devenea tot mai evidentă.

În această perioadă organizațiile populare de masă de toate tipurile au luat o mare dezvoltare și treceau tot mai mult sub conducerea bolșevică, mai ales după rebeliunea lui Kornilov.

La 31 august, a doua zi după victoria obținută împotriva lui Kornilov, Sovietul din Petrograd se pronunță în favoarea politicii bolșevice, iar cinci zile mai târziu Sovietul din Moscova îi urmă exemplul. În armată influența bolșevicilor devenea pe zi ce trecea tot mai puternică, iar în diferite părți ale țării țăranii treceau la ocuparea pământurilor. Criza revoluționară se apropia de un deznodământ rapid.

Partidul și-a ținut cel de-al VI-lea Congres în ilegalitate, la Petrograd, între 26 iulie și 3 august. Pe vremea aceea partidul număra 240.000 de membri, față de 45.000 câți aveau la izbucnirea revoluției din martie. Din ordinul partidului, Lenin se afla ascuns în Finlanda și Stalin ținu raportul principal. El a declarat: „Perioada pașnică a revoluției a luat sfârșit. A început perioada bătăliilor și a exploziilor”¹. Partidul se pregătea pentru apropiatul examen revoluționar.

La acest congres a fost primită în partid mica grupare a lui Troțki, care s-a declarat într-un totu de acord cu politica

bolșevică. Lev Troțki (1879—1940) s-a născut în Rusia într-o familie de mici comercianți și a intrat în mișcarea revoluționară în 1896. Timp de peste un deceniu el a dus o luptă de guerilă împotriva bolșevicilor, și, cu toate că după intrarea sa în partid i s-a dat o muncă de foarte mare răspundere, viitorul avea să arate că era un element străin și neasimilabil.

Într-o încercare desperată de a abate și a înfrânge spiritul revoluționar în creștere al poporului, guvernul Kerenski organizează la începutul lunii octombrie așa-numitul preparlament, menit să constituie un organ interimar până la întrunirea ulterioară a Adunării constituante. Bolșevicii au boicotat însă această instituție contrarevoluționară, care în cele din urmă a fost măturată de marea furtună ce avea să izbucnească în curând. Masele nu puteau fi convinse prin vorbe să renunțe la pace, la pâine, la pământ și la socialism, pentru care luptau.

În timpul șederii sale forțate în Finlanda, Lenin a scris o altă operă marxistă fundamentală: „Statul și revoluția”. Această lucrare capitală a reafirmat caracterul de clasă al statului, dezvoltând teza lui Marx, de care s-au dezis mai târziu oportuniștii de dreapta din Internaționala a II-a. Lenin a zdrobit teoriile revizioniste care prezentau statul capitalist modern drept stat popular. El a demonstrat că, dimpotrivă, statul imperialist, devenit mult mai puternic, este folosit ca armă împotriva clasei muncitoare, tot mai revoluționară. El a arătat că acest stat autocrat nu putea fi preluat de muncitori pentru a servi propriilor lor țeluri, ci că trebuie distrus și înlocuit cu dictatura proletariatului. El a spus: „Marxist este numai acela care *extinde* recunoașterea luptei de clasă până la recunoașterea *dictaturii proletariatului*”¹.

Dezvoltând învățătura lui Marx despre stat, Lenin a făcut o minuțioasă analiză a viitoarei structuri a dictaturii proletariatului. Cartea sa prezenta, de fapt, un tablou clar al orânduirii socialiste, pe care, sub conducerea sa, clasa muncitoare rusă se pregătea s-o construiască. Criza revoluționară a întrerupt scrierea cărții, astfel încât Lenin nu a mai putut-o ter-

¹ I. Stalin, Opere, vol. 3, ed. P.M.R. 1949, pag. 188.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, E.S.P.L.P. 1956, pag. 408.

mina niciodată. El a explicat acest lucru în felul următor : „M-a împiedicat» criza politică, ajunul Revoluției din Octombrie 1917... E mai plăcut și mai folositor să înfăptuiești «experiența revoluției» decât să scrii despre ea”¹.

Cucerirea puterii

Înapoiat din Finlanda la 7 octombrie, Lenin a atras de două ori atenția Comitetului Central asupra a ceea ce îi scrisese din exil, și anume că poporul era gata de revoluție. El a declarat că „majoritatea poporului este de partea noastră...”². „Acum avem ...majoritatea în ambele Soviete”³ (Petrograd și Moscova). Lenin arăta că trei condiții sînt necesare pentru ca o situație revoluționară să fie coaptă, și anume : ca insurecția să se sprijine pe clasa înaintată, ca ea să se sprijine pe avîntul revoluționar al poporului și ca clasele guvernante să șovăie și să fie cuprinse de confuzie. Toate aceste condiții erau pe atunci îndeplinite. Lenin schiță apoi amănunțit măsurile militare care trebuiau luate pentru a asigura succesul viitoarei insurecții.

Lenin a avut însă de înfruntat o puternică opoziție în sînul Comitetului Central al partidului. Grupul Kamenev-Zinoviev era în general împotriva insurecției, iar Troțki cerea o amînare care ar fi sortit-o eșecului. În cele din urmă Lenin reuși să-și impună punctul de vedere, și la 10 octombrie Comitetul Central a decis să se orienteze spre insurecția armată. După ce trecea în revistă situația favorabilă, istorica rezoluție spunea : „... Toate acestea pun la ordinea zilei insurecția armată. Constatînd astfel că insurecția armată este inevitabilă și pe deplin actuală, C.C. cere tuturor organizațiilor de partid să se călăuzească de acest fapt...”⁴

Din ordinul Comitetului Central se înființă la Petrograd un Comitet militar-revoluționar, care a devenit statul-major al revoluției. În cadrul Comitetului militar se înființă și un

Centru de partid¹. Opuîndu-se tuturor acestor măsuri, Zinoviev și Kamenev s-au ridicat în presa menșevică împotriva insurecției. Pentru această acțiune a lor, Lenin i-a calificat drept spărgători de grevă, cerînd, fără să reușească, excluderea lor din partid.

La 6 noiembrie Lenin sosi la Institutul Smolnî și preluă conducerea directă a insurecției, îndreptată împotriva atacului armat pe care-l pregăteau forțele lui Kerenski. La 7 Noiembrie Gărzile roșii și trupele revoluționare au ocupat gările, poșta, telegraful, ministerele și Banca de stat. Preparamentul a fost dizolvat. În aceeași noapte membrii Guvernului provizoriu au fost arestați la Palatul de iarnă. Revoluția era fapt împlinit. După patru zile de luptă la Moscova și cîteva ciocniri în alte locuri, celelalte orașe au urmat exemplul revoluționar al Petrogradului².

Al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia și-a început lucrările la 7 Noiembrie, noaptea tîrziu, la o oră cînd insurecția revoluționară se terminase cu succes. Bolșevicii erau într-o majoritate covîrșitoare, iar menșevicii, bundiștii și socialiștii-revoluționari de dreapta au părăsit congresul, care a înfierat plecarea lor și a proclamat oficial că întreaga putere trecuse în mîinile Sovietelor. Congresul a format și un guvern sovietic, Consiliul Comisarilor Poporului, în frunte cu Lenin. Consiliul Comisarilor Poporului deveni organul de guvernare a populației de 160.000.000 din Rusia. Pe vremea aceea partidul număra circa 300.000 de membri, iar prin Soviete și sindicate se sprijinea pe milioane de simpatizanți și partizani devotați.

Aliați în luptă, sub conducerea partidului comunist, muncitorii și țărani zdobiseră țarismul sîngeros și regimul capitalist. Prin aceasta ei au sfărîmat lanțul imperialismului mondial în veriga sa cea mai slabă și au dat sistemului capitalist mondial o lovitură de pe urma căreia acesta nu și-a mai revenit niciodată. „Victoria Marii Revoluții Socialiste din

¹ La 16 (29) octombrie, la ședința lărgită a C.C. al partidului, a fost înființat centrul de partid militar-revoluționar, format din I. M. Sverdlov, I. V. Stalin, F. E. Dzerjinski, A. S. Bubnov, M. S. Urițki. Activitatea acestui centru a îndrumat-o zi de zi Lenin. Centrul de partid a fost nucleul conducător al Comitetului militar-revoluționar al Sovietului din Petrograd. — *Nota Trad.*

² Vezi John Reed : „10 zile care au zguduit lumea”, E.S.P.L.P. 1957.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, E.S.P.L.P. 1956, pag. 489.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 26, E.S.P.L.P. 1954, pag. 1.

³ Op. cit., pag. 5.

⁴ Op. cit., pag. 172.

Octombrie a constituit un triumf al teoriei leniniste a revoluției proletare. Răsturnând puterea capitaliștilor și moșierilor, răsturnând puterea imperialiștilor în Rusia și instaurând dictatura proletariatului, partidul nostru a împlinit programul adoptat de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.¹.

Multe elemente ale politicii leniniste au contribuit la marea victorie, dar decisivă a fost realizarea, sub conducerea lui Lenin, a unității revoluționare a proletariatului și țărănimii. Contrar părerii dogmatice a menșevicilor și a altor revizioniști și în deplină conformitate cu învățătura lui Lenin, majoritatea covârșitoare a tuturor păturilor țărănimii s-a unit cu muncitorii pentru a răsturna țarismul în revoluția din martie. Urmând calea teoriei și strategiei marxiste, Lenin și marele partid comunist au reușit și în revoluția din noiembrie să atragă uriașele mase ale țărănimii sărace și mijloace alături de muncitori, pentru răsturnarea guvernului capitalist al lui Kerenski. Lenin și partidul mai aveau acum de realizat un „miracol“ și mai mare: ei trebuiau să îndrumeze aceste mase imense de mici proprietari, presupuși a fi imuni față de socialism, pe calea construirii socialismului, sub conducerea generală a clasei muncitoare.

Guvernul sovietic în acțiune

Odată ajunși la cîrma statului rus, comuniștii au început, cu energia, cu rapiditatea și cu tenacitatea ce-i caracterizează, să pună imediat în practică programul lor de perspectivă. Acuzați ani de-a rîndul de către conducătorii de dreapta ai Internaționalei a II-a de a fi sectari și vizionari utopici, bolșevicii s-au dovedit a fi oameni de acțiune extrem de energici. Prin lovituri succesive ei au sfărîmat vechiul aparat de stat și au pus în funcțiune noul regim. La 8 noiembrie, douăzeci și patru de ore după cucerirea puterii, congresul Sovietelor votă „Decretul asupra păcii“, care chema puterile beligerante să încheie imediat un armistițiu. În aceeași noapte, congresul adoptă și „Decretul asupra pămîntului“, prin care „proprietatea moșierească asupra pămîntului se desființează

¹ „Cincizeci de ani de existență a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (1903—1953)“, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 25.

imediat, fără nici o despăgubire“. Pămînturile moșierești, cele ale familiei imperiale și ale mănăstirilor, circa 150.000.000 de desetine, trecură în stăpînirea țăranilor. Între timp, prin comitetele lor de întreprindere, muncitorii preluau întreprinderile industriale. În ianuarie 1918 cel de-al III-lea Congres general al Sovietelor din Rusia a naționalizat toate fabricile, minele, mijloacele de transport etc. Patru zile după preluarea puterii a fost peste tot introdusă ziua de muncă de 8 ore și a fost creat un sistem de asigurări sociale.

Anglia, Franța și Statele Unite au refuzat să consimtă la armistițiul propus de guvernul sovietic, astfel încît acesta începu tratative de pace separate cu Germania. Negocierile au început la 3 decembrie 1917, la Brest-Litovsk. Germanii puneau condiții grele. Troțki, care conducea delegația sovietică, a întrerupt tratativele, fiind sprijinit de Zinoviev, Radek și alții. Ca urmare, germanii și-au reluat înaintarea în Rusia, ocupînd teritorii foarte întinse. Armatele ruse, destrămate de război, nu erau în stare să opună o rezistență eficientă. Lenin insistă ca grelele condiții de pace puse de Germania să fie acceptate, ceea ce se și făcu. Revoluția trebuia să aibă un răgaz sau să piară, spunea el. După o luptă înverșunată împotriva lui Troțki și a altor „stîngiști“ din partid, Lenin reuși să-și impună punctul de vedere. Manevra sa de pace dovedi strălucitul său geniu strategic și este foarte probabil că a salvat revoluția. În toată lumea burgheză imperialistă și social-democrații din slujba ei urlau de furie împotriva bolșevicilor, care „au trădat“ cauza sacră a războiului imperialist.

Decretul sovietic care dădea pămînt țăranilor a fost și el o lovitură de maestru. El a cîștigat de partea revoluției marea masă a țăranilor, fără sprijinul cărora regimul sovietic nu ar fi putut supraviețui în următorii ani îngrozitor de grei. „Stîngiștii“ din partid, cîntînd în struna liderilor de dreapta ai Internaționalei a II-a, declarau că, întărind proprietatea funciară a țărănimii, bolșevicii ridică o barieră de netrecut în calea socialismului. Dar Lenin era convins că, în cele din urmă, marea masă a țăranilor săraci va putea fi cîștigată pentru cauza socialismului, ceea ce s-a și întîmplat în realitate. El a declarat că în perioada de construire a socialismului trebuie să se lupte împotriva chiaburilor și să se neutralizeze țărănimea mijlocașă, iar masele largi ale țără-

nimii sărace trebuie atrase ca aliați, ceea ce reprezenta o orientare revoluționară marxistă nouă în politica față de țărănime, orientare de care depindea succesul revoluției.

O altă realizare de importanță hotărâtoare a fost stabilirea, chiar de la început, a egalității politice și a dreptului de autodeterminare pentru toate popoarele din Rusia, ceea ce a dat noului guvern o bază și mai solidă, asigurându-i sprijinul națiunilor mai mici, crunt asuprite în trecut.

Soarta Adunării constituante, a cărei deschidere fusese fixată pentru 18 ianuarie 1918, reprezenta de asemenea o problemă importantă, în special datorită faptului că majoritatea deputaților era alcătuită din socialiști-revoluționari și menșevici. Ca de obicei, Lenin intră direct în miezul chestiunii și găsi soluția radicală. El a arătat că Sovietele, și nu Adunarea constituantă, erau organul conducător rezultat din revoluție. El spunea că rivalitatea dintre Adunarea constituantă și Soviete oglindește conflictul istoric dintre cele două revoluții, revoluția burgheză și revoluția socialistă. „Alegerile pentru Adunarea constituantă (bazate pe listele electorale alcătuite înainte de Revoluția din Octombrie) sînt un ecou al primei revoluții burgheze din februarie (martie), dar, desigur, nu ecoul revoluției proletare, al revoluției socialiste“. Rosenberg este de acord cu concluziile generale ale lui Lenin, afirmînd că „dacă Lenin ar fi ordonat ținerea unor noi alegeri, nu poate exista nici o îndoială că guvernul sovietic ar fi obținut o majoritate zdrobitoare“¹. În consecință, cînd Adunarea constituantă respinse o rezoluție care cerea recunoașterea guvernului sovietic ca putere de stat, ea a fost oficial dizolvată la 26 ianuarie 1918.

Evoluția rapidă a politicii revoluționare urmate de partidul comunist și de guvernul sovietic nu a decurs fără serioase lupte interne de partid împotriva lui Troțki, Zinoviev, Radek, Buharin, Kamenev, Peatakov și mulți alții. Lenin trebuia să lupte tot timpul pentru politica sa, și unul dintre susținătorii săi cei mai de nădejde era Stalin. Adesea politica revoluționară leninistă părea și oamenilor muncii din afara hotarelor Rusiei nouă și stranie. Elementele de stînga care trăiau în societatea burgheză nu puteau înțelege multe lucruri.

¹ A. Rosenberg: „A History of Bolshevism“, Londra, 1934, pag. 110.

Chiar un lider de stînga cu vederi atît de înaintate ca Rosa Luxemburg a scris o broșură în care critica aspru noul regim pentru „greșelile“ sale, printre care: trecerea pămîntului în mîinile țaranilor, acordarea dreptului de autodeterminare națională, dizolvarea Adunării constituante, limitarea drepturilor cetățenești pentru partidele contrarevoluționare etc.¹

Apărarea revoluției

La fel ca și reacțiunea internă din Rusia, capitalismul mondial vedea în Revoluția socialistă rusă un dușman de moarte. Ca urmare, de la sfîrșitul anului 1917 și pînă la începutul anului 1921², guvernul sovietic a trebuit să lupte pentru existența sa într-un crîncen război civil împotriva contrarevoluției din Rusia, precum și împotriva intervenției armate a imperialiștilor. Obosit de război, înfometat, cu industria paralizată și cu forțele armate în mare măsură distruse de război, poporul s-a redresat printr-un efort eroic suprem și, sub conducerea partidului comunist, a înfrînt puternicile armate contrarevoluționare. Poporul a zdrobit forțele generalilor Iudenici, Kornilov, Denikin, Krasnov, Semenov, Kolceak, Vranghel și ale multor altor „gardiiști albi“ și au respins de asemenea armatele Angliei, Japoniei, Franței, Statelor Unite, Poloniei, Romîniei și corpul de voluntari cehi. La un moment dat cea mai mare parte a teritoriului țării se afla în mîinile dușmanului, guvernul era izolat de principalele sale surse de produse agricole, combustibil și materii prime, iar la Moscova și la Petrograd muncitorii primeau o rație de numai 50 de grame de pîine la două zile. Cu toate acestea, cu un curaj fără precedent, poporul și-a făurit Armata sa Roșie și pînă la sfîrșitul anului 1920 a izgonit forțele principale ale dușmanilor de pe pămîntul sovietic.

Înverșunatul asalt al forțelor organizate ale reacțiunii făcea evident necesar ca apărarea regimului sovietic să devină o chestiune de cea mai mare importanță pentru mișcarea

¹ A. Martînov, în „Internaționala Comunistă“ din 1 februarie 1932.

² În Orientul îndepărtat războiul a continuat pînă în toamna anului 1922. — *Nota Trad.*

muncitorească mondială. Comitetul socialist internațional (înființat la Zimmerwald) a publicat o serie de declarații chemînd pe muncitori să se ridice în sprijinul Uniunii Sovietice, care lupta pentru existența sa. Sub influența Revoluției ruse, în ianuarie 1918 au izbucnit mari greve în Austria și în Germania. Mișcări de mai mică amploare s-au produs și în Anglia. Chiar în orașe depărtate ca Seattle și Filadelfia, muncitorii din porturi au refuzat să încarce vase destinate forțelor intervenționiste din Rusia Sovietică.

Simpatia maselor pentru Revoluția rusă a influențat puternic și trupele aliate care luptau împotriva guvernului sovietic. În timpul tratatelor care se duceau la Paris în vederea tratatului de pace de la Versailles, Lloyd George, fiind întrebat de ce nu luptă Anglia mai energic în Rusia Sovietică, a declarat că, dacă în acest scop ar propune acum trimiterea a o mie de soldați englezi în Rusia, aceștia s-ar răscula. El a mai declarat că o campanie militară împotriva bolșevicilor ar avea drept rezultat ca Anglia să devină bolșevică și la Londra să ia ființă un Soviet¹. La 30 martie 1919 s-a produs o răscoală printre trupele americane din nordul Rusiei (compania I a regimentului american de infanterie 339)², în urma cărui fapt toate trupele americane din regiune au trebuit să fie retrase după scurt timp.

Conducătorii social-democrați de dreapta au avut însă o atitudine foarte ostilă. Ei erau reformiști, cîrpaci ai sistemului capitalist, astfel încît era firesc ca ei să ia poziție împotriva primei republici socialiste. Ca și menșevicii ruși, ei au fost împotriva Republicii sovietice chiar de la începutul existenței sale. Este caracteristic că la conferința de la Berna din februarie 1919, convocată pentru a reface Internaționala a II-a, ei au condamnat Rusia Sovietică. Încă înainte de aceasta, în 1918, Karl Kautsky scrisese o broșură intitulată „Dictatura proletariatului“, plină de atacuri sistematice împotriva regimului sovietic. El era în special contra concepției și practicii dictaturii proletariatului. Acest om, care a putut găsi imediat scuze pentru măcelul imperialist a milioane de oameni din timpul primului război mondial, era indignat de

măsurile represive luate de noul guvern împotriva contrarevoluționarilor înveterați. Broșura sa indica revizioniştilor de dreapta mai puțin abili direcția principală a atacurilor anti-sovietice.

Ca răspuns, Lenin a scris imediat cartea sa „Revoluția proletară și negatul Kautsky“, în care a apărat dictatura sub aspect principial și a argumentat politica generală a bolșevicilor în cursul revoluției. El a justificat răsturnarea Guvernului provizoriu și înlăturarea Adunării constituante pe motivul că bolșevicii aveau de partea lor majoritatea covârșitoare a poporului. El a susținut reprimarea fostelor clase dominante prin necesitatea politică stringentă de a sfărîma contrarevoluția armată. Într-un anumit sens, cartea era o continuare a lucrării sale „Statul și revoluția“, deoarece analizează, după înfăptuirea ei, revoluția pe care această celebră operă o schițase dinainte.

¹ „Foreign Relations of the United States (1943)“, vol. 3, pag. 590—591.

² Friedrich L. Schumann: „American Policy Towards Russia Since 1917“, New York, 1928, pag. 136—137.

SISTEMUL SOVIETIC

Ceea ce deosebește Revoluția din Octombrie de toate celelalte revoluții de pînă la ea este faptul că a răsturnat dominația tuturor exploataților și a trecut puterea în mâinile celei mai revoluționare clase de oameni ai muncii — proletariatul. Sub conducerea acestuia, vechiul sistem de exploatare a fost distrus și a fost instaurată o orînduire nouă, socialistă, în care nu există exploatare și asuprire. Marea Revoluție Socialistă... „înseamnă o cotitură radicală în... istoria omenirii... de la lumea veche, capitalistă, la cea nouă, socialistă”¹. Noul stat, cunoscut la început sub numele de Republica Federativă Socialistă Sovietică Rusă, a căpătat ulterior denumirea de Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Constituția sovietică stabilește că „în U.R.S.S. toată puterea aparține oamenilor muncii de la orașe și sate, reprezentăți de Sovietele de deputați ai oamenilor muncii”, și de asemenea că „solul, subsolul, apele, pădurile, uzinele, fabricile, minele de cărbuni și de minereuri, transporturile feroviare, pe apă și aeriene, băncile, mijloacele de transmisiune, marile întreprinderi agricole organizate de către stat (sovhozurile, stațiunile de mașini și tractoare etc.), precum și întreprinderile comunale și cea mai mare parte a fondului de locuințe de la orașe și din punctele industriale sînt proprietate de stat, adică bunul întregului popor”². Exploatarea omului de către om este interzisă în mod expres și „munca în U.R.S.S. este o datorie și o chestiune de onoare a fiecărui cetățean capabil de muncă — după principiul: «Cine nu muncește, nu mîncă». În U.R.S.S. se înfăptuiește principiul socialismului:

¹ I. Stalin: „Problemele leninismului”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 177.

² „Constituția (Legea fundamentală) a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste”, ed. P.M.R. 1952, pag. 5, 6.

«De la fiecare după capacități, fiecăruia după muncă»¹. Socialismul este prima etapă a comunismului, al cărui principiu fundamental este „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi”.

Revoluția rusă a fost o revoluție politică, economică și socială. Ea a reorganizat din temelii toate instituțiile mai importante din Rusia, inclusiv biserica ortodoxă, care a fost depolitizată. Nu exista nici un model după care să se lucreze, înainte de revoluție nefiind elaborate decît contururile generale ale noii societăți. În vederea construirii instituțiilor socialiste a trebuit deci să se depună, sub strălucita conducere a lui Lenin, o uriașă muncă de pionierat economic și politic, ceea ce a economisit foarte multă trudă și luptă revoluțiilor care au avut loc ulterior în alte țări. Aici nu putem da decît o schiță a structurii inițiale a regimului sovietic, precum și caracterul general al orientării sale în anii următori.

Din momentul în care clasa muncitoare a cucerit puterea, societatea sovietică, foarte suplă și progresistă, a trecut prin trei etape principale. Prima etapă a fost perioada „comunismului de război”, care a durat din 1918 pînă la începutul anului 1921, adică anii războiului civil și ai intervenției imperialiste. Cu industria și agricultura ruinate și dezorganizate, cu toate forțele încordate într-o luptă pe viață și pe moarte împotriva dușmanilor interni și externi, a fost o perioadă de control guvernamental extrem de strict, de raționare totală a vieții economice și de foarte mari greutatea pentru popor. A doua perioadă, aceea a „noii politici economice” (n.e.p.), care a început în 1921, a fost o perioadă în care, pentru a se stimula producția în condițiile existente, s-a înființat piața liberă pentru țărani și s-a permis existența unor mici întreprinderi industriale și comerciale particulare. Comerțul exterior și „punctele de comandă în industrie” au rămas însă în mîinile guvernului. A treia perioadă, care culminează cu victoria deplină a socialismului, cînd aproape întreaga producție e dată de industria de stat și de agricultura colectivizată, a început în jurul anului 1927 și continuă cu forțe sporite pînă în zilele noastre. În prezent U.R.S.S. este pe

¹ Op. cit., pag. 7.

punctul de a începe trecerea la etapa superioară a societății fără clase — la comunism¹.

Chiar de la început, capitaliștii din întreaga lume au dus, cu sprijinul zelos al social-democraților de dreapta, o campanie nemaivăzută încă de prezentare denaturată și de calomniere a tuturor aspectelor vieții sovietice. Aceste elemente aliate — stăpînii și agenții lor — și-au dat imediat seama că în lupta sa pentru existență capitalismul trebuie să împiedice pe muncitori de a afla adevărul despre ceea ce se petrece în prima republică socialistă din lume. De atunci strădaniile lor neobosite de a împoșca cu noroi și a minimaliza importanța U.R.S.S., precum și de a ridica o barieră ideologică împotriva Țării socialismului, au devenit o industrie literară foarte rentabilă. Din nefericire, ei au avut destul de mult succes în eforturile lor calomnioase. În numeroase țări capitaliste, și mai ales în Statele Unite, masele populare știu foarte puțin sau nimic din ceea ce se întâmplă în Uniunea Sovietică.

Pe de altă parte, forțele înaintate ale proletariatului internațional s-au unit de la început în apărarea Uniunii Sovietice. Ele și-au dat seama că în lumea întreagă viitorul democrației și al păcii era legat de soarta U.R.S.S. Atitudinea față de Uniunea Sovietică este criteriul suprem al internaționalismului proletar.

Structura politică

„Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste este un stat socialist al muncitorilor și țăranilor“². El reprezintă dictatura

¹ Periodizarea adoptată de știința istorică sovietică prevede împărțirea epocii socialismului în U.R.S.S. în felul următor: perioada revoluției proletare și a construirii socialismului (1917—1937) și perioada desăvîrșirii construcției socialiste și a trecerii treptate la comunism (începînd din 1938).

În cadrul acestor perioade se disting etape mai mici — cum ar fi în prima perioadă etapa revoluției și a războiului civil, etapa refacerii economiei naționale a U.R.S.S., la construirea temeliei economiei socialiste (începînd din 1926) a desăvîrșirii reconstrucției economiei naționale. — *Nota Trad.*

² „Constituția (Legea fundamentală) a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste“, ed. P.M.R. 1952, pag. 5.

proletariatului sau dominația clasei muncitoare. Acest lucru înseamnă că în Statul sovietic clasa muncitoare este clasa conducătoare. La început rolul de conducere al clasei proletare a fost prevăzut în mod expres în Constituția adoptată la 1 iulie 1918, care stabilea pentru muncitori cîte un reprezentant în Congresul general al Sovietelor la 25.000 de persoane, iar pentru țărani numai un reprezentant la 125.000; în Constituția din 1936 această reprezentare inegală a fost însă înlăturată. În prezent, U.R.S.S., unde există două clase prietene — muncitorii și țăranii — și pătura intelectualilor, avînd aceleași interese economice și politice, pășește pe drumul către o societate fără clase.

Conducătorul poporului și al guvernului este partidul comunist. Partidul este avangarda proletariatului. El este format din elementele cele mai înaintate, devotate și neobosite, aparținînd în special clasei muncitoare, dar cuprinde și țărani și intelectuali. Prin clarviziunea și învincibilul său spirit combativ, partidul se află în fruntea poporului. El are organizații de bază în fiecare instituție — de stat, militară, industrială —, în gospodăriile agricole, în syndicate, în școli etc. Partidul este trup din trupul poporului și el mobilizează și stimulează întreaga masă a poporului. Mărețul partid comunist sovietic de astăzi, care n-are pereche în istoria lumii în ceea ce privește eficiența politică, este rodul minunatei construcții de partid începute de Lenin cu mulți ani înaintea revoluției.

Încă din timpul primelor scrieri ale lui Marx, comuniștii au acceptat principiul unei societăți viitoare în care nu va mai exista stat, adică principiul „dispariției treptate“ a statului după revoluția proletară. Acest fenomen nu s-a putut însă produce după Revoluția din Octombrie și nici nu s-a produs încă pentru simplul motiv că, datorită încercuirii capitaliste ostile, era imperios necesar ca Sovietele să mențină un puternic aparat de stat, inclusiv puternice forțe armate, pentru a respinge forțele contrarevoluționare, atît din interiorul cît și din afara țării. Numai după ce va fi lichidată încercuirea capitalistă se va produce „dispariția treptată a statului“. Statul sovietic, care rămîne o dictatură a proletariatului, este fundamental deosebit de statul capitalist. Ascunșul său e îndreptat spre exterior. În interiorul țării nu e nevoie de forță militară, deoarece nu există clase de reprimare.

mat, rămășițele claselor exploatatoare fiind de mult lichidate ca clasă. Eforturile guvernului sovietic sînt îndreptate spre promovarea intereselor și a bunăstării maselor largi ale popoului, și nu ale unui număr relativ mic de exploatatori. În consecință, Statul sovietic a căpătat caracterul unei „administrări” științifice, caracter pe care nu poate să-l aibă nici un stat capitalist.

În Uniunea Sovietică democrația este la un nivel mult superior oricărei țări capitaliste și a fost astfel încă de la Marea Revoluție. Acest fapt este dovedit de realitățile democratice fundamentale: proprietatea poporului asupra tuturor industriilor și resurselor naționale, deplina egalitate politică a numeroaselor naționalități care alcătuiesc Statul sovietic, egalitatea deplină a femeilor cu bărbații în toate domeniile de activitate, pedepsirea antisemitismului și a altor forme de șovinism național și rasial, accesul liber în instituțiile de învățămînt mediu și superior, stabilirea unor drepturi fundamentale ca dreptul la muncă și la odihnă, participarea directă a organizațiilor populare de masă — sindicate, cooperative și altele — la guvernarea țării, nivelul general ridicat al drepturilor civile ale poporului. Constituția din 1936 este cea mai democratică din lume. Bazele acestei orînduirii de stat sînt miile de Soviete locale, care îmbină domeniul executiv cu cel legislativ într-o singură organizație sub controlul direct al poporului.

Analizînd sistemul guvernamental și democratic sovietic, englezii Sidney și Beatrice Webb — deși erau de mulți ani oportuniști de nuanță fabiană — au scris în 1936: „În acest sistem nu este loc pentru o dictatură personală. Hotărîrile personale sînt privite cu neîncredere și se iau măsuri speciale de protecție împotriva lor...” În ceea ce privește guvernarea, „am ajuns la concluzia că de fapt ea este tocmai contrariul unei dictaturi. A fost, și este încă, o guvernare printr-o serie întregă de comitete...! Concluzia noastră proprie este că, dacă prin autocrație sau dictatură se înțelege o guvernare fără o prealabilă discuție sau dezbateri, fie de către opinia publică fie în adunări restrînse, guvernul U.R.S.S. este în acest sens mult mai puțin o autocrație sau dictatură decît multe guverne parlamentare”¹.

¹ Sidney and Beatrice Webb: „Soviet Communism”, vol. 1, pag. 433, 436, 449.

În timpul Revoluției din Octombrie, partidele cadet, menșevic și socialist-revoluționar au apărat guvernul Kerenski, adoptînd o poziție fățiș contrarevoluționară și, în consecință, au fost în cele din urmă puse în afara legii. La constituirea sa, guvernul sovietic se sprijinea pe o alianță între partidul comunist și partidul socialist-revoluționar de stînga. Existau și numeroase alte partide și grupări politice de diferite tendințe, anarhiste, sindicaliste și altele. John Reed menționează nu mai puțin de 19 diferite grupări care au participat la alegerile din 30 noiembrie 1917 pentru Sovietul din Petrograd¹. Coaliția dintre bolșevici și socialiștii-revoluționari de stînga, care în cel mai bun caz era o tovarășie incomodă, n-a durat decît pînă la jumătatea anului 1918, cînd socialiștii-revoluționari au părăsit guvernul. Printre alte disensiuni grave, aceștia erau împotriva păcii de la Brest-Litovsk și doreau să continue războiul împotriva Germaniei, mergînd în acest scop atît de departe, încît au asasinat pe Mirbach, ambasadorul german la Moscova. Ei au dus o politică de asasinare a conducătorilor bolșevici. În ziua de 30 august 1918, la Moscova, Dora Kaplan, socialistă-revoluționară, a tras în Lenin, rănindu-l grav.

De atunci datează tendința spre sistemul cu un singur partid. Avînd în vedere că, într-o țară socialistă complet dezvoltată, interesele întregului popor coincid în mod fundamental, nu există loc decît pentru un singur partid, partidul comunist. În democrațiile populare, care sînt forme inițiale ale dictaturii proletarietului, există totuși cîteva partide, rolul conducător revenind partidului comunist. Existența a numeroase partide politice în țările capitaliste, fiecare dintre ele reprezentînd în primul rînd o anumită clasă sau pătură, înseamnă pur și simplu că lupta de clasă este în toi și că toate partidele și grupările luptă între ele pentru interesele lor speciale de clasă, în detrimentul celorlalte.

Baza economică

După Revoluția din Octombrie a existat pentru scurtă vreme o puternică tendință de a conduce industriile distruse

¹ John Reed: „10 zile care au zguduit lumea”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 315.

prin comitete de întreprindere. Era o tendință sindicalistă și evident nepotrivită pentru a făuri și a administra o industrie modernă. Primul progres real pe calea creării unei conduceri științifice a industriei socialiste, care să ia locul inginerilor și tehnicienilor burghezi fugiți, a fost crearea Consiliului economic superior în decembrie 1917. Încă din 1918 Lenin a inițiat primele măsuri în vederea unei mari producții industriale planificate. Adevărata planificare economică n-a început însă efectiv decât spre sfârșitul anului 1920, când se termină războiul civil. În 1921 Lenin a lansat celebra sa lozincă „Comunismul este Puterea sovietică plus electrificarea întregii țări”. Gosplanul sau Comisia de stat a planificării a fost înființată în aprilie 1921, dar timp de câțiva ani activitatea ei s-a limitat la planificarea anumitor ramuri industriale: metalurgie, textile, transporturi etc. Abia în 1929 a fost pus în aplicare un plan general de producție pentru toate întreprinderile industriale din toate localitățile — celebrul plan cincinal. De atunci, producția sovietică a făcut salturi uriașe, stabilind în această privință recorduri care depășeau cu mult pe cele realizate vreodată de capitalism, chiar în cele mai bune perioade ale sale. În 1933 Uniunea Sovietică se transformase dintr-o țară agrară într-o țară industrială și marele său avânt industrial abia începuse.

În primii zece ani ai regimului sovietic, producția agricolă era obținută de pe loturi țărănești individuale, deși în principiu pământul aparținea întregului popor. Existau câteva gospodării colective și de stat model, dar abia în 1929—1930, în perioada primului plan cincinal, a început cu adevărat organizarea socialistă a agriculturii. În esență ea a luat forma gospodăriilor colective (cooperative agricole). Această evoluție putea avea loc tocmai în această perioadă în baza puternicului avânt al producției industriale, ceea ce însemna că începuse mecanizarea pe scară mare a agriculturii. „Până la 1 mai 1930, în principalele regiuni producătoare de cereale, colectivizarea cuprinsese 40—50% din gospodăriile țărănești (față de 2—3% în primăvara anului 1928)”. La sfârșitul anului 1931, peste 80% din gospodăriile țărănești se uniseră în 200.000 de gospodării agricole colective și în 4.000 de gospodării agricole de stat. În 1934 lucrau în agricultura sovietică 281.000 de tractoare și 32.000 de combine. Această profundă revoluție agrară, care a uimit lumea capitalistă, pînă atunci

sceptică, a fost una dintre cele mai mărețe realizări ale regimului sovietic. Revoluția agrară a lichidat chiaburimea ca clasă, întocmai cum naționalizarea industriei lichidase pe marii capitaliști ca factor economic și politic.

Primele două planuri cincinale au cerut investiții capitale de circa 200 de miliarde de ruble (40 de miliarde de dolari), care trebuiau procurate în întregime de poporul sovietic sărăcit de război. Pentru a obține un capital atît de mare a fost nevoie de un sever regim de austeritate pentru muncitori și țărani. Cu toate acestea, nivelul de muncă și de trai al maselor s-a îmbunătățit substanțial. În perioada primului plan cincinal șomajul a fost complet lichidat, într-o economie socialistă planificată neexistînd crize economice și șomaj, ca în societatea capitalistă. Aceasta se datorește în esență faptului că, spre deosebire de producția capitalistă, producția sovietică nu are drept scop profitul particular, ci folosul obștesc.

Sindicatul în regimul sovietic

Într-o țară socialistă sindicatele trebuie să joace, evident, un rol foarte diferit de cel pe care îl au într-o țară capitalistă. Funcția lor este determinată de faptul că muncitorii sînt stăpînii țării și că nu există exploatare capitalistă împotriva cărora să lupte. Acest fapt dă muncitorilor, care reprezintă clasa conducătoare în dictatura proletariatului, un simț de răspundere directă pentru situația industriei și pentru succesele regimului, ceea ce nu pot avea în țările capitaliste, unde profitul este factorul determinant.

Ca și toate celelalte instituții sovietice, sindicatele de astăzi sînt rezultatul unei vaste munci de experimentare și pionierat. La început, cînd nu se cristalizase încă o concepție clară a modului cum trebuiau să activeze sindicatele în orînduirea socialistă, au existat divergențe între comitetele de întreprindere și sindicate, mulți socotind că aceste din urmă instituții ar fi de prisos. În curînd însă uniunile sindicale au ajuns să se sprijine pe comitetele de întreprindere, care reprezentau unitățile lor de bază în industrie.

Chiar din primele etape activitatea și organizarea sindicatelor au început să ia forme corespunzătoare noii societăți muncitorești, din care formau o parte esențială. Aceste noi

sarcini au ajuns să includă probleme atât de vitale ca disciplina muncii în industrie, participarea directă la conducerea întreprinderilor, sporirea și îmbunătățirea sistematică a producției, educarea și pregătirea tehnică a marilor mase de noi muncitori, elaborarea și aplicarea legislației muncitorești, conducerea directă a vastului sistem de asigurări sociale de stat și, în anumite cazuri, chiar luarea armelor în mână pentru respingerea intervențiștilor imperialiști. Alături de toate acestea, syndicatele se ocupau, bineînțeles, și de apărarea propriu-zisă a intereselor economice ale muncitorilor prin elaborarea și vegherea la respectarea tarifelor de salarizare, a orelor de muncă și a condițiilor generale de muncă, formulate în contractele colective încheiate cu administrația. Deși lucrează, bineînțeles, în strânsă colaborare cu guvernul muncitoresc, syndicatele au un statut independent.

În țările capitaliste, unde muncitorii trebuie să lupte împotriva patronilor și guvernului, greva este o armă foarte importantă, dar în Uniunea Sovietică, unde nu mai sînt exploatare și unde există un guvern muncitoresc, greva este, evident, lipsită de sens. În primele zile ale revoluției, în perioada de formare, totuși au mai avut loc numeroase greve, multe dintre ele instigate de elemente contrarevoluționare care doreau să paralizeze regimul sovietic. În 1920 s-au înregistrat 43 de greve. Dar, după scurt timp, pînă și muncitorii cei mai înapoiți au ajuns să-și dea seama de stupiditatea grevelor îndreptate împotriva propriului lor guvern. În consecință grevele au ieșit din uz. În U.R.S.S. stabilirea condițiilor de muncă nu este o chestiune de luptă de clasă, ci de negocieri amicale și de planificare economică științifică.

Faptul că în U.R.S.S. se practică munca în acord pare straniu vizitatorilor sindicaliști străini, dat fiind că în țările capitaliste trebuie să se lupte atât de dîrz împotriva muncii în acord. Chestiunea este însă destul de simplă dacă avem în vedere faptul elementar că în Uniunea Sovietică nu există exploatare care să fure pe muncitori de rodul producției lor sporite. În 1932 Consiliul central al sindicatelor a explicat situația în felul următor: „Sistemul de muncă în acord are drept rezultat că fiecare muncitor este cointeresat în creșterea productivității muncii și în ridicarea propriei sale calificări. Trebuie să subliniem că în țara noastră sistemul muncii în acord diferă radical de sistemul muncii în acord din țările

capitaliste. Acolo sistemul muncii în acord este un mijloc de exploatare. La noi, unde statul se preocupă în cel mai înalt grad de protecția muncii și unde s-a trecut la ziua de muncă de 7 ore, sistemul muncii în acord accelerează ritmul construcției socialiste, sporește productivitatea muncii și asigură îmbunătățirea condițiilor materiale și de trai ale muncitorilor”¹.

În industria sovietică se aplică diferite tarife de salarizare, ceea ce corespunde principiului socialist „fiecăruia după muncă”. Ele fac parte dintr-un sistem complex de stimulente pentru muncitorii sovietici. Față de toate posibilitățile de calificare și promovare, care sînt larg deschise muncitorilor, avansarea într-un post mai bine plătit, mai calificat și de mai mare răspundere depinde în ultimă analiză de fiecare muncitor.

¹ Sidney and Beatrice Webb: „Soviet Communism”, vol. 2, pag. 704.

REVOLUȚIILE DIN GERMANIA ȘI DIN UNGARIA (1918—1919)

Primul război mondial, cu enormele sale pierderi de vieți omenești și distrugerii materiale, a avut ca rezultat prăbușirea a patru mari imperii : rus, german, austro-ungar și otoman. El a dus la răsturnarea celor patru autocrați feudali — țarul Rusiei, kaiserul Germaniei, împăratul Austriei și sultanul Turciei — și, împreună cu ei, a monarhiei din aceste țări. În Rusia a fost nimicită și orînduirea capitalistă, care ar fi fost înlăturată în întreaga Europă răsăriteană și centrală dacă nu s-ar fi produs marea trădare a social-democraților de dreapta.

Această vastă răsturnare revoluționară a urmat liniile generale prevăzute și arătate de Lenin cu multă vreme înainte. Mai mult decît oricare altul, el a fost conducătorul ideologic al uriașei mișcări antifeudale, anticapitaliste, antiimperialiste și prosocialiste din perioada postbelică. În fruntea luptei se afla poporul rus, sub conducerea partidului comunist. Influența lui Lenin în această revoluție cu consecințe excepțional de importante poate fi clar observată în trei direcții principale :

Întîi : întreaga această luptă de mari proporții s-a desfășurat în conformitate cu politica de transformare a războiului imperialist într-o luptă revoluționară împotriva guvernelor reacționare răspunzătoare pentru îngrozitorul măcel, politică reacionată de Lenin cu multă vreme înainte. Revoluția nu a trecut prin aceleași faze în toate țările și nici conținutul ei politic nu a fost pretutindeni identic, dar omogeneitatea fundamentală a întregii mișcări a fost ușor de recunoscut și nu se putea tăgădui că era de esență leninistă.

În al doilea rînd, în cursul prăbușirii celor patru mari imperii s-a manifestat o puternică forță revoluționară națională. În diferite condiții, o întreagă serie de noi națiuni s-au cristalizat în timpul luptei în entități „independente“, dintre care menționăm : Finlanda, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia,

Estonia, Letonia, Lituania. Această evoluție era de asemenea în perfect acord cu programul Partidului Comunist Rus și cu învățătura lui Lenin. Cu mulți ani înainte ca președintele Wilson să viseze măcar la cele „14 puncte“ ale sale, Lenin apăruse cu înflăcărare principiul autodeterminării națiunilor împotriva unei foarte puternice opoziții a social-democraților de dreapta și chiar a multor elemente de stînga, dar în totală concordanță cu dorințele popoarelor respective.

În al treilea rînd, marile frămîntări revoluționare din cele patru imperii au avut și un puternic element socialist anticapitalist, care era, fără îndoială, de esență leninistă. Acest element a fost transformarea revoluției burgheze în revoluție proletară și și-a găsit expresia cea mai deplină în Rusia, care se afla în fruntea întregii mișcări politice, și numai trădarea social-democraților a împiedicat socialismul să învingă în cea mai mare parte, dacă nu chiar în întreaga regiune implicată.

Aceste trei elemente fundamentale dovedesc că, în epilogul revoluționar al primului război mondial, Lenin și partidul comunist au mers pe calea adevăratului progres al societății umane. Această evoluție corespundea întru totul rolului istoric al comunismului, care dă lumii o perspectivă constructivă în perioada putrefacției și a descompunerii capitalismului internațional. Acest mărgeț adevăr avea să fie în repetate rînduri demonstrat în uriașele frămîntări revoluționare din lumea întreagă care au avut loc în perioada scursă de la sfîrșitul primului război mondial și pînă azi.

Sovietele în Germania

Pe măsură ce războiul se prelungea la nesfîrșit într-un uriaș haos de crime și de suferințe, muncitorii germani deveneau, ca și cei din celelalte țări ale Europei, tot mai revoluționari și spiritul lor antirăzboinic creștea tot mai mult. Marile mișcări greviste din Germania de la începutul anului 1918 au cuprins 1.000.000 de muncitori ; la Berlin și în alte orașe lua proporții o puternică mișcare condusă de împuterniciți ai muncitorilor din uzine și în întreaga țară se țineau mari mitinguri de protest față de condițiilor aspre ale tratatului de la Brest-Litovsk, se produceau numeroase dezordini provocate de lipsa de pîine și erau tot mai dese știrile despre

acte de nesupunere în armată. Datorită caracterului său reacționar și înrăutățirii situației militare, autoritatea guvernului imperial începu să se prăbușească rapid în toamna lui 1918, mărețul exemplu al victorioasei revoluții ruse fiind un stimulent puternic care însuflețea clasa muncitoare germană la acțiune. Sub influența trădării aripii de dreapta, partidul social-democrat s-a scindat în timpul războiului în trei grupări: stînga, centrul și dreapta. Stînga revoluționară, condusă de Luxemburg, Liebknecht, Mehring, Zetkin, Jogiches, Pieck și alții, dispunînd de o organizație relativ mică, s-a constituit la începutul anului 1916 în „Grupul Internațional” sau „Spartacus”¹. Partidul comunist nu s-a constituit decît în decembrie 1918, în mare parte din elementele spartachiste. Centrul șovăitor, condus de Kautsky, Haase, Ledebour, Barth, Dittmann și alții, revoluționari în vorbe și conservatori în fapte, și-a grupat numeroșii săi partizani în decembrie 1915 mai în-tîi în jurul Comunității muncitorilor social-democrați și curînd după aceea într-o organizație nouă (căreia i se alăturase la început și grupul Spartacus): Partidul social-democrat independent din Germania, constituit în aprilie 1917. Elementele de dreapta, în frunte cu Ebert, Noske, Scheidemann, Legien, Wels și compania, revizioniști gălăgioși, controlau cea mai mare parte a presei, a organizațiilor și a membrilor de partid, menținînd vechea denumire și vechiul aparat al partidului. Ei dominau în mare măsură și sindicatele, al căror număr de membri scăzuse mai întîi la 2.000.000, în majoritate muncitori calificați, dar din 1918 creștea vertiginos, ajungînd în 1920 să fie de patru ori mai mare.

Scînteia care dezlănțui revoluția germană a fost răscoala încununată de succes a marinariilor marii flote de la Kiel. Această răscoală a avut loc la 5 noiembrie 1918 și s-a produs fiindcă marinarii refuzau „să piară glorios” o dată cu flota pentru ca englezii să nu poată pune mîna pe nave. Răscoala se extinse în toată Germania cu iuțea fulgerului. Influența Revoluției ruse se făcu imediat simțită: muncitorii, soldații și marinarii răsculați au înființat Soviete în toată țara, în orașele principale și în marile centre militare. Aceste consilii, formate după modelul primelor Soviete ruse, au avut sprijinul

¹ De la Spartacus, popularul conducător trac al marii răscoale a sclavilor împotriva Romei din anii 73—71 î.e.n.

marii mase a muncitorilor și soldaților. La 7 Noiembrie, un Soviet, în frunte cu Kurt Eisner, preluă puterea politică în Bavaria. În ziua de 9 noiembrie, guvernul național — lipsit de vlagă — se prăbuși; kaiserul fugi în Olanda. Revoluția învinsese de fapt fără vărsare de sînge.

Trădarea revoluției

Față de demoralizarea regimului imperial, clasa muncitoare germană ar fi putut ușor transforma în acel moment revoluția într-o revoluție proletară socialistă, dacă ar fi avut o conducere unitară. Dar o revoluție socialistă era ultimul lucru pe care-l doreau conducătorii social-democrației de dreapta. Acești oameni nu credeau în socialism și nici nu-l doreau. Ca toți de teapa lor, ei erau în esență liberali, care se străduiau să cîrpească pe ici, pe colo regimul capitalist. Întreaga lor politică urmărea colaborarea cu patronii pentru a zdrobi revoluția. Ei considerau că toate mijloacele erau bune pentru a împiedica victoria socialismului în Germania. Principalul lor conducător — Ebert — exprima concepția lor generală atunci cînd spunea: „Urăsc revoluția așa cum urăsc păcatul”¹.

Cît de departe de intențiile șefilor social-democrați era ideea instaurării socialismului în Germania a dovedit-o marea conferință capitalistă-muncitorească ținută în vremea aceea. Această conferință, fără precedent în istorie — la care capitalul a fost reprezentat de multimilionarul Hugo Stinnes, iar clasa muncitoare de adevăratul patron al partidului social-democrat, liderul sindical Karl Legien — a avut loc la Berlin între 8 și 15 noiembrie, într-un moment cînd pe străzile orașului pîrîiau mitralierele. Pornind de la premisa contrarevoluționară că sistemul capitalist se va dezvolta ca și înainte și că nu se va produce o socializare pe scară mare a industriei, conferința a elaborat un contract colectiv foarte detaliat prin care se recunoșteau sindicatele, se introducea ziua de muncă de 8 ore, se înființau comitete de întreprindere etc. În timp ce conducătorii politici ai partidului țineau discursuri demagogice în fața muncitorilor, povestindu-le cum vor îndruma Germania

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 178.

pe calea socialismului, șefii de fapt ai partidului „aranjau“ în culise revoluția, adică o vindeau în schimbul unor concesiuni economice relativ neînsemnate¹. Scopul întregii manevre era scindarea mișcării sindicale, separarea aristocrației muncitorești de masele revoluționare, pentru ca în felul acesta să fie înăbușită lupta în ansamblul ei.

Consiliul muncitorilor și soldaților din Berlin a declarat la 10 noiembrie că „vechea Germanie nu mai există... Consiliile (Sovietele) de muncitori și soldați sînt acum purtătorii suveranității politice“², ceea ce corespundea primului program muncitoresc din Rusia : „Toată puterea în mâinile Sovietelor“. Consiliul chemă la grevă generală. Programul mai prevedea grabnica naționalizare a industriei și o democratizare generală a țării. Deși Sovietele din Berlin erau dominate de revizionisti și oportuniști, programul corespundea cel puțin în vorbe politicii comuniștilor și dovedea falsitatea argumentelor renegatului Borkenau și ale altora care susțineau că printre muncitori nu domnea nici un spirit revoluționar³. Lenin avea multă dreptate cînd caracteriza situația din Germania ca revoluționară, și tot astfel o înțelegeau și ideologii burgheziei.

Temîndu-se ca de moarte de spiritul revoluționar al muncitorilor și de posibilitatea unei instaurări a dictaturii proletariatului în Germania, social-democrații de dreapta și-au fixat ca prim țel contrarevoluționar vlăguirea și nimicirea Sovietelor, de-abia înfiripate. În strînsă colaborare cu capitaliștii și „pentru a salva Germania de bolșevism“, ei au început prin instaurarea unui guvern interimar, condus de Friedrich Ebert (1871—1925), un fost șelar, revizionist extremist, care în 1913, la moartea lui Bebel, devenise conducătorul partidului. Ebert revocă imediat greva generală proclamată de Sovietul din Berlin. Pasul următor al elementelor de dreapta a fost instaurarea unui guvern provizoriu — cîteva zile mai tîrziu alcătuit din trei social-democrați de dreapta — Ebert, Scheidemann și Landsberg — și trei social-democrați independenți — Haase, Dittmann și Barth. Deși revizionistii erau evident hotărîți să nu meargă mai departe de instaurarea unei republici

¹ William Z. Foster: „The Revolutionary Crisis of 1918—1921“, Chicago, 1921, pag. 11—15.

² Harry Laidler: „Socialism in Thought and Action“, pag. 371.

³ Franz Borkenau: „World Communism“, New York, 1937, pag. 134 și urm.

burghezo-democrate, social-democrații independenți, care pretindeau că sprijină trecerea întregii puteri în mâinile consiliilor muncitorești, s-au unit cu aripa de dreapta în ceea ce nu putea fi decît o încercare guvernamentală de înăbușire a revoluției. Aceste manevre neprincipiale au determinat pe Lenin să califice pe centristi drept cei mai periculoși dușmani ai revoluției.

La 16 decembrie s-a întrunit la Berlin Congresul național al consiliilor de muncitori și soldați. Datorită în mare măsură controlului puternic pe care-l exercită asupra organizațiilor de partid, asupra sindicatelor și cooperativelor, aripa de dreapta dispunea de trei sferturi din numărul delegaților, iar independenții de majoritatea restului. În consecință, congresul a sprijinit guvernul provizoriu și a votat în favoarea convocării unei Adunări naționale și împotriva puterii Sovietelor. Această situație corespundea puternicei majorități menșevice și socialist-revoluționare din Sovietele ruse în primele etape ale acestora.

Neavînd încredere în majoritatea nestabilă de care dispunea în consiliile muncitorești, contrarevoluția căuta o ocazie pentru a îneca în sînge revoluția și a găsit prilejul în ianuarie 1919. Pe neașteptate guvernul îndepărtă din funcție pe social-democratul independent Emil Eichhorn, prefect de poliție al Berlinului. Această măsură a provocat o insurecție armată a spartachiștilor și a social-democraților independenți de stînga, care s-au unit în sprijinul lui Eichhorn ; o grevă generală s-a extins în toată țara. Noske, ministrul social-democrat al apărării, a mobilizat pe foștii ofițeri din armata kaiserului și alți militari reacționari, trimițîndu-i împotriva muncitorilor. Timp de două săptămîni străzile Berlinului și ale altor orașe au fost înroșite de sînge, dar în cele din urmă insurecția a fost zdrobită. A fost o lovitură teribilă dată partidului comunist, recent înființat. La 13 aprilie 1919, muncitorii din Bavaria au instaurat o Republică sovietică, care s-a prăbușit însă după o existență de 18 zile.

În cursul acestor lupte generale, Rosa Luxemburg și Karl Liebknecht, eliberați de scurtă vreme din închisoare, au fost asasinați în mod bestial. La 15 ianuarie fuseseră din nou arestați la Berlin și, în timp ce în aparență erau conduși la închisoare, au fost împușcați. Asasinarea fusese organizată de autorități, dar guvernul își declină orice răspundere. Nu s-a

depus nici un efort pentru prinderea asasinilor, care erau bine cunoscuți. Astfel au pierit două din cele mai nobile figuri de luptători pe care i-a produs vreodată mișcarea revoluționară mondială¹.

Burghezia precă din nou întreaga putere

După această baie de sânge, care a determinat pe independenți să demisioneze din guvern, elementele de dreapta au continuat să facă pregătiri pentru întrunirea Adunării naționale contrarevoluționare. Alegerile s-au ținut la 21 ianuarie, imediat după epilogul deprimant al bătăliei revoluționare pierdute. Nu era deci de mirare că partidele de dreapta au reperutat o victorie însemnată. Social-democrații revizionști au obținut 39,3% din totalul voturilor, iar independenții 7,68%, comuniștii n-au participat la alegeri.

În cursul următoarelor săptămâni s-a constituit Republica burgheză de la Weimar. Dându-și însă seama de starea de spirit revoluționară a muncitorilor și pentru a-i induce în eroare și a răspîndi confuzie în rîndurile lor, capitaliștii au pus în fruntea noului guvern social-democrați de dreapta — Ebert, Scheidemann și Noske —, știind că se puteau bizui pe ei în apărarea orînduirii capitaliste contra atacurilor clasei muncitoare. Tot astfel, pentru a-i calma pe muncitori, liderii Adunării au elaborat un program radical care prevedea socializarea industriei, ridicarea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de locuit și de învățămînt, sprijinirea consiliilor muncitorești etc., program pe care n-aveau nici cea mai mică intenție de a-l pune în practică și pe care nu l-au realizat niciodată. În mod cinic ei au atribuit Sovietelor rolul de organ consultativ al noului guvern.

Rezultatul general era foarte favorabil pentru capitaliști. Ei au recîștigat controlul asupra aparatului de stat și au pus în fruntea lui reacționari social-democrați de dreapta, dispuși să înăbușe revoluția. Aceiași social-democrați s-au declarat de acord să-și asume greaua răspundere de a semna rușinosul tratat de la Versailles, ceea ce zece ani mai târziu, cînd

¹ Leo Jogiches, soțul Rosei Luxemburg, a fost de asemenea ucis.

trebuiau să înfrunte fascismul în ascensiune, avea să le atîrne ca o ghiulea de picioare.

Cu tot dezastrul suferit în ianuarie, muncitorii germani au făcut în următorii patru ani cîteva încercări revoluționare de a pune capăt capitalismului german, încercări de care ne vom ocupa în treacăt. Dar toate au eșuat, de fiecare dată fiind înfrînte de forțele reacțiunii, organizate și conduse de social-democrații de dreapta. În ceasul celei mai mari primejdii, capitalismul german a găsit protecție eficace la „socialiștii” de dreapta. Exact același lucru intenționau să-l facă și menșevicii și socialiștii-revoluționari din Rusia, dar bolșevicii au fost destul de puternici pentru a zdrobi eforturile lor contrarevoluționare și a duce revoluția la victorie.

Înfrîngerea revoluției germane a împiedicat cea mai mare parte, dacă nu întreaga Europă, de a deveni socialistă după primul război mondial, ceea ce ar fi însemnat o lovitură mortală pentru capitalismul mondial și ar fi schimbat întreaga situație internațională. Social-democrații de dreapta poartă deci răspunderea criminală pentru ascensiunea fascismului în lume, pentru măcelul celui de-al doilea război mondial și pentru toate celelalte calamități sociale rezultate din prelungirea vieții perimatului sistem capitalist mondial. Și încă nu s-a ajuns la capătul acestor sacrificii și calamități.

Diferiți alți factori au contribuit și ei la înfrîngerea revoluției germane. Burghezia germană era mai puternică decît cea din Rusia și mai capabilă de luptă. Muncitorii germani erau în mai mare măsură prizonierii iluziilor burgheze (în special în privința celor 14 puncte ale lui Wilson) decît muncitorii ruși; totuși, bine conduși, ei ar fi putut duce revoluția pînă la capăt. Acestor cauze fundamentale li se mai adăuga slăbiciunea, atît ideologică cît și organizatorică, a grupului Spartacus, iar apoi a partidului comunist. Partidul nu a fost destul de puternic pentru a mobiliza clasa muncitoare germană și a o conduce în acea vreme cînd avea de înfruntat numeroase dificultăți. Insurecția din Berlin a fost o eroare funestă și la fel de greșit a fost și refuzul „stîngist” de a rămîne în vechile sindicate și de a participa la alegerile politice. Dar cauza fundamentală și decisivă a înfrîngerii revoluției a fost infama trădare a social-democraților de dreapta, ajutați indirect de centriști, „revoluționari în vorbe și conservatori în fapte”.

Revoluția ungară

Imperiul austro-ungar s-a destrămat în cursul marilor frământări revoluționare care au urmat primului război mondial. Tot ce a mai rămas din el este mica republică austriacă de astăzi, cuprinzând numai o neînsemnată parte a imensului teritoriu de altădată al imperiului. Revoluția generală a avut mai ales un caracter de eliberare națională, majoritatea popoarelor asuprite — polonezii, cehii, slovenii, sârbii, muntenegrenii, croații și ungurii — desprinzându-se de imperiu și înființând republici burgheze proprii. În Austria propriu-zisă, partidul socialist, numericeste puternic și condus de Victor Adler, Karl Renner și Otto Bauer, a dat unele slabe semne de combativitate, organizând mari greve și străduindu-se să obțină la alegerile din mai 1919 majoritatea în parlamentul burghez. Partidele conservatoare au obținut majoritatea mandatelor pe întreaga țară, social-democrații asigurându-și la Viena o majoritate de două treimi.

În Ungaria, revoluția nu s-a oprit însă la etapa burgheză, ci avea o tendință hotărâtă de a se transforma în revoluție socialistă. Sub presiunea maselor, vechiul regim s-a prăbușit la 31 octombrie 1918 și contele Károlyi, un democrat burghez, a devenit șeful guvernului provizoriu. La 16 noiembrie, o dată cu proclamarea republicii, el a devenit președinte. Guvernul lui Károlyi a fost însă incapabil să facă față haoticei situații politice și economice. La 21 martie 1919 a trebuit să cedeze locul unui guvern în esență comunist, care s-a angajat pe calea instaurării dictaturii proletariatului. Partidul conducător în noul guvern era Partidul socialist din Ungaria, un amalgam de social-democrați și comuniști.

Adevăratul șef al noului guvern era ministrul de externe, comunistul Béla Kun. Noul guvern sovietic a eșuat atât din cauza dificultăților obiective extrem de mari, cărora a trebuit să le facă față, cât și din cauza gravelor greșeli politice comise de conducătorii săi. Sub presiunea directă a puterilor aliaste, guvernul a fost înlăturat cu forța de la putere și în august 1919 republica a fost răsturnată.

În timpul scurtei vieți a regimului sovietic din Ungaria, conducătorii guvernului au făcut numeroase greșeli politice,

care i-au costat scump. Cea mai gravă a fost faptul că, deși aveau în față marele exemplu al Rusiei Sovietice, ei nu au dat țăranilor pământ ca să-i atragă astfel la lupta revoluționară. Neținând seama de strălucita strategie leninistă de la Brest-Litovsk, ei nu au știut să folosească posibilitățile de a încheia pace cu aliații, fie și în condiții grele. Au procedat, de asemenea, la o naționalizare pripită — lipsită de o bază serioasă — a industriei și a comerțului, naționalizare pe care slabul guvern nu a fost în stare s-o ducă până la capăt. În sfârșit, o altă greșală la fel de gravă, aspru criticată de Lenin, a fost unirea într-un singur partid cu toți social-democrații, inclusiv cu revizionistii.

Pe lângă aceste grave erori ale conducerii mai pot fi menționați ca factori negativi: efectele dăunătoare ale trădării revoluției de către social-democrații de dreapta, care a cauzat prejudicii luptei din întreaga Europă centrală, refuzul caracteristic al socialiștilor austrieci ca partidul lor să vină în ajutorul ungarilor, slăbiciunea generală a mișcării muncitorești ungare, lipsa de experiență a conducerii comuniste și intervenția brutală a Puterilor aliaste, care au zdrobit comunismul ungar cu ajutorul forței armate. Din cauza tuturor acestor împrejurări potrivnice, revoluția proletară ungară a fost numai o încercare fără șanse de reușită.

CONSTITUIREA INTERNAȚIONALEI A III-A (1919)

În martie 1919, când la Moscova a luat ființă Internaționala a III-a, lumea capitalistă se găsea într-o stare de epuizare și de haos. Primul război mondial și revoluția rusă dăduseră sistemului capitalist lovituri deosebit de grele, de pe urma cărora acesta era și a rămas incapabil să se refacă. Aceste mari evenimente au marcat începutul crizei generale a capitalismului, perioada declinului și putrefacției sale, epoca războaielor imperialiste mondiale și a revoluțiilor proletare.

Criza generală a capitalismului înseamnă ascuțirea la extrem a tuturor contradicțiilor interne și externe ale sistemului capitalist: lupta între muncitori și capitaliști pentru produsul muncii, conflicte între diferitele grupări capitaliste, contradicții între interesele capitaliștilor, ale clasei de mijloc de la orașe și ale țărănimii; războaie între statele capitaliste și împotriva popoarelor coloniale și semicoloniale și o prăpastie tot mai mare între lumea capitalistă și cea socialistă. Toate aceste conflicte și contradicții își au originea în primele stadii ale capitalismului, dar în perioada imperialismului ele se maturizează și ajung să ia forma unor mari explozii care subminează sistematic regimul capitalist și încep să distrugă întreaga orânduire capitalistă ca atare.

Pe vremea când luă naștere Internaționala Comunistă (Cominternul), capitaliștii se străduiau să repună pe picioare sistemul lor internațional după puternicele lovituri suferite în urma primului război mondial și a Marii Revoluții din Rusia, principalele două expresii ale inevitabilei crize generale a sistemului capitalist. Oamenii de stat capitaliști au ticluit tratatul de la Versailles, semnat în iunie 1919 de către aliați și Germania. A fost un tratat tîlhăresc, bazat pe principiul capitalist: „prada revine învingătorilor“. Tratatul a răpit Germaniei coloniile și o bună parte a teritoriului ei european, îm-

povărînd-o totodată cu uriașe despăgubiri de război. În felul acesta tratatul a pregătit terenul pentru cel de-al doilea război mondial.

Pentru a consolida reîmpărțirea imperialistă a lumii, obținută prin violență, puterile victorioase au înființat Liga Națiunilor. Anglia și Franța dominau această organizație din interior, în timp ce Statele Unite, dorind să-și păstreze libertatea de acțiune, nu au intrat niciodată în Ligă, dar au început să manevreze din afară pentru a obține dominația mondială. De la început comuniștii au condamnat tratatul de la Versailles, pe care Lenin l-a calificat drept mai brutal și mai reacționar decît tratatul de la Brest-Litovsk, impus de iuncherii prusaci. Deși bombăneau uneori împotriva asprimii tratatului, social-democrații din ambele tabere beligerante au adoptat în general o politică de executare a clauzelor sale.

Reînvierea Internaționala a II-a

În cadrul regrupării generale a forțelor capitalismului după marile lovituri ale războiului mondial și ale Revoluției ruse, cadavrul Internaționala a II-a a fost dezgropat și readus la viață la o conferință generală socialistă ținută la Berna în februarie 1919. Prin rolul jucat în perioada postbelică, Internaționala a II-a s-a dovedit, mai evident decît oricînd, o organizație procapitalistă, care și-a propus sarcina ultrareacționară de a respinge, în strînsă colaborare cu patronatul, revoluția proletară în plin avînt.

La Berna au fost de față 102 delegați din 26 de țări. Este demn de relevat că din motive revoluționare nu au participat partidele de stînga din Rusia, Italia, Elveția, Bulgaria, România, Serbia, Finlanda, Lituania și Polonia, precum și Internaționala Tineretului și Secretariatul internațional al femeilor. Partidul belgian, pătruns de un spirit ultrașovinist, a refuzat să participe la conferință alături de partidele „inamice“¹, iar Federația americană a muncii a respins invitația pentru același motiv burghez.

Ca și oamenii de stat capitaliști la Conferința de la Versailles, „oamenii de stat socialiști“ de la Berna s-au angajat în-

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 185.

tr-o discuție înverșunată pentru a stabili cine era vinovat de război. Această problemă a fost prima și principala problemă pe ordinea de zi, care a luat două zile de dezbateri. Nimeni nu i-a condamnat pe conducătorii social-democrați trădători, așa cum ar fi meritat-o; în schimb, germanii învinși au fost declarați vinovați, la fel cum au fost declarați vinovați de patroni la Paris. În cele din urmă, social-democrații germani au fost totuși „iertati”, pe motivul că, prin răsturnarea kaiserului și a regimului său, „social-democrații germani au dovedit acum în fapte ferma lor intenție de a-și consacra toate forțele pentru a reconstrui lumea zdruncinată de război și a lupta în cadrul Ligii Națiunilor pentru socialism”¹. Era o minciună, căci nici atunci, nici mai târziu liderii germani nu au avut câtuși de puțin intenția de a lupta pentru socialism. Partizanii lui Kautsky erau deosebit de zeloși în dorința de a-i reabilita pe conducătorii de dreapta și a-i absolve de vina care le revenea în dezlănțuirea războiului și în asasinarea lui Liebknecht și a Rosei Luxemburg.

Oficial, conferința a amânat pentru o sesiune viitoare orice apreciere principială a revoluției ruse, dar, după cum arată Dutt, „părerea predominantă la conferință era clară: de condamnare”². Rezoluția revizionistă adoptată, prezentată de liderul social-democrat suedez Branting, respingea principial dictatura proletariatului și se declara în esență în favoarea democrației burgheze³. A fost începutul oficial al unei campanii de propagandă antisovietică, care a durat timp de un deceniu și care pînă la urmă avea să egaleze, dacă nu chiar să întrecă, tot ce născociseră capitaliștii.

În ceea ce privește celelalte probleme, Conferința de la Berna s-a pronunțat pentru Liga Națiunilor, pentru o cartă internațională a muncii, care urma să fie elaborată de Ligă, și pentru dreptul națiunilor la autodeterminare. Acest drept nu se extindea însă asupra popoarelor din colonii, care au fost lăsate sub „protecția Ligii Națiunilor”, dezvoltarea lor urmînd să fie astfel sprijinită încît să devină apte de a fi primite în Ligă — o propunere net imperialistă. Aripa de dreapta

¹ Op. cit., pag. 186.

² R. Palme Dutt: „The Two Internationals”, Londra, 1920, pag. 15.

³ Harry Laidler: „Socialism in Thought and Action”, pag. 353.

a dominat întreaga conferință. Aceasta a instituit o comisie permanentă, formată din cîte doi membri ai fiecărui partid, și un comitet executiv, alcătuit din trei revizionisti — Branting, Henderson și Huysmans —, care urmau să pregătească o nouă conferință.

Apelul pentru înființarea Internaționalei a III-a

La 24 ianuarie 1919, în timp ce avea loc conferința de pace de la Paris și scurt timp înainte de conferința socialistă de la Berna, reprezentanții a opt partide marxiste, și anume partidele din Rusia, Polonia, Ungaria, Germania, Austria, Letonia, Finlanda și Federația socialistă revoluționară balcanică, împreună cu un delegat neoficial al Partidului muncitoresc socialist american (Reinstein) s-au întrunit la Moscova și au lansat în numele Partidului Comunist Rus invitații pentru un congres mondial care să înființeze o a III-a Internațională, Comunistă. Invitația a fost adresată unui număr de 39 de partide, syndicate și alte grupări de stînga din întreaga lume.

Invitația pentru congres, care reprezenta un program fundamental de principii și de acțiune, elaborat „în conformitate cu programul grupului Spartacus din Germania și al Partidului Comunist (bolșevic) din Rusia”, conținea 15 puncte, preconizînd cucerirea puterii pe cale revoluționară, instaurarea dictaturii proletariatului, dezarmarea burgheziei și înarmarea proletariatului, desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și trecerea acestora în mîinile statului proletar. De asemenea se făcea o caracterizare marxistă a rolului grupărilor de dreapta și centriste și se propunea înființarea unei noi organizații mondiale sub denumirea de Internaționala Comunistă¹.

Acest apel istoric a fost lansat într-un moment foarte critic. În Rusia muncitorii și țărani, conduși de guvernul sovietic, luptau pe viață și pe moarte împotriva unei contrarevoluții criminale interne și a intervenției armate a imperialiștilor Antantei, învingători în războiul mondial care luase sfîrșit. Valul revoluționar cuprinsese Germania, Austria, Ungaria, Italia și Balcanii; în Anglia, în Franța și în alte țări europene

¹ R. Palme Dutt: „The Two Internationals”, pag. 23—24.

aveau loc mari greve de masă și chiar în Statele Unite, care suferiseră cel mai puțin de pe urma războiului, ecourile marii crize revoluționare postbelice se făceau simțite în mișcarea grevistă fără precedent din 1919—1922. După monstruoasa crimă împotriva umanității săvârșită prin dezlănțuirea primului război mondial, sistemul capitalist mondial trosnea din încheieturi sub presiunea maselor proletare din Occident, trezite la luptă.

Internaționala Comunistă, care era pe punctul de a lua ființă, a fost rodul unei lungi evoluții a maselor spre stînga. Această evoluție a început încă de pe timpul lui Marx și Engels, iar rădăcinile ei mai apropiate erau întemeierea — în 1903 — a grupării bolșevice în sînul partidului rus, îndelungata luptă dusă în perioada premergătoare războiului atît în Rusia cît și în sînul Internaționalei a II-a împotriva revizionistilor menșevici și a centriștilor partizani ai lui Kautsky, lupta înverșunată împotriva războiului dusă de aripa de stînga a mișcării zimmerwaldiene, marile victorii ale Revoluției ruse și luptele revoluționare care aveau loc în Germania și în alte țări. Principalul conducător al întregii acestei dezvoltări a mișcării revoluționare a fost, atît din punct de vedere teoretic cît și practic, marele Lenin. Internaționala revoluționară, pentru a cărei înființare luptase el atîta vreme și cu atîta vigoare, lua acum ființă.

Congresul de la Moscova

Congresul de constituire a Internaționalei Comuniste s-a ținut la Moscova între 2 și 6 martie 1919. Au fost reprezentate nouăsprezece partide și grupări, alte cîteva delegații fiind arestate pe drum de guvernele ostile. Iată lista delegațiilor și a numărului de voturi de care dispunea fiecare: Armenia (partidul comunist) — 1, Austria (partidul comunist) — 3, Estonia (partidul comunist) — 1, Finlanda (partidul comunist) — 3, Germania (partidul comunist) — 5, Ungaria (partidul comunist) — 3, Letonia (partidul comunist) — 1, Lituania (partidul comunist) — 1, Polonia (partidul comunist) — 3, Rusia (partidul comunist) — 5, Ucraina (partidul comunist) — 3, Norvegia (partidul muncitoresc social-democrat) — 3, Suedia (partidul socialist de stînga) — 3, Federa-

ția socialistă revoluționară balcanică — 3, așezările germanilor-coloniști din Rusia (partidul comunist) — 1, naționalitățile orientale din Rusia — 1, zimmerwaldieni de stînga — 5, Elveția (partidul social-democrat, care participa neoficial) — 3 și Statele Unite (partidul muncitoresc socialist, care asista neoficial) — 5. Erău de asemenea prezenți observatori individuali din Olanda, din Iugoslavia, Coreea, Persia, Elveția, Turchestan, Turcia, Statele Unite, Azerbaigean, Bulgaria, China, Cehoslovacia, Franța, Gruzia și Marea Britanie¹.

Ordinea de zi a congresului a fost următoarea: 1) Prezentarea rapoartelor; 2) programul Internaționalei Comuniste; 3) democrația burgheză și dictatura proletariatului; 4) atitudinea față de partidele socialiste și față de conferința de la Berna; 5) situația internațională și politica aliaților; 6) alegerea comitetelor și problemele organizatorice.

Lenin a deschis congresul cu următoarele scurte observații: „Din însărcinarea Comitetului Central al Partidului Comunist din Rusia declar deschis primul Congres comunist internațional. Rog mai întîi pe toți cei de față să se ridice în picioare pentru a cinsti memoria lui Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg, cei mai buni reprezentanți ai Internaționalei a III-a (*Înreaga asistență se ridică în picioare*).

Tovarăși! Congresul nostru are o mare importanță, o importanță istorică mondială. El dovedește falimentul tuturor iluziilor democrației burgheze. Căci nu numai în Rusia, ci și în cele mai dezvoltate țări capitaliste din Europa, de pildă în Germania, războiul civil a devenit fapt.

Burghezia e cuprinsă de o frică nebună în fața mișcării revoluționare crescînde a proletariatului. Acest lucru este explicabil dacă luăm în considerație faptul că mersul evenimentelor după războiul imperialist favorizează inevitabil mișcarea revoluționară a proletariatului, că revoluția mondială internațională începe și se intensifică în toate țările.

Poporul își dă seama de măreția și însemnătatea luptei care se desfășoară în momentul de față. Trebuie găsită doar forma practică care să dea proletariatului posibilitatea să-și înfăptuiască dominația. Această formă o constituie sistemul sovietic cu dictatura proletariatului. Dictatura proletariatului! — pînă acum această expresie era pentru mase o vorbă lati-

¹ Op. cit., pag. 25—26.

nească. Datorită răspîndirii sistemului Sovietelor în întreaga lume, această vorbă latinească a fost tradusă în toate limbile moderne; forma practică a dictaturii a fost găsită de masele muncitorești. Ea este acum înțeleasă de masele largi ale muncitorimii datorită Puterii sovietice din Rusia, datorită spartachiștilor din Germania și organizațiilor similare din alte țări, ca, de pildă, Shop Stewards' Committees¹ din Anglia. Toate acestea dovedesc că forma revoluționară a dictaturii proletare a fost găsită, că proletariatul este acum în stare să-și exercite în mod practic dominația.

Tovarăși! Cred că după evenimentele din Rusia, după lupta din ianuarie din Germania este deosebit de important să subliniem că și în alte țări prinde rădăcină și începe să domine cea mai nouă formă de mișcare a proletariatului. Așa, de pildă, am citit astăzi într-un ziar antisocialist o știre telegrafică în sensul că guvernul englez a primit pe membrii Sovietului de deputați ai muncitorilor din Birmingham și a declarat că este gata să recunoască Sovietele ca organizații economice. Sistemul sovietic a învins nu numai în Rusia înăpoiată, ci și în cea mai dezvoltată țară din Europa — în Germania — precum și în cea mai veche țară capitalistă — în Anglia.

Burghezia poate să-și tot facă de cap, să mai ucidă mii de muncitori, dar victoria va fi a noastră, victoria revoluției comuniste mondiale este asigurată².

Programul congresului

Noua organizație mondială era, fără îndoială, o continuare a vechii Internaționale I, a cărei amintire era păstrată cu dragoste. Într-adevăr, ea purta și oficial numele acesteia. În articolul 2 al Statutului Cominternului se spune: „Noua Asociație Internațională a Muncitorilor ia numele de «Internaționala Comunistă»“.

Congresul a adoptat două documente politice de cea mai mare importanță. Primul, care a fost programul Cominternului pînă la Congresul al VI-lea din 1928, a fost scris de

¹ Comitete de delegați din întreprinderi.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P. 1955, pag. 459—460.

Lenin. Al doilea document conținea tezele lui Lenin despre dictatura proletariatului.

Rezoluția programatică, bazată pe principiile fundamentale ale lui Marx și Engels, urma, în general, linia scrierilor lui Lenin din ultimii 15 ani — antirevizionismul și analiza războiului imperialist, condamnarea trădării social-democraților de dreapta și de centru — și în special marile sale opere: „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului“ și „Statul și revoluția“¹.

„A început o eră nouă! — spune manifestul —. Este era prăbușirii capitalismului și a descompunerii sale lăuntrice. Epoca revoluției comuniste proletare, tot mai puternica fierbere revoluționară în alte țări, răscoale în colonii, totala incapacitate a claselor dominante de a mai hotărî soarta popoarelor, — iată tabloul situației de azi în lume“. Programul prevedea cucerirea puterii politice de către proletariatul, instaurarea dictaturii proletariatului, exercitată prin Soviete, exproprierea burgheziei și naționalizarea producției, înaintarea către „o societate comunistă fără clase“. „Era revoluționară obligă proletariatul să folosească mijloacele de luptă care îi vor concentra întreaga sa energie, și anume acțiunea de masă cu consecința sa logică, conflictul direct și lupta deschisă cu aparatul de stat. Toate celelalte metode, ca de pildă folosirea revoluționară a parlamentarismului burghez, vor avea numai o însemnătate secundară... Proletari din toate țările! *Uniți-vă* în acest război împotriva barbariei imperiale, împotriva monarhiei, împotriva claselor privilegiate, împotriva statului burghez și a proprietății burgheze, împotriva tuturor formelor și varietăților de oprimare socială și națională!“

Tezele leniniste despre dictatura proletariatului sînt de o uriașă însemnătate teoretică și practică. Lenin înfierează elementele burgheze și social-democrate, care susțin că democrația capitalistă ar fi o democrație reală, și opune acesteia adevărata democrație a Sovietelor. El lovește și în acele elemente burgheze ipocrite care, ajunse la putere prin revoluții violente și prin dictatură de clasă, sînt îngrozite de dictatura proletariatului. „Istoria — spune Lenin — ne învață că nici o clasă asupra n-a ajuns vreodată să domine și nu putea ajunge să

¹ Vezi R. Palme Dutt: „The Two Internationals“, pag. 68—85.

domine fără să treacă printr-o perioadă de dictatură, adică de cucerire a puterii politice¹. Dar, spre deosebire de toate celelalte dictaturi, dictatura Sovietelor este exercitată în folosul maselor largi populare, și nu în interesul unei infime minorități de exploatare.

Principalele mișcări muncitorești ale Internaționalei I au fost cele din Anglia și din Franța, iar în Internaționala a II-a cea din Germania; acum însă mișcarea muncitorească din Rusia era cea care avea rolul conducător în Internaționala a III-a. În discursul ținut la congres Lenin a arătat cum și de ce a fost posibil ca o țară înapoiată ca Rusia să poată conduce mișcarea muncitorească mondială, astfel cum au demonstrat-o Revoluția rusă și rolul conducător al Partidului Comunist din Rusia în noua Internațională. Aceasta se datora marelui impuls dat de revoluția burgheză din Rusia, care s-a transformat în revoluție proletară. Engels și mai târziu Kautsky (în perioada sa marxistă) prevăzuseră cu mult înainte această posibilitate. Rolul de avangardă al Uniunii Sovietice se menține pînă în zilele noastre, cînd U.R.S.S., devenită o mare țară socialistă industrializată, se află în fruntea lagărului socialist al păcii și democrației, avînd alături pe noul și marele său tovarăș, China populară.

Constituirea Internaționalei a III-a

Congresul a trecut la organizarea noii Internaționale. Un pas preliminar în această direcție a fost lichidarea oficială a vechii mișcări de stînga de la Zimmerwald. Rezoluția sublinia că „Uniunea sau coaliția de la Zimmerwald este depășită. Tot ce era cu adevărat revoluționar în ea e preluat de Internaționala Comunistă“. Pe de altă parte, „elementele centriste se unesc acum, astfel cum o dovedește conferința de la Berna, cu social-patrioții pentru a lupta împotriva proletariatului revoluționar“².

S-au purtat unele discuții dacă să se treacă sau nu imediat la constituirea Internaționalei Comuniste. Eberlein, delegatul Partidului Comunist German, a votat pentru amînare, ceea

ce dovedea că cercurile de stînga din Germania (ca și din alte țări) nu-și dădeau încă clar seama că prin sprijinul dat războiului mondial și prin ostilitatea față de Revoluția rusă revizionistii scindaseră profund mișcarea muncitorească internațională. Lenin insista ca Internaționala să fie constituită chiar la congres, ceea ce se și făcu.

În privința structurii organizatorice a noii Internaționale au fost luate numai măsuri provizorii, hotărîndu-se ca elaborarea Statutului definitiv să fie amînată pînă la următorul congres general. A fost totuși ales un Comitet Executiv, alcătuit din cîte un reprezentant al fiecărui partid, iar acest comitet a ales, la rîndul său, un Birou compus din cinci membri, și anume: Rakovski, Lenin, Zinoviev, Troțki și Platten. Comitetul Executiv era format din reprezentanții partidelor din Rusia, Germania, Austria, Elveția, Suedia și ai Federației balcanice, Partidul muncitoresc socialist american nefiind inclus. Președinte a fost ales Grigori Zinoviev, iar secretară Angelica Balabanov. Astfel luă ființă Internaționala Comunistă, care în anii ce au urmat avea să joace un rol atît de însemnat în lumea cuprinsă de frămîntări revoluționare.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 28, E.S.P.L.P. 1955, pag. 461—462.

² Op. cit., pag. 27.

PERSPECTIVE REVOLUȚIONARE.
CONGRESUL AL II-LEA (1920)

Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste s-a ținut la Moscova între 17 iulie și 7 august 1920. În intervalul care s-a scurs de la primul Congres, din martie 1919, valul revoluționar crescuse în centrul și în răsăritul Europei. În ciuda terorii guvernamentale dezlănțuite de Noske, muncitorii germani s-au ridicat din nou la luptă, după ce zdrobiseră pericolosul puci al generalului Kapp (vezi cap. 35). Două săptămâni după primul Congres al Internaționalei Comuniste luase ființă Republica Sovietică Ungară, iar Armata Roșie a Rusiei Sovietice curăța Republica socialistă de toți dușmanii ei înarmați, cărora li se alăturase acum și armata poloneză. Lumea capitalistă era cuprinsă de panică în fața perspectivelor revoluționare, iar colonelul House raporta președintelui Wilson: „Bolșevismul câștigă pretutindeni teren. Ungaria a sucombat. Stăm pe un butoi cu pulbere și e suficientă o scînteie pentru a sări în aer”¹.

În această situație revoluționară înființarea Internaționalei Comuniste a dat un puternic impuls mișcării muncitorești internaționale. Pretutindeni membrii de rînd ai mișcării marxiste erau în plină fierbere și numeroase partide începuseră să se orienteze înspre Internaționala Comunistă. Lenin era tot mai mult considerat drept conducător al mișcării muncitorești internaționale. Printre partidele care în perioada martie 1919 — martie 1920 s-au declarat în favoarea Internaționalei Comuniste se numărau, în ordinea aderării lor, partidele socialiste din Italia, Norvegia, Bulgaria, Grecia, Suedia, Ungaria (partidul comunist), Olanda, Elveția, Statele Unite, Anglia, Spania, Franța, precum și Federațiile generale ale

¹ E. M. House: „The Intimate Papers of Colonel House“, vol. 4, pag. 405.

muncii din Spania și Italia¹. Din cauza orientării lor spre stînga s-au produs uneori sciziuni în aceste partide și organizații sindicale. La Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste — toamna anului 1920 — au fost reprezentate 42 de secțiuni din 35 de țări².

A fost o adevărată năvală înspre Internaționala Comunistă. Nu numai adeverații luptători revoluționari, dar și multe elemente oportuniste șovăielnice, duse de curentul spre stînga al maselor, se declarau și ele în favoarea afilierei la Internaționala Comunistă. Lenin spunea că „devenise o modă” printre oportuniștii centriști să adere la Internaționala Comunistă.

*Constituirea Internaționalei Comuniste
a Tineretului*

Un pas important în unirea noilor forțe revoluționare în perioada dintre cele două congrese a fost — în noiembrie 1919 — organizarea Internaționalei Comuniste a Tineretului. Congresul de constituire s-a ținut la Berlin, în ilegalitate, de față fiind 29 de delegați, reprezentînd 14 țări. Programul elaborat urma linia generală a Internaționalei Comuniste, accentul principal punîndu-se însă pe revendicările tineretului privind condițiile de trai și de muncă, militarismul și învățămîntul. Deși Internaționala Comunistă a Tineretului era formal o organizație independentă, ea menținea strînse legături cu Internaționala Comunistă, cele două organizații făcînd schimb de reprezentanți în Comitetele lor Executive respective³. Conducătorul Internaționalei Tineretului era Willi Münzenberg, unul dintre numeroșii oportuniști care s-au strecurat în mișcarea comunistă în perioada aceea.

Mișcarea tineretului marxist a luat naștere în diferite țări din Europa occidentală în ultimul deceniu al secolului trecut, sub formă de asociații sportive și de societăți de ajutor reciproc. La început conducătorii Internaționalei a II-a i-au

¹ R. Palme Dutt: „The Two Internationals“, pag. 36.

² Alexander Trachtenberg: „American Labor Year Book. 1921—1922“, pag. 390.

³ „Programme of the Young Communist International“, Londra, 1929.

acordat puțină atenție, dar, în cele din urmă, la Congresul de la Stuttgart din 1907, tineretul reuși să înființeze un Secretariat internațional (vezi cap. 24) care de atunci s-a întrunit cu regularitate. În 1914 secretariatul grupa 15 organizații cu 170.000 de membri. Unul dintre întemeietorii acestei mișcări de tineret a fost Karl Liebknecht.

La izbucnirea primului război mondial, majoritatea conducătorilor oficiali ai tineretului — De Man, Dannenberg, Frank etc. — au urmat linia conducerii Internaționalei a II-a, sprijinind războiul¹. Masa tineretului a început însă foarte curând să reacționeze împotriva acestei politici și să-și unească forțele pentru a lupta împotriva războiului. Conferința tineretului ținută la Berna în aprilie 1915 (vezi cap. 27) a fost una dintre primele mișcări organizate împotriva războiului. 3 octombrie 1915 a fost declarată Zi internațională a tineretului. Orientarea generală a rezoluției adoptate la conferință era însă pacifistă. Urmînd politica leninistă, tineretul rus a insistat pentru transformarea războiului imperialist în război civil, însă propunerea a fost respinsă. După conferința de la Berna Secretariatul internațional a editat publicația periodică „Internaționala Tineretului“, la care a colaborat și Lenin.

Atît în timpul războiului cît și în perioada marilor bătălii revoluționare care i-au urmat, tineretul a luptat peste tot în primele rînduri. În revoluțiile din Germania și Ungaria tineretul s-a numărat printre cei mai buni luptători și numeroși sînt tinerii care și-au sacrificat viața. Un rol deosebit de important a jucat însă organizația de tineret în Rusia Sovietică. Comsomoliștii au luptat cu arma în mînă în tot timpul războiului civil, iar după terminarea lui au stat în primele rînduri ale uriașei munci de refacere a economiei naționale distruse de război. La începutul anului 1920 Comsomolul număra 400.000 de membri². De la început politica comunistă a urmărit să facă din organizația de tineret o largă mișcare de masă, și nu o organizație restrînsă de cadre, așa cum fusese în perioada antebelică a Internaționalei a II-a. În 1921 a fost constituită Internaționala sportivilor. Lenin acorda cea mai mare atenție muncii în rîndurile tineretului³.

¹ T. Motyleva: „Youth in the World War“, pag. 15.

² A. Alfonin: „A Short History of the Young Communist League“, Moscova, 1934.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 265—282.

Programul congresului al II-lea

La Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste raportul principal a fost prezentat de Lenin. Într-o strălucită analiză a situației postbelice, el a schițat sarcinile fundamentale ale Internaționalei Comuniste. Lenin a descris haosul care domnea după război în țările capitaliste, arătînd că puterile imperialiste și în special Statele Unite încercau să-și restabilească și să-și extindă dominația. Apreciînd situația în ansamblu, el spunea: „În întreaga lume regimul burghez trece printr-o profundă criză revoluționară. Trebuie «dovedit» acum, prin practica partidelor revoluționare, că ele au destulă conștiință și spirit de organizare, destule legături cu masele exploatare, destulă hotărîre și pricepere pentru a folosi această criză în vederea unei revoluții victorioase“¹. Lenin se adresa, desigur, în special muncitorilor din Europa, dar dacă Germania și alte cîteva țări din Europa centrală ar fi răsturnat capitalismul, s-ar fi creat fără îndoială o situație revoluționară în întreaga lume.

În raportul său, Lenin a arătat că principalul obstacol în calea unei mari revoluții în Europa îl constituia social-democrația oportunistă. „În practică — spunea el — s-a dovedit că liderii din rîndurile mișcării muncitorești care aparțin curentului oportunist sînt mai buni apărători ai burgheziei decît înșiși burghezii. Dacă ei nu i-ar conduce pe muncitori, burghezia n-ar putea să se mențină. Acest lucru îl dovedește nu numai istoria regimului lui Kerenski în Rusia; acest lucru îl dovedește și republica democrată în Germania, în frunte cu guvernul ei social-democrat, îl dovedește atitudinea lui Albert Thomas față de guvernul lui burghez. Acest lucru îl dovedește experiența analogă din Anglia și din Statele Unite“².

Urmînd linia generală indicată de raportul lui Lenin, congresul a elaborat o serie întregă de măsuri practice — politice și organizatorice — care să permită Internaționalei Comuniste și partidelor afiliate să facă față situației revoluționare existente. Următoarele chestiuni au fost supuse dezbaterilor: o

¹ Op. cit., pag. 209.

² Op. cit., pag. 213.

analiză temeinică a tuturor aspectelor importante ale dictaturii proletariatului, problema când și cum să se înființeze Soviete; importante probleme de tactică privind parlamentarismul și acțiunea politică, relațiile dintre proletariat și țărănime înainte, în timpul și după revoluție; atitudinea comuniștilor față de sindicate și comitetele de întreprindere; teze referitoare la tineret și femei; problema națională și cea colonială; rolul trădător al social-democrației; condițiile pentru obținerea calității de membru al partidului comunist și rolul revoluționar al partidului lui Lenin.

Unele dintre documentele acestui congres ținut în perioada de formare a Internaționalei Comuniste se numără printre cele mai de seamă opere ale mișcării marxiste internaționale. Demne de menționat sînt în special: „Tezele cu privire la problema națională și problema colonială”, „Condițiile de primire în Internaționala Comunistă” și lucrarea lui Lenin „Stîngismul” — boala copilăriei comunismului”. Congresul al II-lea a fost unul dintre cele mai importante congrese ale Internaționalei Comuniste.

Stîngismul

Celebra broșură „Stîngismul”, pentru a vorbi mai întîi de aceasta, a fost elaborată de Lenin în aprilie 1920, aproximativ trei luni înainte de Congresul al II-lea, și a fost scrisă pentru a combate greșelile ultrastîngiștilor din Internaționala Comunistă. Lenin considera pericolul de dreapta ca fiind într-adevăr cel mai grav, dar, pentru a menține forța și unitatea partidului, lupta de asemenea și împotriva acelor frazeologi „de stînga” care se pretindeau „mai revoluționari” decît bolșevicii. Căci, pînă la urmă, atît oportunismul de dreapta cît și cel „de stînga” duceau la paralizarea luptei proletariatului. Cartea lui Lenin a jucat un rol de seamă nu numai la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, dar și în tot cursul existenței Internaționalei. Această lucrare este una dintre operele clasice ale marxism-leninismului.

Sectarismul „de stînga” încearcă să sară peste etapele necesare ale drumului care duce spre revoluție și caută să ocolească problema elementară a mobilizării și conducerii proletariatului. Lenin indică numeroase slăbiciuni „stîngiste”, prin-

tre care: refuzul de a participa la alegeri politice și la activitatea parlamentară, refuzul de a rămîne în sindicatele conservatoare, atitudinea rigidă față de problemele și organizațiile politice, ilegalismul din principiu și neputința de a folosi în muncă de partid toate posibilitățile legale etc.

Înainte de Revoluția rusă au existat în mișcarea muncitorească multe elemente de devieri „stîngiste”, care și-au găsit expresia în ostilitatea anarho-sindicalismului francez, italian și spaniol față de orice activitate politică, în dualismul sindical al organizației americane „Muncitorii industriali ai lumii”, în refuzul Partidului muncitoresc socialist din Statele Unite de a lupta pentru „revendicări imediate” și în atitudinea generală a anarhiștilor de a nu participa la mișcările de masă ale clasei muncitoare. În timpul Internaționalei I acest din urmă „stîngism” a fost devierea principală, luînd forma bakunismului. Revoluția rusă și avîntul mișcării revoluționare în Europa postbelică au intensificat mult astfel de stări de spirit „stîngiste”. Toate partidele, inclusiv cel rus, erau într-o măsură mai mare sau mai mică influențate de ele. În Statele Unite, de exemplu, în timpul celor aproape doi ani de existență ilegală, cele două partide comuniste nu aveau înscrise în programele lor nici un fel de revendicări imediate: mișcarea comunistă engleză era de asemenea contaminată de „stîngism”, iar în alte cîteva partide s-au produs serioase sciziuni pe chestiuni de politică „stîngistă” — grupul Bordiga în Italia, Partidul comunist muncitoresc în Germania, „stînga” din Olanda etc. — toate aceste grupări fiind reprezentate la Congresul al II-lea.

Lenin, care îmbina cu măiestrie intransigența principială cu suplețea tactică, a zdrobit întregul eșafodaj al frazeologiei stîngiste. În broșura sa, el a demonstrat necesitatea de a se folosi parlamentele burghize ca o tribună de unde reprezentanții clasei muncitoare să se adreseze maselor, arătînd, printre numeroase alte exemple, cum stîngiștii „adversari ai compromisului” — Troțki, Buharin și alții — izbutiseră aproape să distrugă tînăra Republică sovietică prin atitudinea rigidă, pretins „revoluționară”, pe care au adoptat-o la Brest-Litovsk, refuzînd să semneze grelele condiții ale tratatului. Criticînd cu asprime pe comuniștii sectari englezi, Lenin declara că în

alegeri ei trebuie să ducă o politică de colaborare cu partidul laburist. Această indicație leninistă a fost schițarea unui program de front unic, care avea să devină mai târziu principala linie tactică a Internaționalei Comuniste.

Lenin a combătut cu toată energia concepția — indiferent dacă se manifesta în sînul partidelor comuniste sau în afara lor — că bolșevismul ar avea un caracter exclusiv rus, demonstrînd că prin natura sa e internațional. Drumul spre socialism e în esență același pentru toate țările, deși diferă în detalii importante.

Lenin a atacat în special pe acei „stîngiști“ care refuzau să lucreze în marile sindicate conservatoare și insistau să se creeze sindicate separate noi și „perfecte“, așa cum procedase, în dauna mișcării muncitorești, organizația „Muncitorii industriali ai lumii“ din Statele Unite în timpul ultimilor 15 ani. Lenin spunea : „Fără îndoială, domnii Gompersi, Hendersoni, Jouhaux, Legieni sînt foarte recunoscători acestor revoluționari «de stînga», care, ca și opoziția «principială» germană (să ne ferească dumnezeu de o asemenea «principialitate» !) sau ca unii revoluționari americani din rîndurile «Muncitorilor industriali ai lumii», propovăduiesc ieșirea din sindicatele reacționare, îndemnînd să se renunțe la munca în cadrul lor“¹. Rezultatul acestui dualism sindical era că marile sindicate au rămas nestingherite în stăpînirea conducătorilor lor reacționari.

Astfel cum prevăzuse Lenin, cele mai extreme forme ale acestei devieri generale „de stînga“ — politica de „necompromis“, refuzul de a lupta pentru revendicări imediate, neparticiparea la alegeri, refuzul de a lucra în sindicatele conservatoare etc. — au fost repede lichidate, în special datorită importanței lucrării a lui Lenin. Forme subtile de sectarism „de stînga“ — în general neparticiparea activă la toate fazele marii lupte de clasă a maselor — rămîn însă pînă azi un serios obstacol în activitatea multor, dacă nu chiar a tuturor partidelor comuniste din lumea capitalistă, iar împotriva acestor forme de „stîngism“ trebuie dusă o luptă permanentă.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 37—38.

Cele „douăzeci și unu de puncte“

Cele 21 de „Condiții de primire în Internaționala Comunistă“ — un alt document de mare importanță al Congresului al II-lea — au fost formulate pentru a nu lăsa să pătrundă în Internaționala Comunistă pe acei centriști care, pe vremea aceea, se îmbulzeau să intre în organizație. Asemenea grupări centriste erau printre altele : Partidul laburist independent al Marii Britanii, Partidul socialist italian, Partidul social-democrat de stînga din Suedia, care toate și-au trimis delegați la acest congres. Asemenea elemente reprezentau, după cum arăta Lenin, cel mai grav pericol pentru mișcarea revoluționară, astfel cum au constatat-o pe propria lor piele muncitorii din Germania și din Ungaria. Condițiile de admitere au precipitat separarea clară — devenită de mult timp necesară — între stînga și centru. Una era să colaborezi în anumite împrejurări cu centrul și alta era să existe centriști în funcții de conducere chiar în sînul partidelor revoluționare.

Cele 21 de condiții scrise de Lenin conțineau esențialul *partidului de tip nou*, leninist. Pe scurt, aceste condiții prevedeau : controlul deplin al partidului asupra presei de partid și desfășurarea unei propagande energice ; înlăturarea reformiștilor din posturile cheie ale partidului ; menținerea aparatului de partid în orice împrejurări ; activitate comunistă în rîndurile țărănimii ; renunțarea la „social-patriotism“ și la reformism ; demascarea imperialismului în propria țară ; activitate în sindicatele și în cooperativele conservatoare ; necesitatea de a lupta împotriva Internaționalei Sindicale de la Amsterdam ; controlul strict al partidului asupra fracțiunilor parlamentare ; centralismul democratic în organizație și reînregistrarea periodică a membrilor de partid ; apărarea Uniunii Sovietice împotriva atacului imperialist ; elaborarea unui program comunist al partidului, care să prevadă acceptarea și aplicarea tuturor rezoluțiilor și hotărîrilor Internaționalei Comuniste și schimbarea denumirii partidelor în „partide comuniste“ ; publicarea de către presa de partid a materialelor Internaționalei Comuniste. În plus, partidele trebuiau să țină seama în acțiunile lor de cele 21 condiții, comitetele de conducere urmau să fie reorganizate pe această nouă bază, iar conducătorii care refuzau să accepte cele 21 de condiții trebuiau înlăturați. Centriștii oportuniști ca Turati,

Modigliani, Kautsky, Hillquit, Longuet și MacDonald erau excluși chiar prin textul „condițiilor“.

Apărînd cele „21 de puncte“, Lenin a insistat, combătînd pe șovăielnici și pe oportuniștii prezenți la congres, asupra faptului că bolșevismul nu este un fenomen exclusiv rusesc, după cum pretindeau aceștia, ci că are o valabilitate universală, ținîndu-se, bineînțele, seama de condițiile specific naționale. Încercarea de a înlătura bolșevismul ca ceva specific rusesc și neaplicabil în alte țări era unul dintre cele mai perseverent urmărite obiective ale oportuniștilor. Împotriva acestei încercări a trebuit să se ducă o luptă susținută în prima perioadă a Internaționalei Comuniste.

Cele „21 de puncte“, care reprezentau în primul rînd o lovitură împotriva centrului și a dreptei, „au fixat pentru situația acut revoluționară de atunci principiile după care trebuia să se călăuzească mișcarea comunistă atît pe plan național cît și internațional. ...«Punctele» nu erau reguli imuabile, ci îndrumări. În practica diferitelor partide comuniste ele au fost foarte diferit aplicate“. Cele două partide comuniste americane n-au aprobat, de pildă, niciodată în mod formal cele „21 de puncte“¹.

În unele partide apropiate de Internațională au avut loc imediat înainte cît și după cel de-al II-lea Congres largi discuții în legătură cu afilierea la Internaționala Comunistă și în special în jurul celor „21 de puncte“. În iunie 1920 Partidul laburist independent al Marii Britanii a votat împotriva afilierii. În luna octombrie a aceluiași an Partidul social-democrat independent din Germania a votat la congresul de la Halle afilierea cu 236 de voturi pentru și 156 contra. Elementele de dreapta au refuzat să respecte această hotărîre și au provocat o sciziune, în timp ce majoritatea membrilor, în număr de circa 300.000, au intrat în partidul comunist reorganizat. În decembrie Partidul socialist francez a votat la congresul de la Tours afilierea cu 3.208 voturi pentru și 1.220 contra, dar și aici aripa de dreapta a provocat o sciziune, alcătuiind un nou partid socialist. La începutul anului 1921 Partidul social-democrat cehoslovac a acceptat cele 21 de puncte și a votat afilierea la Internaționala Comunistă. În Italia partidul socialist a votat de asemenea afilierea la

¹ William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States“, New York, 1952, pag. 179—180.

Internaționala Comunistă, dar Serrati și alți conducători centriști au refuzat să excludă cadrele reformiste din partid. După funesta trădare a marilor greve care aveau loc în acea perioadă în Italia, partidul s-a scindat în ianuarie 1921, și astfel a luat naștere partidul comunist. Partidul socialist american a votat în 1920 afilierea la Internaționala Comunistă, dar cererea lui a fost respinsă. Partidul muncitoresc socialist, care era „foarte deziluzionat de cele 21 de puncte, a hotărît în 1922 să nu se afilieze“¹.

Pe vremea aceea principalele forțe ale Internaționalei Comuniste erau în Rusia, Germania, Italia și Franța. Ea avea de asemenea comitete regionale speciale de acțiune în Europa occidentală, în Orientul apropiat, în Extremul Orient și în America latină. Publicația oficială a Internaționalei Comuniste era „Internaționala Comunistă“, care apărea în cîteva limbi².

¹ E. Hass: „The S. L. P. and the Internationals“, New York, 1949, pag. 141.

² Alexander Trachtenberg: „American Labor, Year Book, 1921—1922“, pag. 390.

INTERNAȚIONALĂ COMUNISTĂ ȘI LUMEA COLONIALĂ

Sub raport politic, apogeul Congresului al II-lea al Internaționalei Comuniste a fost rezoluția prezentată de Lenin în problema națională și colonială, care a reprezentat o puternică lovitură dată direct unuia dintre cele mai vitale puncte ale capitalismului : sistemul colonial. Era pentru prima oară de la începuturile ei când mișcarea muncitorească internațională a acordat o atenție specială soartei imenselor mase ale popoarelor coloniale.

În cuvântarea¹ și în rezoluția sa, Lenin arăta că națiunile sînt de două feluri : asupritoare și asuprite și că „aproximativ 70% din populația globului o formează popoarele asuprite... Una din principalele surse din care capitalismul european își trage forța sa cea mai importantă... se poate găsi în posesiunile coloniale și în teritoriile dependente. Fără controlul asupra vastelor domenii de exploatare din colonii, puterile capitaliste europene nu-și pot menține existența lor nici măcar scurtă vreme... Dacă nu ar fi existat vastele sale posesiuni coloniale, dobîndite pentru vînzarea surplusului său de produse, structura capitalistă a Angliei s-ar fi prăbușit de multă vreme sub propria sa greutate. Înrobînd sutele de milioane de locuitori ai Asiei și Africii, imperialismul englez reușește încă să mențină proletariatul englez sub dominația burgheziei... Supraprofitul obținut în colonii este temelia capitalismului modern...” Lenin a subliniat în special faptul că o parte a acestui supraprofit este folosită pentru a corupe aristocrația muncitorească și pentru a o menține legată de politica de sprijinire a imperialismului.

¹ Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 195—245.

Lenin arată că, pentru a slăbi și a dezorienta rezistența popoarelor dependente, puterile imperialiste le lasă adesea o falsă independență. Această înșelătorie, inițiată de Anglia, a devenit principala metodă cu ajutorul căreia Statele Unite și-au creat vastul lor imperiu, alcătuit din țări cu independență politică numai formală. Statele-marionetă din America latină sînt exemple clasice ale acestui tip de pseudoindependență națională. În celebra sa rezoluție, Lenin a caracterizat poporul negru din America drept o națiune subjugată, la fel ca irlandezii și ca alte popoare coloniale.

Clasa muncitoare din țările asupritoare este, ca atare, vital interesată în răsturnarea imperialismului, condiție necesară pentru înlăturarea totală a capitalismului. „Sfărîmarea imperiului colonial împreună cu revoluția proletară în metropolă va răsturna orînduirea capitalistă în Europa”, spune rezoluția. De aici rezultă necesitatea imperioasă de a se coordona lupta clasei muncitoare din țările imperialiste cu cea a popoarelor oprimite din colonii și semicolonii ; aceasta este marea sarcină pe care trebuie s-o înfăptuiască Internaționala Comunistă. Premisa succesului luptei duse de popoarele oprimite este rolul conducător al clasei muncitoare.

Programul elaborat de Congresul al II-lea arăta că există două orientări în mișcările coloniale — una reformistă și alta național-revoluționară — și cerea partidelor comuniste din colonii și din metropole să sprijine activ adevăratele mișcări democratice de eliberare națională ale popoarelor dependente. În primele etape aceste mișcări nu vor fi comuniste și trebuie avut grijă ca ele să nu fie considerate ca atare. În această perioadă de criză revoluționară în Europa există perspectiva ca „masele din țările înapoiate să ajungă la comunism fără să treacă printr-o dezvoltare capitalistă, ci conduse de proletariatul conștient din țările capitaliste înaintate”. Lenin spunea : „Cu ajutorul proletariatului din țările înaintate, țările înapoiate pot trece la orînduirea sovietică și, trecînd prin anumite trepte de dezvoltare, pot păși la comunism, fără să treacă prin stadiul capitalist de dezvoltare”¹. Este ceea ce se petrece acum în China populară.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 226.

Internaționala I și în special cei doi mari conducători ai ei — Marx și Engels — au înțeles importanța politică a luptei duse de popoarele oprimate pentru independența lor națională. În vremea aceea, adică în perioada capitalismului premonopolist, fazele active ale acestei lupte cuprindeau în general popoarele subjugate din Europa. Aceasta era cauza pentru care conducătorii Internaționalei I au dat o atît de mare atenție evenimentelor din Italia, Polonia și Irlanda, principalele centre ale luptei de eliberare națională din vremea aceea — 1864—1876. Lupta dusă de poporul italian în 1859 pentru eliberarea sa de sub jugul austriac a avut răsunset în întreaga mișcare muncitorească, și e semnificativ că impulsul imediat pentru organizarea Internaționalei a fost o consecință directă a protestului din 1863 împotriva reprimării recentei insurecții a polonezilor. Internaționala I a sprijinit în special revendicările de libertate ale poporului irlandez oprimat. În cursul acestei lupte, Marx a elaborat baza teoretică a luptelor de eliberare națională din zilele noastre (vezi cap. 2). De mare însemnătate a fost faptul că, în cursul acestei lupte istorice, Marx a arătat importanța vitală pe care a avut-o exploatarea poporului irlandez pentru întărirea capitalismului englez și deci cît de mare era interesul clasei muncitoare engleze de a sprijini lupta poporului irlandez pentru libertate. Sprijinul direct acordat de Marx și Engels eroiceii lupte duse de poporul negru din America pentru emancipare în timpul războiului civil — de care ne-am ocupat în primele capitole ale acestei lucrări — este de asemenea un strălucit exemplu de felul cum a condus Internaționala I luptele de eliberare națională.

Marx s-a ocupat mult și de situația popoarelor din Extremul Orient. El a arătat că după 1848 una dintre sursele puterii capitalismului european a fost expansiunea sa în Asia. Marx a înțeles adevărata semnificație a răscoalei taipinilor din deceniul 1850—1860 ca început al revoluției chineze. Această mare mișcare populară, îndreptată nu numai împotriva reacțiunii feudale interne, dar și împotriva invadării Chinei de către capitaliștii europeni, a fost în cele din urmă înfrîntă de armatele conduse de faimosul general bandit

englez Gordon „chinezul“¹. În privința semnificației pe care a avut-o această mișcare revoluționară spontană, Marx a făcut următoarea previziune remarcabilă: „Revoluția chineză va arunca scînteia în mina supraîncărcată a actualului sistem industrial și va provoca explozia crizei generale, de multă vreme pregătită, care se va răspîndi în străinătate și va fi imediat urmată de revoluții politice pe continent. Va fi un spectacol curios că China va provoca dezordini în lumea occidentală, în timp ce puterile occidentale, cu ajutorul vaselor de război engleze, franceze și americane, fac «ordine» la Șanghai, Nanchin și la gurile Marelui Canal“².

Marx era de asemenea foarte atent la începuturile mișcării revoluționare din India. El a scris mult despre această țară, făcînd — după cum subliniază Dutt — o strălucită analiză a mișcării revoluționare care lua proporții³. Printre numeroasele sale lucrări despre India, Marx a scris între 1850 și 1860 o serie întreagă de articole în ziarul „New-York Tribune“. El a dat o deosebită atenție mării răscoale indiene din 1857. „Capitalul“ conține mai multe referiri la marea importanță pe care a avut-o pentru capitalismul mondial pătrunderea în Asia și în alte regiuni coloniale. În 1882 Engels și-a dat și el seama de perspectivele revoluției în India, Persia, Egipt și în alte țări coloniale.

Marx spunea că Anglia are „în India o dublă misiune: una distructivă, cealaltă regeneratoare — nimicirea vechii orînduirii sociale asiatice și crearea bazelor materiale ale unei orînduirii sociale occidentale în Asia“⁴. Printre factorii revoluționari, Marx număra: unitatea politică, armata „națională“, presa liberă, instaurarea proprietății private asupra pămîntului, crearea unei clase instruite în India și legături regulate și rapide cu Europa. Marx a demonstrat însă foarte clar că tot ce vor face englezii pentru indieni va fi crearea bazei materiale pentru revoluția lor; indienii vor trebui să se elibereze ei înșiși.

El arăta: „Oricare ar fi măsurile pe care burghezia engleză ar putea fi nevoită să le ia, nu vor aduce maselor popu-

¹ „Enciclopedia britanică“, vol. 10, pag. 525.

² „Marx on China. 1853—1860“, Londra, 1951.

³ R. Palme Dutt: „India Today“, Londra, 1949, pag. 80—93.

⁴ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 359.

lare nici libertate, nici vreo îmbunătățire simțitoare a situației lor sociale, căci aceasta nu depinde numai de dezvoltarea forțelor de producție, ci și de luarea lor în stăpânire de către poporul însuși. În orice caz însă burghezia engleză va crea premisele materiale pentru ambele. A făcut vreodată burghezia mai mult? A realizat ea oare vreodată un progres fără a tîrî indivizi, ca și popoare întregi prin sînge și noroi, prin mizerii și înjosire?

Hindușii nu vor culege roadele noilor elemente sociale care au fost semănate în țara lor de burghezia engleză, pînă cînd în Marea Britanie înseși clasele dominante conducătoare de azi nu vor fi alungate de către proletariatul industrial sau pînă cînd hindușii înșiși nu vor fi devenit destul de puternici pentru a scutura odată pentru totdeauna jugul englez¹.

Imperialismul social-democrat

Ca moștenire a Internaționalei I, Marx și Engels au transmis generațiilor viitoare de muncitori multe și mărețe principii revoluționare, dar conducătorii oportuniști ai Internaționalei a II-a le-au înmormîntat, făcînd tot ce puteau ca muncitorii să uite de existența acestor principii marxiste. Printre ele erau și cele referitoare la dezvoltarea mișcărilor revoluționare de eliberare națională. Internaționala I a deschis calea spre acest vast cîmp de luptă; Internaționala a II-a a închis-o din nou.

Cei 38 de ani care s-au scurs între dizolvarea Internaționalei I și izbucnirea primului război mondial au fost perioada de creștere și de înflorire a Internaționalei a II-a, dar și o perioadă de creștere și de expansiune a imperialismului mondial. Era Internaționalei I a fost era capitalismului liberei concurențe; cea a Internaționalei a II-a a fost era capitalismului monopolist și a imperialismului. Apogeul Internaționalei a II-a a fost epoca în care capitalismul pătrundea rapid în toate colțurile globului pămîntesc, cînd în principalele țări capitaliste s-au constituit mari monopoluri, cînd principalele puteri au terminat împărțirea lumii și cînd au început să se desfășoare marile lupte de eliberare națională ale popoarelor subjugate din Extremul Orient. Era epoca imperialismului.

Principalele partide și conducătorii Internaționalei a II-a nu s-au ridicat niciodată la luptă împotriva imperialismului, nici în favoarea popoarelor oprite din Europa și nici în favoarea popoarelor din vastele regiuni coloniale și semicoloniale ale Asiei, Africii și Americii latine. Această atitudine nu se datora unei simple omisiuni, ci avea o adîncă semnificație politică. Ea a fost consecința faptului că revizionistii care stăteau în fruntea Internaționalei a II-a erau ei înșiși imperialiști și căutau să înhame mișcările muncitorești din țara lor la carul imperialiștilor.

Din cînd în cînd, unele partide sau chiar congresele Internaționalei a II-a adoptau rezoluții de simpatie sau chiar de sprijinire a popoarelor oprite, însă în general se sinchiseau foarte puțin de aceste chestiuni. Este un fapt incontestabil că, în tot timpul cît a existat Internaționala a II-a, conducătorii partidelor social-democrate și ai sindicatelor din Anglia, America, Franța, Germania, Belgia și Olanda au sprijinit, cu foarte rare excepții, politica imperialistă a claselor capitaliste din țările lor. Acest lucru se datora faptului, arătat de Lenin în repetate rînduri, că acești conducători își dădeau seama că aristocrația muncitorească, pe al cărei sprijin își bazau conducerea organizatorică și politică, profita din punct de vedere material de pe urma supraprofiturilor stoarse de la popoarele coloniale.

La Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, Lenin a spus: „Și în Internaționala a II-a s-a discutat problema colonială. Și în manifestul de la Basel se vorbea absolut limpede despre acest lucru. Partidele din Internaționala a II-a au făgăduit să acționeze în mod revoluționar, dar vedem că partidele din Internaționala a II-a, și presupun că și majoritatea partidelor care au ieșit din Internaționala a II-a și care vor să adere la Internaționala a III-a, nu desfășoară o adevărată activitate revoluționară și nu acordă nici ajutor popoarelor exploatare și dependente în răscoalele lor împotriva națiunilor asupra¹”.

Timp de cîtiva ani înaintea primului război mondial, Lenin a încercat insistent să cîștige Internaționala a II-a la o politică de sprijinire a dreptului la autodeterminare, inclusiv a dreptului la despărțire a popoarelor oprite din Europa

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 227.

¹ Op. cit., pag. 363.

și din vastele regiuni coloniale ale lumii. Dar înaintea marelui război conducătorii Internaționalei a II-a nu au sprijinit niciodată o astfel de politică de autodeterminare nici chiar pentru irlandezi, polonezi, cehi și alte popoare dezvoltate, și cu atât mai puțin pentru popoarele „înapoiate” din colonii. Stalin spune: „Vorbind despre dreptul la autodeterminare, fruntașii Internaționalei a II-a nu suflau, de obicei, o vorbă despre dreptul la despărțire de stat, dreptul la autodeterminare fiind interpretat în cel mai bun caz ca un drept la autonomie în general... Nu este de loc de demnitatea unor «socialiști care se respectă» să vorbească serios de eliberarea coloniilor, acestea fiind «necesare» pentru «menținerea» «civilizației»”¹. În special social-democrații nu au făcut nimic pentru a-și ajuta propriile lor popoare coloniale. Ei au întemeiat numai pe ici colo frânturi de partide social-democrate la aceste popoare și nu au preluat conducerea luptei lor tot mai intense. În schimb, ei justificau, prin metode făgurnice caracteristice social-democrațiilor de dreapta, asupra și exploatarea colonială. Mai mult, ei aveau chiar îndrăzneala de a elabora teorii despre un „colonialism socialist”. Ei au făcut „dovada deplină a devotamentului lor” față de imperialism, urmînd clasele capitaliste din țările lor în cea mai cinică aventură imperialistă: reîmpărțirea lumii prin marele masacu al primului război mondial.

Antiimperialismul comunist

Tot astfel cum au reînviat și au dezvoltat mai departe, sub conducerea lui Lenin, esența principiilor revoluționare ale lui Marx și Engels, comuniștii au aplicat, în condițiile specifice ale noii ere imperialiste, învățăturile marilor teoreticieni ai problemei naționale și coloniale. Lenin, cel mai mare dintre toți luptătorii împotriva imperialismului, a atribuit de la începutul activității sale o foarte mare importanță problemei autodeterminării popoarelor asuprite, iar discipolii săi au urmat aceeași linie.

Revoluția rusă din 1905, care avea toate caracteristicile unei lupte antiimperialiste, a influențat mult deșteptarea ra-

¹ I. Stalin, Opere, vol. 5, ed. P.M.R. 1950, pag. 54—55, 54.

pidă a popoarelor din Orientul mijlociu și din Extremul Orient. Această influență directă s-a putut vedea, printre altele, în revoluțiile naționale din Persia în 1906, din Turcia în 1908, din China în 1911 și în stimularea mișcării de eliberare națională din India.

Revoluția din Octombrie 1917 a dat un și mai mare impuls aspirațiilor naționale ale popoarelor oprimate din lumea întreagă. În special după ce noua republică sovietică a anulat drepturile de exterioritate și concesiunile politice impuse de țarism Chinei și altor țări coloniale, aceste popoare oprimate și-au dat seama că aveau într-însa un prieten de nădejde. Această nouă atitudine s-a reflectat în strînsele legături politice care s-au stabilit între Rusia Sovietică și unele din aceste țări, în special Turcia, Afganistan, India și China. Sun Yat-sen, conducătorul revoluției burgheze din China, a fost un mare admirator al lui Lenin și al Rusiei Sovietice.

De o covârșitoare importanță pentru afirmarea rolului de conducere pe care-l are Rusia Sovietică printre popoarele oprimate a fost și înțelepciunea cu care această țară a rezolvat în interior problema popoarelor asuprite în trecut, al căror număr se ridică la aproximativ 50 și care formau circa 40% din totalul populației. Stalin spune: „În vechiul regim, puterea țaristă... a luptat împotriva dezvoltării vieții de stat a regiunilor periferice, precum și împotriva dezvoltării lor culturale, străduindu-se să asimileze în mod forțat populația băștinașă”¹.

În contrast flagrant cu această politică de opresiune brutală — Lenin numea Rusia țaristă o temniță a națiunilor — tînăra Republică sovietică a acordat de îndată tuturor popoarelor din Rusia dreptul la autodeterminare, inclusiv dreptul de despărțire. După cum am văzut, unele dintre ele, printre care Finlanda, au făcut uz de acest drept și au devenit state independente; marea majoritate a rămas însă în cadrul Rusiei Sovietice, unde li s-a acordat din toate punctele de vedere egalitate deplină. La început numeroasele state sovietice nu constituiau o federație formal încheată, însă în 1922 ele s-au unit mai strîns, alcătuiind Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Toate aceste națiuni trăiesc nu numai în unire și armonie, dar încă de la început guvernul sovietic a

¹ Op. cit., pag. 39.

sprrijinit sistematic și cu mult succes cultura, industria și progresul social al acestor popoare, odinioară „înapoiate”. Politica națională a Sovietelor le-a dat posibilitatea să sară peste etapa capitalistă de dezvoltare. Progresul general realizat de aceste popoare, în special de fostele popoare nomade, este unul dintre cele mai de seamă evenimente ale secolului nostru și a trezit un puternic ecou în întreaga Asie subjogată de imperialiști.

Mișcarea antiimperialistă de masă din China — a doua etapă a revoluției chineze — a început în mai 1919 într-o atmosferă de puternică simpatie a Sovietelor față de forțele revoluționare chineze. Lupta de eliberare care clocotea în India a făcut de asemenea un mare pas înainte în perioada 1919—1921. Revoluția turcă din 1919—1922, condusă de Kemal Atatürk, a fost și ea înfăptuită sub directa influență a revoluției ruse. Este un fapt pe care actualul guvern reacționar al Turciei ar dori să-l șteargă din amintirea oamenilor. Mișcările revoluționare din 1919—1922 care au avut loc în Afganistan, Coreea, Egipt, Irac și Mongolia s-au produs în mare măsură datorită puternicului imbold dat de revoluția rusă. Aceste mișcări, ca și altele asemănătoare din aceste regiuni, erau îndreptate mai ales împotriva imperialismului englez, care domina pe atunci aproape întregul Orient mijlociu și îndepărtat.

Rezoluția privind problema colonială, scrisă de Lenin și adoptată de Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, a fost deci în perfectă concordanță cu politica dusă de partidul leninist și de Rusia Sovietică în această chestiune. Ea a ridicat doar la un nivel superior înțelegerea teoretică și programul practic în chestiunea națiunilor asuprite. Rezoluția a subliniat mai ales importanța uriașă pe care o au popoarele coloniale în lupta mondială împotriva capitalismului și necesitatea absolută a unei strânse colaborări între proletariatul revoluționar din țările imperialiste și popoarele oprimate care s-au răscolat în întinsele regiuni coloniale și semicoloniale ale globului. La Congresul al II-lea au participat delegați din India, Turcia, Persia, China, Coreea, Iava, precum și delegați ai popoarelor sovietice din Asia. John Reed, delegat din Statele Unite, a vorbit în numele negrilor americani.

După congresul Internaționalei Comuniste s-a ținut la Baku în septembrie 1920 o mare conferință politică a po-

oarelor coloniale, denumită Congresul popoarelor din orient, la care au fost reprezentate 37 de popoare. Din cei 1.891 de delegați, 235 erau turci, 192 persani, 157 armeni, 100 gruzini. Erau prezenți de asemenea și numeroși chinezi, indieni și alții. Au fost adoptate trei rezoluții importante, care au trasat linia generală leninistă a luptei antiimperialiste în țările coloniale. A fost creat un consiliu compus din 47 de membri (reprezentând 20 de naționalități) și a fost editată publicația „Popoarele din Orient”¹. În 1921 s-a înființat la Moscova, o Universitate a popoarelor din Orient. În ianuarie 1922 s-a ținut la Moscova primul congres al muncitorilor din Extremul Orient².

În toată această vastă regiune colonială au început să se dezvolte partide comuniste. Iată datele la care s-au înființat cele mai multe dintre ele: Turcia 1918, Indonezia 1920, China 1921³, India 1922, Japonia 1922, Palestina 1923, Birmania 1924, Malaia 1925, Indochina 1930, Filipine 1931. S-au înființat partide comuniste și în numeroase țări din Orientul mijlociu, dar ele au activat mai mult în ilegalitate. Peste tot s-a depus o muncă intensă de întemeiere și de organizare de sindicate. Tot astfel la celălalt capăt al globului, în America latină, Internaționala Comunistă a sprijinit de asemenea partidele comuniste pe care le înființau aceste popoare semicoloniale. O activitate atât de intensă în lumea colonială era ceva cu totul necunoscut pe vremea când organizația politică a muncitorilor din lumea întreagă era Internaționala a II-a. Era o dovadă convingătoare că mișcarea în fruntea căreia se afla Internaționala Comunistă pentru răsturnarea capitalismului și instaurarea socialismului în întreaga lume era mult mai vastă și mai cuprinzătoare. Era de asemenea o dovadă pozitivă că Internaționala a III-a era într-adevăr o organizație mondială, care activa efectiv pe baza măreței lozinci lansate de Marx: „Proletari din toate țările, uniți-vă!”.

¹ Edward H. Carr: „The Bolshevik Revolution”, vol. 3, pag. 260—268.

² R. S. Wearinger and Paul Langer: „Red Flag in Japan”, pag. 4—12.

³ „People's China” din 1 iulie 1954, Peking.

LUPTE REVOLUȚIONARE. CONGRESUL AL III-LEA (1921)

Cînd delegații comuniști din întreaga lume s-au întrunit la 22 iunie 1921 în marea sală a tronului din fostul palat al țarului de la Moscova pentru a ține Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste, situația internațională se caracteriza printr-o creștere a ofensivei capitaliste împotriva combativității clasei muncitoare. Cu ajutorul social-democrației trădătoare, patronii opriseră în Germania și în Ungaria atacurile revoluționare ale muncitorilor (nu însă în Rusia), iar în multe țări reacțiunea începea acum să recapete inițiativa.

Franța fusese la începutul anului 1919 arena numeroaselor și puternicelor greve ale muncitorilor feroviari, metalurgiști etc., care se sfîrșiseră cu rezultate defavorabile pentru clasa muncitoare¹. În Statele Unite muncitorii multor ramuri industriale dădeau în perioada 1919—1922 uriașe lupte greviste defensive, cele mai mari din istoria mișcării muncitorești americane. Din cauza trădării și a lașității clicii lui Gompers, această bătălie generală a însemnat pentru sindicate o pierdere de peste 1.000.000 de membri². Tot din cauza unei asemenea conduceri greșite din partea lui Williams, Hodges și Thomas, muncitorii englezi au suferit chiar în ajunul Congresului al III-lea un grav eșec cu faimoasa lor „Triplă Alianță“, în care își puseseră atîtea speranțe³. „Tripla Alianță“, formată din mineri, feroviari și muncitori din întreprinderile de transport, s-a dezvoltat din marea mișcare grevistă a deceniului precedent. „Tripla Alianță“ grupa în total circa 2.000.000 de mun-

¹ Georges Lefranc: „Histoire du Mouvement Syndical Français“, pag. 304—318.

² William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States“, pag. 198—201.

³ William H. Crook: „The General Strike“, pag. 233—282.

citori. Dezastrul din 1921 s-a produs în urma unei greve a 1.150.000 de mineri din întreprinderile carbonifere. Aceștia, nefiind în stare să ajungă la o înțelegere favorabilă lor, au cerut ajutorul aliaților lor din „Tripla Alianță“. Sub puternica presiune a maselor, conducătorii au hotărît împotriva voinței lor o grevă generală pentru ziua de 12 aprilie. Greva a fost apoi amînată pentru ziua de 15 aprilie — „Vinerea neagră“ — cînd a fost revocată pe baza unor vagi promisiuni de a se ajunge la o înțelegere. Rezultatul a fost o foarte gravă înfrîngere a clasei muncitoare engleze.

Nașterea fascismului italian

Ca și muncitorii din întreaga Europă răsăriteană și centrală, clasa muncitoare italiană ieșise din război cu o stare de spirit revoluționară. Confederația Generală a Muncii a ajuns rapid la 2.000.000 de membri, o cifră fără precedent în Italia. La mijlocul anului 1920, metalurgiștii au intrat în conflict cu patronii pe chestiunea salariilor, iar în septembrie, pentru a-și impune revendicarea de a li se mări salariile cu 35% și pentru a dejuca lock-outul patronilor, ei au ocupat toate întreprinderile metalurgice din țară. Era o grevă uriașă și, tot timpul cît ea a durat, muncitorii nu au părăsit întreprinderile, deasupra cărora fluturau steaguri roșii. Pentru a se apăra, muncitorii și-au făurit arme în uzinele ocupate.

Patronii erau cuprinși de panică, iar guvernul Giolitti aproape paralizat. Italia se afla în pragul revoluției și o conducere fermă comunistă ar fi putut-o duce la victorie. Dar la cîrma partidului socialist, care conducea întreaga mișcare, se aflau elemente șovăielnice de dreapta și centriste. Deși adoptase o atitudine curajoasă împotriva războiului și acceptase cele 21 de puncte ale Congresului al II-lea al Internaționalei Comuniste, partidul a refuzat să înlăture elementele oportuniste din conducere. Consecința a fost că, în momentul culminant al crizei, partidul a suferit un eșec; conducători ca Serrati¹, Turati și D'Aragona l-au dus la

¹ Serrati s-a despărțit de oportuniștii conduși de Turati abia în 1922, în ajunul marșului lui Mussolini asupra Romei, după ce răul fusese comis. — *Nota Red.*

înfrângere. Urmînd exemplul trădător dat de conducătorii sindicali germani de teapa lui Legien în zilele revoluționare din ianuarie 1919 și în ciuda cererii aripiei de stînga de a se prelua puterea politică, ei au menținut lupta la „nivel economic“, au vîndut marea mișcare revoluționară în schimbul unei meschine ridicări de salarii și a altor cîteva concesii sindicale și au înapoiat capitaliștilor fabricile ¹.

Rezultatul a fost o prăbușire dezastruoasă, iar muncitorii au fost demoralizați. Între timp patronii au organizat bande de asasini conduse de fostul socialist Benito Mussolini (1883—1945) pentru a-i teroriza pe muncitori. Încheierea tranzacției trădătoare care a pus capăt grevei a dat acestor bătăuși puțința de a distruge mișcarea muncitorească. Cu sprijinul activ al patronilor și de conivență cu guvernul, Mussolini a înfăptuit în cele din urmă în octombrie 1922 „marșul asupra Romei“ (într-un vagon Pullman) și a preluat puterea. În ciuda unor eroice lupte defensive, mișcarea muncitorească italiană a fost curînd zdrobită. Fascismul se născuse și a însemnat un adevărat dezastru pentru mișcarea muncitorească mondială ².

La începutul anului 1921, în ajunul Congresului al III-lea, a avut loc și în Germania o luptă revoluționară care s-a terminat cu un eșec, așa-numita „acțiune din martie“. Ea a fost epilogul puciului Kapp din 13 martie 1920, cînd pe neașteptate generalul von Lüttwitz a răsturnat cu ajutorul Reichswehrului guvernul republicii, instalînd la putere pe un anume dr. Kapp. Muncitorii au răspuns prin cea mai puternică grevă din istoria Germaniei. După patru zile, Kapp a trebuit să cedeze. A fost o minunată ocazie pentru muncitori de a prelua puterea în Germania, și timp de trei săptămîni masele conduse de comuniști au fost stăpîni pe Essen, Chemnitz și pe o mare parte a Ruhr-ului ³. Dar și de data aceasta conducătorii social-democrați au refuzat să lupte pentru socialism și s-au supus din nou respectuoși capitaliștilor în schimbul cîtorva concesii obținute pe hîrtie.

¹ Georgio Candeloro: „Il Movimento Sindacale in Italia“, Roma, 1950, pag. 109—112.

² William Z. Foster: „The Revolutionary Crisis of 1918—1921“, pag. 32—49.

³ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism“, pag. 213.

Victoria obținută asupra lui Kapp prin grevă lăsase pe muncitori într-o stare de spirit combativă, avînd drept rezultat că în martie 1921 cîteva sute de mii de muncitori s-au răscolat, conduși de comuniști și de social-democrații independenți de stînga. Răscoala a fost înecatată în sînge de călăii socialiști de dreapta. Ea a fost în cel mai bun caz o acțiune desperată și a fost o greșeală din partea partidului că s-a lăsat antrenat. Paul Levi, devenit șeful partidului după asasinarea Rosei Luxemburg și a lui Karl Liebknecht, a agravat situația, denunțînd și sabotînd lupta, fapt pentru care a fost exclus din partid. Influența „acțiunii din martie“ a dominat Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste.

Formarea Internaționalei a II^{1/2}

Un alt eveniment de seamă în ajunul Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste a fost formarea la Viena, în februarie 1921, a Uniunii internaționale muncitorești a partidelor socialiste, avînd ca secretar general pe Friedrich Adler. Din punct de vedere politic, această organizație se situa între Internaționala a II-a și a III-a, devenind cunoscută sub denumirea zeflemitoare de Internaționala a II^{1/2}. Din punct de vedere politic, era o organizație centristă ¹.

Politica Internaționalei de la Viena, credincioasă principiului kautskist al frazeologiei fără revendicări, se lovi la dreapta de activitatea fățiș reacționară a conducătorilor Internaționalei a II-a și la stînga de acțiunea revoluționară a Internaționalei a III-a. De aceea ea a încercat să urmeze o cale de mijloc. Așa cum se întîmplă însă întotdeauna cu centristii, Internaționala de la Viena a servit în fapt drept acoperire oportunistului de dreapta al Internaționalei a II-a. Rolul ei istoric, ca și cel al partidelor afiliate ei, a fost acela de a ridica o barieră între muncitorii radicalizați, care se sustrăgeau influenței Internaționalei a II-a, și conducerea Internaționalei Comuniste. Ea a fost un sprijin important pentru regimul capitalist în această perioadă revoluționară.

La congresul său de constituire au fost reprezentate partide socialiste din 13 țări, dintre care cele mai importante erau: Partidul laburist independent al Marii Britanii, rămășițele

¹ Alexander Trachtenberg: „American Labor Year Book. 1921—1922“, pag. 382—387.

Partidului social-democrat independent din Germania, Partidul social-democrat din Elveția și menșevicii ruși. Printre delegații de frunte erau : englezii Johnson, Shinwell și Wallhead, francezii Faure și Longuet, germanii Crispian, Hilferding, Ledebour și Rosenfeld, rusul Martov, elvețienii Graber, Grimm, Huggler și Reinhardt, austriecii Adler și Bauer.

După cum era de așteptat, Internaționala a II^{1/2} a adoptat un program cu aparență radicală. El admitea anumite cazuri când muncitorii erau îndreptățiți să folosească forța armată pentru a cuceri puterea politică. Programul recunoștea în vorbe dictatura proletariatului și Consiliile (Sovietele) de muncitori, țărani și soldați. În declarația sa de principii, el evita însă cu grijă să aprobe fățiș revoluția rusă, iar de cele 21 de puncte ale Internaționalei Comuniste se ferea ca dracul de tămâie. În împrejurările de atunci, un asemenea program radical era necesar organizatorilor pentru a atrage pe muncitorii europeni pătrunși de spirit revoluționar. Cît de serios a fost programul s-a putut însă constata cîtiva ani mai tîrziu, cînd Internaționala a II^{1/2} a fuzionat cu Internaționala a II-a (mai bine zis a capitulat în fața ei).

Programul celui de-al III-lea Congres Mondial al Internaționalei Comuniste

Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste a schițat perspectivele revoluționare, recunoscînd totodată o oarecare slăbire a avîntului revoluționar postbelic. Nici nu se putea trage o altă concluzie din înfrîngerile suferite de muncitori, începînd din 1919, în Germania, Austria, Ungaria, Italia, Franța, Cehoslovacia și Anglia. Considerîndu-se situația în ansamblu, existase un uriaș avînt revoluționar, în timpul căruia muncitorii ruși cuceriseră o șesime din suprafața globului, „dar — spuneau tezele — acest puternic val revoluționar nu a reușit să înlătore capitalismul internațional și nici măcar orînduirea capitalistă din Europa... Prima perioadă a mișcării revoluționare postbelice... a luat în linii mari sfîrșit“. La congres, Lenin a rezumat astfel situația : „Dezvoltarea revoluției internaționale, pe care noi am prezis-o, merge înainte. Dar această mișcare progresivă nu este atît de rectilinie cum ne așteptam... Acum este necesară o pregătire te-

meinică a revoluției și o studiere profundă a dezvoltării ei concrete în țările capitaliste înaintate“¹.

Acest lucru nu însemna totuși că burghezia reușise să stabilizeze regimul capitalist. Dimpotrivă, războiul și luptele revoluționare de după război au provocat și mai mult haos și au agravat contradicțiile interne ale acestei orînduiri. Unul dintre principalele efecte ale războiului a fost colosala întărire a Statelor Unite și, într-o măsură mai mică, a Japoniei în detrimentul țărilor capitaliste mai vechi. „Europa capitalistă și-a pierdut cu totul poziția sa dominantă în economia mondială“. Tezele subliniau că încă de pe atunci s-au început unele pregătiri în vederea unui nou război între marile puteri și că se conturau viitoare grupări de forțe. Această clarvăzătoare precizie marxistă avea să primească o deplină confirmare două decenii mai tîrziu, în cel de-al doilea război mondial.

Congresul a constatat cu toată precizia că în cea mai mare parte a Europei capitaliștii nu numai că au reușit să-și salveze regimul cu ajutorul social-democraților, dar au și pornit la contraofensivă împotriva clasei muncitoare. Și această analiză avea să fie confirmată cu prisosință de dezvoltarea luată de fascism în anii următori. Hidra monstruoasă își și ridicase capul în Italia, dar pe atunci nu erau clare toate implicațiile acestei evoluții, deoarece fasciștii nu izbutiseră încă să pună mîna pe putere.

Concluzia generală la care a ajuns congresul pe baza analizei făcute de el a fost necesitatea strîngerii rîndurilor pe toate fronturile și a pregătirii pentru luptele grele care se anunțau. Principala lozincă a fost : „*În mijlocul maselor !*“. Pornind de la această lozincă, s-a dat multă atenție problemelor de organizare și de muncă în rîndul maselor, structurii și activității partidului, muncii în sindicate, în cooperative și în rîndurile femeilor și tineretului. Congresul a examinat foarte amănunțit și în spirit autocritic recentele lupte revoluționare, în special „acțiunea din martie“ din Germania și ocuparea fabricilor în Italia.

S-a dat multă atenție necesității unei întetiri a luptelor de masă pentru revendicări economice și politice imediate și parțiale. Congresul a atras atenția asupra greșelii ce se comite

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 32, E.S.P.L.P. 1956, pag. 487—488.

dacă asemenea revendicări sînt considerate drept reformiste. El a pus și baza pentru acțiuni de front unic cu celelalte organizații muncitorești în asemenea lupte, această concepție avînd o mare importanță pentru viitoarea politică comunistă.

Republica Sovietică — suprema realizare și fortăreața clasei muncitoare mondiale — a putut anunța progrese minunate, zdrobind la sfîrșitul anului 1920 principalele forțe armate ale contrarevoluției. În ajunul congresului, ea a trebuit să facă înșă față unei rebeliuni desperate, organizată de anarhiști la Kronstadt — fortăreața navală din Marea Baltică. Congresul a aprobat politica generală dusă de guvernul sovietic prin introducerea noii politici economice. După 7 ani de război imperialist și civil, Rusia Sovietică era economicște epuizată. Industria și agricultura, dintotdeauna slabe și înapoiate, erau aproape ruinate de ravagiile războiului, de blocada economică și de dezorganizarea provocată de contrarevoluție. Și tocmai în momentul cînd țara era pe punctul de a intra în perioada de reconstrucție, s-a abătut asupra ei o altă mare calamitate: o foamete îngrozitoare în regiunea Volgii. În perioada care a urmat congresului, această tragedie a dat naștere unei vaste campanii internaționale a muncitorilor pentru ajutorarea regiunilor sinistrate. Iar țările capitaliste, în frunte cu d-l Herbert Hoover și cu Organizația sa de ajutor american, nu au pregetat să folosească trimiterea de alimente ca un mijloc cu ajutorul căruia să încerce răsturnarea Puterii sovietice greu încercate.

Cîteva probleme organizatorice

Principalele partide comuniste care au participat la Congresul al III-lea și numărul aproximativ al membrilor lor au fost: Partidul Comunist din Rusia, 700.000, Partidul Comunist Cehoslovac 300.000, Partidul Comunist German 300.000 și Partidul Comunist Francez 100.000. Partide mai mici existau în multe alte țări. În vederea pregătirii viitoarei ofensive revoluționare a muncitorilor, congresul și-a propus întărirea tuturor partidelor în spiritul partidului leninist, „de tip nou“ (vezi cap. 20).

Internaționala I stabilise tradiția unei conduceri internaționale organizate, cu un program precis și cu un anumit nivel

de disciplină revoluționară. Internaționala a II-a a rupt înșă cu această tradiție, după cum a rupt și cu alte multe laturi revoluționare ale marxismului, instaurînd în schimb un sistem de conducere internațională prin care rolul organizației era redus la acela al unui birou de înregistrare, fiecare partid urmînd în foarte mare măsură propria sa linie. Internaționala a III-a a restabilit și a subliniat cu toată tăria concepția marxistă despre o mișcare internațională disciplinată, bazată pe un program politic comun și pe o conducere fermă.

În activitatea sa, Internaționala Comunistă se conducea după principiul centralismului democratic. Conducerea sa era aleasă în mod democratic, iar Comitetul său Executiv (C.E.I.C.), care se întrunea foarte des în intervalul dintre congrese, era un organ reprezentativ. Acuzația că Internaționala Comunistă ar fi fost împînșită cu delegați sovietici, care o conduceau în mod arbitrar, era o calomnie tipică anticomunistă, căci în acea perioadă Partidul Comunist din Rusia nu avea decît 6 delegați în Comitetul Executiv, care era alcătuit din 31 de membri. Partidul Comunist din Rusia era într-adevăr partidul conducător în Internaționala Comunistă, dar acest rol de conducere nu se datora unui control mecanic, ci uriașului său prestigiu de conducător victorios al mării revoluții ruse.

O trăsătură caracteristică a Internaționalei Comuniste era dezbateră detaliată și liberă a problemelor și apoi respectarea strictă a hotărîrii luate. Această respectare era înșă absolut liber consimțită, înțelegerea și acceptarea totală a hotărîrii rezultînd din existența unor partide care se bazau în întregime pe principiile marxism-leninismului. În toate partidele, inclusiv în cel rus, se formau uneori minorități care, deși erau în dezacord cu anumite aspecte ale liniei partidului, erau totuși obligate să le ducă la îndeplinire. Este semnificativ că la Congresul al III-lea au fost reprezentate și diferite grupări disidente, printre care gruparea comunistă sectară K.A.P.D. (Partidul Comunist Muncitoresc din Germania), gruparea oportunistă de dreapta a lui Levi — tot din Germania — și elementele centriste ale grupului italian Lazari-Maffi, care susțineau funesta linie politică a lui Serrati. Lupta ideologică s-a dus la congres pe două fronturi: atît împotriva tendințelor centriste cît și a celor sectare de stînga.

Munca în rîndurile femeilor

Cu ocazia Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste s-a ținut a doua Conferință internațională a femeilor (prima se ținuse cu un an înainte, o dată cu Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste). La baza întrunirii stăteau teze precise. Așa cum am arătat, Internaționala a II-a desfășurase o anumită activitate printre femei, fără ca ea să fi căpătat o amploare serioasă. Marx și Engels au fost primii care au studiat în mod științific situația femeii în societate, iar Bebel a scris în perioada 1880—1890 celebra sa lucrare „Femeia și socialismul”, apărută în 50 de ediții¹. Partidele social-democrate nu au dat însă în această problemă dovadă de o energie corespunzătoare, ceea ce era în oarecare măsură valabil și pentru Internaționala I. Încă în 1875, cînd a fost întocmit programul de la Gotha, propunerea lui Bebel de a se include în program revendicarea dreptului de vot pentru femei a fost respinsă cu 62 de voturi contra 55, iar printre cei care au votat împotriva propunerii a fost și Wilhelm Liebknecht. În vremea aceea, acordarea dreptului de vot femeilor fusese activ propagată în Statele Unite timp de 30 de ani, marele conducător negru Frederick Douglass fiind unul dintre principalii săi susținători la celebrul congres pentru drepturile femeilor ținut în 1848 la Seneca Falls, New York.

Pînă la adoptarea, în 1891, a programului de la Erfurt, elaborat de Kautsky, partidele Internaționalei a II-a nu au sprijinit activ dreptul de vot al femeilor. În ciuda susținutelor eforturi depuse de Clara Zetkin și de alții, Internaționala a II-a a rămas și după aceea relativ inactivă în problema drepturilor femeii. Și rămîne un fapt că și mult mai tîrziu, cînd partidele Internaționalei a II-a au ajuns la putere în diferite țări capitaliste, ele nu s-au remarcat de loc prin îmbunătățirea radicală a situației profesionale, politice sau sociale a femeii.

În contrast cu această atitudine de indiferență, elementele de stînga au militat întotdeauna pentru drepturile profesionale, politice, juridice și sociale ale femeii, scrierile lui Lenin fiind pline de referiri la această problemă. Este semnificativ că instaurarea Republicii Sovietice a dus la o imediată și pro-

fundă îmbunătățire a situației femeilor în industrie, în profesiunile libere și în viața politică. Pe baza deplinei egalități în drepturi cu bărbații, femeilor li s-au deschis larg ușile în toate domeniile. Din totalul de 1.500.000 de membri ai Sovietelor locale, 500.000 sînt azi în U.R.S.S. femei, iar în Sovietul Suprem, alcătuit din 1339 de deputați, sînt 280 de femei¹. 60.000 de femei sînt oameni de știință. Femeile ocupă posturi de conducere în toate profesiunile. Revoluțiile din China Populară și din țările europene de democrație populară au arătat și ele aceeași grijă pentru libertatea și bunăstarea femeii.

Încă Congresul I al Internaționalei Comuniste a acordat atenție problemei femeii; cu ocazia Congresului al II-lea s-a ținut o conferință a femeilor, iar în timpul Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste au fost prezentate Conferinței femeilor teze elaborate sub directa supraveghere a lui Lenin. Acest document arăta că atragerea femeilor este un factor decisiv pentru victoria revoluției. Deși formula revendicări speciale pentru femei, documentul nega existența unei probleme specifice a femeii ca atare și identifica interesele fundamentale ale femeilor cu cele ale proletariatului. El a indicat un program general de activitate în rîndul femeilor în republicile sovietice, în țările capitaliste și în vastele regiuni coloniale. Programul îmbrățișa întregul cerc de interese ale femeilor în toate domeniile.

Activitatea Internaționalei Comuniste în rîndul femeilor a fost condusă de vechea luptătoare revoluționară Clara Zetkin. Ea a stat în fruntea Secretariatului internațional al femeilor, cu sediul la Moscova. Au fost înființate organizații regionale, iar partidele respective au format comisii de femei. Oriunde proletariatul se afla în luptă, femeile comuniste stăteau în primele rînduri.

Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste a acordat atenție și mișcării cooperatiste, elaborînd un program de activitate în acest domeniu. Tezele condamnau iluziile burgheze și social-democrate destul de răspîndite despre neutralitatea politică a cooperativelor și concepțiile utopice (care aveau un secol de confuzii în urma lor) că extinderea mișcării cooperatiste ar însemna trecerea treptată la socialism. Programul Internaționalei Comuniste cerea integrarea coope-

¹ Vezi W. Pieck, Reden und Aufsätze, pag. 316.

¹ „New York Times“ din 9 martie 1954.

rativelor în organizațiile politice și sindicale ale clasei muncitoare. Congresul a înființat o secțiune cooperatistă, îndemnând și partidele afiliate să procedeze la fel. În esență, congresul a reluat teza formulată de Marx în „Manifestul constitutiv“ al Internaționalei I că, deși sînt o armă prețioasă în lupta clasei muncitoare, cooperativele singure nu pot aduce muncitorilor emanciparea.

INTERNAȚIONALĂ SINDICALĂ ROȘIE (1921)

Profunda sciziune a clasei muncitoare, cauzată de sprijinul trădător pe care conducătorii de dreapta și centristi ai Internaționalei a II-a l-au acordat primului război mondial, a afectat nu numai partidele politice, dar și sindicatele. Mișcarea muncitorească în toate aspectele ei a fost dezorganizată de prăbușirea social-democrației oportuniste. O consecință a acestei sciziuni din mișcarea muncitorească a fost înființarea Internaționalei Sindicale Roșii (cunoscută sub numele de Profintern), la un congres care s-a ținut la Moscova la 3 iulie 1921.

Federația Sindicală Internațională în timpul războiului și în timp de pace

Federația Sindicală Internațională, înființată în 1913 pe baza fostului Secretariat internațional al centrelor sindicale, cu Karl Legien ca secretar și cu sediul la Berlin, a fost distrusă de activitatea conducătorilor socialiști în timpul războiului. Argumentînd că războiul nu fusese provocat de muncitori, șiretul Legien a reușit totuși să mențină pentru un timp legătura cu diferitele centre internaționale. Acest lucru stîrni însă nemulțumirea liderului francez ultrașovinist Leon Jouhaux (1879—1954) și, ca urmare, organizația se destrămă. Rezultatul a fost că în mai 1915 existau trei centre sindicale internaționale: Berlin, Amsterdam și Paris¹.

În multe țări, sindicatele au crescut în timpul războiului foarte rapid. Aceasta se datora, în primul rînd, faptului că

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 54.

imensa cerere de mână de lucru crease muncitorilor o situație favorabilă în negocierile cu patronii, dar se datora și faptului că, în străduința lor de a menține sindicatele pe linia sprijinirii războiului, patronii nu aveau o poziție avantajoasă pentru a stăvilii cu succes creșterea organizațiilor muncitorești. În perioada furtunoasă care a urmat războiului și care în unele țări a culminat cu lupte revoluționare, sindicatele au crescut și mai repede. Lorwin apreciază că numărul total al membrilor sindicatelor din întreaga lume a sporit de la aproximativ 15.000.000 în 1913 la 45.000.000 în 1920¹. În țările mai importante, numărul membrilor de sindicat a crescut după cum urmează: în Germania de la 2.250.000 la 8.000.000, în Anglia de la 4.500.000 la 6.500.000, în Statele Unite de la 2.500.000 la 4.000.000, în Franța de la 500.000 la 2.000.000, în Italia de la 400.000 la 2.000.000, iar în Rusia Sovietică de la 1.500 (la începutul anului 1917)² la 4.500.000.

Devenise imperios necesar ca muncitorii să dispună de o organizație sindicală internațională și, odată războiul terminat, au fost imediat luate măsuri în acest scop, atât de elementele de dreapta cât și de cele de stînga. În iulie 1919 s-a ținut la Amsterdam o conferință sindicală a forțelor de dreapta și centriste la care au participat reprezentanți sindicali din 14 țări. Federația Sindicală Internațională a fost reconstituită cu un număr declarat de 23.662.000 de membri. Dar, în locul lui Legien, Federația Sindicală Internațională avea de data aceasta în fruntea ei un secretariat compus din E. Fimmen și J. Oudegeest (Belgia și Olanda), cu W. A. Appleton (Anglia) ca președinte și Leon Jouhaux (Franța) și Samuel Gompers ca vicepreședinți³. Sindicatele „inamice” din Germania și din țările aliate cu aceasta li s-a permis afilierea, fiind însă complet înlăturate de la conducere. Sindicatele ruse au refuzat să participe la Congresul de la Amsterdam.

În vremea aceasta, fruntașii sindicali social-democrați, în frunte cu Gompers, recurgeau la tot felul de manevre pentru a fi incluși în organizația imperialistă a Ligii Națiunilor, care tocmai lua ființă la Versailles. În ianuarie 1919, Gompers, membru oficial al delegației guvernului Statelor Unite, a de-

¹ Op. cit., pag. 61—62.

² A. Lozovski: „Rolul sindicatelor în Revoluția rusă”, pag. 8.

³ Alexander Trachtenberg: „American Labor Year Book. 1921—1922”, pag. 223—227.

venit președintele Comisiei pentru legislația internațională a muncii, instituită de conferința de pace. Rezultatul a fost adoptarea așa-numitei Convenții a muncii, la baza căreia stătea programul muncitoresc de reconstrucție elaborat de Federația americană a muncii¹. Acest program prevăzuse înființarea unui „parlament al muncii” mondial, dar în locul acestuia, Convenția de creare a Ligii Națiunilor a înființat Organizația Internațională a Muncii (O.I.M.), formată din reprezentanți ai guvernelor, patronilor și muncitorilor. Bazată pe colaborarea între clase și pe permanentizarea regimului capitalist, Organizația Internațională a Muncii a devenit o instituție oficială a Ligii Națiunilor. De atunci ea s-a amestecat mereu în luptele de clasă din toată lumea în detrimentul clasei muncitoare. Organizația mai există și astăzi, fiind preluată — ca unică rămășiță a fostei Ligi a Națiunilor — în aparatul Organizației Națiunilor Unite. Deși afiliate Organizației Internaționale a Muncii încă din 1935, U.R.S.S. și sindicatele sovietice au început abia recent să participe activ la această organizație.

Curînd după semnarea tratatului de pace de la Versailles, Federația Sindicală Internațională a fost reconstituită la Congresul sindical ținut la Amsterdam (de unde se trage și numele de Internaționala sindicală de la Amsterdam). Unii delegați au criticat aspru pe Gompers, prezent la congres, care vînduse la Versailles interesele muncitorilor. Pe social-democrații europeni îi supăra în special limbajul fățiș procapitalist folosit de Gompers și absența demagogiei radicale pe care ei o practicau. Discuția s-a purtat la congres în prezența lui Gompers, adoptîndu-se o rezoluție care condamnă Convenția muncii, elaborată de Liga Națiunilor. Legien l-a acuzat chiar pe Gompers de a fi agent al patronilor. Congresul hotărî totuși să participe la O.I.M.²

O.I.M. s-a întrunit pentru prima oară la Washington în octombrie 1919. Principala sa acțiune a fost legiferarea zilei de muncă de 8 ore, ceea ce a fost trîmbițat de liderii conservatori din mișcarea muncitorească drept o mare victorie. În realitate însă ziua de muncă de 8 ore fusese cucerită în prin-

¹ John Steuben: „Labor in Wartime”, New York, 1940, pag. 122—123.

² Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement”, pag. 59.

cipalele țări încă din timpul războiului și imediat după terminarea lui. Acceptarea ei ca o revendicare specială a O.I.M. însemna pentru patroni o concesie ieftină, făcută pentru a potoli spiritul revoluționar al unei mari părți a proletariatului european.

Întemeierea Internaționalei Sindicale Roșii (I.S.R.)

În timp ce aripa de dreapta a mișcării muncitorești lua măsuri pentru reînființarea Federației Sindicale Internaționale, aripa de stînga nu era mai puțin activă în regruparea forțelor sale sindicale. Cu spiritul său pătrunzător, Lenin și-a dat repede seama că profunda sciziune provocată de trădarea revizionistilor în timpul războiului și atitudinea lor contra-revoluționară trebuiau să atingă și mișcarea sindicală internațională. Încă la Conferința sindicatelor ruse din iunie 1917 s-a recunoscut necesitatea de a se forma o nouă Internațională sindicală, proiectîndu-se în acest scop un congres sindical mondial la Petrograd, care s-ar fi ținut dacă nu ar fi început războiul intervenționist al imperialiștilor împotriva Rusiei Sovietice, avînd drept rezultat întreruperea tuturor comunicațiilor¹.

Ca și Internaționalele I și a II-a, Internaționala Comunistă a acceptat la început afilierea de sindicate muncitorești, dar această practică a fost aproape imediat părăsită ca neindicată în împrejurările date. La 15 iulie 1920, în urma conferințelor ținute cu activiști sindicali revoluționari din diferite țări europene, s-a constituit la Moscova Consiliul internațional al sindicatelor profesionale și industriale. Scopul său declarat era de a acționa ca un „Comitet internațional de luptă pentru reorganizarea mișcării sindicale”. La chemarea acestui comitet s-a întrunit la Moscova, în ziua de 3 iulie 1921, congresul a 220 de delegați sindicali din întreaga lume care a înființat Internaționala Roșie a sindicatelor muncitorești. Congresul I.S.R. s-a ținut în ultimele zile ale Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste, într-un moment cînd Rusia Sovietică terminase victorios războiul civil.

¹ Alexander Trachtenberg: „American Labor Year Book. 1921—1922”, pag. 227.

Raportul de activitate pe ultimele zece luni, prezentat de Consiliul internațional, enumera afilierea la noua organizație muncitorească: Rusia 6.500.000, Germania 2.500.000, Italia 3.000.000, Franța 500.000, Anglia 500.000, America 500.000, Spania 800.000, Australia 600.000, Polonia 250.000, în total aproximativ 17.000.000 de membri. Existau trei tipuri de afiliați: sindicate afiliate direct, sindicate simpatizante și mișcări minoritare din sindicate neafiliate. Printre activiștii sindicali cunoscuți din lumea capitalistă erau prezenți: Mann (Anglia), Heckert (Germania), Rosmer (Franța), Haywood și Foster (Statele Unite) și Zapotocky (Cehoslovacia). A. Lovovski, fruntaș veteran al mișcării comuniste și sindicale ruse, care avea și o vastă experiență în mișcarea muncitorească franceză, a fost ales secretar general.

Cifrele de mai sus, indicînd numărul membrilor din țările capitaliste, sînt numai aproximative, căci în aceste țări forțele I.S.R. erau aproape exclusiv grupări de stînga din cadrul vechilor sindicate. În Cehoslovacia, ele se ridicau, probabil, la jumătate din întreaga mișcare sindicală, iar în Franța și Germania la ceva mai puțin. În Anglia, Mișcarea minoritară națională — secțiunea I.S.R. din acea țară — putea conta pentru diverse probleme pe sprijinul a jumătate sau mai mult din întregul număr al membrilor de sindicat. Chiar și în Statele Unite și în Canada, Liga de Educare sindicală a reușit să-și asigure în perioada furtunoasă 1921—1923 sprijinul a aproximativ 50% din mișcarea muncitorească pentru cele trei mari revendicări ale sale: contopirea sindicatelor pe profesii în sindicate pe ramuri industriale, crearea unui partid muncitoresc și recunoașterea Rusiei Sovietice¹. Manifestul publicat de Congresul de constituire a I.S.R. declara: „Două cincimi din muncitorii organizați ai lumii au și aderat la Internaționala Sindicală Roșie”².

Programul I.S.R.

Conform statutului său, Internaționala Sindicală Roșie, sau Profinternul, cum era adesea numită, își propunea să or-

¹ Vezi „The Labor Herald”, ediția din 1923.

² „Resolutions and Decisions, First World Congress of the Red International of Labor Unions”, Chicago, 1921, pag. 11.

ganizeze muncitorimea internațională în vederea răsturnării capitalismului și a instaurării dictaturii proletariatului. Ea ducea o politică de luptă de clasă și era împotriva colaborării între clase. I.S.R. a luat poziție împotriva Oficiului Internațional al Muncii și a Federației Sindicale Internaționale¹.

În lupta pe care o ducea pentru revoluționarea programelor, metodelor și conducerii mișcării sindicale, I.S.R. puneă întotdeauna pe prim plan și necesitatea imperioasă de a menține și a întări unitatea clasei muncitoare în organizațiile sale și în lupta de clasă. De aceea, deși accepta afilierea sindicatelor și a centrelor sindicale, Profinternul era categoric împotriva sciziunii organizațiilor sindicale. El se conducea strict după principii leninist ca muncitorii revoluționari să rămână în sindicatele de masă chiar dacă acestea aveau o conducere conservatoare. Congresul declara: „Politica de ieșire din sindicate a elementelor revoluționare face jocul birocrăției contrarevoluționare și trebuie respinsă categoric și cu toată tăria“.

Liderii revizionști ai Internaționalei de la Amsterdam au răspuns însă politicii de unitate a Internaționalei Sindicale Roșii cu o politică de excludere. Ei nu au ezitat să spargă mișcarea muncitorească, după ce o trădaseră în atâtea feluri. Cu alte cuvinte, pentru a-și menține stăpînirea asupra organizațiilor muncitorești, ei au început în mod sistematic să excludă, individual sau în masă, un mare număr de muncitori militanți care îndrăzniseră să se opună politicii lor generale de colaborare de clasă. În anii care au urmat, acest program de excludere a căpătat un caracter de masă, extinzîndu-se la aproape toate țările. Politica de excludere a provocat importante sciziuni sindicale în cîteva țări, printre altele în sindicatul muncitorilor din industria confecțiilor și în alte sindicate din Statele Unite și din Canada.

Una dintre cele mai grave sciziuni sindicale s-a produs în Franța. După cum s-a arătat mai sus, numărul membrilor Confederației Generale a Muncii se ridicase în timpul războiului la 2.000.000; din cauza dezastruoasei politici reformiste duse în timpul marilor greve din 1920, acest număr a scăzut însă curînd la 600.000. În urma acestui dezastru s-au ivit serioase nemulțumiri în sînul Confederației Generale a

¹ Labor Research Association, „Labor Fact Book“, I, New York, 1931, pag. 212.

Muncii. La Congresul de la Orléans din octombrie 1920 a fost prezentată o moțiune de afiliere la I.S.R., pe atunci în curs de formare. Moțiunea a fost respinsă cu 1.485 de voturi contra 685. Comuniștii și alte elemente de stînga și-au continuat însă propaganda, cîștigînd treptat un sindicat după altul. După obiceiul reformiștilor din acea vreme, Jouhaux a răspuns la aceste succese ale stîngii prin excluderea unor întregi secțiuni, ceea ce a trebuit să ducă la o sciziune generală, care s-a produs în decembrie 1921, și la formarea, în iunie 1922, a Confederației generale unitare a muncii (C.G.T. Unitaire). C.G.T.U. era condusă de Monmousseau, Semard, Rosmer și Monatte¹. Mișcarea muncitorească franceză s-a împărțit aproape în mod egal între cele două organizații naționale.

Elaborarea programului I.S.R.

La Congresul I.S.R. nu au existat, cu ocazia elaborării programului și a tacticii noului centru muncitoresc internațional, decît două divergențe serioase. Una dintre ele s-a referit la problema dacă elementele de stînga trebuiau să rămână în vechile sindicate conservatoare. Existau cîteva grupe „stîngiste“ la congres, ca, de pildă, membri ai organizației americane „Muncitorii industriali ai lumii“, anarho-sindicaliștii francezi și spanioli, „Partidul comunist-muncitoresc din Germania“ (K.A.P.D.) etc., care susțineau ferm ideea sectară că elementele de stînga trebuie să părăsească vechile sindicate și să înființeze organizații revoluționare independente, cu o linie politică, o structură și o conducere după placul lor. Era una dintre principalele expresii ale sectarismului „de stînga“, împotriva căruia Lenin luptase la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste.

În Europa, dualismul sindical „stîngist“ era un nou tip de deviere ideologică, dacă facem abstracție de cercurile anarho-sindicaliste, dar el avea o lungă istorie în practica organizațiilor americane I.W.W., S. P. și S.L.P. (Muncitorii industriali ai lumii, Partidul socialist și Partidul muncitoresc socialist). Timp de 15 ani, aceste organizații au dus o politică

¹ Georges Lefranc: „Histoire du Mouvement Syndical Français“, pag. 329—333.

de retragere a elementelor militante din sindicatele de masă ale Federației Americane a Muncii, ceea ce a slăbit mult federația. La Congresul I.S.R. „stângiștii” au luptat pentru politica lor, însă majoritatea covârșitoare a delegațiilor au sprijinit principiul leninist ca elementele de stânga să rămână în sindicatele organizate și să militeze în cadrul acestora pentru programul lor de luptă de clasă.

A doua divergență care s-a ivit la Congresul I.S.R. — mult mai esențială — se datora acelorași elemente anarho-sindicaliste. Disputa privea problema acțiunii politice a sindicatelor și s-a pus concret în legătură cu relațiile organizatorice care se propuneau a fi stabilite între I.S.R. și Internaționala Comunistă. Se făcuse propunerea ca cele două organizații să facă schimb de reprezentanți în comitetele executive respective. Anarho-sindicaliștii, care în general se opuneau categoric acțiunii politice, au dus o luptă înverșunată împotriva stabilirii de legături organizate de orice fel între I.S.R. și I. C. Atitudinea lor era o reflectare modernă a luptei istorice care s-a desfășurat la congresele Internaționalei I între marxiști și bakuniști, strămoșii politici ai anarho-sindicaliștilor de astăzi.

Lupta a devenit deosebit de înverșunată din cauza faptului că anarhiștii au fost cei care conduseseră cu câteva luni înainte sângeroasa răscoală de la marea bază navală din Kronstadt de pe Marea Baltică. Rebelii pususeră acolo stăpânire pe o fortăreață de prim ordin, pe flota ei și pe o imensă cantitate de armament și de obuze. Lozinca lor era „Soviete fără comuniști” și întreaga lume capitalistă le ura pe față succes. Guvernul sovietic a zdrobit însă periculoasa rebeliune contrarevoluționară. Marea fortăreață a fost repede recucerită și a fost singura dată în analele istoriei când vase de război blindate au fost capturate de soldați pedestri care au trecut peste gheața din port.

Chiar în timpul Congresului I.S.R., anarhiști antisovietici duceau în Ucraina, sub conducerea banditului Mahno, lupte armate împotriva guvernului sovietic. Anarhiștii americani Goldman și Berkman, elemente fățiș antisovietice, asistau neoficial la congres, străduindu-se să câștige pe delegați la cauza anarho-sindicalistă.

Congresul a votat, cu o mare majoritate, în favoarea acțiunii politice și pentru o strânsă colaborare între I.S.R. și

Internaționala Comunistă. Un an mai târziu s-a renunțat la reprezentarea reciprocă în cele două Internaționale. Anarho-sindicaliștii au fost, evident, foarte nemulțumiți de hotărârea Congresului din 1921, fără a provoca însă în acel moment o sciziune. Dar în decembrie 1922 grupările anarho-sindicaliste din Spania, Franța, Olanda, Statele Unite și din alte câteva țări s-au întrunit la Berlin, înființând o Internațională proprie, pe care au denumit-o Asociația internațională a oamenilor muncii. Ea avea foarte puțini membri și nu a jucat decât un rol cu totul neînsemnat în mișcarea muncitorească internațională.

Noua mișcare sindicală revoluționară

Dezvoltarea tipului leninist de mișcare sindicală, a cărei expresie era I.S.R., a ridicat întreaga mișcare muncitorească la un nivel nou, de mai mare eficiență decât cel atins în timpul dominației Internaționalei a II-a. Sindicatele au devenit mult mai combative, iar față de colaborarea de clasă paralizantă și față de concepția semiburgheză întreținută de reformiști conducerea lor a căpătat o perspectivă mai clară a viitorului. De asemenea li s-a imprimat sindicatelor un mai puternic simț al unității de clasă și al solidarității politice, în contrast cu limitatul sindicalism de breaslă și cu ideile de „neutralitate”, caracteristice sindicalismului reformist. În I.S.R. sindicatele au început pentru prima oară să se preocupe serios și în mod științific de strategia și tactica grevelor, inclusiv de folosirea grevei generale¹. În același spirit, I.S.R. a ajutat la formarea unor organizații largi de front unic, ca, de pildă, Apărarea internațională a muncii și Ajutorul muncitoresc internațional, create pentru a sprijini toate aspectele luptei sindicale și pentru a-i apăra pe militanții mișcării muncitorești — indiferent de orientarea lor — în lupta pe care o duceau contra prigoanei judiciare.

Prin comitetele de întreprindere și consiliile sale de fabrică de tip nou, I.S.R. a dat sindicatelor o nouă bază în ateliere. Aceste organizații, care cuprindeau pe toți muncitorii uzinei — atît pe cei neorganizați cît și pe membrii tutu-

¹ A. L o z o v s k i : „Problems of Strike Strategy”, New York, 1929.

ror sindicatelor —, au dat muncitorilor o putere și o unitate sporită. Activitatea comitetelor de întreprindere mergea, în funcție de gravitatea situației, de la exercitarea unor diferite grade de control pînă la preluarea efectivă a uzinelor. Acest tip de organizare a ajuns să joace un rol uriaș în întreaga Europă, devenind baza sindicatelor naționale. Congresul al II-lea al Internaționalei Sindicale Roșii a declarat: „Crearea comitetelor de întreprindere este politica cea mai importantă și arma cea mai puternică în lupta revoluționară de clasă”¹.

O trăsătură importantă a mișcării sindicale comuniste a mai fost și înființarea de grupuri sau fracțiuni comuniste în sindicatele cu conducere conservatoare. Era o metodă eficientă, dar, întrucît a întîmpinat opoziție, a fost în cele din urmă pretutindeni abandonată. Gazetele de fabrică și grupurile din ateliere au continuat să existe, ca de altfel și sistemul de a crea largi grupări de front unic opoziționiste, ceea ce era totuși mai conform tradiției sindicale.

I.S.R. era însuflețită de un înalt spirit internaționalist. În timp ce congresele F.S.I. se mulțumeau să voteze cîteva rezoluții cu caracter general, congresele Profinternului se ocupau amănunțit de problemele de care se loveau sindicatele sale în diferite țări, ceea ce a contribuit la înfrîngerea tendințelor regionaliste sau de limitare națională.

De asemenea, prin componența lor, sindicatele afiliate la I.S.R. erau pentru prima oară organizații de masă ale clasei muncitoare. Este semnificativ că pretutindeni sindicatele reformiste se concentraseră în special asupra organizării muncitorilor calificați, din care cauză au rămas în majoritatea țărilor cu un număr relativ mic de membri. Uriașa creștere numerică a membrilor sindicatelor, care a avut loc în timpul și imediat după primul război mondial, precum și în deceniile următoare, s-a datorat mai ales creșterii, pe plan mondial, a influenței elementelor de stînga, predominant comuniste, accentul principal căzînd pe organizarea maselor de muncitori necalificați, de femei și de tineri, pînă atunci neglijate sau ignorate.

Caracteristică în această privință a fost poziția adoptată de Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste față de

¹ „Resolutions and Decisions, Second World Congress of the Red International of Labor Unions“, Chicago, 1922, pag. 9.

organizarea muncitorilor de culoare din America. Congresul a declarat: „Internaționala Comunistă va folosi toate mijloacele de care dispune pentru a sili sindicatele să admită ca membri pe muncitorii negri, iar acolo unde există dreptul de intrare individuală în sindicate va face agitație pentru a atrage pe negri în sindicate; în caz că nu va reuși în această privință, va organiza pe negri în sindicate proprii și va aplica, în special, tactica de front unic pentru a impune admiterea negrilor în sindicate”¹.

I.S.R. a lărgit cadrul mișcării muncitorești, introducînd mișcarea sindicală în țările coloniale și semicoloniale, ceea ce practic nu s-a întîmplat niciodată în perioada de predominare a Internaționalei a II-a. Apariția, în acea vreme, a mișcărilor muncitorești naționale în țările Asiei — în India (1920), în China (1922) și în diferite alte țări răsăritene — s-a produs sub puternica influență a revoluției ruse și, de obicei, sub directă conducere comunistă. Katayama spunea că, în Japonia, Federația Generală a Muncii s-a constituit în 1901 sub influența poliției, dar că, în timpul avîntului revoluționar de după primul război mondial, elementele de stînga ale clasei muncitoare au preluat conducerea federației, transformînd-o într-un adevărat centru sindical². Tot astfel I.S.R. a fost aceea care a organizat în 1928 prima mișcare muncitorească generală din America latină, și anume „Confederacion Syndical Latino Americano” (C.S.L.A.), precursora Confederației Generale a Muncii din America latină (C.T.A.L.), creată în 1936. I.S.R. a fost pe tărîm sindical concretizarea marelui principiu strategic leninist de colaborare, pe bază de front unic, între muncitorii țărilor imperialiste și popoarele țărilor coloniale.

¹ „Bulletin of the Fourth Congress of the Communist International“ nr. 27, Moscova, 1922, pag. 10.

² Loc. cit., nr. 19, pag. 30

FRONTUL UNIC.

CONGRESUL AL IV-lea (1922)

Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste s-a ținut, ca toate congresele Internaționalei Comuniste, la Moscova. El a avut loc între 7 noiembrie și 3 decembrie 1922, cu participarea a 350 de delegați din 52 de țări, reprezentând un număr înregistrat de 1.920.549 de membri¹. Din cauza reacțiunii interne, multe partide, ca cele din Brazilia, Bulgaria, Estonia, Ungaria, India, Japonia, Polonia și altele, activau în ilegalitate; în consecință, numărul membrilor indicat de ele era nesigur. Problema centrală a congresului a fost frontul unic muncitoresc. A fost ultimul congres la care a participat marele Lenin. La 26 mai 1922 V. I. Lenin avusese o congestie cerebrală care avea să-i provoace peste câțiva timp moartea.

Lenin și unitatea mișcării muncitorești

Pătruns de spiritul concepției marxiste și de răspunderea sa, Lenin a avut întotdeauna viziunea clară a necesității imperioase a solidarității proletare. Întreaga sa activitate era îndreptată spre acest mare țel: dezvoltarea clasei muncitoare, unită din punct de vedere ideologic și organizatoric pe baza concepției socialiste. În toată strategia și tactica sa, ca și în elaborarea programului, Lenin a pus pe primul plan acest obiectiv principal.

Adâncă sciziune din mișcarea muncitorească, provocată de trădarea socialiștilor de dreapta și centriști în timpul războiului și de ostilitatea lor față de Revoluția rusă, pune în fața muncitorilor din întreaga lume uriașa problemă de a găsi calea spre realizarea unei unități practice

¹ „American Labor Year Book. 1925“, pag. 280.

a mișcării muncitorești divizate. O asemenea unitate era indispensabilă, era singura bază pe care — în fața violențelor și tot mai numeroaselor atacuri ale capitaliștilor — clasa muncitoare putea spera să progreseze sau cel puțin să-și mențină terenul câștigat. Unitatea clasei muncitoare preocupa însă elementele de dreapta în foarte mică măsură. Ele nu urmăreau să distrugă capitalismul, astfel încât, prin lozincă lor „Inamicul se află la stînga“, ele se arătau perfect de acord să mențină scindarea mișcării muncitorești dacă în felul acesta puteau învinge pe comuniști. Din însăși natura situației reieșea deci că unitatea mișcării muncitorești nu putea fi realizată decât de forțele de stînga împotriva opoziției social-democraților de dreapta.

De îndată ce și-a dat seama că ofensiva revoluționară postbelică a muncitorimii din Europa centrală fusese oprită, Lenin a schițat și a propus politica de front unic muncitoresc. El înțelegea foarte bine că o unitate politică organică cu trădătorii revizionisți ai mișcării muncitorești era de neconceput, dar mai știa că pe baza dorințelor comune și a presiunii exercitate de masele largi ale clasei muncitoare se putea înfăptui în foarte mare măsură o colaborare practică a muncitorilor, cu obiective limitate, atât economice cât și politice. Lenin a subliniat însă că o condiție indispensabilă a tuturor acțiunilor de front unic este ca partidele comuniste să-și păstreze neștirbit dreptul de critică fără de care clasa muncitoare nu ar putea fi apărată împotriva trădării conducătorilor social-democrați oportuniști.

Lenin a început să insiste asupra politicii de front unic înainte și mai ales în timpul celui de-al III-lea congres al Internaționalei Comuniste, din iunie 1921. La ședințele Comitetului Executiv din decembrie 1921 și februarie 1922, această politică a fost apoi minuțios elaborată și supusă spre discutare mișcării muncitorești internaționale. Tezele elaborate la ședința din decembrie subliniau atacurile tot mai puternice ale reacțiunii împotriva muncitorimii și necesitatea urgentă a unei acțiuni unite a tuturor forțelor muncitorești pentru respingerea acestor atacuri. Documentul mai constata că „în ansamblul ei muncitorimea dă dovadă de o năzuință fără precedent spre unitate“. Tezele chemau pe comuniștii din Germania, Franța, Cehoslovacia, Anglia, Italia, Suedia, Statele Unite etc. să ia inițiativa de a se adresa social-democra-

ților cu propuneri concrete pentru acțiuni de front unic. Tezele mai declarau că, „lansînd lozincă frontului unic al clasei muncitoare și autorizînd secțiunile Internaționalei Comuniste să ajungă la acorduri cu partidele și grupările Internaționalei a II-a, Internaționalei a II¹/₂ și Internaționalei sindicale de la Amsterdam, Internaționala Comunistă nu poate, desigur, refuza încheierea de acorduri similare pe scară internațională“. În continuare, tezele enumerau propunerile anterioare făcute acestor organizații pentru acțiuni comune în vederea ajutorării regiunilor înfometate din Rusia, în lupta împotriva terorii albe din Spania și Iugoslavia și, în general, în problema pericolului unui nou război imperialist¹.

Partidele comuniste au început de îndată lupta pentru frontul unic. Partidul din Germania a trimis celor două partide social-democrate germane o scrisoare deschisă, propunîndu-le o acțiune comună pentru rezolvarea celei mai urgente probleme a clasei muncitoare, problema salariilor, făcînd totodată propunerea de a lupta împreună pentru „un guvern de unitate a clasei muncitoare“. În Franța, Italia, Cehoslovacia și în alte țări s-au făcut partidelor social-democrate propuneri similare. Dar și în rîndul partidelor comuniste mai era necesară o serioasă muncă de lămurire în legătură cu noua linie politică. Existau sectari „de stînga“ care erau din principiu împotriva frontului unic; alții socoteau că frontul unic ar putea da rezultate pe tărîm economic, dar nu și politic; alții concepeau această politică ca o contopire efectivă a partidului comunist cu partidele social-democrate; în sfîrșit, alții vedeau o contradicție între celebrele 21 de puncte — care nu admiteau o organizație politică comună cu social-democrații de dreapta — și noua politică de front unic, care propunea colaborarea pentru obiective limitate.

Politica de front unic adoptată de Internaționala Comunistă era în acel moment singura cale posibilă pentru a asigura o cît mai unită acțiune a clasei muncitoare. Ea era un exemplu în plus că din 1914 (de fapt de la Congresul de la Stuttgart din 1907) comuniștii au fost cei care au condus mișcarea muncitorească internațională, fapt care de atunci s-a repetat permanent de-a lungul anilor pînă în zilele noastre.

Conferința de la Berlin a celor trei Internaționale

În timpul acesta, conducătorii Internaționalei a II¹/₂, simțînd și ei „irezistibilă năzuință a muncitorilor către unitate“ semnalată de comuniști, au propus o conferință a celor trei Internaționale pentru a lua în considerare o acțiune comună. Internaționala Comunistă a fost imediat de acord, însă Internaționala a II-a și-a dat consimțămîntul fără entuziasm. Conferința s-a ținut la Berlin între 2 și 5 aprilie 1922, cu participarea a 47 de delegați, reprezentînd cele trei comitete executive. Delegații Internaționalei Comuniste erau Radek, Zetkin și Frossard, iar delegațiile Internaționalei a II-a și ale Internaționalei a II¹/₂ erau conduse respectiv de Emile Vandervelde și Friedrich Adler. Conferința a fost deschisă de Adler.

Clara Zetkin a prezentat propunerile Internaționalei Comuniste. Acestea nu preconizau, bineînțeles, o unitate politică organică, imposibil de realizat, dar indicau în schimb cum putea fi intensificată lupta muncitorilor pentru revendicările lor imediate. Planul prevedea o acțiune unită „împotriva ofensivei patronale, lupta împotriva reacțiunii, pregătirea de luptă împotriva unui nou război imperialist, ajutorarea Republicii sovietice, a cărei dezvoltare economică era în acea vreme serios amenințată de foametea din Regiunea Volgii, problema tratatului de la Versailles și reconstrucția regiunilor distruse“¹.

Vorbînd în numele Internaționalei a II-a, Vandervelde a ridicat imediat obiecții împotriva propunerilor Internaționalei Comuniste de a se lua poziție contra tratatului de la Versailles și a prezentat o serie întreagă de propuneri referitoare la viața internă a Rusiei². El a cerut ca Internaționala Comunistă și guvernul sovietic „să renunțe la tactica de a forma celule“, să înceteze criticarea conducătorilor Internaționalei a II-a, să numească o comisie care să ancheteze situația din Gruzia sovietică, să pună procesul care se judeca la Moscova

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 216.

² Edward H. Carr: „The Bolshevik Revolution“, vol. 3, pag. 408—412.

¹ „Bulletin of the Fourth Congress of the C. I.“ nr. 33, pag. 6.

împotriva socialiștilor-revoluționari (pentru sabotaj, asasinat și insurecție) virtual sub controlul mișcării socialiste internaționale unite și să acorde în Rusia libertate de activitate politică diferitelor partide socialiste. În fond, o-l Vandervelde nu dorea decât să rupă bogata republică Gruzină de Rusia Sovietică și totodată să lichideze dictatura proletariatului. Delegații Internaționalei a II^{1/2} au fost de acord cu Vandervelde (cele două organizații erau pe atunci în curs de fuzionare).

Delegații Internaționalei Comuniste au făcut tot ce le-a stat în putință, și chiar mai mult decât atât, pentru a se ajunge la conferință la un acord acceptabil. Au acceptat instituirea unei comisii care să cerceteze situația din Gruzia, au fost de acord de a nu se da pedepse capitale în procesul socialiștilor-revoluționari și de a permite Internaționalelor social-democrate să organizeze apărarea socialiștilor-revoluționari. Toate acestea erau o evidentă încălcare a drepturilor suverane ale Rusiei Sovietice. Acordul odată semnat, Lenin, inițiatorul tacticii frontului unic, l-a acceptat, dar într-un articol intitulat „Am plătit prea scump” el a criticat foarte aspru delegația Internaționalei Comuniste pentru concesiile prea mari pe care le făcuse¹.

După multe dispute violente, Conferința generală a publicat o declarație comună a comitetelor executive, care prevedea: înființarea unei comisii formate din nouă membri care să pregătească un congres mondial mai larg; examinarea problemei Gruziei; acordul cu privire la procesul socialiștilor-revoluționari; acțiune comună împotriva ofensivei capitaliste; înființarea de fronturi unice proletare în toate țările și acordarea de ajutor revoluției ruse amenințate de foamete. Cu aceasta conferința și-a încheiat lucrările.

Pe hîrtie toate acestea arătau destul de frumos, dar social-democrații nu aveau de loc intenția de a duce o politică de front unic. Ei acceptaseră moțiunile privind unitatea pentru a arunca praf în ochii maselor de muncitori, care cereau tot mai insistent acțiuni comune. Pînă și renegatul Borkenau, vorbind despre atitudinea lor, este nevoit să recunoască: „După conferința celor trei Internaționale, conducerea oficială a socialiștilor a rămas surdă la toate apelurile de

colaborare”¹. În realitate, ei au continuat, ca și în trecut, să ducă o politică de opoziție activă față de frontul unic.

În executarea hotărîrilor conferinței generale, comisia celor nouă s-a întrunit la Berlin în ziua de 23 mai. Dar încercările delegaților Internaționalei Comuniste de a acționa în conformitate cu manifestul conferinței s-au lovit de o rezistență totală, din care cauză ședințele au fost întrerupte fără a se fi ajuns la un rezultat. Curînd după aceea delegația Internaționalei Comuniste s-a retras oficial din comisie, care în fapt își încetase orice activitate. În felul acesta liderii social-democrației internaționale au sabotat primul mare efort de front unic, dar în loc ca politica de front unic să fie torpilată și lichidată după cum sperau, ea avea să joace un rol de seamă în dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești internaționale.

Al IV-lea Congres Mondial al Internaționalei Comuniste

Șase luni după eșecul mării încercări de a se ajunge la un front unic mondial al tuturor organizațiilor mișcării muncitorești, s-a întrunit Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste. Congresul a atras atenția asupra ofensivei patronale care se intensifica pe toate fronturile. Printre manifestările acestei ofensive, Lozovski a relevat că, datorită politicii lașe și conservatoare a social-democraților oportuniști, numeroase mișcări muncitorești pierduseră cea mai mare parte a sporului de membri și a celorlalte succese obținute în timpul războiului și în anii imediat următori. Astfel numărul total al muncitorilor organizați în syndicate scăzuse în Franța de la 2.000.000 la 600.000, în Italia de la 2.000.000 la 700.000; în Anglia, syndicatele pierduseră aproximativ 1.300.000 de membri, iar în Statele Unite circa 1.500.000. Tendințe similare puteau fi constatate în Cehoslovacia, Suedia, Norvegia, Danemarca, Olanda etc. Excepții constituiau Germania și Austria, unde, din cauza situației economice desperate a maselor populare și a spiritului revoluționar care domnea printre muncitori, se putuse menține numărul de membri².

¹ Franz Borkenau: „World Communism”, pag. 234.

² „Bulletin of the Fourth Congress of the C. I.” nr. 16, pag. 2.

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 33, E.S.P.L.P. 1957, pag. 321—325.

Apreciind situația generală internațională, rezoluția Congresului declara : „Datorită faptului că în nici o țară, cu excepția Rusiei, proletariatul nu a profitat de slăbiciunea capitalismului pentru a-i da ultima lovitură zdrobitoare, burgeoisia a reușit — cu ajutorul social-reformiștilor — să reprime mișcarea muncitorească revoluționară militantă, să-și impună din nou puterea sa politică și economică și să înceapă o nouă ofensivă împotriva proletariatului“¹.

Congresul a stigmatizat fascismul ca cea mai ascuțită formă a ofensivei capitaliste în plină desfășurare, iar rezoluția adoptată a atras cu multă clarviziune atenția asupra caracterului internațional al acestui pericol, devenit acut prin marșul lui Mussolini asupra Romei care avusese loc cu câteva săptămâni în urmă. Rezoluția a constatat : „Fascismul stă azi la pîndă în multe țări : în Cehoslovacia, în Ungaria, în aproape toate țările balcanice, în Polonia, Germania (Bavaria), Austria, America și chiar în țări ca Norvegia. Într-o formă sau alta, fascismul nu este exclus nici chiar în țări ca Franța și Anglia“².

Rezoluția dădea un avertisment clar împotriva gravei amenințări internaționale pe care o reprezenta fascismul, dar în raportul său general Zinoviev a făcut unele aprecieri eronate și destul de periculoase asupra fascismului. El avea tendința să-l prezinte ca o etapă inevitabilă a luptei de clasă, o etapă prin care era obligatoriu să se treacă. Zinoviev a caracterizat fascismul numai ca „o etapă în procesul de maturizare a revoluției în Italia“ și a afirmat că „este, poate, inevitabil să trecem în întreaga Europă centrală printr-o perioadă de fascism mai mult sau mai puțin dezvoltat“³.

Ulterior, acest punct de vedere exprimat de Zinoviev a contribuit la crearea, mai ales în Germania, a iluziei că, în ciuda tuturor ororilor sale, fascismul reprezenta un fel de progres în procesul revoluționar. Adevărul era tocmai contrarul ; fascismul reprezenta contrarevoluția ; victoria sa era pentru clasa muncitoare o înfrîngere catastrofală, care putea fi însă prevenită și trebuia deci combătut fără cruțare. Concepția lui Zinoviev despre „inevitabilitatea“ fascismului nu apare totuși în rezoluție, care îl trata numai ca o posibilitate.

¹ Loc. cit., nr. 32, pag. 10.

² Loc. cit., pag. 11.

³ Loc. cit., pag. 2.

Politica frontului unic

Congresul al IV-lea a pus un foarte mare accent pe frontul unic ca mijloc cu ajutorul căruia muncitorii puteau ajunge la unitatea necesară pentru a se opune și a înfrînge ofensiva patronală în creștere, care tindea să se transforme în fascism fățiș. Rezoluția arăta că „lozinca Congresului al III-lea «În mijlocul maselor!» este acum mai importantă decît oricînd. Lupta pentru frontul unic este abia la începutul ei și ea va îmbrățișa fără îndoială o întreagă perioadă în mișcarea muncitorească internațională“¹. A fost o previziune marxistă corectă care avea să fie întru totul confirmată de experiența mondială a mișcării muncitorești în timpul generației următoare și pînă în zilele de azi.

Congresul a dat atenție deosebită tuturor aspectelor importante politice de front unic. El a analizat și a discutat greșelile de dreapta și „de stînga“ comise în ultimele luni de partidele cîtorva țări în activitatea de front unic. Congresul a examinat apoi în amănunțime marele efort care fusese făcut la nenorocita conferință ținută cu o jumătate de an în urmă la Berlin pentru stabilirea unui front unic internațional al celor trei Internaționale. Congresul a indicat căile concrete pe baza cărora se putea dezvolta mișcarea de front unic în diferitele țări.

Tactica de front unic a grăbit problema fundamentală a posibilității unui guvern de front unic. După cum am văzut, atît Partidul Comunist din Germania cît și cel din Anglia au trebuit să fie în această privință foarte concrete atunci cînd făcuseră social-democraților din țările lor primele propuneri de front unic. În dezbaterile acestui congres au fost analizate, sub strălucita conducere teoretică a lui Lenin, diferitele forme de guverne populare. Iată cum a tratat rezoluția Congresului al IV-lea problema instaurării unor eventuale guverne muncitorești :

„Internaționala Comunistă trebuie să anticipeze următoarele posibilități :

1. Un guvern muncitoresc liberal, așa cum există în Australia și cum e probabil să se formeze în Anglia într-un viitor apropiat.

¹ Loc. cit., nr. 33, pag. 13.

2. Un guvern muncitoresc social-democrat (Germania).

3. Un guvern muncitoresc și țărănesc — astfel de posibilități există în Balcani, în Cehoslovacia etc.

4. Un guvern muncitoresc la care să participe comuniști.

5. Un guvern muncitoresc cu adevărat proletar, pe care numai partidul comunist îl poate întruchipa într-o formă pură¹.

Analizând relațiile comuniștilor cu astfel de guverne, rezoluția continua după cum urmează :

„Primele două tipuri nu sînt guverne muncitorești revoluționare, ci coaliții deghizate între burghezie și grupări anti-revoluționare. În momente critice, asemenea guverne muncitorești sînt tolerate de burghezia slăbită, pentru a înșela pe muncitori în privința adevăratului caracter de clasă al statului sau pentru a abate din cale cu ajutorul conducătorilor corupți asaltul proletariatului și a cîștiga timp. Comuniștii nu pot participa la astfel de guverne. Dimpotrivă, ei trebuie să demaște fără cruțare adevăratul lor caracter în fața maselor...

Comuniștii doresc să facă cauză comună și cu muncitorii care nu și-au dat încă seama de necesitatea dictaturii proletariatului, cu muncitorii social-democrați, social creștini, fără partid și membri de sindicat. Comuniștii sînt deci de acord ca, în anumite împrejurări și cu anumite garanții, să sprijine un guvern muncitoresc necomunist. În același timp, comuniștii spun maselor în mod deschis că instaurarea unui guvern cu adevărat muncitoresc nu este posibilă fără luptă revoluționară împotriva burgheziei.

Celelalte două tipuri de guverne muncitorești (guvernul muncitoresc-țărănesc și guvernul muncitoresc cu participarea comuniștilor) nu sînt dictaturi ale proletariatului și nici forme de tranziție istoricește inevitabile spre dictatura proletariatului, dar, acolo unde ele se formează, pot servi ca puncte de pornire în lupta pentru această dictatură. Numai un guvern muncitoresc format din comuniști poate fi adevărata întruchipare a dictaturii proletariatului“.

Congresul al IV-lea a atacat principial tratatul de la Versailles, încheiat după primul război mondial, declarînd că întreaga concepție oficială care stătea la baza acestui

¹ Loc. cit., pag. 15.

acord tîlhăresc s-a dovedit neviabilă, dată fiind instabilitatea generală a sistemului economic și politic capitalist. „Tratatele de pace care gravitează în jurul tratatului de la Versailles — spune rezoluția — reprezintă o încercare de a consolida dominația politică și economică a celor patru națiuni învingătoare (Statele Unite, Anglia, Franța și Japonia), prin aducerea restului lumii la situația de teritorii coloniale supuse exploataării, prin asigurarea dominației burgheziei asupra propriului ei proletariat și printr-o unire a burgheziei din toate țările împotriva proletariatului revoluționar din Rusia“¹.

Deosebirea fundamentală dintre Internaționala Comunistă și cea social-democrată era clar ilustrată prin atitudinile lor diferite față de tratatul de pace de la Versailles. Politica de opoziție a Internaționalei Comuniste exprima adevărata opoziție a proletariatului față de acest acord imperialist generator de noi războaie, pe cînd politica de „executare“² dusă de social-democrați era vădit o reflectare a intereselor imperialiste ale claselor capitaliste și a fost una dintre cauzele fundamentale ale succesului obținut de Hitler, care a speculat opoziția față de tratatul de la Versailles.

¹ Loc. cit., nr. 32, pag. 2.

² — a clauzelor tratatului. — *Nota Trad.*

STABILIZAREA RELATIVĂ. CONGRESUL AL V-LEA (1924)

Al V-lea Congres mondial al Internaționalei Comuniste s-a ținut la Moscova între 17 iunie și 8 iulie 1924. A fost primul congres al Internaționalei Comuniste lipsit de conducerea lui Lenin, căci conducătorul proletariatului mondial murise cu șase luni în urmă, la 21 ianuarie, în vârstă de 54 de ani. Copleșiți de durere, delegații din 52 de țări s-au încononat și, în frunte cu o fanfară a Armatei Roșii, au mers să cinstească memoria marelui Lenin, care dormea somnul de veci în fața zidurilor Kremlinului. Președintele Kalinin și delegați la congres au ținut cuvântări.

În numele omenirii exploatare, Lenin dăduse lovituri puternice învechitului și putredului sistem capitalist. În domeniul teoriei, el a restabilit principiile revoluționare ale lui Marx, dezvoltându-le și adaptându-le condițiilor schimbate ale erei imperialiste, iar în domeniul activității practice a condus marea revoluție rusă, care a rupt din lanțul capitalismului una dintre principalele sale verigi. Sub conducerea sa directă, muncitorii din lumea întreagă au pornit cu hotărâre pe calea care duce spre socialism. Toată forța exploatare a capitaliștilor, cu toată banda lor de lachei social-democrați, nu va putea niciodată nimici opera revoluționară realizată de marele conducător al proletariatului, Lenin.

Kalinin a rezumat activitatea lui Lenin simplu și pregnant: „Cele trei idei principale ale lui Lenin — a spus el — sînt alianța muncitorilor cu țărani, problema națională și dictatura proletariatului”¹. Ele au fost temeliile politice care au stat la baza Revoluției ruse, ele sînt principiile dinamice care vor pecetlui sfîrșitul capitalismului în lumea întreagă.

¹ „Fifth Congress of the Communist International (Abridged Report)”, Londra, 1924, pag. 8.

Stalin ne înfățișează astfel pe acest învățător și luptător a cărui simplitate și modestie egalau strălucirea sa intelectuală, caracterul său hotărît și spiritul său revoluționar: „Încrederea în forțele creatoare ale maselor — iată trăsătura caracteristică a activității lui Lenin care i-a dat posibilitatea să înțeleagă mișcările spontane și să le îndrepte pe calea revoluției proletare... Clarviziunea genială, capacitatea de a se zisa repede și de a descifra sensul lăuntric al evenimentelor viitoare — iată trăsătura caracteristică a lui Lenin care l-a ajutat să stabilească o strategie justă și o linie de conduită clară în momentele de cotitură ale mișcării revoluționare”¹.

Moartea lui Lenin a însemnat o imensă pierdere pentru poporul rus și pentru toți cei asupriți din lumea întreagă. În persoana lui Stalin s-a ridicat un alt conducător de mare anvergură. Calitățile sale aveau să fie puse la grea încercare în uriașa sarcină de construire a socialismului în Rusia, în lupta împotriva unei lumi ostile și în ciuda mașinațiilor opoziției perfide a troțkiștilor, care, după îmbolnăvirea lui Lenin, și-au început îndelungata, nesăbuită și reacționară lor încercare de a pune mîna pe putere.

Fuziunea celor două Internaționale Social-Democrate

Un eveniment important care s-a produs în intervalul dintre Congresele al IV-lea și al V-lea ale Internaționalei Comuniste a fost unirea Internaționalei a II-a cu Internaționala a II^{1/2}. Fuziunea a avut loc la Hamburg în mai 1923. Au fost de față circa 400 de delegați ai celor două Internaționale, care pretindeau că reprezintă 6.700.000 de membri și 43 de partide din 30 de țări. Internaționala reorganizată a devenit cunoscută sub numele de Internaționala socialistă și muncitorească, cu sediul la Zürich. Secretar a fost ales Friedrich Adler. Oudegeest, secretarul Internaționalei sindicale de la Amsterdam, era și el prezent și a dat acestei fuziuni binecuvîntarea sa.

Fuziunea a fost înfăptuită, în esență, pe baza programului revizionist al Internaționalei a II-a, ceea ce însemna că în fond noul organism acționa ca un fel de aripă radicală (în

¹ I. Stalin, Opere, vol. 6, ed. P.M.R. 1950, pag. 68, 71—72.

vorbe) a Ligii Națiunilor, ca „al treilea partid al burgheziei“. În dezbateri, diferitele partide naționale oglindeau interesele grupurilor imperialiste respective. Cît privește pe centristii prezenți la congres, cîteva fraze revoluționare introduse în program și un număr de posturi-cheie în aparatul organizatoric au fost de ajuns pentru a-i satisface. Astfel luă sfîrșit puțin glorioasa existență a Internaționalei a II^{1/2}, care n-a durat nici doi ani. Organizată în februarie 1921, ea nu fusese niciodată altceva decît un auxiliar al Internaționalei a II-a, un fel de bazin colector pentru atragerea muncitorilor radicali care părăseau pe atunci această din urmă organizație. Nici lichidarea Internaționalei a II^{1/2} în ianuarie 1923 nu a fost altceva decît o stratagemă pentru a-i momi pe muncitorii care cereau unitatea clasei muncitoare să revină în sînul reacționarei Internaționale a II-a.

Înfrîngerea din octombrie în Germania

Pentru a storce reparații de la o Germania care opunea rezistență, Franța își trimise la 23 ianuarie 1923, pe neașteptate, trupele în regiunea industrială a Ruhrului. (La sfîrșitul războiului, Germania nu fusese complet ocupată). Acțiunea violentă a Franței a provocat o criză care era cît pe-aci să se transforme în război și a agravat mult fantastica inflație monetară din Germania. Totodată lovitura a dat naștere unei stări de spirit revoluționare printre muncitorii. Partidul Comunist din Germania și Internaționala Comunistă erau de acord că în Germania exista o situație revoluționară. În mai, comuniștii au organizat greve în regiunea Ruhr, iar la 11 august Consiliul general al comitetelor de întreprindere, aflat „sub influență comunistă“, a proclamat grevă generală. Muncitorii au pus stăpînire pe orașele Bochum și Gelsenkirchen. Internaționala a II-a a refuzat să colaboreze cu Internaționala Comunistă pentru a apăra pe muncitorii din Ruhr. În zilele următoare muncitorii răsculați au răsturnat guvernul național burghez, condus de Cuno; un guvern de coaliție condus de Stresemann și care includea pe social-democrații Hilferding, Sollman și Radbruch îi luă locul. Rolul social-democraților

era, ca de obicei, acela de a salva regimul capitalist amenințat¹.

Planul comuniștilor urmărea ca împreună cu social-democrații de stînga să acționeze într-un front unic pentru a mobiliza pe muncitori la luptele revoluționare în perspectivă. În Saxonia și în Turingia, cele două grupări aveau majoritatea în parlament și în guvern. Sub presiunea revoluționară a maselor, social-democrații de stînga s-au declarat formal de acord cu programul, dar nu au mișcat un deget. Pe deasupra, conducerea de dreapta a Partidului Comunist din Germania — formată din Brandler și Thalheimer, care urmase la conducere grupului discreditat al lui Levi și cu care Radek, din partea Internaționalei Comuniste, lucra în strînsă colaborare — nu era nici ea dornică de luptă și a cedat politicii de nonrezistență preconizată de social-democrații de stînga. Rezultatul a fost că, atunci cînd guvernul german își trimise trupele împotriva Saxoniei și Turingiei, aceste fortărețe, deși puteau fi ușor apărate, au fost cedate fără luptă. După 23 octombrie muncitorii s-au răscolat la Hamburg și, timp de cîteva zile, au luptat eroic, dar, fiind izolați, au fost în cele din urmă zdrobiți. Mii de muncitori au fost întemnițați. Din vina social-democraților de dreapta, revoluția germană a fost încă o dată înfrîntă, iar reacțiunea obținu victoria. Această trădare a încurajat fascismul nu numai în Germania, dar și în întreaga Europă centrală.

O altă înfrîngere serioasă suferită de muncitori în lunile care au precedat Congresul al V-lea al Internaționalei Comuniste a avut loc în Bulgaria. Începînd din 1920, această țară fusese condusă de guvernul țărănist Stamboliiski, dar în iunie 1923 acesta a fost răsturnat de o clică de tip fascist, compusă din capitaliști, imperialiști străini și alți reacționari. Partidul comunist, care reacționase cu încetineală la această lovitură, a încercat să restabilească situația printr-o insurecție care a avut loc în luna decembrie a aceluiași an, dar ea a fost înecată în sînge. Terorismul fascist a făcut un alt mare pas înainte².

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 75.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International“, pag. 236.

Congresul și stabilizarea relativă a capitalismului

Congresul al V-lea a făcut o profundă analiză a situației economice și politice căreia trebuia să-i facă față muncitorimea din lumea întreagă. Pe de o parte, congresul a constatat că muncitorii din Rusia Sovietică erau stăpâni pe situație și începeau să înainteze pe drumul reconstruirii vieții economice zdruncinate de război. Delegații au manifestat însă o deosebită îngrijorare și și-au exprimat dezaprobarea față de opoziția troțkistă, care de la moartea lui Lenin devenise periculos de activă.

Pe de altă parte, capitaliștii reușiseră să stăvilească noul val revoluționar din Germania și provocaseră serioase înfrângeri muncitorilor din alte țări. Era evident că marele avânt revoluționar care urmase primului război mondial trecuse și că cel puțin pentru moment capitaliștii, ajutați pe toate fronturile de social-democrați, reușiseră să-și salveze sistemul lor social. Totodată s-a produs și o anumită învioreare economică. În Germania, care ocupa în Europa o poziție-cheie, avea loc o îmbunătățire a situației economice și financiare, în mare măsură datorită planului Dawes, cu subvențiile sale de circa 800.000.000 de mărci aur. În același timp, Statele Unite intrau în avântul economic din perioada președinției lui Coolidge, iar în Franța și în Anglia se făcea de asemenea simțită o considerabilă redresare. Această situație generală, constatată de Congresul al V-lea, a fost apreciată — conform celebrei formulări date la ședința C.E.I.C. din martie 1925 — ca fiind „o stabilizare parțială, relativă și vremelnică a capitalismului”¹.

Declarația Internaționalei Comuniste că regimul capitalist a atins din nou un anumit grad de stabilizare, deși limitat, a provocat în numeroase țări o explozie de bucurie la economiștii social-democrați și burghezi. „Revoluția a murit și Internaționala Comunistă o recunoaște”, strigau ei. Cum au dovedit-o însă evenimentele, era o afirmație absurdă. Dar analiza a fost greșit înțeleasă chiar în sînul Internaționalei Comuniste, fiind interpretată în mod diferit ba ca exprimînd o orientare spre dreapta, ba ca una spre „stînga”.

¹ „International Press Correspondence” din aprilie, mai, iunie 1925.

Internaționala Comunistă nu împărțea, bineînțeles, cîtuși de puțin părerea social-democraților, care considerau că sistemul capitalist își revenise complet de pe urma războiului și se așteptau la un avînt economic fără sfîrșit. Comuniștii subliniau mereu că însănătoșirea capitalismului nu era decît parțială și nu putea dăinui. Europa se găsea într-o stare de acalmie între două valuri revoluționare. Ea nu ieșise din perioada crizei generale și a revoluției proletare.

În raportul ținut la congres asupra situației economice, Varga a înfățișat multe aspecte ale crizei generale care zdruncina orînduirea capitalistă. Una dintre principalele sale contribuții a fost aceea de a fi arătat că Revoluția rusă a scindat irevocabil sistemul economic capitalist mondial, fapt care în zilele noastre a căpătat o amploare uriașă. Varga a mai arătat că în Statele Unite se pregătea o criză economică — prevestire care avea să primească, 5 ani mai tîrziu, o teribilă confirmare —, deși în vremea aceea, spre admirația capitaliștilor și a social-democraților din lumea întreagă, Statele Unite păseau în faimoasa perioadă de „prosperitate” din jurul anului 1925¹.

Congresul al V-lea a mai menționat că, față de slăbirea sistemului capitalist, patronii nu mai puteau governa ca în trecut, și de aceea adoptau o tactică nouă în tehnica lor de conducere, acordînd concesii minore sau folosind teroarea, ori recurgînd la ambele mijloace. Astfel, pe de o parte, adoptaseră în Germania ca politică constantă colaborarea în guvern cu social-democrații și tolerau în Anglia guvernul minoritar laburist MacDonald; în Franța puterea era deținută de blocul radical care includea pe socialiști, în Suedia și în Danemarca existau guverne muncitorești etc. Era așa-numita „eră democratică pacifistă”, la care se referea pe atunci Internaționala Comunistă. Pe de altă parte, clasa dominantă recurgea tot mai mult și la metode violente de represiune, de felul celor din Italia, Bulgaria și din țările din Europa centrală. Era evident că bestiala metodă fascistă de oprinare și de exploatare a muncitorimii devenea tendința dominantă.

¹ „Fifth Congress of the C. I. (Abridged Report)”, pag. 45.

Problema frontului unic

Față de această situație complexă, Congresul al V-lea a acordat o atenție deosebită întregii probleme a frontului unic, atât din punct de vedere teoretic cât și în practică. Centrul discuției îl forma nefericita experiență care avusese loc cu 8 luni în urmă în Saxonia și în Turingia. Dezbaterile au decurs într-un spirit de ascuțită autocritică. La acest congres a fost folosit pentru prima oară termenul de „marxism-leninism“, ca o recunoaștere a imensei contribuții teoretice aduse de Lenin marxismului.

Congresul a condamnat fără cruțare politica dusă de Radek-Brandler-Thalheimer în conducerea partidului din Germania. Ei au fost criticați pentru că au denaturat complet tactica frontului unic, considerând frontul unic ca o alianță cu social-democrații „de stînga“ și nereușind să mențină linia politică independentă a partidului comunist. În special nu reușiseră să înarmeze pe muncitori și să dezvolte lupta revoluționară. Rezultatul general a fost catastrofal. Acest dezastru a dus, în cele din urmă, la înlăturarea conducerii Brandler-Thalheimer-Walcher și la venirea grupării stîngiste Ruth Fischer-Maslov în fruntea Partidului Comunist din Germania.

În aprecierea felului cum a fost aplicată politica de front unic, rezoluția congresului sublinia că această politică reprezintă o mobilizare a muncitorilor la lupta revoluționară, și nu o coborîre a țelurilor comuniste la nivelul oportunistului social-democrat; că această politică nu înseamnă încheierea unei coaliții cu social-democrații, de tipul celei din Saxonia; că, în țările unde social-democrații erau puternici, frontul unic trebuia realizat pe baza „unității de jos, ducîndu-se totodată negocieri și cu conducătorii, iar niciodată exclusiv pe bază de acorduri cu aceștia din urmă“; în cadrul mișcărilor de front unic, partidele comuniste „trebuiau să-și mențină întreaga lor independență și caracterul lor comunist“.

A avut loc și o lungă discuție teoretică în privința semnificației precise a lozincii „guvern muncitoresc-țăranesc“. În această chestiune, rezoluția arăta: „În ultimul timp, elementele oportuniste din Internaționala Comunistă au încercat să

denatureze lozincă guvernului muncitoresc-țăranesc, interpretîndu-l ca un guvern «în cadrul democrației burgheze», ca o alianță politică cu social-democrația. Congresul al V-lea al Internaționalei Comuniste respinge categoric o asemenea interpretare. Pentru Internaționala Comunistă, lozincă guvernului muncitoresc-țăranesc este traducerea în limbajul revoluției, în limbajul maselor a lozincii «dictaturii proletariatului»¹.

În lupta sa pentru unitatea clasei muncitoare, Internaționala Comunistă a făcut la cel de-al V-lea Congres o propunere extrem de importantă privind unificarea mișcării sindicale. Despre numărul de membri de care dispuneau pe atunci cele două organizații, Lozovski spunea: „Internaționala de la Amsterdam grupează între 14.000.000 și 15.000.000 de membri... Noi grupăm între 12.000.000 și 13.000.000“². Ca un prim pas spre unitate, congresul a hotărît că „comuniștii și organizațiile sindicale de sub controlul lor trebuie să propună Internaționalei de la Amsterdam formarea de organe comune de acțiune împotriva reacțiunii burgheze-capitaliste“. Congresul a mai propus ca procesul de unificare să culmineze cu restabilirea unității celor două Internaționale prin „convocarea unui congres internațional de unificare, la care să participe, pe bază de reprezentare proporțională, toate sindicatele afiliate la Internaționala de la Amsterdam și la Profintern“. La acest congres, cele două Internaționale urmau să fuzioneze într-o singură organizație³. Propunerea aceasta avea să aibă repercusiuni foarte importante într-un viitor apropiat.

Congresul al V-lea a acordat mare atenție și activității Internaționalei Comuniste a Tineretului, precum și celei a Secretariatului organizației de femei. O altă organizație de care s-a ocupat congresul a fost Consiliul internațional al țăranilor („Internaționala verde“). Această organizație — o primă încercare de organizare a țăranimii pe plan mondial — fusese înființată la Moscova în toamna anului 1923, cu ocazia unui congres la care participaseră 158 de delegați din 40 de

¹ Loc cit., pag. 27.

² A. Lozovski: „The World Trade Union Movement“, Chicago, 1924, pag. 115.

³ „Fifth Congress of the C. I. (Abridged Report)“, pag. 82.

țări. Noua organizație a dus o susținută activitate printre țărani și a atras atenția partidelor comuniste asupra problemei agrare, dar nu a devenit niciodată o importantă forță politică internațională¹.

„Bolșevizarea“ partidelor comuniste

La Congresul al V-lea, ca și la alte congrese și întruniri ale Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, s-a acordat o deosebită atenție „bolșevizării“ partidelor afiliate, ceea ce însemna dezvoltarea acestor partide pe baza principiilor partidului leninist, „de tip nou“. Printre alte măsuri elementare, aceasta impunea reorganizarea unităților de jos ale partidului pe principiul locului de muncă, activitate sub toate formele în țările nedemocratice, educarea spiritului autocritic, înlăturarea hotărâtă a tuturor greșelilor de stînga și de dreapta, ridicarea sistematică a nivelului ideologic al membrilor de partid, realizarea unei puternice unități în partid și o conducere marxist-leninistă clarvăzătoare, suplă și realistă.

Făurirea unui puternic partid comunist, capabil de a duce în cele din urmă poporul la răsturnarea sistemului capitalist și la construirea socialismului, este o sarcină gigantică. Capitaliștii, care și-au organizat dominația și și-au dezvoltat tehnica guvernării în decurs de secole, sînt și puternici, și abili. A crea o mare organizație revoluționară de masă împotriva lor este cea mai complexă și dificilă problemă din întreaga istorie politică.

Numeroase sînt mișcările care, cumpănite și găsite necorespunzătoare de către muncitori, au eșuat în această misiune. Internaționala a II-a și mai tîrziu neserioasa sa anexă — Internaționala a II^{1/2} —, ca și mișcarea anarhistă premergătoare lor, au avut pretenția de a fi campioanele socialismului, dar aspra experiență a luptei de clasă a dovedit că erau complet incapabile să înlătore capitalismul și să instaureze socialismul. Înfăptuirea acestei misiuni istorice este rezervată partidului comunist, organizat pe baza principiilor fundamentale ale lui Marx și Lenin.

Tot astfel numeroși așa-ziși conducători revoluționari, unii chiar din cadrul partidului comunist, s-au dovedit incapabili să facă față grelelor încercări ale luptei revoluționare. Ei pot merge destul de departe ca atitudine revoluționară, pentru ca apoi să exprime sub forma diferitelor devieri otrăvitoare influențe ideologice și materiale ale sistemului capitalist sub influența căruia fuseseră educați, devenind astfel exponenții unor clase dușmane proletariatului și socialismului. În timpul Congresului al V-lea, partidele comuniste și-au epurat și și-au îmbunătățit sistematic conducerile. Astfel se explică excluderea unor elemente oportuniste de dreapta și sectariste „de stînga“, ca Levi, Brandler, Thalheimer și mai tîrziu Ruth Fischer în Germania; Frossard, Souvarine, Monatte, Rosmer și Loriot în Franța; Lovestone, Gitlow și Lore în Statele Unite; Buonik în Cehoslovacia; Koszewa și Borsky în Polonia; Roy în India și Cen Tu-sui în China. Chiar și Partidul Comunist din Rusia, atît de puternic dezvoltat, începea tocmai cel mai mare proces de epurare din cîte a cunoscut, pornind la curățirea rîndurilor sale de elementele străine, ca Troțki, Buharin, Zinoviev, Kamenev și alții. Formarea unei conduceri leniniste sănătoase era deci una dintre sarcinile centrale, dacă nu chiar cea mai importantă sarcină a bolșevizării, atît de mult subliniată de Congresul al V-lea.

¹ „Internaționala Comunistă“ din iulie-august 1924.

COLABORAREA ÎNTRE CLASE ȘI LUPTA DE CLASĂ (1924—1928)

Cei patru ani care s-au scurs între cel de-al IV-lea și al V-lea Congres al Internaționalei Comuniste au fost o perioadă de stabilizare „parțială, relativă și vremelnică” a capitalismului. În numeroase țări capitaliste, producția crescuse: în Anglia cu 13%, în Statele Unite cu 15%, în Germania cu 25%, în Franța cu 30%, în Belgia cu 35%, în Canada cu 40%.¹ Dar în același timp au crescut și contradicțiile între puterile capitaliste, pregătind terenul pentru cel de-al doilea război mondial. Fascismul se întindea ca o buruiană otrăvitoare din Italia în Polonia, în Balcani, în Germania. Statele Unite, care nu făceau parte din Liga Națiunilor, întreceau cu mult cele mai puternice țări capitaliste.

Bucurându-se de îndreptarea situației capitalismului, Internaționala a II-a se străduia, plină de devotament, să-l repună pe picioare. Când muncitorii din Austria s-au ridicat în 1927 la insurecția armată, social-democrații „austro-marxiști”, socotiți „de stînga”, au urmat tradiția lui Noske și au ajutat armata la reprimarea lor. Socialiștii erau și cei mai zeloși partizani ai Ligii Națiunilor, fiecare partid sprijinind în această organizație revendicările proprii sale burgheziei. Ei erau pentru „executarea” tratatului de la Versailles și în toată această perioadă făceau tot ce puteau pentru a menține scindarea mișcării muncitorești. Social-democrații s-au alăturat și încercării capitaliste de a sugruma Uniunea Sovietică, preluând conducerea propagandei antisovietice. Conducătorul lor teoretic, bătrînul renegat Kautsky, sprijinea boi-

¹ R. Palme Dutt: „World Politics, 1918—1936”, New York, 1936, pag. 27.

cotul antisovietic, instiga la rebeliune internă și se pronunța pentru o intervenție capitalistă străină¹.

Partidul laburist englez era acum partidul conducător al Internaționalei socialiste și muncitorești și al Internaționalei de la Amsterdam, partidul german jucînd un rol secundar. Această situație oglindea schimbările care s-au produs în raportul de forțe dintre puterile capitaliste după primul război mondial și s-a menținut pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial. Conform normelor burghezo-social-democrate, Federația americană a muncii ar fi fost îndreptățită să dețină o poziție de conducere în Federația Sindicală Internațională, dar, considerînd această organizație ca „prea radicală”, A.F.L. o părăsise în 1920. Ca și capitaliștii americani, conducerea Federației americane a muncii a preferat să-și păstreze libertatea de acțiune prin așa-numitul izolaționism.

Raționalizarea industriei

În perioada postbelică, capitaliștii, în frunte cu cei americani, s-au lansat într-o intensă cursă de accelerare a producției industriale. Această campanie — „raționalizarea” industriei — se baza pe metode de producție în masă și includea o nouă tehnică industrială, noi mașini, intensificarea colaborării între clase și semănarea de noi iluzii în rîndurile muncitorilor. Capitaliștii pretindeau că, dacă muncitorii se vor uni cu patronii pentru a mări producția, nivelul lor de trai se va îmbunătăți automat, ziua de muncă se va scurta și va dispărea șomajul de masă. Va rezulta o linie ascendentă generală de prosperitate socială și nu vor mai exista crize economice. Muncitorii își vor putea economisi o parte din salariile lor sporite și, în cele din urmă, vor deveni proprietarii întreprinderilor industriale. Era „noul capitalism” american al perioadei de avînt din deceniul al 3-lea, cînd cîcă „Ford învinsese pe Marx”.

Birocrații din Federația americană a muncii, cu mentalitatea lor capitalistă, au acceptat integral acest program, ca de altfel și conducătorii partidului socialist. Sindicatele au angajat ingineri specializați în accelerarea producției și au

¹ J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 250—251.

Început să se ocupe de afaceri, înființând numeroase bănci muncitorești. Ei au adoptat o nouă doctrină — „strategia superioară a muncii” — prin care grevele erau condamnate ca învechite, iar sporirea producției proslăvită ca rezolvare a tuturor problemelor care frământau pe muncitori. Ei și-au intensificat politica de excludere a comunistilor și a altora care îndrăzneau să obiecteze împotriva noii intensificări a colaborării între clase. Iar în timp ce producția creștea și profiturile capitaliștilor se urcau vertiginos, salariile muncitorilor și condițiile lor de muncă se înrăutățeau, syndicatele pierdeau membri, iar combativitatea mișcării muncitorești americane cobora la cel mai scăzut nivel din istoria sa¹.

Social-democrații europeni, care, ca și frații lor americani, primeau orientarea lor programatică de la capitaliști, împărtășeau entuziasmul acestora pentru „noul” capitalism american. Henry Ford devenise noul dumnezeu politic. Sistemul său soluționa toate problemele: ale capitaliștilor, ale muncitorilor, ale consumatorilor. Din 1905 pînă în 1923 el își sporise producția anuală de automobile de la 18.664 la 2.200.682 și ridicase salariul muncitorilor de la 2 la 6 dolari pe zi. Capitalul său crescuse de la 100.000 de dolari în 1905 la 240.000.000 de dolari în 1923. În același timp prețul automobilelor scăzuse de la 950 de dolari la 240 de dolari². Era un adevărat miracol industrial, dar admiratorii săi social-democrații nu țineau de loc seama de condițiile speciale ale conjuncturii monopoliste pe baza cărora se obținuseră aceste rezultate.

Social-democrații englezi, germani, francezi, belgieni etc. se întreceau cu cei americani în graba de a se uni cu patronii în vederea intensificării muncii. Mai teoreticieni decît conducătorii sindicali americani, social-democrații europeni își camuflau trădarea printr-o frazeologie aparent marxistă. Strobel, redactorul-șef al ziarului berlinez „Vorwärts”, vedea „problema socială rezolvată în cadrul capitalismului”³, iar Hilferding, cunoscutul teoretician social-democrat, a declarat în 1927 la Congresul partidului de la Kiel, că „sîntem în perioada unui capitalism care în linii generale a depășit era

¹ Robert W. Dunn: „The Americanization of Labor”, New York, 1927.

² K. T. Sward: „The Legend of Henry Ford”, New York, 1948.

³ Jacob Walcher: „Ford oder Marx”, Berlin, 1925.

liberei concurențe și jugul legilor oarbe ale pieței și ne apropiem de o organizare capitalistă a economiei..., de o economie organizată”¹.

Prin acest oportunism grosolan, social-democrații au modernizat revizionismul lui Bernstein, a cărui esență era afirmația că, treptat, capitalismul se transformă în socialism. După cum se exprima Lenz, „controlul tot mai mare exercitat de stat asupra condițiilor de muncă, tendința generală spre capitalismul de stat și transformarea sindicatelor în organizații auxiliare ale statului capitalist, în organe executive ale societății capitaliste, erau glorificate de teoreticienii reformismului ca democrație economică și ca o apropiere de socialism”².

Internaționala Comunistă și partidele comuniste au luptat activ împotriva cursei raționalizării care lovea în salariile și condițiile de muncă ale muncitorilor și în syndicate. Este semnificativ că Mișcarea minoritară națională din Anglia proclama în 1928: „Declarăm că principala problemă a clasei muncitoare este lupta împotriva raționalizării”³. Dar social-democrații au persistat în stupiditatea teoriilor lor economice și în ameteala lor politică, cauzate de escrocheria raționalizării, pînă ce toate aceste ineptii au fost aruncate la lada de gunoi a istoriei de marea criză economică începută în octombrie 1929.

Greva generală din Anglia

Că social-democrații nu au reușit cu otrava lor ideologică a raționalizării să paralizeze complet combativitatea muncitorilor, a dovedit-o marea număr de greve importante care au avut loc, în diferite țări, în perioada dintre Congreșele al V-lea și al VI-lea ale Internaționalii Comuniste. Cea mai însemnată a fost marea grevă generală din Anglia din mai 1926, la care au participat 5.000.000 de muncitori. Un rol de seamă l-a jucat în această grevă puternica mișcare minoritară progresistă de stînga.

¹ R. Palme Dutt: „World Politics”, pag. 67.

² J. Lenz: „The Rise and Fall of the Second International”, pag. 254.

³ „What is Rationalization?”, Londra, 1928, pag. 65.

Revenindu-și repede după înfrângerea provocată de trădarea „Triplei Alianțe“ din 1921, muncitorii britanici au început ofensiva împotriva salariilor intolerabil de scăzute și a șomajului în masă. Un indiciu al spiritului care domnea în rândurile lor era alegerea fruntașului de stînga A. J. Cook ca președinte al Federației minerilor englezi, căruia i-a urmat, cîțiva ani mai tîrziu, comunistul Arthur Horner.

O manifestare importantă a noului spirit de combativitate care domnea printre muncitorii englezi a fost răspunsul dat de Consiliul sindicatelor la propunerea de restabilire a unității sindicale mondiale făcută de Profintern și de Congresul al V-lea al Internaționalei Comuniste. Cu toate că Federația Sindicală Internațională votase împotriva acestei propuneri, Consiliul sindicatelor britanice s-a întîlnit la Londra, în aprilie 1925, cu reprezentanți ai sindicatelor ruse și a încheiat cu ei un acord de colaborare. Astfel luă naștere Comitetul anglo-rus, care începu să se orienteze spre o unificare generală a mișcării muncitorești internaționale. A. A. Purcell reprezenta sindicatele britanice, iar M. Tomski cele ruse¹.

Între timp, guvernului laburist al lui MacDonald îi succedase în 1924 un guvern conservator și minerii englezi se pregăteau de grevă. În aprilie 1926 situația minerilor ajunsese critică. Sub presiunea spiritului combativ tot mai puternic al muncitorilor, Consiliul general al Congresului sindicatelor britanice a hotărît să sprijine o grevă generală a minerilor. Această grevă, una dintre cele mai mari din istoria mișcării muncitorești, începu la 4 mai 1926.

Clasa muncitoare engleză a sprijinit cu entuziasm mișcarea greviștă, iar din Europa și din America seseau numeroase promisiuni de susținere. Pînă a veni în ajutorul greviștilor englezi, sindicatele ruse au cerut tuturor muncitorilor din Uniunea Sovietică să verse un sfert din salariul lor pe o zi și au trimis greviștilor 5.750.000 de dolari, sau aproximativ de două ori mai mult decît suma cu care contribuise întreaga organizație de la Amsterdam. În Anglia, unde viața economică era paralizată în întregul ei, situația devenise foarte încordată. Internaționala Comunistă a declarat că „greva ge-

¹ Lewis L. Lorwin: „Labor and Internationalism“, pag. 315.

nerală a pus în fața proletariatului englez problema puterii“¹. Era însă evident că liderii social-democrați englezi nu doreau această luptă de importanță vitală, fiind slugi mult prea credincioase ale capitalismului. Pugh (președintele Consiliului sindicatelor), Citrine (secretarul general), J. F. Thomas (din partea muncitorilor feroviari) și E. Bevin (din partea muncitorilor din transporturi) conduceau lupta cu unicul scop de a o sugruma. Social-democrații europeni aveau la activul lor prea multă experiență în zdrobirea revoluțiilor din Germania, Ungaria și din alte țări, pentru a eșua în zdrobirea mării greve generale din Anglia.

Denunțînd greva ca un atac împotriva societății engleze, guvernul Baldwin a recurs la metode desperate pentru a o înfrînge, folosind în largă măsură trupe și spărgători de grevă, fără a putea însă distruge solidaritatea clasei muncitoare. Pentru a se obține acest rezultat a fost necesară trădarea falșilor conducători ai muncitorimii. Aceștia nu au depus nici un efort real pentru a organiza greva, pentru a înființa peste tot pichete de greviști, pentru a avea grijă ca masele muncitoare să fie aprovizionate cu cele necesare etc. Ei nu aveau decît o singură dorință : să scape cît mai repede de grevă. La 12 mai ea a fost brusc suspendată pe baza unor vagi promisiuni date de primul-ministru Baldwin că se vor continua negocierile în chestiunile rămase nerezolvate. „Timp de 24 de ore după ce se anunțase la radio încetarea grevei — spune Cook —, în rândurile sindicatelor a domnit o confuzie de nedescris“².

Această tragică trădare a avut consecințe dezastruoase pentru muncitori. Ea a slăbit considerabil întreaga mișcare muncitorească engleză, iar patronii s-au folosit de victoria lor pentru a impune prin parlament, în 1927, legea conflictelor de muncă, care limita mult drepturile și funcțiile sindicatelor. Conducătorii Congresului sindicatelor, răspunzători de dezastru, s-au simțit jigniți cînd sindicatele ruse i-au criticat și, ca urmare, au dizolvat Comitetul anglo-rus.

¹ William H. Cook: „The General Strike“, pag. 435.

² „Fifteen Years of the Communist International“, New York, 1934.

Lupte revoluționare în China

În perioada dintre cele două congrese s-au desfășurat în China lupte și mai puternice. După cum s-a arătat în capitolele precedente, Marx și Lenin prevăzuseră vaste mișcări revoluționare în China, India și în alte țări coloniale și semicoloniale ale Orientului. Lenin a fost marele teoretician al unității de interese între revoluțiile coloniale și cele ale muncitorilor din țările imperialiste. Congresul al V-lea a considerat chiar posibil ca în viitorul imediat pasul următor pe calea revoluției mondiale să se facă nu în Europa, ci în Asia.

Aceste previziuni marxiste au fost confirmate de marile lupte din China din 1924—1927, care au constituit primele etape ale uriașei revoluții chineze. Gomindanul, organizația întemeiată de Sun Iat-sen (1867—1925) cu puțin înainte de revoluția din 1911, a invitat în 1924 pe comuniști să se înscrie individual în organizație, ceea ce aceștia au și făcut. Gomindanul a cerut să fie primit membru în Internaționala Comunistă, însă, nefiind o organizație comunistă, cererea a fost respinsă. Sun Iat-sen a fost un mare admirator al politicii lui Lenin și a Rusiei Sovietice. Pe patul de moarte, el a trimis următorul mesaj telegrafic guvernului sovietic: „Îmi exprim speranța că nu mai e departe ziua când Uniunea Sovietică va saluta într-o Chină liberă și puternică pe prietena și aliata sa și când cele două state vor păși mână în mână ca aliata în marea luptă pentru emanciparea lumii“¹.

Gomindanul întărit a obținut mari succese. La începutul anului 1924 el nu stăpânea, ca guvern republican, decât orașul Canton și împrejurimile lui; cu sprijinul activ al micului, dar vigurosului partid comunist, el atrase însă în scurt timp uriașe mase de muncitori și țărani, repurtă victorii însemnate și-și extinse sfera de dominație. Mari greve cu caracter de insurecție îndreptate împotriva japonezilor și a altor asupritori au zguduit în 1925—1926 Șanhai, Canton, Honcong, Pechin și numeroase alte orașe. Partidul comunist a crescut de la 984 de membri în 1925 la 57.900 în 1926, U.T.C. număra 35.000 de membri, în sindicate erau înscriși 2.800.000

¹ Citat în lucrarea lui J. H. Dolsen: „The Awakening of China“, Chicago, 1926, pag. 162.

de oameni, iar numărul țăranilor organizați se ridica la 9.500.000¹.

În Gomindan, partizanii lui Sun Iat-sen reprezentau burghezia și mica burghezie, iar partidul comunist pe muncitori și pe țărani. Această alianță corespundea principiilor strategice formulate de Lenin. Acesta spunea: „Internaționala Comunistă trebuie să fie în alianță vremelnică cu democrația burgheză din colonii și din țările înapoiate, fără să se contopească însă cu ea și păstrând neapărat independența mișcării proletare...“² Conducătorii comuniști chinezi au nesocotit însă aceste indicații fundamentale. Ei nu au reușit să mențină unitatea partidului și să țină în mână masele sindicale și țărănești din Gomindan. Comuniștii chinezi erau contaminați de iluzia tipic menșevică că nu muncitorii, ci capitaliștii trebuie să dețină conducerea în revoluția burgheză din China. Pe atunci șeful partidului era Cen Tu-siu, iar Mao Tze-dun era un conducător în ascensiune. Reprezentantul Internaționalei Comuniste era rusul Mihail Borodin.

Apoi a venit marea catastrofă. Alarmată de puternicele mișcări de masă ale muncitorilor și țăranilor și simțindu-se destul de tare pentru a se lipsi de colaborarea comuniștilor, burghezia, pînă atunci relativ revoluționară, se întoarse împotriva revoluției. Sun Iat-sen murise în 1925 și aparatul Gomindanului încăpuse pe mîna cumnatului său Cian Kai-și, comandant al armatei și partizan al aripii de dreapta. Cian Kai-și a lovit în partidul comunist întîi fără succes în martie 1926, iar apoi cu rezultate dezastruoase în aprilie 1927. Mii de comuniști au fost măcelăriți, mulți din ei după torturi bestiale medievale. O asemenea lovitură contrarevoluționară era în fond ceea ce realizase burghezia în Turcia sub conducerea lui Kemal și ceea ce încercase, fără succes, să facă și în Rusia pe timpul lui Kerenski.

Partidul comunist a luptat cu înverșunare, dar dezastrul se produsese. În septembrie 1927 Cen Tu-siu a fost demis din funcția de secretar al partidului ca oportunist, în locul său

¹ Hu Ciao-Mu: „Treizeci de ani de existență a Partidului Comunist Chinez“, Pechin, 1952, pag. 14.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 132.

fiind ales Ciu Ciu-pai¹. În octombrie au fost înființate la Cuantun primele Soviete, dar fără succes. În decembrie muncitorii din marele oraș Canton au organizat un Soviet, care după trei zile a fost răsturnat printr-un masacru general, Cian Kai-și întrecându-se pe sine prin îngrozitoarele torturi la care au fost/supuși muncitorii. În urma activității sângeroase a reacțiunii, revoluția chineză a fost împinsă mult înapoi. Întorcând armele împotriva muncitorilor și țăranilor, Cian Kai-și și Gomindanul au încheiat un acord contrarevoluționar cu moșierii feudali și cu imperialiștii străini.

Lupta împotriva opoziției lui Troțki, Zinoviev și Buharin

Mai importantă încă decât greva generală din Anglia, decât insurecția din Austria sau luptele revoluționare din China a fost, în perioada dintre Congresele al V-lea și al VI-lea ale Internaționalei Comuniste, lupta care s-a desfășurat în Rusia împotriva periculoasei mișcări opoziționiste condusă de Lev Troțki². Această luptă nu a pus în joc numai soarta revoluției ruse, dar și aceea a mișcării comuniste internaționale. Victoria forțelor troțkiste ar fi însemnat un succes hotărâtor al reacțiunii mondiale.

Troțki, al cărui întreg trecut ni-l arată ca pe un radical mic-burghez șovăielnic și care nu se alăturase bolșevicilor decât în 1917, era un fracționist și oportunist înveterat. Chiar după ce aderase la partid, el și-a continuat în numeroase probleme opoziția față de Lenin. În timp ce Lenin era bolnav pe moarte, Troțki a încercat, în toamna anului 1923, să pună mâna pe conducerea partidului comunist. Unind în jurul său cele câteva mici grupulețe opoziționiste existente în partid, el publică un program opoziționist, intitulat „Declarația celor 46”. În esență, acest program acuza conducerea partidului de birocratie crasă, instiga tineretul împotriva partidului, afirma că nep-ul însemna o retragere totală, cerea

¹ Conrad Brand, Benjamin Schwartz, John K. Fairbank: „A Documentary History of Chinese Communism”, Cambridge, 1952, pag. 77—123.

² „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 362—408.

libertate pentru organizarea de grupuri fracționiste, acuza partidul de înfrângerea revoluțiilor din Germania și din Ungaria, atribuia numeroasele dificultăți economice proastei conduceri de către partid și declara că Revoluția rusă se găsește într-o stare de „degenerare termidoriană”.

Sarcina de a conduce lupta partidului împotriva acestei opoziții distructive i-a revenit lui Stalin. Iosif Stalin (Djugașvili, 1879—1953) s-a născut în Gruzia din părinți săraci. El a studiat o vreme la un seminar teologic, pe care l-a părăsit însă după scurt timp pentru activitate revoluționară. A fost timp îndelungat un colaborator apropiat al lui Lenin și a devenit un remarcabil teoretician în problema națională. Arestat în repetate rânduri, a trăit ca deportat în Siberia din 1913 până în 1917, când a fost eliberat de Revoluție. În aprilie 1922 a fost ales secretar general al partidului comunist.

Profund teoretician marxist și luptător intransigent, Stalin a zdrobit din punct de vedere ideologic opoziția troțkistă, și la Conferința a XIII-a a partidului, ținută în ianuarie 1924, opoziția a fost condamnată, cu o majoritate covârșitoare, ca „deviere mic-burgheză de la marxism”. În timpul acestei lupte, Stalin a scris cunoscuta sa operă „Bazele leninismului”, care a jucat un rol important în dispută. Învins, Troțki s-a obligat în mod ipocrit să se supună hotărârii partidului, începând însă imediat să-și calce angajamentul.

Deoarece valul revoluționar în Europa descreștea, partidul a fost pus curînd după aceea în fața problemei fundamentale de a-și preciza perspectivele de viitor. La începutul anului 1925, Stalin s-a achitat cu succes de această importantă sarcină teoretică. El declară — și Comitetul Central îl sprijini — că Rusia Sovietică dispune de toate condițiile necesare pentru construirea socialismului. Lenin arătase anterior că în caz de nevoie există posibilitatea de a se construi socialismul într-o singură țară — Rusia. Formularea lui Stalin era o îndrăzneată părăsire a părerii general admise printre marxiști că pentru a face posibilă construirea socialismului ar fi necesar ca muncitorii să cucerească puterea politică simultan în mai multe țări.

Declarația de importanță principială a lui Stalin a fost imediat întâmpinată cu atacuri violente din partea aventurierului Troțki, care formulă ceea ce el denumea teoria „revoluției permanente”. Troțki nega categoric posibilitatea de

a se construi socialismul numai în Rusia. În schimb propunea intensificarea luptei revoluționare în interiorul și în afara țării, ceea ce, în fond, ar fi însemnat în interior război civil împotriva țărănimii (de toate categoriile), iar în afară război împotriva guvernelor burgheze. Această dispută istorică punea în joc soarta Revoluției ruse. Stalin reuși să convingă partidul că linia lui Troțki însemna prăbușirea guvernului sovietic și sfârșitul Revoluției. Rezultatul a fost că în aprilie 1925, la Conferința a XIV-a a partidului, politica lui Troțki a fost respinsă și cea pe care o apăra Stalin aprobată cu o majoritate covârșitoare. Troțki a acceptat din nou să se supună hotărârii partidului, dar nu s-a ținut de cuvânt.

În timpul acesta, Zinoviev și Kamenev, care în trecut dăduseră și ei adesea dovadă de lipsă de fermitate politică, au înjghebat „noua opoziție”. Programul lor era în esență similar cu cel al lui Troțki. Și ei au fost complet înfrinți în decembrie 1925 la Congresul al XIV-lea al partidului. Ca și Troțki și partizanii săi, Zinoviev și Kamenev au promis cu fățarnicie să aplice linia partidului, dar în practică nu au făcut-o.

Ceea ce era inevitabil s-a produs în vara anului 1926, când grupurile lui Troțki și Zinoviev au format un singur bloc și au reluat lupta împotriva Comitetului Central. Programul troțkist fu reafirmat și opoziția reluă refrenul: „Nu se poate construi socialismul într-o singură țară”. Linia promovată de Stalin era denunțată ca șovinism naționalist și ca o totală abandonare a teoriei revoluției mondiale. Troțki și Zinoviev acuzau conducerea partidului de trădare flagrantă a revoluției chineze și a grevei generale din Anglia și se opuneau programului economic al partidului. Grupul Troțki-Zinoviev a organizat fracțiuni în toată țara, a organizat o tipografie clandestină și era, în fond, hotărât să înființeze un nou partid.

În octombrie 1927, două luni înainte de Congresul al XV-lea, începu o discuție generală în partid, după ce opoziția încălcase recente angajamente de a înceta activitatea fracționistă. Rezultatul acestei discuții a fost totala înfrângere a blocului Troțki-Zinoviev, cu 724.000 voturi contra 4.000. Fără a ține însă seama de acest lucru, fracționiștii au organizat la 7 noiembrie o demonstrație de stradă împotriva partidului. Aceste acțiuni de spargere a unității partidului au avut drept consecință că de la 14 noiembrie au fost excluși

din partid Troțki, Zinoviev, Kamenev, Radek, Peatakov, Smilga, Safarov și încă aproximativ 100, din care cei mai mulți au fost însă ulterior reprimiți în urma promisiunii lor de a respecta pe viitor disciplina de partid.

Între timp, grupul de dreapta Buharin-Rîkov-Tomski, care dezaproba atât acțiunea energetică dusă de partid împotriva chiaburilor cât și industrializarea accelerată, începu și el o opoziție activă pe baza unei variante de dreapta a dogmei opoziționiste generale că socialismul nu poate fi construit într-o singură țară. Buharin, conducătorul grupului, era și el un vechi oportunist. Grupul milita pentru încetinirea campaniei de colectivizare a agriculturii și a ritmului de industrializare, pentru desființarea monopolului comerțului exterior și atenuarea altor măsuri necesare construirii socialismului. La data întrunirii Congresului al VI-lea al Internaționalei Comuniste, această periculoasă opoziție de dreapta își desfășura intens activitatea.

Gravele lupte fracționiste din Uniunea Sovietică — bastionul socialismului mondial — au avut, desigur, puternice repercusiuni asupra tuturor partidelor afiliate Internaționalei Comuniste. Oriunde existau în diferite partide grupări stângiste sau de dreapta, ele reflectau linia grupărilor corespunzătoare din Rusia. Totuși, partidele ca atare au sprijinit aproape fără excepție politica bolșevică a Comitetului Central. Congresul al VI-lea al Internaționalei Comuniste a condamnat categoric grupurile opoziționiste ruse și a respins apelul făcut de Troțki la congres împotriva excluderii sale din Partidul Comunist (b) al U.R.S.S.

Acest lung șir de lupte interne din sânul Partidului Comunist (b) al U.R.S.S. reflectau, în măsura în care priveau partidul și masele, extrema complexitate și uriașele dificultăți pe care, în condițiile date, le întâmpina construirea socialismului în Rusia. Fruntașii opoziției exprimau clar interesele și starea de spirit desperată a claselor burgheze în agonie: capitaliști, moșieri și mica burghezie.

PROGRAMUL
 INTERNAȚIONALEI COMUNISTE
 CONGRESUL AL VI-LEA (1928)

La Congresul al VI-lea al Internaționalei Comuniste, ținut la Moscova între 15 iulie și 1 septembrie 1928, Internaționala Comunistă a adoptat primul său program amănunțit. Principalele documente adoptate la cele cinci congrese anterioare nu erau decât fragmente ale unui program general. Programul adoptat de Congresul al VI-lea a fost de fapt primul document de acest fel de la Manifestul constitutiv scris de Marx și adoptat de Internaționala I în 1864. Internaționala a II-a, ale cărei partide componente erau în veșnică ceartă pentru interese naționale burgheze contradictorii, nu a fost niciodată, în decursul întregii sale istorii, în stare să se pună de acord asupra unui program general al mișcării muncitorești mondiale.

Programul Internaționalei Comuniste

Programul Internaționalei Comuniste, bazat pe operele fundamentale ale lui Marx, Engels și Lenin, era expresia unui secol de experiență a mișcării muncitorești. Indică drumul spre socialism, programul schița legile dinamice ale dezvoltării capitaliste și expunea istoria capitalismului de la prima sa etapă, a liberei concurențe, pînă la era capitalismului monopolist și financiar, pînă la imperialism. El analiza creșterea statului multinațional, monstruoasa expansiune a militarismului și rolul statului ca armă a capitaliștilor exploatare împotriva clasei muncitoare.

„Dezvoltarea capitalismului, în special în epoca imperialistă a dezvoltării sale, reproduce contradicțiile fundamentale pe o scară tot mai mare. Concurența între micii capitaliști încetează numai pentru a face loc concurenței între marii

capitaliști ; cînd concurența între marii capitaliști se atenuază, ea izbucnește între uriașele uniuni ale magnaților capitaliști și ale guvernelor lor ; crizele locale și naționale se transformă în crize care afectează un număr de țări și apoi în crize mondiale ; războaiele locale cedează locul războaielor între coaliții de state și războaielor mondiale ; luptele de clasă se transformă din acțiuni izolate ale unor grupe separate de muncitori în conflicte pe scară națională și apoi în lupta internațională a proletariatului mondial împotriva burgheziei din lumea întreagă. În cele din urmă, două forțe revoluționare principale se organizează împotriva puterii organizate a capitalului financiar : pe de o parte *muncitorii din țările capitaliste*, pe de altă parte victimele agresiunii capitalului străin, *masele de oameni din colonii*, care pășesc sub conducerea mișcării proletare revoluționare internaționale“¹.

Procesul revoluționar are tendința de a fi vremelnic încetinit datorită posibilității pe care o au capitaliștii de a corupe — material și ideologic — păturile superioare, calificate, ale clasei muncitoare. Social-democrația contrarevoluționară, care se bazează pe această aristocrație muncitorească, devine astfel o frînă. „În momentul de față, principala funcție a social-democrației este de a sparge unitatea de luptă a proletariatului în războiul pe care acesta îl duce împotriva imperialismului. Scindînd și spărgînd frontul unic al luptei proletare împotriva capitalului, social-democrația este principalul sprijin al imperialismului în rîndurile clasei muncitoare. Social-democrația internațională de toate nuanțele, Internaționala a II-a și filiala sa sindicală, Federația Sindicală de la Amsterdam, au devenit astfel ultima rezervă a societății burgheze și cel mai de nădejde reazem al ei“².

„Imperialismul a dezvoltat enorm forțele de producție ale capitalismului mondial. El a desăvîrșit pregătirea tuturor premiselor materiale pentru organizarea socialistă a societății. Prin războaiele sale, el a demonstrat că forțele de producție ale economiei mondiale, care au depășit granițele înguste ale statelor imperialiste, cer organizarea economică pe scară mondială sau internațională. Imperialismul încearcă să înlăture această contradicție, creîndu-și prin foc și sabie drum către un

¹ „Program of the Communist International“, New York, 1936, pag. 15.

² Loc. cit., pag. 22.

unic trust mondial capitalist de stat, care urmează să organizeze întreaga economie mondială. Această utopie sîngeroasă este ridicată în slavă de ideologii social-democrați ca metodă pașnică a noului capitalism «organizat». În realitate această utopie întîmpină asemenea obstacole obiective de netrecut, încît capitalismul trebuie să se prăbușească inevitabil sub greutatea propriilor sale contradicții. Legea dezvoltării inegale a capitalismului, care se accentuează în era imperialismului, face imposibile combinații internaționale ferme și durabile ale puterilor imperialiste. Pe de altă parte, războaiele imperialiste care se transformă în războaiele mondiale — prin care legea centralizării capitalului tinde să atingă limitele ei maxime, un trust mondial unic — sînt însoțite de atîtea distrugerii și de atîtea poveri pe umerii clasei muncitoare și ai milioanele de proletari și țărani din colonii, încît capitalismul trebuie să piară inevitabil sub loviturile revoluției proletare, cu mult înainte de a-și atinge acest țel¹.

Acumularea tuturor acestor dificultăți și lupte a dus la o criză generală tot mai intensă a sistemului capitalist mondial. Această criză generală a început să se maturizeze o dată cu primul război mondial și cu Revoluția rusă. De atunci ea s-a manifestat printr-un lung șir de puternice prăbușiri economice, de greve uriașe și de frămîntări revoluționare în întreaga lume capitalistă și colonială. În încercarea ei de a stăvili acest val revoluționar în creștere, burghezia reacționară recurge la arme noi șiperate, printre care principala este fascismul. „În funcție de schimbările care se produc în situația politică, burghezia recurge fie la metoda fascismului, fie la metoda coaliției cu social-democrația; totodată social-democrația are adesea un rol fascist în perioada cînd situația devine critică pentru capitalism²”.

Sub greutatea contradicțiilor sale tot mai adînci, capitalismul e amenințat de revoluție și de inevitabila sa prăbușire. „Sistemul imperialismului mondial și împreună cu el stabilizarea parțială a capitalismului sînt subminate de diferite cauze. Prima cauză sînt contradicțiile dintre statele imperialiste, a doua — lupta tot mai puternică a uriașelor mase de oameni din țările coloniale, a treia e acțiunea proletariatului revoluționar din

¹ Loc cit., pag. 16.

² Loc. cit., pag. 24.

țările imperialiste și, în sfîrșit, a patra e rolul conducător pe care-l are dictatura proletariatului din U.R.S.S. în mișcarea revoluționară mondială. Revoluția internațională este în plină desfășurare. Împotriva acestei revoluții, imperialismul își adună forțele. Expediții împotriva coloniilor, un nou război mondial sau o campanie împotriva U.R.S.S. sînt chestiuni care ocupă acum un loc de frunte în politica imperialismului. Acest lucru trebuie să ducă la descătușarea tuturor forțelor revoluției internaționale și la prăbușirea inevitabilă a imperialismului¹.

„Țelul final al Internaționalei Comuniste este înlocuirea economiei capitaliste mondiale printr-un sistem mondial al comunismului... Orînduirea comunistă va lichida împărțirea societății în clase... După desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și transformarea lor în proprietate socială, sistemul mondial al comunismului va înlocui forțele spontane ale pieții mondiale și ale concurenței, precum și procesele oarbe ale producției sociale printr-o producție conștient organizată și planificată în vederea satisfacerii necesităților sociale în rapidă creștere... Cultura va deveni un bun al tuturor și ideologiile de clasă ale trecutului vor ceda locul filozofiei materialiste științifice². Programul explică în amănunțime crearea bazelor acestui nou tip de orînduire socială în Uniunea Sovietică.

Între capitalism și comunism se află o perioadă de tranziție; este perioada dictaturii proletariatului, a construirii socialismului, în care timp rămașițele vechii societăți sînt înlăturate și se făuresc bazele comunismului. Cucerirea puterii politice de către muncitori nu poate fi realizată „decît prin răsturnarea statului capitalist” și prin „înlocuirea lui cu organe noi ale puterii proletare, care să servească în primul rînd ca instrument de reprimare a exploatorilor. Cea mai indicată formă a statului proletar este Statul sovietic, un nou tip de stat care se deosebește principial de statul burghez nu numai prin conținutul său de clasă, dar și prin structura sa internă... Statul sovietic este dictatura proletariatului, dominația unei singure clase: proletariatul. Spre deosebire de democrația burgheză, democrația proletară admite pe față

¹ Loc. cit., pag. 28.

² Loc. cit., pag. 30—31.

caracterul ei de clasă și tinde în mod mărturisit la reprimarea exploataților în interesul majorității populației... Democrația burgheză, cu egalitatea ei formală a tuturor cetățenilor în fața legii, se bazează în realitate pe o flagrantă inegalitate materială și economică a claselor... Lipsind pe exploatați și pe dușmanii poporului de drepturi politice, Statul sovietic înlătură, pentru prima oară, orice inegalitate a cetățenilor care sub regimurile exploatare se bazează pe deosebiri de sex, religie și naționalitate¹.

În privința luptei de clasă, programul își baza strategia și tactica sa, printre altele, pe hotărîrea revoluționară a maselor. În perioadele de avînt revoluționar, partidul lansează lozinci de luptă cerînd Soviets, controlul muncitorilor asupra industriei, dezarmarea burgheziei, înarmarea muncitorilor etc., iar „cînd valul revoluționar nu e în creștere, partidele comuniste trebuie să lanseze lozinci și revendicări parțiale care să corespundă nevoilor de zi de zi ale oamenilor muncii și să îmbine aceste revendicări cu obiectivele fundamentale ale Internaționalei Comuniste“.

În afară de program, congresul a mai adoptat și „Statutul și Regulamentul Internaționalei Comuniste“. Internaționala Comunistă a acționat ca îndrumător și conducător al mișcării revoluționare mondiale. Evitînd dogmatismul politic și metodele autoritare de control organizatoric, ea a atins un înalt grad de unitate și acțiune de luptă, bazîndu-se pe un larg program internațional marxist-leninist, pe autocritică profundă, pe disciplină revoluționară, pe o politică realistă a partidelor din diferitele țări și pe un devotament nețărmurit față de revoluția proletară.

Datorită unității sale ideologice și organizatorice, Internaționala Comunistă și partidele afiliate ei au putut organiza campanii și lupte pe plan mondial, ceea ce era o imposibilitate absolută pentru Internaționala a II-a, sfîșiată de tot felul de divergențe naționale. Rezoluțiile Internaționalei Comuniste au căpătat viață în mari lupte internaționale împotriva șomajului și în apărarea lui Sacco și Vanzetti și a lui Tom Mooney, în sărbătorirea anuală a Zilei Internaționale a Fe-

¹ Loc. cit., pag. 37—39.

meii, a Zilei Internaționale a Tineretului, a zilei de 1 Mai, în lupta contra fascismului, în sprijinul U.R.S.S. și a revoluției chineze etc. Internaționala Comunistă a devenit astfel o puternică forță politică mondială.

Previziunile politice ale Internaționalei Comuniste

Analizînd perspectivele viitorului apropiat, Congresul al VI-lea a împărțit anii postbelici în trei perioade principale. Rezoluția politică arată: „Prima perioadă a fost o perioadă de criză extrem de acută a sistemului capitalist și de acțiune revoluționară directă din partea proletariatului. Această perioadă a atins apogeul dezvoltării sale în 1921 și a culminat, pe de o parte, cu victoria U.R.S.S. asupra forțelor intervenției străine și ale contrarevoluției interne, cu consolidarea Internaționalei Comuniste. Pe de altă parte, ea s-a încheiat cu un șir de înfrîngeri serioase ale proletariatului din Europa apuseană și cu începuturile ofensivei generale a capitalismului. Ultima verigă în lanțul evenimentelor a fost înfrîngerea proletariatului german în 1923.

Această înfrîngere a marcat începutul celei *de-a doua* perioade, a perioadei de stabilizare relativă și parțială a sistemului capitalist, de «refacere» a economiei capitaliste, de desfășurare și extindere a ofensivei capitaliste și de continuare a luptelor defensive duse de armata proletară, slăbită de pe urma gravelor înfrîngeri suferite. Pe de altă parte, această perioadă a fost o perioadă de refacere rapidă a U.R.S.S., de succese importante în construirea socialismului și totodată de creștere a influenței politice a partidelor comuniste asupra maselor largi ale proletariatului.

În sfîrșit veni *a treia* perioadă, care în principal este perioada în care economia capitalistă depășește nivelul antebelic și în care, aproape în același timp, economia U.R.S.S. depășește de asemenea nivelul antebelic (începutul așa-numitei «perioade de reconstrucție» și de dezvoltare a economiei pe baza tehnicii noi). Pentru sistemul capitalist este o perioadă de dezvoltare rapidă a tehnicii și de creștere accelerată a cartelurilor și trusturilor, o perioadă în care pot fi observate tendințe de dezvoltare în direcția capitalismului de stat. În același timp este o perioadă de puternică agravare a contra-

dicțiilor capitalismului mondial, care se manifestă în forme determinate de întregul proces precedent al crizei capitalismului (îngustarea piețelor de desfacere, existența U.R.S.S., mișcările din colonii, creșterea contradicțiilor inerente imperialismului).

Această a treia perioadă, în care contradicția dintre creșterea forțelor de producție și îngustarea piețelor de desfacere devine deosebit de accentuată, generează în mod inevitabil o nouă serie de războaie imperialiste — războaie între statele imperialiste, războaie ale statelor imperialiste împotriva U.R.S.S., războaie de eliberare națională împotriva imperialismului și a intervenției imperialiste — precum și uriașe lupte de clasă. Agravarea tuturor contradicțiilor *internationale*... va duce inevitabil, prin continua dezvoltare a contradicțiilor stabilizării capitaliste, la o zdruccinare și mai profundă a stabilizării capitaliste și la o serioasă agravare a crizei generale a capitalismului¹.

Acest congres profund revoluționar a lansat lozincă: „Clasă contra clasă“. În perioada care i-a urmat, marcată de lupte intense împotriva elementelor de dreapta atât în interiorul cât și în afara partidelor comuniste, s-au manifestat în multe țări serioase tendințe deviaționiste „de stînga“, prin alunecarea în dualism sindical, prin slăbirea accentului pus pe politica de front unic etc. Social-democrații erau caracterizați în mod mai mult sau mai puțin general drept „social fasciști“, fără a se face o diferențiere între diferitele curente care existau printre ei și partizanii lor.

Buharin a prezentat la congres raportul principal, dar a fost aspru criticat de delegația rusă pentru felul în care a expus problema stabilizării capitaliste, a luptei împotriva social-democrației etc. Strălucita analiză marxistă făcută de Congresul al VI-lea a fost, în esență, opera lui Stalin. Ea a prevăzut perspectiva unor crize economice, mari lupte de clasă, revoluții și războaie imperialiste. Această analiză a stîrnit risetele social-democraților din lumea întreagă. Era o perioadă de așa-numită conjunctură capitalistă, mai ales în Statele Unite, unde se propagau cele mai fantastice iluzii de „prosperitate“. De aceea analiza făcută de Internaționala Comunistă, în special tezele despre „a treia perioadă“, erau

ridiculate ca un exemplu flagrant de gîndire „stîngistă“ care lua dorința drept realitate. Dar anii care au urmat au adus acestei analize o deplină confirmare, prin declanșarea marii crize economice din 1929, prin victoria fascismului hitlerist în 1933 și prin izbucnirea celui de-al doilea război mondial în 1939.

Războiul imperialist și revoluția colonială

În conformitate cu programul său, Congresul al VI-lea a adoptat o rezoluție energică cu privire la pericolul războiului imperialist care se apropia. Era evident că, la numai 10 ani de la terminarea monstruosului război mondial, puterile imperialiste se pregăteau de un alt masacru în masă. Ele făceau pregătiri pentru o nouă reîmpărțire prin forță a lumii. De data aceasta obiectivul lor principal era distrugerea Revoluției ruse și o dată cu ea a revoluției chineze, precum și dezmembrarea acestor țări. Pentru a-și ușura pregătirile de război, imperialiștii întrețineau reacțiunea fascistă în diferite țări ale Europei și instigau pretutindeni la ură feroce împotriva Uniunii Sovietice. Cheltuielile militare urcau vertiginos. Social-democrații își jucau rolul lor reacionar de unelte ale burgheziei, ducînd o neîncetată și furibundă campanie împotriva Uniunii Sovietice. În loc de a fi o organizație de pace, Liga Națiunilor nu era decît un teren de manevră pentru imperialiștii belicoși. În 1928 guvernele țărilor mai importante au semnat iluzoriul pact american de pace Kellog, aparent pentru a pune războiul în afara legii, în realitate însă pentru a adormi vigilența popoarelor față de gravitatea tot mai mare a situației internaționale.

Congresul al VI-lea a subliniat că „războiul este inseparabil de capitalism. De aici rezultă că „suprimarea“ războiului nu e posibilă decît prin suprimarea capitalismului“¹. Rezoluția făcea distincție între războaiele drepte ale popoarelor asupra luptei împotriva asupritorilor lor și războaiele nedrepte ale statelor imperialiste. În privința războiului care amenința să izbucnească, congresul chema pe muncitori „să transforme războiul între statele imperialiste într-un război civil al prole-

¹ „International Press Correspondence“ din 23 noiembrie 1928.

¹ „International Press Correspondence“ din 28 noiembrie 1928.

tarilor împotriva burgheziei, cu scopul de a instaura dictatura proletariatului și socialismul¹. Această chemare urma linia generală a luptei duse de Lenin împotriva primului război mondial.

Congresul a adoptat și o amplă rezoluție în problema colonială¹. Ea saluta eroica revoluție chineză, dezvoltarea mișcării antiimperialiste în India, răscoala din 1926 în Indonezia, deșteptarea popoarelor în Egipt și în alte țări ale Orientului apropiat, insurecția triburilor din Kabilia și Riff în Africa de nord împotriva imperialismului francez și spaniol, precum și ascuțirea luptei împotriva imperialismului nord-american în țările Americii latine.

În această chestiune, congresul a reluat celebrele teze leniniste în problema colonială, adoptate la Congresul al II-lea. Rezoluția Congresului al VI-lea declara: „În această luptă, colaborarea între proletariatul revoluționar din lumea întreagă și masele muncitoare din colonii este cea mai sigură garanție a victoriei asupra imperialismului” atât în colonii cât și în țările imperialiste. Revoluția din colonii era caracterizată ca o revoluție burghezo-democratică, a cărei „coloană vertebrală este, pe lângă lupta de emancipare națională, revoluția agrară”. Rezoluția analiza în amănunțime rolul tuturor claselor în lupta de eliberare din colonii. Ea scotea în evidență poziția șovăielnică a burgheziei naționale sub presiunile opuse ale imperialismului străin și ale proletariatului și țărănimii revoluționare. Organizarea temeinică a clasei muncitoare și o strânsă alianță cu țărănimia sînt condiții indispensabile pentru succesul revoluției. În țările coloniale și semicoloniale, principala sarcină era făurirea unor puternice partide comuniste, capabile să înțeleagă întreaga complexitate a luptei și să-i asigure o conducere politică generală: „Fără hegemonia proletariatului și deci fără rolul conducător al partidului comunist ca parte organică a acestei hegemonii, nu poate fi dusă la bun sfârșit revoluția burghezo-democratică, și cu atât mai puțin revoluția socialistă”.

Într-un raport strălucit, Ercoli (Togliatti) a atras atenția asupra pericolului pe care îl prezintă reformismul în lumea colonială. La congresul său ordinar, ținut la Bruxelles, Internaționala muncitorească și socialistă începuse în sfârșit să acorde

¹ „International Press Correspondence” din 12 decembrie 1928.

o oarecare atenție revoluției din colonii. Comisia care se ocupa de această problemă era prezidată de guvernatorul socialist al coloniei britanice Jamaica. Linia adoptată de congres era o justificare a imperialismului și a colonialismului, aducîndu-se unele critici celor mai barbare aspecte ale acestora, „Politica preconizată urmărea încetarea luptelor revoluționare și abaterea atenției maselor în direcția unor activități inofensive... În ce privește partidul laburist [din Marea Britanie] — spunea Ercoli — toate materialele prezentate de acest partid la congresul Internaționalei a II-a susțin că dreptul la autodeterminare nu este aplicabil nici uneia dintre coloniile britanice. În același sens s-au pronunțat și toate celelalte partide socialiste din țările posesoare de colonii”¹. Ele își exprimau speranța că la o dată oarecare, incertă și îndepărtată, imperialismul va fi, ca și capitalismul, înlăturat.

Cîteva chestiuni organizatorice

La Congresul al VI-lea au participat 515 delegați, din care 143 aveau vot consultativ, față de 475 de delegați (din care 133 cu vot consultativ) la Congresul al V-lea. Au fost reprezentate 66 de partide și organizații, cu 4.024.159 de membri. Dintre aceștia, 1.798.859 făceau parte din 52 de partide comuniste, iar 2.225.300 din Internaționala Comunistă a Tineretului. Din 470 de delegați care au completat chestionare, 451 erau bărbați și 19 femei, iar 50% erau muncitori manuali. Marea majoritate — 359 — aveau între 21 și 40 de ani. Voturile erau repartizate după cum urmează: U.R.S.S. 50, Internaționala Comunistă a Tineretului, Franța, Germania, Cehoslovacia, Italia cîte 25, Anglia, China, Statele Unite cîte 20, Polonia 15, iar celelalte partide și organizații aveau mai puține, ajungînd pînă la 1 vot².

La 1 ianuarie 1928 toate partidele comuniste, inclusiv Partidul Comunist (b) al U.R.S.S., aveau împreună 1.707.769 de membri, ceea ce reprezenta o mică scădere față de 1925. Tabelul care urmează³ indică, cu anumite aproximații, evoluția numărului de membri ai principalelor partide:

¹ „International Press Correspondence” din 4 octombrie 1928.

² „International Press Correspondence” din 21 noiembrie 1928.

³ „The Communist International Between the Fifth and Sixth World Congresses”, Moscova, 1928, pag. 30.

	1924	1925	1926	1927
P. C. din Germania	121.394	122.755	134.248	124.729
P. C. Cehoslovac.	138.996	93.220	92.818	150.000
P. C. Francez	68.187	83.326	75.000	52.376
P. C. din S.U.A...	17.000	14.000	11.990	12.000
P. C. Suedez	7.011	8.650	10.859	15.479
P. C. din Marea Britanie	4.000	5.000	6.000	9.000
P. C. (b) al U.R.S.S.	446.089	741.117	1.078.185	1.210.954

Raportul prezentat la congres asupra presei comuniste era foarte incomplet. Pe vremea aceea se punea un mare accent pe înființarea de gazete de fabrică. Existau numeroase gazete de acest fel; Franța singură avea câteva sute.

Între Congresele al V-lea și al VI-lea s-au ținut 6 ședințe lărgite ale Comitetului Executiv; au mai avut loc 71 de ședințe ale Secretariatului politic și 35 ale Biroului organizatoric. La ședințele Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste participau adesea pînă la 200 de delegați din lumea întreagă.

Congresul al VI-lea a marcat incontestabil o nouă și puternică consolidare a rolului conducător al comuniștilor în întreaga lume, reprezentați de figuri ca Stalin (U.R.S.S.), Thälmann (Germania), Thorez (Franța), Togliatti (Italia), Mao Tze-dun (China), Gottwald (Cehoslovacia), Pollitt (Marea Britanie), Buck (Canada), Roca (Cuba) și Codovilla (Argentina). Zinoviev, care fusese exclus din Partidul Comunist (b) al U.R.S.S., a fost înlăturat în decembrie 1926 din funcția de președinte al Internaționalei Comuniste și înlocuit prin Buharin, care scurt timp după aceasta avea să înceapă o mișcare opoziționistă în Partidul Comunist (b) al U.R.S.S. Comitetul Executiv nou ales era format din 57 de membri și 42 de supleanți.

MAREA CRIZĂ ECONOMICĂ (1929—1933)

Prăbușirea economică începută în octombrie 1929 a fost cea mai gravă criză din istoria capitalismului mondial. Ea a cuprins lumea întreagă, afectînd atît țările industriale cît și cele coloniale, principalul centru al crizei fiind Statele Unite. Ultimii cîțiva ani fuseseră o perioadă de stabilizare și de dezvoltare a capitalismului, iar în Statele Unite a avut loc un puternic avînt economic. Pe atunci circulau cele mai extravagante idei despre o pretinsă invulnerabilitate a „noului” capitalism american față de crizele economice periodice. Criza a însemnat o teribilă trezire din această orgie ideologică și financiară a burgheziei.

Marea criză avea un caracter ciclic și era accentuată de efectele crizei generale a sistemului capitalist mondial. Cauza ei fundamentală era jefuirea muncitorilor prin exploatare capitalistă, ceea ce își găsea expresia, pe de o parte, în creșterea rapidă a producției și, pe de altă parte, într-o îngustare a piețelor de desfacere. „Primele semne ale crizei ce se apropia au fost creșterea stocurilor de materii prime. Luînd perioada 1923—1925 drept 100, stocurile mondiale de materii prime au crescut la sfîrșitul anului 1926 la 134, în 1928 la 161, iar în 1929 la 192”¹. În cele din urmă zăgazul a fost sfărîmat de presiunea acumulată.

În ciuda numeroaselor semnale de alarmă, fără a mai vorbi de repetatele avertismente date de comuniști, aproape toți economiștii burghezi și social-democrați din lumea întreagă au fost luați prin surprindere de izbucnirea crizei. Pentru economiștii burghezi supraoptimiști și pentru credincoșii lor lachei social-democrați, prăbușirea economică a venit ca o lovitură de trăznet. Peste noapte au fost spulberate teoriile oportuniste ale social-democraților despre „capi-

¹ R. Palme Dutt: „World Politics”, 1918—1936, pag. 71.

talismul organizat“, despre „ultraimperialism“ și despre „strategia superioară a muncii“. În rîndurile burgheziei domnea haosul ideologic. Pe de altă parte, teribila criză economică confirma întru totul analizele făcute de comuniști de-a lungul anilor și în special mult calomniata rezoluție a celui de-al VI-lea Congres mondial al Internaționalei Comuniste, care prevăzuse tocmai o asemenea criză.

Repercusiunile internaționale ale crizei au fost catastrofale. În 1933 „producția industrială a Statelor Unite ale Americii scăzu, către sfîrșitul anului 1933, pînă la 65% față de nivelul din 1929, cea a Angliei — pînă la 86%, cea a Germaniei — pînă la 66%, cea a Franței — pînă la 77%“¹. Criza a lovit puternic și țările coloniale din Extremul Orient producătoare de materii prime și făcea ravagii în America latină, unde „valoarea calculată în dolari a exportului celor 20 de republici a scăzut între 1929 și 1932 cu 64,3%“². Comerțul mondial se prăbuși, scăzînd de la 33 de miliarde de dolari în 1928 la 12 miliarde de dolari în 1932. Multe țări au renunțat la etalonul aur, iar situația financiară internațională era sumbră.

Șomajul de masă se ridica la cifre nemaicunoscute în istoria capitalismului: în Statele Unite erau 17.000.000 de șomeri (fără a mai socoti uriașa masă de șomeri parțiali), în Germania 8.000.000, în Anglia 4.000.000. În toate țările industriale capitaliste, situația era asemănătoare. Numărul total al șomerilor din întreaga lume era evaluat la 40.000.000 — 50.000.000.

Statele Unite lovite de criză

Statele Unite — țara „realizărilor miraculoase“ ale fordismului și ale producției de masă — au fost cele mai greu lovite. În această țară, nefastul proces capitalist de creștere a producției și de restrîngere a piețelor a fost deosebit de puternic. Astfel, deși în perioada de conjunctură 1923—1929 producția industrială crescuse în ansamblu cu 20%, numărul

¹ „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 438.

² Soule, Efron și Ness: „Latin America in the Future World“, New York, 1945, pag. 108.

total al salariaților a scăzut cu 7,6%. Această situație generatoare de criză a fost accentuată de faptul că, paralizate în mare măsură de politica de colaborare de clasă (de accelerare a ritmului producției) dusă în ultimii ani ai perioadei 1920—1929, sindicatele nu reușiseră să mențină salariile muncitorilor nici chiar la nivelul costului vieții în rapidă creștere. Asociația pentru cercetarea problemelor muncii arată, de pildă, că, dacă se ține seama de toți factorii (salarii, prețuri, angajări, producție), situația relativă a muncitorilor americani s-a înrăutățit de la indexul 85 în 1923 la indexul 69 în 1929¹.

Simptomele de supraproducție, de mult timp evidente în agricultură, au început să se arate în industrie în 1928. Puternica criză a început în Statele Unite la 24 octombrie 1929 printr-o teribilă panică la Bursa din New York. După o săptămîină, vânzările cauzate de panică au atins cifra fără precedent de 12.800.000 de acțiuni vîndute într-o singură zi. Între octombrie 1929 și ianuarie 1932, indexul valorilor negociate la bursă s-a prăbușit de la 216 la 34. Aproximativ 160 de miliarde de dolari investite în titluri și acțiuni s-au evaporat în răstimp de trei ani. În anii de criză au dat faliment 5.761 de bănci, avînd depozite de 5 miliarde de dolari. Producția industrială a scăzut vertiginos, cea de cărbune cu 41,7%, cea de fier cu 79,4%, cea de oțel cu 76% și cea de automobile cu 80%. Valoarea totală a producției industriale s-a prăbușit de la aproximativ 70 de miliarde la 31 de miliarde de dolari. Agricultură, bîntuită de criză încă din 1920—1921, și-a continuat declinul. Grîul, care înainte de război se vindea cu un dolar per bushel, a scăzut la 25 de cenți, porumbul la 10 cenți, iar bumbacul la 5 cenți. Valoarea totală a producției agricole reprezenta în 1932 numai jumătate din cea a anului 1929. În toată țara, capitaliști faliți, înnebuniți de groază, se sinucideau aruncîndu-se pe ferestrele zgîrie-norilor.

Patronii au recurs fără milă la tradiționala lor politică de a arunca povara crizei pe umerii clasei muncitoare. Mase uriașe de șomeri erau zvîrlite în stradă, fără nici un fel de ajutor de șomaj. Și numai după lupte îndelungate, conduse de partidul comunist, a fost introdus un sistem — de altfel cu totul nesatisfăcător — de ajutoare de stat. În toată țara au

¹ Labor Research Association, „Trends in American Capitalism“, New York, 1948, pag. 98.

apărut fenomene de înfometare a maselor. Sute de mii de oameni vegetau în așa-numitele „orașe ale lui Hoover“ (cartiere de cocioabe), care puteau fi găsite la periferiile fiecărui oraș mai mare sau mai mic, și o mulțime imensă de muncitori băteau drumurile de-a lungul căilor ferate, căutând zadarnic de lucru. Salariile fericiților care aveau de lucru au suferit reduceri puternice, atingând în medie 45%. Conform datelor statistice ale Ministerului Muncii, totalul salariilor a scăzut în Statele Unite de la 17,2 miliarde de dolari în 1929 la 6,8 miliarde în 1932¹. Milioane de muncitori și fermieri și-au pierdut casele și fermele prin neplata ipotecilor la scadență.

Ca de obicei, cel mai mult au suferit de pe urma acestui dezastru economic muncitorii de culoare, care erau primii concediați, care primeau cel mai mic ajutor de șomaj și împotriva cărora se aplicau tot felul de discriminări. Ca și primul război mondial, marea criză economică a fost urmată de un val de linșări, de excese rasiale și de alte acte de terorism împotriva negrilor.

Acesta era tragicul tablou al Americii capitaliste, slăvita „Utopie“ a lumii burgheze. Așa arăta țara presupusă a fi imună față de crizele economice, al cărei președinte de tristă memorie Hoover se lăudase în 1929 că era pe punctul de a lichida definitiv sărăcia. Situația nu era mai bună în Germania, Anglia, Japonia, Franța sau în celelalte țări capitaliste industriale și coloniale.

Sistemul capitalist mondial oferea o nouă și îngrozitoare dovadă a faptului istoric că era incapabil să dea de lucru, să hrănească și să îmbrace marea masă a popoarelor lumii. Teribilul dezastru economic a fost o nouă manifestare pregnantă a adâncirii crizei generale a întregului sistem capitalist mondial.

Primul plan cincinal sovietic

În timp ce capitalismul mondial se împotmolea și orbecăia neputincios, aducând mizerie și sărăcie pentru milioane și milioane de oameni, în Uniunea Sovietică noul sistem socialist progresa impetuos, făurindu-și industria și agricultura într-un ritm fără precedent. Între 1929 și 1933 U.R.S.S. și-a îndepli-

¹ „International Press Correspondence“ din 15 august 1935.

nit primul său plan cincinal. La publicarea acestui plan grandios, economiștii burghezi și social-democrații și-au bătut joc zgomotos de el. Ei declarau că bolșevicii prezentau lumii un nou și gigantic bluf propagandistic. Muncitorii ruși au răspuns însă acestor calomnii îndeplinindu-și planul în 4 ani.

Primul plan cincinal implica noi investiții capitale de 64,6 miliarde de ruble, din care 19,5 miliarde erau destinate industriei, 10 miliarde transporturilor și 23,2 miliarde agriculturii. Rezultatul a fost o industrializare a țării și o dezvoltare a agriculturii care au uimit sceptica lume capitalistă, U.R.S.S. lăsând cu mult în urmă toate recordurile de progres atinse vreodată sub regim capitalist. Realizarea era cu atât mai impresionantă, cu cât în același timp toate țările capitaliste erau din punct de vedere economic ruinate. A fost o lecție istorică dată omenirii, dovedind că noul sistem socialist era imun față de crize și înlăturase pentru totdeauna șomajul de masă.

Pretutindeni în Uniunea Sovietică au apărut mari uzine. Varga spune: „În perioada 1930—1932, într-un timp când producția industrială a țărilor capitaliste scădea cu 38%, cea a Uniunii Sovietice creștea cu nu mai puțin de 81%“¹. Într-un puternic avânt se uneau și majoritatea gospodăriilor țărănești în gospodării agricole colective. „În 1934 erau deja folosite în agricultura U.R.S.S. 281.000 de tractoare și 32.000 de combine“².

În această gigantică dezvoltare a industriei, tineretul sovietic — comsomoliștii — au jucat un rol foarte important ca pionieri și muncitori de șoc la construirea marilor uzine din întreaga țară. Neobositele lor eforturi din vremea aceea sînt și astăzi încă slăvite în Uniunea Sovietică.

Stalin a rezumat astfel rezultatele istoricului prim plan cincinal: „a) Dintr-o țară agrară, U.R.S.S. se transformase într-o țară industrială, dat fiind că greutatea specifică a producției industriale în cadrul întregii producții a economiei naționale a ajuns să fie de 70%. b) Sistemul economic socialist a lichidat elementele capitaliste din domeniul industriei și a devenit singurul sistem de economie în industrie. c) Sistemul economic socialist a lichidat chiaburimea ca

¹ Varga: „Two Systems“, pag. 41.

² „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice“, E.S.P.L.P. 1935, ediția a III-a, pag. 465.

clasă în domeniul agriculturii și a devenit forța dominantă în agricultură. d) Regimul colhoznic a înlăturat mizeria, sărăcia la sate; zeci de milioane de țărani săraci au ajuns în situația unor oameni cu traiul asigurat. e) Sistemul socialist din industrie a suprimat șomajul, a menținut ziua de muncă de 8 ore într-o serie de ramuri de producție, a trecut la ziua de muncă de 7 ore în majoritatea covârșitoare a întreprinderilor, a stabilit ziua de muncă de 6 ore în întreprinderile vătămătoare sănătății. f) Victoria socialismului în toate domeniile economiei naționale a desființat exploatarea omului de către om¹.

„Aceste mărețe realizări, înfăptuite în plină criză economică a țărilor capitaliste, au fost o puternică dovadă a superiorității inerente a socialismului față de capitalism. Varga, care analizează în amănunțime diferitele aspecte ale superiorității economiei socialiste, le rezumă astfel: „Economia planificată socialistă nu necesită uriașele «cheltuieli inutile» ale capitalismului anarhic, duce la integrarea tuturor oamenilor capabili de muncă în procesul de producție și face posibilă o acumulare planificată rapidă, concomitent cu extinderea consumului. Economia planificată socialistă duce astfel în Uniunea Sovietică la o rapidă îmbunătățire a situației materiale și culturale a oamenilor muncii, pe când anarhia capitalistă duce la o tot mai accentuată scădere a nivelului material, cultural și moral al oamenilor muncii”².

În timpul mării crize economice din 1929—1933, contrastul dintre capitalismul ruinat și socialismul înfloritor era atât de izbitor, încât în anii care au urmat s-au făcut o serie întreagă de încercări capitaliste de „a copia Uniunea Sovietică”, în special în ce privește economia planificată. Și astfel au apărut în numeroase țări capitaliste planuri cincinale, triennale și pe alte termene. Carr spune: „Ar fi obositor să enumerăm numeroasele imitații — unele serioase, altele superficiale — ale planurilor cincinale sovietice”. În aceeași ordine de idei, el spune: „Influența Uniunii Sovietice asupra lumii occidentale a fost un eveniment istoric hotărâtor”³. Dar aceste planuri burgheze erau himerice și ineficace, căci

¹ Op. cit., pag. 466—467.

² Varga: „Two Systems”, pag. 15.

³ Edward H. Carr: „The Soviet Impact on the Western World”, New York, 1947, pag. VII, 21.

condiția obligatorie pentru o economie planificată este suprimarea sistemului capitalist.

O mare dificultate căreia a trebuit să-i facă față socialismul în Uniunea Sovietică de la nașterea sa și până în zilele noastre este faptul că, prin tendința sa inerentă spre război, capitalismul mondial a silit U.R.S.S. să irosească pentru apărarea sa o parte din energia poporului său, făurindu-și o puternică forță militară, ceea ce e străin socialismului. Această necesitate a însemnat și o îngreunare a îndeplinirii primului plan cincinal. Un obstacol nu mai puțin serios l-au constituit reprezentanții rămășițelor fostelor clase dominante: moșierii și capitaliștii. Opoziția lui Troțki-Zinoviev-Buharin a fost expresia politică a acestor elemente și a capitalismului mondial. Dovadă era faptul că acești opoziționiști erau îndrăgiți și ridicați în slavă de toți dușmanii U.R.S.S., atât dinăuntrul cât și din afara Rusiei.

După cum am văzut în cap. 39, tocmai în momentul când partidul lupta împotriva opoziției troțkisto-zinovieviste, grupul Buharin-Rîkov-Tomski și-a formulat programul său oportunist de dreapta de încetinire a ritmului industrializării și colectivizării. Având în vedere necesitatea imperioasă a unei cât mai grabnice industrializări a U.R.S.S. — ceea ce s-a confirmat în timpul celui de-al doilea război mondial —, programul de dreapta nu ar fi fost mai puțin fatal decât cel al „stîngii”. Partidul a înțeles acest adevăr fundamental, și în noiembrie 1929 Comitetul Central a hotărât că propagarea concepțiilor oportuniștilor de dreapta este incompatibilă cu calitatea de membru de partid¹, ceea ce a avut ca urmare angajamente ipocrite de loialitate din partea conducătorilor opoziției. Acest lucru nu a însemnat însă decât o acalmie vremelnică în activitatea elementelor de dreapta.

Lupta de clasă, fascism, pregătiri de război

Anii de criză economică 1929—1933 au fost ani de îndrjite lupte de clasă, de creștere a fascismului și de amenințătoare pregătiri de război. La baza acestei ascuțiri a tensiunii sociale și a contradicțiilor capitaliste stătea adîncirea

¹ Vezi „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 436.

crizei generale a sistemului capitalist mondial, dar ele au fost agravate de teribila criză economică ciclică care paraliza pe atunci sistemul capitalist în întreaga lume.

Marea criză nu a trezit însă decât un slab ecou în rândurile Internaționalei a II-a și ale Federației Sindicale Internaționale. Lorwin remarca: „Conducătorii Federației Sindicale Internaționale au sezisat foarte încet gravitatea depreziunii economice care a urmat panicii financiare din 1929”¹. Acest lucru era consecința faptului că pentru întreaga lor ideologie burgheză, plină de automulțumire, criza a fost o lovitură neașteptată. Iar atunci când s-au trezit și s-au pus în mișcare, ei nu au făcut decât foarte puțin pentru șomerii, respingând propunerile de front unic ale comuniștilor și străduindu-se ca muncitorii să nu cadă sub influență comunistă. În Statele Unite, de pildă, conducătorii Federației Americane a Muncii, străduindu-se să spargă puternica mișcare a șomerilor condusă de comuniști, au declarat în noiembrie 1931 că introducerea asigurărilor de stat pentru caz de șomaj ar fi contrară „modului de viață american” și ar distruge mișcarea sindicală.

Internaționala Comunistă a reacționat imediat la noua situație creată de criza economică, intensificându-și pretutindeni activitatea. A 12-a sesiune a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, din septembrie 1932, a declarat că, datorită puterii sporite a U.R.S.S., ascuțirii crizei economice, avântului revoluționar în creștere, adâncirii contradicțiilor dintre puterile imperialiste și pregătirilor intense pentru un război contrarevoluționar împotriva U.R.S.S., „perioada de stabilizare relativă a capitalismului a luat sfârșit”². Stabilizarea nu durase decât câțiva ani. Sesiunea a mai arătat că în Germania și în Polonia se dezvoltau crize revoluționare.

Prima sarcină a Internaționalei Comuniste, a partidelor comuniste, a Internaționalei Sindicale Roșii și a sindicatelor de stînga din toate țările, era apărarea nivelului de trai al clasei muncitoare, grav amenințat de șomajul de masă și de reducerea salariilor. În timpul acesta Internaționala a II-a și Federația Sindicală Internațională erau interesate în primul

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement”, pag. 167.

² „Capitalist Stabilization Has Ended”, New York, 1932, pag. 8.

rînd în salvarea capitalismului. Internaționala Sindicală Roșie, care, în 1929 număra circa 17.000.000 de membri din 50 de țări¹, a acordat o deosebită atenție mobilizării șomerilor la luptă. Încă din ianuarie 1930, Internaționala Sindicală Roșie a lansat chemarea pentru o zi internațională de protest și de luptă împotriva șomajului. Fixată pentru 6 martie 1930, ea a cunoscut în numeroase țări un mare succes.

În Anglia, Statele Unite, Polonia, Austria, Cehoslovacia și în diferite alte țări partidele comuniste și sindicatele de stînga au condus importante bătălii ale șomerilor. În Statele Unite au participat la demonstrația din 6 martie cel puțin 1.250.000 de șomeri. În numeroase țări au fost înființate comitete de șomeri și au avut loc multe marșuri ale foamei și alte acțiuni ale șomerilor. Marșul veteranilor americani pentru obținerea unei indemnizații a atras atenția lumii întregi.

În tot timpul anilor de criză au avut loc numeroase greve în diferite țări — în Germania, Polonia, Anglia, Statele Unite —, iar motivul principal că nu s-au produs și mai multe a fost faptul că social-democrații, care controlau cea mai mare parte a mișcării muncitorești din țările capitaliste, duceau o politică strict antigrevistă. Concepția lor generală era (ca și cea a capitaliștilor) că muncitorii trebuiau să accepte reducerea salariilor, „necesară pentru a repune pe picioare sistemul capitalist”. Astfel, când în Statele Unite cei peste 1.000.000 de muncitori feroviari acceptaseră „de bunăvoie” o reducere a salariilor, Matthew Woll, vicepreședinte al Federației Americane a Muncii, a salutat acest fapt ca un act important de înțelepciune politică a mișcării muncitorești. Dacă reformiștii ar fi reușit să aibă influență asupra șomerilor, nici aceștia nu ar fi luptat. Un alt motiv, mai puțin important, care explică numărul relativ redus de greve din această perioadă a fost faptul că după Congresul al VI-lea al Internaționalei Comuniste au existat în multe partide comuniste puternice tendințe „stîngiste” de a exagera importanța sindicalismului independent și de a subaprecia importanța frontului unic, ceea ce a dus la o slăbire a legăturii lor cu masele.

Luptele din perioada crizei economice au cuprins de asemenea și forțele armate din diferite țări capitaliste. Cele mai

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement”, pag. 148.

importante lupte de acest fel au fost : revoluția spaniolă din 1931, greva din flota britanică izbucnită la Iverness în ziua de 14 septembrie 1931, revolta spontană în flota chileeană din septembrie 1931, răscoala de la 5 februarie 1933 în flota olandeză și aceea din armata de ocupație japoneză din China ¹.

În tot timpul mării crize economice, Internaționala Comunistă și organizațiile afiliate ei au dat multă atenție combaterii pericolului fascismului și al războiului. Partidele, sindicatele, organizațiile de femei și de tineret au fost foarte active în această luptă. În iulie 1929 Internaționala Comunistă a Tineretului și-a ținut la Frankfurt prima conferință mondială antifascistă ², iar în luna martie a aceluiași an a avut loc la Berlin un congres mondial antifascist. Puternice campanii antifasciste și antirăzboinice s-au desfășurat și în America latină. Pericolul fascist devenea tot mai mare, iar multiplele pregătiri de război au culminat cu invadarea Chinei de nord de către trupele japoneze. La 18 septembrie 1931 ele au ocupat Mukdenul și, în decurs de câteva luni, cea mai mare parte din Manciuria căzu în mâinile japonezilor. Liga Națiunilor nu a mișcat nici un deget pentru a-i opri. Agresiunea japoneză a fost de fapt un început al celui de-al doilea război mondial.

¹ „Fifteen Years of the Communist International“, pag. 34.

² „International Press Correspondence“ din 16 august 1929.

FASCISMUL LUI HITLER ȘI POLITICA DE „NEW DEAL“ ¹ A LUI ROOSEVELT

După cum a arătat Lenin în 1907, burghezia folosea în general două metode de guvernare : teroarea și acordarea de concesiuni neînsemnate muncitorilor. Era vechea politică de alternare a represiunii și concesiilor, iar adesea de îmbinare a acestor două metode. Prin fascismul lui Hitler și politica de „New Deal“ a lui Roosevelt, Germania și Statele Unite au oferit exemple pregnante de folosire a celor două sisteme. Erau încercări diferite ale burgheziei din țările respective de a găsi o ieșire din gravele probleme politice și economice generate de marea criză economică din 1929—1933, care s-a desfășurat pe fundalul adâncirii crizei generale a sistemului capitalist mondial.

Doi factori principali au determinat orientările diferite ale politicii capitaliste în Germania și în Statele Unite. Primul era mărimea resurselor de capital de care dispuneau clasele capitaliste respective. În Statele Unite, capitaliștii mai posedau încă mijloace pentru a face unele concesiuni materiale muncitorilor — ceea ce au și făcut —, în timp ce capitaliștii germani, relativ lipsiți de asemenea resurse, au recurs la violența fascistă. Al doilea factor determinant al politicii duse de capitaliști a fost spiritul revoluționar de care dădea dovadă clasa muncitoare. În Germania, capitaliștii aveau în fața lor o clasă muncitoare al cărei spirit revoluționar era în creștere, milioane de muncitori îndreptându-se tot mai mult spre partidul comunist ; din această cauză capitaliștii au recurs la un exces de violență pentru a încerca să zdrobească mișcarea revoluționară tot mai puternică. În Statele Unite, deși muncitorii erau combativi și înclinați să răspundă lozincilor partidului comunist în problema șomajului, nu exista totuși o amenințare revoluționară atât de iminentă ca în Germania.

¹ „Nouă orientare“. — *Nota Trad.*

Existau însă și în Statele Unite puternice tendințe fasciste printre marii capitaliști. Evenimentele au arătat că mulți dintre ei nutreau iluzia, pe atunci foarte răspândită printre capitaliștii de pretutindeni, că sosise momentul istoric când prin violența fascistă puteau fi definitiv nimicite sindicatele, putea fi înlăturată democrația parlamentară și ștearsă pentru totdeauna de pe fața pământului amenințarea socialismului, în special U.R.S.S. Aceste elemente ultrareacționare credeau că se apropie era unei utopii capitaliste. De aceea, în ciuda reformelor înfăptuite de „New Deal“, exista și în Statele Unite o amenințare fascistă.

*Extinderea fascismului german*¹

Victoria obținută de fascismul hitlerist în 1933 nu poate fi înțeleasă decât dacă ne dăm seama că social-democrația reformistă i-a netezit calea, frângând opoziția clasei muncitoare. Lozincile social-democraților afirmau că dușmanul principal se află la stînga și că Germania trebuie „salvată de bolșevism“. Credincioși cîini de pază ai sistemului capitalist, ei duceau o politică de strînsă colaborare cu burghezia care, orientîndu-se tot mai mult spre dreapta, îi tîra și pe ei, și odată cu ei Germania, spre catastrofa fascismului.

Sămînța nazismului fusese semănată de trădarea social-democrată din timpul războiului și al revoluției germane din 1918. Aceste evenimente au arătat clar că social-democrații vor lupta cu orice preț pînă la capăt împotriva răsturnării capitalismului de către muncitori. Prin puciuul lui Kapp din 1920, reacționarii încercaseră o puternică, dar prematură lovitură contrarevoluționară. Drumul lor spre victorie avea să fie mult mai spinos și mai complicat. După revoluție le-a trebuit, chiar cu ajutorul indispensabil al social-democrației, 15 ani pentru a ajunge la fascism.

Adolf Hitler (1889—1945) a aderat la partidul nazist în 1919, dar, cu tot puternicul sprijin financiar primit de la capitaliști, partidul său nu a putut obține în alegerile din 1928 decât 800.000 de voturi, față de 9.100.000 pentru social-

democrați și 3.200.000 pentru comuniști. Ravagiile marii crize economice au modificat însă repede acest tablou. Datorită celor 8.000.000 de muncitori șomeri și reducerilor generale ale salariilor, datorită guvernului republicii de la Weimar (în care social-democrații erau un factor important), care nu făcea nimic pentru a remedia situația, datorită demagogiei deșănțate a lui Hitler și a partidului său, voturile naziste au crescut în aprilie 1932 la 13.418.547 față de 13.000.000 date socialiștilor și comuniștilor împreună.

Aproape pînă în ultimul moment, socialiștii și comuniștii ar fi putut avea o puternică superioritate asupra forțelor hitleriste și, ținînd seamă de spiritul revoluționar al clasei muncitoare, frontul unic al celor două partide ar fi putut uni marea majoritate a clasei muncitoare într-o forță de luptă victorioasă. Mărturie a creșterii stării de spirit revoluționare a muncitorilor stă faptul că între 1930 și 1932 comuniștii au cîștigat 1.384.000 de voturi față de o scădere a voturilor socialiste cu 1.338.000.

Comuniștii propuseseră frontul unic în patru momente cruciale: în aprilie 1932, împotriva pericolului unei iminente și generale reduceri de salarii; la 29 iulie 1932, când dictatura lui von Papen i-a scos pe social-democrați din guvernul Prusiei pe care aceștia îl controlau; la 30 ianuarie 1933, când Hitler devenise cancelar, și la 1 martie 1933, după incendierea Reichstagului. Erau momente-cheie ale ascensiunii lui Hitler, și o lovitură dată de clasa muncitoare unită ar fi însemnat o zdrobire a naziștilor. Dar social-democrații, strîns aliați cu marea burghezie care se îndrepta spre fascism, au respins de fiecare dată propunerile de front unic făcute de comuniști. Amenințarea fascismului li se părea un pericol mult mai mic decât lupta pentru socialism.

Deși în perioada când Hitler înainta spre putere naziștii îi omorau pe muncitori pe străzi, social-democrații — prin guvernul republicii de la Weimar — au interzis organizația „Luptătorii frontului roșu“, au dezarmat pe muncitori și au ajutat la transformarea „Reichswehrului negru“, a „Căștilor de oțel“ (Stahlhelm) și a „Trupelor de asalt“ în puternice forțe armate ale reacțiunii. Ei au sprijinit și dictatura lui Brüning (Partidul catolic de centru), care a înlăturat controlul democratic și guverna țara prin decrete. Ultima lor trădare a fost realegerea lui Hindenburg ca președinte al Reichului, sub pre-

¹ R. Palme Dutt: „Fascism and Social Revolution“, New York, 1935, pag. 123—132.

textul stupid că acesta ar reprezenta „un rău mai mic“ decât Hitler și ar fi o barieră împotriva fascismului nazist. Alege-rile hotărâtoare din aprilie 1932 au avut drept rezultat vic-toria lui Hindenburg asupra lui Hitler cu 18.657.497 de voturi față de 11.339.446, candidatul comunist Thälmann înfrunind 4.983.341 de voturi¹.

Hitler cucerește puterea

Hindenburg nu era, firește, nicidecum un „rău mai mic“ decât Hitler, ci, dimpotrivă, un mijloc comod de a-l aduce pe acesta la putere. Comuniștii au explicat acest lucru în amănunțime și i-au prevenit pe muncitori că „un vot pentru Hindenburg este un vot pentru Hitler“, că o alegere între Hindenburg și Hitler nu este decât o alegere între două căi spre fascism. Dar social-democrații au persistat totuși pînă la capăt în tragica lor alianță cu burghezia.

În legătură cu aceasta, Manuilski remarcă : „Social-democrații spun : «Din moment ce preferă democrația burgheză fascismului, comuniștii devin și ei partizani ai politicii „răului mai mic“». Da, noi comuniștii preferăm «răul mai mic» răului mai mare. Nu acest lucru ne desparte de social-democrați. Noi înfierăm politica social-democrată a «răului mai mic» pentru că această politică a însemnat *trădarea democrației burgheze și un ajutor direct dat fascismului*“². Singura so-luție constructivă ar fi fost stabilirea unei liste de front unic, cuprinzînd pe comuniști, social-democrați și alte forțe demo-cratice.

La 30 ianuarie 1933 Hindenburg a capitulat complet în fața naziștilor, numindu-l pe Hitler cancelar. Imediat naziștii și-au intensificat campania lor teroristă. Partidul comunist a fost scos în afara legii și sute de comuniști au fost uciși sau arestați. Cel mai proeminent prizonier era Ernst Thäl-mann, secretarul general al partidului comunist. Thälmann se născuse la Hamburg în 1886 și lucrase ca docher. A intrat în Partidul social-democrat în 1902, a devenit membru fon-dator al Partidului social-democrat independent și a aderat la

¹ Franz L. Neumann : „Behemoth“, New York, 1942, pag. 31.

² D. Z. Manuilski : „The Work of the Seventh Congress“, New York, 1936, pag. 20.

partidul comunist în 1920. Luptător militant, Thälmann a reprezentat tot ce era mai bun în clasa muncitoare germană. După excluderea conducerii „stîngiste“ și corupte Fischer-Maslov, el deveni în 1923 conducătorul partidului comunist.¹ În 1944 Thälmann a fost asasinat într-o închisoare nazistă².

După venirea lui Hitler la putere, social-democrații se așteptau ca acesta să-i accepte ca parteneri, așa cum fusese cazul cu toate celelalte guverne capitaliste germane, începînd din 1918. În mod slugarnic, ei declarau că Hitler cucerise puterea pe cale legală, democratică. În străinătate, conducă-torii social-democrați — Vandervelde în Belgia și Blum în Franța — adoptaseră o poziție similară. Ziarul berlinez „Vorwärts“, organ oficial al partidului, se lauda chiar în numărul său din 2 februarie că, „dacă nu ar fi existat social-democrații“, un om din popor ca Hitler nu ar fi putut nici-odată deveni cancelar³. Wels, conducătorul partidului, a demisionat din Comitetul Executiv al Internaționalei a II-a în semn de protest împotriva condamnării în străinătate a barbariilor naziste. Partidul social-democrat era de acord să colaboreze cu Hitler, iar conducerea sindicală Leipart-Gross-man a salutat victoria lui Hitler ca „o continuare triumfală a revoluției din 1918“, chemînd pe muncitori să participe la sărbătorirea hitleristă a zilei de 1 Mai⁴.

Dar acest servilism social-democrat a fost complet zadar-nic. Zilele reformismului burghez trecuseră ; capitaliștii aro-ganți pășiseră acum pe calea terorii împotriva muncitorilor și aveau nevoie de o nouă echipă de politicieni și „conducători ai muncitorilor“ pentru a-și realiza politica. De aceea la 2 mai Hitler puse cu forța stăpînire pe syndicate, înglobîndu-le mai tîrziu în Frontul muncii, dominat de patroni. La 22 iunie a fost dizolvat Partidul social-democrat și după scurt timp a venit rîndul mării mișcări cooperatiste. Numeroși social-democrați au fost arestați, alții au fugit din țară, în timp ce mulți birocrati socialiști pactizau cu Hitler, devenind unelte ale mașinii sale de represiune.

¹ H. Barbusse : „Dou You Know Thaelmann?“, New York, 1934.

² W. Bredel : „Ernst Thaelmann“, Berlin, 1950.

³ F. Hecker : „What Is Happening in Germany“, Berlin, 1945.

⁴ R. Palme Dutt : „Fascism and Social Revolution“, pag. 129.

Hitler a acționat mult mai rapid decât fusese Mussolini în stare s-o facă. Deși acesta din urmă cucerise puterea în octombrie 1922, el se simți abia în noiembrie 1926 îndeajuns de puternic pentru a dizolva oficial — cu ocazia unei tentative de asasinat împotriva sa — partidul comunist și toate celelalte organizații ostile regimului, pentru a le suprima ziarele și a aresta în masă pe conducătorii lor etc. Hitler a putut acționa mai rapid mulțumită totalei lașități politice și capitulării social-democraților germani de dreapta. Clasa muncitoare italiană, care nu era complet dominată de reformiști, a putut duce, sub impulsul dat de partidul comunist, o luptă mult mai serioasă.

Marea social-democrație germană, făurită de muncitori într-un răstimp de 70 de ani, a capitulat fără luptă. Ea menținuse alianța cu burghezia și urmase politica „răului mai mic” pînă la inevitabilul deznodămînt — fascismul. Troțki afirma mai tîrziu că partidul comunist ar fi trebuit să facă singur o tentativă de revoluție, ceea ce nu ar fi putut duce decât la un puci zadarnic și la măcelărirea inutilă a muncitorilor neînarmați de către puternicele forțe armate ale statului, pe atunci sprijinite de socialiști. În plus, pe vremea ascensiunii lui Hitler, social-democrații erau urmați de majoritatea clasei muncitoare. Alegerile pentru comitetele muncitorești din uzine arătaseră clar că marea masă a muncitorilor tot mai urma conducerea de dreapta. „În 1930 — spune Dutt —, în fabrici cu un total de 5.900.000 de muncitori, sindicatele reformiste aveau 135.689 de membri în comitetele de întreprindere, adică 89,9% din totalul membrilor comitetelor de întreprindere”¹. Tragedia era că apelul la greva generală împotriva lui Hitler, lansat de comuniști în momentul cînd acesta venise la putere, nu a găsit sprijin efectiv la muncitori.

Heckert arată că atunci cînd cuceriseră puterea, în octombrie 1917, bolșevicii aveau de partea lor majoritatea covârșitoare a muncitorilor și țăranilor, pe cînd în Germania partidul comunist nu era sprijinit nici măcar de majoritatea proletariatului. Bazîndu-se pe afirmația lui Lenin că „este imposibil să învingi numai cu avangarda”, Internaționala Comunistă declară că în Germania „condițiile pentru o insurecție victo-

¹ Op. cit., pag. 130.

rioașă nu s-au maturizat încă”. Rezoluția Internaționalei Comuniste constata: „După ce a ascultat raportul tov. Heckert asupra situației din Germania, prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste declară că linia politică și politica organizatorică urmată de Comitetul Central al partidului comunist, condus de tov. Thälmann, înainte și în timpul loviturii lui Hitler au fost întru totul corecte”¹.

Fascismul german

„Teoreticieni” burghezi și social-democrați au afirmat pe vremea aceea că mișcarea nazistă ar fi în esența ei anticapitalistă, o revoltă a claselor de mijloc. Comuniștii au combătut de la început această ineptie, arătînd că, deși nazismul atrăgea un mare număr de elemente de clasă ale claselor de mijloc și de muncitori înapoiți, forța reală care sta în spatele său era capitalul monopolist: alde Krupp, Thyssen, Von Siemens, Bosch, Vogler și alți mari magnați ai industriei și ai finanței. Sesiunea a XII-a a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste a apreciat astfel nazismul: „Fascismul este dictatura fătășă, teroristă a celor mai reacționare, mai șovine și mai imperialiste elemente ale capitalului financiar”². De atunci această definiție a fost aproape unanim acceptată, cel puțin în punctele ei esențiale.

Planul burgheziei imperialiste-fasciste din Germania era de a așeza prin „noua ordine” propusă de ea capitalismul mondial pe o bază mai stabilă și a-și asigura totodată dominația mondială. În acest scop ea a elaborat o politică internă și externă mai mult decât agresivă, pentru care a născocit justificări demagogice și ideologice. Fascismul german învățase mult de la înaintașul său, fascismul italian, dar nu era un simplu continuator al acestuia. El era principalul exponent al tendinței foarte răspîndite pe atunci printre marii capitaliști de a găsi o ieșire din criza mondială a capitalismului prin terorism feroce în interior și printr-un imperialism nu mai puțin feroce în exterior.

În politica lor internă, capitaliștii naștiți urmăreau un obiectiv de importanță hotărîtoare pentru ei: supremația

¹ „International Press Correspondence” din 13 aprilie 1933.

² „International Press Correspondence” din 5 ianuarie 1934.

economică și politică necontestată a capitalului financiar monopolist. În acest scop ei au înlăturat sistematic prin demagogie și terorism pe capitaliștii mai mărunți, care le făceau concurență, și au căutat totodată să dezarmeze pe cel mai temut dușman al lor, clasa muncitoare. Ei au sfărâmat toate organizațiile clasei muncitoare, au răpit muncitorilor toate libertățile, au redus salariile, au impus în fabrici un ritm accelerat de muncă și au încercat să scoată din capul muncitorilor orice idei de luptă de clasă și de organizare de clasă. Față de tradițiile marxiste ale clasei muncitoare germane, naziștii s-au străduit cu viclenie să dea mișcării lor o aparență pseudorevoluționară. Ei făceau uz de multă demagogie „anticapitalistă“, dând organizației lor denumirea de Partid muncitoresc național-socialist german, arborînd drapelul roșu (cu emblemă nazistă) și sărbătorind ziua de 1 Mai. Naziștii le-au dat muncitorilor și „sindicate“, din care făceau însă parte — pe lângă muncitori — și capitaliști, țărani și negustori. Niciodată pînă atunci monopolistii nu stăpîniseră în asemenea măsură întreaga orînduire economică și politică internă a Germaniei, obținînd pentru ei profiturile corespunzătoare.

Nu mai puțin agresivi erau capitaliștii fasciști germani în politica lor externă. Ei dădeau cea mai largă interpretare tradiționalelor lozinci imperialiste-germane „Drang nach Osten“ și „Lebensraum“¹, iar atacurile lor împotriva tratatului de la Versailles le serveau drept acoperire pentru cea mai brutală agresiune împotriva popoarelor vecine. Ei voiau să extindă „noua ordine“ asupra întregii lumi. „Politica externă nazistă are un singur obiectiv principal: dominația mondială“ — spunea Ebenstein². Prezumtivii cuceritori ai lumii nu-și dădeau seama că atingerea acestui obiectiv depășea cu mult forțele lor. Ei nu aveau decît dispreț pentru puterile capitaliste occidentale, pe care le considerau perimate, și erau convinși că pot zdrobi Uniunea Sovietică după numai cîteva săptămîni de luptă.

Pentru a ușura acest program de făurire a „noii ordini“ fasciste prin înșelătorie și violență, ideologii naziști au elaborat un întreg sistem de demagogie. Teoria lor că germanii

¹ — „Năvala spre răsărit“ și „Spațiu vital“. — *Nota Trad.*

² William Ebenstein: „The Nazi State“, New York, 1943, pag. 298.

ar fi rasa ariană de stăpîni servea drept paravan pentru o expansiune agresivă imperialistă. După ei, germanii erau din punct de vedere biologic predestinați să stea în fruntea întregii omeniri; tezele lor despre „conducători“ și „elite“ au netezit calea ca poporul german să accepte, tot pe motive biologice, pe capitaliști și pe politicienii naziști drept conducătorii săi naturali; sîngerosul lor antisemitism, antimarxism și antiliberalism le dădea posibilitatea să găsească țapi ispășitori foarte comozi pe care îi puteau face răspunzători de toate relele de care suferea poporul german din cauza sistemului capitalist. Teoria lor economică, bazată pe doctrina lui Keynes, și glorificarea militarismului serveau drept justificare pentru producția de armament și pentru crearea unei puternice mașini de război; iar disprețul lor pentru știință și rațiune îi ajuta să pregătească pe țărîm intelectual preponderanța propagandei și agitației barbare a lui Goebbels.

Politica de „New Deal“ a lui Roosevelt

În timp ce în Germania burghezia imperialistă ataca clasa muncitoare prin teroare și violență, burghezia Statelor Unite ducea, deși nu dorea de loc acest lucru, o politică de concesii. Era nevoită să procedeze astfel sub presiunea tot mai puternică a unei clase muncitoare sărăcite, indignate și exasperate de sălbăticia cu care se comportase față de ea guvernul Hoover în timpul marii crize economice.

Prin alegerea triumfală a democratului Franklin D. Roosevelt (1882—1945) ca președinte în noiembrie 1932, masele și-au exprimat ura împotriva reacționarului partid republican. În anii următori, masele au urmat aceeași cale, manifestîndu-se prin alte numeroase și puternice acțiuni de masă. Ele au dat o mare extindere mișcării greviste declanșate la începutul deceniului 1930—1940, greva generală de la San Francisco din 1934 fiind un aspect dramatic al acesteia, și-au creat rapid sindicate, ceea ce a dus în cele din urmă la organizarea muncitorilor din marile întreprinderi industriale, au declanșat apoi puternice mișcări de masă printre șomerii, fermieri, veterani, tineret și bătrîni și, în sfîrșit, tot datorită maselor, Roosevelt a fost de 4 ori reales președinte, lucru fără precedent în istorie.

Capitaliștii au încercat să înăbușe această mișcare în dezvoltare, dar fără succes. Le lipsea o social-democrație puternică, capabilă să domine și să reprime clasa muncitoare, astfel cum o avea burghezia în Anglia, Germania, Austria și în alte țări. Birocrații Federației americane a muncii, care, în ciuda lozincilor lor antimarxiste (acestea nefiind decât o adaptare la starea de înapoiere politică a clasei muncitoare americane), sînt o varietate a social-democrației, au încercat din răspuțeri să frîneze mișcarea, dar s-au dovedit a fi prea slabi și nu au izbutit s-o facă. Într-adevăr, mișcarea de masă a spart în 1935 rîndurile birocrațiilor (înființarea Congresului organizațiilor industriale, C.I.O.) și a trecut peste ei.

Roosevelt și-a luat postul în primire la 4 martie 1933, exact 35 de zile după ce Hitler devenise cancelar al Germaniei. Avînd de făcut față unui sistem economic dezorganizat, unei clase capitaliste speriate și dezorientate și unei clase muncitoare răzvrătite, Roosevelt s-a lansat imediat într-o vastă campanie de reforme. Numeroasele sale legi, care constituie politica de „New Deal“, au fost atît de rapid adoptate de Congres, încît, astfel cum s-a spus pe bună dreptate, „legislatorii nici nu au avut timpul să le citească“. În prima sută de zile ale guvernării sale au fost votate mai multe reforme decât în cei 70 de ani precedenți cîți trecuseră de la războiul civil.

Astfel, cum a fost în cele din urmă formulat, programul de „New Deal“ avea drept scop : „a) să restabilească sistemul financiar și bancar ruinat ; b) să salveze întreprinderile periclitare prin importante împrumuturi și subvenții ; c) să stimuleze investițiile particulare ; d) să ridice prețurile scăzute prin anumite măsuri cu caracter inflaționist ; e) să combată supraproducția agricolă prin reducerea suprafețelor cultivate și prin distrugerea recoltelor ; f) să apere pe fermieri și pe proprietarii de case împotriva executării silite a ipotecilor ; g) să creeze posibilități de lucru și să mărească puterea de cumpărare prin executarea de lucrări publice ; h) să acorde șomerilor muritori de foame un minimum de ajutor“¹.

Clasa muncitoare și alte pături exploatate au profitat mult de pe urma reformelor votate, ca de pildă : ajutor pentru

¹ William Z. Foster : „History of the Communist Party of the United States“, pag. 293—294.

șomaj, ajutor de bătrînețe, protecție împotriva vînzării silite a fermelor și caselor ipotocate, garantarea depunerilor la bănci etc., dar cel mai mult au profitat de pe urma recunoașterii dreptului de organizare, consfințit pentru prima oară în art. 7 (a) al legii pentru refacerea industriei naționale și apoi prin legea Wagner. Roosevelt a făcut puțin pentru poporul negru, de două ori oprimat și persecutat, cu excepția faptului că în 1941 a instituit ca o măsură de război Comitetul pentru asigurarea unor condiții de angajare echitabile. În tot timpul guvernării sale, linșajul și sistemul de discriminări rasiale au făcut ravagii, — practic fără nici o piedică — răspunderea pentru acest lucru revenind în primul rînd propriului său partid democrat.

În politica sa economică, Roosevelt a urmat în linii generale doctrina lui Keynes, pe atunci la modă. Era perioada cînd John Maynard Keynes, cunoscut economist englez (pe care Roosevelt îl cunoștea personal), susținea în scrierile sale că în regimul capitalist șomajul de masă ar putea fi evitat sau chiar eliminat prin investiții de stat în industrie¹. Teoriile lui Keynes au fost aplicate atît de Roosevelt cît și de Hitler, dar în mod diferit, Roosevelt folosind drept principală metodă executarea de lucrări publice, pe cînd Hitler a recurs la sinistrul expedient — azi bine cunoscut în toate țările capitaliste — de a da de lucru muncitorilor prin mărirea producției de armament și pregătiri de război.

Roosevelt și-a extins programul său de „New Deal“ și asupra politicii externe. Cu politica sa imperialistă de „bună vecinătate“ el a atenuat în America latină unele barbarii flagrante ale metodelor imperialiste americane. De asemenea Roosevelt s-a orientat spre o politică de coexistență pașnică cu U.R.S.S., „recunoscînd“ această țară după ce timp de 16 ani America refuzase s-o facă. El era partizan al păcii, iar atunci cînd a înțeles semnificația ofensivă fascismului în întreaga lume s-a alăturat celorlalte democrații capitaliste occidentale și a început să se pregătească sistematic de război.

Roosevelt a fost un capitalist liberal, un milionar, iar politica sa s-a dovedit a fi în ultimă instanță în folosul marelui capital monopolist. Reformele realizate de el în baza politicii sale de „New Deal“ și care s-au menținut toate strict în ca-

¹ J. M. Keynes : „The General Theory of Employment, Interest and Money“, New York, 1935.

drul sistemului capitalist au reținut, fără îndoială, clasa muncitoare de la lupta pentru reforme mai radicale și de la organizarea unui mare partid muncitoresc, de altfel principalul scop al acestor reforme. Concepțiile keynesiste ale lui Roosevelt au cultivat și ele un reformism periculos în rândurile muncitorilor (în detrimentul marxismului), reformism de care clasa muncitoare americană nu s-a lecut încă nici pînă azi. Dar reformele nu au putut înlătura șomajul de masă; la izbucnirea celui de-al doilea război mondial mai existau încă 7.000.000—10.000.000 de șomeri. Politica de „bună vecinătate” dusă de Roosevelt în America latină s-a dovedit de asemenea foarte rentabilă din punct de vedere imperialist. Sub guvernarea sa, monopolistii și-au consolidat mult situația și au realizat profituri mai mari decît oricînd în trecut. Nici în timpul celui de-al doilea război mondial Roosevelt nu a pierdut vreodată din vedere interesele de bază ale imperialismului american.

La început, Roosevelt a fost susținut de cea mai mare parte a capitalului monopolist. Nu încapă îndoială că majoritatea marilor oameni de afaceri credeau că regimul său va duce la fascism. În acest sens existau de altfel multe indicii, celebra sa lege pentru refacerea industriei naționale fiind modelată după statul corporatist al lui Mussolini și pregătită de către Camera de Comerț a Statelor Unite. Începînd însă din 1935, cea mai mare parte a capitalului financiar a rupt legăturile cu liberalul Roosevelt. Monopolistii îi reproșau în special că încuraja organizarea de syndicate, atitudine care a contribuit considerabil la cuprinderea în syndicate a muncitorilor din întreprinderile industriei grele. Din acel moment, magnații Wall Street-ului au devenit dușmani înverșunați ai lui Roosevelt, declanșînd împotriva sa o puternică opoziție cu tendințe fasciste. Realegerea lui Roosevelt în 1936, 1940 și 1944 a fost, în primul rînd, opera maselor largi democratice ale poporului american.

La început, în special atunci cînd politica dusă de Roosevelt avea puternice rezonanțe fasciste și era sprijinită de Wall Street, partidul comunist adoptase o poziție fermă împotriva lui și își concentrase eforturile asupra organizării sindicatelor și desfășurării mișcării greviste, pe atunci la ordinea zilei. Începînd însă din 1936, partidul i-a acordat lui Roosevelt un sprijin puternic, deși nu lipsit de critică.

INTENSIFICAREA LUPTEI ÎMPOTRIVA FASCISMULUI ȘI RĂZBOIULUI (1933—1935)

Marea victorie a lui Hitler a stimulat mult fascismul în toate țările, dînd pretutindeni un și mai mare impuls violenței ofensive fasciste. Japonia și-a accelerat invazia în China de nord; Italia a invadat Etiopia în 1935. Hitler a anexat în același an Saarul, a denunțat tratatul de la Versailles, a cerut alipirea Austriei și cedarea către Germania a unei părți din Cehoslovacia și a început să refacă febril armata germană. La începutul anului 1934, Germania și Japonia au părăsit Liga Națiunilor, Italia urmîndu-le după scurt timp exemplul. În numeroase țări fasciștii au început lupta pentru putere, ceea ce a avut drept rezultat că, în momentul izbucnirii celui de-al doilea război mondial, ei erau stăpîni nu numai pe Germania, Japonia și Italia, dar și pe Austria, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Ungaria, Albania, Etiopia, România, Bulgaria, Spania, Turcia, Grecia, Letonia, Lituania, Finlanda și Estonia. Puterile fasciste urmăreau dominația mondială.

Social-democrații purtau o grea răspundere pentru marea dezvoltare luată de fascism. Fără ajutorul lor, patronii ar fi fost complet zdrobiți și socialismul s-ar fi instaurat în întreaga Europă centrală și răsăriteană. Social-democrații erau cei care au înfrînt în 1918—1919 revoluția socialistă în Germania, Italia, Austria și Ungaria. Mai tîrziu, în următorii cîțiva ani, într-o perioadă cînd fascismul lua o rapidă dezvoltare, tot ei au purtat — prin programul lor de colaborare cu burghezia împotriva comuniștilor — răspunderea pentru întărirea generală a reacțiunii. Din cauza acestei politici de trădare, ei s-au făcut vinovați de nefasta sciziune a rîndurilor clasei muncitoare. Politica „răului mai mic” i-a dus în mod necesar la sprijinirea candidaților profasciști, iar în Austria sprijineau chiar un grup de fasciști împotriva altuia. În în-

treaga Europă centrală și răsăriteană, în special în Germania, Italia și Austria, social-democrații au colaborat pe față cu partidele și guvernele fasciste, recunoscând de bunăvoie guvernele teroriste fasciste ca legale și legitime și intenționând să colaboreze cu ele.

Față de aroganța și de extinderea agresiunii fasciste, puterile capitaliste occidentale au început de pe atunci politica lor de „împăciuire“, care în cele din urmă avea să se dovedească atât de catastrofală pentru ele însele și pentru întreaga omenire. Motivul era că aceste guverne „democratice“, ele însele pătrunse de spirit fascist, sperau să îndrepte împotriva Uniunii Sovietice agresiunea militară pe care Hitler și aliații săi o pregăteau atât de fațis. În acest spirit reacționar, Liga Națiunilor a refuzat să ia măsuri eficace pentru a opri invadarea Chinei de către Japonia și atacul armat al Italiei împotriva Etiopiei și dădea pas cu pas înapoi în fața agresiunilor sistematice ale lui Hitler în Europa. Eșecul Ligii ca organizație destinată să mențină pacea era total.

În această situație critică, când asupra lumii apăsa grava primejdie a înrobirii fasciste, Internaționala a II-a s-a dovedit neputincioasă. Ea era demoralizată de catastrofa înfrângere suferită în Germania nu numai prin pierderea marelui Partid social-democrat german, complet nimic, dar și prin eșecul total al politicii lor de colaborare cu burghezia. Partidele afiliate ei se certau asupra cauzelor care determinaseră dezastrul din Germania, în timp ce conducătorii lor cochetau cu planul oportunist de transformare nedureroasă a capitalismului în socialism, elaborat de belgianul De Man. Rezultatul a fost că și de data aceasta, ca și în perioada revoluționară care urmasă primului război mondial, răspunderea pentru conducerea internațională a muncitorilor a trecut în întregime asupra comuniștilor, care s-au dovedit a fi la înălțimea acestor sarcini istorice.

În această mare criză a umanității, Uniunea Sovietică a pășit pe arena internațională. În mai 1934, Maksim Litvinov, delegatul sovietic la Conferința de dezarmare, a propus ca acest organ să se transforme într-o Conferință permanentă de pace, care să instaureze pacea în lumea întreagă¹. El a declarat că „pacea este indivizibilă“. Intrând în Liga Nați-

¹ R. Palme Dutt: „World Politics, 1918—1936“, pag. 158.

unilor în septembrie 1934, în același an în care puterile fasciste o părăsiseră, și având pe Litvinov ca purtător de cuvânt la ședințele Ligii, U.R.S.S. a început marea sa luptă de preîntâmpinare a unui război mondial, străduindu-se să organizeze democrațiile capitaliste occidentale în frontul internațional antifascist al păcii, propus de ea. În acest scop U.R.S.S. începu să încheie și pacte de neagresiune cu puterile respective, începând cu Franța și cu Cehoslovacia (în 1935). Dacă s-ar fi dat ascultare Uniunii Sovietice, al doilea război mondial ar fi putut fi evitat și fascismul ar fi fost ușor înăbușit, deoarece mai era încă relativ slab. La 17 noiembrie 1933 președintele Roosevelt a recunoscut oficial Uniunea Sovietică, dar nu a sprijinit activ planul acesteia de creare a unui front internațional antifascist al păcii.

Sezîsînd perfect grava primejdie ce o reprezenta pentru pace și democrație ofensivă fascistă, Internaționala Comunistă a făcut de asemenea, în repetate rînduri, Internaționalei a II-a propuneri de front unic în vederea unor acțiuni comune împotriva acestui pericol. Propuneri similare au fost făcute Internaționalei sindicale de la Amsterdam de către Internaționala Sindicală Roșie. Astfel, în octombrie 1934, Internaționala Comunistă a propus Internaționalei a II-a un front unic general pentru apărarea muncitorilor spanioli aflați în luptă¹, iar în septembrie 1935 a lansat un apel pentru crearea unui front unic de luptă împotriva invadării Etiopiei de către Mussolini². Internaționala Tineretului Comunist ducea o politică similară de front unic. Dar, sub diferite pretexte, Internaționala a II-a și Federația Sindicală Internațională au respins toate propunerile de front unic ale Internaționalei Comuniste, ale Internaționalei Comuniste a Tineretului și ale Internaționalei Sindicale Roșii, tot astfel cum guvernele capitaliste, a căror politică s-a reflectat întotdeauna în atitudinea social-democraților, au respins propunerile de constituire a unui vast front mondial de pace antifascist, făcute de Uniunea Sovietică la Liga Națiunilor. În acest timp, în numeroase țări, muncitorii, însuflețiți de spiritul combativ al politicii comuniste, duceau lupte înverșunate împotriva agresorilor fasciști care încercau să cucerească țările lor și să distrugă mișcarea muncitorească.

¹ „Internaționala Comunistă“ din iunie 1935.

² „Internaționala Comunistă“ din februarie 1936.

Lupta revoluționară din China

O dată cu succesul lui Hitler în Germania, militaristii japonezi și-au intensificat intervenția în China. În martie 1933 au cucerit provincia Jehol în China de nord, iar în martie 1934 au instalat pe marioneta lor Henry Pu-i ca împărat al Mancuriiei. Apoi au revendicat hegemonia asupra întregii Chine și au repudiat tratatul naval de la Washington, încheiat în 1922. În iunie 1935 China a predat Japoniei Pechinul și Tientinul.

Caracteristic este faptul că Partidul socialist japonez își dăduse de mult binecuvântarea acestui nerușinat atac imperialist împotriva Chinei. În 1931 renegatul Akamatsu, secretarul partidului, spunea: „Intervenția din Mancuria nu este imperialistă, deoarece chiar și o Japonie socialistă ar trebui să poarte război pentru materiile prime necesare industriei noastre”¹. În noiembrie 1938 un manifest al partidului socialist, sărbătorind succesul invadatorilor imperialiști, declara: „Respectuoși de trei ori *banzai*² împăratului și mulțumiri ofițerilor și soldaților noștri pentru suferințele și strădaniile lor”³. Pe de altă parte, deși supuși unei crunte represiuni, comuniștii japonezi luptau eroic împotriva războiului.

După ce în 1927 a rupt în mod perfid acordul cu Partidul Comunist Chinez (vezi cap. 39), Cian Kai-și a continuat să ducă un război criminal de exterminare a comuniștilor. Nici invadarea Chinei de către imperialiștii japonezi nu l-a oprit de la această nebunie. Ca și social-democrații, Cian Kai-și nu putea vedea pe dușman decât la stînga. El nu a făcut absolut nimic pentru a mobiliza poporul chinez la lupta împotriva fasciștilor japonezi care invadaseră țara.

Prin învățătura și exemplul său, partidul comunist se străduia să organizeze masele chineze la lupta împotriva invadatorilor japonezi. Partidul a însuflețit dîrza apărare a Șanghaiului, unde minunatele calități de luptă ale soldaților chinezi au uimit lumea. În 1932 China sovietică, condusă de comuniști, a început războiul împotriva Japoniei, iar în 1933 a propus fără succes lui Cian Kai-și un front unic de luptă

¹ „Internaționala Comunistă” din 1 martie 1932.

² Trăiască, „ura!” — în limba japoneză. — *Nota Trad.*

³ E. S. Colbert: „The Left Wing in Japanese Politics”, pag. 51.

împotriva dușmanului comun¹. În tot timpul acesta, Cian Kai-și a lansat nu mai puțin de 6 ofensive importante împotriva Armatei roșii chineze. Toate atacurile au fost însă respinse. Ciu-De era pe atunci comandantul Armatei roșii, iar în 1935 colaboratorul său apropiat, Mao Tze-dun, a devenit secretar general al partidului comunist.

Pentru a-și îmbunătăți proasta sa poziție strategică, Armata roșie hotărî la sfîrșitul anului 1934 să părăsească provincia Kiang-Si, îndreptîndu-se spre regiunile de nord-vest ale Chinei. Astfel începu „marele marș”, rămas celebru în istorie, lung de 20.000 de li, adică de aproximativ 5.000 de km, și care a durat din octombrie 1934 pînă în octombrie 1935. Sub raportul lungimii, al greutăților și al semnificației sale militare și politice, acest marș a depășit cu mult toate marșurile celebre din istorie. La terminarea marșului, Armata roșie număra aproximativ 30.000 de oameni, care trebuiau să lupte împotriva celor circa 700.000 de soldați ai Gomindanului, înzestrați cu echipament modern². În timpul marșului, trupele parcurseră în medie 38 de km pe zi, iar odată au făcut chiar 135 de km în 24 de ore. Au traversat 18 lanțuri de munți și 24 de râuri³, fiind tot timpul hărțuite de trupe gomindaniste mult superioare numericeste. Ostașii Armatei roșii aveau în medie 19 ani; în rîndurile lor erau și multe femei tinere. În Armata roșie Uniunea Tineretului Comunist constituia o forță vitală. După cum vom vedea, sosirea victorioasă a Armatei roșii în provincia Șen-si avea să marcheze în curînd începutul unor dramatice evenimente politice și militare de cea mai mare însemnătate pentru China și pentru lumea întregă.

Înfrîngerea fascismului în Franța

La 6 februarie 1934 reacțiunea fascistă din Franța, socotind că sosise momentul pentru a instala la putere un Hitler

¹ Conrad Brand, Benjamin Schwartz, John K. Fairbank: „A Documentary History of Chinese Communism”, Cambridge, 1952.

² Harry Gannes: „When China Unites”, New York, 1937, pag. 189 și urm.

³ Hewlett Johnson: „China's New Creative Age”, New York, 1953, pag. 156—160.

francez, a organizat în fața Camerei deputaților o manifestație violentă împotriva guvernului „blocului de stînga“, în frunte cu Daladier. Nucleul tentativei de răsturnare a guvernului îl formau „Crucile de foc“ („Croix de feu“), conduse de colonelul de la Roque, care pretindea că ar avea 300.000 de partizani înarmați. Guvernul n-a făcut nici un efort pentru a reprimă încercarea de insurecție fascistă, însă numeroși membri ai gărzilor mobile, împotriva ordinelor date de ofițeri, au deschis spontan focul împotriva demonstranților fasciști¹. A doua zi, guvernul Daladier — evident de conivență cu reacționarii — demisionă, cu toate că dispunea de o puternică majoritate în parlament. În locul său a venit guvernul ultraconservator al lui Doumergue.

Urmînd linia politică a partidului comunist, clasa muncitoare franceză a pornit o contraofensivă nimicitoare împotriva atacului fascist. Deși guvernul interzisese orice demonstrații (din care cauză social-democrații contramandasera docili demonstrația lor fixată pentru ziua de 8 februarie), partidul comunist organizează la 9 februarie o uriașă demonstrație antifascistă în cursul căreia au fost uciși 10 muncitori. Peste 400.000 de soldați și polițiști încercaseră zadarnic să spargă demonstrația.

În același timp, partidul comunist și Confederația generală unitară a muncii (C.G.T.U.), care ducea o politică de stînga, cereau insistent o grevă generală. În urma puternicei presiuni exercitate de mase, Confederația Generală a Muncii (C.G.T.) proclamă greva, căreia i s-a alăturat Confederația generală unitară a muncii. Rezultatul a fost că 4.500.000 de muncitori au încetat lucrul pe timp de 24 de ore. Conducătorii reformiști, care în fond erau împotriva grevei, au reușit totuși s-o saboteze parțial, prin diferite manevre ca aceea de a o limita la căile ferate la o grevă de „un minut“.

Aceste mari evenimente au răscolit profund clasa muncitoare franceză, iar partidul comunist, Uniunea Tineretului Comunist și alte organizații de stînga nu au cruțat nici un efort pentru a ridica masele la luptă. Mișcarea pentru unitatea antifascistă a căpătat o puternică expresie la 14 iulie (ziua căderii Bastiliei), cînd 500.000 de muncitori au demon-

¹ R. Palme Dutt: „Fascism and Social Revolution“, pag. 253—254.

strat la Paris (ca și în alte orașe). În fruntea nesfîrșitelor coloane mergeau conducătorii partidelor comunist, socialist și radical socialist.

Aceste uriașe demonstrații, organizate datorită politicii comuniste de front unic și pătrunse de spirit revoluționar comunist, au dat fascismului francez o puternică ripostă. Totodată demonstrația de la Paris a ridicat mult moralul clasei muncitoare nu numai în Franța, dar și în întreaga Europă. Începînd din 1923, partidul comunist a propus de 26 de ori partidului socialist francez frontul unic și de fiecare dată propunerea a fost respinsă. Abia la 15 iulie 1934, 24 de ore după marea demonstrație, conducerea partidului socialist, în frunte cu Blum și Zyromski, a consimțit în sfîrșit sub puternica presiune a maselor, la o astfel de acțiune comună¹. În fond, frontul unic de jos fusese deja în mare măsură realizat, astfel încît conducătorilor partidului socialist nu le-a mai rămas multă libertate de alegere în această privință.

Lansînd celebra lozincă a „frontului popular“, partidul comunist a propus în octombrie 1934 încheierea unui pact general între toate organizațiile clasei muncitoare și cele simpatizante pentru a respinge și a învinge fascismul. (Totmai în acel timp conducătorii Internaționalei a II-a respingeau propunerea de front unic făcută de Internaționala Comunistă pentru sprijinirea muncitorilor spanioli, angajați în lupte grele). Cu multe reticențe, partidul socialist francez și-a dat consimțămîntul pentru acțiunea comună. La elaborarea programului frontului popular, socialiștii — făcînd paradă de pseudoradicalism — voiau să-l bazeze pe o largă naționalizare a industriei; însă comuniștii au arătat clar că, pentru a atrage masele, programul frontului popular nu trebuia să conțină decît cele mai elementare revendicări ale poporului în vederea efortului său de a stăvili fascismul și războiul. Această realistă concepție leninistă, dezvoltată în special de eminentul fruntaș comunist francez Maurice Thorez, a asigurat frontului popular uriașul său ecou în mase. Este caracteristic că, în tot timpul acestei lupte istorice, troțkiștii, cu pretențiile lor de ultrarevoluționari, condamnau și combăteau frontul popular ca o renegare a principiilor marxiste.

¹ Maurice Thorez: „The People's Front in France“, New York, 1935, pag. 59.

Partidul comunist nu a inițiat numai colaborarea maselor muncitoare în cadrul frontului popular, dar a și militat pentru unificarea forțelor organizate ale clasei muncitoare. Partidul comunist a pus problema înființării unui partid unic al clasei muncitoare, fără să se poată însă face progrese în această direcție¹. Propunerile de unificare a sindicatelor, asupra cărora partidul comunist și Confederația generală unitară a muncii stăruiseră de mult, au avut însă mai mult succes. Ca de obicei, conducătorii social-democrați, partizani ai lui Jouhaux, au opus rezistență, dar C.G.T.U. începuse să-și fuzioneze pe teren sindicatele sale cu cele ale C.G.T., astfel încât, atunci când, în martie 1936, se ținu în sfârșit la Toulouse Congresul de unificare al C.G.T., procesul de unificare era în plină desfășurare. La acest congres s-a pus capăt sciziunii sindicale care începuse în decembrie 1921².

Aceste evenimente dramatice au arătat că, spre deosebire de social-democrații germani, mișcarea muncitorească franceză, urmînd linia politică generală a comuniștilor, nu avea să se supună docil înrobirii fasciste. Datorită conducerii sale juste, partidul comunist și-a triplat numărul membrilor în decurs de un an, Uniunea Tineretului Comunist a crescut de 5 ori, iar ziarul partidului, „*l'Humanité*”, a cîștigat 50.000 de noi cititori. Comitetul de la Amsterdam de luptă împotriva fascismului și a războiului, condus de Romain Rolland, a jucat un rol de seamă în această luptă și a cîștigat în prestigiu, sporindu-și totodată numărul de membri.

Lupta armată din Austria

Cea mai importantă dintre numeroasele lupte duse de muncitorii europeni împotriva ofensivei fasciste în anii care au urmat imediat după victoria lui Hitler în Germania a avut loc în Austria în februarie 1934. În această țară — situată între Italia fascistă pe de o parte și Germania fascistă pe de altă parte, în mare măsură dominată politicește de Vatican — mișcarea fascistă, divizată în grupări de tip italian

¹ „The Communist” din februarie 1936.

² Georges Lefranc: „Histoire du Mouvement Syndical Français”, pag. 395—401.

și nazist, era puternică și arogantă. Ca rezultat al acestei situații, primul-ministru Dollfuss, fascist și șef al partidului creștin democrat, a dizolvat pe neașteptate parlamentul la 7 martie 1933, declarînd că în viitor va governa prin decrete. Partidul social-democrat, care avea o puternică organizație, numărînd 600.000 de membri la o populație de 6.000.000, a refuzat să lupte. El declarase anterior că va lua armele numai „dacă va fi proclamată, fără consultarea parlamentului, o constituție fascistă, dacă administrația municipală a Vienei va fi înlăturată, dacă partidul va fi interzis sau dacă sindicatele vor fi suprimate”¹. Era faimoasa teorie a „violentei defensive” a „austro-marxiștilor” Bauer, Deutsch, Renner & Co. Dar ei nu au aplicat-o niciodată, nici chiar atunci cînd Dollfuss violă toate condițiile enumerate mai sus. Oamenii aceștia, foști conducători centriști ai Internaționalei a II-a^{1/2}, duceau o politică de colaborare cu burghezia, urmînd astfel linia social-democrată a Internaționalei a II-a, fiind totodată bine cunoscuți pentru frazeologia revoluționară în care își îmbrăcau această politică trădătoare.

După capitularea social-democrată din 1933, situația economică și politică a Austriei se înrăutățea mereu. Încurajat de slăbiciunea și de timiditatea social-democraților, Dollfuss lansa un atac politic după altul. Și în tot timpul acesta Bauer și colegii săi făceau cele mai desperate eforturi pentru a colabora cu regimul fascist în plină dezvoltare. În cele din urmă ei au ajuns la un asemenea grad de concesi, încît erau gata să accepte orice numai să se permită existența partidului. Astfel, după cum recunoștea Bauer mai tîrziu: „Am făcut tot ce era omenește posibil. Pentru un partid socialist am acceptat concesi extraordinar de grele. Am declarat că... ne vom da consimțămîntul la o lege care să autorizeze guvernul să conducă țara timp de 2 ani, fără parlament, prin decrete excepționale”².

Era o repetare a celor petrecute în Germania. În ciuda frazeologiei ei marxiste, social-democrația își continua politica „răului mai mic” și a alianței cu burghezia, care o ducea direct la fascism. Ca și Hitler, Dollfuss nu a mai avut nevoie

¹ R. Palme Dutt: „Fascism and Social Revolution”, pag. 143.

² Alexander Schönaue: „Civil War in Austria”, Londra, 1934, pag. 25.

de social-democrație, nici chiar în condițiile înjositoare în care aceasta i se oferea. La 12 februarie 1934 el suspendă parlamentul și puse în afara legii partidul social-democrat, Corpul muncitoresc de apărare și sindicatele¹.

Chiar și după acest atac violent, Bauer & Co. au cerut muncitorilor să nu opună rezistență. Ei tot mai sperau într-o înțelegere cu dictatorul fascist Dollfuss. Însă muncitorii, care luaseră în serios frazele radicale ale conducătorilor, au început o grevă generală și o insurecție armată, fără ca acestea să fie ordonate oficial de partid. Conducătorii sindicali social-democrați au refuzat să declare greva generală, iar puternicul sindicat al feroviarilor a menținut traficul pe căile ferate, transportând trupele guvernamentale în timpul luptelor. Manuilski spunea: „La insurecție armată nu s-a ridicat clasa muncitoare, ci numai o mică fracțiune a muncitorimii, „Schutzbund“-ul (Corpul muncitoresc de apărare)”².

Luptele s-au concentrat la Viena, în special în jurul marilor blocuri de locuințe Karl Marx. După o eroică bătălie de 4 zile, în care guvernul a făcut uz de artilerie grea, muncitorii au fost învinși și supuși celor mai crunte represalii. În timpul insurecției, partidul comunist a avut o atitudine curajoasă și combativă, însă nu era destul de puternic pentru a cuceri conducerea decisivă a clasei muncitoare.

În felul acesta s-a instaurat fascismul în Austria. Însuși Bauer a recunoscut mai târziu că fascismul ar fi putut fi înfrânt dacă partidul ar fi luptat în martie 1933. „Pe atunci — spune el — „am fi putut învinge. Dar ne-a fost frică de luptă”³. Austria a însemnat o nouă și catastrofală înfrângere a muncitorimii, datorită trădării social-democrației.

Răscoala armată din Spania

În Spania, unde situația economică era disperată, iar mișcarea fascistă își ridica arogant capul, se crease la începutul deceniului 1930—1940 o situație revoluționară. În 1933 au

¹ „International Press Correspondence” din 9 și 23 februarie 1935.

² D. Z. Manuilski: „The Work of the Seventh Congress”, pag. 9.

³ Citat de R. Palme Dutt în „Fascism and Social Revolution”, pag. 144—145.

avut loc de două ori mai multe greve decât în 1931. Ținând seama de situație, partidul comunist propuse partidului socialist un front unic pentru alegerile din 1933. Propunerea a fost respinsă cu cinism, iar rezultatul a fost că partidul socialist a pierdut o treime din mandatele pe care le deținea în parlament (de la 115 la 70), în timp ce partidul comunist câștiga 300.000 de voturi.

În octombrie 1934 a izbucnit o grevă generală, al cărei nucleu îl formau minerii din Asturia. Ea s-a transformat rapid într-o insurecție armată, în special în Asturia, Catalonia, la Madrid și în provinciile basce. Partidul comunist propuse din nou un front unic partidului socialist și anarho-sindicaliștilor, dar și de data aceasta propunerea fu respinsă de conducerea respectivei, ceea ce a provocat confuzie printre conducătorii insurecției și a adus prejudicii întregii mișcări.

Minerii din Asturia, printre care influența comunistă și cea socialistă de stînga era puternică, au preluat puterea politică în regiunea lor. Ei au înființat un Soviet la Oviedo și, în ciuda asalturilor date de trupe guvernamentale mult superioare, au reușit prin eroismul lor să se mențină la putere timp de 15 zile. Insurecția a fost înăbușită într-o baie de sînge. Aproximativ 30.000 de muncitori au fost arestați, mulți executați și alți mulți condamnați la ani grei de închisoare. În timpul curajoasei lupte duse de muncitori, Uniunea Tineretului Comunist s-a distins, ca de obicei, în mod deosebit. A fost o serioasă înfrângere suferită de clasa muncitoare din Spania, dar, după cum a arătat viitorul, a fost o înfrângere de pe urma căreia muncitorii și-au revenit repede și au crescut în combativitate¹.

Dimitrov la Leipzig

Un important eveniment în acești ani hotărâtori de luptă antifascistă a fost procesul lui Gheorghe Dimitrov, care a avut loc la Leipzig între 24 septembrie și 16 decembrie 1933. Pentru a ațîța isteria anticomunistă și a câștiga alegerile generale, naștii incendiaseră la 27 februarie Reichstagul. La 9 martie au arestat pe bulgarii Dimitrov, Popov și Tanev, pe

¹ „International Press Correspondence” din 19 octombrie 1935.

germanul Torgler și pe olandezul Van der Lubbe sub acuzația de a fi pus la cale incendiul. Hitler intenționa să transforme procesul într-o mare victorie a nazismului, însă Dimitrov îi răsturnă complet planurile¹.

Gheorghe Dimitrov (1882—1949) s-a născut în Bulgaria, dintr-o familie de muncitori revoluționari. Muncitor tipograf, revoluționar din tinerețe, condamnat în repetate rânduri pentru activitate în mișcarea muncitorească, Dimitrov a jucat un rol important în Partidul socialist bulgar și în sindicatele din Bulgaria și a devenit un activist devotat al Internaționalei Comuniste și al Profinternului.

Procesul de la Leipzig a atras atenția lumii întregi mai ales prin curajul cu care Dimitrov a sfidat tribunalul nazist-hitlerist și prin îndrăznețea sa apărare a comunismului. Adus în cătușe în fața tribunalului și supus în închisoare intimidărilor fasciste, Dimitrov a dat dovadă de un neînfricat spirit revoluționar. Faptul a avut o semnificație și mai mare dacă se compară atitudinea sa cu lășitatea lui Torgler, fost conducător comunist german care s-a desolidarizat de comportarea bolșevică a lui Dimitrov.

Din ordinul lui Hitler, Göring și Goebbels au depus ca martori pentru a încerca să-l intimideze pe Dimitrov, dar acest lucru a eșuat lamentabil. Dimitrov, marxist de mare valoare și luptător neînfricat, i-a demascat pe amândoi ca sperjuri. El și-a câștigat sprijinul opiniei publice democratice din întreaga lume și a zdrobit complet acuzația nazistă. Rezultatul a fost că naziștii s-au văzut nevoiți să-i achite pe toți acuzații, cu excepția lui Van der Lubbe, care, deși o unealtă a lor și martor al guvernului, a fost decapitat.

Amenințându-l cu represalii, naziștii l-au ținut arestat pe Dimitrov până în februarie 1934, când, în urma presiunilor exercitate de opinia publică mondială și a unei intervenții directe a Uniunii Sovietice, a fost eliberat. Dimitrov pleacă în U.R.S.S. și, cu câteva luni înainte de Congresul al VII-lea, a fost ales în 1935 secretar general al Internaționalei Comuniste. Buharin, care devenise secretar general în decembrie

1926 după înfrângerea lui Zinoviev, demisionase în 1929, în urma opoziției sale față de linia politică a Internaționalei Comuniste și a Partidului Comunist din Rusia. Între 1929 și 1935 conducerea efectivă a Internaționalei a fost exercitată de un secretariat alcătuit din trei membri: D. Z. Manuilski, Otto Kuusinen și O. Peatnițki. Dimitrov a rămas secretar general din 1935 până la dizolvarea Internaționalei Comuniste în 1943.

¹ Vezi „G. Dimitrov“, Sofia, 1948; W. P i e c k, în „Internaționala Comunistă“ din ianuarie 1937.

FRONTUL POPULAR.
CONGRESUL AL VII-LEA (1935)

Al VII-lea Congres mondial al Internaționalei Comuniste s-a ținut la Moscova între 25 iulie și 20 august 1935. Au fost prezenți 510 delegați (din care 371 cu drept de vot), reprezentând 65 de partide comuniste. Congresul s-a întrunit într-un moment când ofensiva războinică fascistă se dezvoltă rapid într-o serie de state, cât și pe plan mondial. Întreaga activitate a congresului s-a concentrat asupra elaborării unor programe de acțiune pe plan național și internațional cu ajutorul cărora să se stăvilească și să se înfrîngă uriașa amenințare fascistă pentru libertatea și bunăstarea umanității. Aceste programe, ale căror linii generale fuseseră stabilite prin activitatea practică a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, au reprezentat o dezvoltare a politicii de creare a unui front internațional al păcii și a unor fronturi naționale unice de luptă împotriva fascismului și războiului. Principala raportor la congres a fost Dimitrov.

Ce este fascismul

Față de confuzia larg răspîndită în privința semnificației fascismului, și în special față de greșita interpretare liberal-social-democrată că acesta ar fi o revoltă a clasei de mijloc, Dimitrov a dat o foarte mare atenție problemei definirii fascismului. El a repetat cunoscuta apreciere făcută la sesiunea a XIII-a a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (cap. 42), și anume că „fascismul este dictatura fățișă, teroristă a celor mai reacționare, mai șovine și mai imperialiste elemente ale capitalului financiar“. Definiția aruncă întreaga răspundere pentru această mișcare criminală asupra

adevăraților vinovați, astfel ca muncitorii să poată înțelege cine sînt criminalii, adică bancherii și capitaliștii monopolști din lumea întreagă.

„Fascismul nu este o guvernare deasupra claselor, nici o guvernare a micii burghezii sau a lumpenproletariatului împotriva capitalului financiar. Fascismul reprezintă însăși puterea capitalului financiar. El este organizația reprimării teroriste a clasei muncitoare și a păturilor revoluționare ale țărănimii și intelectualității. În politica externă, fascismul reprezintă militarismul agresiv în forma sa cea mai brutală, atînd ura față de alte națiuni“¹. Fascismul nu e o dovadă a puterii crescînde a capitalismului, ci a slăbiciunii sale tot mai mari. El este o expresie a declinului sistemului capitalist. „Dictatura fascistă a burgheziei este o putere feroce, dar nestabilă“². Fascismul nu este inevitabil. „Clasa muncitoare germană l-ar fi putut împiedica. Dar, pentru a o face, ea ar fi trebuit să creeze un front proletar antifascist unit“³.

„Venirea la putere a fascismului nu este o instaurare obișnuită a unui guvern burghez în locul altuia, ci înlocuirea unei forme de stat a dominației de clasă a burgheziei — democrația burgheză — prin altă formă — dictatura teroristă fățișă“⁴. Politica social-democraților duce la victoria fascismului, și ei poartă principala răspundere istorică pentru instaurarea fascismului în Germania și în alte țări.

Fascismul ia în diferitele țări forme diferite, în conformitate cu particularitățile naționale. Cel mai sălbatic tip este cel din Germania. Fascismul își asigură sprijinul maselor printr-o pretinsă apărare a intereselor imediate ale poporului. „Fascismul urmărește cea mai nestăvilită exploatare a maselor... Fascismul predă poporul celor mai corupte și venale elemente... Fascismul acționează în interesul imperialiștilor extremiști, dar se prezintă în fața maselor deghizat în apărător al unei națiuni maltratate și apelează la sentimentele naționale jignite“⁵.

¹ G. Dimitrov: „The United Front“, New York, 1938, pag. 11.

² Op. cit., pag. 26.

³ Op. cit., pag. 20.

⁴ Op. cit., pag. 12.

⁵ Op. cit., pag. 13, 14.

Frontul Internațional al Păcii

Congresul a sprijinit activ lupta pe plan internațional pentru crearea unui front unic împotriva fascismului și a războiului, adică eforturile depuse de Uniunea Sovietică pentru organizarea unui mare front mondial al păcii împotriva insolentei alianțe de război fasciste. Rezoluția cu privire la progresele socialismului în U.R.S.S. (raportor Manuilski) definea astfel rolul Țării socialismului în lupta pentru pace: „O dată cu victoria socialismului, U.R.S.S. a devenit o mare forță politică, economică și culturală, care influențează politica internațională. Ea a devenit centrul de atracție și punctul de raliere pentru toate popoarele, țările și chiar guvernele interesate în menținerea păcii internaționale. Ea a devenit bastionul muncitorilor din toate țările împotriva amenințării de război. Ea a devenit o armă puternică pentru unirea muncitorilor din lumea întreagă împotriva reacțiunii mondiale“¹.

Congresul a preconizat o luptă activă împotriva războiului în toate țările și în special organizarea unei puternice alianțe a statelor iubitoare de pace pentru a ține în frâu și a zădărnici cursa internațională tot mai intensă a pregătirilor de război. Dacă această politică internațională ar fi fost acceptată de democrațiile occidentale, ea ar fi împiedicat cel de-al doilea război mondial și ar fi dus la o rapidă prăbușire a lui Hitler și Mussolini.

Congresul a pornit de la premisa că popoarele lumii pot împiedica războiul dacă vor acționa împreună. Lenin arătase, pe bună dreptate, că, atât timp cât va exista imperialism, războiul este inevitabil, ceea ce nu înseamnă însă că un anumit război ar fi inevitabil și că singurul lucru de făcut este adoptarea unei atitudini pasive, fataliste. Dimpotrivă, forțele comuniste din lumea întreagă au luptat din răzputeri pentru a împiedica războiul ce se pregătea.

Rezoluția despre pericolul de război (raportor Togliatti) arăta că, în lupta sa împotriva războiului, Internaționala Comunistă se baza pe celebrul paragraf prezentat de Lenin și Rosa Luxemburg și înserat în rezoluția Congresului de la

¹ „Resolutions of the Seventh Congress of the Communist International“, New York, 1935, pag. 55—56.

Stuttgart, din 1907, al Internaționalei a II-a: „Dacă totuși războiul va izbucni, datoria lor este să acționeze în vederea grabnicii sale terminări și să se străduiască din răzputeri ca criza economică și politică provocată de război să poată fi folosită pentru a trezi conștiința politică a maselor populare și a grăbi în felul acesta prăbușirea dominației clasei capitaliste“¹.

Subliniind că „principala contradicție din lagărul imperialist este antagonismul anglo-american“, congresul a arătat că răspunderea pentru actuala primejdie de război o poartă înainte de toate fasciștii germani. Ei erau „principalii instigatori la război“ și luptau pentru „hegemonia imperialismului german în Europa“. Ei pregăteau „un război revanșard împotriva Franței, dezmembrarea Cehoslovaciei, anexarea Austriei, lichidarea independenței statelor baltice — pe care se străduiesc să le transforme într-o bază de atac împotriva Uniunii Sovietice — și ruperea Ucrainei Sovietice de U.R.S.S.“. Ei doresc „un război mondial pentru reîmpărțirea lumii“².

Frontul popular antifascist

Congresul s-a preocupat mai ales de dezvoltarea mișcărilor de front popular în diferitele țări capitaliste ca temelie a luptei duse de popoarele respective împotriva fascismului și a războiului. Dimitrov a arătat că o luptă fermă pentru revendicările imediate ale maselor largi, în special împotriva amenințării fasciste, poate constitui baza pentru o mișcare vastă care să includă sub conducerea clasei muncitoare pături ale țărănimii și ale burgheziei mijlocii de la orașe. Această mișcare nu putea fi încheșată pe baza luptei pentru dictatura proletariatului, deoarece masele nu erau încă pregătite din punct de vedere ideologic pentru o asemenea luptă.

Temelia frontului popular trebuia să fie frontul unic al clasei muncitoare, adică „stabilirea unității de acțiune a muncitorilor în toate fabricile, în toate regiunile, în toate țările lumii. Unitatea de acțiune a proletariatului pe plan național

¹ Op. cit., pag. 48.

² Op. cit., pag. 41.

și internațional este cea armă puternică datorită căreia clasa muncitoare va fi în stare nu numai să se apere cu succes, dar să și pornească la un contraatac victorios împotriva fascismului, a dușmanului de clasă¹. Această politică implica încheierea de acorduri de colaborare între muncitori și organizații de diferite tipuri: partide, sindicate, cooperative, organizații de tineret și de femei, comuniști, socialiști, anarho-sindicaliști, catolici etc. Trebuia luat contact chiar cu muncitorii care făceau parte din organizațiile fasciste.

Pe baza acestei unități politice a clasei muncitoare urma să se organizeze frontul popular antifascist. Dimitrov arăta: „Succesul întregii lupte a proletariatului este strâns legat de stabilirea unei alianțe de luptă între proletariat, pe de o parte, și țărănimea muncitoare și principalele mase ale micii burghezii orășenești, pe de altă parte, care împreună alcătuiesc majoritatea populației chiar și în țările dezvoltate din punct de vedere industrial“². Cele două procese — de făurire a frontului unic proletar și a frontului popular antifascist — trebuie să se desfășoare concomitent, ele neputând fi separate în mod artificial.

Perspectiva de a mobiliza mase atât de uriașe de oameni care în toate țările formează majoritatea populației ridică implicit problema posibilității unor guverne de front popular. Congresul a admis o asemenea posibilitate. Dimitrov a reamintit că această chestiune a mai fost tratată la congresele precedente. Congresul al IV-lea, ținut în 1922 (vezi cap. 38), prevăzuse ca posibile 5 tipuri de guverne de front unic.

Guvernul de front popular bazat pe diferite tipuri de organizații muncitorești și altele va apărea înaintea, și nu după răsturnarea capitalismului. El va veni la putere numai într-o perioadă de criză politică, „când clasele dominante nu mai pot ține piept puternicului avânt al mișcării antifasciste de masă“. Un asemenea guvern trebuie să se bazeze pe un „program antifascist concret“ și să nu reprezinte numai un acord parlamentar cu social-democrației, ci o adevărată mișcare de masă. El trebuie să aibă un program de luptă de clasă, și nu de colaborare de clasă, și „va trebui să aducă la îndeplinire anumite revendicări revoluționare esențiale și concrete, ca

¹ G. Dimitrov: „The United Front“, pag. 30—31.

² Op. cit., pag. 39.

de pildă controlul asupra producției și a băncilor, dizolvarea poliției și înlocuirea ei cu o miliție muncitorească înarmată etc.“. Un asemenea guvern este necesar ca o pregătire în vederea revoluției socialiste și a organizării Sovietelor. El va însemna o apropiere de dictatura proletariatului și nu „o fază de tranziție între dictatura burgheză și dictatura proletariatului“. Guvernul de front popular era o evoluție probabilă, însă nu obligatorie. Dacă comuniștii vor participa sau nu la un asemenea guvern de front popular, aceasta va depinde de împrejurările concrete.

Dimitrov a subliniat necesitatea ca partidele comuniste să se mențină ca partide politice distincte și să nu se dizolve în astfel de mișcări largi, trăindu-se în coada maselor din considerații oportuniste. Experiența ulterioară a partidelor a dovedit cât de actual a fost acest avertisment. El a criticat cu asprime greșelile comise în 1923 de Brandler în guvernul de front unic din Saxonia și Turingia. „Prin activitatea sa“, acesta a fost „un guvern muncitoresc oportunist de dreapta“. Comuniștii au procedat just intrând în guvern, dar ei ar fi trebuit să folosească poziția lor pentru a înarma proletariatul, pentru a rechiziționa casele celor bogați și a le pune la dispoziția muncitorilor și pentru a organiza mișcarea muncitorească de masă. Ei nu au făcut însă nimic din toate acestea. „Ei s-au comportat, în general, ca niște miniștri parlamentari obișnuiți, «menținându-se în cadrul democrației burgheze»“¹.

Unificarea forțelor muncitorești

Unitatea organică a clasei muncitoare era esențială pentru înfăptuirea unui program de front popular cu maximum de succes. De aceea Congresul al VII-lea a elaborat măsuri pentru unificarea organizațiilor clasei muncitoare: sindicate, partide și organizații de tineret. Pentru realizarea acestor țeluri s-a pus accentul pe colaborarea cu noile curente de stînga care se dezvoltau în sânul partidelor socialiste.

Rezoluția Congresului al VII-lea a proclamat principiul „un sindicat în fiecare ramură industrială, o confederație sindicală în fiecare țară, o federație internațională a sindi-

¹ Op. cit., pag. 74.

catelor din aceeași industrie, o internațională sindicală bazată pe lupta de clasă“. Acolo unde sindicatele afiliate Internaționalei Sindicale Roșii erau mici, ele trebuiau să intre în celelalte sindicate; acolo unde erau mari, ele trebuiau să ducă tratative pentru fuziune pe bază de egalitate. Comuniștii trebuiau să lupte pentru o unitate sindicală „bazată pe lupta de clasă și pe democrația sindicală“¹.

Fuzionarea partidelor și a organizațiilor de tineret era o problemă mai complexă. Congresul a stabilit 5 condiții pentru o asemenea unitate organică, și anume: completa ruptură cu burghezia, unitatea de acțiune care trebuie să precedă unitatea organizatorică; recunoașterea „necesității de a se răsturna pe cale revoluționară dominația burghezicii și de a se instaura dictatura proletariatului în forma sovietelor...; refuzul de a sprijini propria burghezie într-un război imperialist, iar partidul unificat trebuia să se bazeze pe principiul centralismului democratic“². Programul de unificare nu cerea afilierea la Internaționala Comunistă.

Comentînd acest program de unitate, Manuilski a spus mai târziu: „Ni se pune adesea întrebarea de ce formulăm acum 5 condiții pentru unificare în loc de 21, cum am făcut-o la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste. O facem pentru că cele 5 condiții ale Congresului al VII-lea cuprind în esență cele 21 de condiții ale Congresului al II-lea, pentru că Internaționala Comunistă nu este acum în pericol de a fi copleșită de centrism, pentru că clasa muncitoare a trecut nu numai prin experiența postbelică a politicii de dreapta a social-democrației germane, dar și prin aceea («de stînga») a social-democrației austriece; pentru că nu există încă un «aflux» de conducători social-democrați în Internaționala Comunistă — ceea ce se observă pînă acum este un aflux de muncitori social-democrați spre comunism; pentru că cele 5 condiții ale noastre corespund întru totul gîndurilor și sentimentelor acestor muncitori“³.

Congresul al VII-lea a trecut în revistă forțele diferitelor partide. La majoritatea partidelor comuniste, cu excepția celor din țările fasciste, se putea constata o creștere substanțială.

¹ „Resolutions of the Seventh Congress“, pag. 31—32.

² G. Dimitrov: „The United Front“, pag. 88.

³ D. Z. Manuilski: „The Work of the Seventh Congress“, pag. 42.

Manuilski spunea: „Nu există aproape nici un partid (legal) în Internaționala Comunistă care să nu-și fi dublat sau triplat în ultimii doi ani numărul membrilor“¹. Partidele din China, Franța, Polonia, Japonia, Cehoslovacia și din alte țări au înregistrat sporuri substanțiale, și același lucru era valabil în general și pentru Uniunile Tineretului Comunist. Pieck a raportat, că „numai 22 din cele 67 de secțiuni ale Internaționalei Comuniste care există în țările capitaliste pot activa legal sau semilegal, iar în Europa numai 11. 45 de secțiuni, din care 15 în Europa, sînt obligate să activeze în condiții de adîncă ilegalitate și de cruntă teroare“².

Progresul partidelor comuniste era deosebit de puternic în țările coloniale și semicoloniale. În China, partidul comunist devenise adevăratul conducător al poporului, iar în Indochina, India, Filipine, Indonezia, Coreea, Malaia, Egipt, Siria, Palestina se înființaseră partide comuniste bine încheiate, care luptau pentru conducerea diferitelor mișcări de eliberare națională. Toate aceste țări se îndreptau către un nou ciclu de revoluții. Congresul a cinstit memoria nenumăraților martiri ai luptei de clasă din țările coloniale și din toate celelalte țări ale lumii.

Noua orientare tactică

Dimitrov a spus: „Congresul nostru a fost congresul unei noi orientări tactice a Internaționalei Comuniste“. Și, evident, așa era. „Tactica unui partid politic — a adăugat Manuilski — nu se aseamănă cu ochelarii unui arhivar mucegăit, pe care acesta nu-i scoate niciodată, nici chiar atunci cînd merge la culcare. Tactica, adică totalitatea metodelor și mijloacelor de luptă ale unui partid politic, are tocmai menirea de a fi schimbată atunci cînd împrejurările schimbate o cer“³. Evoluția ofensivei fasciste modificase radical situația internațională; de aceea, cu adevărată suplețe leninistă, Internaționala Comunistă își schimbase în mod cores-

¹ Op. cit., pag. 10.

² Wilhelm Pieck: „Freedom, Peace and Bread“, New York, 1935, pag. 67.

³ D. Z. Manuilski: „The Work of the Seventh Congress“, pag. 54.

punzător tactica, în unele privințe și strategia. Această nouă orientare tactică nu a însemnat însă repudierea liniei tactice anterioare, ci o dezvoltare logică a ei, în special în privința politicii de front unic.

Noua linie politică a Internaționalei Comuniste avea implicații vaste. Pe plan internațional ea preconiza organizarea unei mari alianțe pentru apărarea păcii între U.R.S.S. și numeroase state capitaliste. După cum s-a dovedit în cel de-al doilea război mondial, U.R.S.S. a devenit într-adevăr conducătorul politic al acestei alianțe antifasciste în bătălia pe viață și pe moarte în care a fost implicată. Toate acestea erau, desigur, ceva cu totul nou în activitatea politică practică a comuniștilor. Frontul popular, astfel cum a fost aplicat în diferitele țări, a însemnat pentru comuniști și o nouă politică de mare anvergură pentru dezvoltarea unei alianțe fără precedent între clasa muncitoare, țărănime și păturile largi ale claselor de mijloc de la orașe. Consecința evidentă a unei alianțe atât de vaste, care cuprindea majoritatea poporului respectiv, era că de acum înainte comuniștii trebuiau să vorbească nu numai în numele clasei muncitoare, dar și în numele întregii națiuni.

Politica de front popular mai avea și alte consecințe importante. Ea însemna că comuniștii vor lupta pentru instaurarea de guverne democratice în regimul capitalist, guverne care vor fi alese, probabil, cu procedura normală a democrației burgheze și la care vor participa și comuniștii. Experiența a arătat că politica de front popular, elaborată la Congresul al VII-lea, avea să aibă drept rezultat, un deceniu mai târziu, dezvoltarea unor noi forme ale dictaturii proletariatului (democrațiile populare). O dată cu considerabila slăbire a sistemului capitalist și cu serioasa întărire a socialismului mondial și a organizațiilor clasei muncitoare s-a ivit acum, în anumite cazuri, și posibilitatea de a se instaura socialismul pe cale relativ pașnică. Această posibilitate se întemeiază pe capacitatea puternicelor forțe democratice ale poporului de a respinge orice tentativă de contrarevoluție a burgheziei.

Politica Internaționalei Comuniste avea în vedere și noi relații cu social-democrații, anarho-sindicaliștii, catolicii și cu alte grupuri necomuniste ale clasei muncitoare și ale mișcării muncitorești. Prin aplicarea politicii de front popular devenea imperioasă necesitatea unității muncitorești atât în dome-

niul economic cât și în cel politic, creându-se totodată condiții mult mai favorabile pentru realizarea unei asemenea unități. Internaționala Comunistă s-a dovedit a fi la înălțimea acestor noi cerințe, răspunderi și posibilități.

Pentru pregătirea partidelor comuniste în vederea aplicării politicii de front popular, Congresul al VII-lea a luptat pe două fronturi împotriva devierilor politice și ideologice. Citind numeroase exemple din experiența comunistă și social-democrată, congresul a atras serios atenția asupra pericolului de dreapta care se putea ivi în aplicarea acestei noi politici. El a atacat de asemenea puternic numeroasele stări de spirit, erori și deficiențe „stângiste“ care se iviseră în activitatea celor mai multe partide comuniste, în special după Congresul al VI-lea al Internaționalei Comuniste¹. Pentru ca Internaționala Comunistă și partidele afiliate ei să dețină conducerea sau să joace un rol preponderent în marile mișcări de masă pe care le avea în vedere politica de front popular și de front internațional al păcii, era evident necesar să rupă complet și definitiv cu toate formele de sectarism.

Congresul al VII-lea a fost ultimul congres al Internaționalei Comuniste, fiind totodată și unul din cele mai importante. La această întrunire istorică, forțele Internaționalei Comuniste au arătat popoarelor hărțuite ale lumii, în fața cărora se ridica pericolul iminent al masacrului fascist sau al robiei fasciste, adevărata cale pe care trebuiau să pășească. Politica de front popular, elaborată de Congresul al VII-lea, avea să aibă, în deceniul următor, cele mai profunde consecințe pentru destinul politic al tuturor popoarelor din lume.

¹ „International Press Correspondence“ din 19 august 1935.

FRONTUL POPULAR ÎN ACȚIUNE (1935—1939)

În cei 4 ani care s-au scurs între Congresul al VII-lea și izbucnirea celui de-al doilea război mondial, muncitorii din numeroase țări au dus lupte înverșunate împotriva valului crescând al fascismului și împotriva amenințării de război. Aceste lupte au fost duse pe baza principiilor și în spiritul frontului popular și sub conducerea generală a Internaționalei Comuniste. Internaționala a II-a (Internaționala Socialistă Muncitorească și Internaționala Tineretului Socialist) a rămas surdă la apelurile Internaționalei Comuniste și ale Internaționalei Comuniste a Tineretului pentru crearea unui front unic de luptă împotriva pericolului fascist și al amenințării de război. De aceea majoritatea acțiunilor de front popular din timpul acela au fost realizate la început pe baza frontului unic de jos.

Manuilski descrie astfel situația : „În ultimii 5 ani Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste a propus de 10 ori unitatea de acțiune. Ce răspuns am primit de la conducătorii reacționari ai Internaționalei Socialiste? Ei au răspuns că o acțiune comună pe plan internațional implică formarea prealabilă a unui front unic în diferitele țări. Iar când secțiunile Internaționalei Comuniste s-au adresat diferitelor partide social-democrate, conducătorii acestora au răspuns că ar fi necesar să se ajungă mai întâi la un acord pe plan internațional”¹.

Una dintre cele mai importante realizări din acești ani a fost asigurarea unui oarecare grad de unitate sindicală². Acest lucru nu s-a făcut printr-un acord între Internaționala

sindicală de la Amsterdam și Internaționala Sindicală Roșie, ci numai pe baza recomandării date de Internaționala Sindicală Roșie sindicatelor afiliate ei de a ajunge cum vor putea mai bine la acorduri de unificare cu sindicatele dominate de socialiști. Și astfel, prin fuzionarea treptată a sindicatelor sale din țările capitaliste cu sindicatele afiliate la Internaționala de la Amsterdam, Internaționala Sindicală Roșie se auto-lichidă treptat, începând din 1935. Ea a fost dizolvată la sfârșitul anului 1937. Sindicatele ruse, care numărau 20.000.000 de membri, au rămas însă independente, Internaționala sindicală de la Amsterdam temându-se de afilierea lor.

Frontul național antiimperialist din China

Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste a acordat o mare atenție aplicării politicii de front popular la popoarele oprimate. În rezoluție se spunea : „În țările coloniale și semicoloniale, principala sarcină a comuniștilor este formarea unui front popular antiimperialist. În acest scop este necesar să fie atrase mase cât mai largi la mișcarea de eliberare națională împotriva exploatării tot mai puternice, împotriva cruntei înrobiri, pentru alungarea imperialiștilor, pentru independența țării; comuniștii trebuie să participe activ la mișcările de masă antiimperialiste conduse de reformiștii naționaliști și să depună eforturi pentru a ajunge la acțiuni comune cu organizațiile național-revoluționare și național-reformiste, pe baza unei platforme antiimperialiste concrete”¹.

Această politică, bazată pe celebra teză enunțată de Lenin la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, a avut consecințe extrem de importante în țările coloniale și semicoloniale, și în special în China. Scurt timp după terminarea cu succes, în mai 1936, a marelui marș spre Șen-si (vezi cap. 43), Partidul Comunist Chinez, condus acum de Mao Tze-dun și reprezentând voința muncitorilor, țăranilor și a claselor de mijloc de la orașe, i-a propus lui Cian Kai-și formarea unui larg front național de rezistență împotriva invadatorilor japonezi. Dar Cian Kai-și, reprezentant al clicii militare, al marilor bancheri și al burgheziei proimperialiste, a respins cu

¹ D. Z. Manuilski: „The World Communist Movement”, New York, 1939, pag. 29.

² În Cehoslovacia, de pildă, sindicatele erau grav scindate pe motive politice, naționale, religioase și profesionale.

¹ „Resolutions of the Seventh Congress” pag. 35.

dispreț, propunerea, preferînd să lupte nu împotriva japonezilor, ci împotriva comuniștilor.

La 12 decembrie 1936 acest autocrat avu însă ghinion. La Sian, în timp ce vizita cartierul general al lui Cian Hsue-liang, Cian Kai-și a fost capturat de patrioți. Pe cînd era în închisoare a fost vizitat de Ciu De, comandantul Armatei roșii, care obținu de la el consimțămîntul de principiu pentru formarea unui front național. Pe această bază, Cian Kai-și a fost eliberat. După aceea însă el a recurs la tot felul de manevre, încercînd să evite formarea unui asemenea front. Dar presiunea poporului era prea puternică și la 23 septembrie 1937 a fost nevoit să semneze acordul.

Pentru a ajunge la acest acord, Partidul Comunist Chinez a făcut importante concesii. În vastele regiuni pe care le controla au fost desființate Sovietele, denumirea armatei roșii a fost schimbată și ea însăși a fost subordonată Consiliului militar al guvernului gomindanului, iar confiscarea marilor latifundii a fost suspendată vremelnic. Acțiunea comună trebuia să aibă la bază celebrele „trei principii” ale lui Sun Yat-sen — naționalismul, democrația și bunăstarea poporului. Războiul civil trebuia să înceteze. În ceea ce îl privea pe Cian Kai-și, el a consimțit să lărgescă drepturile democratice ale poporului, să convoace o conferință de salvare națională, la care urmau să participe toate grupările anti-japoneze, și să ducă un război activ împotriva Japoniei¹.

Acest acord istoric a marcat sfîrșitul războiului civil din 1927—1937 și începutul războiului de rezistență împotriva Japoniei din 1937—1945. După cum vom vedea, Cian Kai-și a sabotat sistematic războiul, în special în ultimele sale faze. În tot timpul războiului, comuniștii au fost pentru Cian Kai-și principalul dușman.

Formarea frontului național antiimperialist a stîrnit un puternic entuziasm în masele poporului chinez, consacraînd partidul comunist ca adevăratul conducător al națiunii. Mao Tze-dun s-a dovedit a fi un mare conducător comunist. Frontul popular a fost o strălucită confirmare a justetei politicii elaborate de Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste. El a împiedicat invadarea totală a Chinei de către japonezi și a declanșat forțe și evenimente care au dus la vic-

¹ „Internaționala Comunistă” din decembrie 1937.

toria finală a revoluției chineze. În ciuda numeroaselor propuneri făcute de comuniști, în Japonia vecină social-democrații au respins crearea unui front popular împotriva războiului.

Guvernul de front popular în Franța

Hotărîrile Congresului al VII-lea al Internaționalei Comuniste au dat un puternic impuls luptelor din Franța, patria frontului popular. În urma victoriei repurtate în februarie 1934 asupra fascismului și a succeselor tot mai mari obținute în lupta contra patronilor, combativitatea muncitorilor era foarte mare. La Congresul de la Toulouse din martie 1936 s-a realizat oficial unirea între C.G.T. și C.G.T.U., ceea ce a ridicat și mai mult spiritul de luptă al clasei muncitoare.

La alegerile generale din 26 aprilie 1936, partidele care alcătuiau frontul popular au făcut bloc. Rezultatul a fost o victorie zdrobitoare. Coaliția — formată din partidele comunist, socialist și radical — a obținut 380 de mandate și majoritatea în Adunarea națională. Numărul mandatelor comuniste a crescut de la 10 la 73, iar al celor socialiste de la 101 la 148. Față de anul 1932, partidul comunist își dublase numărul voturilor, în timp ce radicalii pierdeau 450.000 de voturi. Socialistul Léon Blum a devenit prim-ministru al Franței. Partidul comunist nu a participat direct la acest guvern de front popular (sui generis), dar l-a sprijinit activ, criticîndu-l ori de cîte ori era necesar.

În vremea aceasta s-a produs o serie întregă de greve ale muncitorilor combinate cu ocuparea fabricilor, tactică folosită în 1920 de muncitorii italieni. Patronii au trebuit să cedeze, și consecința a fost recunoașterea sindicatelor, săptămîna de lucru de 40 de ore, sporirea salariilor, concedii plătite etc. Thorez relatează că, „atunci cînd delegația Confederației Generale a Muncii l-a vizitat în 1936 pe Blum în biroul său de la hotelul Matignon, acesta le-a spus: «Bine, în octombrie voi susține legile propuse de voi». Frachon [lider sindical comunist] i-a răspuns: «Ele trebuie votate de parlament imediat, în 48 de ore». Așa s-a și întîmplat sub presiunea mase-

lor¹. Guvernul a naționalizat industria de armament și a preluat controlul asupra Băncii Franței. În decursul acestor lupte, numărul membrilor Confederației Generale a Muncii a săltat într-un singur an de la 1.000.000 la 5.000.000.

Léon Blum (1872—1950), care la moartea lui Marcel Sembat devenise în 1923 conducătorul Partidului socialist francez, era un teoretician tipic al Internaționalei a II-a, Era avocat, fiu al unui bogat om de afaceri. În partid aparținea aripii de dreapta, era revizionist, ațîțător la războiul imperialist, adept al politicii müncheneze și inveterat dușman al Uniunii Sovietice. Acest reformist mic-burghez nu avea nimic socialist în concepțiile sale. Era caracteristic felul în care Blum îi asigura pe patronii francezi că nu le va cauza nici un prejudiciu: „Nu sînt Kerenski; după plecarea mea nu Lenin îmi va prelua moștenirea“².

Sub conducerea sa, guvernul frontului popular a pierdut repede terenul de sub picioare. În februarie 1937 Blum ordonă o „pauză“ în revendicările muncitorilor pentru „a relua respirația“ și „a digera“ reformele frontului popular. Politica sa de devalorizare a francului și de repetate concesii făcute patronilor au subminat bazele marii mișcări care îl promovase. Blum a compromis complet frontul popular prin faimoasa sa politică de „neintervenție“ în războiul civil din Spania. În iulie 1937 el a renunțat la președinția guvernului fără a fi căpătat un vot de neîncredere din partea Camerii deputaților. I-a urmat binecunoscutul Eduard Daladier, șeful Partidului radical socialist. În 1938 Blum a mai fost prim-ministru timp de 28 de zile.

În timpul mișcării de front popular, partidul comunist era condus de Maurice Thorez (născut în 1900) ajutat cu competență de Jacques Duclos. Fiu de miner, Thorez activase încă de tînr în mișcarea muncitorească. În 1924 fusese ales în Comitetul Central și în 1929 devenise secretar general. La sfîrșitul anului 1936 numărul membrilor partidului comunist crescuse la 254.000, „de 10 ori mai mult decît în urmă cu cîțiva ani“, iar efectivul organizației de tineret s-a ridicat în 2 ani de la 3.000 la 89.000 de membri. A crescut simțitor și numărul membrilor partidului socialist și al organizației sale

¹ „Internaționala Comunistă“ din februarie 1940.

² Ibid.

de tineret¹. În marea luptă a frontului popular, partidul comunist s-a manifestat ca adevăratul conducător al poporului. Una dintre cele mai însemnate realizări ale sale obținute în acest timp a fost strînsa legătură pe care a stabilit-o prin politica „mîinii întinse“ cu masa muncitorilor catolici, o evoluție plină de semnificație pentru viitor.

Frontul popular în cele două Americi

Unul dintre principalele obiective ale axei Hitler-Musolini-Hirohito a fost instaurarea dominației lor asupra întinșelor regiuni ale Americii latine. Popoarele din această regiune, înfometate și asuprite în mod barbar, ar fi putut deveni ușor victimele demagogilor fasciști și ai aliaților lor locali. Intențiile fasciștilor au fost însă zădărnice, în special de puternica mișcare antifascistă pentru crearea de fronturi populare, care a avut un rol atît de important în aceste țări între 1935 și 1940. Diferitele partide comuniste au fost forța motrice a acestor vaste mișcări.

Printre cele mai importante mișcări au fost: frontul popular din Cile, care în 1938 a ales pe președintele Cerda; în Brazilia, Alianța de eliberare națională — frontul unic format din partidul comunist, partidul socialist, syndicate, organizații țărănești, asociații studențești etc. — a dus în 1936 o luptă înverșunată împotriva guvernului profascist Vargas. Și în Argentina exista în 1936 o puternică mișcare de front popular, iar în Cuba partidul comunist a condus începînd din 1933 o vastă mișcare de front popular. Sub impulsul frontului popular, revoluția mexicană a cunoscut în perioada 1933—1940 un puternic avînt, iar mișcări similare s-au desfășurat în Venezuela, Columbia, Nicaragua, Uruguay, Costa Rica și în Republica Dominicană. Rezultatul a fost că pretutindeni, cu excepția Argentinei, au fost stăvilite încercările forțelor fasciste ale axei de a pune stăpînire pe aceste țări. Conducătorii au fost comuniștii Prestes, Codovilla, Roca, Gomez, Viera etc.². Mișcarea a zădărnicit planurile social-democratului

¹ Maurice Thorez, în „Internaționala Comunistă“ din mai 1936.

² Vezi William Z. Foster: „Schiță a istoriei politice a celor două Americi“, E.S.P.L.P. 1954, pag. 397—400.

Haya de la Torre, care încerca, în special în Peru și în Bolivia, să construiască cu ajutorul organizației sale — „Alianța Popular Revoluționară Americană” (A.P.R.A.) — un „marxism american”, în care nu proletariatul, ci mica burghezie trebuia să joace rolul conducător¹. El este în prezent un susținător al imperialismului american.

Cea mai însemnată realizare obținută în acei ani de vastă mișcare de front popular din America latină a fost crearea Confederației muncii din America latină (C.T.A.L.), condusă de Vicente Lombardo Toledano. Ea a fost înființată în septembrie 1938 la Mexico City, a grupat aproape totalitatea sindicatelor muncitorești din întreaga Americă latină și a dat un puternic impuls organizării de sindicate. John L. Lewis a asistat la congresul de întemeiere. În timpul războiului, C.T.A.L. ajunsese la aproximativ 4.000.000 de membri și este incontestabil cea mai mare și mai bună federație muncitorească ce a existat vreodată în America latină.

La nord de Rio Grande, în Statele Unite, largă mișcare populară din vremea aceea, a cărei figură centrală era Roosevelt, avea de asemenea pronunțate elemente de front popular (vezi cap. 42). Ea a grupat marea majoritate a clasei muncitoare, poporul negru, micii fermieri și clasele de mijloc de la oraș. Surprinzător de puternică era mișcarea de tineret. „Congresul tineretului american”, printre ai cărui conducători era și Gil Green, număra pe la sfârșitul deceniului al 4-lea aproximativ 5.000.000 de membri². Întreaga mișcare populară de masă era pătrunsă de un puternic spirit antifascist și antirăzboinic. Mișcarea a fost însă condusă de burghezia liberală, al cărei principal purtător de cuvânt era Roosevelt. Conducerea conservatoare a sindicatelor nu a avut niciodată suficientă inițiativă pentru a insista cel puțin asupra unui acord de coaliție cu Roosevelt și cu atât mai puțin pentru a uni masele populare, pe atunci foarte active din punct de vedere politic, într-un partid al muncitorilor și fermierilor. Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste a arătat că un asemenea partid ar fi însemnat o formă americană de front popular. Marea mișcare de masă „New Deal” a stăvilit totuși fascismul în Statele Unite.

¹ „The Labour Monthly” din decembrie 1926.

² Gil Green: „Young Communists and the Unity of the Youth”, New York, 1935.

În Statele Unite și în Canada sindicatele cu conducere comunistă s-au unit, în special cu cele ale Federației Americane a Muncii. Liga sindicatelor unitare din Statele Unite, cu aproximativ 100.000 de membri, s-a contopit cu sindicatele Federației americane a muncii în 1935. Comuniștii au participat foarte activ la marile campanii inițiate de C.I.O. pentru înscrierea muncitorilor în sindicate, și se știe că au adus un aport foarte însemnat la organizarea muncitorilor din industria grea trustificată¹. Biograful lui John L. Lewis arată: „Este cert că partidul comunist a adus o importantă contribuție la organizarea în C.I.O. a muncitorilor neorganizați”².

Frontul popular și războiul civil din Spania

Revenindu-și rapid după greua înfrângere din 1934 (vezi cap. 43), clasa muncitoare spaniolă a organizat în 1935, sub impulsul comuniștilor, un puternic front popular alcătuit din partidul socialist, partidul comunist, Uniunea generală a muncitorilor, organizația sindicalistă a lui Pestana, Confederația națională anarhistă a muncii, Partidul republican mic-burghez al lui Manuel Azaña, Partidul catalan al lui Escer, Liga republicană a lui Barrio, naționaliștii basci și din milioane de țărani fără partid³. Frontul popular a grupat astfel marea masă a poporului spaniol. La alegerile generale din 16 februarie 1936, frontul popular a provocat o serioasă înfrângere forțelor reacționare conduse de Gil Robles, obținând 253 de mandate în Cortes (din care 112 pentru partidul socialist și cel comunist), față de 153 de mandate ale partidelor de dreapta și 65 ale celor de centru⁴.

Deși frontul popular deținea majoritatea în parlament, opoziția fascistă era puternică, având de partea sa ofițerii, băncile, industriașii și o bună parte a aparatului de stat, dispunând în plus și de sprijinul total al bisericii catolice. Partidul comunist a atras atenția asupra gravei primejdii a unei răscociale fasciste și cerea insistent să se ia măsurile necesare pen-

¹ William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States”, pag. 345—355.

² Saul Alinsky: „John L. Lewis”, New York, 1949, pag. 153.

³ Ercoli (Togliatti), în „The Communist” din decembrie 1936.

⁴ „Internaționala Comunistă” din noiembrie 1936.

tru zdrobirea reacțiunii, în primul rând prin epurarea armatei și a poliției. Dar guvernul Azaña nu voia să audă de asemenea măsuri drastice. Conducătorii săi spuneau : „Lăsați armata în pace, nu introduceți politica în armată“.

La 17 iulie a început în Maroc rebeliunea condusă de Franco, Mola și de alți generali fasciști. Printr-o acțiune vigoasă, contrarevoluția ar fi putut fi zdrobită de la început, însă guvernul Azaña și social-democrații șovăiau și mișcarea lui Franco se extinse. Azaña a fost înlăturat din funcția sa la 4 septembrie și socialistul de stînga Largo Caballero deveni prim-ministru. Doi comuniști au intrat în guvern. S-au depus eforturi febrile pentru a se crea o armată republicană și a se opri înaintarea trupelor fasciste.

Hitler și Mussolini au trimis de la început oameni și armament pentru a-l ajuta pe Franco, ceea ce reprezenta o sfidare la adresa antifasciștilor din toată lumea. Avînd în vedere că omenirea se îndrepta încet, dar sigur spre un mare conflict armat, victoria forțelor democratice în războiul civil din Spania ar fi fost, evident, de importanță vitală pentru întreaga luptă împotriva fascismului și a războiului.

Comuniștii au înțeles clar acest lucru și au procedat în consecință. Uniunea Sovietică a trimis în ajutorul forțelor republicane aflate în luptă avioane, armament, alimente și consilieri militari, iar la Liga Națiunilor a luptat pentru a se recunoaște Republicii Spaniole calitatea de beligerant și drepturile care rezultau din această recunoaștere. Internaționala Comunistă a propus Internaționalei a II-a crearea unui front unic mondial pentru sprijinirea Spaniei republicane. Au avut loc tratative, însă fără a se ajunge la vreun rezultat. Partidele comuniste din Europa și din America au chemat muncitorii să lupte ca voluntari în Spania.

Brigăzile internaționale, astfel recrutate, nu au fost formate numai din comuniști, ci și din socialiști de stînga și din alți combatanți. În total ele aveau un efectiv de aproximativ 30.000—40.000 de oameni. Existau contingente din Franța, Italia, Germania, Polonia, Rusia, România, Bulgaria, Anglia, Canada și din Statele Unite. Ele au devenit o parte esențială a armatei republicane. Chiar Borkenau, deși ostil, recunoaște că ele au avut o contribuție importantă la apăra-

rea Madridului¹. Brigăzile internaționale au suferit pierderi enorme, aproximativ 50% din voluntari nemaiînapoindu-se în patrie.

Ca de obicei, Internaționala a II-a nu a avut față de Spania o atitudine combativă, muncitorească. Deși făcea declarații în favoarea Republicii Spaniole și cerea să i se acorde acesteia toate drepturile diplomatice, conducătorii ei și partidele afiliate sabotau propriile lor declarații. Blum, șeful guvernului de front popular al Franței, a dus o politică de „neutralitate“, de „neintervenție“, refuzînd Republicii Spaniole dreptul de a cumpăra arme în Franța. Aceeași politică a fost adoptată de toate guvernele democrațiilor burgheze. Consecința a fost că, în timp ce contrarevoluționarii lui Franco dispuneau de vaste posibilități de a se aproviziona din străinătate cu arme și muniții, Republica era supusă embargoului de către presupușii săi prieteni. A fost o lovitură fatală. Social-democrații care făceau parte din diferitele guverne ale Europei occidentale au dus și ei aceeași politică trădătoare.

În aceste grele condiții, ducînd lipsă de arme, tancuri și avioane, trebuind să facă față unor forțe inamice mult superioare ca număr, paralizată de foame și de boli și grav subminată din interior de către troțkiști și anarhiști, armata republicană spaniolă a dus o luptă eroică, dar fără sorti de izbîndă. Bătăliile de la Madrid, Guadalajara, Jarama, Teruel de pe Ebru și numeroase alte bătălii au înscris pentru eternitate numele bravilor luptători republicani în istoria revoluționară a proletariatului. Dar superioritatea dușmanului era prea mare, și după aproape 3 ani de lupte, care au entuziasmat întreaga omenire proletară antifascistă, Madridul căzu la 28 martie 1939 și înverșunatul război luă sfîrșit. Într-o adevărată dezlănțuire de răz bunare și bestialitate, învingătorii fasciști au întemnițat și au măcelărit zeci de mii de prizonieri. Guvernele capitaliste, inclusiv cel al lui Roosevelt, s-au grăbit să recunoască regimul lui Franco².

¹ Franz Borkenau : „World Communism“, pag. 408.

² Anglia și Franța au recunoscut regimul lui Franco încă la 27 februarie și au dat un ultimatum guvernului republican, cerîndu-i să capituleze fără condiții. S.U.A. au recunoscut regimul franchist la 1 aprilie. — Nota Trad.

Frontul popular spaniol suferise de grave slăbiciuni interne, ceea ce a contribuit la înfrângere. Existau elemente, ca Azaña și Prieto, care frâneau acțiunile și trebuiau combătute, dar și mai răi erau socialiștii „de stînga” de genul lui Caballero, anarhiștii, anarho-sindicaliștii și în special troțkiștii, conduși de Andrés Nin, din Partidul muncitoresc de unificare marxistă (P.O.U.M.). Toți aceștia pretindeau că vor să transforme lupta în revoluție proletară, neînțelegînd esența ei, în timp ce comuniștii arătau că, pentru a evita dezastrul și demoralizarea în fața inamicului, frontul popular trebuia să-și concentreze eforturile asupra sarcinii principale, aceea de a zdrobi pe fasciști. În tot decursul războiului, elementele de „extremă stînga” au fost o sursă permanentă de indisciplină, dezorganizare și trădare. În mai 1937 ele au încercat să provoace o rebeliune la Barcelona. Rîndurile lor erau împînzite cu șpioni și provocatori ai lui Franco. Tot în mai 1937 Caballero a fost înlăturat ca incapabil și scizionist, fiind înlocuit cu socialistul Juan Negrin.

În timpul războiului a existat, spre deosebire de indisciplina și confuzia care domnea în rîndul anarhiștilor și al troțkiștilor, o reală colaborare între comuniști și socialiști. În Catalonia, cele două partide au fuzionat și comuniștii au propus, fără succes însă, crearea unui partid unic în întreaga Spanie. Cele două organizații naționale de tineret erau în fapt contopite în Uniunea Tineretului Socialist, care a fost însă ulterior exclusă din Internaționala Tineretului Socialist, unitatea cu comuniștii fiind contrară politicii Internaționalei a II-a.

Adevărata conducere a războiului civil spaniol, mulțumită căreia acesta a devenit una dintre cele mai glorioase lupte din istoria mondială a mișcării muncitorești, o aveau comuniștii. Numai ei au înțeles adevăratul rol al frontului popular și tot ei erau cei care aveau capacitatea organizatorică necesară și spiritul dîrz de luptă. Cei doi eminenți conducători ai partidului au fost José Diaz, secretarul general, și Dolores Ibaruri (Pasionaria), celebra luptătoare revoluționară din Asturia.

Minunata luptă a frontului popular spaniol a constituit un măreț exemplu și un imbold pentru forțele antifasciste

din întreaga lume. Pierderea războiului a fost însă o gravă înfrângere. Ea a demascat încă o dată trădătoarea politică de împăciuire dusă de democrațiile burgheze occidentale și de credinciosul lor aliat, Internaționala a II-a, și a încurajat puterile fasciste la noi agresiuni. Înfrîngerea Spaniei republicane a deschis calea celui de-al doilea război mondial.

MÜNCHEN : CALEA SPRE RĂZBOI (1935—1939)

În perioada dintre Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, din 1935, și începutul celui de-al doilea război mondial, 1939, presiunea marilor puteri fasciste — Germania, Japonia și Italia — creștea într-un ritm tot mai accelerat. În loc de a stăvili periculoasa ofensivă fascistă, democrațiile capitaliste occidentale, a căror burghezie era infectată de fascism, au încurajat-o prin politica lor de împăciuire. Cu toate eforturile lor neobosite, forțele comuniste nu au putut exercita o presiune de masă suficient de puternică pentru a-i opri pe agresorii fasciști. U.R.S.S. și mișcările naționale de front popular nu au putut uni democrațiile burgheze într-un puternic bloc antifascist al păcii. Iar partidele Internaționalei a II-a, care în esență duceau întotdeauna aceeași politică ca și burghezia lor națională, s-au tîrît în coada respectivei clase capitaliste, urmînd-o prin toate sinuozitățile politicii trădătoare de împăciuire.

În tot acest răstimp, sistemul economic capitalist trecea printr-o perioadă de depresiune; el nu-și revenise după grava criză ciclică din 1929—1933, ci vegeta într-o stare pe care Stalin a denumit-o „depresiune de un fel deosebit”. În Statele Unite, Anglia, Franța și în alte țări capitaliste occidentale, mase uriașe de muncitori rămăseseră fără lucru și, în ciuda politicii preconizate de Keynes și aplicate de Roosevelt, numărul șomerilor din Statele Unite a atins în cursul acestor ani, în medie, cifra de 10.000.000. Numai în țările fasciste, datorită pregătirilor febrile de război, industria a reînceput să lucreze cu întreaga ei capacitate.

Crima politicii de împăciuire

Dîndu-și seama de slăbiciunea opoziției capitaliste față de planurile lor, puterile fasciste și-au continuat agresiunile lor cinice. În martie 1936 Hitler și-a trimis trupele în Renania. Două luni mai tîrziu, italienii au ocupat Addis Abeba, terminînd astfel cucerirea Etiopiei. La 24 octombrie 1936 Germania și Italia au anunțat încheierea unui tratat îndreptat fățiș împotriva „comunismului”, iar o lună mai tîrziu li s-a alăturat Japonia. Astfel a luat naștere faimosul „pact anti-comintern”. Japonia își continua invazia în China, iar Germania și Italia duceau război împotriva Spaniei republicane. În tot timpul acesta, Hitler și-a făurit în grabă o armată puternică, fără a ține seama de prevederile tratatului de la Versailles. În martie 1938 el anexă prin forță Austria și, scurt timp după aceasta, ceru Cehoslovaciei să cedeze Germaniei regiunea sudeților. Vaticanul dădea aproape fățiș binecuvîntarea sa jafurilor fasciste.

Puterile nefasciste dispuneau de forța materială necesară pentru a pune rapid capăt acestor nerușinate agresiuni dacă ar fi fost dispuse s-o facă. Populația lor era de trei ori mai numeroasă, produceau cu 50—100% mai mult oțel, de două ori mai multă electricitate, de 14 ori mai multe automobile, de 55 de ori mai mult combustibil lichid, de 9 ori mai multe materii prime pentru industria textilă, de 4 ori mai multe alimente și aveau rezerve de aur de 49 de ori mai mari¹. Dar guvernele democratice burgheze, ele însele contaminate de fascism, au refuzat să acționeze, făcînd în schimb concesii după concesii nesățioșilor imperialiști. Internaționala Comunistă a descris astfel politica lor de „împăciuire”:

„Fascismului italian i s-a permis să atace Etiopia fără a fi sancționat. Italia nu a înrobit numai Etiopia, dar s-a năpustit și asupra Spaniei. Fascismului german i s-a îngăduit să militarizeze Renania fără a fi împiedicat. El a profitat de pe urma acestui fapt pentru a ataca Spania. Apoi a înghițit Austria și a zdrobit Cehoslovacia. Pirații japonezi au putut cucerii Manciuria și provinciile de nord ale Chinei. Cu o tot mai mare nerușinare, militariștii japonezi au pornit un război

¹ Vezi D. Z. Manuilski: „The World Communist Movement”, pag. 32—33.

de înrobire a întregii Chine. Pas cu pas, «marile democrații occidentale» s-au retras din fața tilharilor fasciști. Pas cu pas, bandiții fasciști și-au întărit pozițiile, și-au extins agresiunile, au recurs la noi acte de violență și în același timp se foloseau de toate acestea pentru a strânge și mai mult lațul în jurul gâtului propriului lor popor¹. Unii politicieni capitaliști, ca Churchill, Eden și Cooper în Anglia, condamnau această ne-bunie, iar Roosevelt vorbea despre „o carantină împotriva agresorilor”, dar Statele Unite continuau totuși să exporte mari cantități de fier vechi în Japonia.

În falimentara Ligă a Națiunilor, Uniunea Sovietică se străduia să organizeze forțele antifasciste pentru a opri atacurile fasciste. Ea cerea cu insistență aplicarea articolului 16 al Statutului Ligii, care prevedea clauza „acțiunii colective”. În timpul războiului din Etiopia, U.R.S.S. a luptat pentru aplicarea împotriva Italiei a sancțiunilor votate cu ipocrizie de Ligă; de asemenea U.R.S.S. a cerut renunțarea la funesta politică de „neintervenție” față de Spania republicană și a insistat să se dea „o ripostă colectivă” invadatorilor japonezi din China; ea a mai propus o acțiune comună pentru a opri invadarea Austriei de către Hitler și a adoptat o poziție fermă față de pretențiile acestuia asupra Cehoslovaciei. Dar toate insistențele ei pentru o luptă activă au rămas zadarnice. Cu politica lor de împăciuire, guvernele capitaliste democratice se îndreptau irezistibil spre marea catastrofă de la München.

Creșterea puterii sovietice

În acest răstimp, 1929—1939, Uniunea Sovietică înregistrase o uriașă creștere a puterii sale economice și militare, iar situația ei internă se consolidase mult, ceea ce avea să aibă urmări hotărâtoare pentru înfrângerea fascismului mondial. După cum am văzut în cap. 41, primul plan cincinal, 1929—1932, fusese un imens succes, producția industrială și agricolă a U.R.S.S. sporind considerabil. Al doilea plan cincinal, 1933—1937, îndeplinit în 4 ani și 3 luni, a fost de asemenea o victorie strălucită. El ridicase producția industrială sovietică cu 120,6% față de 1932 și întărise în toate privințele

¹ „Manifesto of the Communist International” din 7 noiembrie 1938.

sistemul economic al țării¹. Față de 1913, producția Rusiei crescuse în 1938 de 9,08 ori, în timp ce producția Statelor Unite sporise, în aceeași perioadă, cu numai 20%². Al treilea plan cincinal³, care prevedea pentru 1942 o nouă creștere a producției industriale cu 88%, era aproape pe trei sferturi îndeplinit în iunie 1941, când U.R.S.S. a fost atrasă în cel de-al doilea război mondial. U.R.S.S. devenise cea mai puternică țară industrială din Europa. Această enormă creștere a puterii industriale a Uniunii Sovietice avea să fie factorul hotărâtor pentru obținerea victoriei în acest mare război mondial.

Înaintarea triumfală a socialismului în U.R.S.S. a fost subliniată prin adoptarea, în noiembrie 1936, a noii Constituții sovietice. Printre alte drepturi fundamentale, această constituție prevedea: „Tuturor cetățenilor U.R.S.S. li se asigură dreptul la muncă, dreptul la odihnă, dreptul la învățătură, dreptul la ajutor de bătrânețe și în caz de boală sau incapacitate de muncă” și „femeile au drepturi egale cu bărbații în toate domeniile de activitate”. Este indiscutabil cea mai democratică constituție din lume.

De importanță vitală pentru creșterea puterii economice, militare și politice a Uniunii Sovietice în această perioadă antebelică a fost și totala înfrângere a opoziției contrarevoluționare Troțki-Zinoviev-Buharin. Astfel, cum am văzut în cap. 39, între 1923 și 1929 ei fuseseră înfrinți de către majoritatea partidului condusă de Stalin. O dată cu ei fusese zdrobită și teoria că socialismul nu poate fi construit într-o singură țară. În anii următori această înfrângere a fost confirmată de uriașele succese ale socialismului în U.R.S.S.

Trădarea de la München

Față de iminentul pericol de război pe care îl prezenta problema cehoslovacă, președintele Roosevelt a propus la 25 septembrie 1938 ca Hitler să se întâlnească cu cehii pentru a rezolva conflictul. Profitând de inițiativa lui Roosevelt,

¹ „Internaționala Comunistă”, număr special, 1939, pag. 659.

² Loc. cit., pag. 528.

³ Loc. cit., pag. 624.

Hitler propuse o conferință la München a Germaniei, Italiei, Franței și Angliei, la care au participat — în afară de el — Mussolini, Daladier și Chamberlain, rușii fiind intenționat lăsați deoparte. Conferința s-a încheiat la 30 septembrie cu un acord care prevedea în esență dezmembrarea Cehoslovaciei în favoarea Germaniei.

Conducătorii capitaliști ai lumii, inclusiv Roosevelt, au salutat această tranzacție criminală ca pe o mare victorie a păcii. Chamberlain și Daladier s-au înapoiat în patrie sărbătoriți și ridicați în slavă de burghezie pentru meritul de a fi instaurat „pacea epocii noastre”. La 3 octombrie, „Wehrmachtul” hitlerist a pătruns în regiunea sudetă, ocupând și o parte din restul teritoriului ceh. Cehoslovacia era pierdută. Cauza păcii și a democrației primise o lovitură de moarte.

Internaționala a II-a, unealtă credincioasă a burgheziei mondiale, a salutat și ea „pacea” de la München. Partidul laburist englez a participat la trădare și este semnificativ că — foarte „rușinoase” — cele două „Istorii” ale partidului, atât cea editată în 1946 cât și cea din 1950, nu pomenesc nici un cuvânt despre München. În Franța, Léon Blum spunea : „Acum putem dormi din nou liniștiți”, iar ceilalți conducători socialiști francezi au acceptat și ei acordul de la München. Vidal arată : „Imediat după conspirația lui Chamberlain și Daladier cu Hitler și Mussolini, Partidul socialist francez s-a declarat aproape în unanimitate pentru funesta politică de la München”¹. În Camera franceză un singur socialist a votat alături de cei 73 de comuniști împotriva acestei politici. Și partidele socialiste din Polonia și din Ungaria au aprobat fără rușine anexarea regiunii sudeților de către Hitler². Abia mai târziu, când au înțeles cât de mare era dezastrul și și-au dat seama de puternica reacțiune a clasei muncitoare împotriva tranzacției de la München, partidele Internaționalei a II-a au început să-și manifeste obișnuita lor opoziție în vorbe (nu în fapte). În Extremul Orient, Partidul socialist japonez aplauda victoriile imperialismului japonez și chema la întărirea pactului anticomintern³.

Încă de la convocarea Conferinței de la München, comuniștii din toate țările au protestat împotriva ei. Este semnifi-

cativ că în Anglia, așa cum arată Dutt, „singura voce care s-a ridicat împotriva acestei vizite a fost cea a lui William Gallacher, membru comunist al parlamentului, care a strigat : «Rușine !» și «Aceasta înseamnă război !»”¹. În întreaga lume comuniștii au adoptat o atitudine similară față de trădarea de la München. Exprimând această poziție generală, *Internaționala Comunistă* spunea : „Cehoslovacia, ultimul bastion al democrației în Europa centrală, a căzut victima unei conspirații fără precedent împotriva libertății și păcii națiunilor, condusă de Hitler și Chamberlain. Guvernul francez a fost complice la această conspirație și a comis față de cel mai credincios aliat al Franței un act de trădare fără precedent în istorie”².

În manifestul său din 7 noiembrie 1938, Internaționala Comunistă a condamnat cu toată energia trădarea de la München. Arătând că principala răspundere pentru trădare revine imperialiștilor englezi și francezi, ea sublinia totodată că, dacă ar fi fost unită, mișcarea muncitorească mondială i-ar fi putut învinge. „Această forță ar fi putut împiedica acordul de la München, ar fi putut face imposibilă crima comisă împotriva Cehoslovaciei și i-ar fi putut da mult înapoi pe tâlharii fasciști”. În zadar a propus Internaționala Comunistă Internaționalei a II-a convocarea unei mari conferințe mondiale a tuturor organizațiilor muncitorești cu scopul de a organiza un front unic internațional care să oprească înaintarea fascismului. Manifestul a enumerat 10 ocazii când, din 1933, Internaționala Comunistă propusese, fără succes, Internaționalei a II-a de a întreprinde pe plan internațional acțiuni de front unic împotriva extinderii fascismului. Manifestul conținea și o previziune a termenelor planului de război al lui Hitler, arătând că el va invada U.R.S.S. în toamna anului 1941, ceea ce s-a și produs în luna iunie a acestui an³.

Scopul principal urmărit de burghezia engleză și franceză când au pus la cale trădarea de la München a fost acela de a îndepărta de ele baionetele lui Hitler și de a le îndrepta împotriva Uniunii Sovietice. Ele își dădeau, fără îndoială, seama că prin acordul de la München realizaseră, în sfârșit, mult

¹ „Leter from R. Palme Dutt” din 6 octombrie 1953.

² „Internaționala Comunistă” din octombrie 1938.

³ G. Dimitrov : „After Munich”, New York, 1939, pag. 12, 16, 27—30.

¹ „Internaționala Comunistă” din februarie 1939.

² „Internaționala Comunistă” din decembrie 1938.

³ A. Roth : „Dilemma in Japan”, pag. 213.

doritul front unic capitalist împotriva U.R.S.S., care a rămas pînă în zilele noastre marele obiectiv al imperialiștilor. Aceasta explică de ce guvernul sovietic nu a primit nici un răspuns din partea puterilor occidentale cînd se declarase gata, cu condiția ca și Franța să fie de acord, de a susține cu armele Cehoslovacia. Nu încapă îndoială că, dacă ar fi intrat singură în război împotriva lui Hitler pentru a sprijini Cehoslovacia, Uniunea Sovietică ar fi trebuit să facă față nu numai Germaniei, dar și Angliei și Franței, exact ceea ce plănuiau imperialiștii europeni.

De la Revoluția rusă din noiembrie 1917 și pînă în zilele noastre, burghezia mondială a visat și a complotat un atac general împotriva U.R.S.S. Aceasta este cheia pentru înțelegerea politicii ei externe. Acest plan contrarevoluționar a fost uneori activ, alteori pasiv, dar a existat întotdeauna. În perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, speranța burgheziei într-un mare război capitalist împotriva Uniunii Sovietice era deosebit de puternică.

În ceea ce-l privește, guvernul sovietic a urmat întotdeauna o politică fermă de pace. Acest lucru l-a arătat clar Stalin în 1934 și a rămas și astăzi linia U.R.S.S. Stalin spunea : „Politica noastră externă este limpede. Ea este o politică de menținere a păcii și de întărire a relațiilor comerciale cu toate țările. U.R.S.S. nu se gîndește să amenințe pe nimeni, și cu atît mai puțin să atace pe cineva... Cine vrea pace și legături comerciale cu noi va găsi totdeauna sprijin la noi. Iar cei care vor încerca să atace țara noastră vor primi o ripostă zdrobitoare, pentru ca pe viitor să le piară pofta să-și mai vîre rîtul de porc în grădina noastră sovietică“¹.

Cursa spre război

Trădarea de la München nu l-a satisfăcut, bineînțeles, pe Hitler, ci i-a sporit numai pofta nesățioasă de noi cuceriri. La 2 martie 1939 a intrat în Praga, avînd de pe atunci pretenții asupra Poloniei. În luna august, Daladier a încercat să aranjeze un nou München pe socoteala Poloniei, dar trufașul Hitler socotea că venise timpul să nu mai țină seama de ma-

¹ I. Stalin, Opere, vol. 13, ed. P.M.R. 1952, pag. 323.

nevrele țărilor capitaliste apusene și porni direct la cucerirea Poloniei prin forță. El a respins propunerea lui Daladier. Ca și în cazul Cehoslovaciei, guvernul sovietic s-a oferit din nou să aperse, împreună cu puterile apusene, Polonia. Însă Anglia și Franța, care își căutau aliați în altă parte, nu au voit să audă de așa ceva, iar marioneta lor — guvernul fascist al Poloniei — refuză net trecerea trupelor sovietice prin teritoriul său.

În vremea aceasta, consecvent politiciii sale din ultimii 5 ani, guvernul sovietic depunea toate eforturile pentru a crea un front general antifascist al păcii. La Moscova se duceau tratative în acest scop. Dar Anglia și Franța, care sperau într-un atac al lui Hitler împotriva U.R.S.S., nu doreau să încheie cu această din urmă țară o alianță care i-ar fi obligat să se opună unui asemenea atac. De aceea ei au trimis la conferința de la Moscova delegați de minoră importanță, care să târăgăneze negocierile, și foloseau tot felul de subterfugii pentru a împiedica încheierea oricărei alianțe constructive.

După cîteva avertismente directe, dar ineficace, adresate Angliei și Franței, în care arăta că nu le va lăsa să nesocotească interesele sale naționale cele mai fundamentale și că „nu intenționează să scoată castanele din foc pentru ele“, guvernul sovietic începu tratative cu Germania, și la 21 august 1939 a dat publicității pactul de neagresiune sovieto-german, încheiat pe termen de 10 ani. Era un pact similar cu cele încheiate de U.R.S.S. cu alte state : Franța, Cehoslovacia, Mongolia, China etc.

Anglia și Franța, care voiau să țină U.R.S.S. în mînă pentru a putea negocia soarta ei cu Hitler la o nouă conferință ca cea de la München, țipau în gura mare că pactul sovieto-german ar fi o trădare. Ministrul de Externe al U.R.S.S., Molotov, le-a reamintit însă repetatele lor trădări față de U.R.S.S. El spunea : „Dat fiind că negocierile arătasera că nu ne puteam aștepta la încheierea unui pact de asistență mutuală, am fost siliți să căutăm alte posibilități pentru a asigura pacea și a înlătura pericolul unui război între Germania și U.R.S.S.“. Churchill a recunoscut public că Uniunea Sovietică avea nevoie de cei doi ani cît a fost în vigoare pactul pentru a se pregăti în vederea invaziei naziste de care era sigură că se va produce.

Acuzația des repetată că pactul sovieto-german l-ar fi ajutat pe Hitler nu este întemeiată. În această privință Iahontov arată : „Efectul său imediat a fost de a slăbi blocul fascist. Hitler a supărat-o pe aliata sa Japonia și și-a îndepărtat colaboratorii săi secreți, Chamberlain și Daladier. El a pierdut sprijinul financiar al anumitor bancheri“¹.

Istoria a justificat întru totul pactul de neagresiune sovieto-german. El nu a zădărnicit numai încercarea imperialiștilor englezi și francezi de a dezlănțui un război general împotriva U.R.S.S., dar a și dat Uniunii Sovietice un răgaz de circa 22 de luni pentru a se pregăti în vederea inevitabilului atac nazist. În această perioadă Uniunea Sovietică a făcut progrese uriașe în producția industrială și de armament. Acest spor de forță a fost un factor important pentru obținerea victoriei în cel de-al doilea război mondial.

Hitler, care își pregătea de mult acțiunile sale războinice, a intrat în Polonia, la fel cum intrase în trecut în Cehoslovacia și Austria. De aceea Anglia și Franța au declarat război Germaniei la 3 septembrie 1939. Cu toate manevrele lor, imperialiștii englezi și francezi nu reușiseră decât să obțină „un război nedorit“. În locul războiului sovieto-german pe care îl plănuseră și îl așteptau cu înfrigurare, s-au pomenit implicați într-un război cu Germania. Înșelată și trădată de imperialiștii germani, francezi, englezi și americani, omenirea a fost aruncată într-un nou și îngrozitor măcel în masă.

¹ V. A. Iahontov : „U.S.S.R. Foreign Policy“, New York, 1945, pag. 217.

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. MERSUL RĂZBOIULUI

Al doilea război mondial a fost o consecință a crizei generale a sistemului capitalist mondial, o explozie distrugătoare a contradicțiilor lăuntrice ale acestui sistem, precipitată de inegală dezvoltare a puterilor capitaliste. În esență, el urmărea o reîmpărțire prin forță a lumii între imperialiști. Germania, Japonia și Italia au purtat principala răspundere pentru izbucnirea acestui război, dar și Angliei, Franței și Statelor Unite le-a revenit, din cauza politicii lor de împăciuire și de orientare antisovietică, o mare parte din vină. În război existau mai multe elemente contradictorii : pe de o parte, încercările tuturor puterilor imperialiste de a distruge Uniunea Sovietică, pe de altă parte, eforturile celor două grupe de mari state capitaliste de a-și asigura dominația imperialistă asupra lumii și, în sfârșit, rezistența depusă de masele democratice din lumea întreagă împotriva înrobirii fasciste.

Etapa imperialistă a războiului

După declarația oficială de război din 3 septembrie 1939 urmă o perioadă de 6 luni fără ostilități, așa-numitul „război ciudat“. Anglia și Franța nu au mișcat un deget pentru a veni în ajutorul Poloniei atacate și nici nu au întreprins nimic împotriva Germaniei, căci a lupta împotriva Germaniei naziste era ultimul lucru pe care îl doreau conducătorii reacționari ai acestor țări ; scopul lor era să transforme „războiul nedorit“ într-un „război dorit“, într-un război germano-sovietic. Între timp, la 5 septembrie, Statele Unite s-au declarat „neutre“. Politica claselor dominante din S.U.A. era, în esență, aceeași ca în primul război mondial : de a se ține departe de conflict, de a se îmbogăți vânzând armament puterilor belige-

rante occidentale și apoi, când toate statele vor fi slăbite de război, de a-și afirma forța lor decisivă.

Hitler rămase însă surd la lingușirile democrațiilor occidentale. El și complicii săi japonezi porniseră să cucerească lumea și nu voiau să-și împartă viitoarea pradă cu imperialismul englez, francez și american. Planul lui Hitler, așa cum fusese dezvăluit de ruși, prevedea în primul rând distrugerea putredelor puteri occidentale, apoi mobilizarea industriei și a resurselor lor umane și, în sfârșit, marele asalt împotriva Uniunii Sovietice; în timpul acesta Japonia urma să cucerească posesiunile coloniale răsăritene ale Angliei, Olandei și Franței. Hitler nu voia să-și asume riscul unui război pe două fronturi, atacând U.R.S.S. cât timp avea în spatele său o Anglie și o Franță înarmate. De aceea, când pregătirile sale erau terminate, el și-a îndreptat primul atac împotriva apusului. Planul fasciștilor era cu totul inacceptabil pentru imperialismul englez și francez, care nu puteau admite ca într-o lume fascistă să aibă o poziție de totală inferioritate față de imperialismul german. Când se produse deci atacul lui Hitler împotriva lor, ei nu au avut altă alternativă decât aceea de a lupta, ceea ce într-un fel au și făcut. Chamberlain era exponentul acelei părți a burgheziei engleze care căuta să ajungă cu Hitler la o tranzacție antisovietică. Churchill, numit prim-ministru la 10 mai 1940, reprezenta burghezia care refuza să se supună lui Hitler.

Mersul evenimentelor — încercările evidente ale imperialismului englez și francez (Statele Unite acționând din umbră) de a îndrepta tunurile lui Hitler împotriva Uniunii Sovietice — a impus pretutindeni o schimbare în politica comunistă. Lumea se așteptase ca în caz de război U.R.S.S. să fie de partea democrațiilor occidentale, ceea ce ar fi dat războiului un conținut democratic. Acesta a fost sensul politicii comuniste în ultimii ani. După cum am văzut însă, trădarea comisă de puterile occidentale la München făcuse acest lucru complet imposibil. A trebuit deci să se adopte o politică de nesprijinire a războiului. Principala expresie a acestei politici a fost pactul de neagresiune germano-sovietic.

În octombrie 1939 Internaționala Comunistă publică un manifest care expunea această nouă politică: „Acest război este continuarea luptei imperialiste care se duce de ani de zile în lagărul capitalist“. Manifestul arăta că Anglia, Franța și

Statele Unite dețineau principalele resurse economice ale lumii și că puterile fasciste încercau să le smulgă din mâna lor. „Acesta este adevăratul sens al acestui război, care este un război imperialist, reacționar și nedrept. Vina pentru acest război revine tuturor guvernelor capitaliste și, în primul rând, claselor dominante din țările beligerante. Clasa muncitoare nu poate sprijini un asemenea război“. Internaționala Comunistă a lansat lozincile: „Nici un sprijin politicii claselor dominante, care urmăresc continuarea și extinderea măcelului imperialist!“, „Cereți imediată încetare a războiului!“¹ Iar Dimitrov scria: „Clasa muncitoare trebuie să pună capăt acestui război în felul ei, în propriul ei interes și în interesul întregii omeniri muncitoare, creînd astfel condițiile pentru înlăturarea cauzelor fundamentale ale războaielor imperialiste“. Această politică revoluționară a fost reafirmată în 1940 și 1941, în manifestele lansate de Internaționala Comunistă cu ocazia zilei de 1 Mai.

După unele ezitări și confuzii inițiale, care se datorau necesității de a se adapta noii situații internaționale, partidele comuniste din Apus au urmat pretutindeni această linie generală. În China, unde avea loc un război popular, partidul comunist era în fruntea apărării naționale. Partidele comuniste din occident cereau formarea unor guverne de front popular, încetarea războiului și încheierea unei păci democratice. Partidul comunist englez, cel francez și alte partide comuniste din Europa cereau schimbări radicale în componența guvernelor ca bază pentru o apărare încununată de succes. În democrațiile capitaliste, această nouă politică a adus comuniștilor numeroase persecuții. În Franța, partidul a fost scos în afara legii, deputații săi au fost excluși din parlament, 159 de ziare ale partidului au fost suprimate, 317 consilii municipale comuniste dizolvate și numeroși conducători aruncați în închisoare². În Japonia, partidul comunist, care luase poziție împotriva războiului, a fost supus unor represiuni barbare. Lăsându-se, ca de obicei, conduse de clasa capitalistă, partidele și sindicatele Internaționalei a II-a au urmat docil politica guvernelor lor: München, războiul imperialist și tot restul.

¹ „Internaționala Comunistă“ din noiembrie 1939.

² Wilhelm Pieck: „International Solidarity“, New York, 1941, pag. 27.

Războiul sovieto-finlandez

La 30 noiembrie 1939 izbucni războiul între Finlanda fascistă și U.R.S.S., cauzat de sistematicile provocări finlandeze, de repetatele incursiuni tâlhărești peste frontiera sovietică. Leningradul se găsea în întregime în bătaia artileriei grele finlandeze. Îndărătul devastărilor finlandeze stăteau imperialiștii englezi și francezi, care foloseau de mult Finlanda ca unealtă antisovietică. Ei sperau că războiul finlandez le va permite să organizeze mult doritul lor război general capitalist antisovietic. Ei socoteau că se ivise ocazia de a transforma „războiul nedorit” împotriva Germaniei într-un „război dorit” împotriva U.R.S.S.

În timpul acestui război de mai mică importanță, democrațiile capitaliste duceau o deșănțată agitație antisovietică; mica „Finlandă democratică” devenise copilul iubit al țărilor capitaliste apusene. Se publicau știri fanteziste despre succese imaginare ale finlandezilor. Președintele Roosevelt a donat ostentativ Finlandei 10.000.000 de dolari. În Anglia, în Franța și în alte țări se organizau „armate de voluntari” profinlandezi. U.R.S.S. a fost exclusă din Liga Națiunilor. Se depuneau pe față eforturi pentru a-l atrage pe Hitler în proiectatul război general capitalist împotriva U.R.S.S. Partidele Internaționalei a II-a au participat la această propagandă antisovietică¹.

Dar Hitler nu dorea de loc un asemenea război general. El era convins că, la timpul potrivit, Germania, Japonia și Italia vor rezolva singure toate chestiunile legate de cucerirea lumii, cu excluderea imperialismului englez, francez și american.

Armata Roșie a pus capăt aventurii finlandeze, terminând războiul la 13 martie 1940. Ea a distrus linia „de nepătruns” Mannerheim, dezvoltând astfel o parte din forța ce avea să fie mai târziu fatală „Wehrmachtului” hitlerist. Guvernul sovietic a încheiat o pace democratică cu Finlanda și acest episod periculos trecu în domeniul istoriei. Ulterior, „democrata” Finlandă se alătură lui Hitler.

¹ „Leter from R. Palme Dutt” din 6 octombrie 1953.

Hitler zdrobește puterile occidentale

Terminându-și pregătirile militare și fără a ține seama de manevrele capitaliștilor englezi și francezi care voiau să-i câștige bunăvoința, Hitler porni asaltul împotriva apusului printr-un atac asupra Norvegiei. „Wehrmachtul” german zdrobi în scurt timp armatele Angliei, Franței, Olandei și Belgiei. Statele-majore și ofițerimea, contaminate de fascism, nu au opus decât o slabă rezistență. Regele Leopold al Belgiei capitulă. La 28 mai Hitler nimicise armatele occidentale și aruncase rămășițele lor în mare la Dunkerque (Franța) devenind astfel stăpîn pe Europa occidentală. Partidele comuniste au propus zadarnic transformarea războiului într-o luptă democratică de apărare a țărilor respective¹.

În Statele Unite, păturile dominante ale burgheziei, temându-se de prăbușirea Angliei și de ridicarea unui imperialism german mult mai puternic, înclinau între timp tot mai mult spre acordarea de sprijin activ puterilor capitaliste occidentale aflate în luptă. Lozincile lui Roosevelt erau: „Tot ajutorul, dar nu război” și transformarea Statelor Unite într-un „arsenal al democrației”. O foarte însemnată parte a

¹ După atacul hitlerist împotriva Poloniei și după prăbușirea regimului burghezo-moșieresc din Polonia, Uniunea Sovietică a eliberat la 17 septembrie 1939 Ucraina de vest și Bielorussia de vest, Armatele Sovietice înaintînd pînă la linia Curzon ca să ocrotească populația ucraineană și bielorusă. Aceste teritorii, recunoscute încă la Conferința de pace de la Versailles ca teritorii legitime sovietice, fuseseră răpite Statului sovietic de Polonia burgheză în 1920.

În iulie 1940, popoarele Letoniei, Lituaniei și Estoniei au răsturnat dictaturile burgheze din țările lor și au restaurat Puterea sovietică. În august aceste țări au cerut să fie admise în U.R.S.S., devenind republici egale în drepturi în familia republicilor sovietice socialiste.

Tot în vara anului 1940 guvernul sovietic s-a adresat guvernului român, propunînd rezolvarea pe cale pașnică a problemei restituirii către U.R.S.S. a Basarabiei, răpită de România burghezo-moșierească tînărului Stat sovietic după Revoluția din Octombrie 1917. Guvernul român a acceptat și, ca urmare a tratativilor duse în iulie 1940, Basarabia a fost înapoiată Uniunii Sovietice.

În cursul lunilor care au urmat, trupele germane au pătruns pe teritoriul Ungariei, României și Bulgariei cu ajutorul guvernelor fasciste din aceste țări și, totodată, au cotoșit Iugoslavia și Grecia.

Astfel hitleriștii și-au adus trupele și la frontiera sudică a U.R.S.S. și la 22 iunie 1941 Hitler a atacat Statul sovietic, începînd un criminal război de agresiune. — *Nota Trad.*

capitaștilor, și anume elementele cele mai infectate de fascism, căutau pe față să ajute pe Hitler, deși pe de altă parte nu priveau cu ochi buni victoriile japoneze în Asia. Poporul american, iubitor de pace și democrat, deși era dispus să ajute Anglia, dorea totuși în marea sa majoritate să rămână în afara războiului.

Schimbarea caracterului războiului

Intrarea Uniunii Sovietice în război a schimbat fundamental caracterul acestuia, războiul devenind progresist, democratic și antifascist. Până atunci fusese un război al imperiaștilor, inclusiv al celor din democrașile occidentale, și urmărea promovarea intereselor lor de clasă. În asemenea condișii, el nu era și nici nu putea fi un război antifascist. Intrarea U.R.S.S. a schimbat întreaga situație, căci războiul nu a căpătat numai un caracter net antifascist, dar s-a și ivit pentru prima oară posibilitatea ca democrașile occidentale să obșină victoria. Cu Anglia, Franța, Belgia, Olanda și Norvegia virtual scoase din luptă, sorșii lor de victorie erau practic nuli. U.R.S.S., care era adevăratul conducător politic al războiului, i-a dat conșinutul democratic și posibilitatea de a fi cșștigat.

De la început războiul conșinuse un puternic element popular : lupta maselor împotriva subjugării fasciste. Până la urmă, acest element a devenit predominant, imprimând celui de-al doilea război mondial caracterul unui război drept, popular, dar nu înainte ca marea forșă democratică a Uniunii Sovietice să fi fost aruncată în balanșă războiului. La aceasta se referea, desigur, Stalin cînd a spus : „...Cel de-al doilea război mondial împotriva statelor Axei, spre deosebire de primul război mondial, a luat, chiar de la început, caracterul unui război antifascist de eliberare, a cărui sarcină era, printre altele, să restabilească libertășile democratice. Intrarea Uniunii Sovietice în război împotriva statelor Axei nu putea decșt să întărească, și a și întărit într-adevăr, caracterul antifas-

cist și liberator al celui de-al doilea război mondial“¹. Internașionala a II-a nu a recunoscut, bineînșeles, importanșă covârșitoare a intrării U.R.S.S. în război ; cșt despre troșkiști, aceștia susșineau că războiul ar avea un caracter integral imperialist.

Îndată după atacul lui Hitler împotriva U.R.S.S., Churchill — iar după evenimentele de la Pearl Harbour și Roosevelt — a acceptat ideea unei alianșe de război cu Uniunea Sovietică, făcînd însă rezervele cuvenite în privinșă comunismului ca atare. Și astfel luă fiinșă, în timp de război, alianșă generală antifascistă pentru care guvernul sovietic militase încă de prin 1935. Frontul păcii ar fi putut atunci împiedica războiul și pune stavilă fascismului în primele sale stadii, dar propunerea a fost respinsă cu cinism. Abia atunci cînd le-a ajuns cușitul la os, imperialiștii englezi, francezi și americani, căuștînd salvare din situașia deznădăjduită în care se aflau, au apelat la comuștii. Dar deși frontul unic s-a realizat atșt de tırziu, tot era mai bine decșt dacă nu s-ar fi realizat niciodată. Frontul general nașional și internașional împotriva fascismului — linia preconizată de Congresul al VII-lea al Internașionalei Comuniste — a devenit astfel strategia generală datorită căreia războiul a fost cșștigat, ceea ce constituie un alt exemplu al rolului conducător pe care îl avea politica comunistă în lume.

Din cauza ascușimii deosebite pe care o imprimase războiul problemei fascismului, frontul comun care s-a format pe vremea aceea împotriva Axei era, atșt pe plan internașional cșt și nașional, mai vast decșt frontul antifascist antebelic. Pe plan internașional el și-a găsit expresia în alianșă generală antifascistă, care s-a cristalizat în cele din urmă în Organizașia Nașionilor Unite, iar pe plan nașional în acșiunea unită a tuturor claselor dispuse și hotărșite să lupte împotriva fascismului, inclusiv anumite pături ale burgheziei. În diferitele țări frontul nașional mergea de la o simplă colaborare a grupărilor antifasciste pînă la participarea lor comună la guvernele nașionale.

¹ I. Stalin : „Cuvîntare ținută în ziua de 9 februarie 1948, la adunarea electorală a alegătorilor circumscripșiei electorale «Stalin» din orașul Moscova“, ed. P.M.R. 1948, pag. 8.

Neloialitatea aliaților capitaliști

Deși încheiaseră oficial cu U.R.S.S. o alianță și duceau războiul în comun, puterile capitaliste occidentale nu au tratat-o niciodată ca pe un adevărat aliat. Politica lor era de a se folosi cât mai mult de U.R.S.S. pentru a zdrobi Germania în război, dar totodată de a avea grijă ca Uniunea Sovietică să fie cât mai mult slăbită. La timpul său, Hoover, Truman și alți reacționari americani au recunoscut acest lucru pe față. Hoover se laudă și astăzi încă cu această mîrșavă trădare¹. Subminarea a început în special după bătălia de la Stalingrad, care lăsă să se întrevadă victoria aliaților. Încă de pe atunci, imperialiștii plănuiau o lume postbelică condusă de anglo-americani și în care Rusia Sovietică să aibă numai un rol subordonat.

Aceste intenții reacționare imperialiste reieșeau clar din atitudinea și din politica de război anglo-americană față de U.R.S.S. Acest lucru își găsea expresia, printre altele, în tănuirea față de Uniunea Sovietică a unor invenții militare secrete importante ca radarul și anumite dispozitive pentru atingerea precisă a obiectivelor. Mai grav a fost însă faptul că nu s-a transmis rușilor nici un fel de informații privind bomba atomică.

De asemenea se făcea o discriminare grosolană în aplicarea legii de împrumut și închiriere. Pe baza acestei legi, U.R.S.S. nu a primit în total decît aproximativ un sfert din cantitatea de materiale primită de Anglia, deși a luptat de zece ori mai mult decît aceasta din urmă. Pentru motive lesne de înțeles, reacționarii au exagerat în general foarte mult importanța pe care au avut-o pentru cîștigarea războiului livrările de materiale trimise Uniunii Sovietice pe baza legii de împrumut și închiriere. În realitate, cele 10 miliarde de dolari de materiale trimise — din care o mare parte au fost scufundate pe drum — nu au reprezentat decît 5% din totalul de 210 miliarde de dolari, la cît s-a ridicat producția americană de armament în timpul războiului. De altfel, după cum spunea Herbert Hoover, „ea [U.R.S.S.] oprise înaintea germanilor încă înainte ca aceste livrări să-i fi parvenit“².

¹ „New York Times“ din 11 august 1954.

² „New York Times“ din 10 februarie 1951.

O atitudine de grosolană discriminare față de U.R.S.S. a fost și faptul că Statele Unite și-au concentrat principalul efort de război asupra înfrîngerii Japoniei. Roosevelt sublinia, ce e drept, din timp în timp că Germania nazistă era inamicul principal și că cel mai important teatru de război este Europa. Cert este însă că, sub presiunea lozincii „Întîi Japonia“, principala activitate militară a Statelor Unite în război a fost îndreptată împotriva Japoniei. Cu excepția unor acțiuni militare de importanță minoră ale puterilor occidentale, a unor bombardamente aeriene nedecisive și a unor livrări insuficiente de material de război, Uniunea Sovietică a fost lăsată să lupte și să învingă singură dușmanul principal, Germania.

Această stare de lucruri a fost subliniată înainte de toate de refuzul premeditat al Statelor Unite și al Angliei de a deschide un front apusean în Europa. Avînd de ținut piept principalelor forțe ale „Wehrmachtului“ hitlerist și trebuind să imobilizeze o mare parte din armată la frontierele Chinei pentru a ține în frîu Japonia, U.R.S.S. cerea aliaților ei capitaliști să-l atace pe Hitler dinspre apus, ceea ce ar fi constituit mijlocul pentru a accelera victoria; la 1 mai 1942 Internaționala Comunistă lansase lozincă cîștigării războiului în 1942¹. Anglo-americani nu s-au mișcat însă. Deschiderea frontului apusean a fost amînată în mod intenționat cu cel puțin 18 luni după ce devenise posibilă. Reacțiunea engleză și americană poartă întreaga răspundere pentru această crimă monstruoasă care a prelungit războiul și a costat milioane de vieți ruse, americane, engleze, franceze etc. Într-adevăr, frontul apusean nu a fost deschis decît atunci cînd, după zdrobirea principalelor forțe ale „Wehrmachtului“ german, rușii înaintau rapid și intraseră în Polonia, găsindu-se la 1.600 de km de Berlin. Imperialiștii englezi și americani s-au temut atunci că, dacă nu vor acționa, Armata Roșie va elibera întreaga Europă.

Comuniștii au acuzat adesea pe aliații occidentali de această trădare, dar aceștia au răspuns cu dezmințiri indignate. După război însă Winston Churchill și-a dat arama pe față, lăudîndu-se în public că în ultimele luni ale războiului dăduse instrucțiuni mareșalului Montgomery ca la dezarma-

¹ „World News and Views“, Londra, 2 mai 1942.

rea germanilor să procedeze în așa fel încât să-i poată oricând reînarma, dacă acest lucru va fi considerat necesar pentru a opri înaintarea Armatei Roșii¹.

Masele poporului american nu au avut nimic comun cu această rușinoasă trădare față de aliatul lor rus. Dimpotrivă, în tot timpul războiului, ele și-au exprimat solidaritatea caldă, prietenească și plină de admirație cu poporul sovietic, care înfăptuia pe atunci cel mai mare efort militar din istoria omenirii. Nici liberalul Roosevelt nu a fost principalul vinovat de această trădare, și el a avut, în general, o atitudine prietenească față de poporul rus, dar nu el era cel care dicta politica de război americană.

Armata sovietică zdrobește Germania nazistă

Când armatele lui Hitler trecuseră în iunie 1941 frontiera sovietică, experții militari burgezi erau unanimi în a prezice că nu va dura mai mult de câteva săptămâni pînă cînd Hitler va zdrobi complet U.R.S.S. Într-adevăr, într-un timp foarte scurt, „războiul-fulger“ l-a dus pe Hitler departe. În septembrie armatele lui ajunseseră la porțile Leningradului, pe care nu aveau însă să-l cucerească niciodată. La 3 octombrie Hitler trîmbița cu lăudăroșenie că Uniunea Sovietică fusese zdrobită și că nu se va mai ridica niciodată.

Dar el a vîndut pielea ursului din pădure, a subestimat mult forța de luptă a poporului sovietic, Armata Roșie, sistemul socialist. „Wehrmachtul“ a trebuit să plătească un preț uriaș pentru invadarea Rusiei. Armata germană a suferit înfrîngerii în încercările sale infructuoase de a cuceri Moscova și Leningradul, iar în ianuarie 1943 i s-a frînt șira spinării la Stalingrad, cea mai mare bătălie din istoria omenirii.

Pentru forțele naziste începu atunci îngrozitoarea lor retragere de 2.500 de km. Armata Roșie le-a dat în tot acest timp lovituri nimicitoare, în timp ce Statele Unite și Anglia își țineau uriașele lor armate inactive în Anglia. Timp de doi ani presa mondială a salutat cu entuziasm marile victorii ale Armatei Roșii (care în zilele noastre de război rece sînt complet ignorate de atîțătorii la război americani) și chiar gene-

¹ „Buletinul agenției Associated Press“ din 23 noiembrie 1954.

ralul reacționar MacArthur a declarat că „speranțele civilizației se sprijină pe nobilele stindarde ale vitezei Armatei Roșii“¹. Comuniștii s-au dovedit a fi oameni minunați salvînd omenirea de nebuniile criminale ale sistemului capitalist. La 6 iunie 1944, după ce soarta războiului european fusese hotărîtă și Hitler practic învins, aliații au deschis în cele din urmă mult amînatul lor front apusean, iar la 25 aprilie 1945 armatele anglo-americane și cele sovietice s-au întîlnit în Germania pe malurile Elbei. Hitler era într-adevăr „caput“.

Războiul din Pacific a avut în mult mai mare măsură caracterul unui război de coaliție decît cel din Europa. În timpul îndelungaților săi ani de luptă, poporul chinez provocase pierderi enorme mașinii de război japoneze; marea ofensivă a flotei, armatei și forțelor aeriene americane a fost, desigur, dezastruoasă pentru forțele armate japoneze, iar imobilizarea armatei japoneze din Kwantung la granița siberiană și distrugerea ei finală de către Armata Roșie au fost de asemenea un factor decisiv în cîștigarea războiului. La 14 august 1945 Japonia capitulă necondiționat. Marele război mondial, cu cei 25.000.000 de morți și 32.000.000 de răniți², luase sfîrșit.

În ultimele zile ale etapei japoneze a războiului s-a produs un eveniment groaznic de cea mai mare importanță istorică. Din ordinul special al președintelui Truman au fost aruncate bombe atomice asupra orașelor Hiroșima (6 august) și Nagasaki (9 august). Uciderea sălbatică a unui mare număr de civili necombatanți a fost o crimă monstruoasă, cu atît mai condamabilă cu cît Japonia învinsă era pe punctul de a capitula. Dar și mai îngrozitor era faptul că prin aruncarea bombelor atomice Wall Street-ul își proclama intenția de a-și stabili dominația asupra lumii postbelice pe baza acestei arme înfricoșătoare. Mai mult chiar decît împotriva japonezilor, bomba era îndreptată împotriva Uniunii Sovietice.

¹ Loc cit., 23 februarie 1942.

² Din aceste pierderi, rușii au avut 6.115.000 de morți în lupte și 14.012.000 răniți, sau aproximativ de 9 ori atîți soldați uciși cît Anglia și Statele Unite împreună.

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. MIȘCAREA DE PARTIZANI

Unul dintre principalii factori care au contribuit la repur-tarea victoriei în cel de-al doilea război mondial a fost miș-carea de partizani, așa-numitele forțe armate semiregulate. Acestea au fost cunoscute în Europa și în Asia sub diferite nume, cum ar fi „rezistența“, „partizani“ sau chiar ca „guerile“. Ele au contribuit mult la însuflețirea maselor și la nimicirea trupelor regulate ale inamicului și au acționat atât în zonele ocupate cât și în spatele frontului.

În noiembrie 1870 Engels a subliniat semnificația și im-portanța acestei forme a războiului popular, așa cum îl duceau atunci masele din Franța învinsă împotriva Germaniei vic-torioase. El sublinia faptul că „de la războiul american de independență și pînă la războiul civil american, atât în Europa cât și în America, participarea populației civile la război a fost nu o excepție, ci regula“. Engels descrie sălba-ticele represalii dezlănțuite împotriva forțelor de partizani de către prusaci, dar subliniază că totuși „atît englezii în Ame-rica, francezii sub Napoleon în Spania cât și austriecii în 1848 în Italia și în Ungaria au fost foarte curînd nevoiți să trateze rezistența populară ca un aspect perfect legitim al războiului“¹. Totuși, în timpul celui de-al doilea război mondial, barbarii ofițeri fasciști germani, italieni și japonezi au tratat, aproape fără excepție, pe partizanii capturați ca pe niște oameni situați în afara legii sau ca pe niște bandiți.

În nici un alt război nu au acționat partizanii pe scară atât de largă, în mod atât de sistematic și cu atât succes ca în al doilea război mondial. Operațiile lor s-au desfășurat din Franța, la Vest, pînă în China, în Extremul Orient. Dacă nu întotdeauna, dar de cele mai multe ori partizanii acționau

¹ „World News and Views“ din 10 aprilie 1943.

în strînsă legătură cu armata regulată. Această uriașă extin-dere pe care a luat-o mișcarea de rezistență, activitatea par-tizanilor arată că războiul a avut un caracter progresist, că el a fost un război al poporului.

Înțelegînd de la început importanța fundamentală a unei acțiuni armate a maselor înseși, la 3 iulie 1941, la numai 11 zile după începerea agresiunii germane împotriva U.R.S.S., Stalin a chemat în numele Partidului și al guvernului la orga-nizarea pretutindeni a detașamentelor de partizani. El a spus : „În regiunile ocupate de dușman trebuie să se creeze detașa-mente de partizani călări și pedestri, trebuie să se creeze grupuri diversioniste, care să lupte împotriva unităților ar-matei dușmane, să dezlănțuie pretutindeni războiul de parti-zani, să arunce în aer podurile și drumurile, să distrugă comunicațiile telefonice și telegrafice, să incendieze pădurile, depozitele, coloanele de transport. În regiunile coto-pite trebuie să se creeze condiții insuportabile pentru dușman și pentru toate uneltele lui ; ei trebuie să fie urmăriți și nimiciți la fiecare pas, iar toate măsurile lor să fie zădărnice“¹. În cele din urmă forțele militare burghize din vest au început și ele să încurajeze mișcarea de partizani.

Masele largi ale popoarelor au aplicat în întreaga zonă de desfășurare a marelui război politica activă a luptelor de partizani, care reclamă mult curaj și tărie morală. Este un fapt istoric că aproape pretutindeni în fruntea acestei lupte pline de primejdii s-au situat comuniștii. Cu acest prilej au ieșit la iveală tot curajul lor, puternicul lor spirit de organi-zare și de disciplină, devotamentul lor nețărmurit față de cauză și ura lor fierbinte față de dușman, față de burghezie. Vasta experiență a luptei politice „din ilegalitate“, dusă în ciuda uriașei prigoane polițienești, le-a fost de mare folos comuniștilor în organizarea unităților de partizani de la orașe și sate.

În general, mișcarea de rezistență a fost organizată pe baza unui front național și cuprindea pe toți cei care doreau să lupte împotriva fascismului. A fost o nouă aplicare a tac-

¹ I. Stalin, Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei, E.S.P.L.P. 1955, ediția a IV-a, pag. 14—15.

ticii frontului popular antifascist, elaborată de Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste. Acestei mișcări i s-au alăturat de asemenea multe elemente social-democrate și burgheze, dar — caracteristic pentru ele — tendința generală a conducătorilor lor a fost de a reține forțele de rezistență de la acțiune sub pretext că represaliile sălbatice ale germanilor vor înfricoșa populația, zădărniciind orice ajutor din partea ei, ceea ce era o iluzie. Pe de altă parte, comuniștii erau pentru o politică activă de luptă curajoasă — care se bucura de sprijinul maselor de muncitori și țărani — fără de care întreaga mișcare de rezistență ar fi fost aproape total lipsită de valoare ca forță militară.

Internaționala Comunistă și partidele comuniste au condus cu fermitate și pricepere mișcarea de partizani. Este edificator în această privință manifestul lansat la 1 Mai 1942 de către Internaționala Comunistă, în care se declara : „Muncitorii din țările aflate sub ocupația hitleristă vor dovedi hotărârea lor de a-și îndeplini datoria patriotică și de proletari. Ei își vor mobiliza fiecare dram de energie și fiecare fărîmă de dibăcie pentru a împiedica producția de război și transporturile militare destinate aprovizionării dușmanului perfid. Folosind orice mijloace, inclusiv incendieri și dinamitări, ei vor distruge toate mașinile și instalațiile care lucrează pentru cotropitori”¹. Pretutindeni, partidele comuniste și uniunile tineretului comunist au înfăptuit această politică cu dârzenie. În ceea ce privește partidele Internaționalei a II-a, ele au dispărut aproape cu totul în țările ocupate de fasciști. Price spune : „Sub aspect politic, Internaționala muncitorească socialistă a încetat să existe după prăbușirea Franței”².

Pe lângă faptul că a jucat un rol impresionant în înfrîngerea militară a puterilor fasciste ale Axei, mișcarea de rezistență sau de partizani a contribuit mult și la desfășurarea revoluțiilor naționale la sfârșitul războiului și la conturarea situației politice din perioada de după război. De această problemă ne vom ocupa însă mai târziu.

¹ „World News and Views” din 2 mai 1942.

² John Price : „The International Labor Movement”, Londra, 1945, pag. 216.

Partizanii sovietici

Poporul rus are o veche și bogată tradiție a luptei de partizani a maselor împotriva asupritorilor. De-a lungul secolelor s-au produs numeroase răscoale țărănești împotriva cruzimii țarilor, ele îmbrăcînd întotdeauna forma luptei de partizani. În timpul marelui marș către Moscova și înapoi, Napoleon a cunoscut și el loviturile distrugătoare ale partizanilor ruși. În timpul războiului revoluționar civil din 1918—1921, luptele de partizani au căpătat de asemenea o mare extindere. Prin urmare, în lupta împotriva invaziei hitleriste din 1941, poporul sovietic dispunea de o bogată experiență a acțiunilor de partizani după care să se călăuzească.

Apelul lui Stalin amintit mai sus de a se trece la lupta de partizani și de a se aplica tactica „pămîntului pîrjolit” a dat un puternic avînt acestei mișcări în întreaga Europă. Acest apel a stimulat formarea unor puternice mișcări de partizani îndeosebi în U.R.S.S. și în țările balcanice. Larga mișcare de partizani din Uniunea Sovietică nu a apărut însă spontan. Kurnakov spune : „Ea a fost organizată cu mult înainte. Totul se pregătise din timp : bărbații, femeile, tineretul, armamentul necesar ; se făcuse instrucție și se asigurase pregătirea morală”¹. Detașamentele de partizani au fost integrate în Armata Roșie.

Lupta de partizani a fost și ea un însemnat element constitutiv al marii strategii militare și politice sovietice, care a dus la cîștigarea războiului și la salvarea omenirii de fascism. Ea a fost inclusă în noțiunea fundamentală de „război total”, pe care Kurnakov o definește astfel : „Se poate afirma că marele plan strategic al războiului total este următorul : Armata Roșie duce războiul în zona frontului ; partizanii duc războiul pretutindeni în spatele liniilor germane ; poporul înarmat veghează ca nu cumva războiul să se extindă în spatele frontului sovietic”².

Sistemul colhoznic era bine adaptat ducerii războiului de partizani, fiecare colhoz devenind un centru de rezistență patriotică. Spiritul de acțiune colectivă, propriu întregii orînduirii sociale sovietice, a fost la rîndul său un factor de seamă

¹ Serghei N. Kurnakov : „Russia's Fighting Forces”, New York, 1942, pag. 205.

² Op. cit., pag. 206—207.

în organizarea puternicei mișcări de partizani. Capitalismul nu ar fi putut organiza o rezistență atât de dîră și de necruțătoare.

Detașamentele de partizani, deseori cuprinzînd formații regulate ale Armatei Roșii care fuseseră izolate de grosul trupelor, controlau efectiv vaste zone din teritoriul aflat în spatele frontului german. Astfel în 1942 exista în apropiere de Leningrad o asemenea zonă cu o suprafață de aproximativ 3.000 km², „ocupată, controlată și administrată“ de către partizani, care trimiteau provizii peste liniile germane locuitorilor din orașul asediat¹. Asemenea „insule“ controlate de partizani au existat în multe alte părți ale țării cotoșite de nemți.

Partizanii distrugeau în mod sistematic căile ferate, drumurile, podurile, liniile de telegraf și de telefon etc. Pentru reparații trebuiau scoase din luptă și folosite unități întregi din armata germană, deoarece grupurile mai mici care întreprindeau asemenea acțiuni erau complet nimicite. Iată o descriere, făcută de Sloan, a modului în care aplicau partizanii colhoznicii tactica „pămîntului pîrjolit“ : „Mulgătoarele din colhoz și-au mînat vacile în lanurile de grâu, călcîndu-le în picioare și distrugîndu-le. Femeile au tăiat grîul cu coasa și s-a trecut peste el cu tractoarele pentru a-l îndesa în pămînt. Un întreg cîmp de sfeclă a fost arat pentru a se distruge recolta. Porcii au fost înjunghiați și trași pînă la un regiment din apropiere al Armatei Roșii. Cocinele, grajdurile și stăulele au fost dărîmate. Căii cei mai buni au fost duși în păduri pentru a fi folosiți de partizani, inventarul agricol a fost nimicit, iazul a fost secăt, iar rafinăria locală de zahăr a fost distrusă“².

Partizanii au provocat pierderi uriașe dușmanului fascist. Minz afirmă că „în decurs de 10 luni partizanii din regiunea Leningrad au omorît aproape 21.000 de soldați și ofițeri germani și au distrus 117 tancuri grele și ușoare, 25 de automobile blindate, 91 de avioane, peste 100 de tancuri petrolifere și peste 2.000 de autocamioane. Potrivit rapoartelor a numai 28 de unități din regiunea Smolensk, partizanii au omorît 15.800 de soldați nemți, ofițeri, spioni și trădători, au distrus 27 de avioane, 34 de tancuri și au capturat o mare cantitate

¹ Op. cit., pag. 206.

² Pat Sloan : „Russia Resists“, Londra 1942, pag. 72.

de material de război“¹. S-a apreciat că numai în Bielorusia partizanii au omorît aproximativ 150.000 de nemți². Înmulțiți aceste cifre cu numeroasele fronturi existente și vă veți putea face o idee asupra pierderilor uriașe provocate de partizani.

Succesele raportate de partizani pe plan psihologic sînt tot atât de însemnate. Zaharov spune : „Partizanii vîră o asemenea spaimă în sufletele naziștilor, încît dușmanul, temîndu-se să rămînă noaptea în sate, preferă să cantoneze în cîmp deschis, înconjurîndu-se cu tranșee și instalînd puternice posturi de pază“³. O scrisoare tipică, găsită asupra unui ofițer german făcut prizonier, glăsuiește astfel : „Blestemații ! N-am mai pomenit așa ceva de cînd mă știu. Nu pot lupta împotriva fantomelor pădurii. Scriind aceste rînduri, mă uit cuprins de teamă și tremurînd la soarele care apune. Dar mai bine nici să nu mă gîndesc la asta. Se lasă noaptea și simt cum din întunericul ei umbre tăcute se furișează spre mine, iar frica îmi îngheață sîngele în vine“⁴. Unul dintre cele mai vestite detașamente de partizani, condus de un bătrîn, a fost detașamentul „Moșului“.

„Nemții — spune Minz — recurg la măsurile cele mai feroce pentru a nimici mișcarea de partizani. Dacă prind vreun partizan într-un sat, de regulă dau foc întregului sat. Deseori iau ca ostatici jumătate din locuitorii satului și-i împușcă în masă. Monstruoasa teroare care bîntuie pe teritoriul sovietic vremelnice ocupat de către fasciști nu are precedent în istorie“⁵. Totuși, după cum dovedește largă extindere pe care a luat-o mișcarea de partizani, această teroare nu a izbutit să frîngă dîrzenia de fier a poporului sovietic.

Hitler a subapreciat în mod grosolan puterea tuturor componentelor războiului total : forța de șoc fără precedent a Armatei Roșii, minunata organizare a spatelui frontului și a sprijinirii efortului de război și marea capacitate de luptă a partizanilor. Hitler și-a frînt junghtietura de stîncă de ne-

¹ J. Minz : „The Red Army“, New York, 1943, pag. 155.

² „The U.S.S.R. at War“, ed. Institutului americano-rus, pag. 6.

³ L. Zaharov : „The Voice of Fighting Russia“, New York, 1942, pag. 206.

⁴ J. Minz : „The Red Army“, pag. 147.

⁵ Op. cit., pag. 156.

clintit a unui sistem social care, atât sub aspectul producției, al libertății umane cât și în ceea ce privește strategia și tactica militară, este incomparabil superior putredului sistem capitalist, al cărui reprezentant caracteristic a fost el.

Partizanii chinezi

În nici o altă țară activitatea de partizani nu a constituit un factor de război mai hotărâtor ca în China populară. Ea a reprezentat o formă adaptabilă în cel mai înalt grad condițiilor specifice acestei țări. Iată ce spune Mao Tze-dun despre ea: „Ce este războiul de partizani? Este forma de luptă pe care, în statele înapoiate, în marile țări semicoloniale, trebuie neapărat s-o adopte timp îndelungat forțele armate ale poporului pentru a obține victoria asupra dușmanului înarmat, pentru a-și crea poziții de luptă proprii și, prin urmare, cea mai bună formă de luptă”¹. Spre groaza dușmanilor săi, poporul chinez a folosit deosebit de eficace această armă firească.

Încă din vremea trădării lui Cian Kai-și în 1927, trădare care a dus la războiul civil, partidul comunist a fost în stare să mențină în permanență puternice forțe de partizani. În anii următori aceste forțe au crescut imens și au devenit o amenințare pe care cotropitorii japonezi și reacționarii ciankaișiști nu au putut-o înlătura. În 1938, Ciu De, comandantul-șef al armatei populare, a afirmat că „în rîndurile detașamentelor de partizani se află milioane de luptători chinezi viteji și căliți în lupte”². De-a lungul acestor decenii de război crîncen, poporul revoluționar chinez, condus de partidul comunist, a fost tot timpul în stare să controleze teritoriile întinse și să mențină pe front o armată regulată. Acestea au fost bazele pe care s-a putut extinde uriașa rețea a mișcării de partizani. Au existat de asemenea mișcări de partizani anti-japoneze mai reduse ca proporții, dar totuși importante, în Filipine, Birmania, Indochina, Indonezia și în alte țări din Extremul Orient.

Formate în special din țărani, detașamentele de partizani erau, expresia armată nemijlocită a revoluției agrare. Ele cuprindeau de asemenea mulți muncitori și alte elemente. Ciu De spune că „în rîndurile detașamentelor de partizani luptă întregul popor chinez, fără deosebire de stare socială.” Tineretul a jucat un rol dintre cele mai de seamă în toate aceste formații eroice. În activitatea sa de partizani, ca și în atâtea alte faze ale revoluției, Uniunea Tineretului Comunist s-a acoperit de glorie. Femeile și bătrînii au jucat de asemenea un rol foarte important.

Partizanii chinezi au fost o forță economică și politică tot atât de importantă ca cea militară. Paralel cu hărțuirea dușmanului, ei îi ajutau pe țărani localnici — frații, prietenii și vecinii lor — să cultive pămîntul și să strîngă recolta; ei lucrau de asemenea ca propagandiști activi și participau intens la organizarea politică a localităților. Detașamentele de partizani erau, în general, o înaltă școală de educare a unor conducători revoluționari în special dintre țărani.

Unitățile de partizani erau, înainte de toate, o armată populară. Marea lor eficacitate se baza pe faptul că exprimau voința maselor largi ale poporului, iar în ceea ce privește China, în special voința țărănimii. Formațiile de partizani erau parte integrantă a însăși structurii vieții poporului. Cen Lin spune: „Înainte de a-și încartirui oamenii în casele localnicilor, comandantii le cer consimțămîntul. Dacă se cauzează vreo pagubă... proprietarii respectivi primesc o compensație în bani... În timpul luptelor, populația locală ajută la transportarea răniților și a capturilor făcute”¹. Această colaborare, de cea mai mare însemnătate din punct de vedere militar, a constituit însăși esența sistemului luptei de partizani și ea a fost irealizabilă pentru invadatorii imperialiști sau pentru reacționarii dinăuntrul țării.

Departate de a constitui grupuri risipite, forțele populare de partizani din China erau bine organizate și aveau o bună disciplină. Mao Tze-dun, de exemplu, arată că „unitățile de partizani ale Armatei roșii chineze, lăsate în diferite părți la nord și sud de fluviul Iantzi, au fost reorganizate în Noua

¹ Mao Tze-dun, Opere alese, vol. 3, E.S.P.L.P. 1955, pag. 110.

² Ciu De, în „Internaționala Comunistă” din martie 1939.

¹ Cen Lin: „China's Fight for National Liberation”, New York, 1938, pag. 25.

armată a 4-a¹. Din aceste unități de partizani s-au constituit mai târziu formații regulate ale Armatei roșii. Mao Tze-dun cere sporirea forțelor armatei populare prin dezvoltarea, în ordinea cuvenită, mai întâi a gărzilor roșii *hsiang*, apoi a gărzilor roșii regionale, a celor raionale, apoi a Armatei roșii locale și, în sfârșit, a unei Armate roșii regulate. Republica Populară Chineză a fost o țară clasică a luptei de partizani, o țară în care aceste formații au crescut sistematic, transformându-se într-o armată revoluționară puternică și bine organizată.

În ciuda faptului că echipamentul lor militar era cu mult superior, armatele regulate ale japonezilor și ale lui Cian Kai-și nu au fost în stare să se împotrivescă detașamentelor revoluționare de partizani care se găseau pretutindeni în spatele liniilor lor. Înarmându-se cu armele capturate de la dușman și, datorită mării lor mobilități, evitând ciocnirile mai serioase și lovind prin surprindere în timpul nopții, forțele de partizani au provocat pierderi incalculabile inamicului prin nimicirea micilor detașamente militare, prin distrugerea căilor de comunicație, prin sabotarea industriei etc. Ciu De spune: „Războiul de partizani subminează spiritul de luptă al soldaților dușmanului, dând astfel un uriaș ajutor armatei noastre regulate. Într-un război de manevră, detașamentele de partizani creează condiții importante pentru victoria armatei regulate“². Acest lucru a fost demonstrat din plin în China.

În tot decursul îndelungatei invazii japoneze, mai ales în perioada 1931—1945, cotropitorii s-au dovedit neputincioși să controleze vastele teritorii pe care le ocupaseră trupele lor. Ei au reușit să se mențină de-a lungul căilor ferate și în centrele cu populație densă, dar întinsele regiuni rurale erau mai mult sau mai puțin dominate de partizani. Pentru japonezi această situație crea greutatea uriașă; ea însemna o permanentă și grea pierdere de forțe umane și, ceea ce era și mai dezastruos, împiedica armatele invadatoare să părăsească țara. În decursul îndelungatului război civil din 1927—1935, Cian Kai-și trecuse din plin prin aceeași experiență. De altfel în timpul ultimului război civil, între 1945 și 1950, armata populară uriașă,

bine organizată și bine dotată cu armamentul și echipamentul american capturat de la ciankaiști, a fost în stare să cucerască chiar orașele cele mai mari, ceea ce a și făcut.

Atât Cian Kai-și cât și japonezii au luptat împotriva partizanilor prin măsuri teroriste extreme, torturând și executând la întâmplare țărani și incendiindu-le satele. Dar această politică de înspăimântare nu și-a atins scopul, spiritul revoluționar al poporului triumfând în ciuda tuturor măcelurilor. Uriașa extindere pe care a luat-o mișcarea de partizani și contribuția ei hotărâtoare la victoria finală asupra invadatorilor japonezi și a reacționarilor ciankaiști au fost o expresie a vitejiei nenumăraților eroi din rîndurile țărânimii.

Mișcarea de partizani în țările din răsăritul și din centrul Europei

În răsăritul Europei, acolo unde influența luptei duse de Armata Roșie a fost deosebit de puternică și rolul conducător al partidelor comuniste era mai accentuat, mișcările de partizani au fost deosebit de active, ample și eficace. Aceasta se referă la Grecia, Iugoslavia, Polonia, Cehoslovacia, Albania, Bulgaria, România, Ungaria. Pretutindeni, aceste mișcări s-au manifestat încă de la începuturile războiului, ele devenind apoi forțe vitale în șirul de revoluții care s-au produs în perioada înaintării Armatei Roșii și a eliberării acestei întregi zone. Ele au primit un sprijin activ din partea guvernului sovietic și într-o mai mică măsură din partea guvernelor capitaliste din Occident.

Mișcările de rezistență s-au format pe baza unui larg front național, comuniștii fiind întotdeauna în frunte în organizarea detașamentelor și în lupta efectivă, armată. Mișcarea de rezistență din Grecia a fost tipică prin componența ei, cuprinzând partidele agrarian, socialist și comunist, uniunea democratică populară, tineretul liberal, Confederația unitară generală a muncii, diferite organizații feminine, organizația tineretului din Grecia, câțiva episcopi și chiar foști monarhiști. Mișcarea partizanilor iugoslavi avea o structură asemănătoare, fiind compusă din următoarele partide: comunist, sloven, socialist-creștin, social-democrat, țărănesc și țărănesc-croat, din sin-

¹ Mao Tze-dun, Opere alese, vol. 4, E.S.P.L.P. 1957, pag. 473.

² Ciu De, în „Internatîonală Comunistă“ din martie 1939.

dicate, sokoli (grupuri ale tineretului sportiv) și din aripile de sînga ale partidelor sîrb-democrat și sîrb-agrarian¹. Oriunde au existat elemente troțkiste, ele au jucat un rol distructiv.

În general, programele mișcărilor de rezistență au avut cel mai larg caracter de front unit antifascist. E tipic în această privință programul iugoslav, care își propunea: „Eliberarea țării de sub trupele de ocupație, cucerirea independenței și a unor drepturi și libertăți cu adevărat democratice pentru toate popoarele Iugoslaviei... Toate măsurile importante în viața socială și în legătură cu organele de stat să fie hotărîte după război de adevărații reprezentanți, aleși în mod liber de către popor... Mișcarea populară de eliberare recunoaște deplin drepturile naționale ale Croației, Sloveniei, Serbiei, ca și ale macedonenilor și ale celorlalte popoare”².

Mișcările de partizani din răsăritul Europei au pricinuit pierderi uriașe puterilor Axei și agenților lor colaboraționiști. În Bulgaria, de exemplu, într-un raport al poliției pe luna iunie 1944 se menționează 82 de cazuri de sabotaj și 415 atacuri armate ale forțelor de partizani³. Mișcarea de partizani a cuprins regiuni întinse ale țărilor subjugate și a stat în centrul atenției multor divizii germane și italiene. Mișcarea de partizani din Iugoslavia, care controla cea mai mare parte a țării, a imobilizat aproximativ 20 de divizii germane, iar mișcarea națională din Grecia, care a învins armata lui Mussolini și a nimicit trupele „Wehrmachtului”, eliberase deja trei cincimi din teritoriul țării atunci cînd armata engleză a pătruns pe teritoriul Greciei la sfîrșitul războiului.

În Cehoslovacia, în ciuda terorii naziste, a existat o intensă activitate ilegală. Acest lucru este valabil și pentru Austria, unde a existat un larg front al libertății. Chiar și în Germania a existat o activitate ilegală antihitleristă mult mai largă decît se crede în general. Allan Dulles, reprezentant oficial al guvernului S.U.A. în Europa, relatează în 1944: „În Germania există un Comitet Central comunist care conduce și coordonează activitatea comunistă din Germania. Acest comitet se află în legătură cu Comitetul liber german din Moscova și primește ajutor din partea guvernului rus. Puterea

¹ Maxim Levi: „The Communists and the Liberation of Europe”, New York, 1945, pag. 11, 17.

² Op. cit., pag. 12.

³ „Lupta poporului bulgar împotriva fascismului”, Sofia, 1946.

lui e mult sporită de prezența a milioane de prizonieri de război și muncitori ruși... Tendința către extrema stîngă a luat proporții surprinzătoare și e în neconținut avînt”¹. În toate aceste țări, influența social-democrației de dreapta a constituit însă o piedică puternică în calea dezvoltării unei puternice activități de partizani.

Mișcările de rezistență în Apusul Europei

În toate țările din Apusul Europei ocupate de trupele fasciste — Norvegia, Danemarca, Belgia, Olanda, Spania și Franța — au existat mișcări de rezistență mai mult sau mai puțin dezvoltate. Ele aveau un caracter politic larg și erau formate din comuniști, socialiști, liberali, catolici și alte grupuri, în special tineretul. Multe elemente oportuniste — social-democrate și burgheze —, prevăzînd evoluția viitoare a evenimentelor politice, s-au alăturat mișcării de rezistență, tînzînd prin influența lor să anihileze caracterul militant al mișcării. În toate cazurile, fără excepție, comuniștii au fost forța conducătoare a activității de partizani propriu-zisă și a detașamentelor de luptă. Aceasta explică de ce anticomunistul Borkenau a fost nevoit să recunoască faptul că în Franța comuniștii „au dobîndit în cele din urmă controlul efectiv al majorității forțelor militare ale rezistenței”². Guvernele aliate au recunoscut legitimitatea războiului de partizani și l-au încurajat în mod oficial, destinîndu-i o anumită cantitate de arme și oarecare fonduri. Guvernele în exil stabilite la Londra au făcut eforturi energice ca să preia conducerea mișcării de rezistență din țările lor respective.

În Italia, partidul comunist a luptat eroic, timp de peste 20 de ani, împotriva regimului fascist. În timpul acestei lupte aprige au pierit Antonio Gramsci, conducătorul partidului, și mulți alții. „Din cei 140.000 de deținuți politici condamnați de tribunalele lui Mussolini, 85% erau comuniști”³. Lupta

¹ A. W. Dulles: „Germany's Underground”, New York, 1947, pag. 137.

² Franz Borkenau: „European Communism”, New York, 1953, pag. 441.

³ Maxim Levi: „The Communists and the Liberation of Europe”, pag. 36—37.

antifascistă s-a bazat pe strânsa colaborare a partidelor comunist și socialist, începută de la încheierea acordului din 1934. După intrarea U.R.S.S. în cel de-al doilea război mondial, această luptă s-a intensificat mult. În decembrie 1942 s-a format un larg front național antifascist¹, iar în septembrie 1943 s-a constituit Comitetul național de eliberare, în care erau reprezentate partidele: comunist, socialist, democrat-creștin, de acțiune, liberal și democrat-muncitoresc. Acest comitet dirija mișcarea ilegală în continuă creștere. Vaticanul a jucat un joc dublu: pe de o parte a dat un sprijin puternic regimului lui Mussolini, iar pe de altă parte, sub presiunea maselor catolice, a afiliat la frontul național partidul său democrat-creștin². În martie 1943 muncitorii din Milano, Torino și din alte orașe nordice au declarat o grevă generală care a cuprins 3.000.000 de oameni, la 24—25 aprilie mișcarea culminând cu o insurecție generală în toată Italia de nord³. În luna iulie a aceluiași an Mussolini a fost silit să demisioneze, iar la 28 aprilie 1945, în împrejurimile lacului Como, muncitorii l-au spânzurat în văzul mulțimii împreună cu metresa lui. Mișcarea de rezistență a constituit un factor decisiv în înfrângerea militară a Italiei fasciste.

În Franța, unde de asemenea exista un partid comunist puternic și bine condus, mișcarea de rezistență a fost, ca urmare, puternică și foarte activă. Încă din primele zile ale ocupației, mișcarea ilegală a organizat greve (în mai 1941 au intrat în grevă 120.000 de mineri din regiunea Pas de Calais), a contribuit mult la încetinirea și la sabotarea producției de muniții și armament și la distrugerea liniilor de transmisiuni și a căilor de transport ale naziștilor. Ea a acordat o atenție specială și nimicirii trădătorilor de la Vichy. Toată această activitate a luat un mare avânt o dată cu schimbarea caracterului războiului, produsă prin intrarea Uniunii Sovietice în război în iunie 1941.

Inițiatorii mișcării de rezistență din Franța au fost comuniștii. În timpul gravei crize provocate de război, ei s-au

¹ „The Communist“ din septembrie 1943.

² L. H. Lehmann: „Vatican Policy in the Second World War“, New York, 1945.

³ L. Longo: „Sulla Via dell' Insurrezione Nazionale“, Roma, 1954; P. Secchia: „I Comunisti e L' Insurrezione“, Roma, 1954.

dovedit a fi adevărații conducători ai națiunii franceze. În mai 1941 partidul comunist a lansat primul său apel de formare a unui front național de luptă pentru independența națională. În martie 1943, 13 grupuri ilegale, inclusiv comuniștii și gaulliștii, au lansat un apel similar, iar în martie 1944¹ s-a constituit Consiliul național de rezistență (C.N.R.), format din partidele comunist, socialist, radical-socialist și Alianța democratică, Federația republicană, Confederația Generală a Muncii, sindicatele creștine, diferite grupuri de partizani și, bineînțeles, organizațiile de tineret. Programul C.N.R.-ului prevedea „să eliberăm patria noastră, coordonând strâns acțiunile noastre cu operațiile militare pe care le vor întreprinde armata franceză și cele aliate“².

Comuniștii au chemat poporul la lupta armată activă, pentru că numai ea putea fi cu adevărat eficace împotriva naziștilor. Cu toate acestea, liderii gaulliști și social-democrați, pe care îi preocupa mai mult să controleze din punct de vedere politic mișcarea de rezistență decât să-și pună viața în pericol luptând împotriva fasciștilor, erau împotriva oricărei acțiuni armate, susținând că ea atrage represalii aspre din partea dușmanului. Ei erau adepții unei politici de expectativă, de simplă organizare în așteptarea „zilei“ care va veni cândva într-un viitor neprecizat. Represaliile naziștilor erau într-adevăr teribile; în timpul ocupației, partidul comunist a pierdut el singur 75.000 de membri, care au fost uciși. Dar, în ciuda acestei terori, spiritul dîrz al mișcării de rezistență a triumfat³.

Primele acțiuni deschise ale partizanilor în Franța au avut loc în Savoia și au fost curînd urmate de altele în platoul central și în Pirinei. Acestea au fost faimoasele „maquis“-uri, care erau organizate de către F.T.P. (*francitirori-partizani*), conduse de comuniști. Pe la începutul anului 1944 erau aproximativ 30.000 de „maquisarzi“ în acțiune. Această mișcare a avut importanța primordială în întreaga rezistență. Generalul Eisenhower a declarat că mișcarea de rezistență franceză

¹ Data exactă a constituirii C.N.R. este 27 mai 1943. La 15 martie 1944 a fost adoptat programul Consiliului național de rezistență. — *Nota Trad.*

² Maxim Levi: „The Communists and the Liberation of Europe“, pag. 28.

³ Fernand Grenier: „Francs-Tireurs and Guerrillas of France“, Londra, 1947.

echivala cu 15 divizii ale sale ; alții au arătat însă că numărul de două ori pe atât. În septembrie 1944 mișcarea de rezistență cuprindea 500.000 de luptători înarmați¹. Întreaga mișcare, în care se găsea un mare număr de femei, avea drept scop nimicirea fascismului, ceea ce i-a permis lui Watson să afirme că în ciocnirea finală cu naziștii „Parisul a fost eliberat în special datorită propriilor sale forțe de rezistență“.

¹ Pierre Montauban, în „Cahiers du communisme“, din iulie 1950.

CAPITOLUL 49

ROLUL INTERNAȚIONALEI A III-a (1919—1943)

La 22 mai 1943 Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste făcea cunoscută lumii o rezoluție prin care propunea: „Să fie dizolvată Internaționala Comunistă ca centru conducător al mișcării muncitorești internaționale, iar secțiile Internaționalei Comuniste să fie eliberate de obligațiile care decurg din statutul Internaționalei Comuniste și din hotărârile congreselor ei“. În document se arată : „Neputînd, datorită condițiilor create de războiul mondial, să convoace un congres al Internaționalei Comuniste, prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste își ia îngăduința să supună spre aprobare secțiilor Internaționalei Comuniste următoarea propunere“ (de dizolvare). Documentul era semnat de membrii Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste : Gottwald, Dimitrov, Jdanov, Kolarov, Koplenig, Kuusinen, Manuilski, Marty, Pieck, Thorez, Florin¹ și Ercoli², și întărit prin semnăturile unor reprezentanți ai partidelor comuniste din Italia, Spania, Finlanda, România, Ungaria. Rezoluția a fost adoptată la Moscova la 15 mai 1943³.

La 8 iunie, la ultima sa ședință, prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste a luat în discuție rezoluțiile primite de la secțiile afiliate ei cu privire la hotărîrea din 15 mai 1943 care propunea dizolvarea Internaționalei Comuniste și a constatat :

„Că propunerea de dizolvare a Internaționalei Comuniste a fost aprobată de partidele comuniste și muncitorești din Africa de sud, Argentina, Australia, Austria, Belgia, Bulgaria,

¹ Florin Wilhelm (1894—1944) — membru al Biroului Politic al P.C. din Germania, membru al Comitetului Executiv și al prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste între 1935 și 1943. — *Nota Trad.*

² Palmiro Togliatti. — *Nota Trad.*

³ „The Communist“ din iulie 1943.

Canada, Catalonia, Cehoslovacia, Chile, China, Columbia, Cuba, Elveția, Finlanda, Franța, Germania, Italia, Iugoslavia, Mexic, Polonia, România, Siria, Spania, Suedia, Uniunea Sovietică, Uruguay și Internaționala Comunistă a Tineretului (afiliată Internaționalei Comuniste ca una dintre secțiile ei).

Că nici una dintre secțiile Internaționalei Comuniste nu a ridicat vreo obiecție la propunerea prezidiului.

Avînd în vedere cele arătate mai sus, prezidiul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste declară :

1. Că propunerea de dizolvare a Internaționalei Comuniste a fost aprobată în unanimitate de către toate secțiile (inclusiv cele mai importante) care au putut să-și facă cunoscută hotărîrea.

2. Că începînd de la data de 10 iunie 1943 Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, prezidiul și secretariatul Comitetului Executiv cît și Comisia internațională de control se consideră dizolvate.

3. Însărcinează un Comitet compus din Dimitrov (președinte), M. Ercoli, Dmitrii Manuilski și Wilhelm Pieck, să pună în ordine treburile, să dizolve organele, să elibereze personalul și să lichideze bunurile Internaționalei Comuniste¹.

În numele prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, hotărîrea a fost semnată de Gh. Dimitrov la 10 iunie 1943¹.

Trebuie reținut că hotărîrea de dizolvare privea de asemenea Internaționala Comunistă a Tineretului, reprezentanții ei semnînd documentul în calitate de membri ai unei secții a Internaționalei Comuniste. Ultimul număr al oficiosului ei, „Internaționala Comunistă“, a apărut la 5 iulie 1943.

Comuniștii de pretutindeni au înțeles necesitatea dizolvării Internaționalei Comuniste. De aceea nu a existat nici un fel de opoziție. Ei au considerat că suspendarea neprețuitului drept de organizare internațională constituie un adevărat sacrificiu care trebuia făcut pentru cîștigarea războiului și pentru ușurarea menținerii păcii în perioada de după război. Totuși i-a cuprins o mare tristețe la dizolvarea mult iubitei lor organizații internaționale, simbolul tuturor speranțelor și aspirațiilor lor celor mai bune.

¹ Ibid.

De ce a fost dizolvată Internaționala Comunistă

Dizolvarea Internaționalei Comuniste în plin război mondial a provocat largi discuții în întreaga lume. În general, părerea ziaristilor și a oamenilor de stat burghezi a fost că această hotărîre va ușura colaborarea internațională pentru cîștigarea războiului. Mulți conducători sindicali au considerat, de asemenea, că ea va contribui la întărirea unității muncitorești. Naziștii, așitînd ca întotdeauna „pactul anticomintern“, au prezentat întregul fapt al dizolvării drept opera lui Roosevelt, drept o înșelătorie și o manevră¹. Troțkiștii, care încă de mult se ridicaseră împotriva Internaționalei Comuniste, s-au folosit de acest prilej ca să strige că dizolvarea ei este o trădare față de socialismul mondial. Multe elemente burgheze au cerut ca dizolvarea Internaționalei Comuniste să fie urmată de dizolvarea partidelor naționale, lucru pe care hotărîrea nu-l propunea nicidecum. Într-adevăr, după numai cîteva luni, în Partidul Comunist din S.U.A. oportunistul Browder a încercat să pună în practică această cerere burgheză, încercînd să dizolve partidul.

Motivele concrete care au dus la dizolvarea Internaționalei Comuniste, așa cum sînt ele formulate în hotărîre, au fost că „încă cu mult înainte de război devenise din ce în ce mai limpede că, pe măsură ce atît situația internă cît și cea internațională a fiecărei țări devenea mai complicată, soluționarea problemelor mișcării muncitorești din fiecare țară prin intermediul unui centru internațional se va izbi de greutăți de neînving“. Cu alte cuvinte, „forma organizatorică aleasă de primul congres al Internaționalei Comuniste“ era depășită și „această formă a devenit chiar o piedică pentru întărirea mai departe a partidelor muncitorești“.

Într-un interviu acordat lui Harold King, corespondentul agenției Reuter, I.V. Stalin a spus :

„Dizolvarea Internaționalei Comuniste este justă, deoarece:

a) Ea demască minciuna hitleriștilor cum că «Moscova» ar avea intenția să se amestece în viața altor state și să le «bolșevizeze». De acum înainte se pune capăt acestei minciuni.

b) Ea demască calomnia adversarilor comunismului din mișcarea muncitorească cum că partidele comuniste din dife-

¹ James S. Allen, în „Daily Worker“ din 26 mai 1943.

ritele țării ar acționa nu în interesul poporului lor, ci după ordine primite din afară. De acum înainte se pune capăt și acestei calomnii.

c) Ea ușurează munca patrioților din țările iubitoare de libertate în vederea unificării forțelor progresiste din țara lor, indiferent din ce partid fac parte și de convingerile lor religioase, într-un front unic de eliberare națională, pentru desfășurarea luptei împotriva fascismului.

d) Ea ușurează munca patrioților din toate țările în vederea unirii tuturor popoarelor iubitoare de libertate într-un front internațional unic, pentru lupta împotriva primejdiei de dominație mondială a hitlerismului, netezind în felul acesta calea pentru organizarea în viitor a colaborării popoarelor, întemeiată pe egalitatea lor în drepturi¹.

Este semnificativ faptul că această hotărâre istorică a fost luată tocmai în momentul crucial al luptei pentru deschiderea celui de-al doilea front. Acest front era cât se poate de necesar pentru obținerea unei victorii rapide și decisive, dar forțele reacționare din vest (care credeau și ele minciunile lui Goebbels în privința Internaționalei Comuniste) se împotriveau deschiderii lui. Fără îndoială că impresia favorabilă pe care a avut-o asupra întregii lumi burgheze dizolvarea Internaționalei Comuniste a contribuit într-o măsură hotărâtoare la lichidarea acestei împotriviri. Numai câteva luni mai târziu (în noiembrie-decembrie 1943), s-a ținut vestita conferință de la Teheran, la care a fost stabilită, în sfârșit, data definitivă a deschiderii celui de-al doilea front.

Convingerea tot mai puternică a cercurilor conducătoare ale Internaționalei Comuniste că organizația trebuia desființată explică activitatea ei relativ redusă din perioada primilor ani ai războiului. În propunerea inițială de dizolvare se arată că „Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste s-a condus după aceleași principii când a luat notă și a fost de acord cu hotărârea din noiembrie 1940 a Partidului Communist din Statele Unite ale Americii de a ieși din rândurile Internaționalei Comuniste“².

¹ I. Stalin, Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 97-98.

² Această măsură a fost necesară în urma votării legii reacționare Voorhis, care considera de fapt ilegală organizația politică internațională a proletariatului. Vezi „Proceedings of Emergency Convention, C. P., U.S.A.“, New York, 16 noiembrie 1940.

Rolul istoric al Cominternului

Apreciind importanța istorică a celor trei Internaționale, Lenin a spus: „Internaționala I a pus bazele luptei internaționale pentru socialism. Internaționala a II-a a constituit o epocă de pregătire a terenului în vederea unei răspândiri largi, de masă a mișcării într-o serie de țări. Internaționala a III-a și-a însușit roadele muncii Internaționalei a II-a, a retezat cangrena oportunistă, social-șovinistă, burgheză și mic-burgheză și a început să înfăptuiască dictatura proletariatului“¹.

Internaționala I, care și-a desfășurat activitatea în perioada revoluționară a sistemului capitalist, a pus bazele teoretice și organizatorice ale mișcării muncitorești moderne. Comuna din Paris a fost monumentul ei măreț. Internaționala a II-a a fost organizată într-un moment de dezvoltare rapidă a capitalismului mondial și a imperialismului, și pentru prima dată ea a transformat syndicatele, cooperativele și partidele muncitorești în organizații de masă. Totuși ea a fost îmbibată de oportunism și a degenerat într-un instrument al patronilor împotriva clasei muncitoare, rămânând așa și în zilele noastre. Internaționala a III-a, comunistă, a fost organizația revoluționară a clasei muncitoare, a țărănimii și a popoarelor asuprite din întreaga lume, desfășurându-și activitatea în perioada imperialismului, a crizei generale a sistemului capitalist și la începuturile socialismului mondial. Ea s-a străduit să scape mișcarea muncitorească de otrava colaborării de clasă și a reformismului mic-burghez și s-o înarmeze cu programul, cu conducerea și cu organizarea care îi erau necesare ca să-și poată îndeplini rolul ei istoric socialist.

Deși constituită din punct de vedere formal în martie 1919, Internaționala Comunistă avea rădăcini adânci în istoria mișcării muncitorești mondiale. Activitatea de o viață întreagă a lui Lenin, 30 de ani de muncă glorioasă, aparțin de fapt istoriei Internaționalei Comuniste. Lenin a fost pentru Internaționala Comunistă ceea ce a fost Marx pentru Internaționala I, fondatorul și îndrumătorul ei. De aceea, așa după cum am arătat în cap. 27, adevărata istorie a Internaționalei Comuniste începe cel puțin de la Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia, ținut la Lon-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P. 1956, pag. 291.

dra în 1903, când linia bolșevică a fost pentru prima dată stabilită ferm, tot așa cum istoria Internaționalei I, care a fost constituită în 1864, începe de fapt cu Liga comuniștilor din 1847.

Din activitatea istorică a Internaționalei Comuniste se impun îndeosebi trei mari realizări. Prima este că ea a reînarmat clasa muncitoare cu teoria revoluționară. Reabilitarea de către Lenin a teoriei revoluționare a lui Marx, care fusese discreditată de Internaționala a II-a, și uriașa luptă ideologică dusă de el împotriva oportuniștilor de dreapta aparțin de fapt, așa cum s-a arătat mai sus, perioadei generale a Internaționalei a III-a. Este vorba de importanta contribuție a lui Lenin la îmbogățirea marxismului prin profunda analiză făcută imperialismului, prin dezvoltarea teoriei dictaturii proletarietului, prin analiza fundamentală a mișcării de eliberare națională, prin dezvoltarea teoriei alianței proletarietului cu țărănimea, prin elaborarea strategiei și tacticii revoluționare în perioada descompunerii capitalismului, prin strălucita elaborare a principiilor „partidului de tip nou” și prin conducerea teoretică și practică a Marii Revoluții ruse. Este vorba de asemenea de contribuția teoretică a lui Stalin, pe baza teoriei lui Lenin, în special în problema națională și colonială și în problema construirii socialismului într-o singură țară. Una dintre realizările cu adevărat mari ale Internaționalei Comuniste a fost formarea unui număr important de teoreticieni marxști în rîndurile popoarelor subjugate, cel mai strălucit exemplu fiind Mao Tze-dun, conducător teoretic și practic al revoluției chineze și unul dintre cei mai valoroși marxști-leniniști din lume.

A doua realizare fundamentală a Internaționalei Comuniste a fost întărirea partidelor comuniste în principalele țări ale lumii, partide chemate la viață de condițiile de nesupportat ale capitalismului. Aceste organizații, împreună cu milioanele de marxști în formare din uniunile de tineret, din sindicate și din alte organizații ale proletarietului, alcătuiesc uriașa forță revoluționară internațională. Internaționala Comunistă a fost cea care le-a crescut, format și învățat¹. Ele reprezintă

¹ A. Bittelman, în „The Communist” din martie 1934; William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States”.

„fărîma de drojdie care face să crească întregul aluat”. Aceste partide care luptă pentru socialism sînt de un tip net superior celor create de Internaționala a II-a, chiar și în perioada cea mai bună a existenței sale. Ele constituie o forță care crește și se extinde pretutindeni în lume. Clarvăzătoare, hotărîte, neobosite, invincibile, partidele comuniste sînt cu adevărat garii capitalismului și constructorii lumii noi, socialiste.

A treia realizare fundamentală a Internaționalei Comuniste a fost lungă serie de lupte revoluționare duse sub steagul său. Acestea includ de fapt și Revoluția rusă din 1905 și Marea Revoluție Socialistă rusă din 1917, întrucît ele nu au nimic comun cu spiritul colaborării de clasă care domnea în Internaționala a II-a. Ele includ de asemenea revoluțiile din Germania, Austria și Ungaria, războiul civil din Spania, largile mișcări ale fronturilor populare, instaurarea democrațiilor populare după al doilea război mondial, numeroasele mișcări de eliberare națională din colonii, ca și uriașa revoluție chineză, ca să nu mai vorbim de miile de greve și lupte politice. Cel care dorește să măsoare realizările Internaționalei Comuniste în lumina țelurilor ei leniniste trebuie să aibă în vedere faptul că peste o treime a omenirii pășește astăzi pe calea socialismului.

Nașterea Internaționalei a III-a nu poate fi fixată pur și simplu în luna martie 1919, tot așa cum nu se poate afirma că internaționalismul proletar, pe care se întemeia ea, a încetat să mai existe din luna iunie 1943. Deși din punct de vedere organizatoric Internaționala Comunistă a fost dizolvată, spiritul său combativ continuă să existe, ca și marele număr de partide comuniste și de cadre marxiste pe care le-a educat. Internaționala a III-a a descătușat o uriașă forță revoluționară care nu-și va înceta lupta decît o dată cu lichidarea sistemului capitalist și instaurarea socialismului în întreaga lume. Internaționala a III-a va rămîne întotdeauna înțipărită în inima și în mintea muncitorilor, a țăranilor și a popoarelor asuprite din lumea întreagă. Când și în ce condiții va fi posibil ca Internaționala a III-a să fie urmată de o alta, mai largă ca afiliere și mai puternică din punct de vedere politic decît oricare din cele trei Internaționale care au precedat-o, aceasta e o întrebare la care poate răspunde numai viitorul.

PARTEA A IV-a

Progresul istoric
al socialismului

URMĂRILE CELUI DE-AL DOILEA
RĂZBOI MONDIAL

Al doilea război mondial, care a fost o expresie a crizei generale a sistemului capitalist mondial, a contribuit la o puternică adâncire a acestei crize. El a dus la ascuțirea tuturor contradicțiilor principale interne și externe, care subminează inexorabil temeliile capitalismului în toate țările. Războiul a constituit o altă etapă importantă pe drumul prăbușirii inevitabile a capitalismului.

Printre numeroasele manifestări de după război ale adâncirii crizei generale a capitalismului pot fi menționate următoarele : a) importanța din ce în ce mai mare care se dă în țările capitaliste, și în special în Statele Unite, industriei de armament pentru a asigura funcționarea întreprinderilor într-o lume capitalistă în care capacitatea de producție e în creștere în timp ce piețele de desfacere se restrâng ; b) scindarea pieței mondiale în două sectoare, cel socialist și cel capitalist ; acest fapt a fost apreciat de Stalin drept cea mai importantă consecință economică a războiului ; c) lupta tot mai ascuțită a țărilor capitaliste pentru dominarea piețelor în continuă restrângere ale lumii capitaliste ; d) accentuarea inegalității în dezvoltarea țărilor capitaliste, exemplul cel mai evident fiind hegemonia, destul de șubredă de altfel, a Stateilor Unite în lumea capitalistă ; e) prăbușirea sistemului colonial, marcată prin izbucnirea numeroaselor mișcări revoluționare de eliberare națională în diferite părți ale lumii coloniale și semicoloniale ; f) alunecarea din ce în ce mai accentuată a sistemului capitalist către criza economică, către fascism și război, datorită profundeii sale slăbiciuni ; și, în sfârșit, ceea ce este hotărâtor, g) uriașa creștere de după război a forțelor democratice și socialiste din lumea întreagă, fapt care zdruncină din temelii dominația capitalistă și însuși sistemul capitalist.

După primul război mondial, sistemul capitalist, deși mult slăbit, a mai avut suficientă vitalitate pentru ca în perioada anilor 1924—1929 să poată ajunge la o stabilizare relativă și temporară; dar, după al doilea război mondial, sistemul capitalist nu a mai putut ajunge nici măcar la atât. Elementele fundamentale ale unei crize în situația lumii capitaliste continuă să sporească, noi catastrofe conturându-se pentru un viitor nu prea îndepărtat. Sistemul capitalist a decăzut atât de mult și sistemul socialist, opus lui, s-a dezvoltat atât de puternic, încât problema fundamentală a perioadei actuale, în afară de aceea a unei lupte de masă intense și nemijlocite pentru prevenirea unui nou război mondial, este aceea a luptei dintre socialism și capitalism. Istoria rezolvă în mod hotărât această problemă în favoarea socialismului.

Creșterea forțelor democratice și socialiste

Cel de-al doilea război mondial a fost urmat, într-o măsură mult mai mare decât primul, de o uriașă creștere a forțelor democratice și socialiste în lumea întreagă. A fost un război popular, just și progresist, și, cu toate că nu a fost purtat sub lozinci proletare, a dat naștere unor puternice mișcări revoluționare. Masele muncitoare din țările coloniale și din cele industriale, exasperate și îndârjite de șirul nesfârșit de jafuri și abuzuri ale sistemului capitalist, accentuate din plin de ororile, nenorocirile și măcelul războiului, au pornit o luptă hotărâtă pentru a le stârpi. Așa s-au petrecut lucrurile în special în colonii și în țările subjugate de fasciști.

Puternica întărire după război a forțelor democratice și socialiste din lumea întreagă poate fi rezumată în următoarele patru puncte: a) ridicarea enormă a prestigiului politic al U.R.S.S. ca urmare a contribuției hotărâtoare în câștigarea războiului împotriva Germaniei hitleriste și datorită creșterii extrem de rapide a puterii sale pe baza ritmului fără precedent atins de ea în refacerea și în dezvoltarea economiei după război; b) instaurarea democrațiilor populare revoluționare în Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, România, Ungaria, Bulgaria și Albania și a Republicii democrat-populare din estul Germaniei; c) dezvoltarea unor puternice mișcări de eliberare națională în China, India, Indochina, Birmania, Coreea, Indo-

nezia, Malaia, în Filipine și în diferite părți ale Africii; această luptă generală a culminat cu marea revoluție chineză; d) o uriașă creștere a mișcării sindicale din întreaga lume și o largă extindere a mișcărilor de tineret, de femei și a altor mișcări de masă.

Aceste mari lupte și mișcări de masă, care au reprezentat în ansamblu o uriașă revoltă împotriva capitalismului și care au fost inspirate și conduse potrivit principiilor marxism-leninismului, au fost profund naționale. Toate s-au bazat pe revendicările specifice și pe programul maselor muncitoare respective, al popoarelor respective în general. Afirmația burgheziei că numeroasele revoluții din această perioadă au fost rezultatul comploturilor și al „infiltrației” sovietice este cu totul lipsită de sens. Aceasta înseamnă de fapt că capitaliștii sînt prin firea lor incapabili să înțeleagă că revoluția este cauzată și justificată de înseși condițiile specifice ale orînduirii capitaliste și că socialismul este o orînduire socială superioară capitalismului. În interviul acordat lui Roy Howard, Stalin a spulberat flecăreala despre „complotul rus”, spunînd: „Exportul de revoluție este o absurditate... Fiecare țară își va face propria sa revoluție dacă dorește, iar dacă nu dorește s-o facă, nu va fi revoluție”¹.

Ofensiva imperialismului american pentru obținerea dominației mondiale

Un al doilea factor de seamă care acționează în situația de după război pe baza slăbirii puternice a sistemului mondial capitalist, de data aceasta un factor profund contrarevoluționar, îl constituie goana imperialismului american după profituri tot mai mari și tendința lui spre dominația mondială. Capitalismul monopolist american, care timp de peste o jumătate de secol a fost principala putere capitalistă și care în timpul primului război mondial și-a sporit enorm bogăția și capacitatea de producție, se străduiește în prezent să-și instaureze dominația asupra restului lumii, atât asupra țărilor socialiste cît și asupra celor capitaliste. Întreaga sa

¹ „The Stalin-Howard Interview”, New York, 1936, pag. 7.

politică internă și externă este subordonată atingerii acestui suprem țel imperialist.

Capitalismul monopolist american tinde de multă vreme spre obținerea dominației mondiale, lucru care devenise limpede încă în perioada care a urmat primului război mondial. Tendința aceasta a ajuns însă deosebit de evidentă, sub aspect politic cât și în alte privințe, abia în timpul și după al doilea război mondial. Când marea victorie a trupelor sovietice la Stalingrad făcuse clar pentru toată lumea că aliații vor câștiga războiul, tendința Wall Street-ului spre dominația mondială a început să se manifeste tot mai rapid, tot mai puternic. La început această ofensivă imperialistă a fost mascată de o frazeologie meșteșugit ticluită pentru a ascunde lumii perspectiva ultrareacționară a dominației unei singure țări asupra tuturor celorlalte. Imperialiștii din Wall Street, însetați de putere, vorbeau pe atunci „modest” numai despre „conducerea morală a lumii” de către țara lor. Dar cum pofta vine mîncînd, astăzi toți avocații capitalismului american, în frunte cu Eisenhower, asurzesc urechile popoarelor de pretutindeni cu fraze menite să arate cum și de ce sînt Statele Unite conducătorul firesc al lumii din punct de vedere politic, economic și militar. Cu ipocrizia caracteristică lor, imperialiștii spun maselor că acest rol conducător „ne-a fost impus de istorie” și că „l-am acceptat împotriva voinței noastre” și cu multe îndoieli în privința aptitudinii „noastre” de a juca un rol atît de mare și nedorit.

Cinicii monopoliiști care stăpînesc și controlează toate bogățiile Statelor Unite și care dictează politica țării, indiferent de faptul că la președinție se află un Truman sau un Eisenhower, sînt convinși că în afara unui război mondial nu au nici măcar o umbră de șansă să-și realizeze programul de cucerire a lumii. De aceea ei sînt gata să recurgă chiar la supremul risc pe care îl prezintă un măcel atomic. Aceasta este singura interpretare care se poate da politicii agresive a militarismului Statelor Unite și pregătirilor de război pe care au început să le facă încă de la terminarea primului război mondial. Este caracteristic că aceste planuri războinice, elaborate cu sînge rece, sînt prezentate cu pretenția de a fi menite să asigure apărarea păcii și a democrației mondiale.

La adăpostul acestei flecăreli, un puternic grup de forțe reacționare constrînge Statele Unite să lupte pentru domina-

ția mondială. Într-o țară ca S.U.A., controlată de capitalul financiar, aceste forțe au rolul hotărîtor în determinarea orientării ei :

În primul rînd, Statele Unite, ca cea mai puternică dintre toate țările capitaliste, sînt totodată și țara cea mai intens imperialistă. Livrînd aproximativ 65% din întreaga producție industrială a lumii capitaliste, Statele Unite, ca putere capitalistă, au neapărat nevoie de noi piețe de desfacere, de noi izvoare de materii prime, de noi poziții militare strategice și de noi popoare pe care să le exploateze. Ca urmare, Statele Unite urmăresc îndeplinirea acestor scopuri pe calea specifică pentru capitalism, prin agresiunea imperialistă, prin zdrobirea brutală a oricărei împotriviri și prin subjugarea altor popoare. De asemenea este inevitabil că Statele Unite, ca cel mai puternic imperiu capitalist creat vreodată, își propun cel mai ambițios țel imperialist pe care și l-a fixat vreodată vreun stat capitalist, și anume deplina dominație a lumii. Nici măcar Hitler nu-și propusese vreodată obiective atît de mari ca cele ale Wall Street-ului. În tendințele sale imperialiste, el trebuia să se mulțumească cu o lume în care cel puțin Japonia și Statele Unite ar fi fost factori puternici, pe cînd imperialismul american își propune să conducă singur întreaga lume.

În al doilea rînd, un factor-cheie în tendința imperialismului american spre cucerirea întregii lumi îl constituie faptul că marii capitaliști din Wall Street sînt fără îndoială alarmați la ideea că sistemul capitalist mondial este în pericol să se destrame, în timp ce dușmanul său principal, socialismul mondial, progresează cu pași gigantici. Cu toate că neagă valabilitatea teoriei marxist-leniniste despre criza generală a capitalismului, ei sînt totuși destul de realiști pentru a-și da seama că sistemul lor vădește acum simptome îngrijorătoare de zdruncinare profundă. După ei, remediul acestei situații este ca, cu ajutorul mării lor bogății, al puterii lor industriale și militare și al pregătirii lor tehnice, să zdrobească forțele internaționale ale socialismului și să reorganizeze lumea capitalistă falită astfel ca Statele Unite să devină viitorul centru de dominație, iar toate celelalte popoare să le plătească tribut.

În al treilea rând, ca un factor foarte important care împinge imperialismul american pe calea războiului agresiv și a cuceririlor, trebuie menționată convingerea tot mai puternică a cercurilor marilor capitaliști că, dată fiind situația grea în care se află lumea capitalistă, singura cale pentru a asigura funcționarea neîntreruptă a întreprinderilor lor și deci pentru obținerea mai departe a fabuloaselor lor profituri maxime este producția masivă de armament și materiale de război și, eventual, chiar războiul. Iată rezultatul reacționar la care duce în mod necesar politica keynesistă de sporire a cheltuielilor militare.

Îndată după terminarea celui de-al doilea război mondial, provocat de forțele menționate mai sus, Statele Unite au trecut la îndeplinirea planului lor de dominație mondială. Primul rezultat important al acestei politici a fost faptul că, prin presiune economică, prin împrumuturi și prin concesi de ordin financiar și printr-o politică de intimidare, în primii ani de după război s-a instaurat controlul american asupra lumii capitaliste, control care de altfel este destul de șubred. Acest lucru nu fusese prea greu de realizat atunci, deoarece Statele Unite ieșiseră din război îmbogățite și, fără să fi suferit distrugereri, efectiv întărite. Aceasta în timp ce fostele mari imperii capitaliste — Marea Britanie, Germania, Japonia, Franța, Italia etc. — erau, în măsură mai mare sau mai mică, într-o stare de epuizare economică ca urmare a războiului, fiind aproape complet paralizate.

Hegemonia capitalismului american constituia ceva nou în lume. În trecut, o țară capitalistă sau alta — în special Marea Britanie începând de la mijlocul secolului al XIX-lea — a ocupat o poziție-cheie, hotărâtoare în economia lumii capitaliste. Acum însă este prima oară când o singură țară capitalistă a devenit efectiv patronul recunoscut al tuturor celorlalte puteri capitaliste. Hegemonia capitalismului american este, neîndoielnic, produsul crizei generale a capitalismului; ea nu ar fi putut să apară nici măcar sub forma ei incompletă și șubredă dacă celelalte puteri capitaliste nu ar fi fost într-o profundă stare de criză. Dar, așa cum vom vedea mai târziu, hegemonia capitalismului american a fost slăbită dezastruos de acțiunea propriilor ei contradicții.

Bazele războiului rece

Uniunea Sovietică a pășit în perioada postbelică ferm hotărâtă să trăiască în pace cu lumea capitalistă, și această hotărâre se manifestă și în prezent pe linia politicii de pace inerentă sistemului ei social. Politica de coexistență nu este cîtuși de puțin în contradicție cu punctul de vedere marxist-leninist că în prezent trăim o perioadă generală de revoluție, perioadă în care sistemul capitalist, depășit din punct de vedere istoric, este tratat înlocuit în diferite țări prin sistemul socialist aflat în plin avînt. Această concluzie a fost posibilă întrucît, conștienți de faptul că socialismul este înainte de toate o problemă a popoarelor din țările respective care își aleg singure propriul lor sistem social, conducătorii U.R.S.S. acceptă realitatea că o bună perioadă de timp capitalismul și socialismul vor coexista. Marxist-leniniștii nu au nimic comun cu teoria care susține că socialismul poate fi înfăptuit numai pe calea unei revoluții simultane în întreaga lume sau ca rezultat al unui război mondial. Istoria arată că toate țările care au pornit pînă în prezent pe drumul socialismului au făcut acest lucru fiecare în parte, firește pe baza ajutorului și a solidarității oamenilor muncii din lumea întreagă și a riposte date de ei contrarevoluției internaționale.

Că U.R.S.S. duce o politică de coexistență pașnică cu statele capitaliste reiese limpede dintr-o serie de fapte. În primul rând, dizolvarea Internaționalei Comuniste nu a fost numai o măsură menită să contribuie la câștigarea războiului, ci a fost de asemenea, așa cum a arătat Stalin atunci, o măsură menită să netezească „calea pentru organizarea în viitor a colaborării popoarelor, întemeiată pe egalitatea lor în drepturi”¹. La istorica Conferință de la Teheran din decembrie 1943, la care au participat Roosevelt, Churchill și Stalin, urmînd același principiu, Stalin a semnat declarația comună care spunea: „Ne exprimăm hotărîrea ca popoarele noastre să colaboreze atît în perioada războiului cît și în perioada de pace care va urma”². De asemenea, în aprilie 1945, cînd la San Francisco s-a constituit Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Sovietică

¹ I. Stalin, Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei, E.S.P.L.P. 1955, ediția a IV-a, pag. 98.

² „The Communist” din ianuarie 1944.

tică a luat parte activă și a devenit membră, deși imensă majoritate o formau țările capitaliste. Contrar tuturor minciunilor răspândite în S.U.A., U.R.S.S. a făcut imediat după război, în concordanță cu politica ei de pace, reduceri serioase ale efectivelor armatei.

În legătură cu această problemă, Stalin a spus: „După cum se știe, demobilizarea a fost efectuată în trei etape: prima și a doua etapă — în cursul anului 1945, iar a treia etapă — din mai pînă în septembrie 1946. În afară de aceasta, în anii 1946 și 1947 a fost efectuată demobilizarea contingentelor mai vechi din efectivele Armatei Sovietice, iar la începutul anului 1948 a fost demobilizat restul contingentelor mai vechi”¹. Meyer adaugă următoarele amănunte: „Forțele armate sovietice care au zdrobit *Wehrmachtul* lui Hitler numărau aproape 12.000.000. Pînă în octombrie 1946 Uniunea Sovietică a demobilizat 30 de contingente, adică aproximativ 83% din efectivul armatei din timp de război... În 1951, Franța, cu o frontieră de 15 ori mai mică decît frontiera sovietică, avea sub arme la mia de locuitori 22 de soldați, Statele Unite, care sînt flancate de două oceane, aveau 18 soldați, iar U.R.S.S. 12 soldați”².

Hotărîrea comuniștilor de a trăi în pace cu statele capitaliste în perioada de după război era atît de fermă, încît perspectiva coexistenței pașnice a dat naștere unor puternice iluzii oportuniste în multe partide comuniste și muncitorești. Cea mai puternică expresie a acestei devieri de dreapta a reprezentat-o Earl Browder din Statele Unite. Browder a dat o interpretare net oportunistă acordurilor de la Teheran, ajungînd să afirme nu numai că puterile capitaliste își vor schimba atitudinea față de U.R.S.S. și vor colabora prietenește cu această țară, dar și că din acel moment în țările capitaliste, în special în Statele Unite, vor domni pacea și colaborarea între clase, iar capitaliștii vor dubla de bunăvoie salariile muncitorilor și vor face și alte concesii însemnate³. Nevoind cu nici un preț să renunțe la această absurdă utopie

¹ „Scînteia” nr. 1.968 din 17 februarie 1951.

² H. D. Meyer: „The Last Illusion”, New York, 1953, pag. 301.

³ Earl Browder: „Teheran: Our Path in War and Peace”, New York, 1944.

capitalistă, Browder a trebuit să fie îndepărtat din rîndurile partidului comunist¹.

Totuși, imperialismul american și secondantul său, imperialismul englez, sînt departe de intenția de a trăi în coexistență pașnică cu U.R.S.S. După cum am văzut, monopoliiștii din Wall Street, țintind spre dominarea lumii în perioada de după război, nu au ezitat nici în timpul războiului să trădeze Uniunea Sovietică în fața dușmanului comun. Ei au făcut aceasta în speranța că Uniunea Sovietică, despre care știau prea bine că va refuza să se supună dominației lor, va ieși astfel slăbită din război și nu va mai putea să le opună în perioada postbelică o rezistență încununată de succes.

Este un adevăr, desigur, faptul că, imediat după terminarea războiului, în Statele Unite a avut loc o demobilizare substanțială a forțelor armate terestre. Totuși aceasta nu are nici o legătură cu vreun presupus plan al Wall Street-ului de a cultiva relații prietenești cu U.R.S.S. Demobilizarea aceasta s-a bazat pe două elemente, care au un substrat cu totul diferit. În primul rînd, ea a fost grăbită de o uriașă și irezistibilă presiune a maselor, care cereau ca, războiul fiind terminat, să se reducă forțele armate. Această mișcare a fost expresia simțămîntelor profund antimilitariste ale poporului american. În al doilea rînd, demobilizarea a avut loc și datorită faptului că militariștii americani, punîndu-și speranțele de dominație mondială în presupusul lor monopol asupra bombeii atomice, s-au orientat spre dezvoltarea unor importante forțe aeriene, convinși fiind că marile armate terestre sînt depășite. Astfel se explică slaba rezistență pe care au opus-o mișcării maselor pentru demobilizare.

Este un adevăr istoric incontestabil faptul că, încă de la terminarea celui de-al doilea război mondial, militariștii din Statele Unite au început să comploteze și să plănuiască un mare război împotriva lagărului democratic și socialist. Această orientare a fost favorizată de moartea lui Roosevelt, la 12 aprilie 1945, și de succedarea la președinție a înrăitului dușman al Uniunii Sovietice, Truman. Acesta s-a dedicat de îndată ațîțării războiului rece, ca primă fază a războiului

¹ William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States”, pag. 422—438; J. Duclos, în „The Communist” din iulie 1945.

propriu-zis. Răspunderea pentru războiul rece revine deci, în primul rând, marelui capital financiar din Wall Street, care s-a folosit de guvernul Statelor Unite ca de un instrument foarte docil. Dezvoltarea acestui război rece pornit de Wall Street este examinată, în capitolele următoare, în lumina celor trei mari factori care acționează în perioada de după război, și anume decăderea tot mai accentuată a capitalismului mondial, creșterea rapidă a socialismului mondial și tendința imperialismului american spre dominația mondială.

Internaționala a II-a și războiul rece

Internaționala a II-a și-a ținut ultimul congres de dinainte de război în 1933. În timpul războiului, când partidele ei din aproape toată Europa erau dizolvate, ea căzuse într-o virtuală letargie. În felul lor, fiecare dintre partidele socialiste sprijinea în război pe aliați, dar au existat și excepții. De exemplu atitudinea emigrantului german Stampfer, care a avut nerușinarea să ceară la New York alianță cu Hitler pentru ca toate armele să fie îndreptate împotriva Uniunii Sovietice¹. Internaționala a II-a și-a ținut congresul de reorganizare la Frankfurt, în Germania, în iulie 1951. Regruparea forțelor ei nu a produs totuși nici un fel de teamă lumii burgheze.

În același timp, socialiștii de dreapta de pretutindeni au început după terminarea războiului să sprijine în mod activ campania imperialismului american împotriva U.R.S.S. Fără altă urmă de socialism în programele lor în afara câtorva fraze radicale menite să înșele pe muncitori, social-democrația de dreapta s-a alăturat întru totul încercărilor lumii capitaliste de a-și salva sistemul social și de a opri dezvoltarea socialismului în lume. Rînd pe rînd ea urmase politica lui Wilson, Roosevelt și Keynes, așa încît apare foarte firesc că a devenit adeptă înfocată a lui Truman și, în cele din urmă, a lui Eisenhower. Tot așa cum a trădat revoluțiile din Rusia, Germania, Austria și Ungaria după primul război mondial, ea continuă să trădeze astăzi uriașul avînt socialist de după al doilea război mondial.

¹ „Einheit“, Berlin, aprilie 1953.

Pentru social-democrații de dreapta e caracteristic că prin frazeologia lor caută să sprijine, în modul lor specific, capitalismul falimentar. Ei au inventat ceea ce numesc „a treia forță“, presupusă a fi un factor de echilibru între Statele Unite și U.R.S.S. în războiul rece. Acesta nu era însă decît un pretext foarte șubred, „a treia forță“ fiind în realitate un adept activ al imperialismului american. În Europa au fost mulți capitaliști care, situîndu-se pe pozițiile apărării capitalului național, au refuzat să-și bage capul în jugul Wall Street-ului; nu așa s-au petrecut lucrurile și cu social-democrații de dreapta, ei dovedindu-se cei mai înflăcărați sprijinitori ai capitalismului american.

Un eveniment important în viața Internaționalei a II-a l-a constituit formarea unei puternice aripi de stînga în special în țările din centrul și din răsăritul Europei. În ceea ce privește mișcarea lui Bevan din Marea Britanie, deși animată de puternice sentimente de pace și cuprinzînd multe elemente anticapitaliste, ea este înainte de toate o mișcare de tip centrist.

La reconstituirea ei, la Frankfurt, în 1951, Internaționala a II-a și-a exprimat în mod clar aprobarea față de politica proamericană și antisovietică dusă de partidele socialiste occidentale. La congres au fost reprezentate 33 de țări, dintre care 13 de către „socialiști în exil“. Rolul dominant în noua organizație îl ocupa Partidul laburist britanic. Morgan Phillips, unul dintre conducătorii partidului, a expus limpede linia politică a Internaționalei a II-a reînviată cînd a numit politica imperialistă a Statelor Unite o politică „luminată, progresistă și altruistă“ și a declarat că scopul noii organizații este să unească lumea „nestalinistă“ (adică capitalistă) împotriva comunismului. Principalii conducători „teoretici“ ai „Internaționalei socialiste“ erau oportuniști notorii ca Phillips, Léon Blum (Franța) și Kurt Schumacher (Germania occidentală); simpla menționare a acestor nume arată la ce decădere politică a ajuns Internaționala a II-a.

APARIȚIA DEMOCRAȚIILOR POPULARE (1945—1947)

Masele largi de muncitori și țărani din Europa au ieșit din al doilea război mondial cu o stare de spirit revoluționară. Acest lucru era inevitabil după teribilul măcel și după distrugerile pe care le-a provocat războiul pornit de capitaliști. Războiul a fost o nouă dovadă tragică a putreziciunii sistemului capitalist, iar masele au reacționat corespunzător. Dar în desfășurarea mișcărilor lor revoluționare și anticapitaliste de după război, muncitorii din Europa au trebuit să facă față unei situații total diferite de cea de după primul război mondial. Explozia revoluționară de după primul război mondial imperialist fusese îndreptată împotriva guvernelor despotice, pe care muncitorii le socoteau răspunzătoare pentru dezlănțuirea războiului și care continuau să guverneze în Rusia, Germania, Austria, Ungaria și Turcia. Al doilea război mondial a prezentat însă un tablou cu totul diferit. Largul front național al popoarelor a răsturnat prin acțiuni militare guvernele fasciste, provocatoare de război și profund urâte de popoare. Majoritatea membrilor din guvernele care le-au luat locul și împotriva cărora muncitorii au trebuit să lupte mai târziu au făcut parte din frontul național în timpul războiului, însă mai târziu, în special după terminarea războiului, au adoptat o orientare reacționară. Aceste fapte fundamentale au determinat strategia revoluționară atât în timpul războiului cât și după terminarea lui.

Încă de la începuturile războiului, și mai ales după ce victoria de la Stalingrad a deschis perspectiva victoriei totale, imperialiștii anglo-americani au fost conștienți de pericolul avântului revoluționar care va lua naștere după înfrângerea hitlerismului. De aceea ei au acționat sistematic pentru a-l preveni. Imperialiștii legau acest pericol de înaintarea și de uriașele victorii ale Armatei Roșii. Aceasta i-a determinat pe

anglo-americani să debarce în Italia. Această operație a fost făcută cu intenția (rămasă nerealizabilă) de a recuceri apoi întreaga peninsulă balcanică și zonele din sudul Europei, pe care ei le socoteau cele mai expuse unor revoluții. Același motiv a determinat Statele Unite și Marea Britanie să deschidă în cele din urmă cel de-al doilea front în vestul Europei, după tergiversări premeditate. Imperialiștii americani și englezi se temeau că, dacă ar fi continuat să amâne deschiderea frontului de vest, Armata Roșie ar fi ocupat cea mai mare parte a Europei și ar fi adus cu ea revoluția generală. Ca urmare, primul pas pe linia programului de dominație mondială al Wall Street-ului a fost stăvilirea revoluției, refuzând astfel popoarelor Europei dreptul de a-și alege guvernele pe care le doreau.

În această campanie contrarevoluționară, monopoliiștii americani și englezi au avut sprijinul deplin al Vaticanului și al social-democrațiilor de dreapta, care le-au fost aliații cei mai credincioși. Ca rezultat al eforturilor lor unite, susținute de trupele de ocupație, imperialiștii anglo-americani au reușit să împiedice desfășurarea revoluției în Franța, în Italia, Germania occidentală, Belgia, Olanda și Spania franchistă. În același timp în Anglia, partidul laburist, partid social-democrat, făcea totul pentru apărarea orînduirii capitaliste în țara sa, iar în țările scandinave social-democrații erau și ei apărători fervenți ai capitalismului. În Grecia, englezii și americanii au înăbușit cu cinism revoluția. Iată de ce revoluțiile victorioase din Europa s-au limitat numai la Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, România, Iugoslavia, Bulgaria, Albania și Germania răsăriteană, cuprinzînd aproximativ 100.000.000 de oameni. Apropierea acestor popoare de U.R.S.S. a făcut imposibilă terorizarea sau înșelarea lor de către puterile occidentale în scopul menținerii sistemului capitalist.

Instaurarea democrațiilor populare

După eliberarea lor de către Armata Sovietică, o serie de țări din centrul și răsăritul Europei au instaurat regimul de democrație populară. Linia generală a evoluției a fost asemănătoare în toate aceste țări. Partidele și alte organizații care colaboraseră în lupta împotriva hitlerismului, în special cele

care au participat la mișcarea ilegală de rezistență, au format, la sfârșitul războiului, și în unele cazuri chiar mai înainte, guverne naționale, în care erau reprezentate toate grupările antifasciste. Democrațiile populare care au rezultat au reprezentat de fapt o nouă aplicare a politicii frontului antifascist elaborate în 1935 de Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste. Unele forme anterioare ale acestei politici au fost, după cum am văzut, schițate la Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste (vezi cap. 37). Este vorba de mișcările de front popular înainte de război, de uriașa alianță militară antifascistă a popoarelor în timpul războiului, de largile mișcări ilegale, care cuprindeau multe partide și de detașamentele de partizani. Toate guvernele din țările de democrație populară s-au constituit definitiv în anii 1944—1945, o dată cu înfrângerea hitlerismului. Ele au însemnat continuarea revoluționară a luptei duse de popor în timpul războiului.

Caracterul larg al democrației populare a fost ilustrat de guvernul din Cehoslovacia, constituit din două partide comuniste (ceh și slovac), partidul social-democrat, partidul național ceh, partidul popular catolic și partidul democrat slovac. În Polonia, blocul guvernamental era constituit din partidele comunist, socialist, țărănesc și democrat. Frontul patriei din Bulgaria cuprindea cinci partide, iar în Iugoslavia, Ungaria, România și Albania, din coaliția antifascistă reprezentată de guvernele respective făceau de asemenea parte mai multe partide.

Un factor de bază în aceste țări l-a constituit unificarea partidelor comuniste cu cele socialiste, care, în acest proces, s-au curățat de oportuniștii de dreapta. La fel s-au petrecut lucrurile și în Republica Democrată Germană. Pretutindeni, comuniștii, conducători ai mișcării ilegale, au devenit partidul conducător în guvernele democratice nou formate¹. De asemenea s-a încheiat o alianță puternică a muncitorilor și țăranilor. O trăsătură caracteristică a fost și larga revoltă a intelectualilor împotriva dominației capitaliste. O mare însemnătate a avut-o colaborarea, nerealizată în trecut, a muncitorilor catolici cu cei necatolici în Polonia (90% catolici),

¹ William Z. Foster: „The New Europe“, New York, 1947, pag. 19—22.

Cehoslovacia, Ungaria și alte țări unde catolicismul era puternic. Această colaborare s-a înfăptuit în ciuda opoziției îndârjite a bisericii catolice.

Imperialiștii anglo-americani au urmărit alarmăți apariția democrațiilor populare. Printre măsurile luate pentru preîntâmpinarea acestui eveniment, la care se așteptau, a fost și înjghebarea și stabilirea la Londra a unei serii de guverne-marionetă în exil, alese pe sprânceană, gata să pună mâna pe respectivele țări la sfârșitul războiului. Popoarele aveau însă alte idei despre felul cum trebuie să decurgă lucrurile și și-au ales guvernele pe care le doreau ele. Totuși, imperialiștii, sprijiniți activ de Vatican și de social-democrații de dreapta, n-au pus capăt nici pînă astăzi intrigilor și comploturilor violente menite să înșele și să înăbușe voința democratică a acestor popoare. În Polonia, Ungaria, Bulgaria și România, ei au încercat zadarnic îndată după terminarea războiului să provoace războaie civile pentru a împiedica instaurarea democrațiilor populare; între 1944 și 1947 ei au nimicit democrația populară din Grecia mai întîi cu forțe militare britanice și apoi cu trupe americane. În Cehoslovacia, în februarie 1948, ambasadorul american a fost acela care, în oferturile sale desperate de a recîștiga controlul asupra Cehoslovaciei, a împins 17 miniștri burghezi să demisioneze din guvernul național în speranța că va izbucni un război civil; dar muncitorii au reacționat prompt, au lichidat acest „puci“ și au luat în mâinile lor întreaga conducere a statului popular cehoslovac¹. Politica „de eliberare“ dusă de Eisenhower și Dulles este o continuare a acestui program de provocare a unor războaie civile.

O nouă formă a dictaturii proletariatului

Democrațiile populare au adoptat multe măsuri economice de perspectivă, care au avut însă ca scop imediat refacerea uriașelor distrugerii provocate de război. Printre aceste măsuri se numără: exproprierea marilor latifundii (în unele cazuri și a celor bisericesti) și împărțirea pămîntului la țărani; con-

¹ Wilfred G. Burchett: „Peoples' Democracies“, Melbourne, 1951.

fiscarea tuturor pământurilor și întreprinderilor care aparțineau fasciștilor; naționalizarea principalelor ramuri industriale și a băncilor, inclusiv minele, oțelăriile, centralele electrice, căile ferate, transportul rutier, marina comercială, telegraful, telefoanele și radioul; încurajarea sistematică a cooperativelor de consum, reorganizarea fundamentală a percepției impozitelor, instituirea unui control de stat asupra comerțului exterior și dezvoltarea progresivă a producției pe baza unor planuri pe doi, trei sau cinci ani. Republica Democrată Germană a urmat, în mare, aceeași linie.

Democrațiile populare nu și-au propus ca țel imediat socialismul, dar programul lor era în esență socialist. Aceasta a dus la trecerea frânelor economiei din mâinile marilor moșieri și monopolști în mâinile clasei muncitoare și ale forțelor democratice. Rezultatul n-a fost un „capitalism democratic”, așa cum credeau mulți pe atunci, ci un regim de tranziție spre socialism¹.

Statul de democrație populară reprezintă o formă nouă a dictaturii proletariului. La început acest fapt n-a fost recunoscut în mod unanim nici chiar în rândurile comuniștilor, dar el a devenit limpede o dată cu creșterea și evoluția noilor regimuri. Pe măsură ce regimurile de democrație populară se dezvoltau, elementele burgheze din guvern au fost treptat eliminate, iar rolul conducător al clasei muncitoare a devenit tot mai evident. Linia politică generală a fost aceea a unei orientări ferme spre stînga, către o formă mai definită a dictaturii proletariului și spre un program socialist mai concret. Democrațiile populare au constituit în multe privințe „un nou drum spre socialism”².

Apariția democrațiilor populare a îmbogățit mișcarea comunistă cu multe învățăminte valoroase de strategie și tactică revoluționară, învățăminte care, după cum vom vedea, au avut importante consecințe pentru politica ulterioară a comuniștilor. Printre altele, procesul instaurării democrațiilor populare a subliniat din nou ceea ce Marx afirmase cu mult înainte, și anume că în țările capitaliste în care sînt respectate libertățile democratice va fi posibil ca muncitorii să instaureze socialismul în mod relativ pașnic. După cum s-a menționat

¹ James S. Allen, în „Political Affairs”, New York, mai 1948.

² William Z. Foster: „In Defense of the Communist Party and the Indicted Leaders”, New York, 1949, pag. 51.

în capitolele anterioare, Marx a spus: „Dacă, de exemplu, clasa muncitoare din Anglia și din Statele Unite ar câștiga majoritatea în parlament, în congres, ea ar putea să abolească în mod legal legile și instituțiile care-i împiedică dezvoltarea”¹. Lenin a expus același principiu în ajunul Revoluției din Octombrie 1917, cînd, în condițiile situației democratice existente, el a propus „dezvoltarea pașnică a revoluției”.

Atunci cînd tragem învățăminte din instaurarea relativ pașnică a democrațiilor populare în centrul și în răsăritul Europei pe calea câștigării unei majorități parlamentare, nu trebuie să trecem cu vederea faptul fundamental că, în timpul celui de-al doilea război mondial, acțiunile militare ale Armatei Sovietice și ale mișcărilor populare de insurecție armată au dus nu numai la înfrîngerea trupelor lui Hitler, ci și la nimicirea principalei baze de sprijin a marilor capitalști și moșieri. De aceea guvernele burgheze care s-au constituit în aceste țări după război erau guverne slabe, lipsite de vigoare. Totuși, în Polonia, în România și în alte țări dintre acestea, forțele reacționare au reușit să provoace ciocniri, în ciuda eforturilor muncitorilor de a asigura dezvoltarea pașnică a evenimentelor.

Guvernul de coaliție din Italia

Clasa muncitoare din Italia a început să-și organizeze forțele într-un ritm rapid încă înainte de sfîrșitul războiului. Partidul comunist, care în timpul terorii mussoliniene număra 5.000 de membri, a ajuns, sub conducerea strălucită a lui Palmiro Togliatti, la 2.300.000 de membri în 1947 și a întrunit 20% din totalul voturilor, respectiv un număr de 4.745.000. Partidul socialist a cunoscut de asemenea o dezvoltare rapidă. Cele două partide erau, în majoritatea lor, favorabile fuzionării și conclucrau într-o strînsă înțelegere. Sindicatele, care reuneau muncitori comuniști, socialiști și catolici, s-au dezvoltat repede, dînd naștere uriașei Confederații Generale a Muncii, cu 6.000.000 de membri, condusă de încercatul conducător sindical comunist Giuseppe di Vitto-

¹ K. Marx: „Briefe an Bebel, Liebknecht, Kautsky und Andere”, pag. 516—517.

rio. Partidul Comunist Italian, care, ca și celelalte partide comuniste din Europa, își câștigase un înalt prestigiu datorită luptei sale eroice din timpul războiului, a cucerit hegemonia asupra clasei muncitoare italiene, dobândind de asemenea o puternică influență în rîndurile țărănimii și ale muncitorilor catolici.

La ieșirea din război, comuniștii din Italia, de altfel ca cei de pretutindeni, au luptat pentru formarea unui guvern de coaliție a tuturor forțelor antifasciste. Acest guvern căpătă formă treptat. În alegerile din mai 1946 comuniștii au obținut 104 locuri, socialiștii 115 locuri, iar partidul democrat-creștin (catolic) 207 locuri. În guvernul de Gasperi, care s-a constituit în urma acestor alegeri, comuniștii dețineau 4 locuri, avînd pe Togliatti ca ministru de stat. Socialiștii aveau o situație similară în guvern. Guvernul și-a îndreptat atenția asupra grelelor probleme ale reconstrucției, în fruntea acțiunii de refacere a uriașelor distrugerii de război situîndu-se comuniștii. În mai 1946, plebiscitul, condus de comuniștii, a dus la doborîrea monarhiei și la proclamarea Republicii Italiene.

Existau însă forțe puternice care activau intens pentru a împiedica Italia să devină o democrație populară, așa cum deveniseră multe state din răsăritul Europei. Marii capitaliști italieni se opuneau violent cursului democratic al evenimentelor. Ca pretutindeni în Europa, Vaticanul folosea toată puterea și toată autoritatea sa pentru a salva capitalismul de la pieire. Social-democrații de dreapta, sprijiniți în mod activ de oportuniștii americani și englezi, se împotriveau unei orientări care ar duce în cele din urmă la desființarea capitalismului în Italia. Iar întreaga scenă era dominată de prezența trupelor Marii Britanii și ale Statelor Unite, care ajutau din plin forțele antisocialiste.

Unindu-se, aceste forțe reacționare au reușit să împiedice instaurarea democrației populare în Italia. În 1947, agenți ai Partidului laburist britanic și ai Federației americane a muncii, împreună cu socialiștii de dreapta ai lui Saragat, au spart unitatea Partidului socialist italian. Astfel, cei 50 de deputați social-democrați de dreapta din parlament au devenit un sprijin sigur al lui de Gasperi. În același an, Statele Unite, care inundaseră Italia cu fonduri și materiale U.N.R.R.A., acordară guvernului de Gasperi un important împrumut, legat de obișnuitele condiții politice. Tot în 1947, guvernul,

expresie a intereselor capitalismului și Vaticanului, a prezentat un program reacționar de reformă agrară, ceea ce a constrîns pe miniștrii comuniști și socialiști de stînga să demisioneze. Prin aceasta Italia a făcut cale întoarsă de pe drumul democrației populare și a pornit pe drumul războiului rece, ca un partener minor al imperialismului american.

Lupta pentru democrație în Franța

Către sfîrșitul războiului, situația Franței era oarecum asemănătoare cu cea a Poloniei, Cehoslovaciei etc., în sensul că imperialiștii anglo-americani pregătiseră un guvern conservator în exil gata să pună mîna pe conducere îndată după terminarea ostilităților. Acest guvern, care avea sediul la Londra, era condus de fostul fascist generalul Charles de Gaulle, care s-a detașat de banda militariștilor francezi prin faptul că ceruse apărarea țării. În ciuda dubiosului său trecut politic, de Gaulle a fost ales drept viitor conducător al Franței eliberate. Mișcarea de rezistență vedea însă altfel lucrurile. Încă din august 1943 Consiliul național al rezistenței (C.N.R.) a lansat un manifest în care declara: „Consiliului național al rezistenței îi revin pe întregul teritoriu al Franței drepturile și îndatoririle administrării ca organ provizoriu al suveranității naționale”¹.

Totuși, după izgonirea germanilor din Paris, de Gaulle și guvernul său provizoriu au fost imediat instalați la putere cu sprijinul puternicelor forțe armate engleze și americane. Parisul a fost eliberat în august 1944, iar primele alegeri generale s-au ținut în aprilie 1945 (în timp ce 3.000.000 de muncitori francezi se mai aflau prizonieri în Germania). Rezultatele au arătat că partidul comunist este cel mai puternic partid din Franța. De Gaulle a pornit imediat la dezarmarea forțelor de rezistență, fapt care a făcut pe cei doi miniștri comuniști să demisioneze din guvern. În alegerile generale din octombrie 1945 comuniștii au întrunit 5.696.000 de voturi, față de 4.760.000 pentru socialiști și 4.580.000 pentru partidul catolic, Mișcarea republicană populară (M.R.P.). Partidul comunist a obținut 152 de locuri, partidul socialist

¹ „L' Humanité” din 13 august 1943.

— 142 de locuri și M.R.P. — 141 de locuri în parlament. Au mai existat de asemenea câteva partide mai mici.

Cele două partide ale clasei muncitoare aveau o majoritate absolută în parlament. Partidul comunist a propus formarea unui guvern de coaliție al celor două partide, cât și eventuala lor fuzionare într-o singură organizație. În calitate sa de conducător al partidului care obținuse cele mai multe voturi, secretarul general al partidului comunist, Thorez, era îndreptățit să devină prim-ministru. Confederația Generală a Muncii (C.G.T.) a devenit rapid o organizație cuprinzând aproximativ 5.000.000 de membri. C.G.T. avea doi secretari generali: Jouhaux, socialist, și Frachon, comunist. Frachon reprezenta marea majoritate a membrilor. După cum remarcă Klugmann: „Poziția era favorabilă pentru a conduce poporul francez înainte, continuând elanul și entuziasmul Rezistenței către o democrație nouă, populară și către nimicirea puterii trusturilor franceze”¹.

Léon Blum s-a opus însă acestei perspective. Ca social-democrat de dreapta, deci ca apărător al sistemului capitalist, el nu putea să sprijine un asemenea program revoluționar. În calitate sa de conducător al partidului socialist, el s-a opus unificării celor două partide și a insistat asupra formării unui guvern tripartit, împreună cu M.R.P. De aici înainte el a manevrat împreună cu gaulliștii împotriva comuniștilor. În timpul sălbaticii sale invadări a Europei, Hitler a exterminat 6.000.000 de evrei și numeroase alte victime. Lui Léon Blum însă i-a fixat un domiciliu forțat în apropiere de Paris, unde locuia confortabil și avea doi servitori, în timp ce Semard, Peri și nenumărați alți luptători comuniști erau uciși. Hitler avea fler: ghicea de la prima vedere o unealtă a reacțiunii².

În 1944 Consiliul național al rezistenței a adoptat în unanimitate un vast plan de naționalizare a „marilor mijloace de producție monopolizate, roade ale muncii noastre comune, a întreprinderilor producătoare de energie, a resurselor miniere, a societăților de asigurare și a băncilor”³. Deși se pronunță pentru acest program, de Gaulle n-avea cătuși de puțin

¹ „The Labour Monthly” din decembrie 1947.

² „Cahiers du communisme” din septembrie 1948.

³ „Cahiers du communisme” din februarie 1945.

intenția să-l îndeplinească. În guvernul său de coaliție se aflau 5 comuniști, printre care Maurice Thorez ca vicepreședinte. Datorită fricțiunilor interne din cabinetul său, de Gaulle, care se visa dictator, a fost însă silit să demisioneze în ianuarie 1946.

Din cele patru guverne franceze care s-au perindat în anul următor, trei au fost conduse de socialiști, respectiv de Felix Gouin, de Léon Blum și de Paul Ramadier, fapt care n-a contribuit cu nimic la cauza socialismului în Franța. În alegerile din noiembrie 1946, partidul comunist, având aproximativ 1.000.000 de membri, și-a sporit numărul de deputați până la 173, în timp ce numărul de deputați ai partidului socialist a scăzut la 95, ca rezultat al politicii sale reacționare. Ca și muncitorii din Italia, muncitorii francezi i-au recunoscut drept conducători pe comuniști, iar Confederația Generală a Muncii, care se dezvolta foarte rapid, era net orientată spre stînga, atît ca linie politică cât și prin conducerea pe care o avea. În ianuarie 1947, Blum, ca și de Gasperi în Italia, a primit un împrumut important din partea Statelor Unite — 250.000.000 de dolari — o dată cu ordinul de a înlătura pe comuniști din guvern. Ca urmare, în mai 1947 socialistul trădător Ramadier, cu ajutorul gaulliștilor, a exclus pe comuniști din guvern.

Prin această acțiune (care a fost urmată de altele asemănătoare în Italia, în Norvegia, în Belgia și în Danemarca) Franța a fost redusă la starea de satelit al S.U.A., așa cum se întâmplase și cu Italia. Politica lui Blum urmărea salvarea capitalismului, și nu înlăturarea lui. Spre deosebire de situația din Polonia, din Cehoslovacia, din Italia etc., aripa stîngă a Partidului socialist francez nu era destul de puternică pentru a imprima întregului partid linia ei. Fanaticul anticomunist Borkenau a avut astfel posibilitatea de a se fâli cu fraze absurde ca aceasta: „Franța era la un pas de birocrațism și de democrație populară, dar a fost salvată”¹. Blum, campionul iluzoriei „forțe a treia”, și-a exprimat astfel consimțămîntul ca țara sa să intre sub tutela capitalului monopolist al Wall Street-ului: „În ceea ce mă privește, eu cred că Statele Unite nu urmăresc nici un profit personal”².

¹ Franz Borkenau: „European Communism”, pag. 315.

² „The Labour Monthly” din august 1947.

Guvernul laburist englez

Nici Marea Britanie n-a rămas în afara valului revoluționar care a cuprins Europa la sfârșitul războiului mondial. Dar capitaliștii aveau forțe credincioase care să le apere interesele. Religia dominantă în Anglia fiind cea protestantă, Vaticanul nu putea nicidecum să ajute burghezia engleză, așa cum făcuse cu cea din Franța, Italia, Belgia și Spania; dar celălalt apărător al capitalismului, social-democrația de dreapta, sub forma partidului laburist, a putut să îndeplinească această sarcină.

În alegerile generale din iulie 1945, partidul laburist a câștigat o majoritate zdrobitoare, asigurându-și 395 din cele 640 de locuri în Camera comunelor. În timpul războiului laburiștii au făcut parte din guvernul de coaliție împreună cu conservatorii lui Churchill, dar după alegeri au putut forma un guvern bazat pe un singur partid, având ca figuri majore pe liderii de extremă dreaptă Clement Attlee, Ernest Bevin și Herbert Morrison.

Partidul comunist, în frunte cu Harry Pollitt, a întrunit un număr foarte mic de voturi, dar exercita o influență puternică în sindicate. Mulți fruntași sindicali de seamă erau fie membri, fie simpatizanți ai partidului. Astfel, la o conferință organizată de ziarul „Daily Worker” în iunie 1947 au fost de față 829 de delegați reprezentând 2.600.000 de sindicaliști¹.

În campania electorală partidul laburist a prezentat un program de opt puncte, care prevedea naționalizarea parțială a industriei și îmbunătățirea situației locuințelor, a sistemului de învățământ, a asigurărilor sociale etc. Purtătorii oficiali de cuvânt ai partidului laburist numeau aceasta socialism, dar, ca nu cumva muncitorii să se aștepte la prea mult, adăugau în mod semnificativ că „socialismul nu poate veni peste noapte ca rezultat al unei revoluții făcute într-o zi sau două”². Sprijinindu-i pe laburiști, muncitorii au fost convingși că votează pentru socialism. Aflându-se în aceeași stare de spirit revoluționară ca și muncitorii de pretutindeni din

¹ Martin Ebon: „World Communism Today”, New York, 1948, pag. 220.

² „Let Us Face the Future”, Londra.

Europa, ei voiau să pună capăt unui sistem social sub care în cei 17 ani premergători războiului 14% din muncitorii au fost șomeri¹.

Partidul laburist s-a aflat la conducere din iulie 1945 până în septembrie 1951. În această perioadă a naționalizat Banca Angliei, o parte din mijloacele de transport, industria minieră, centralele termice și hidroelectrice, industria metalurgică și aviația civilă², — la un loc vreo 20% din toată industria. Aceste industrii au rămas însă sub administrația capitaliștilor, lordul Catto a continuat să fie director al Băncii Angliei, lordul Hyndley a continuat să prezideze Societatea pentru exploatarea cărbunelui, iar acționarii au primit compensații integrale în obligații de stat, iar dividendele le-au fost garantate de stat³.

Liderii social-democrați de dreapta au făcut mult zgomot în legătură cu toate acestea, pretinzând că problema șomajului a fost soluționată și că s-a produs o schimbare fundamentală în venitul național în favoarea muncitorilor. Crossman rezumă în felul următor interpretarea oficială dată de partidul laburist evenimentelor care s-au petrecut sub guvernarea sa: „Începând din 1951 Marea Britanie a încetat de a mai fi, în esență, o țară capitalistă”⁴.

Harry Pollitt, liderul Partidului Comunist Britanic, pune în adevărata ei lumină această aberație. El subliniază faptul că după guvernarea laburiștilor „jumătate din bogăția națională a Angliei și Țării Galilor se află încă în stăpânirea unei minorități de unu la sută din populație”⁵. De asemenea, economistul marxist Eaton demască în amănunțime pretențiile absurde ale social-democraților englezi. De fapt industriile naționalizate au rămas sub administrația capitaliștilor și au adus acestora profituri mai mari ca oricând. În același timp salariul real al muncitorilor a scăzut simțitor. În comparație cu 1938, salariile au crescut spre sfârșitul anului 1951 până

¹ Harry Pollitt: „Looking Ahead”, Londra, 1947, pag. 8.

² John Eaton: „Economics of Peace and War”, New York, 1953, pag. 70.

³ Op. cit., pag. 27.

⁴ C. A. R. Crossman: „New Fabian Essays”, New York, 1952, pag. 42.

⁵ Harry Pollitt: „The Challenge to Labour”, pag. 5.

la 215%, în vreme ce profiturile au atins 322%. „În 1951 salariul mediu al muncitorilor avea o putere de cumpărare cu 7% mai mică decât în 1947”¹. Mult trîmbițata rezolvare a problemei șomajului se datora conjuncturii postbelice din industrie, în special din industria de armament, și nu vreunor schimbări fundamentale operate de partidul laburist în sistemul capitalist. Singurul profit real pe care l-au avut muncitorii de pe urma guvernului laburist — spune Eaton — a fost un sistem mai bun de asigurări sociale din partea statului. Ceea ce a făcut partidul laburist în Anglia n-a avut ca rezultat instaurarea socialismului, ci întărirea capitalismului monopolist de stat. De altfel, în tot timpul guvernării laburiste, Marea Britanie s-a aflat într-o criză capitalistă cronică.

Politica externă a partidului laburist a fost identică cu aceea a lui Churchill. Partidul conducător al Internaționalei a II-a a atacat furibund Uniunea Sovietică și poartă o mare răspundere pentru înfrîngerea de după război a forțelor democratice din Grecia, Italia, Belgia și Franța. El a dus o politică de apărare a sistemului colonial și s-a situat la remocra politicii Statelor Unite.

La început, monopolistilor din Statele Unite, pentru care și demagogia socialistă cea mai moderată este revoluționară, le-a fost cam greu să înțeleagă că partidul laburist din Marea Britanie nu intenționează să introducă socialismul, ci că, dimpotrivă, în realitate este un ajutor al capitalismului zdruncinat din Europa. Totuși foarte curînd ei și-au dat seama de adevăr, ceea ce și explică uriașul împrumut de aproape 4 miliarde de dolari pe care l-au oferit guvernului laburist în 1945. Acest împrumut a reprezentat primul mare pas al imperialismului americani pe calea subjugării Angliei, după metoda pe care au întrebunțat-o față de Franța și Italia. Între timp ei au făcut manevrele necesare pentru a-l readuce la putere pe Churchill, lucru pe care au reușit să-l facă, cu ajutorul monopolistilor englezi, în 1951. Guvernul laburist își îndeplinește misiunea de a atenua marea zguduitoare care amenința capitalismul din Anglia după război și, odată acest lucru realizat, el a fost înlăturat.

Ocupația militară din Germania și din Japonia

La sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, puterile capitaliste, voind să nu mai repete greșelile făcute după primul război mondial, au procedat la ocuparea cu forțe armate a țărilor învinse, în primul rînd a Germaniei și a Japoniei. Așa după cum a reieșit ulterior, scopul principal pe care l-au urmărit a fost ca prin ocupația militară să împiedice izbucnirea revoluției, să salveze și să mențină sistemul capitalist greu încercat și, în cele din urmă, să reînarmeze aceste țări spre a le atrage în coaliția generală antisovietică pe care țările capitaliste începuseră să o plănuiască încă înainte de sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

Dacă nu ar fi existat nici un amestec străin, fără îndoială că Germania ar fi devenit o democrație populară ca Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și alte țări din răsăritul Europei. O dovadă în acest sens este Germania răsăriteană, unde poporul s-a bucurat de libertate în înfăptuirea aspirațiilor sale revoluționare. El a proclamat curînd Republica Democrată Germană, bazată pe unificarea partidelor comuniste și social-democrat și pe un program înrudit cu cele din democrațiile populare.

În Germania occidentală însă, ocupată de trupele americane, britanice și franceze, forțele reacțiunii, patronate de americani, au reușit să înlătore revoluția care plutea în aer. Deși au tolerat reorganizarea partidelor muncitorești și a sindicatelor, ele erau permanent preocupate să înăbușe orice acțiuni ale clasei muncitoare. Abia în 1954 muncitorii din Germania occidentală au avut posibilitatea să-și desfășoare primele lor greve de amploare din perioada de după război. Linia urmată de partidul social-democrat, condus mai întîi de Schumacher și apoi de Ollenhauer, admitea politica de ocupație militară capitalistă. Socialiștii au refuzat orice formă de colaborare cu comuniștii și au sprijinit doctrina Truman, planul Marshall, N.A.T.O.-ul și violenta campanie antisovietică dusă de americani. Mult prea tîrziu s-au hotărît să ia poziție împotriva reînarmării Germaniei. Ca urmare a acestei linii, programul capitalist de reînarmare și renazificare a Germaniei occidentale, înfăptuit sub conducerea imperialismului american, a progresat simțitor.

¹ John Eaton: „Economics of Peace and War”, pag. 84.

În Japonia, politica de ocupație militară, de data aceasta numai de către trupe americane, a fost în esență aceeași ca în Germania occidentală. Japonia semifeudală, unde revoluția burgheză din 1868 nu fusese încă desăvârșită, era coaptă pentru instaurarea democrației populare la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Înțelegînd acest lucru, autoritățile americane, conduse de micul despot generalul MacArthur, și-au luat sarcina, dealtfel încununată de succes, de a răsturna revoluția prin introducerea unei serii de reforme burgheze. Ele „au dat” Japoniei o constituție „democratică”, au transformat-o într-o monarhie constituțională, au înfăptuit o reformă agrară ciuntită și „au dizolvat” uriașele monopoli industriale, financiare și moșierești Zaibatsu¹.

Pentru prima oară în istoria Japoniei, în perioada de după război s-au dezvoltat rapid toate tipurile de organizații muncitorești — partide, syndicate, cooperative, societăți culturale etc. — precum și organizații țărănești. Partidul comunist, care activase mulți ani în ilegalitate și luptase eroic împotriva militaristilor japonezi încă de la invadarea Chinei în 1931 și-a propus să realizeze instaurarea democrației populare în Japonia. Dar partidul socialist, întocmai ca social-democrații din Europa occidentală, nici nu voia să se gîndească la un asemenea lucru. Ei au propus numai o ușoară democratizare a Japoniei sub „ocrotirea binefăcătoare” a Wall Street-ului. Din mai 1947 pînă în februarie 1948, liderul lor, Tetsu Katayama, a fost premier al Japoniei într-un guvern burghez de coaliție². Scopul general al politicii social-democrate a fost de a înăbuși energia revoluționară a clasei muncitoare și a țărănimii și de a da astfel capitaliștilor și moșierilor posibilitatea să pună din nou mîna pe industrie, pe moșii și să aibă controlul politic.

Cînd MacArthur a simțit că clasele conducătoare sînt din nou oarecum stăpîne pe situație, a deschis focul împotriva celor de stînga. După ce a interzis în mod arbitrar cîteva greve generale ale funcționarilor de stat, în iunie 1950 a trecut la punerea în afara legii a partidului comunist, partid

¹ R. Dangerfield: „The New Japan”.

² E. S. Colbert: „The Left Wing in Japanese Politics”, pag. 211—219.

care întrunise 2.984.627 de voturi, sau 9,6% din totalul voturilor exprimate la alegerile generale ținute cu numai cîteva zile înainte. Aceasta a marcat începutul unei largi campanii, după modelul lui McCarthy, de înlăturare a elementelor de stînga și a forțelor progresiste. În același timp, sub neîntreputa dominație americană, Japonia este pregătită pentru rolul ce i s-a rezervat în proiectatul război pe care îl doresc imperialiștii americani.

DEZVOLTAREA
ORGANIZAȚIILOR SINDICALE
ȘI A ALTOR ORGANIZAȚII
DE MASĂ (1945—1947)

Marele val revoluționar de după al doilea război mondial, care a provocat apariția democrațiilor populare din centrul și răsăritul Europei și puternicele mișcări politice democratice din Europa occidentală, a determinat deasemenea o uriașă creștere a numeroase organizații muncitorești și de masă, dintre care forma cea mai simplă o reprezintă sindicatele. Înainte de război, în țările din Europa ocupate ulterior de hitleriști au fost nimicite toate organizațiile sindicale. La sfârșitul războiului mișcarea a reînviat într-un ritm rapid și a ajuns la un nivel de organizare cu mult mai înalt decât oricând în istoria mișcării muncitorești. Tot astfel uriașul avânt de după război a determinat o puternică extindere a mișcării sindicale în țările coloniale și semicoloniale, în special în Asia, în Africa și în America latină.

Dintre noile sindicate din aceste părți ale lumii, pe lista celui de-al III-lea Congres al Federației Sindicale Mondiale se aflau următoarele: Federația muncii din întreaga Coree (1945), Centrul sindical pe întreaga Indonezie (1946), Congresul organizațiilor sindicale din Filipine (1941), Confederația Generală a Muncii din Vietnam (1946), Congresul sindicatelor din întreaga Birmanie (1945), Consiliul central al sindicatelor unite din Iran (1943), Congresul sindicatelor din Egipt (1946), Sindicatul muncitorilor din Iran, Confederația generală a sindicatelor din Maroc, Congresul sindicatelor din Nigeria, Consiliul muncitoresc și sindical din Africa de sud și Consiliul sindicatelor pentru neeuropeni din Transvaal. În Japonia mișcarea sindicală a făcut un mare salt, pornind aproape de la zero în 1945 și ajungând la 6.533.954 de membri în 1948¹.

¹ E. S. Colbert: „The Left Wing in Japanese Politics“, pag. 132.

Datorită acestei largi extinderi a mișcării sindicale, muncitorii și-au întărit mult pozițiile, recunoscându-li-se dreptul de a avea un cuvânt hotărâtor în fixarea salariilor și a condițiilor de muncă. Un aspect important al acestui val de sindicalizare l-a constituit faptul că în conducere se aflau aproape pretutindeni comuniști și reprezentanți ai partidelor de stînga. Acest tip nou de sindicalism, în esență comunist, ivit după război, s-a caracterizat printr-un număr de trăsături specifice, printre care: a) a cuprins mase largi de muncitori, femei, negri, muncitori necalificați etc. care pînă atunci nu au fost niciodată încadrați într-o mișcare sindicală; b) s-a răspîndit în multe țări unde mai înainte sindicatele erau slabe sau chiar necunoscute; c) a rupt-o cu tradiționalele idei de a forma sindicate pe profesii și a pus accentul pe sindicatele pe ramuri industriale; d) a avut un caracter politic accentuat și a colaborat cu toate organizațiile clasei muncitoare și e) a fost animat de un sentiment puternic de unitate de clasă, zdrobind toate barierele de ordin politic din sînul clasei muncitoare și cuprinzînd în rîndurile sale muncitori comuniști, socialiști, anarho-sindicaliști, catolici și alții.

Înființarea Federației Sindicale Mondiale

Federația Sindicală Mondială, cristalizarea noii și vastei mișcări sindicale, a luat ființă în 1945. Cu toate că organizația mondială de dinainte de război, Federația Internațională a Sindicatelor, condusă de social-democrații de dreapta Citrine și Schevenels, „pretindea pe atunci că are 19.000.000 de membri din 23 de țări, de fapt nu era mai mult decât un nume și o amintire“¹. Încă din prima perioadă a războiului s-a făcut simțită necesitatea unei noi organizații. Aceasta a dus la formarea Comitetului sindical anglo-sovietic în decembrie 1941. Federația americană a muncii, credincioasă caracterului ei antiprogresist, a refuzat să i se alăture, astfel că, în iulie 1942, s-a constituit separat Comitetul sindical anglo-american. Acest dualism a fost germenele sciziunii ulterioare în rîndurile muncitorimii internaționale.

¹ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 205.

Sub presiunea crescândă în favoarea constituirii unei noi organizații, Congresul sindicatelor britanice a convocat, după exemplul Comitetului anglo-sovietic, o conferință generală, care a avut loc, în cele din urmă, la Londra în 6 februarie 1945. Erau prezenți 230 de delegați, reprezentând 63 de organizații din întreaga lume, cu aproximativ 60.000.000 de membri. Printre participanți se afla și C.I.O.¹, dar lipsea Federația americană a muncii. În acel timp armatele Statelor Unite și ale U.R.S.S. luptau împreună pentru a zdrobi pe hitleriști, dar conducătorii reacționari ai Federației americane a muncii nu voiau să fie „contaminați“ prin contactele cu muncitorii ruși.

La 25 septembrie 1945 s-a ținut la Paris congresul mondial al sindicatelor. Acesta a reunit 185 de delegați, reprezentând 66.700.000 de muncitori din 65 de organizații naționale din 56 de țări și 86 de organizații internaționale. Din nou Federația americană a muncii s-a ținut deoparte în mod ostentativ, fiind singura organizație sindicală importantă din lume care a procedat astfel. C.I.O. însă a trimis 20 de delegați, în frunte cu Sidney Hillman (1887—1946). În urma congresului s-a constituit în mod definitiv Federația Sindicală Mondială, s-a ales un Consiliu general compus din 71 de membri. Louis Saillant (Franța) a fost ales secretar general, iar Walter Citrine (Marea Britanie) președinte. S-a format, de asemenea, un Comitet executiv compus din 9 reprezentanți. Din el făceau parte, în afară de Saillant și de Citrine, Leon Jouhaux (Franța), Sidney Hillman (S.U.A.), V. Kuznetsov (U.R.S.S.), Lombardo Toledano (Mexico), H. F. Ciu (China), Giuseppe di Vittorio (Italia) și Evert Kupers (Olanda). Iată scopurile organizației așa cum au fost indicate în „Preambul“²:

„a) Să organizeze și să unească sindicatele din întreaga lume, indiferent de rasă, naționalitate, religie sau opinii politice ;

b) Să ajute muncitorii din țările mai puțin dezvoltate să-și formeze sindicate proprii ;

c) Să lupte pentru stîrpirea tuturor formelor de guvernare și de manifestare ale fascismului, indiferent de înfățișarea pe care o va lua și de numele ce și-l va da ;

d) Să combată războiul și cauzele lui și să lupte pentru o pace trainică... ;

e) Să reprezinte interesele muncitorilor din întreaga lume în toate organizațiile internaționale, respectînd acordurile și convențiile încheiate între Națiunile Unite ;

f) Să organizeze lupta comună a sindicatelor din toate țările pentru libertăți democratice, împotriva șomajului, pentru îmbunătățirea salariilor și a condițiilor de muncă, pentru reducerea numărului de ore de lucru, pentru o asistență socială corespunzătoare și pentru toate măsurile care pot contribui la ridicarea bunăstării sociale și economice a muncitorilor, și

g) Să urmărească și să organizeze educarea sindicaliştilor în spiritul unității internaționale a muncitorilor“.

Din punct de vedere numeric, Federația Sindicală Mondială era o organizație sindicală internațională cu mult mai mare decît toate celelalte pe care și le creaseră muncitorii pînă atunci. Ea cuprindea nu numai mișcarea muncitorească din Europa, întărită cu noi contingente, ca Polonia — 2.000.000, Iugoslavia — 800.000, România — 1.500.000, Ungaria — 1.000.000 etc., ci și pe aceea din numeroase țări coloniale și semicoloniale din America latină, din Asia și din Africa, unde mai înainte sindicatele aveau un număr restrîns de membri sau lipseau cu totul¹. Această lărgire numerică se reflectă și pe plan politic în linia generală a programului F.S.M. cît și în „Preambul“. Acest document, care nu ridică problema scopului final al clasei muncitoare, a fost formulat intenționat astfel încît să facă posibilă afilierea muncitorilor de toate orientările politice — comuniști, socialiști, anarho-sindicaliști, catolici etc. Mișcarea muncitorească progresistă avea în linii generale caracterul unui larg front antifascist.

¹ Congresul organizațiilor industriale. — *Nota Trad.*

² Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 215.

¹ Harry Pollitt: „Looking Ahead“, pag. 17.

Lupta pentru unitatea mișcării sindicale internaționale

Înființarea Federației Sindicale Mondiale a constituit un succes strălucit, o adevărată reflectare a spiritului combativ de care erau cuprinși muncitorii după război. În cadrul ei se aflau însă multe elemente dușmănoase, și anume social-democrații de dreapta din Europa, dușmani înveterați ai unității muncitorești atât pe plan sindical cât și pe plan politic. La sfârșitul războiului tendința muncitorilor spre unitate era atât de mare, încât social-democrații de dreapta n-au îndrăznit să se opună pe față acestor idei în sindicate. Înșiși liderii au fost aceia care s-au văzut siliți să încorporeze învechita Federație Internațională a Sindicatelor în Federația Sindicală Mondială, fapt care s-a realizat în decembrie 1945. Federația americană a muncii, cu toate că era membră a F.I.S., nu a participat la ședința de dizolvare a acestei organizații.

Reacționarii din Federația americană a muncii, agenți activi ai imperialismului în rândurile muncitorilor, au cotezat să ia o poziție mai îndrăzneată față de F.S.M. decât senenii lor social-democrați de dreapta din Europa. Fiind inițiați în politica Departamentului de stat al Statelor Unite, ei au înțeles că politica externă de după război a monopolștilor va urma o linie ostilă U.R.S.S., și nu de colaborare cu ea. De altfel, nici membrii Federației americane a muncii nu aveau o poziție destul de combativă pentru a forța pe lideri să renunțe la atitudinea lor scizionistă. În ceea ce privește Congresul organizațiilor industriale, organizație nouă și progresistă, situația era alta, întrucât comuniștii și alte forțe de stînga din rândurile ei se bucurau de o influență puternică. Elementele conservatoare, ca Murrays, Careys și alții de seama lor, au trebuit să cedeze, iar în octombrie 1945 au redactat chiar un raport favorabil din partea delegației C.I.O. care vizitase Uniunea Sovietică.¹

Încă de la constituirea F.S.M., liderii Federației americane a muncii au sabotat cu nerușinare activitatea ei și, prin aceasta, interesele proletariatului mondial. În ianuarie 1946, când F.S.M. a cerut Organizației Națiunilor Unite, la prima edincă a Adunării Generale, ca în calitate de purtătoare de cuvînt a 65.000.000 de oameni să fie primită ca membru cu

¹ „Report of the C.I.O. Delegation to the Soviet Union“, New York, 1945.

drepturi consultative în Adunarea Generală și ca membru cu drept deliberativ al Consiliului economic și social, F.A.M., bazîndu-se pe sprijinul delegației americane la O.N.U., a făcut o cerere similară. Rezultatul a fost că drepturile consultative în Consiliul economic și social au fost acordate nu numai F.S.M., dar și F.A.M. și unei serii de alte organizații, fapt care a redus importanța propunerii inițiale. Liderii Federației americane a muncii pregăteau noi acțiuni menite să ducă la scindarea unității sindicale. De acestea ne vom ocupa însă mai departe.

Organizația internațională a tineretului

În perioada crizei generale și a declinului capitalismului, în epoca războaielor imperialiste și a revoluțiilor proletare, tineretul joacă un rol vital în toate fazele mișcării muncitorești. Acest lucru se datorește faptului că în perioada ascuțirii luptei de clasă se cere din partea muncitorilor și a aliaților lor imaginație, îndrăzneală, curaj, forță, tenacitate și dîrzenie, calități care sînt caracteristice mai ales tineretului. În lupta aspră și uriașă dusă împotriva fascismului, tineretul muncitor întîmpină cu curaj bandele huliganice ale fasciștilor. Tineretul dă de asemenea un ajutor neprețuit atât în lupta ilegală cât și pe fronturile de luptă pentru cîștigarea războaielor civile și a războaielor de agresiune provocate de imperialiști. Iar cînd se ajunge la construirea socialismului de către clasa muncitoare victorioasă, energia, inițiativa și capacitatea de muncă a tineretului sînt absolut indispensabile. Aceste învățăminte fundamentale au reieșit din lupta dusă împotriva fascismului de tineretul din Franța, din Germania și Italia; din lupta eroică a tineretului chinez în timpul lungului și asprului război civil; din contribuția adusă de tineret la construirea socialismului în U.R.S.S. și în țările de democrație populară. Nici odată n-a jucat tineretul un rol mai important în lupta forțelor creatoare ale mișcării muncitorești ca în acești ani cruciali.

Lenin a înțeles profund acest rol revoluționar al tineretului¹. Pe măsură ce Internaționala Comunistă a Tineretului creștea și își intensifica activitatea, ea se ridica la nivelul noilor sarcini care reveneau tineretului din întreaga lume în

¹ Vezi V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 265—282.

perioada descompunerii capitalismului și a creșterii forțelor socialismului mondial. Internaționala Comunistă a Tineretului sprijinea organizarea tineretului pe plan internațional și pe plan național, lupta pentru o lărgire a programului, pentru un front unit al tineretului și pentru o atitudine politică militantă; asemenea țeluri erau necunoscute în organizațiile slabe, anemice, mai mult formale ale tineretului din Internaționala a II-a. În timpul celor 24 de ani de existență a I.C.T., din 1919 pînă în 1943¹, acești luptători, tineri și tinere, au dovedit însemnătatea rolului care le revine în lupta politică a frontului popular unit împotriva fascismului participînd la războaiele democratice din perioada respectivă și la construirea socialismului.

De aceea era și firesc ca tineretul să participe din plin la largul avînt revoluționar al muncitorilor și al aliaților lor după al doilea război mondial. Unul dintre cele mai pregnante aspecte ale acestei situații a fost creșterea și dezvoltarea unor puternice organizații de tineret în numeroase țări, largă extindere a tot felul de activități organizate ale tineretului și creșterea unei mișcări internaționale de tineret care a depășit cu mult chiar și marile organizații constituite anterior de Internaționala Comunistă a Tineretului.

Mișcarea tineretului de după război a început să capete un caracter internațional în Europa prin constituirea la Londra, în 1942, a Consiliului Mondial al Tineretului de către reprezentanții a 29 de națiuni. Succesoarea sa, Federația Mondială a Tineretului Democrat, a fost înființată tot la Londra, în noiembrie 1945, de către 437 de tineri delegați și 148 de observatori, reprezentînd 30.000.000 de membri ai organizațiilor de tineret din 63 de țări². Guy de Boisson a fost ales președinte. În 1947 numărul membrilor F.M.T.D. crescuse la 48.000.000, iar în 1953 la 85.000.000 de membri din 88 de țări³.

F.M.T.D. e o mișcare largă de front unit, cuprinzînd tineri de orice naționalitate și categorie socială: comuniști, socialiști, catolici, muncitori, țărani, studenți etc. O asemenea organiza-

ție imensă de tineret este fără precedent în istoria politică. Datorită inițiativei comuniștilor, în timpul luptei duse înainte de război împotriva hitlerismului s-au organizat două mari congrese ale tineretului. Primul s-a ținut la Geneva, în Elveția, în august 1936. El a fost convocat de Federația internațională a ligilor naționale de tineret și la el au fost reprezentate 32 de țări. Al doilea s-a întrunit la Poughkeepsie, lângă New York, în august 1938, participînd 54 de țări. Însă F.M.T.D., care a fost organizată după război, le-a depășit cu mult, atît prin numărul de membri cît și prin largă bază de organizare și prin claritatea programului. F.M.T.D. se caracterizează, de asemenea, printr-o strînsă unitate, rezistînd cu succes eforturilor depuse de social-democrați pentru a o scinda.

F.M.T.D. sprijină toate revendicările și interesele tineretului — pe planul învățămîntului, în domeniul profesional, sportiv, în activitatea politică etc. În 1946, sub influența F.M.T.D., congresul studenților de la Praga a înființat Uniunea Internațională a Studenților, cu un număr de 3.000.000 de membri. F.M.T.D. duce o activitate susținută și în rîndurile copiilor. În primul rînd însă F.M.T.D. luptă pentru pace și democrație. Ea organizează congrese și festivaluri mondiale ale tineretului, iar în perioadele dintre acestea au loc sesiuni ale consiliului F.M.T.D. Aceste întruniri se bucură de o participare uniașă, cu totul necunoscută în rîndurile social-democrației. La al III-lea Congres al F.M.T.D., ținut la București în iulie 1953, au participat 1.515 delegați din 106 țări. F.M.T.D. și-a stabilit sediul la Paris¹ și a jucat un rol însemnat în lupta pentru pace în timpul anilor de război rece.

Federația Democrată Internațională a Femeilor

În perioada actuală, femeile, ca și tineretul, sînt puse în fața unor noi împrejurări și răspunderi politice. Pe de o parte le amenință primejdia de moarte a subjugării fasciste, iar pe de altă parte construirea socialismului în U.R.S.S. le arată perspectivele minunate care se deschid femeilor după înlăturarea capitalismului. Femeia muncitoare joacă un rol din ce în ce mai important în industrie și în mișcarea muncitorească;

¹ Ulterior sediul F.M.T.D. s-a mutat la Budapesta. — *Nota Trad.*

¹ Arvid Vretling: „Youth in the Class Struggle“, Moscova, 1923.

² „The Activity of the World Federation of Democratic Youth. 1945—1949“, Paris, 1949.

³ „Timpuri noi“ din 22 iulie 1953, Moscova.

soția și mama se bucură de tot respectul ; ca cetățene ele reprezintă o puternică forță constructivă, iar ca luptătoare pentru pace ele stau în primele rînduri.

Uriașa Federație Democrată Internațională a Femeilor, condusă de Eugénie Cotton, este expresia pe plan mondial a noului rol economic, intelectual și politic care le revine femeilor. Această minunată organizație reprezintă o încununare a activității multor generații de femei luptătoare curajoase pentru libertate, ca Mary Wollstonecraft, Theroigne de Mericourt, Lucretia Mott, Harriet Tubman, Louise Michel, Clara Zetkin, Nadejda Krupskaja, Aleksandra Kollontai, Mother Jones, Ella Reeve Bloor, Dolores Ibarruri, Anita Whitney, Elizabeth Gurley Flynn și nenumărate altele¹.

F.D.I.F., după cum am văzut, a avut ca predecesoare în ceea ce privește activitatea în rîndurile femeilor Internaționala a II-a și în special Internaționala Comunistă. În cadrul luptei duse împotriva fascismului înainte de război s-a organizat un Comitet Mondial al Femeilor împotriva războiului și a fascismului, care a luptat activ împotriva agresiunii hitleriste. F.D.I.F., vastul front unit al femeilor muncitoare, s-a constituit la Paris, în noiembrie 1945, în prezența a 900 de delegate din 42 de țări². În 1947 organizația număra 81.000.000 de membre din 44 de țări, iar la congresul de la Copenhaga din 1953 îi erau afiliate organizații din 70 de țări, „reprezentînd sute de milioane de femei din toate colțurile lumii”³.

Programul F.D.I.F. are în vedere interesele generale ale maselor largi muncitoare și revendicările specifice ale femeilor. Federația pune accentul pe problema centrală a menținerii păcii în lume și constituie o forță puternică în lupta împotriva ațîțătorilor la război.

Această uriașă mișcare postbelică a femeilor, împreună cu cea a tineretului și a sindicatelor, exprimă în condițiile actuale politica progresistă a muncitorilor și a aliaților lor. Acesta este de fapt uriașul front unit împotriva fascismului anunțat de istoric Congres al VII-lea al Internaționalei Comuniste, din 1935, front care de atunci a cuprins sectoare imense ale omenirii luptătoare pentru pace și libertate. Inter-

¹ Sasha Small: „Heroines“, New York.

² William Z. Foster: „The New Europe“, pag. 73—76.

³ „Femeia sovietică“, Moscova, iulie-august 1953.

naționala a II-a, datorită politicii ei reacționare fidele imperialismului american ațîțător la război, a privit de la început cu dușmănie aceste uriașe mișcări de masă și nu a precupețit nici un efort pentru a încerca să le destrame sau să le scindeze.

Marile partide comuniste din Europa

Un rol hotărîtor în avîntul din primii ani de după război al marilor organizații de masă — sindicale, de tineret și de femei — l-a avut creșterea partidelor comuniste în acel timp. Această creștere a partidelor comuniste am menționat-o în treacăt și mai înainte. La conferința partidelor comuniste din imperiul britanic ținută la Londra la începutul anului 1947 a fost prezentat un tabel cu numărul membrilor partidelor comuniste din întreaga lume, din care extragem următoarele cifre pentru a arăta tăria de atunci a partidelor comuniste din Europa : Uniunea Sovietică — 6.000.000, Franța — 1.000.000, Italia — 2.100.000, Cehoslovacia — 1.700.000, Polonia — 700.000, Bulgaria — 450.000, Iugoslavia — 400.000, România — 500.000, Ungaria — 600.000, Belgia — 100.000, Spania — 60.000, Danemarca — 60.000, Finlanda — 40.000, Suedia — 50.000, Norvegia — 40.000, Germania occidentală — 400.000, iar cea răsăriteană — 1.700.000 (prin unirea comuniștilor cu socialiștii). Multe dintre aceste partide și-au sporit de atunci numărul de membri. Cifrele de mai sus reprezintă o creștere a numărului de membri ai diferitelor partide de 10 pînă la 50 de ori față de perioada de dinainte de război¹. Ea a depășit cu mult slaba dezvoltare a partidelor Internaționalei a II-a din vestul Europei și a fost unul dintre rezultatele importante ale conducerii juste de către partidele comuniste a luptei îndelungate și aspre duse împotriva hitlerismului.

În general numărul de voturi întrunit de aceste partide era de 3 pînă la 10 ori mai mare de cît numărul membrilor de partid. Toate aceste partide și-au creat rapid puternice organe de presă. Încă din 1947 Partidul Comunist Francez dispunea de 14 cotidiene, cu un tiraj de 1.500.000 de exern-

¹ William Z. Foster: „The New Europe“, pag. 34—42.

plare, dintre care cunoscutul ziar „L'Humanité“ avea el singur 500.000 de cititori, și de 76 de publicații săptămânale cu un tiraj de 2.000.000 de exemplare. Partidul Muncitoresc (comunist) Polonez avea 9 cotidiene cu 800.000 de cititori și numeroase publicații săptămânale și lunare. Partidul Comunist Italian avea 14 cotidiene, pe primul loc situându-se „L'Unità“, cu un tiraj de 500.000 de exemplare. Partidul Comunist din Cehoslovacia, cu organul său central „Rude Pravo“, avînd un tiraj de 500.000 de exemplare zilnic, mai scotea încă 4 cotidiene, 18 săptămînale politice și multe alte ziare pentru femei, tineret, țărani, copii etc. Partidele din Bulgaria, România, Ungaria, Iugoslavia, Albania etc. aveau de asemenea o rețea largă de presă în continuă creștere.

Partidele comuniste erau formate în cea mai mare parte din proletari; în Partidul Comunist Italian 53% din numărul membrilor erau muncitori industriali. La sfîrșitul războiului, în rîndurile partidelor s-au încadrat de asemenea un număr fără precedent de femei, țărani și muncitori catolici. Pretutindeni în Europa, în afară de fortărețele social-democrației de dreapta, peninsula scandinavă și insulele britanice, una dintre trăsăturile caracteristice ale întregului avînt de masă de după război a fost orientarea masivă a intelectualilor de toate profesiile către partidele comuniste. Partidele comuniste au fost și sînt net superioare celor din Internaționala a II-a. Ca partide de „tip nou“, leniniste, ele sînt partide proletare unite, puternice, însuflețite de spirit revoluționar și avînd un program cu totul necunoscut Internaționalei a II-a. Ele și-au cîștigat stima și respectul muncitorilor de pretutindeni și în același timp teama capitaliștilor.

Și acum să rezumăm situația din Europa imediat după război: capitaliștii din Europa, sprijiniți de forțele armate ale anglo-americanilor și de ajutorul lor financiar, cît și în special de serviciile devotate ale Vaticanului și ale social-democrației de dreapta, au reușit să-și mențină dominația în Europa occidentală, avînd totuși o poziție destul de șubredă în Franța și în Italia. Dar, în general, în Europa poziția capitalismului a fost mult slăbită ca rezultat al mișcării revoluționare de după război. În statele baltice și în democrațiile populare din centrul și estul Europei, capitalismul a scăpat

din mîna peste 100.000.000 de oameni și mare parte din teritoriul cel mai bogat al Europei. În afară de aceasta, în acele regiuni care au rămas sub control capitalist a existat o uriașă creștere a partidelor comuniste, a sindicatelor, a organizațiilor de femei, de tineret, culturale și a altor organizații de masă, alcătuint cu toate o vastă forță anticapitalistă. Dacă sistemul capitalist ar mai suferi încă o lovitură de asemenea proporții, din el n-ar mai rămîne decît o amintire.

MIȘCAREA REVOLUȚIONARĂ DIN COLONII (1945—1949)

Una dintre urmările celui de-al doilea război mondial a fost larga intensificare a mișcării de eliberare națională din întreaga lume, în special din Asia. Lupta vastă care a cuprins mai mult de jumătate din omenire macină înseși bazele lumii capitaliste, regimurile coloniale și semicoloniale. Acest fapt a slăbit sistemul capitalist chiar mai mult decât pierderea țărilor europene trecute în lagărul socialismului, scindarea pieței mondiale în două piețe și uriașa creștere a mișcării sindicale mondiale și a altor mișcări de masă în perioada de după război. Lenin ne învață (vezi cap. 24) că fără colonii capitalismul e condamnat la pieire.

Larga revoluție colonială care continuă să se desfășoare a fost provocată de încercările burgheziei naționale și ale micii burghezii din colonii de a rupe sau a slăbi piedicile puse de imperialiștii străini în calea creșterii și dezvoltării lor și totodată de revolta totală a clasei muncitoare și a țăranimii împotriva insuportabilelor condiții de mizerie, asupra și exploatare în care sînt ținute de către imperialiști și de marii capitaliști și moșieri din țările lor.

În general, aceasta este o revoluție burghezo-democratică, care a atins diferite grade de maturitate în diferitele țări. În China însă, unde masele au pășit definitiv pe drumul socialismului, revoluția a depășit limitele burghezo-democratice. Dezvoltarea revoluționară în colonii depinde, printre alți factori, de gradul de industrializare la care s-a ajuns și în special de împrejurarea dacă clasa muncitoare are sau nu în fruntea ei un partid comunist care să ia conducerea mișcării. Când se află muncitorii la conducere, așa cum s-a întîmplat în China, revoluția tinde către o ruptură deplină cu imperialismul și cu marii capitaliști naționali și către instaurarea unui regim progresist de adevărată independență națională;

acolo însă unde hegemonia se află în mâinile capitaliștilor naționali, așa cum s-a întîmplat în India, mișcarea tinde să rămîină în limitele unui reformism burghez de coloratură națională, adică să mențină multe legături cu imperialiștii, să continue exploatarea crîncenă a muncitorilor și țăranilor și să oprească lupta pentru o adevărată independență națională.

Dintre numeroasele consecințe profunde ale revoluției coloniale pentru țările imperialiste, trei sînt deosebit de importante. În primul rînd, crizele lor interne sînt mult accentuate, acesta fiind în special cazul Marii Britanii, Franței și Olandei. Explicația acestui fapt constă în pierderile de piețe și de avantaje în colonii, în apreciablea reducere a zonelor din care ele scot supraprofituri, în cheltuielile ruinătoare necesitate de menținerea unor guverne-marionetă și de numeroasele războaie coloniale din această perioadă. Colonialismul aduce astăzi mult mai puține profituri puterilor imperialiste. În al doilea rînd, puterile imperialiste, încercînd să mai salveze ceva din flăcări, sînt în general forțate ca, în locul vechilor lor metode de dominație și guvernare directă, să adopte formele specifice ale colonialismului american (Vezi Filipinele, Cuba, Puerto Rico și multe alte țări din America latină). În aceste țări popoarelor coloniale li se acordă o falsă independență națională prin intermediul unor guverne-marionetă, în timp ce metropola imperialistă își menține în fond dominația ei sub aspect economic, politic și adeseori militar. În al treilea rînd, năruirea sistemului colonial mondial dă loc la o luptă tot mai ascuțită între diferitele țări imperialiste pentru a păstra o parte cît mai mare din piețele în continuă restrîngere ale țărilor devenite independente sau semiindependente. Partea leului le revine Statelor Unite. Toate celelalte puteri imperialiste sînt acum angajate în lupta desperată pentru a împiedica imperialismul american să le înlocuiască în fostele lor colonii.

Statele Unite, dominate de Wall Street, sînt dușmanul cel mai înrăit și mai activ al revoluției coloniale. Călcîndu-și cu brutalitate propriile tradiții revoluționare, această țară poate fi găsită pretutindeni alături de Marea Britanie, Franța, Olanda, Portugalia și alte puteri imperialiste, încercînd să înfrîneze și să distrugă mișcările revoluționare din colonii și

să acapareze pentru sine dominația asupra popoarelor răs-culate.

Față de vasta revoluție din colonii care se desfășoară în prezent, Internaționala a II-a se află, după cum este și firesc, de partea imperialismului asediat. După cum spune Dutt, este caracteristic că „toate programele de dezvoltare colonială ale guvernului laburist [englez] au fost aprobate și sprijinite de partidul conservator”¹. În general, după cum am văzut, social-democrații de dreapta, datorită orientării lor înguste spre aristocrația muncitorească, au avut de-a lungul de-ceniilor tendința de a-și limita organizațiile și activitatea nu-mai la țările imperialiste. În special aceasta este baza pe care colaborează ei cu imperialiștii. Relativa slăbiciune a social-democrației în lumea colonială constituie un mare avantaj pentru popoarele coloniale aflate în luptă și totodată un de-zastru pentru imperialism care încearcă cu desperare să-și mențină sistemul său muribund de exploatare colonială. Par-tidele social-democrate din Asia, nouă la număr și în ma-joritate restrânse, și-au ținut prima lor conferință abia spre sfîr-șitul anului 1952 la Rangun, în Birmania. Cu toate că ele însele se află în coada claselor capitaliste din respectivele țări, aceste partide din colonii au intrat de la început în conflict cu partidele socialiste din Europa, datorită politicii net imperialiste a acestora din urmă².

Revoluțiile din China și din India

Unul dintre aspectele fundamentale ale situației revolu-ționare din lumea colonială este diferența dintre gradul de maturitate revoluționară atins de poporul chinez și de cel indian. Într-un capitol următor ne vom ocupa mai pe larg de revoluția chineză. Aici este suficient să arătăm că această revoluție, care a zdruncinat sistemul capitalist mondial în totalitatea lui, a rupt-o definitiv cu imperialismul, a zdrobit puterea marilor moșieri și a capitaliștilor monopolisți proprii, a instaurat o adevărată independență națională și și-a fixat ca țel socialismul.

¹ R. Palme Dutt: „The Crisis of Britain and the British Em-pire”, New York, 1953, pag. 239.

² „The New Leader”, New York, 9 februarie 1953.

Diferența de ritm în desfășurarea revoluțiilor din China și din India poate fi pusă pe seama a numeroși factori funda-mentali. După cum spune Dutt, „China a fost o semicolonie, pe când India a fost o adevărată colonie timp de două secole. Imperialismul nu a pătruns niciodată adînc în China, ci s-a stabilit numai pe coastă, întinzîndu-și prin comerț tentaculele către interior. În India imperialismul a instituit și a conso-lidat un aparat administrativ perfecționat, controlînd în toate amănuntele viața internă a țării pe întregul ei terito-riu... În ceea ce privește India, ea a fost pradă numai impe-rialismului britanic. În China, imperialismul era divizat : diferite puteri imperialiste căutau să împartă China între ele, dar erau împiedicate de propriile lor divergențe. Acest fapt a creat condiții prielnice pentru dezvoltarea mai timpurie a luptei naționale chineze... În condițiile îndelungatei dominații imperialiste, în India s-a dezvoltat o burghezie considerabilă și chiar o mare burghezie, cu rădăcini puternice în țară și cu influență în mase, complet diferită de acei *compradores* din China... Contrastul dintre evoluția Congresului național in-dian și cea a Gomindanului a fost o expresie a diferențelor existente în caracterul și în bazele burgheziei din cele două țări”¹.

Dutt remarcă de asemenea faptul că „problema care stă-tea în fața comuniștilor chinezi nu era să înceapă o fază de luptă armată după o perioadă de luptă pasivă condusă de burghezie, ci, dimpotrivă, să ducă mai departe lupta națio-nală armată după ce aceasta a fost trădată de către condu-cerea gomindanistă”². Tentativa militară a imperialiștilor japonezi de a subjuga întreaga Chină s-a produs de aseme-nea într-o perioadă când mișcarea națională chineză era bine dezvoltată, fapt care a favorizat lupta armată. În ceea ce privește India, ea a fost înrobită cu mult înainte de apari-ția unei astfel de mișcări, iar în cel de-al doilea război mon-dial japonezii nu au ajuns în India.

Social-democrația, în special cea din Anglia, a avut și ea rolul ei în împiedicarea revoluției în India. Partidul laburist, cu sprijinul activ al conservatorilor lui Churchill, a lucrat efectiv pentru împiedicarea oricărei revoluții în India și

¹ „Leter from R. Palme Dutt” din 22 octombrie 1953.

² Ibid.

pentru a salva tot ce putea fi salvat pentru capitaliștii englezi și indieni. Partidul Socialist din India, organizat în 1934, al cărui membru a fost și Nehru, nu a constituit un factor național hotărâtor. În China social-democrația a reprezentat o forță relativ mică.

O altă piedică fundamentală de care s-a lovit India a fost aceea că i-a lipsit un puternic partid comunist și conducerea comunistă prin care s-a caracterizat revoluția chineză în ultimii 25 de ani. De asemenea foarte dăunătoare pentru India a fost activitatea scizionistă și trădarea fățișă a renegatului Roy în primii ani, de răscruce, ai partidului comunist.

Revoluțiile din alte țări asiatice

Marea revoluție colonială din Asia a avut o influență profundă nu numai asupra Chinei și Indiei, ci și asupra celorlalte țări din această zonă întinsă, asupra Indoneziei, Indochinei, Filipinelor, Malaiei, Birmaniei, Ceilonului, Coreii, Tailandei și Tibetului. În uriașa lor ofensivă după Pearl Harbor, japonezii au invadat de fapt toate aceste țări, determinând astfel declanșarea unor puternice mișcări de eliberare națională care mai continuă și azi.

Situația de dinainte de război a acestor țări a fost în general aceeași. Întreaga zonă, bogată în resurse naturale — cositor, arbori de cauciuc, tungsten, iută și alte bogății care constituie izvorul unor profituri uriașe pentru exploatare —, era complet dominată de imperialiștii englezi, francezi, olandezi, portughezi, japonezi și americani. Ca întotdeauna, această dominație nu a adus maselor largi muncitoare decât sărăcie, analfabetism, boli și asuprire. În timpul războiului, trupele japoneze au măturat în înaintarea lor pe toți rivalii lor imperialiști și și-au impus pretutindeni propriul lor sistem de exploatare imperialistă, cu nimic mai puțin aspru și brutal.

Această nouă oprimare a determinat și a stimulat în diferite țări mișcări de eliberare națională. Lupta de partizani a început pe scară largă. Ea a dus la nimicirea forțelor japoneze. Ca și în Europa, aceste mișcări se desfășurau pe scară

națională și erau conduse în bună parte de comuniști. Partidele comuniste din aceste țări, despre a căror constituire am vorbit în treacăt, câștigaseră deja un mare prestigiu datorită numeroaselor lupte pe care le purtasera în trecut și, de asemenea, datorită politicii progresiste a Uniunii Sovietice față de popoarele asuprite. Partidele socialiste locale erau foarte mici și aveau o influență cu totul neglijabilă.

Imperialiștii europeni și americani, făcând abstracție de marele număr de colaboraționiști rămași pe loc, au fugit din fața armatelor japoneze, dar au revenit cu toții o dată cu înaintarea trupelor americane. De aceea, pentru comandantul american profascist din zona oceanului Pacific, generalul Mac Arthur, a fost o sarcină politică-militară importantă să se îngrijească ca toți să fie reinstalați în posturile lor de control, în cadrul limitelor permise de americani. Aceasta a dus la ciocniri cu forțele democratice naționale și la izbucnirea a numeroase lupte armate și a două războaie mai mari : în Coreea și în Indochina. Popoarele Asiei au luat în serios Carta Atlanticului, care prevede dreptul la autodeterminarea națională, dar Churchill s-a grăbit să spună despre ea că nu se aplică popoarelor din Pacific.

Pentru a reface imperiul colonial asiatic sfărâmat al Marii Britanii, Franței și Olandei, imperialiștii americani aveau un plan și dispuneau de o imensă cantitate de arme și muniții. Potrivit acestui plan, trebuiau instalate în țările respective guverne-marionetă, semiindependente, adevărata putere economică, politică și militară rămânând în mâinile imperialiștilor. Acesta a fost cazul Filipinelor, care și-au obținut „independența” încă în 1946. Acest sistem prezenta două avantaje : în primul rând era singurul sistem posibil pentru imperialiști, întrucât era limpede că tipul primitiv de colonialism așa cum era practicat înainte de război devenise învechit ; în al doilea rând, el facilita pătrunderea imperialismului agresiv american pe tărâm economic și politic. Imperialiștii englezi, francezi și olandezi nu priveau cu ochi buni acest colonialism de fabricație americană, dar au trebuit să-l adopte în cea mai mare parte.

Acesta a fost planul general de a organiza guvernele „independente” din coloniile engleze „eliberate”, ca India, Bir-

mania și Ceilon. Aceasta a fost de asemenea baza pe care Statele Unite au făcut pe olandezi să recunoască noul guvern din Indonezia în 1945¹ și să asigure recunoașterea de către francezi a lui Bao Dai, marioneta americană din Indochina, în 1949². După cum au demonstrat în mod evident ultimii ani, această încercare a Statelor Unite de a impune propriul lor tip de opresiune colonială popoarelor asiatice a contribuit la trezirea sentimentelor naționale ale asiaticilor și la dezlănțuirea unor războaie lungi și crunte.

Churchill a spus cândva că el nu a fost ales ca să prezideze la destrămarea imperiului majestății-sale, iar social-democrații din țările imperialiste s-au situat, de fapt, pe poziții asemănătoare. Pretutindeni ei s-au străduit să contribuie la refacerea imperiilor coloniale șubreze din Asia chiar cu prețul reprimării prin forță armată a mișcărilor de eliberare națională. Partidul laburist din Anglia se afla la conducere atunci când imperialismul britanic și-a început războiul criminal de înăbușire a luptei pentru independență a popoarelor din Malaia³. De asemenea partidele socialiste francez și olandez au acceptat în mod servil toate măsurile desperate ale guvernelor lor luate pentru a impune din nou dominația lor imperialistă în Indochina și Indonezia. Social-democrații, ca și renegatul comunist Browder, au proslăvit ca „progresist” sistemul american de opresiune colonială.

Statele Unite, în calitate de jandarm al imperialismului în Asia, au reușit să-și câștige ura profundă a maselor largi asiatice, lucru pentru care purtătorii de cuvânt ai Wall Street-ului se plâng și se vaiță. Astfel, William H. Mallory, o „autoritate în problemele asiatice”, comentează cu tristețe că „americarii nu se bucură de popularitate în Asia de sud și de sud-est, iar ceea ce locuitorii acestor întinse regiuni iau drept politică americană le este și mai puțin pe plac”⁴.

¹ W. H. Mallory, în „U. S. News and World Report” din 8 ianuarie 1954.

² Hoang Nguyen: „U. S. Aggressive Activities Against Vietnam”, Pechin, 1950, pag. 10.

³ Harry Pollitt: „Malaya”, Londra, 1952.

⁴ W. H. Mallory, în „U. S. News and World Report” din 8 ianuarie 1954.

Mișcările de eliberare națională din Africa și din America latină

Continental african, care timp îndelungat a fost raiul exploatatorilor și un adevărat iad pentru masele muncitoare, se află în prezent în fierbere de la un capăt la altul, datorită dezvoltării spiritului de eliberare națională. În timpul războiului a fost invadată numai o mică parte din Africa, de aceea aici revoluția națională nu a putut să evolueze după război cu aceeași rapiditate și profunzime ca în Asia. Totuși, ea se află pe un drum bun. Keith Irving, un specialist în problemele africane, lasă să-i scape următorul țipăt de spaimă al imperialistului în unul din ziarele social-democrate: „Noi, cei din lumea occidentală, avem în față alternativa unei revoluții în propria noastră politică sau a unei revoluții în întregul Continent negru”¹.

În Africa de nord, șirul de țări de pe coasta Mediteranei participă la marele val de mișcări de eliberare națională care zguduie întreaga lume musulmană lovită de mizerie, din Maroc pînă în Pakistan. Multe din aceste țări musulmane care au zdrobit în parte cătușele colonialismului puse de stăpînii lor de odinioară, în special de francezi și englezi, luptă pentru o adevărată independență națională. Dar în prezent ei au un nou dușman în imperialismul american, care se străduiește să-și impună propria sa dominație asupra acestei uriașe zone. Aceste țări au un prieten puternic în U.R.S.S. Partidele comuniste joacă un rol considerabil în multe din aceste țări, dar în majoritatea cazurilor ele sînt în ilegalitate, datorită regimurilor net antidemocratice.

În Africa centrală, pe vastele teritorii de unde vechii negustori de sclavi răneau milioane de negri pentru a-i extermina, punîndu-i să lucreze ca sclavi pe plantațiile din America, popoarele trec printr-o perioadă de uriașă deșteptare națională. Condițiile de viață de sub dominația imperialistă sînt îngrozitoare. Pămîntul a fost smuls poporului și se află în mîinile unei infime minorități, în special englezi și belgieni, iar salariile abia ating cîțiva cenți pe zi, atît pe plantații cît și în mine. Meyer spune că „în întreaga Nigerie, cu o populație de aproximativ 30.000.000 de oameni, există numai 6

¹ „The New Leader” din 23 noiembrie 1953.

școli secundare, 96 de paturi de spital și un doctor la 133.000 de cetățeni... Populația din Congo Belgian a scăzut cu 50% de la venirea colonialiștilor europeni¹. În prezent, însă, masele s-au pus în mișcare pentru a schimba această stare de lucruri. „În Africa centrală — spune Meyer — s-a format o Uniune democrată africană, cuprinzând 2.000.000 de membri. Pe Coasta de Fildeș, 800.000 de cetățeni dintr-o populație de mai puțin de 2.500.000 s-au alăturat acestei mișcări². Greve și mișcări cu caracter politic au loc pretutindeni în întreaga zonă, ca, de exemplu, mișcarea Mau-Mau din Chenia.

Nici în Africa de sud mișcarea națională nu e mai puțin intensă decât pe restul continentului. Guvernul „alb“, aproape fascist, al Uniunii Sud-Africane încearcă cu desperare să țină în frâu 8.000.000 de negri înrobiți unui pumn de mari moșieri și industriași englezi și olandezi. Dar acest terorism nu poate să împiedice o creștere rapidă a mișcării naționale, în care muncitorii sînt elementul conducător. Popoarele au pășit pe drumul către libertate și nimic nu le mai poate opri. În această situație vitală partidele comuniste joacă un rol important.

Dutt rezumă în felul următor situația generală din Africa: „În întreaga Africă — din Maroc, la nord, pînă la Capetown, la sud, și din Africa Ecuatorială Franceză, Sierra Leone, Coasta de Aur și Nigeria, la vest, pînă la Chenia, Uganda și Tanganica, la est, — această perioadă este martora ridicării unui val de indignare a popoarelor împotriva subjugației coloniale și a barierelor de culoare, împotriva însușirii de către străini a resurselor naturale ale țărilor lor“³.

America latină a constituit multă vreme un bun teren de vînătoare pentru imperialismul american. Întrucît foștii lui rivali puternici în această zonă — Marea Britanie, Japonia și Germania — se află în criză cronică încă de la începutul războiului, Statele Unite își extind neconținut dominația lor imperialistă. În 1952 investițiile directe de capital american în America latină au atins 5,7 miliarde de dolari, adică au

¹ H. D. Meyer: „The Last Illusion“, pag. 97—98.

² Op. cit., pag. 111.

³ R. Palme Dutt: „The Crisis of Britain and the British Empire“, pag. 122.

fost de două ori mai mari decât în 1943¹. Aproape toate cele 20 de țări din America latină au în fruntea lor guverne-marionetă dominate de Statele Unite. Aici predomină tipul specific de colonialism american: țările respective au un simulacru de independență, dar de fapt sînt dominate de Statele Unite. Acest sistem a fost aplicat și singurei colonii americane de tip vechi, Puerto Rico, care în prezent și-a lărgit „independența“. Această țară oprimată este un exemplu izbitor de ceea ce înseamnă colonialismul american.

În eforturile lor de a-și întări dominația colonială asupra Americii latine, Statele Unite primesc același puternic ajutor de care dispun și în Europa: Vaticanul și social-democrația. Toate bisericile din țările capitaliste, inclusiv cea protestantă și mozaică, sprijină desigur în mod activ regimul, dar nici una nu este atît de influentă ca biserica catolică, în special în Europa și în America latină. Această biserică este deosebit de conștientă de pericolul care amenință capitalismul mondial și nu precupește nici un efort ca să salveze acest sistem și, prin aceasta, să-și întărească propria ei poziție. Iată de ce, legîndu-și soarta de aceea a imperialismului american, Vaticanul e deosebit de activ în sprijinirea cursei războinice a Wall Street-ului și a dezvoltării fascismului de pretutindeni.

Social-democrația joacă un rol important în America latină. În timp ce partidele socialiste ca atare sînt în general slabe, oportunismul este puternic în sindicate. Dar cel mai important ajutor pentru atingerea țelurilor sale în America latină, imperialismul american îl primește de la organizațiile social-democrate din țară, respectiv de la conducerea A.F.L. și a C.I.O.². Elementele imperialiste din această conducere sînt întotdeauna gata să îndeplinească orice sarcină pe care Wall Street-ul le-ar da-o în America latină. Ei scindează Confederația Muncii din America latină și, ca un procedeu obișnuit, sprijină diferitele măsuri economice, politice și militare luate de asupritorii ianchei pentru a-și întări dominația asupra popoarelor Americii latine. Partide comuniste există în toate țările Americii latine, dar 13 din cele 20 existente au fost puse în ilegalitate de dictatorii locali fascizanți.

¹ „New York Times“ din 18 octombrie 1953.

² Nu de mult C.I.O. și A.F.L. au fuzionat. — *Nota Trad.*

America latină e un butoi cu pulbere. Mase largi ale poporului duc o viață mizeră, fiind pradă bolilor și analfabetismului. Nemulțumirile lor, spre deosebire de situația din Asia, n-au dus la izbucnirea unei flăcări revoluționare la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, întrucât America latină nu a avut de suportat distrugerile războiului și ale ocupației militare și i-a lipsit o mișcare națională antifascistă puternică, pe care majoritatea țărilor asiatice au avut-o. În afară de aceasta, sistemul colonial din America latină, datorită falselor lui lozinci de „democrație” și „independență națională”, e mult mai înșelător decât tipul primitiv practicat de imperiaștii englezi, francezi și olandezi în Asia. Însă faptul că clasa muncitoare se revoltă și că în America latină se dezvoltă sentimentul libertății naționale nu necesită altă dovadă decât mișcările puternice care se desfășoară în prezent în Brazilia și în alte părți și, în special, instaurarea guvernelor democratice antiimperialiste în Guiana Britanică, în Hondurasul Britanic și în Guatemala, guverne răsturnate apoi în mod brutal de imperialismul american și englez. America latină va fi curînd teatrul unor vaste mișcări de independență îndreptate împotriva imperialismului iancheu arogant și brutal.

CAPITOLUL 54

PRIMELE FAZE

ALE RĂZBOIULUI RECE (1947—1950)

Războiul rece, inițiat de imperialismul american în goana sa după profituri maxime și dominație mondială, a început să se contureze, după cum am văzut, în ultimii ani ai celui de-al doilea război mondial, prin încercarea premeditată a Statelor Unite și a Marii Britanii de a slăbi Uniunea Sovietică. De îndată ce războiul s-a terminat, președintele Truman a început să încurajeze tot mai mult o politică ostilă față de Uniunea Sovietică. „La numai o săptămînă după moartea lui Roosevelt — spune Marzani — Truman începuse să răstoarne politica externă a lui Roosevelt”¹ de coexistență pașnică cu U.R.S.S. Lucrul era cu totul de așteptat din partea unui om care în timpul războiului declarase: „Dacă vom vedea că e pe cale să învingă Germania, trebuie să ajutăm Rusia, și dacă vom vedea că e gata să învingă Rusia, trebuie să ajutăm Germania”². Aceasta era însă politica Wall Street-ului, și ea ar fi fost dusă indiferent dacă Roosevelt ar fi trăit sau nu. Politica complexă a războiului rece pe care Truman a început s-o aplice în numele Wall Street-ului, în special după 1946, avea drept scop: a) să distrugă U.R.S.S., b) să instaureze hegemonia americană asupra tuturor țărilor capitaliste și c) în cele din urmă Wall Street-ul să ajungă stăpînul întregii lumi. Pentru realizarea acestui uriaș plan imperialist se presupunea ca inevitabil un al treilea război mondial.

¹ Carl Marzani: „We Can Be Friends”, New York, 1952, pag. 185.

² „Political Affairs” din august 1948, citat de „New York Times”.

Diplomația atomică

Ațtătorii la război din Washington au crezut la început că, avînd bomba atomică, ei dispun de o armă absolută care le va asigura dominația mondială. Potrivit acestei concepții, pentru ei armele „convenționale“ și-au pierdut în mare parte semnificația lor anterioară. Aceasta explică de ce militaristii au opus o rezistență așa de slabă cererii formulate de poporul american imediat după război ca „băieții să se întoarcă acasă“ și, în consecință, să se reducă simțitor forțele de infanterie. Aceasta explică de asemenea politica arogantă și înversunată față de U.R.S.S., care s-a făcut simțită încă de la înființarea Organizației Națiunilor Unite, în 1945, la San Francisco. De atunci principalul procedeu al „diplomației“ americane față de Uniunea Sovietică a fost acela de „a amenința cu bomba atomică“.

Problema controlului acestei arme înspăimîntătoare a ajuns să fie o problemă internațională imediat după folosirea ei inumană la Hiroșima și Nagasaki în 1945. Avînd în vedere țelul lor de a-și apăra „monopolul“ asupra bombei, la 13 iunie 1946, la prima ședință a Comisiei pentru energia atomică a O.N.U., Statele Unite au prezentat „planul Baruch“. Acest plan era întocmit în așa fel încît rușii să nu-l poată accepta. După cum spune expertul englez Blackett, „acest plan ar fi pus Uniunea Sovietică într-o situație de subordonare (în ceea ce privește dezvoltarea cercetărilor nucleare) față de un grup de națiuni dominate de America“¹. Statele Unite au trecut la o politică agresivă de acaparare a rezervelor de uraniu din întreaga lume capitalistă.

Maniacii atomici din Washington își închipuiau că pot intimidă Uniunea Sovietică prin amenințarea cu bomba atomică și că, dacă va fi nevoie, o ploaie de bombe asupra orașelor acesteia ar îngenunchia-o. Aceasta a fost teoria „războiului preventiv“, propovăduită cu cinism de presa din America și din alte părți. Ipoteza că și U.R.S.S. va poseda bomba a fost respinsă ca ireală, considerîndu-se că aceasta nu se va întîmpla înainte de 5, 10 sau 20 de ani, dacă se va întîmpla în general cîndva. Această teorie a fost un exemplu tipic de sub-

¹ P. M. S. Blackett: „Fear, War and the Bomb“, New York, 1949, pag. 159.

apreciere a posibilităților tehnice ale socialismului de către lumea capitalistă.

Poporul sovietic nu s-a lăsat însă intimidat de cei care agitau bomba atomică. Guvernul sovietic a propus o soluție judicioasă în problema bombei, cerînd interzicerea strictă a fabricării sau a folosirii ei și distrugerea stocurilor existente. Statele Unite nici nu voiau să audă de toate acestea, bazîndu-și planurile lor de cucerire a lumii pe „monopolul“ bombei atomice. Între timp U.R.S.S. a lichidat „monopolul“, începînd, la rîndul ei, să fabrice în scopuri de autoapărare bombe atomice. Ea dispunea de arme nucleare încă de prin 1947¹, dar acest lucru nu a fost în general cunoscut pînă în 1949, cînd l-a anunțat președintele Truman².

Deși nu a putut să-i aducă Wall Street-ului dominația mondială, bomba atomică a adus totuși servicii importante imperialismului american. Amenințarea cu bomba atomică contribuie la menținerea unei situații încordate pe plan mondial, ceea ce permite cheltuirea în prezent a unor sume uriașe în scopuri militare. De asemenea, prin înlăturarea posibilității oricărui control internațional, planul Baruch a deschis calea pentru realizarea bombei cu hidrogen și a dat loc actualei stări de alarmă a omenirii, determinată de această gravă amenințare pentru civilizație.

Programul lui Eisenhower: „Energia atomică în slujba păcii“ face parte integrantă din demagogia menită să mascheze pregătirile de a folosi bomba atomică în scopuri războinice. Spre deosebire de U.R.S.S., Statele Unite sînt interesate numai pe plan cu totul secundar în folosirea energiei atomice în scopuri pașnice. Întregul lor program de dominație mondială se bazează pe folosirea bombei atomice în scopuri agresive.

Doctrina Truman

La 12 martie 1947, președintele Truman, luînd cuvîntul în fata unei sesiuni reunite a Congresului, a cerut să se acorde, sub forma unui împrumut de 200.000.000 de dolari, ajutor

¹ James S. Allen: „Atomic Energy and Society“, New York, 1949, pag. 8.

² „New York Times“ din 23 septembrie 1949.

militar guvernelor din Grecia și Turcia, care au instaurat de fapt în țările lor dictaturi fasciste. Împrumutul a fost acordat. Scopul lui era formarea unei armate puternice și construirea unor baze militare în Turcia în vederea unei acțiuni agresive împotriva U.R.S.S. și preluarea de către S.U.A. a conducerii războiului contrarevoluționar dus împotriva poporului grec, pe care Anglia falimentară nu mai era în stare să-l ducă. Aceasta a fost începutul cunoscutei doctrine Truman, care nu este altceva decât dreptul pe care și l-au asumat Statele Unite de a interveni în afacerile interne ale celorlalte țări și de a hotărî ce fel de guvern pot sau nu pot să-și formeze ele. În același timp, militariștii americani și-au intensificat mult politica lor agresivă și războinică de încercuire a U.R.S.S. cu baze aeriene militare. Ofensiva imperialistă crescîndă împotriva forțelor democrației și socialismului din întreaga lume făcuse un alt pas important înainte. Ziarul „Herald Tribune“ din New York spunea, în numărul său din 15 februarie 1955, că Statele Unite dispuneau pe atunci de 1.370.000 de soldați în 950 de baze militare, situate dincolo de hotarele țării.

„Doctrina Truman — spune Perlo — nu numai că a marcat începutul violenței imperialiste americane față de împotriva unei țări europene, dar a fost și semnalul unui nou stadiu de intensificare a dominației politice a Washingtonului asupra Europei occidentale“¹. Acest pas a întărit agresiunea americană în zona mediteraneană pe seama popoarelor respective și a Marii Britanii și Franței. Aceasta a fost prima fază a formării în Europa a unei alianțe agresive supuse americanilor, care mai târziu va deveni N.A.T.O. Ea a favorizat de asemenea creșterea dependenței economice a statelor din Europa occidentală față de America. Bolsover subliniază faptul că, cu prețul acestui ajutor militar dat Greciei, marile corporații din Statele Unite au ajuns să obțină controlul asupra rețelei de comunicații a acestei țări, asupra industriei tutunului, asupra liniilor aeriene, a rețelei de alimentare cu apă, a hidrocentralelor și a altor ramuri industriale².

¹ Victor Perlo: „American Imperialism“, pag. 139.

² Philip Bolsover: „America Over Britain“, New York, 1953, pag. 48.

Această masivă agresiune inițială, întreprinsă cu ajutorul doctrinei Truman, a fost urmată de alte intervenții arbitrare ale americanilor în viața diferitelor țări europene. La numai două luni mai târziu, după cum am mai arătat, comuniștii din Franța, Italia și Belgia au fost scoși din guvernele respective datorită insistențelor americane. În alegerile din aprilie 1948 din Italia, intervenția americană a fost deosebit de brutală, Washingtonul mergînd atît de departe încît a trimis vase de război în apele Italiei și a amenințat cu intervenția armată dacă poporul italian își alege un guvern democrat. Totuși, în Cehoslovacia, doctrina Truman a suferit un puternic eșec în februarie 1948, cînd agenții americani au determinat un mare grup de miniștri să demisioneze din guvernul popular (vezi cap. 53) cu scopul de a forma un guvern fără comuniști. Dar planul nu numai că nu s-a bucurat de succes, ci a dus la o înfrîngere completă a contrarevoluției și la o întărire puternică a democrației populare în această țară.

Statele Unite își impuneau cu insolentă hegemonia în Europa capitalistă. Churchill, care își dădea seama în ce direcție se desfășoară evenimentele, a încercat (fără succes) prin cunoscutul său discurs ținut la Fulton, în statul Missouri, la 5 martie 1946, să facă din Anglia un partener minor, dar totuși puternic al imperialismului american în goana sa crescîndă către dominația mondială. Într-un moment cînd glasurile tunurilor din cel de-al doilea război mondial abia se potoliseră, Churchill propunea în fond o alianță militară anglo-americană împotriva U.R.S.S. și pentru obținerea dominației mondiale. În acest discurs a folosit el pentru prima dată termenul de „cortină de fier“ pe care-l împrumutase din arsenalul propagandistic al lui Goebbels. Truman, care participa la întrunirea de la Fulton, a fost, desigur, plăcut impresionat de această declarație formală de „război rece“.

Înfăptuirea doctrinei Truman și a războiului rece a determinat o creștere masivă a pregătirilor militare americane, care se bazau deja pe teoria inevitabilității unui război atomic „preventiv“, antisovietic. Ministrul american al apărării, care avea în grija sa și toate forțele armate, era pe atunci James Forrestal, dușman înrăit al Uniunii Sovietice, care în toiul pregătirilor sale de război a înnebunit și s-a sinucis, aruncîndu-se pe fereastra unui spital. Iată un început foarte

promițător pentru politica dementă de cucerire a dominației mondiale.

De asemenea, în mod foarte caracteristic, începutul războiului rece a fost însoțit de un atac fără precedent dat în Statele Unite împotriva Constituției americane și a tradiționalelor libertăți democratice proclamate în ea. La numai zece zile după discursul ținut în Congres în care a schițat doctrina Truman, președintele a emis decretul nr. 9.835, ordonând „verificarea loialității“ a peste 2.000.000 de funcționari guvernamentali. Aceasta a fost începutul unei rușinoase campanii de intimidare politică și de control fascist al modului de a gândi, campanie care foarte curînd avea să ajungă la aberații și mai primejdioase sub forma mccarthismului.

Planul Marshall

La două luni după ce guvernul Statelor Unite a făcut cunoscută doctrina Truman, el a luat o nouă măsură importantă pe calea dezvoltării politicii externe agresive a imperialismului american. Acesta a fost așa-numitul plan Marshall, inițiat de secretarul de stat George C. Marshall, la 5 iunie 1947, printr-un discurs ținut la Universitatea Harvard. În esență, Marshall declara că Statele Unite își vor extinde „ajutoarele“ față de Europa cu condiția ca „cel puțin cîteva țări europene, dacă nu toate, să alcătuiască împreună un program de «refacere» convenabil Statelor Unite“. Mai tîrziu președintele Truman a menționat cifra de 17 miliarde de dolari ca „ajutor“ care urma să fie dat într-o perioadă de patru ani¹.

Așa cum se întîmplă de obicei cu asemenea planuri de agresiune, planul Marshall a fost însoțit de o avalanșă de fraze menite să ridice în slăvi generozitatea și ajutorul dezinteresat al americanilor. Se afirma că tot ceea ce dorea guvernul S.U.A. (respectiv Wall Street-ul) să realizeze era să pună din nou Europa pe picioare și să-i facă pe locuitorii ei liberi și fericiți. Însă adevăratele scopuri ale acestei acțiuni erau mai puțin filantropice. Imperialiștii își propuneau să împie-

¹ James S. Allen: „Marshall Plan: Recovery or War?“, New York, 1948.

dice Europa ruinată de a păși pe drumul avîntului socialist și să înlesnească pătrunderea influenței economice americane în țările capitaliste europene și în coloniile lor. Acest lucru ar fi dus de asemenea la întărirea hegemoniei americane asupra lumii capitaliste și la înarmarea și la pregătirea acestor țări pentru asaltul militar general ulterior împotriva Uniunii Sovietice și a democrațiilor populare europene. Planul Marshall a fost adoptat de Congresul S.U.A. prin colaborarea strînsă a partidelor democrat și republican.

Pentru a face mai ușoară cucerirea țărilor slab dezvoltate, imperialismul american a elaborat ceea ce s-a numit „punctul al 4-lea“. În mesajul său inaugural din 20 ianuarie 1949, d-l Truman a propus „inițierea unui nou program îndrăzneț pentru ca progresul nostru pe plan științific și industrial să ajute la dezvoltarea și la îmbunătățirea situației regiunilor înapoiate“. Acest plan, care a fost decorat cu tot felul de înflorituri menite să demonstreze „generozitatea“ americană, nu reprezenta de fapt decît o stratagemă imperialistă pentru a impune influența și controlul american asupra lumii coloniale.

Conducătorii Europei capitaliste și slugile lor social-democrate s-au lăsat ademiniți de momeala planului Marshall. Ei s-au întîlnit la Paris în iulie 1947, reprezentînd 16 țări vest-europene, și au pus bazele a ceea ce s-a numit o vreme programul de refacere a Europei. Înfăptuirea acestui program s-a încredințat unor „umanitariști“ notorii ai Wall Street-ului, ca W. Averell Harriman, Paul G. Hoffman, James Forrestal, John W. Snyder și Robert A. Lovett. În acordul final, la care se ajunsese, după ce partea cea mai mare a tratativelor s-a dus în secret, se prevedea că țările „care beneficiază de generozitatea americanilor“ vor supune cursul valutei lor controlului american, vor strînge prin posibilitățile lor fonduri substanțiale destinate refacerii, vor înceta comerțul cu lumea socialistă, vor lăsa întregul program de refacere economică a Europei în seama americanilor, vor combate toate măsurile menite să ducă la naționalizarea industriei în diferite țări și vor scoate pe comuniști din guvernele naționale. În felul acesta hegemonia americană asupra lumii capitaliste a făcut un uriaș pas înainte.

Pe atunci Wall Street-ul nu considera înțelept să rupă orice relații cu U.R.S.S., din cauza mării ei popularități în

urma minunatei victorii obtinute în război. De aceea, deși în mod formal, la planul Marshall putea să adere și U.R.S.S., la prima ședință a puterilor europene destinată examinării întregului proiect, când U.R.S.S. „a propus un amendament menit să garanteze independența națională a țărilor participante împotriva a ceea ce ea considera o încălcare inadmisibilă a suveranității lor“, propunerea a fost respinsă cu cinism de Anglia și Franța, care se înțeleseră dinainte cu Statele Unite. Rezultatul a fost că Uniunea Sovietică și democrațiile populare nu au mai participat la planul Marshall. Americanii reușiseră să dezbină pe foștii aliați europeni din timpul războiului și în acest fel să împartă de fapt lumea în două tabere¹.

Sub forma Administrației cooperării economice, planul Marshall a fost în vigoare pînă la 31 decembrie 1951. În acest timp s-au cheltuit aproximativ 12 miliarde de dolari americani pentru așa-zisa „refacere“ a Europei. Țările europene duceau o gravă lipsă de mașini și alte mărfuri de bază, iar piețele lor erau invadate cu tot felul de mărunțișuri care nu se puteau desface în Statele Unite. „Începînd din 1945 și pînă în prezent — spune Bolsover — Anglia a primit din partea S.U.A. un împrumut de circa 900.000.000 de lire și 800.000.000 prin planul Marshall, în total 1,7 miliarde de lire. Dar, sub presiunea S.U.A., Anglia cheltuiește acum *annual* aproape tot atît, respectiv 1,49 miliarde de lire, pentru pregătiri de război“. Și mai departe, „în cadrul planului Marshall, între 1948 și 1951, Franța a primit 875 miliarde de franci... În aceeași perioadă, cheltuielile făcute de Franța pentru înarmare au fost de 1.950 de miliarde de franci“². Italia și alte țări au urmat și ele același drum. De aceea nu e de loc surprinzător faptul că ritmul de refacere a țărilor vest-europene a rămas cu mult în urmă față de acela al Uniunii Sovietice și al democrațiilor populare, care nu au primit nici un cent din împrumutul american. Peste tot în Europa occidentală nivelul de trai a scăzut.

Milosteniile lui Marshall au favorizat, în schimb, foarte mult întărirea dominației americane asupra țărilor europene. Peste tot politicienii burghezi, pentru a fi pe placul stăpî-

¹ Op. cit., pag. 14—20.

² Philip Bolsover: „America Over Britain“, pag. 40, 43.

nilor lor americani, au început să vîndă treptat Wall Street-ului independența țărilor lor. Această stare de fapt s-a reflectat în dominația americană asupra Organizației Națiunilor Unite. „Business Week“, un organ purtător de cuvînt al Wall Street-ului, anunța pe un ton triumfător că „S. U.A. continuă să dispună de o majoritate din ce în ce mai largă în Organizația Națiunilor Unite pentru sprijinirea cruciadei împotriva comunismului. În fond, O.N.U. este o organizație a Statelor Unite... Statele Unite obțin roadele investițiilor făcute“¹. Totuși, pentru a fi și mai sigure pe situație, Statele Unite au ocultat O.N.U. prin întregul sistem economic, politic și militar, înjghebat pe baza doctrinei Truman și a planului Marshall.

Organizația pactului Atlanticului de nord (N.A.T.O.)

N.A.T.O. a fost organizat la Washington, în aprilie 1949, din 12 țări vest-europene, la care mai tîrziu s-au adăugat Grecia și Turcia. În vorbe, scopul organizației era „de a apăra libertatea, bogățiile și civilizația respectivelor popoare în numele principiilor democrației, ale libertății individului și ale dreptului“². Obiectivul ei real era însă crearea unei alianțe militare agresive a țărilor capitaliste împotriva Uniunii Sovietice și a democrațiilor populare. Adevărata forță care se afla în spatele acestei organizații era imperialismul american, cu planul său de dominație mondială.

Înființarea N.A.T.O. a marcat un nou pas în politica externă a Statelor Unite. El s-a datorat, în primul rînd, înlăturării „monopolului“ american asupra bombeii atomice, prin fabricarea ei de către U.R.S.S. După cum am văzut, înainte de aceasta, aștătorii la război din Wall Street își legaseră planurile lor războinice în întregime de bomba atomică, dar, după ce și Uniunea Sovietică și-a fabricat bomba, ei au început să acorde atenție din nou armelor așa-zise convenționale. A început o campanie febrilă de pregătire și înarmare a unor mari forțe terestre în Europa occidentală. De atunci ajutorul economic american a fost redus simțitor, iar cel militar a fost sporit pînă la aproximativ 5 miliarde de dolari

¹ „Business Week“ din 22 octombrie 1949.

² „Information Please Almanac“, 1954, pag. 345.

anual. Cursa nebunească a înarmărilor era susținută de neconținutele afirmații ale imperialiștilor că Uniunea Sovietică ar fi pe punctul să invadeze Europa. Dar nimeni din lagărul capitalist nu a fost în stare să explice de ce nu făcuse ea acest lucru atunci când Europa era „neajutorată“. Faptul că Uniunea Sovietică se afla ferm pe poziția apărării păcii era, bineînțeles, ascuns sau tăgăduit de către ațîțătorii la război.

Țelul principal al N.A.T.O.-ului a fost și este o Germania remilitarizată, îndreptată împotriva U.R.S.S., la ordinele americanilor. Realizarea acestui plan presupune trei faze generale: faza economică, faza politică și faza militară. Faza economică este așa-numitul plan Schumann, bazat pe o fuzionare a industriilor de cărbune și oțel din Germania apuseană, Franța, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg. Acesta a fost ratificat după multe târguieli. Elementul european cel mai puternic în acest plan îl constituie Germania occidentală, în spatele ei aflându-se ca stăpîn suprem Wall Street-ul. Statele Unite avuseseră grijă dinainte ca toate planurile de naționalizare a industriei germane să nu poată fi realizate și ca Krupp, Thyssen și alți monopolști germani să recapete controlul deplin al industriilor „lor“.

Faza politică a N.A.T.O. este formarea așa-ziselor „State Unite ale Europei“, în care Germaniei îi este rezervat un rol hotărîtor. Acest aspect este strîns legat de planurile militare ale N.A.T.O.-ului, care în 1954 au suferit un eșec și care reprezintă scopul major al întregii organizații. Planul general era de a constitui o armată europeană unită pe baza forțelor celor șase state vest-europene mai importante. Germania reînarmată și avînd în fruntea armatei pe vechii ei generali naziști trebuie să fie în acest domeniu forța principală. Ca formă de realizare s-a propus așa-numita Comunitate defensivă europeană (C.D.E.). În decembrie 1951 generalul Eisenhower a fost numit supraveghetor american suprem al întregului proiect economic-politic-militar.

Iată cum rezumă această situație generală Bolsover: „Uniunea europeană care se discută în prezent nu este în nici un caz o federație internațională a unor popoare egale; ea este opera unui grup de state satelite aflate sub controlul capitalismului american, capitalismul vest-german fiind menit

să devină diriguitor general și principal executant“¹. Marea Britanie și Franța privesc cu multă neîncredere acțiunile americanilor întreprinse cu scopul de a întări pe puternica lor rivală imperialistă, Germania, înțelegînd foarte bine că acest lucru se îndreaptă nu numai împotriva U.R.S.S. ci și împotriva lor. La această problemă vom reveni însă mai tîrziu.

Social-democrația și imperialismul american

Pentru ca imperialismul american să-și poată pune în aplicare planul său de a face din țările Europei aliații săi pe plan economic, politic și militar în lupta împotriva Uniunii Sovietice și în goana după dominația mondială, era necesar ca mai întîi să-și asigure sprijinul partidelor social-democrate din Europa occidentală. După război, muncitorii din Europa se aflau într-o perioadă de avînt revoluționar, și singura cale prin care opoziția lor fermă față de planurile războinice ale americanilor putea fi înlăturată și înfrîntă era aceea a folosirii ajutorului social-democrațiilor de dreapta, experimentați trădători ai muncitorilor.

De aceea politica externă americană de după război prevedea ca unul dintre punctele ei fundamentale realizarea unui acord profitabil cu social-democrații. Primul pas important în această direcție a fost împrumutul de aproape 4 miliarde de dolari acordat guvernului laburist încă din 1946, în ciuda pretențiilor acestuia că ar realiza un program de construire a socialismului în Insulele Britanice. De atunci încoace oportuniștii laburiști au fost cei mai înflăcărați organizatori ai pătrunderii imperialismului american în partidele social-democrate din Europa. Și bineînțeles că printre oportuniștii social-democrați de talia lui Blum, Jouhaux, Spaak, Schumacher, Ollenhauer, Saragat și a altora de aceeași speță sarcina lor era cît se poate de ușoară. Aceștia erau nerăbdători să se pună în slujba Wall Street-ului. Ceea ce îi atrăgea în mod hotărîtor de partea planului american era faptul că programul lor tindea să mențină capitalismul și să atace Uniunea Sovietică. Pentru realizarea acestor două țeluri, ei erau gata să accepte dominația americană.

¹ Philip Bolsover: „America Over Britain“, pag. 34.

*BIROUL INFORMATIV
AL PARTIDELOR COMUNISTE
ȘI MUNCITOREȘTI (1947)*

Intensificarea agresiunii imperialiste americane în Europa în 1947, marcată de promulgarea doctrinei Truman și a planului Marshall, a stîrnit în mod inevitabil o serioasă îngrijorare în cercurile muncitorești. După cum era și firesc, comuniștii au fost aceia care au pășit în fruntea muncitorimii internaționale în lupta pentru respingerea acestui nou atac împotriva păcii și a democrației internaționale. Întrucît Internaționala Comunistă fusese dizolvată cu 4 ani înainte, nouă mari partide comuniste din Europa s-au întîlnit într-o consfătuire informativă în Polonia, în septembrie 1947, pentru a examina această situație primejdioasă. Acestea au fost partidele din România, Ungaria, Iugoslavia, Uniunea Sovietică, Franța, Cehoslovacia, Bulgaria, Italia și Polonia¹.

Principalul raport la conferință a fost ținut de Jdanov (1896—1948). Declarația adoptată a schițat în mod limpede rolul agresiv al imperialismului american cu programul său de dominație mondială și de război. „Planul Truman-Marshall — se spunea în declarație — nu este decît o parte integrantă, secțiunea europeană, a planului general de politică expansionistă mondială pus în practică de Statele Unite în toate părțile lumii... Agresorii de ieri — magnații capitaliști din Germania și Japonia — sînt pregătiți de către Statele Unite pentru un nou rol, acela de a deveni instrumentul politicii imperialiste a Statelor Unite în Europa și Asia. Agresiunea anglo-americană a despărțit lumea în două lagăre: lagărul imperialist și antidemocratic, care are ca scop principal instaurarea dominației mondiale a imperialismului american și nimicirea democrației, și lagărul democratic și antiimperialist, care are ca scop principal înlăturarea impe-

¹ „Political Affairs“ din noiembrie 1947.

Wall Street-ul a obținut și în S.U.A. după război colaborarea social-democraților, adică a conducătorilor A.F.L., C.I.O. și ai sindicatelor conservatoare independente. Explicația acestei colaborări de clasă are două laturi. În primul rînd, marii capitaliști continuă să aibă mîna liberă în sindicate, garantînd deocamdată sinecra posturilor acestor conducători reacționari, cu toate că prin legea Taft-Hartley le-a dat o lovitură puternică în 1947, an în care s-a trecut la doctrina Truman și la planul Marshall. În al doilea rînd, urmînd politica Wall Street-ului, birocrăția sindicală poate să ciupească cîte ceva din fărîmiturile care cad de la masa imperialiștilor.

Înșiși marii conducători sindicali americani sînt în cele mai multe cazuri imperialiști înverșunați și speră să tragă bogate foloase din mult dorita dominație a lumii de către americani. Într-adevăr, după război ei au și devenit dictatori ai forțelor sindicale conservatoare din Europa și din toate țările capitaliste. Pe această bază, conducerea sindicală americană s-a comportat servil față de guvernul Truman al Wall Street-ului și, mai tîrziu, de guvernul lui Eisenhower și a urmat cu credință întreaga lor politică externă.

Social-democrații din Europa și din America au devenit cei mai înfocați colportori ai lozincilor imperialiste ale Wall Street-ului. În ceea ce privește servilitatea lor față de imperialismul american, ei nu puteau fi depășiți nici chiar de capitaliști. Ei sînt neîntrecuți în proslăvirea „sincerității“ și „generozității“ politicii externe americane. Ei au glorificat rînd pe rînd planul Marshall, N.A.T.O., punctul al 4-lea, planul Schumann, Comunitatea defensivă europeană și reînarmarea Germaniei occidentale, mascînd programul agresiv al Wall Street-ului prin seducătoare lozinci de pace și democrație. Ei au fost capabili de și mai multe, înșelînd pe muncitori cu propaganda imperialistă americană și, după cum am văzut, contribuind în Franța, în Italia și în Belgia la excluderea comuniștilor din guvern. De asemenea au pornit la demobilizarea și la spargerea unității impresionantei mișcări sindicale realizate de muncitori în timpul și după cel de-al doilea război mondial.

rialismului și întărirea democrației și lichidarea rămășițelor fascismului¹.

Declarația arăta de asemenea că drumul imperialismului american duce la „ascuțirea continuă a crizei generale a capitalismului”. Ea sublinia că, datorită puternicei voințe de pace a popoarelor lumii, „este necesar să se amintească faptul că între dorința imperialiștilor de a dezlănțui un nou război și posibilitatea de a organiza un astfel de război există o mare discrepanță”. Declarația condamna cu asprime pe oportuniștii social-democrați de dreapta, în special pe aceia din Anglia și din Franța, pentru sprijinul dat expansionismului anglo-american.

Chemînd toate forțele democratice și antiimperialiste din Europa să se opună cu fermitate noii amenințări de război și pericolului fascist, declarația arăta că „aceasta înseamnă că o sarcină specială cade asupra partidelor comuniste. Ele trebuie să ia în propriile lor mâini steagul apărării independenței și suveranității naționale a țărilor lor”. Ea atrăgea de asemenea atenția asupra faptului că „pericolul principal pentru clasa muncitoare constă în prezent în subestimarea forțelor ei și în supraestimarea lagărului imperialist”. Ea declara că, dacă forțele păcii și democrației vor fi ferme, „planurile agresorilor vor suferi un eșec deplin”.

Declarația arăta că constătuirea, constatînd regretabila lipsă de colaborare dintre partidele comuniste începînd de la dizolvarea Internaționalei Comuniste, a hotărît înființarea unui Birou Informativ pentru a îmbunătăți această situație. Sediul a fost stabilit la Belgrad și s-a început editarea unei publicații săptămînale, „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!”². Publicația continuă să apară, dar nu s-au

¹ „Political Affairs” din decembrie 1947.

² În 1948 Biroul Informativ și-a mutat sediul la București. În 1956, Biroul Informativ și-a încetat activitatea, dîndu-se publicității următorul comunicat :

„COMUNICAT INFORMATIV
CU PRIVIRE LA ÎNCETAREA ACTIVITĂȚII BIROULUI
INFORMATIV AL PARTIDELOR COMUNISTE ȘI
MUNCITOREȘTI

Întemeierea Biroului Informativ al partidelor comuniste și muncitorești în 1947 a jucat un rol pozitiv în înlăturarea lipsei de legături

făcut eforturi în vederea lărgirii Biroului Informativ prin atragerea altor partide, în afară de cele care au participat la constituire. Aceasta nu a însemnat reconstituirea Internaționalei, ci numai instituirea unor contacte informative. Numeroase partide comuniste din întreaga lume, simțind profund necesitatea unei organizații internaționale, doreau să dezvolte noul birou, afiliindu-se la el. Însă o asemenea tendință de a constitui o nouă organizație internațională puternică ar fi ascuțit și mai mult încordarea internațională existentă și ca atare ea nu a fost încurajată. Partidul Comunist din Statele Unite, cu toate că a sprijinit Biroul, a declarat că legislația

între partidele comuniste care a intervenit după dizolvarea Internaționalei Comuniste, a fost un factor important al întăririi internaționalismului proletar în rîndurile mișcării comuniste internaționale și al unirii continue a clasei muncitoare și a tuturor oamenilor muncii în lupta pentru o pace trainică, pentru democrație și socialism. Biroul Informativ și organul său de presă, ziarul «Pentru pace trainică, pentru democrație populară!», au jucat un rol pozitiv în dezvoltarea și întărirea legăturilor frățesti și a schimbului de experiență între partidele comuniste și muncitorești, în tratarea problemelor teoriei marxist-leniniste aplicate la condițiile concrete din diferite țări și a experienței mișcării comuniste și muncitorești internaționale. Aceasta a contribuit la întărirea ideologică și politică-organizatorică a partidelor frățesti, la întărirea influenței partidelor comuniste în mase.

Totodată schimbările intervenite în situația internațională în ultimii ani : ieșirea socialismului din cadrul unei singure țări și transformarea lui într-un sistem mondial, formarea unei vaste «zone a păcii», care include statele iubitoare de pace atît socialiste cît și nesocialiste din Europa și Asia, creșterea și întărirea multor partide comuniste din țările capitaliste, dependente și coloniale și intensificarea activității lor în lupta împotriva pericolului de război și a reacțiunii, pentru pace, pentru interesele vitale ale oamenilor muncii și independența națională a propriilor țări, în sfîrșit, sarcina de a pune capăt sciziunii din mișcarea muncitorească și de a întări unitatea clasei muncitoare în interesul luptei victorioase pentru pace, pentru socialism, sarcini care se ridică cu o deosebită putere în momentul de față, — toate acestea au creat noi condiții pentru activitatea partidelor comuniste și muncitorești. Biroul Informativ al partidelor comuniste și muncitorești, atît prin compoziția lui cît și prin conținutul activității sale, nu mai corespunde acestor noi condiții.

Comitetele Centrale ale partidelor comuniste și muncitorești care fac parte din Biroul Informativ, după ce au făcut un schimb de păreri cu privire la problemele activității lui, au ajuns la concluzia că Biroul Informativ, creat de ele în 1947, și-a epuizat funcțiile. În legătură cu aceasta ele au adoptat de comun acord hotărîrea cu privire la încetarea activității Biroului Informativ al partidelor comuniste și muncitorești și a editării organului său, ziarul «Pentru pace trainică, pentru democrație populară!».

Comitetele Centrale ale partidelor comuniste și muncitorești care

reacționară din țara sa face ca afilierea lui să nu fie recomandabilă¹.

Consfătuirea celor nouă partide comuniste a fost una dintre cele mai importante din istoria mișcării muncitorești internaționale. Ea a dat un avertisment împotriva muncitorilor din întreaga lume cu privire la pericolul fascismului, războiului și înrobirii naționale, pericol inerent tendinței imperiașismului american spre dominația mondială și a trasat o linie clară în lupta pentru înfrângerea și înlăturarea acestei primejdii. Imperialiștilor din Wall Street nu li se îngăduia să subordoneze întreaga omenire intereselor marelui capital american.

*
* *
*

Mișcarea comunistă mondială, în marea ei majoritate, a fost probată și a promovat linia politică trasată în 1947 la Con-

ferința participat la Biroul Informativ socotesc că în lupta pentru interesele clasei muncitoare, pentru cauza păcii, democrației și socialismului fiecare partid sau grup de partide, desfășurându-și activitatea potrivit cu țările și sarcinile generale ale partidelor marxist-leniniste și cu particularitățile și condițiile naționale din propriile țări, vor găsi noi forme și mijlocuri pentru stabilirea unor legături și contacte între ele. Fără îndoială, partidele comuniste și muncitorești, după propria apreciere și ținând cont de condițiile concrete ale activității lor, vor avea și pe viitor schimb de păreri în problemele generale privitoare la lupta pentru pace, democrație și socialism, la apărarea intereselor clasei muncitoare și ale tuturor oamenilor muncii, la mobilizarea maselor populare în lupta împotriva pericolului de război și, totodată, vor examina problemele colaborării cu partidele și curentele care se orientează spre socialism, precum și cu alte organizații care aspiră la întărirea păcii și democrației. Toate acestea vor întări și mai mult spiritul colaborării reciproce între partidele comuniste și muncitorești pe baza principiilor internaționalismului proletar, vor întări legăturile frățești între ele, în interesul cauzei păcii, democrației și socialismului.

Comitetul Central al Partidului Comunist Bulgar
Comitetul Central al Partidului Comunist Cehoslovac
Comitetul Central al Partidului Comunist Francez
Comitetul Central al Partidului Comunist Italian
Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez
Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român
Comitetul Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria
Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice¹

Totodată, la 17 aprilie 1957 și-a încetat apariția organul de presă al Biroului Informativ, „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”. — *Nota Trad.*

¹ „Political Affairs” din decembrie 1947.

sfătuirea celor 9 partide comuniste. Iugoslavia, însă, nu, deși la Consfătuire delegații iugoslavi sprijiniseră Declarația.

Spre sfârșitul lunii iunie 1948, Biroul Informativ se întruni la București, fără participarea iugoslavilor. Consfătuirea dezaprobă în unanimitate Partidul Comunist din Iugoslavia pentru politica sa, „care constituie o abandonare a marxism-leninismului”. Printre altele se sublinia atitudinea ostilă față de U.R.S.S. a conducătorilor iugoslavi, refuzul de a accepta critica tovarășească din partea partidelor frățești etc.

Social-democrații de dreapta scindează mișcarea sindicală mondială

Imperialiștii anglo-americani au folosit pe social-democrații de dreapta nu numai pentru a răspîndi lozincile lor imperialiste în rândurile muncitorilor și pentru a-i introduce în guvernele francez, italian și în altele ca slujbași credincioși ai Wall Street-ului; ei i-au folosit de asemenea în efortul lor de a destrăma minunata mișcare a sindicatelor care au luat naștere imediat după al doilea război mondial. Aceste sindicate reprezentau bariere puternice în calea capitalului monopolist american, care avea interes să le înlăture. Scindarea unității sindicale a fost una dintre cele mai rușinoase acțiuni din întreaga istorie a Internaționalei a II-a.

Începînd din 1948, în Europa, social-democrații de dreapta și-au concentrat atacurile asupra largilor uniuni sindicale din Germania, Franța și Italia, care duceau o politică de democrație, de pace și de bunăstare generală a muncitorilor. Principali scizioniști americani au fost indivizi ca Irving Brown (A.F.L.) și James B. Carey (C.I.O.), care au risipit cu mărnimie milioane de dolari sub supravegherea directă a Departamentului de Stat al S.U.A. Ca rezultat, cu sprijinul patronilor, al guvernelor, al partidelor socialiste și al Vaticanului, ei au reușit să creeze mici mișcări scizioniste în fiecare din aceste trei țări, trădînd astfel în mod mîrșav numeroase acțiuni greviste de o mare însemnătate. Mișcarea muncitorească germană a fost puternic scindată, dar în Italia și în Franța cele două confederații sindicale au ieșit întărite din luptă. Astăzi Confederația Generală a Muncii din Italia, în

fruntea căreia se află o conducere de stînga, cuprinde aproximativ 90% din totalul muncitorilor organizați, iar cea din Franța circa 80%.

În Statele Unite, în aceeași perioadă, dușmanii mișcării sindicale acordau o atenție specială acțiunii de paralizare a activității Congresului Organizațiilor Industriale (C.I.O.), care pe atunci era o organizație progresistă. În constituirea acestei puternice federații, cuprinzînd 6.000.000 de membri, comuniștii și alte forțe progresiste și de stînga au jucat un rol important, orientarea lor influențînd și conducerea. Dar Murray, Reuther, Carey și alți conservatori, ajutați de toate forțele reacțiunii, au reușit să scindeze organizația în 1949, cînd ei au exclus în mod arbitrar 11 sindicate progresiste cu vreo 900.000 de membri pentru că au refuzat să accepte planul Marshall și celelalte puncte ale programului de război al imperialismului american. Forțele capitalismului american au salutat cu entuziasm această trădare și i-au numit pe Murray & Co. mari patrioți. C.I.O. nu a reușit să se mai refacă de pe urma acestei lovituri¹.

Între timp, social-democrații, spărgători ai unității sindicale, și-au îndreptat de asemenea atenția asupra sfărîmării Confederației Muncii din America latină (C.T.A.L.), cea mai bună organizație creată vreodată de muncitori pe acest imens teritoriu semicolonial. În această acțiune rușinoasă, A.F.L. și C.I.O., altădată dușmani de moarte, au lucrat mîna în mîna din nou sub conducerea Departamentului de Stat al S.U.A. Scopul lor era de a impune în America latină linia politică războinică a Wall Street-ului. În 1948, la Lima, în Peru, ei au reușit să înființeze Confederația Interamericană a Muncitorilor (C.I.T.), bazată în special pe A.F.L. și C.I.O. și pe diferite grupuri de spărgători de grevă din America latină.

Această organizație, discreditată foarte curînd, a fost reorganizată la Mexico City, în 1951, sub numele de Organizația regională interamericană a muncitorilor (O.I.R.T.). O.I.R.T. e dominată de sus și pînă jos de agenții imperialiști ai Statelor Unite din mișcarea sindicală. Toate aceste acțiuni întreprinse în vederea scizionării au provocat mari greutăți muncitorilor din America latină și au înlesnit pătrunderea

¹ William Z. Foster: „History of the Communist Party of the United States“, pag. 491—494.

imperialismului american înrobitor în această zonă. Cu toate acestea, C.T.A.L., deși slăbită în urma sciziei, continuă să fie cea mai puternică organizație muncitorească din America latină. Principala acțiune prin care social-democrații au încercat să distrugă sindicatele a fost însă străduința lor de a lichida puternica Federație Sindicală Mondială. Și în acest caz principalii scizionști erau americani, agenți cunoscuți ai guvernului S.U.A. Pentru a putea impune Europei programul său de război, imperialismul american trebuia în primul rînd să abată Federația Sindicală Mondială de pe drumul ei militant și progresist. C.I.O. a luat asupra sa sarcina de a îndeplini această misiune principală, primind din afară ajutorul A.F.L., care nu era afiliată F.S.M. Principalul agent scizionist al C.I.O., al A.F.L. și al Departamentului de Stat a fost James B. Carey, secretar-trezorier al C.I.O. Acesta este omul care, la o adunare reacționară din New York, declarase: „În ultimul război noi ne-am unit cu comuniștii pentru a lupta împotriva fasciștilor; într-un viitor război noi ne vom uni cu fasciștii pentru a-i înfrînge pe comuniști“¹.

Ca și în cazul organizațiilor C.I.O., C.T.A.L. și al uniunilor sindicale din Germania, Franța și Italia, Carey a folosit problema sprijinirii planului Marshall pentru a provoca sciziuina. Avînd sprijinul activ al conducerii Congresului sindicatelor britanice, el a cerut în aprilie 1948 ca F.S.M. să se declare în favoarea planului Marshall, emis de Wall Street. În loc de a face acest lucru, F.S.M., dorind să păstreze unitatea internațională a mișcării muncitorești, a hotărît să lase această problemă pe seama centrelor sindicale naționale, pentru a hotărî ele singure. O asemenea acțiune nu putea, desigur, să fie pe placul lui Carey și al celor care conspirau împreună cu el și care primiseră ordin ca F.S.M. să fie desființată cu orice preț. De aceea, la 1 ianuarie 1949, la o întrunire a Comitetului Executiv al F.S.M. care a avut loc la Paris, ei au cerut cu insolență ca F.S.M. „să-și suspende activitatea pe timp de un an“, acțiune fără îndoială menită să ducă la desființarea organizației. Această propunere a fost respinsă și, ca urmare, delegații C.I.O., ai sindicatelor engleze și olandeze s-au retras. În felul acesta scindarea deve-

¹ „Herald Tribune“, New York, 29 ianuarie 1950.

nise fapt împlinit, iar social-democrații au mai adăugat o trădare la lungul șir de trădări ale mișcării muncitorești, comis de ei. Carey, Deakin și ceilalți care au dat această grea lovitură mișcării muncitorești mondiale au fost salutați de lumea capitalistă ca adevărați oameni de stat în rîndurile mișcării sindicale¹.

Social-democrații scizioniști, finanțați de guvernul S.U.A. și ajutați în mod activ de toate celelalte guverne marshallizate din Europa, au pornit apoi la crearea unei noi organizații muncitorești internaționale. Acest lucru s-a realizat la Londra, în noiembrie 1949, cînd s-a constituit Confederația internațională a sindicatelor libere (I.C.F.T.U.), avînd ca secretar general pe J. H. Oldenbroeck. Această organizație, condusă (cu oarecare dificultate) de sus pînă jos de agenți ai imperialismului american în rîndurile muncitorilor, a urmat de atunci linia Departamentului de Stat al S.U.A. în eforturile acestuia de a provoca un război general împotriva Uniunii Sovietice. În lupta sa împotriva F.S.M. și a celorlalte sindicate militante de pretutindeni, această confederație folosește în mod curent ca arme extreme spargerea unității muncitorești, calomniile nerușinate și spargerea grevelor. I.C.F.T.U. pretinde că are în prezent 54.000.000 de membri. Dar numărul real al membrilor ei e mult mai mic. La Congresul de la Stockholm din 1953 totalul voturilor a arătat că au fost reprezentați 39.000.000 de membri². Mai mult de jumătate din membrii ei provin din Statele Unite și din Marea Britanie. Sindicatele catolice, care au manifestat de asemenea tendința de a se desprinde din albia principală a mișcării muncitorești, constituind Confederația internațională a sindicatelor creștine, dispun de mici organizații în 14 țări, cu un efectiv total de 2.000.000 de membri³.

În aceeași perioadă, F.S.M. a continuat să înainteze pe drumul ei, activînd și dezvoltîndu-se în mod viguros. Încercarea Wall Street-ului de a o desființa a suferit un eșec lamentabil. La Congresul al II-lea al F.S.M., ținut la Milano în 1949, după scindare, au fost reprezentați 72.000.000 de membri, iar la Congresul al III-lea, ținut la Viena în octom-

¹ „Free Trade Unions Remain in the W.F.T.U.“, Paris, 1949.

² George Morris, „The Worker“ din 22 iulie 1953.

³ Lewis L. Lorwin: „The International Labor Movement“, pag. 327.

brie 1953, numărul total al muncitorilor reprezentați a fost, după cum arată secretarul general Louis Saillant, de 88.000.000, dintre care 8.000.000 — deși reprezentați prin delegați — nu erau încă afiliați. Astfel, după cum se prezintă lucrurile în prezent, F.S.M. are cel puțin de două ori mai mulți membri ca I.C.F.T.U. Linia sa generală prevede colaborarea cu toate celelalte organizații muncitorești pe baza politicii de luptă de clasă.

Succesele menționate mai sus contribuie la demonstrarea adevărului foarte important că conducerea hotărîtoare a mișcării sindicale mondiale, care decenii de-a rîndul în timpul existenței Internaționalei a II-a a fost în mîinile social-democrațiilor de dreapta, a fost preluată începînd cu al doilea război mondial de comuniști și de celelalte forțe de stînga. Semnificativ în repartizarea pe plan mondial a muncitorilor din cele două organizații este faptul că I.C.F.T.U. își are baza în Statele Unite și în Marea Britanie, țări în care imperialismul este încă puternic și aristocrația muncitorească continuă să joace un rol important, în timp ce baza F.S.M. se află în națiunile socialiste, în țările coloniale și semicoloniale și în acele țări capitaliste care resimt cel mai puternic efectele mereu crescînde ale crizei generale a capitalismului mondial. Linia fundamentală a evoluției mișcării muncitorești internaționale este tendința din ce în ce mai puternică de deplasare către stînga a conducerilor sindicale.

Decăderea ideologică a social-democrației mondiale

În capitolul acesta și în cele anterioare s-a subliniat cum, în perioada de după al doilea război mondial, partidele Internaționalei a II-a s-au înhămat la carul de război al imperialismului american și au devenit colaboratorii cei mai fideli ai Wall Street-ului. După cum am văzut, ei au mers atît de departe pe drumul politicii antimuncitorești, încît au ajuns să propage cu nerușinare în rîndurile maselor lozincile unui război imperialist, să organizeze spargerea grevelor, scindarea sindicatelor și folosirea guvernelor în interesul burgheziei lor naționale și al reprezentanților Wall Street-ului, presupus viitor stăpîn al lumii. Ideologia lor, pe care o prezentau

cîndva drept marxistă, a decăzut din ce în ce mai mult în această perioadă.

În prezent, ca și altă dată, social-democrații de dreapta sînt, cum i-a numit Lenin cu mulți ani în urmă, „agenți ai burgheziei în rîndurile muncitorilor“. Sarcina lor specială este ca, folosind o demagogie aparent socialistă, muncitorească, să-i facă pe muncitori, sau măcar pe o parte dintre ei, să accepte politica burgheză. După cum spune Kuusinen, „ar fi imposibil ca reformiștii social-democrați să-și îndeplinească cu succes slujba lor de agenți servili ai burgheziei dacă ei nu s-ar îngriji în același timp să păstreze încrederea muncitorilor care îi mai urmează. De aceea se folosesc ei de steagul socialismului“¹. Astăzi însă partidele Internaționalei a II-a au devenit într-atît de saturate de spiritul ideologiei burgheze, încît pretind tot mai rar și mai puțin că ar fi socialiste. În Statele Unite, social-democrații au renunțat de mult chiar și la pretenția de a fi considerați socialiști și au devenit cei mai fervenți și mai gălăgioși apărători ai capitalismului.

Această rostogolire pe panta ideologiei burgheze este proprie nu numai partidelor social-democrate din țările imperialiste, ci și aceloră din lumea colonială și semicolonială unde ele joacă în general un rol mai puțin important. Astfel, în India, unde burghezia are o teamă de moarte de revoluția proletară în perspectivă, social-democrații, ca slugi credincioase ale burgheziei, se îndeletnicesc cu îmbinarea „marxismului“ cu doctrina paralizantă a gandhismului. Ei propovăduiesc o „revoluție a iubirii“, proslăvesc mica producție meșteșugărească și se opun oricărei forme de acțiune combativă a clasei muncitoare, ceea ce corespunde întru totul intereselor marilor capitaliști englezi și indieni².

Social-democrații de dreapta au renunțat fâțiș la întregul sistem al doctrinei economice marxiste. Ei au devenit apărători fervenți ai keynesismului burghez, adoptînd concepțiile lui despre o „economie capitalistă dirijată“ și un „capitalism progresist“. Învățătura despre lupta de clasă, o altă latură fundamentală a marxismului, a suferit aceeași soartă. Astăzi, social-democrații de dreapta nu pot fi întrecuți nici chiar de

¹ O. Kuusinen: „The Right-Wing Social Democrats Today“, Moscova, 1950, pag. 10.

² Ajoy Kumar Ghosh: „The New Ideology of «Democratic Socialism»“, Bombay, 1954.

cei mai înfocați apărători ai capitalismului în ceea ce privește negarea luptei de clasă și propovăduirea împăcării și colaborării dintre clase. Ei au renunțat de asemenea la materialismul dialectic. Astăzi partidele Internaționalei a II-a sînt gazde ospitaliere pentru toate formele obscurantismului burghez. Vechile profesioni de credință internaționalistă au făcut loc celui mai mîrșav naționalism și imperialism. Bineînțele revoluția e de domeniul trecutului, iar laburistul Mr. Crossman ne informează că „orînduirea capitalistă suferă o metamorfoză care o va transforma într-un sistem total diferit“¹.

Cu o generație în urmă, Kaustky, Bernstein, Buharin și alții, care aparțineau rîndurilor social-democraților sau se situau pe poziția lor, vorbeau despre un „capitalism organizat“ și despre „supraimperialism“, care vor pune capăt violentelor contradicții interne ale sistemului capitalist. Acum succesorii lor încearcă să pună în practică aceste teorii reacționare absurde prin sprijinirea imperialismului american și a programului său de dominație mondială. Ei salută pretutindeni ca progresistă politica războinică și agresivă a imperialismului american.

Social-democrația din întreaga lume, renunțînd cu totul la strălucita operă teoretică a lui Marx și Engels, încearcă în prezent, ca cei mai autentici propagandiști burghezi, să ignoreze teoria. Este semnificativ că Partidul social-democrat din Germania occidentală nu are o declarație-program precisă de ideologie „socialistă“, ci numai un program de acțiune adoptat la o conferință de partid în 1952. Fostul său conducător, Kurt Schumacher, a spus că marxismul este numai una dintre căile pe care se poate ajunge la socialism². Acestea sînt numai cîteva din nenumărate semne care arată îmburghezirea partidelor social-democrate de pretutindeni.

De la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, social-democrați de dreapta au fost în repetate rînduri în fruntea unor guverne din Europa occidentală — Anglia, Franța, Belgia, Olanda, Norvegia, Danemarca, Suedia și Austria — sau din Japonia, dar nu au făcut să progreseze nici cu un milimetru cauza socialismului. Aceste guverne conduse de socialiști au fost de fapt numai administrații provizorii care

¹ C. A. R. Crossman: „New Fabian Essays“, pag. 35.

² „New York Times“ din 13 decembrie 1953.

rămâneau la putere pînă ce situația devenea din nou favorabilă preluării conducerii de către capitaliști. Astfel de guverne sînt o piedică în calea muncitorilor pe drumul lor către socialism. Internaționala a II-a, unealtă în mîinile imperia-liștilor și a ațîțătorilor la război, este nu numai un obstacol în calea socialismului muncitoresc, dar este de asemenea și o piedică în calea satisfacerii cerințelor imediate de ordin practic ale muncitorilor : ridicarea standardului lor de viață, apărarea independenței naționale și menținerea păcii și democrației în lume.

VICTORIA REVOLUȚIEI CHINEZE

Istoria Partidului Comunist în timpul revoluției chineze nu este decît istoria unei continue lupte armate din 1924 pînă în 1950. În 1926 Stalin a subliniat că în mod necesar revoluția chineză trebuie făcută prin luptă armată, și așa s-au și petrecut lucrurile în realitate¹. Marile războaie revoluționare chineze se împart în 4 : a) războiul frontului unit al Gomindanului și al partidului comunist împotriva militaristilor reacționari, între 1924 și 1927 ; b) războiul forțelor populare conduse de partidul comunist împotriva reacțiunii gomindaniste, între 1927 și 1936 ; c) războiul patriotic dus de forțele partidului comunist și de Gomindan împotriva agresiunii japoneze, între 1936 și 1945 ; și d) războiul forțelor populare împotriva gomindaniștilor și a imperialismului american, între 1946 și 1950, care a culminat cu victoria de importanță mondială a poporului și cu constituirea Republicii Populare Chineze.

Mai sus (vezi în special cap. 39, 43, 45 și 47) noi am urmărit desfășurarea primelor trei dintre aceste războaie. În primul război, 1924—1927, am văzut că partidul comunist a mers în mod loial alături de Gomindan, pînă cînd Cian Kai-și, crezînd că va putea da China pe mîinile industriașilor, bancherilor, marilor moșieri și ale imperialiștilor, s-a îndreptat cu o furie de necrezut împotriva comuniștilor. Am văzut de asemenea lupta îndelungată și eroică a poporului chinez în timpul războiului dintre 1927 și 1936. Acest război, îndreptat împotriva lui Cian Kai-și și a japonezilor, a fost purtat în cea mai mare parte în plină invazie japoneză și în vreme ce Cian Kai-și refuza cu încăpăținare să facă front unic cu forțele populare împotriva dușmanului comun. Această stare de lucruri a durat pînă la bine cunoscutul

¹ C e n B o - d a : „Stalin and the Chinese Revolution“, Pechin, 1950.

incident de la Sian. În cele din urmă am trecut în revistă războiul de rezistență națională dus împotriva japonezilor între 1936 și 1945, când Cian Kai-și lupta mai mult împotriva forțelor populare decât împotriva japonezilor. Ne rămîne acum să urmărim mersul războiului civil dintre 1946 și 1950, război dezlănțuit de gomindaniști, dar care a adus prăbușirea lor și triumful maselor populare chineze.

Cian Kai-și dezlănțuie războiul civil

După terminarea victorioasă a războiului împotriva imperialiștilor japonezi, Partidul Comunist Chinez a făcut, la 25 august 1945, o declarație prin care schița planul creării unui front unit de democrație populară în China. În acest scop Mao Tze-dun s-a dus la Ciunkin și a dus tratative mai mult de o lună de zile cu Cian Kai-și. S-au încheiat acorduri pentru apărarea păcii interne, dar Cian Kai-și le semnase numai pentru a căpăta sprijinul maselor. El nu intenționa cîtuși de puțin să le respecte¹ și imediat a trecut la încălcarea lor prin atacarea armatei populare de eliberare.

Cian avea sprijinul imperialismului american. Pretendenții la stăpînirea lumii din Wall Street și Washington porniseră deja la realizarea planurilor lor expansioniste agresive și acordau o deosebită atenție cuceririi uriașei și mult doritei Chine. Cian Kai-și era numai o marionetă în mîinile lor. Cu sprijinul american și încălcînd acordul pe care abia îl semnase, Cian porni la cucerirea unor regiuni întinse din China care fuseseră stăpînite mai înainte de japonezi. Pentru a pune stăpînire pe diferite orașe mari din nordul Chinei, el primi sprijin activ din partea vaselor de război, a unităților de transport și a aviației Statelor Unite, care îi transportau soldați și provizii. În același timp el atacă trupele conduse de comuniști, ceea ce a dus la numeroase ciocniri armate.

În acest moment critic, comuniștii au luat inițiativa, propunînd la 10 ianuarie 1946 un armistițiu. S-a convocat o conferință la care au fost reprezentate toate grupările. Statele Unite au trimis ca reprezentant pe generalul George C. Mar-

¹ Hu Ciao-mu: „Thirty Years of the Communist Party of China“, pag. 69.

shall ca să-l înlocuiască pe Patrick J. Hurley în rolul de „mediator“. În instrucțiunile date lui Marshall, secretarul de stat Byrnes spunea: „Noi credem, așa cum am crezut și în trecut și am demonstrat-o în mod constant, că guvernarea generalisimului Cian Kai-și permite crearea bazei celei mai propice pentru o dezvoltare continuă a democrației“¹. Totuși Armata populară de eliberare, condusă de comuniști, era mult prea puternică pentru a se trece pur și simplu peste ea, așa cum ar fi vrut președintele Truman, și de aceea trebuia să se facă unele manevre. În consecință s-a realizat un acord pentru convocarea unei adunări naționale sub controlul lui Cian Kai-și. Marshall s-a folosit de toată influența sa pentru a reduce atît numărul reprezentanților comuniști din adunare cît și rolul Armatei populare de eliberare în organizația militară națională nou propusă. Dar comuniștii nu s-au lăsat prinși în această capcană.

În același timp Cian a pornit imediat la violarea tuturor acordurilor prin cotropirea cu ajutorul armatei a cît mai mult posibil din fostul teritoriu de sub ocupație japoneză. Ca și Li Sîn Man mai tîrziu în Coreea, el era conștient că agresiunea sa militară va fi sprijinită de imperialismul american, al cărui scop era, înainte de orice, să împiedice instaurarea unui regim cu adevărat popular în China. De aceea, în decursul anului 1946, Cian Kai-și a pornit războiul civil. La 7 ianuarie 1947 Marshall a părăsit China (revenind pentru scurt timp în aprilie), criticîndu-l pe Cian Kai-și, dar aruncînd în mod cu totul nejust asupra comuniștilor răspunderea principală pentru izbucnirea războiului civil.

Victoria poporului

La prima vedere se părea că Cian Kai-și se află într-o situație foarte bună și aceasta îl făcea deosebit de optimist². Armata sa, echipată pînă în dinți cu armament american de cea mai bună calitate, dispunînd și de o mare flotă aeriană (pe cînd comuniștii aproape că nu aveau avioane), era și de două ori și jumătate mai mare decît Armata populară de eli-

¹ „United States Relations With China, 1944—1949“, editată de Departamentul de Stat al S.U.A.

² Cian Kai-și: „China's Destiny“, New York, 1947.

berare. Cian Kai-și deținea cea mai mare parte din China, unde se aflau majoritatea drumurilor principale și a orașelor mari și avea de asemenea sprijinul imperialismului american. (În total, pînă atunci Statele Unite acordaseră 6 miliarde de dolari lui Cian Kai-și). Dar lui Cian Kai-și îi lipsea elementul vital, și anume sprijinul poporului chinez. Poporul era adînc dezamăgit de mașinațiile murdare ale guvernului și de corupția moșierilor, cămătarilor și monopoliştilor, care dețineau de fapt controlul asupra lui. El îl ura pe Cian Kai-și pentru lașitatea cu care renunțase să lupte împotriva japonezilor, și pe bună dreptate îl acuza de dezlănțuirea ultimului război civil. De aceea muncitorii, țărani, studenții, reprezentanții păturilor de mijloc și mulți mici capitaliști și-au dat uriașul lor sprijin cauzei apărute de Mao Tze-dun și de Armata populară.

Pe scară largă, lupta a izbucnit în iulie 1946. Urmînd linia strategică și tactică justă a lui Mao Tze-dun, Armata populară de eliberare s-a retras din multe orașe mari și s-a concentrat cu succes pe liniile interioare pentru a lupta împotriva forțelor cu mult superioare ale lui Cian Kai-și. După cum spune Ciu De: „La numai vreo 8 luni de la începutul războiului, peste 700.000 de oameni din forțele banditești ale lui Cian Kai-și fură nimicite... În primul an, peste 1.000.000 de soldați ai Gomindanului au fost distruși, în vreme ce Armata populară de eliberare a crescut de la 1.300.000 la 2.000.000 de soldați”¹. În iulie 1947 forțele lui Mao Tze-dun au trecut la ofensivă și, în anul care a urmat, au reputat numeroase victorii importante. Moralul trupelor gomindaniste a scăzut și unități întregi s-au predat cu echipamentul lor american nou-nouț cu tot.

În perioada din septembrie 1948 pînă în ianuarie 1949, Armata populară de eliberare a declanșat trei ofensive puternice împotriva forțelor Gomindanului, scoțînd din luptă peste 1.540.000 de soldați gomindaniști. Marile orașe chineze cădeau unul după altul în fața forțelor armate populare: Tienșin, Pechin, Nanchin, Șanhai și altele². O dată cu căderea Nankinului, capitala lui Cian Kai-și, se poate spune că regimul gomindanist a primit lovitura de grație. Prin iunie

¹ Ciu De, în „People's China” din 16 august 1952.

² C. Brandt, B. Schwartz, J. Fairbank: „A Documentary History of Chinese Communism”.

1950 a fost curățat și restul țării, iar Cian și rămășițele armatei sale au fost izgoniți pe insula Taiwan (Formosa), unde continuă să se mențină numai cu sprijinul americanilor. Marea Revoluție Chineză, prevăzută de Lenin și de Stalin și sprijinită de Internaționala a III-a, învinsese.

Războiul civil de 4 ani, unul dintre cele mai mari care s-au dus vreodată, a avut drept rezultat victoria glorioasă a poporului. Armata populară a eliberat întreaga Chină, măturînd din calea sa toate rămășițele feudalismului și ale imperialismului. În timpul luptei îndrîjite duse de Armata populară de eliberare, aceasta a distrus sau a capturat 8.700.000 de soldați gomindaniști, și-a sporit efectivul cu 1.700.000 de combatanți, a capturat 50.000 de piese de artilerie, 300.000 de mitraliere, 1.000 de tancuri, 20.000 de autovehicule și o mare cantitate de alt echipament militar, aproape în întregime de fabricație americană¹. Cei 25 de ani de război din China ajunseseră la capăt. Forțele reacțiunii chineze și ale imperialismului american erau ruinate, așa cum fuseseră și acelea ale imperialismului japonez. Uriașa națiune chineză a zdrobit cătușele care o înlănțuiseră, iar acum a pornit pe drumul a cărui țintă finală este socialismul.

China este o țară imensă și are cea mai veche civilizație din lume. Are o suprafață de aproape 10.000.000 km², cu o șesime mai mult decît Statele Unite. Populația ei, care crește într-un ritm rapid, se ridică la 600.000.000, fiind cea mai numeroasă din lume și reprezentînd aproape un sfert din omenire. Este o țară cu mari posibilități agricole și industriale, avînd suprafețe întinse de pămînt fertil și bogate rezerve de tungsten, aramă, nichel, magneziu, aluminiu, zinc și alte minerale. China are rezerve de cărbune de 400 de miliarde de tone; e îndeosebi bogată în minereu de fier; rezervele sale de petrol depășesc cu mult pe acelea ale Iranului, iar puterea căderilor de apă întrece pe aceea a Statelor Unite și ocupă al doilea loc după U.R.S.S.². China era cu adevărat o comoară pentru care exploatarea și jefuirea imperialiști aveau toate motivele să lupte.

Lumea capitalistă, în special marii magnați ai industriei din Statele Unite, a rămas uimită și îngrozită de amploarea

¹ Ciu De, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 29 iunie 1951.

² Sun Cîn-ci, în „People's China” din 16 august 1953.

victoriei populare din China. Datorită însă puternicului sprijin acordat de popor noii Republici Populare, le era total imposibil să schimbe cursul evenimentelor. Tot ceea ce puteau ei să-i dea lui Cian Kai-și era cât mai mult armament, și el ajunsese să aibă mai mult decât putea să folosească. Dar Cian Kai-și nu avea nevoie de armament, ci de încrederea poporului chinez, pe care o pierduse încă de mult. Dar dacă reprezentanții capitalismului din întreaga lume au fost înspăimîntați de ceea ce se petrecea în China, muncitorii revoluționari și progresiști erau bucuroși. Pentru lumea capitalistă, pierderea Chinei în urma revoluției a constituit un dezastru fundamental și ireparabil.

La 1 octombrie 1949 a fost instaurat Guvernul popular central al Chinei, avînd ca președinte pe Mao Tze-dun și ca prim-ministru pe Ciu En-lai. În aceeași zi Uniunea Sovietică a recunoscut pe cale diplomatică China populară și a salutat fierbinte intrarea ei în rîndul popoarelor libere ale lumii. Grijulie în privința Honcongului și a altor colonii ale ei din Extremul Orient, Marea Britanie a recunoscut noul regim la 5 ianuarie 1950. Cît privește Statele Unite, întreaga întorsătură a evenimentelor a fost pentru ele o profundă deziluzie și ele se simțeau învinse aproape în aceeași măsură ca și Gomin-danul. Întrucît își asumaseră cu de la sine putere dreptul de a decide ce fel de guverne pot să aibă celelalte popoare, Statele Unite au refuzat să recunoască Republica Populară Chineză. Ele s-au opus de asemenea ocupării de către China a locului care îi revine de drept în Organizația Națiunilor Unite. De îndată ce prin voința de neînfrînt a marelui popor chinez a fost proclamată Republica Populară Chineză, capitaliștii monopolisți din Wall Street, care doreau să întoarcă înapoi roata istoriei, au și început să desfășoare o politică dușmănoasă față de ea și să elaboreze planuri în vederea unui viitor război împotriva acestei țări pentru a distruge marea revoluție.

Democrația populară chineză

Iată cum caracterizează Mao Tze-dun marea revoluție chineză: „Trebuie să împărțim mersul istoric al revoluției chineze în două faze: prima — revoluția democratică, iar

a doua — revoluția socialistă. Acestea sînt două procese revoluționare deosebite în ceea ce privește caracterul lor... Pînă atunci [pînă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917] revoluția burghezo-democratică din China era o revoluție burghezo-democratică de tip vechi, era o parte a revoluției burghezo-democratice mondiale de tip vechi. După aceea revoluția burghezo-democratică din China a început să fie o revoluție burghezo-democratică de tip nou și, în frontul revoluționar general, reprezintă o parte a revoluției proletare socialiste mondiale”¹.

În revoluția de tip vechi, conducătorul era burghezia; în cea de tip nou conducător este proletariatul. Mao Tze-dun definește noul regim ca „o dictatură a democrației populare sub conducerea clasei muncitoare, avînd la bază alianța dintre muncitori și țărani”². El spune de asemenea: „Dictatura democrației populare trebuie să fie condusă de clasa muncitoare, deoarece numai clasa muncitoare este de o perspicacitate mai mare, este dreaptă, lipsită de egoism și consecvent revoluționară”³. Iar Cen Bo-da adaugă: „Tocmai conducerea de către proletariat și alianța clasei muncitoare cu țărănimia pe care a realizat-o el a făcut posibilă... victoria revoluției împotriva imperialismului, feudalismului și a capitalului birocratic”⁴. Mao Tze-dun justifică noul regim astfel: „Pentru o anumită perioadă istorică, această formă [republica de tip sovietic. — W.Z.F.] nu poate încă să fie aplicată de revoluțiile din țările coloniale și semicoloniale. Și de aceea, pentru o anumită perioadă istorică, în cursul revoluțiilor din țările coloniale și semicoloniale poate să fie admisă ca formă a construcției de stat numai o a treia formă: ceea ce noi numim republica noii democrații”⁵.

Noua democrație populară este cu adevărat democratică. Iată cum o definește Mao Tze-dun: „Sistemul democratic trebuie să se aplice numai poporului, acordîndu-i-se libertatea

¹ Mao Tze-dun, Opere alese, vol. 3, E.S.P.L.P. 1955, pag. 203.

² „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 15 iulie 1949.

³ Ibid.

⁴ Cen Bo-da: „Mao Tse-tung and the Chinese Revolution”, pag. 28.

⁵ Mao Tze-dun, Opere alese, vol. 3, E.S.P.L.P. 1955, pag. 216—217.

cuvîntului, libertatea întrunirilor și libertatea de organizare. Dreptul de vot se acordă numai poporului, și nu reacționarilor. Aceste două aspecte, și anume democrație pentru popor și dictatură asupra reacționarilor, reprezintă dictatura democrației populare¹. Și Mao adaugă: „În etapa actuală, în China, poporul este clasa muncitoare, țărănimea, mica burghezie și burghezia națională². E limpede că există o strînsă înrudire politică între democrația populară din China și democrațiile populare din răsăritul Europei.

Corpul legislativ fundamental din China în intervalul de 5 ani care a premers Adunării reprezentanților populari din întreaga Chină a fost Conferința consultativă politică a poporului chinez. Aceasta a fost definită în mod oficial după cum urmează: „Conferința consultativă politică a poporului chinez este o organizație a frontului democrat unit al întregului popor chinez. Ea a cuprins reprezentanți ai clasei muncitoare, ai țărănimii, ai armatei revoluționare, ai intelectualilor, ai micii burghezii, ai burgheziei naționale, ai minorităților naționale, ai chinezilor de peste hotare și ai altor grupări patriotice și democrate“. La formarea ei au luat parte zece grupări politice. Partidul conducător în acest guvern preliminar a fost partidul comunist, care în 1952 avea 6.000.000 de membri³. În spatele lui se mai aflau și alte partide și mari organizații de masă, ca sindicatele cu cei 10.000.000 de membri, organizația de tineret cu 8.000.000 de membri, mari organizații de femei etc. Conferința consultativă politică a poporului chinez a fost aceea care în 1949 a proclamat Republica Populară Chineză, a adoptat Constituția ei națională la un mare congres ținut la Pechin în septembrie 1954. Constituția proclamă noua formă de guvernămînt ca „un stat democrat-popular, condus de clasa muncitoare și bazat pe alianța muncitorilor și țăranilor“. Constituția proclamă de asemenea ca țel socialismul. În ea se afirmă că „perioada de la instaurarea republicii populare și pînă la îndeplinirea societății socialiste este o perioadă de trecere. Sarcina centrală a statului în perioada de trecere este să realizeze pas cu pas industrializarea socialistă a țării și să îndeplinească treptat transformarea socialistă a agricul-

¹ Mao Tze-dun, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 15 iulie 1949.

² Ibid.

³ „A Guide to New China“, Pechin, 1953, pag. 7, 47—62.

turii, a producției meșteșugărești, a industriei și comerțului capitalist“. Economia existentă în perioada actuală este de patru feluri: 1) proprietate de stat, aflată în mâinile întregului popor; 2) proprietate cooperatistă, adică proprietate colectivă a claselor muncitoare; 3) proprietate a muncitorilor individuali și 4) proprietate capitalistă. Întreaga economie națională se bazează pe o producție planificată.

Guvernul garantează poporului depline drepturi și libertăți sociale. Femeile au drepturi egale cu bărbații în orice domeniu economic, politic sau social. Diferitele naționalități care formează poporul chinez sînt toate pe picior de egalitate. Adunarea reprezentanților populari are o singură Cameră și aceasta se întrunește anual. Organele conducătoare interimare sînt Comitetul permanent (Cabinetul) și Consiliul de stat. Președintele republicii este Mao Tze-dun, vicepreședinte este Ciu De, iar prim-ministru este Ciu En-lai¹.

Poporul, după cum spune Mao Tze-dun, luptă pentru „transformarea Chinei dintr-o țară agrară într-o țară industrială și pentru a trece de la noua democrație la societatea socialistă și comunistă, pentru desființarea claselor și îndeplinirea comunismului în lumea întreagă². Totuși aceasta nu înseamnă că pămîntul a fost colectivizat și toată industria naționalizată; acest lucru se realizează în timp. Colectivizarea agriculturii va depinde de industrializare care trebuie să atingă un nivel considerabil mai înalt decît cel existent în prezent. Se apreciază în mod oficial că colectivizarea pămîntului va fi „în linii mari realizată“ în 1958³. Pe măsură ce industrializarea făcută de stat înaintează, anumite forme de capitalism vor fi tolerate și încurajate (cam în același fel în care s-au petrecut lucrurile în perioada n.e.p.-ului în primii ani ai Rusiei Sovietice). Industriile imperialiștilor, ale *compradorilor* (agenții lor) și ale capitaliștilor birocrati (monopoliști) au fost naționalizate.

Datorită controlului pe care îl dețin cu fermitate muncitorii și aliații lor asupra tuturor sectoarelor-cheie ale econo-

¹ Vezi „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 24 septembrie 1954.

² Mao Tze-dun, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 15 iulie 1949.

³ „New York Times“ din 2 noiembrie 1954. În linii mari, ea a fost realizată încă în 1956. — *Nota Trad.*

miei naționale¹, ca și asupra puterii de stat, se poate permite o oarecare dezvoltare a capitalismului pe lângă opera hotărâtoare de industrializare înfăptuită de stat. După cum spune Mao Tze-dun: „politica noastră în prezent este să îngrădim capitalismul, și nu să-l distrugem“. Noua constituție menționează aceste îngrădiri și declară că „statul împiedică capitalismul să nesocotească interesele colective, să tulbure ordinea social-economică sau să submineze planul economic național prin orice fel de activitate ilegală“. Dar acest rol al capitalului național este numai temporar, întrucât statul ia el însuși măsuri de industrializare. Mao Tze-dun subliniază că mica burghezie și burghezia națională, așa cum a dovedit-o istoria, nu pot să conducă în revoluție. El avertizează de asemenea că „poporul are în mâinile sale un puternic aparat de stat și nu se teme de o revoltă din partea burgheziei naționale“².

În timpul ultimilor ani ai Marii Revoluții Chineze, în cercurile burgheze americane s-a răspândit ideea că de fapt comuniștii chinezi nu erau cu adevărat revoluționari și că mișcarea pe care o conduceau avea numai un caracter de reformă agrară și că ei nici nu năzuiau la mai mult. Dar toate acestea erau lipsite de sens, erau numai o formă de autoamăgire față de această mișcare generală a puternicului popor chinez. De la început comuniștii chinezi, curățind partidul de toți renegații și deviatorii, s-au inspirat și și-au format concepțiile pe baza operelor lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, lucru pe care îl afirmam în mod deschis. În ceea ce privește Lenin, Și Ce spune: „Cu cea mai fierbinte dragoste și cea mai adâncă admirație poporul chinez... cinstește pe acest strălucit conducător al întregii omeniri progresiste, pe prietenul și pe învățătorul lui cel mai bun, V. I. Lenin“³. Supunând Constituția examinării Adunării reprezentanților populari, Liu Șao-ți, secretar general al partidului comunist, a declarat: „Drumul pe care va merge țara noastră este, așa după cum stă scris în proiectul de Constituție, drumul pe care l-a parcurs Uniunea Sovietică“.

Partidul Comunist Chinez a lucrat întotdeauna în strânsă colaborare cu celelalte partide comuniste ale lumii, în special

¹ Wang Hua, în „People's China“ din 16 ianuarie 1954.

² Mao Tze-dun, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 15 iulie 1949.

³ Și Ce, în „People's China“ din 1 februarie 1954.

în perioada Internaționalei a III-a. În importantul său articol, atât de des citat aici, Mao Tze-dun exprimă astfel puternicul spirit internaționalist al revoluției chineze, reflectat în politica noului guvern: „Sîntem pentru unitate în lupta comună a tuturor țărilor din lume care ne consideră o națiune egală și alături de popoarele din toate țările. Aceasta înseamnă alianță cu U.R.S.S. și cu toate democrațiile populare din Europa și alianță cu proletariatul și cu masele populare din celelalte țări pentru a forma un front internațional unit“¹.

Construirea bazei economice a socialismului înaintează în prezent într-un ritm foarte rapid în China. Acest lucru este posibil deoarece chinezii sînt în mod substanțial și continuu ajutați pe plan economic de către Uniunea Sovietică. Astfel, la prima sesiune a Adunării reprezentanților populari pe întreaga Chină la Pechin, Mao Tze-dun a declarat: „Trebuie să ne străduim să învățăm de la Uniunea Sovietică în ceea ce privește construirea propriei noastre țări pe plan economic și cultural, pentru a face din China un stat înaintat“². Uniunea Sovietică este și ca forță militară un puternic sprijin al Republicii Populare Chineze împotriva imperialiștilor.

Rolul lui Mao Tze-dun

Marele conducător al revoluției chineze posedă multe calități. Om hotărît, plin de inițiativă și de inepuizabilă energie, Mao Tze-dun este un eminent teoretician, organizator și conducător al maselor în lupta deschisă. Acestea au fost calitățile care au dat posibilitatea acestui marxist creator ca, în ciuda unor greutăți neînchipuite, să conducă peste 500.000.000 de cetățeni chinezi la victoria decisivă.

Opera teoretică a lui Mao Tze-dun cuprinde domenii vaste. Ea reprezintă o adaptare a principiilor fundamentale ale marxism-leninismului la condițiile specifice existente în China. Baza acestei opere este aprecierea marxistă a caracterului revoluției chineze în decursul anilor, a trăsăturilor ei deosebite ca revoluție burghezo-democratică de tip nou față de cele ale revoluției burghezo-democratice de tip vechi și a legă-

¹ Mao Tze-dun, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 15 iulie 1949.

² „New York Times“ din 16 septembrie 1954.

turii dintre noua revoluție burghezo-democratică și revoluția socialistă. Toate acestea constituie contribuții valoroase la dezvoltarea teoriei marxiste în ansamblu. Mao Tze-dun s-a preocupat de asemenea îndeaproape de analiza marxistă a forțelor de clasă din China și de relațiile dintre diferitele forțe democratice în acțiunile duse pe baza frontului unit, lucrările sale constituind în această privință lucrări politice comuniste clasice. Pot fi considerate de asemenea clasice scrierile lui Mao Tze-dun despre strategia și tactica militară în condițiile în care o armată de partizani se dezvoltă treptat pînă la o forță militară de masă și trebuie să ducă lupta împotriva unui dușman cu mult mai puternic¹. Este remarcabilă și contribuția teoretică a lui Mao Tze-dun în problema rolului conducător al proletariatului chinez aflat în inferioritate numerică față de uriașa masă a țărănimii. Mao Tze-dun a folosit cu pricepere cele trei principii ale lui Sun Yat-sen², care se bucurau de popularitate în rîndurile maselor, integrîndu-le în programul minimal al partidului comunist³, preluînd astfel tradițiile democratice ale cunoscutului revoluționar chinez. Pe aceeași linie se situează și nenumăratele sale polemici duse cu tot felul de deviatori și dușmani. Opera teoretică a lui Mao Tze-dun cuprinde nu numai domeniul economic, politic și al strategiei militare, ci se extinde și asupra literaturii și filozofiei. Opera sa „Despre contradicție” este o expunere atotcuprinzătoare, profundă și ușor accesibilă a teoriei marxist-leniniste a cunoașterii.

Mao Tze-dun este și un minunat organizator și conducător de mase. El nu se mulțumește să lanseze lozinci impresionante; el știe să meargă în rîndurile maselor și să le organizeze pentru a da viață acestor lozinci. În operele lui întîlnești adesea, tratate în cele mai mici amănunte, problemele muncii organizatorice legate de făurirea partidului comunist, a Armatei populare, a sindicatelor și a tuturor celorlalte organizații de masă. Toate acestea sînt scrise în limbajul cel mai

¹ M. Mitin, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 8 ianuarie 1954.

² Inițial, aceste trei principii erau: „Naționalism, democrație și bunăstarea poporului”, dar mai tîrziu Sun Yat-sen le-a reinterpretat în sensul de alianță cu Rusia, colaborare cu comuniștii și ajutor țăranilor și muncitorilor.

³ Mao Tze-dun: „The Fight for a New China”, pag. 37—39.

simplu cu puțință. Un exemplu clasic în această privință îl reprezintă articolul „Despre deșrădăcinarea concepțiilor greșite din partid”¹, unde se ocupă de greșeli ca: despre psihologia militaristă, despre ultrademocratism, despre concepțiile contrare principiilor organizatorice ale partidului, despre tendințele de nivelare, despre subiectivism, despre individualism etc. Mao Tze-dun, născut în 1893 într-o familie de țărani săraci într-un sat din Hunan, a avut el însuși o viață grea ca muncitor, soldat, student și conducător politic. El este un adevărat fiu al poporului chinez, trăind aceeași viață cu el, cunoscîndu-i grijile și nevoile și vorbind același limbaj politic cu el.

Pe aceeași linie tradițională a lui Marx, Engels și Lenin, care au fost în același timp luptători și mari gînditori și organizatori, Mao Tze-dun este de asemenea un strălucit conducător atît în lupta economică și politică cît și pe cîmpul de luptă. Alături de Ciu De și de alți conducători, Mao Tze-dun a făcut „marșul cel lung”, a fost un remarcabil luptător ca partizan și ca tactician și a participat personal la nenumărate campanii militare. Cele mai mari realizări politice ale lui s-au situat în sfera conducerii directe a maselor populare uriașe aflate în luptă deschisă împotriva asupritorilor.

Cînd poporul chinez a cucerit puterea în propria sa țară, existau mulți reprezentanți ai lumii capitaliste care spuneau cu fermă convingere: „Ei bine, la urma urmei nu e chiar așa de rău, China este un haos imens, imposibil, și comuniștii își vor frînge gîtul încercînd să-l organizeze sau să-l guverneze”. Dar acestea nu erau decît simple dorințe și visuri rezultate din subaprecierea, tipică pentru capitaliști, a capacității revoluționare a comuniștilor chinezi, și în special a marelui lor conducător Mao Tze-dun. Asemenea reflexii se aud astăzi din ce în ce mai rar. Comuniștii chinezi, avînd în fruntea lor pe Mao Tze-dun, au demonstrat în mod limpede că ei pot să organizeze și să conducă spre progres un popor uriaș. Aceasta reprezintă încă unul din lucrurile „irealizabile” pe care ei le-au înfăptuit în lupta lor eroică pentru libertate.

¹ Mao Tze-dun, Opere alese, vol. 1, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 171—190.

WALL STREETUL DOREȘTE RĂZBOI, LUMEA DOREȘTE PACE

În perioada de după război, principala bătălie pe plan mondial este cea dintre imperialismul american, care depune eforturi pentru dezlănțuirea unui al treilea război mondial, și popoarele lumii, care, mai ales sub conducerea comuniștilor, luptă pentru menținerea /păcii. Și popoarele vor câștiga această luptă.

În anii următori celui de-al doilea război mondial, imperialismul american, pornind pe toate fronturile războiului rece, și-a desfășurat neconținut, după cum am văzut mai înainte, goana după profituri maxime, spre dezlănțuirea războiului și cucerirea dominației mondiale. În 1949, revărșindu-și miliardele de dolari și pătrunzând adânc în economia țărilor capitaliste din Europa, Statele Unite au înjghebat din țările capitaliste europene pe jumătate ruinate blocul Atlanticului de Nord și au încercat să înființeze alianța militară a Comunității defensive europene. De asemenea, cu ajutorul planului Marshall și al dominației exercitate asupra guvernelor-marionetă din America latină, Statele Unite au ajuns să instituie un control ferm asupra Organizației Națiunilor Unite. Ca niște adevărați roboți, nenumărați delegați la O.N.U. votează conform dorințelor stăpînitorilor lor, capitaliștii americani. Din ce în ce mai insistent se îndreaptă atenția Wall Street-ului asupra Asiei, care a fost întotdeauna considerată de imperiaलिști ca o pradă ispititoare și care în prezent e teatrul unor revolte împotriva colonialismului foarte primejdioase pentru ei.

Statele Unite au intervenit activ și de la început în diferite lupte revoluționare de după război, ca de exemplu în Birmania, Indonezia, Malaia, Indochina și Filipine, împotriva popoarelor și de partea foștilor stăpîni imperialiști, dar interesul lor pentru Asia a crescut vertiginos după pierderea Chinei. Această pierdere a fost pentru ele un dezastru pe

care voiau să-l repare cu orice preț. Unul dintre primele roade ale noii politici ultraagresive a Wall Street-ului față de Asia a fost războiul din Coreea.

Războiul din Coreea

Războiul din Coreea a început la 25 iunie 1950 și trebuia să constituie primul pas pe calea recuceririi Chinei și a instaurării dominației americane în Asia, prima fază importantă a celui de-al treilea război mondial. E stabilit că războiul a fost început de clica lui Li Sîn Man din Coreea de sud. Războiul fusese pregătit cu mult înainte, sub supravegherea generalului MacArthur, despotul militar al Statelor Unite în Japonia. Liderii sudcoreeni se laudau, de câte ori aveau ocazia, că ei pot nimici total forțele militare lipsite de armament ale Coreei de nord. John Foster Dulles, acum Secretar de stat, dar pe atunci reprezentant special al guvernului Truman, a dat semnalul de război. El a avut multe consfătuiri cu conducătorii sud-coreeni, a făcut o vizită în tranșeele din prima linie și, la 18 iunie, cu numai o săptămână înainte de începerea războiului, a declarat în mod public că „Statele Unite sînt gata să dea tot ajutorul moral și material de care Coreea de sud ar avea nevoie în lupta ei împotriva comunismului”¹. Primele știri de pe front care veneau de la Tokio arătau în mod clar că sud-coreenii au fost aceia care au început războiul. Mai tîrziu s-a încercat să se conteste acest fapt². În 1953, într-o declarație transmisă la un post de televiziune, reprezentantul regimului sud-coreean invitat la O.N.U. a spus fără ocolișuri: „Noi am pornit războiul”³.

Dar situația din Coreea nu s-a desfășurat de loc așa cum au proiectat ațîțătorii la război din Wall Street. Armata lisînmanistă, deși echipată cu cel mai bun armament american, nu avea dorința să lupte, iar nord-coreenii au respins-o. Cuprins de panică, președintele Truman, fără să consulte în prealabil Congresul, a ordonat la 27 iunie, cu de la sine putere, intrarea în război a forțelor americane. Organizația Națiu-

¹ Citat de Meyer în „The Last Illusion”, pag. 135.

² I. F. Stone: „The Hidden History of the Korean War”, New York, 1952, pag. 45.

³ Lester Rodney, în „Daily Worker” din 21 octombrie 1953.

nilor Unite s-a grăbit să aprobe agresiunea americanilor și împărtășește răspunderea lor pentru acest război. Truman și-a manifestat disprețul său șovin față de popoarele din Asia numind campania sa militară din Coreea o simplă „acțiune polițienească“.

Numărul imens al soldaților americani era pe cale să înăbușe mica armată nord-coreeană, și în vreme ce MacArthur înainta furtunos către nord, îndreptându-se în mod vădit către China, în octombrie 1950 au intrat în acțiune voluntarii chinezi, respingându-l pe MacArthur. Pentru a ieși din impas Truman și MacArthur doreau să folosească bomba atomică. Truman, care ordonase cu sînge rece lansarea bombei atomice asupra orașelor Hiroșima și Nagasaki, dorea să abată aceeași nenorocire asupra orașelor chinezești. Acest lucru reiese limpede din declarațiile din acea perioadă. Întrucît Republica Populară Chineză era legată printr-un pact de asistență mutuală cu Uniunea Sovietică, înfăptuirea propunerii lui Truman și MacArthur echivala cu declanșarea unui al treilea război mondial. Dar în lumea întreagă opoziția a fost așa de puternică, încît președintele a trebuit să renunțe la planul său. Pe lîngă alte considerente s-a ivit pericolul ca pactul Atlanticului de nord să se destrame. Îndepărtarea generalului MacArthur de la comanda trupelor din Japonia s-a datorat în primul rînd temerii că acest ațîțător la război mondial ar putea să lanseze bomba din proprie inițiativă.

În timpul acesta reacționarii americani făceau mari afa-ceri, datorită războiului din Coreea. Președintele Truman l-a declarat drept „o problemă națională arzătoare“ și cheltuielile de război ale guvernului s-au ridicat de la 18,5 miliarde de dolari în 1950 pînă la 53 de miliarde în 1953. Criza economică care se dezvoltă a fost înlăturată datorită potopului de comenzi de război, în vreme ce profiturile creșteau vertiginos de la 100% pînă la 1.000% în industriile producătoare de armament. S-a lansat de asemenea o campanie înfrigurată de sporire a forțelor armate, s-a introdus concentrarea și s-au înmulțit bazele aeriene americane de pe suprafața globului, ajungându-se ca Uniunea Sovietică să fie înconjurată de un număr de 950 de asemenea baze. Reprezentanții capitalului monopolist realizau profituri fabuloase. S-a încurajat cea mai deșănțată isterie războinică, s-a dezlănțuit teroarea politică sub toate formele, partidul comunist și multe alte orga-

nizații sindicale și progresiste au fost proscrise. Foarte mulți dintre conducătorii lor au fost întemnițați, iar pentru a întimida masele s-au introdus forme noi și apăsătoare de control al modului de a gîndi. Mccarthismul era în floare, iar întreaga țară lunea vertiginos către fascism.

În noiembrie 1952 generalul Eisenhower a fost ales președinte. Alegerea lui se datora demagogiceii sale propagande de pace, deoarece poporul american, ca și toate celelalte popoare, era împotriva războiului. De îndată ce s-a aflat însă în postul de președinte, Eisenhower, ca și Truman, în egală măsură slugă credincioasă a Wall Street-ului, a luat asupra sa sarcina de a duce mai departe programul de război al predecesorului său. Ca o contribuție proprie, Eisenhower s-a străduit să-l facă și mai agresiv. El și secretarul său de stat au trecut la așa-numita politică de „eliberare“, care nu este altceva decît doctrina Truman sub alt nume. Scopul ei este de a declanșa războaie civile și coloniale în țările care se opun intereselor Wall Street-ului. De asemenea Eisenhower și Dulles au emis teoria lor a „represaliilor imediate și masive“, care revendica pentru președinte dreptul de a declanșa un război oricînd crede de cuviință, fără a mai cere aprobarea Congresului sau a poporului. Guvernul Eisenhower a încercat cu desperare să continue și să extindă războiul din Coreea, amenințînd cu bombardamente atomice orașele chinezești și cu introducerea în luptă a armatelor lui Cian Kai-și din Taiwan. Dar dorința popoarelor de a se restabili pacea în Coreea a fost atît de categorică, încît guvernul Eisenhower nu a mai putut s-o nesocotească și, la 27 iulie 1953, a trebuit să semneze armistițiul pe care îl sabotase atîta vreme în timpul negocierilor. Acesta a constituit o lovitură dezastuoasă pentru întregul program imperialist al Wall Street-ului.

În acest fel s-a pus capăt oribilului război din Coreea. Acest război s-a soldat cu 142.175 de morți¹ pentru Statele Unite (cifra reală e mult mai ridicată), nemaivorbind de uriașele pierderi ale coreenilor, chinezilor și ale altor popoare. Se poate afirma că acest război a devastat întreaga țară. În nici un alt război din perioada modernă nu s-a dat dovadă de mai multă brutalitate, sălbăticie, forțele O.N.U. (în rea-

¹ Buletinul agenției „Associated Press“ din 14 aprilie 1954.

litate ale S.U.A.) folosind arma bacteriologică, ucigînd pe prizonierii lipsiți de apărare, bombardînd la întîmplare orașe care nu constituiau obiective strategice și amenințînd neconținut cu folosirea bombei atomice.

Războiul din Indochina

Încetarea războiului din Coreea a constituit o lovitură serioasă pentru ațîțătorii la război din Wall Street. Ca urmare, bursa a marcat scăderi serioase. Totuși nu a trecut mult timp pînă ce Dulles și adepții războinici au găsit un alt prilej care, credeau ei, le va oferi șansa de a declanșa mult visatul al treilea război mondial, în condiții care să le asigure participarea măcar a cîtorva din aliații lor de atunci. Acesta a fost războiul din Indochina, unde, începînd din 1946, imperialiștii francezi încercaseră zadarnic să înăbușe mișcarea revoluționară de eliberare a poporului condusă de Ho Și Min și să cîștige controlul asupra acestei țări atît de bogate.

În Indochina, partidul comunist s-a constituit în 1930 sub conducerea lui Ho Și Min. În timpul celui de-al doilea război mondial, el a condus lupta de partizani împotriva invadatorilor japonezi. Ho Și Min a devenit președintele Republicii democratice care s-a format la sfîrșitul războiului. Războiul împotriva Franței a început în momentul cînd imperialiștii francezi au încercat să pună din nou mîna pe țară după înfrîngerea japonezilor. Pînă în 1954 francezii au pierdut aproximativ 250.000 de morți și de răniți, cifră din care ei admit aproximativ 40%¹.

Statele Unite, care se consideră conducătorul (adică stăpînul) întregii lumi, s-au grăbit să intervină în războiul din Indochina fără a cere măcar consimțămîntul O.N.U., trimițînd bani, avioane, tancuri și consilieri militari pentru a ajuta imperialismul francez. Pe la începutul anului 1954, Statele Unite suportau 78% din cheltuielile financiare ale acestui război ucigaș care le-a costat 3 miliarde de dolari². Linia politică a lui Eisenhower și Dulles era aceea a intensificării

¹ Joseph Starobin: „Eye Witness in Indo-China“, New York, 1954, pag. 71.

² „New Republic“ din 5 aprilie 1954.

și extinderii războiului¹ și totodată a înlăturării influenței franceze din întreaga țară.

Faptul că la 20 iulie 1954 s-a ajuns la încetarea focului în Indochina, în ciuda eforturilor fățișe ale Statelor Unite de a-l prelungi, a constituit o nouă înfrîngere serioasă pentru politica externă americană. Guvernul Eisenhower a fost demascat în fața popoarelor lumii ca unul care urmează o linie politică războinică, agresivă. Chiar dominația sa imperialistă asupra lumii capitaliste a fost zdruncinată pînă în temelii datorită încercării zadarnice de a tîrî Marea Britanie și Franța într-un mare război asiatic pe care ele nu erau dispuse să-l poarte.

Totuși, imperialiștii americani, fără a se descuraja după înfrîngerile din Coreea și din Indochina, se întrec pe ei înșiși încercînd să provoace un război asiatic (și de dorit chiar mondial), avînd ca punct de plecare Taiwanul.

Îngrijorați de eșecurile lor în Asia, imperialiștii americani au înjghebat un pact militar al Asiei de sud-est, S.E.A.T.O., cu aceleași scopuri războinice ca și N.A.T.O. în Europa. Dar influența lor pe scară internațională a scăzut așa de mult, iar revolta crescîndă a popoarelor se află pe un drum așa de ferm, încît pînă în prezent nu a putut fi recrutată pentru S.E.A.T.O. nici o altă țară în afară de cele de sub dominație imperialistă; China, Vietnamul, Indonezia, Birmania, Ceylonul etc., care numeric reprezintă majoritatea covârșitoare a uriașei populații a țărilor din Asia, rămîn ostile planurilor imperialiștilor. Principala lor lozincă este „Asia pentru asiatici“, concepție care nu prezice decît dezastre pentru imperialiștii occidentali.

Bomba cu hidrogen

Între timp s-a petrecut un eveniment important: apariția bombei cu hidrogen în mîinile „inofensivilor“ militariști americani. Acest fapt a provocat mari schimbări în strategia americanilor. N.A.T.O. se dovedise a fi o organizație falimentară, întrucît multe dintre țările participante manifestau

¹ Ajoy Kumar Ghosh în „New World Review“, New York, octombrie 1953.

rezistență față de planul Wall Street-ului de a da un atac general asupra socialismului, ceea ce amintea foarte mult de scopul pactului fascist anticomintern de pe vremea lui Hitler. Totuși, întrucât aveau la dispoziția lor noua și mult temută bombă, forțele reacționare care dominau guvernul Statelor Unite au crezut că dispun de mijlocul care le va asigura dominația mondială. Imediat bomba H a devenit centrul pregătirilor de război ale Pentagonului și de asemenea al diplomației Departamentului de Stat, în vreme ce Dulles amenința în repetate rânduri Uniunea Sovietică și Republica Populară Chineză cu bomba H. Scopul era de a face din războiul din Indochina un război atomic pentru a se folosi această bombă.

Imperialiștii din Wall Street puseseră mâna, în cele din urmă, pe o armă cu care puteau să ucidă simultan milioane de oameni, puteau să nimicească marile orașe ale lumii cu o singură explozie și, așa după cum declarau câțiva fanatici, chiar să distrugă rasa umană sau chiar planeta însăși. Ei s-au grăbit să dea de înțeles că sînt ferm hotărâți să folosească bomba H, așa cum procedaseră cu bomba atomică la Hiroșima și Nagasaki. Cu o bucurie sadică ei arată, prin statistici, perspectivele acestui măcel în masă și ale distrugerilor pe scară largă.

Există însă două obstacole greu de trecut pentru inițiatorii unui război termonuclear. Primul dintre ele este protestul vehement al popoarelor din întreaga lume împotriva bombei H, în special cu ocazia experiențelor făcute cu această bombă la Bikini în martie 1954. O lovitură și mai simțitoare pentru ațîțătorii la război din Wall Street e faptul că și Uniunea Sovietică a produs bomba H și că în prezent se recunoaște că ea este mai avansată decît Statele Unite în acest domeniu. La 20 august 1953 a avut loc în U.R.S.S. o explozie experimentală a bombei H și la 12 martie 1954 guvernul sovietic a atras atenția militariștilor din Washington, care agitau bomba cu hidrogen, asupra îngrozitoarelor dezastru pe care le-ar pricinui un război purtat cu astfel de arme¹. Pierderea monopolului bombei H a constituit, ca și în

¹ „Herald Tribune“, New York, 13 martie 1954.

cazul bombei A, o adevărată catastrofă pentru politica externă americană. Cu toate acestea, nesăbuiții maniaci atomici din Washington nu au renunțat la încercările de a crea o situație mondială favorabilă declanșării unui război atomic.

Eșecul Comunității defensive europene

Una dintre cele mai serioase înfrîngeri suferite de imperialismul american în perioada de după război și după victoria revoluției chineze în 1949 a fost năruirea Comunității defensive europene în august 1954. C.D.E. era aspectul militar al pactului Atlanticului de nord (N.A.T.O.), expresia efortului Statelor Unite de a mobiliza națiunile vest-europene în jurul unei Germanii reînarmate pentru un ulterior atac capitalist general împotriva U.R.S.S. și a democrațiilor populare din răsăritul Europei. C.D.E. s-a năruit cînd Adunarea națională franceză a refuzat să ratifice această încercare de a organiza forțele armate ale Germaniei, Franței, Italiei, Belgiei, Olandei și Luxemburgului într-o armată comună, sub control american, îndreptată împotriva Uniunii Sovietice. Motivele pentru care C.D.E. a dat faliment au fost presiunea uriașă a maselor din Franța pentru pace cît și antagonismele dintre puterile imperialiste respective, în special conflictul politic dintre Marea Britanie și Statele Unite și dușmănia acută dintre imperialismul german și cel francez.

După eșecul Comunității defensive europene, oamenii de stat capitaliști au început să se agite, cuprinși de panică, pentru ca în cele din urmă să încheie așa-numitul acord de la Paris din 23 octombrie 1954. Punctul esențial al acestui acord este, ca și în cazul C.D.E., reînarmarea Germaniei și prin aceasta violarea totală a acordului de la Potsdam. Acordul a putut fi realizat datorită faptului că Marea Britanie și-a mărit numărul trupelor pe continent. Germania occidentală a acceptat, împotriva dorinței ei, să-și limiteze trupele la 12 divizii¹ și să nu producă arme atomice, bacteriologice sau chimice. Acest pact războinic nu s-ar fi putut încheia fără sprijinul activ al social-democraților, în special al celor din Marea

¹ Cu aprobarea și încurajarea imperialiștilor, guvernul vest-german a depășit acest număr de divizii și continuă să-și lărgească armata. — *Nota Trad.*

Britanie și Franța. Noul acord constituie o serioasă primejdie de război deși a avut de luptat cu multe obstacole. Însăși structura pactului este slăbită de aceleași forțe care au sfârșit în cele din urmă C.D.E., respectiv contradicțiile capitaliste interne și presiunea uriașelor forțe ale păcii din întreaga lume. Iată de ce Statele Unite, înșelate în așteptările lor de „aliați” ca Marea Britanie, Franța și Italia, tind din ce în ce mai mult să se sprijine în alianțele lor militare pe țări „demne de încredere”, ca Germania occidentală, Japonia, Pakistanul, Turcia, Spania, Grecia, Filipine și unele țări din America latină, care sînt toate datoare americanilor. În vreme ce sînt scrise aceste rînduri, continuă lupta împotriva reînarmării Germaniei și a renazificării.

Lupta pentru pace în întreaga lume

În vreme ce marii monopolști ai Statelor Unite, cu ajutorul războiului rece și al agenților lor — Eisenhower, Truman, Dulles, Acheson și alții — au continuat cu furie pregătirile în vederea unui al treilea război mondial, popoarele iubitoare de pace din întreaga lume nu au fost mai puțin active în străduința de a-i împiedica să-și pună în aplicare planurile lor distructive. Niciodată nu a mai existat o asemenea mișcare pentru pace ca aceea dusă în ultimii cîțiva ani de către lagărul socialist și de masele iubitoare de pace din țările capitaliste.

Prima fază a acestei mari lupte pentru pace a fost făurirea unei puternice apărări militare de către U.R.S.S., Republica Populară Chineză și țările de democrație populară din Europa, care au constituit o alianță militară defensivă față de reînarmarea Germaniei occidentale.¹ Deși țările socialiste sînt prin însăși structura lor iubitoare de pace și duc o politică externă de pace, cerînd interzicerea armei nucleare și dezarmarea generală, ele nu au altă alternativă decît să se opere atunci cînd există o lume capitalistă cuprinsă de isteria războiului. Această pregătire militară a fost factorul care i-a făcut să ezite pe imperialiștii ațîțători la război din Occident să pornească la acțiune. Ațîțătorii la război capitaliști au

¹ Buletinul agenției „Associated Press” din 1 decembrie 1954.

învățat în timpul celui de-al doilea război mondial să aibă respect profund față de pregătirea de luptă a popoarelor socialiste, respect care a crescut după experiența din Coreea și Indochina. Un factor hotărîtor în menținerea păcii mondiale pînă în prezent a fost pierderea monopolului american asupra bombelor atomice și cu hidrogen, prin fabricarea lor și de către Uniunea Sovietică. Dacă această situație nu ar fi existat este neîndoios că lumea ar fi fost aruncată într-un război nimicitor. Cei care au aruncat bomba atomică asupra orașelor japoneze nu ar fi ezitat nicidecum să procedeze la fel și cu orașele rusești dacă nu s-ar fi temut de represalii de aceeași natură.

A doua fază a marii lupte pentru pace a popoarelor în anii războiului rece este vasta activitate în scopul menținerii păcii, desfășurată în întreaga lume de către diferitele organizații de masă cu conducere progresistă. Printre acestea se numără Federația Sindicală Mondială, Federația Mondială a Tineretului Democrat, Federația Democrată Internațională a Femeilor, partidele comuniste și numeroase organizații de masă și persoane particulare. Aceste uriașe mișcări, cuprinzînd zeci de mii de grupări din aproape toate țările, duc o importantă propagandă de pace. În sfîrșit, trebuie menționat puternicul Consiliu mondial al partizanilor păcii, care reunește toate forțele păcii din întreaga lume în lupta continuă pentru pace¹ și convoacă periodic mari congrese.

Primul Congres mondial al partizanilor păcii a fost ținut în aprilie 1949, în același timp la Paris și la Praga. Al doilea congres a avut loc la Varșovia în martie 1950, iar al treilea la Viena în decembrie 1952. Aceste congrese au avut o uriașă importanță. Primul congres a reunit delegați care reprezentau vreo 600.000.000 de oameni din 72 de țări; al doilea congres a fost și mai mare decît primul, iar la al treilea au participat 1.859 de delegați din 85 de țări, reprezentînd peste 700.000.000 de oameni. Președintele acestei importante mișcări este Frédéric Joliot-Curie, eminent savant francez, laureat al premiului Nobel, iar secretar general este Jean Lafitte.

Între congrese, Consiliul mondial al partizanilor păcii a organizat și o serie de conferințe internaționale, ca și unele conferințe naționale în diferite țări. Au fost convocate de

¹ „New York Times” din 14 ianuarie 1953.

asemenea mari conferințe zonale în America latină, în Asia și în alte părți. Conferința țărilor din Asia și din zona Oceanului Pacific, ținută în octombrie 1952, a reunit 367 de delegați din 37 de țări. Delegații la conferințele și congresele păcii, atât cei din țările capitaliste cât și cei din țările socialiste, aparțin tuturor categoriilor sociale. Astfel, din cei 1.817 delegați la Congresul de la Viena, 1.019 veneau din țări capitaliste. Între aceștia erau 157 englezi, 198 italieni și 176 francezi. Delegația engleză cuprindea 50 de deputați laburiști, 93 de activiști sindicali și 10 preoți¹. A luat parte de asemenea o delegație americană.

Această vastă mișcare luptă pentru menținerea păcii în lume și în respectivele țări și împotriva programului ațîțătorilor la război, al căror cartier general îl reprezintă Wall Street-ul. Consiliul mondial luptă pentru interzicerea bombelor atomice și cu hidrogen, pentru reducerea bugetelor militare, împotriva reînarmării Germaniei occidentale și a Japoniei, pentru extinderea comerțului între Răsărit și Apus, împotriva războiului chimic și bacteriologic, pentru dezarmare, pentru independența națională a țărilor și împotriva dominației americane, pentru transformarea Organizației Națiunilor Unite dintr-un instrument al alianțelor militare americane într-o adevărată instituție a păcii. Consiliul a dus o impresionantă campanie mondială pentru încetarea războaielor din Coreea și din Indochina.

În special două dintre campaniile pentru pace ale Consiliului mondial al partizanilor păcii au atins proporții gigantice, respectiv Apelul de la Stockholm — lansat la 19 martie 1950 — pentru interzicerea necondiționată a armelor atomice, apel pe care s-au pus circa 500.000.000 de semnături, și apelul din februarie 1951 pentru încheierea unui pact al păcii între cele 5 mari puteri, care a întrunit 610.000.000 de semnături². Aceste campanii de masă, fără precedent în istorie, au stîrnit un entuziasm uriaș în multe țări. În U.R.S.S. aproape toate persoanele adulte au semnat apelul, iar în țările capitaliste zeci de milioane de oameni și-au pus numele pe el. În Republica Populară Chineză 224.000.000 locuitori au semnat Apelul de la Stockholm, iar în 3 luni au fost strînse

344.000.000 de semnături pe Apelul pentru încheierea unui pact al păcii între cele cinci mari puteri¹.

Gigantica mișcare inițiată de Consiliul mondial al partizanilor păcii are un efect important în ceea ce privește antrenarea maselor la lupta pentru pace, mișcare care în prezent e atât de puternică în toate țările de pe glob, încît zădărnicește planurile de război ale americanilor. Ea a constituit un factor fundamental în împiedicarea folosirii bombei atomice în China, în încetinirea ritmului reînarmării Germaniei occidentale și a Japoniei și în special în constrîngerea ațîțătorilor la război de la Washington de a accepta ca războaiele din Coreea și din Indochina să înceteze. Consiliul mondial al partizanilor păcii, cât și politica consecventă de pace a U.R.S.S., Republicii Populare Chineze și a democrațiilor populare din Europa, îi fac pe ațîțătorii la război din Wall Street să înțeleagă că este o mare diferență între a pune la cale un război și a-l face să izbucneasă.

Pe lîngă cele menționate, aceste vaste forțe democratice, care cuprind și marile mișcări de eliberare națională din Asia, prin condamnarea fermă a sistemului de discriminare rasială din Statele Unite, au constituit un factor hotărîtor în lupta împotriva rasiștilor americani, care s-au văzut siliți să facă unele concesii pentru negri, să reducă discriminările în armată și în școlile publice. Chiar imperialismul arogant al Wall Street-ului (care încearcă să se drapeze în haina democrației) a fost silit să bată în retragere, în problema negrilor, în fața unei condamnări aproape unanime din partea întregii lumi.

În acest moment critic al istoriei mondiale, cînd lumea e amenințată de un război atomic nimicitor, este semnificativ că comuniștii, și în primul rînd U.R.S.S., conduc popoarele greu încercate ale lumii către o pace adevărată. Ei sînt inițiatorii și apărătorii militanți ai acestei uriașe mișcări pentru pace în întreaga lume, mișcare unică în istorie prin spiritul ei, prin claritatea programului și prin proporțiile sale. Această situație este în deplin acord cu starea de fapt existentă în prezent, cînd comuniștii se află în fruntea forțelor progresiste din întreaga lume. Tot atât de semnificativ e și faptul că social-democrația de dreapta, falimentară, este împotriva Consiliului mondial al partizanilor păcii și că sprijină în mod

¹ „A Guide to New China“, pag. 107.

¹ „News“, Moscova, ianuarie 1953.

² „Labour Monthly“ din septembrie 1952.

servil tendințele războinice ale imperialiștilor din Wall Street. Lacheii capitalismului urmează fără ezitare pe conducătorii capitalismului mondial în eforturile lor desperate de a salva acest sistem perimat și falimentar. Iată de ce liderii sindicali americani sprijineau cu atîta zel războaiele din Coreea și din Indochina, de ce Partidul socialist francez a sprijinit încercarea zadarnică a guvernului francez de a înăbuși în sînge revoluția din Indochina și de ce laburiștii de dreapta din Anglia urmează fără ezitare toate sinuozitățile survenite în politica agresivă a conservatorilor. Social-democrații de dreapta, trădători ai clasei muncitoare și ai socialismului, sînt cei mai înrăiți apologeți ai războiului.

Un al treilea război mondial nu este inevitabil

Deși atmosfera de încordare în relațiile internaționale a atins un grad înalt, totuși se poate ajunge la o destindere. Politica nesăbuită a Wall Street-ului suferă înfrîngerii în multe părți ale lumii. Un al treilea război mondial poate fi evitat, în ciuda faptului că imperialiștii americani se străduiesc să-l dezlănțuie cu orice preț. Masele iubitoare de pace din întreaga lume pot să împiedice uneltele imperialismului american, de felul lui Eisenhower și Dulles, să dezlănțuie un război atomic dacă vor folosi forța de care dispun. Ele au făcut să înceteze războiul din Coreea, au stăvilit încercarea Wall Street-ului de a face din războiul din Indochina un război atomic general în ajunul Conferinței de la Geneva din mai 1954¹. Eșecul Comunității defensive europene a fost de asemenea înaintea de orice rezultatul puternicelor presiuni pentru menținerea păcii. Ele pot, desigur, să stăvilească și cel de-al treilea război mondial, plănuit de Wall Street. Dar e necesară o presiune puternică întrucît Wall Street-ul e ferm hotărît să treacă la acțiune îndată ce îi va sta în putință.

Efectele reunite ale tuturor înfrîngerilor suferite de politica externă imperialistă a Statelor Unite în decursul ultimilor ani au zdruncinat serios principalul punct al strategiei Wall Street-ului, tendința de a obține dominația mondială prin declanșarea unui război atomic antisovietic. Sub dubla pre-

siune a cererii crescînde a maselor pentru menținerea păcii și a ascuțirii antagonismelor dintre puterile capitaliste, alianța întregii lumi capitaliste, cu care Wall Street-ul speră să-și înfăptuiască planurile sale războinice, se clatină. Dată fiind situația internațională încordată, în care orice război se poate transforma într-un război mondial, imperialismul american continuă să fie o serioasă amenințare a păcii în lume.

Încă de mult a fost limpede pentru comuniști că războiul este inevitabil atîta timp cît există imperialismul. Aceasta înseamnă că imperialismul este un permanent generator de războaie. Dar aceasta nu înseamnă că orice perioadă de încordare internațională trebuie să se sfîrșească prin război sau că un al treilea război mondial este de neînlăturat. Dimpotrivă, dacă popoarele lumii vor, ele pot preveni oricare război, chiar și cel pe care Wall Street-ul încearcă în prezent să-l pregătească cu atîta ardoare.

Comuniștii susțin nu numai că un nou război mondial poate fi înlăturat, dar ei susțin de asemenea că țările socialiste și capitaliste pot și trebuie să trăiască în relații de pace și prietenie (vezi cap. 50). Lenin și Stalin au subliniat adeseori această concluzie și au arătat că ea se află chiar la baza politicii de pace sovietice. Totuși cercurile capitaliste americane neagă această perspectivă, pentru că ele au hotărît că războiul e inevitabil și că socialismul și capitalismul nu pot conviețui în aceeași lume. Și oricine ar îndrăzni să afirme contrarul e imediat clasat drept subversiv.

Subliniind necesitatea și avantajele coexistenței socialismului și capitalismului, comuniștii, credincioși rolului lor de forță politică progresistă în lume în perioada respectivă, arată omenirii calea pentru a putea evita un dezastru fără precedent. Dacă nu se acceptă coexistența pașnică, cealaltă alternativă este un măcel în masă de o amploare încă neatinsă nici chiar de capitalismul îmbuibat de sînge în timpul repetatelor războaie duse de el pentru cuceririle sale imperialiste.

¹ J. și S. Alsop, în „Herald Tribune“, New York, 10 mai 1954.

CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI MONDIAL

Pentru sistemul capitalist mondial în actualul și ultimul său stadiu, imperialismul, sînt caracteristice decăderea și declinul. Acest proces se desfășoară sub acțiunea contradicțiilor interne și externe ale capitalismului. Sistemul capitalist mondial, care a fost cîndva progresist prin faptul că a pus bazele industriei, a devenit acum perimat și reacționar; el se află în plin proces de descompunere și se îndreaptă către pieirea care îi va fi adusă de proletariatul revoluționar și de aliații săi. Lumea se îndreaptă în prezent într-un ritm rapid de la capitalism spre socialism.

Racila iremediabilă a sistemului capitalist constă în faptul că, în timp ce producția modernă este în esență un proces social, marile industrii și bogățiile naturale se află în proprietate particulară. Acest fapt are ca urmare anarhia producției, care duce la supraproducție și la crize economice periodice. El duce de asemenea la inegalitatea dezvoltării diferitelor țări capitaliste, ceea ce, în condițiile imperialismului, este principala cauză a războaielor. Capitalismul se bazează pe exploatarea intensă a muncitorilor, pe subjugarea lor politică și pe menținerea lor în neagră mizerie. În mod necesar sistemul capitalist generează conflicte între muncitori și patroni, între marii monopolști și micii capitalști, între moșieri și industriași, între statele imperialiste și popoarele coloniale, între diferitele puteri imperialiste, cît și între forțele socialismului și cele ale capitalismului mondial.

O dată cu dezvoltarea fazei imperialiste a capitalismului și accentuarea goanei după profituri maxime, toate aceste contradicții și antagonisme devin în mod inevitabil mai adînci și mai puternice. Ele produc mari explozii sociale periodice, ca de exemplu războaie imperialiste mondiale, crize economice pustiitoare, fascismul și prăbușirea democrației capita-

liste cît și revoluții proletare și coloniale. Principala manifestare actuală a contradicțiilor capitaliste este războiul rece, care amenință să se transforme într-un al treilea război mondial. Toate aceste conflicte duc la criza generală a sistemului capitalist mondial, criză care tinde în mod continuu să se adîncească. Manifestarea supremă a crizei generale a capitalismului este creșterea unei puternice mișcări mondiale comuniste și muncitorești și pierderea prin revoluție de către sistemul capitalist a unei treimi din lume, care astăzi se află în lagărul socialismului.

Capitalismul nu poate ieși din criză prin propriile lui puteri

Prin însăși acțiunea legilor sale economice interne sistemul capitalist nu poate ieși din criza generală. Acesta este motivul fundamental pentru care toți factorii care au contribuit la apariția crizei generale continuă încă să acționeze, și chiar într-un grad mai accentuat. Rămîne astfel tendința cronică, în prezent sporită, de a ajunge la supraproducție datorită restrîngerii piețelor și exploatării tot mai mari a muncitorilor. Așa-numitul avînt actual din țările capitaliste este în mare măsură artificial, fiind bazat pe refacerea distrugerilor provocate de război și pe producția pe scară uriașă a armamentului.

Dezvoltarea inegală a capitalismului în diferite țări, factor care generează războaie imperialiste, este în prezent mai evidentă ca oricînd, datorită uriașei expansiuni industriale a Statelor Unite. Același aspect îl prezintă și lupta țărilor capitaliste pentru cucerirea de noi piețe; bîntuite de foamete și lovite de criză, țările industriale pornesc acum o luptă acerbă pentru piețe și rezerve de materii prime. Această luptă trebuie să devină și mai înverșunată. Proiecte ca planul Schuman și N.A.T.O., departe de a reduce această concurență, nu fac decît s-o accentueze.

Pierderea de către capitalism a unei mari părți a lumii datorită revoluției socialiste a marcat o slăbire fatală pentru capitalismul mondial de acum o generație. Actualmente această pierdere este și mai mare decît înainte, întrucît o

treime a lumii se află în lagărul anticapitalist. Chiar puterile imperialiste înseși, în special Statele Unite, își înrăutățesc singure situația prin declararea unui embargo economic împotriva țărilor socialiste, tăindu-și astfel craca de sub picioare.

Prăbușirea sistemului colonial, care în prezent e mai accentuată ca oricând, constituie de asemenea un dezastru ireparabil pentru capitalismul mondial. Aceasta înseamnă nu numai pierderea a numeroase piețe preferate de puterile imperialiste, ci și apariția țărilor socialiste pe piețele mondiale în calitate de concurenți ai țărilor monopoliste. Cei care cred că capitalismul mondial va cunoaște o perioadă de renaștere prin întărirea sistemului capitalist în țările foste coloniale și semicoloniale din Asia, Africa etc. trebuie să se aștepte la o dezamăgire. Aceste țări nu pot deveni state capitaliste industriale în condițiile adâncirii continue a crizei acestui sistem mondial. Și aceasta în primul rând pentru că ele trebuie să facă față unei concurențe paralizante, sufocante din partea puterilor imperialiste, și în special a Statelor Unite. În consecință, singura perspectivă practică de independență națională și de creare a unei industrii dezvoltate este ca ele să înceapă să se orienteze spre socialism, așa cum face astăzi China. Capitalismul, care degenează și moare de bătrânețe în regiunile lui de baștină, Europa occidentală și Statele Unite, nu va putea niciodată să-și recapete vigoarea tinereții în Asia, Africa sau America latină.

Ineficacitatea keynesismului

Majoritatea economiștilor burghezi, care urmează teoriile englezului John Maynard Keynes, au aflat că vechea concepție burgheză care afirma că sistemul capitalist este un sistem infailibil, că acest sistem se autoreglează progresiv și mereu, este de fapt o iluzie. Cu toate că respinge teoria marxistă a valorii și plusvalorii, Keynes a înțeles că legea lui Day, fosta biblie a capitaliștilor — care afirmă că producția capitalistă face în mod automat să existe un număr suficient de cumpărători pentru desfacerea produselor și că ar exista leci în mod inevitabil un echilibru între producție și consum —, este o înșelătorie. Keynes demonstrează însă că, datorită existenței, în special în condițiile monopolismului, a tendinței

spre acumularea unei cantități mari de capital neinvestit, este inevitabil să se ajungă la o restrângere a pietelor, fapt care dă naștere la supraproducție și șomaj. Dacă această stare de lucruri nu este înlăturată, spune Keynes, ea poate să ducă la crize economice din ce în ce mai pustiitoare, la șomaj masiv, la războaie imperialiste și chiar la revoluție socialistă¹.

Pentru a înlătura această slăbiciune, cum o consideră Keynes, a sistemului capitalist, el a propus să se stimuleze investițiile de capital prin intermediul guvernului printr-o serie de mijloace: reglementarea de către stat a ratei dobânzii, a prețurilor și impozitelor, începerea unor lucrări publice etc. Keynes își imagina că astfel se va înlătura șomajul, iar crizele economice fie că vor dispărea, fie că vor fi mult diminuate. Rezultatul final, declara el, va fi lichidarea crizei generale a capitalismului. Aceasta a fost o teorie a „capitalismului progresist“, a „economiei dirijate“ și a „statului prosper“².

Greșeala fundamentală a keynesismului este că, ocupându-se în primul rând de problema desfacerii produselor, lasă deoparte relațiile fundamentale pe care se bazează producția capitalistă și care constituie cauza principală a șomajului de masă și a crizelor economice. Keynesismul nu poate să înlătore „discrepanța dintre producție și consum“. După cum spune economistul englez Eaton, „dacă acest gol trebuie să fie umplut cu cheltuieli publice făcute de stat, el va apărea din nou, pentru că producția continuă să rămână o producție făcută în vederea profitului... Ceea ce se dă cu o mână se ia cu alta... Într-un sistem în care elementul motor este goana după profit, trebuie să existe întotdeauna golul determinat de profit. Aceasta este «discrepanța» care constituie sursa de bază a crizei“³. Contrar celor afirmate de Keynes, șomajul de masă nu poate fi înlăturat definitiv decât prin abolirea capitalismului însuși, așa cum a demonstrat experiența Uniunii Sovietice.

¹ J. M. Keynes: „The General Theory of Employment, Money and Interest“.

² „The Economic Crisis and the Cold War“, editată de James S. Allen și Doxey A. Wilkerson, New York, 1949.

³ John Eaton: „Marx Against Keynes“, Londra 1951, pag. 91; vezi și Celeste Strack, în „Political Affairs“ din mai 1948.

Avînd un caracter prin excelență antimarxist, keynesismul este teoria economică burgheză a perioadei crizei generale a sistemului capitalist. Majoritatea economiștilor burghezi, deși se dezic de Keynes și resping multe dintre propunerile lui în amănunte, acceptă ideea sa fundamentală, esența sistemului său, respectiv necesitatea ca în perioada de adîncire a crizei generale a capitalismului guvernul să intervină în industrie pentru a stimula producția și a preveni șomajul de mari proporții care ar putea duce la revoluție. Deși apare în mod obișnuit învâluit în fraze radicale, keynesismul este în fond o expresie a capitalului monopolist. Eaton spune: „Teoria keynesistă este în armonie cu interesele dominante ale capitalului monopolist”¹. Economistul sovietic Bliumin afirmă că „toate discuțiile recente din rîndurile economiștilor burghezi s-au purtat de fapt în primul rînd în jurul operelor lui Keynes”².

În politica lor externă, toate marile puteri imperialiste, în special Statele Unite, urmează principiile generale ale lui Keynes. Iată, de exemplu, o declarație caracteristică făcută de președintele Eisenhower: „Niciodată nu vom mai permite să existe o perioadă de depresiune în Statele Unite”. Organizația Națiunilor Unite reflectă de asemenea politica keynesismului, caracteristică acestei perioade. Capitaliștii, după cum a subliniat Marx cu mult înainte, sînt interesați să aibă în permanență o armată de rezervă de șomeri. Dar ei se tem de consecințele urii revoluționare provocate de un șomaj de masă ca acela din anii 1929—1933³. De aceea au adoptat politica lui Keynes.

Social-democrația de dreapta a adoptat de asemenea keynesismul ca teorie economică. Pentru ei Keynes a înlocuit în mod definitiv pe Marx. Oportuniștii de dreapta susțin de multă vreme că sistemul capitalist va trece de la sine, în mod automat, la socialism. Keynesismul, cu utopia „capitalismului progresist” pe care o zugrăvește, se potrivește perfect cu oportunistul social-democraților de dreapta.

Keynesismul e profund reacționar. El se prezintă în general în două variante. În primul rînd sînt keynesiștii fățiși,

¹ John Eaton: „Marx Against Keynes”, pag. 72.

² I. G. Bliumin, în „Political Affairs” din iulie 1948.

³ „Maintenance of Full Employment”, editată de Departamentul O.N.U. pentru problemele economice, New York, 1949.

purtători de cuvînt ai intereselor capitalismului monopolist, care, pentru a preveni sau a diminua crizele economice, propun să fie subvenționate monopolurile în mod direct pe motiv că aceasta stimulează întregul sistem economic. La acest lucru se referea ministrul Wilson în cunoscuta sa declarație: „Ceea ce e avantajos pentru «General Motors» e avantajos și pentru Statele Unite”. Programul lui Eisenhower și al tuturor celorlalți reprezentanți ai capitalului monopolist se reduce de fapt la infama politică de stoarcere preconizată de Hoover. În prezent ea se manifestă în special sub forma producției enorme de materiale de război în vederea realizării unor profituri maxime, ceea ce este în perfect acord cu programul agresiv al imperialismului american de cucerire a întregii lumi. De asemenea adepții keynesismului, de felul lui Eisenhower, pot să întocmească programe vaste de construcții de drumuri sau de irigație etc., toate avînd însă ca țel stocarea de profituri maxime. Varianta cealaltă a keynesismului, cea mic-burgheză, deși cere mărirea puterii de cumpărare a muncitorilor prin îmbunătățirea salariilor, a asigurărilor sociale, prin reducerea impozitelor etc., în realitate favorizează activ pe monopolști, sprijinind programul de producție masivă de armament, acesta fiind după ea mijlocul principal de a face ca industria să-și susțină ritmul de producție pe baza intervenției statului. Adeseori social-democrații de dreapta au întrecut cu mult pe monopolști prin cererile lor ca statul să mărească comenzile de armament. Totuși, atît în varianta sa „reacționară” cît și în cea „reformistă”, expresia fundamentală a keynesismului este pregătirea unui nou război, cu toate primejdiile care decurg de aici.

Keynesismul nu poate duce la o „economie dirijată”, așa cum pretind susținătorii lui. Reglementarea impozitelor și a dobînzilor în scopul de a influența producția și sistemul de stimulare a industriei de către guvern prin comenzi de materiale de război nu schimbă cu nimic caracterul fundamental anarhic și haotic al capitalismului. O producție planificată sau „dirijată” este de neconceput în condițiile capitalismului. Keynesismul nu poate să ducă la înlăturarea crizelor ciclice, așa cum a arătat, între altele, politica economică ineficace a lui Roosevelt din anii 1933—1939. Într-adevăr, în loc să înlătore crizele economice ciclice, keynesismul, cu programul său desperat de sprijinire a producției de război, trebuie să

ducă în cele din urmă la accentuarea crizelor ciclice și la adâncirea crizei generale a capitalismului. Faptul că keynesismul, prin măsurile luate, nu poate să ferească capitalismul de declanșarea unei noi crize, ci numai să dea industriei un avânt foarte efemer e demonstrat în mod convingător de semnele tot mai vădite ale unei crize economice care cuprinde întreaga lume capitalistă, inclusiv Statele Unite. În special producția de armament pe scară gigantică, așa cum se practică în prezent, este profund ruinătoare și tinde să ducă în cele din urmă la subminarea și la slăbirea întregii economii capitaliste.

Keynesismul nu înseamnă nici „un stat prosper“, așa cum afirmă adepții lui. Obiectivul principal actual al politicii guvernelor capitaliste nu este să îmbunătățească nivelul de trai al poporului, ci să stoarcă profituri maxime pentru monopolii pe seama celor ce muncesc. Keynesismul nu înlătură și nu poate să înlătorească această situație obiectivă.

De asemenea keynesismul nu înseamnă restaurarea unui „capitalism progresist“. El este expresia reacționară a sistemului capitalist, aflat în declin. Keynesismul, produs al crizei generale a sistemului capitalist, nu poate să remedieze această criză, ci poate numai s-o adâncească și mai mult.

Hegemonia americană nu este o soluție

În cap. 50 am arătat goana imperialismului american după dominația mondială și cauzele interne care au generat-o. Am arătat, de asemenea, că Statele Unite au instituit în cadrul acestui asalt imperialist o oarecare hegemonie asupra lumii capitaliste și că scopul lor central este să o întărească și s-o extindă asupra întregii lumi, atât socialiste cât și capitaliste. Dincolo de această hotărâre de a instaura dominația americană se află ca motiv fundamental teama de moarte a monopolistilor ca sistemul capitalist să nu piară și convingerea că numai Statele Unite, bazate pe marea lor bogăție și putere industrială, ar putea să-l salveze.

După cum am arătat mai sus, hegemonia capitalistă americană, în măsura în care există în prezent, se manifestă pe plan economic, politic și militar. Statele Unite, cu marele lor

aparat de producție, depășesc cu mult ca putere economică oricare alt stat capitalist și sînt în stare să impună într-o măsură considerabilă țărilor capitaliste propria lor politică economică. Aroganța americană pe plan economic este secundată de metodele politice folosite de Statele Unite față de țările capitaliste, de la modul scandalos în care ele își impun punctul de vedere în hotărârile Organizației Națiunilor Unite și pînă la modul arbitrar în care dictează politica fiecărei țări, chiar și pe aceea a marilor puteri imperialiste. Iată ce spune Pollitt despre propria sa țară: „Forțele navale, aeriene și terestre ale Marii Britanii continuă să se afle sub controlul unor generali și amirali americani. Politicienii americani jignesc Marea Britanie în fiecare zi și trasează linia politicii britanice atât pe plan intern cât și pe plan extern“¹. Dominația economică și politică a americanilor a făcut ca lupta pentru independența națională să devină o problemă la ordinea zilei în toate țările lumii capitaliste, chiar și în Marea Britanie, Germania occidentală, Japonia, Franța și Italia. Imensa mașină militară a Statelor Unite, care s-a extins pe scară mondială, este îndreptată nu numai împotriva statelor socialiste, ci servește de asemenea la intimidarea lumii capitaliste. Din iunie 1951 pînă în iunie 1953 Statele Unite au furnizat un uriaș „ajutor“ pentru străinătate, fără plată, ajutor care s-a ridicat la aproximativ 94.558.000.000 de dolari², și totuși astăzi ele sînt țara cea mai detestată în lume.

Scopul pe care îl urmăresc marii monopoliiști din Wall Street este făurirea unei lumi dominate de americani, în care partea principală a mării industrii să se afle în Statele Unite, Washingtonul să fie capitala lumii, covârșitoarea putere militară a acestei țări urmînd să reducă toate celelalte țări la situația de simpli sateliți ai ei. Aceasta ar fi o lume americano-fascistă. Ideologii lui Hitler au nutrit și ei asemenea visuri reacționare; adepții fascismului din Wall Street, fiind mult mai șireți, pe față vorbesc mult mai puțin despre țelul lor, dar merg de fapt mult mai departe în această direcție decît a mers Hitler vreodată. „Soarele nu apune niciodată acolo unde flutură drapelul S.U.A. — strigă Wall Street-ul. — Astăzi trupele noastre îl flutură deasupra a 49 de țări“³.

¹ H. Pollitt: „The Challenge to Labour“, pag. 15.

² „Memorandum“, Labor Research Association, aprilie 1954.

³ „U. S. News and World Report“ din iulie 1953.

Există trei motive fundamentale pentru care acest vis fantastic al „secolului american“ este irealizabil. În primul rând înseși Statele Unite sînt o țară capitalistă ; de aici decurge că, în ciuda aparentei lor mari puteri actuale, sînt supuse și ele legilor capitalismului și ale declinului general al acestui sistem. Datorită contradicțiilor lor interne și externe tot mai acute, Statele Unite nu vor putea menține nici propriul lor sistem capitalist, deci cu atît mai puțin poate fi vorba de salvarea celui mondial. Toate teoriile actuale despre „exclusivismul american“, potrivit cărora capitalismul american ar fi fundamental diferit și infinit mai puternic decît capitalismul din alte țări, sînt absolut inconsistente. Capitalismul din Statele Unite este în principiu același cu cel din celelalte țări ; deși condițiile istorice l-au favorizat pînă acum, criza generală a sistemului capitalist șterge treptat acest avantaj.

În al doilea rînd, celelalte state capitaliste nu se pot supune la infinit dominației americane. După cum a subliniat Stalin cu puțin înainte de moartea sa, referindu-se în special la Germania occidentală și la Japonia, „aceste țări duc astăzi o existență jalnică sub călcîiul imperialismului american. Industria și agricultura lor, comerțul lor, politica lor internă și externă, întreaga lor viață sînt încătușate de «regimul» de ocupație american. Or, pînă mai ieri, aceste țări erau mari puteri imperialiste, care zdruncinau temeliile dominației Angliei, S.U.A., Franței în Europa, în Asia. A crede că aceste țări nu vor încerca să se pună din nou pe picioare, să sfarme «regimul» impus de S.U.A. și să se smulgă din el, ieșind pe drumul unei dezvoltări de sine stătătoare, înseamnă a crede în minuni”¹. Stalin a subliniat pericolul declanșării unor războaie între aceste țări. După cum vom vedea mai departe, se înmulțesc semnele care confirmă rezistența capitalistă tot mai mare față de dominația americană în întreaga lume capitalistă. Hegemonia capitalistă americană, oricum s-ar manifesta, este un produs al crizei generale a sistemului capitalist și nu poate să ducă decît la ascuțirea și adîncirea acestei crize.

¹ I. Stalin : „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 33—34.

În al treilea rînd, dominația mondială a imperialismului american este imposibilă din cauza împotrivirii țărilor socialiste și a clasei muncitoare revoluționare din întreaga lume. U.R.S.S., Republica Populară Chineză și democrațiile populare din Europa sînt imune față de penetrația economică americană, care a pricinuit atîtea distrugerii în lumea capitalistă. De asemenea ele nu pot fi influențate de presiunile politice care au dus la înrobirea a numeroase țări capitaliste și nu pot fi intimidat prin diplomația bombei termonucleare. Tot astfel mișcarea anticapitalistă a muncitorilor crește neconținut în întreaga lume capitalistă. Mișcarea socialistă internațională, condusă de partidele comuniste, este o barieră de netrecut în calea pretențiilor imperialismului american la dominația mondială.

Nebunia unui război imperialist

Secole de-a rîndul, pentru a satisface interesele lor egoiste, clasele conducătoare nu au ezitat să trimită la moarte milioane de oameni în războaiele lor nesfîrșite. Dar, după apariția capitalismului pe arena mondială, această măcelărire organizată a popoarelor în folosul exploatatorilor s-a extins și mai mult, a devenit și mai îngrozitoare ca în trecut. Primul și al doilea război mondial, produse ale sistemului capitalist, au fost măceluri cu totul lipsite de precedent în întreaga istorie a omenirii.

Pentru a încerca să rezolve problemele irezolvabile ale crizei generale a sistemului capitalist mondial, imperialismul american, cu aliații și partizanii săi, sînt gata încă o dată să folosească arma străveche a războiului. Nu se poate da o altă interpretare rațională complexului de acțiuni politice agresive întreprinse în prezent de capitaliștii monopolisți care controlează Statele Unite și dictează politica lor. Aceste elemente antisociale, adevărați paraziți, intenționează să trimită milioane de tineri să moară în masă pentru ca profiturile exploatatorilor capitaliști să poată fi sporite, pentru ca dreptul lor de a jefui și a oprima popoarele să poată fi consolidat.

Dar acești ațîțători la război vor avea surpriza să constate că războiul nu va mai fi un instrument convenabil pentru scopurile lor de clasă, așa cum a fost odinioară. Clasa munci-

toare din întreaga lume, împreună cu aliații ei, nu va mai îngădui această barbarie. După primul război mondial, ea a silit capitalismul să-și plătească crima monstruoasă, nimicindu-l pe o șesime a globului, respectiv în Rusia; după al doilea război mondial a sfărâmat capitalismul pe încă o șesime a pământului, și fără îndoială că după al treilea război mondial, în cazul când capitalul monopolist ar reuși să împingă lumea într-un nou război, ea va pune capăt întregului sistem.

Pretutindeni se văd de pe acum semne care arată că un al treilea război mondial ar întâmpina cea mai puternică opoziție din partea maselor. Thorez și Togliatti au declarat că popoarele lor nu vor lupta împotriva lumii socialiste. Franța și Italia nu vor da ajutor Statelor Unite în cazul unui nou război. Același lucru e valabil, în mare măsură, dacă nu total, și pentru Marea Britanie și alte țări industriale importante. Ajutorul pe care îl vor primi Statele Unite din partea țărilor coloniale va fi complet neglijabil. Împotrivirea popoarelor față de războaiele din Coreea și din Indonezia a fost numai o mică dovadă a uriașei rezistențe pe care o vor opune ele în cazul unui război atomic.

Dacă ațîțătorii la război din Wall Street vor reuși să dezlănțuie un al treilea război mondial, pe care ei îl doresc atât de intens, guvernul Statelor Unite va trebui, în fond, să ducă războiul singur, avînd în spatele frontului poporul american care nu vrea să lupte. Statele Unite, chiar dacă ar avea sprijinul lumii capitaliste, sprijin pe care ele nu-l pot obține, nu ar putea să învingă într-un război lumea socialistă. Hitler, cu întreaga industrie a Europei și dispunînd de resursele ei umane, a ajuns la catastrofă atacînd Uniunea Sovietică. Iar de atunci încoace, în timp ce capitalismul a slăbit tot mai mult, socialismul și-a întretit și și-a împătrit forțele. Wall Street-ul nu va putea să răstoarne sistemul socialist printr-un al treilea război mondial; în loc de aceasta el va devasta omenirea și implicit va nimici și ceea ce a mai rămas din sistemul capitalist mondial.

Răspunzînd repetatelor amenințări ale președintelui Eisenhower și ale secretarului de stat Dulles că vor arunca bomba atomică asupra U.R.S.S. și a Republicii Populare Chineze dacă acestea nu se vor ploconi în fața Wall Street-ului, guvernul sovietic a arătat că va plăti cu aceeași monedă: „Dacă cercurile agresive, bazîndu-se pe arma atomică, vor

ajunge la nebunie și vor dori să încerce puterea Uniunii Sovietice, nu poate fi nici o îndoială că agresorul va fi nimicit cu ajutorul acelorași arme”¹.

Dar această perspectivă îngrozitoare a unui război termoneuclear pustiitor, care va pricinui în cele din urmă distrugerii și în țara lor, nu este suficientă ca să oprească mâinile ațîțătorilor la război din Wall Street, întrucît ei devin din ce în ce mai reacționari și alunecă tot mai mult pe calea fascismului. În desperarea lor, acești oameni, sub controlul cărora se află în prezent puternicul stat american s-au hotărît să recurgă la război, și numai forța de constrîngere a poporului poate să le zădărnicească planurile. Chiar în cadrul orînduirii capitaliste poporul poate dejuca planurile agresive ale ațîțătorilor la război; dar Statele Unite nu se vor putea afla în afara pericolului fascismului și a unui război atomic criminal atîta vreme cît poporul nu va alunga de la conducere pe agenții marelui capital și nu va instaura un guvern cu adevărat democratic al muncitorilor, al negrilor, al fermierilor și al altor elemente democratice și pînă ce politica întregii țări nu va fi pusă pe alte baze, fiind orientată către o pace reală și către socialism.

În această țară, ca și oriunde în altă parte, sistemul capitalist a ajuns în impas. Datorită acțiunii firești a legilor sale interne, el nu poate să se smulgă din criza sa generală care se adîncește continuu. Transfuziile care i se fac pe baza principiilor keynesismului nu pot să-l salveze; hegemonia americană nu contribuie decît la adîncirea crizei. Un al treilea război mondial i-ar fi fatal. Sistemul capitalist este condamnat din punct de vedere istoric. „Toate drumurile duc spre comunism”.

¹ „Herald Tribune“, New York, 27 aprilie 1954.

INEVITABILITATEA SOCIALISMULUI MONDIAL

Motivul principal pentru care socialismul mondial este inevitabil și se extinde în prezent într-un ritm rapid, înlocuind sistemul capitalist, este faptul că orînduirea capitalistă nu poate satisface nevoile maselor, în vreme ce socialismul poate să le satisfacă și a și dovedit aceasta. Capitalismul s-a arătat incapabil să extindă industrializarea în întreaga lume, fără care e imposibilă atingerea unui nivel mai ridicat de trai. Industrializarea capitalistă se limitează aproape exclusiv la o infimă minoritate de țări, iar marile mase din întreaga lume nu cunosc încă binefacerile forței aburului și ale electricității. De asemenea capitalismul nu poate folosi în scopuri pașnice energia atomică, cuprinsă în marile rezerve de uraniu, rezerve care sînt de 25 de ori mai mari decît cele de cărbuni și de 100 de ori mai mari decît cele de petrol și de gaze¹.

Capitalismul nu poate asigura hrana pentru mase. Astăzi cea mai mare parte a omenirii duce un trai la un nivel foarte scăzut, trăiește în mizerie. În această categorie intră și masele din țările industriale. De asemenea capitalismul nu poate asigura libertatea popoarelor. El înrobește numeroasele popoare coloniale și menține în metropole masele muncitoare sub dominația unui număr restrîns de exploatatori, iar în actuala perioadă de decădere pune lumea în fața pericolului fascist. Capitalismul nu este în stare să asigure pacea lumii și nici educația maselor. În cele două-trei secole de cînd există capitalismul, jumătate din omenire a rămas încă în stare de analfabetism. În tot cursul existenței capitalismului s-au ținut lanț războaie dintre cele mai crunte din istoria omenirii, iar

¹ „U. S. News and World Report“ din 25 iunie 1954. Vezi J. S. Allen: „Atomic Energy and Society“, cap. 1.

în prezent marii capitaliști visează în isteria lor războinică la nimicirea civilizației și a rasei umane.

Socialismul va pune capăt tuturor acestor racile și altora care fac să sufere omenirea sub capitalism. Socialismul nu va industrializa numai cîteva țări privilegiate, ci toate țările; înlăturînd exploatarea capitalistă, el va pune capăt înfometării maselor și va ridica nivelul de viață general. El va înlătura pentru totdeauna tirania și va instaura adevărata libertate și democrație. În sfîrșit, el va pune capăt războiului și va instaura o adevărată domnie a păcii, demnă de ființele civilizate.

Socialismul instituie un sistem economic bazat pe știință. Spre deosebire de țările capitaliste lovite de criză, statele socialiste dispun de sisteme economice sănătoase și merg înainte într-un ritm fără precedent, industrializîndu-se și ridicînd nivelul de viață al popoarelor lor. Acest lucru este posibil întrucît puterea politică se află în mîinile muncitorilor și ale aliaților lor, industria și bogățiile naturale se află în proprietatea și sub controlul poporului, exploatarea omului a fost înlăturată, iar producția este planificată și se desfășoară pentru binele poporului, nu pentru un mîunchi de exploatatori. Aceasta înseamnă că socialismul a înlăturat toate contradicțiile interne care macină sistemul capitalist mondial, ca, de exemplu, crizele ciclice, șomajul de masă și lupta pentru piețe.

Socialismul a fost nevoit să-și demonstreze în condiții deosebit de grele superioritatea asupra sistemului capitalist. Regimurile socialiste și democrat-populare din lume există în țări în trecut relativ nedezvoltate din punct de vedere industrial. Capitalismul nu voise și nu putuse să industrializeze aceste țări, dar socialismul este pe cale să se achite de această sarcină în mod strălucit, ceea ce este o realizare istorică de cea mai mare importanță.

Faptul că în aceste țări socialismul a trebuit să pornească construirea industriei de la înseși bazele ei și că a trebuit să înfăptuiască aceasta într-un ritm accelerat a constituit o piedică serioasă pentru ridicarea nivelului de viață al respectivelor popoare. La aceasta s-a mai adăugat și faptul că țările capitaliste s-au pregătit de război împotriva noilor regimuri socialiste. Din această cauză guvernele socialiste au fost obligate să mențină forțe armate numeroase și costisitoare. Acestea

constituie o povară pentru popor și sînt de fapt fundamental străine socialismului, care este un regim iubitor de pace. Ele necesită de asemenea menținerea unui aparat de stat puternic și disciplinat, ceea ce a oprit procesul de „dispariție treptată a statului”, proces inerent socialismului. În ciuda acestor greutăți impuse de reacționarul regim capitalist aflat în agonia, noile regimuri socialiste au făcut progrese rapide pe plan economic.

Țările socialiste au spulberat argumentele burgheze care susțineau „imposibilitatea” socialismului. Teoreticienii burghezi afirmă că clasa muncitoare nu este capabilă să conducă poporul, că în socialism nu va exista un stimulent al producției, că muncitorii nu pot să construiască sau să conducă o industrie modernă, că țărani nu vor accepta niciodată socialismul și că poporul nu va apăra U.R.S.S. împotriva unui atac înarmat etc. Sub toate aceste raporturi, ca și sub altele, statele socialiste s-au dovedit mult superioare statelor capitaliste.

Un progres economic fără precedent

Istoria industrializării socialiste a Uniunii Sovietice este una dintre cele mai mărețe epoci ale umanității. Tînăra Republică Sovietică a moștenit un sistem agricol și industrial slab, primitiv și ruinat de anii îndelungați de război imperialist și civil. Totul trebuia reconstruit din temelii, pe baze noi, socialiste, creîndu-se treptat o întregă armată nouă de tehnicieni. Toate acestea s-au realizat în ciuda acțiunilor dușmănoase ale sistemului capitalist mondial. Aceste acțiuni dușmănoase au culminat în cel de-al doilea război mondial, cînd jumătate din întreprinderile U.R.S.S. au fost distruse din temelii în prăpădul dezlănțuit de capitaliști. Învîingînd totuși aceste uriașe greutăți, poporul sovietic a reușit să facă din țara sa o mare putere industrială, care nu peste multă vreme va fi prima din lume. Acest progres a sporit mult capacitatea de apărare a țării împotriva planurilor agresive ale imperialismului american.

Uniunea Sovietică produce acum de 21 de ori mai mult oțel, de 19 ori mai mult cărbune, de 45 de ori mai multă energie electrică decît a produs în 1924—1925. Ritmul dezvoltării industriale al țării este într-atît de rapid, încît

U.R.S.S. nu numai că a reușit să refacă în întregime toate îngrozitoarele distrugerii provocate de război, dar în 1953, al treilea an al celui de-al 5-lea plan cincinal, U.R.S.S. a produs cu 70% mai mult petrol decît în 1940, cu 100% mai mult cărbune și oțel, cu 280% mai multă energie electrică și cu 380% mai multe mașini¹. Bugetul național pe 1954 este de trei ori mai mare decît venitul bugetar din anul antebelic 1940. „În 1954 — spune M. Z. Saburov — producția industrială este cu 63% mai mare decît în 1950, iar în cei doi ani următori încă 30.000.000 de hectare de pămînt (deci cît suprafața cultivată din Franța și Italia luate la un loc) va fi făcut cultivabil. Un comentator burghez face următoarea remarcă semnificativă despre industrializarea sovietică: „Stalin fixase drept țel al Rusiei 60 de milioane de tone de petrol pentru anul 1960; în prezent cifra a fost mărită, fixîndu-se 70 de milioane pentru 1955”.

Industrializarea Uniunii Sovietice a dat naștere diferitor proiecte grandioase, care depășesc cu mult tot ceea ce a elaborat capitalismul în acest domeniu. Printre acestea sînt marile construcții energetice de pe Volga, Amu-Daria, Nipru și Don. „Amplourea noilor amenajări în vederea producerii de energie și pentru irigație nu are precedent în istorie”². Hidrocentralele de la Kuibîșev și Stalingrad depășesc pe oricare altele existente, inclusiv pe cele mai mari din Statele Unite. În prezent se înfăptuiesc mari proiecte care vor duce la revoluționarea agriculturii.

Dăm mai jos tabloul general al creșterii în procente a producției industriale a U.R.S.S. și a unor state capitaliste între anii 1929—1951:

	1929	1939	1943	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1955*
U.R.S.S.	100	552	573	466	571	721	870	1082	1266	2049
S.U.A.	100	99	217	155	170	175	170	182	200	234
Anglia	100	123	—	112	121	135	144	157	160	181
Franța	100	30	—	63	74	85	92	92	104	125
Italia	100	108	—	72	93	97	103	118	134	187

¹ „Current Digest of the Soviet Press” din 17 martie 1954.

² V. A. Kovda: „Great Construction Works of Communism”, Moscova, 1953, pag. 5.

* Coloana pentru anul 1955 este adăugată de noi. — *Nota Trad.*

Republica Populară Chineză, datorită faptului că este o democrație populară, că are o economie planificată și o conducere comunistă fermă, se află de asemenea pe drumul unei industrializări foarte rapide. Vu Ten-si spune: „Ritmul de industrializare a Chinei în primul ei plan cincinal nu va avea pereche. Nivelul industrial la care țările capitaliste din Occident au ajuns în 30—50 de ani va fi atins de China în intervalul a 5 ani”¹. Întreaga țară progresa o dată cu construirea industriilor de bază. Nouă linii ferate noi se află în construcție; se execută vaste lucrări de irigație, iar debitul de apă al marilor fluvii ale Chinei va putea fi treptat dirijat. „Sfera industriei controlate de stat — spune Van Hua — se extinde foarte repede. Valoarea totală a producției din 1950 era cu 52% mai mare decât în 1949. În 1951 ea a crescut cu 59% față de 1950, iar în 1952 era cu 45% mai mare decât în 1951”².

Un avantaj fundamental de care se bucură China în comparație cu Rusia în această perioadă de început a industrializării este faptul că beneficiază de bogata experiență a Uniunii Sovietice și de o strânsă colaborare tehnică cu ea. Ten Ven-cin arată că „guvernul sovietic a fost de acord să ajute China la realizarea a 141 de mari obiective, oțelării, întreprinderi de prelucrare a metalelor neferoase, întreprinderi miniere, rafinării de petrol, uzine constructoare de mașini, de tractoare și de automobile și hidrocentrale. După realizarea acestora China va avea o industrie grea proprie și o bază trainică pentru industrializare”³. Nu vor trece decât puțini ani și se va înfăptui miracolul transformării Chinei dintr-o țară „înapoiată” într-un puternic stat industrial.

Democrațiilor populare din Europa le este de asemenea caracteristic un ritm rapid de industrializare. În Polonia, care până de curând era slab dezvoltată din punct de vedere industrial, s-au făcut și continuă să se facă progrese însemnate. De la sfârșitul războiului, „dintr-o țară agrară înapoiată cum era în trecut, un grânar al statelor imperialiste, Polonia s-a transformat într-un stat socialist industrial cu un mare potențial economic, care este în continuă creștere... Producția

¹ „People's China” din 1 octombrie 1953.

² „People's China” din 16 ianuarie 1954.

³ „People's China” din 1 martie 1954.

industrială din 1953 a fost de 3,6 ori mai mare decât cea obținută în 1938, iar calculând pe cap de locuitor a fost de 4,8 ori mai mare”¹. „Germania nu a cunoscut niciodată un asemenea ritm de industrializare”² ca cel existent în prezent în Republica Democrată Germană. În Bulgaria, la sfârșitul anului 1952, nivelul producției industriale era de patru ori mai ridicat decât în 1938³. În România, în 1953 volumul producției industriale va fi de aproape 2,5 ori mai mare decât în 1938 și de 3,5 ori mai mare decât în 1948. Aceleași creșteri în producție se constată și în Cehoslovacia, Ungaria și Albania. În 1951 producția industrială din democrațiile populare crescuse față de 1950 după cum urmează: Polonia — 24%, Cehoslovacia — 14,9%, Ungaria — 30%, Bulgaria — 19% și Albania — 47,1%. Toate aceste țări sînt în strînsă colaborare economică și sînt legate între ele prin multe și avantajoase acorduri comerciale.

Socialismul rezolvă problemele poporului

După cum spune Stalin, „trăsăturile și cerințele esențiale ale legii economice fundamentale a socialismului ar putea fi formulate cam în felul următor: asigurarea satisfacerii maxime a nevoilor materiale și culturale mereu crescînde ale întregii societăți prin creșterea și perfecționarea neîntreruptă a producției socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte”⁴. Întreaga istorie a Uniunii Sovietice, ca și aceea a democrațiilor populare din Europa și din China, confirmă pe deplin adevărul acestei legi, care este în totală contradicție cu legea fundamentală a capitalismului.

În condițiile socialismului și ale democrației populare, masele muncitoare au realizat progrese însemnate în ridicarea nivelului lor de viață, în ciuda eforturilor gigantice care au fost necesare pentru construirea acestor industrii de

¹ „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 19 martie 1954.

² „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 23 aprilie 1954.

³ „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 5 martie 1954.

⁴ I. Stalin: „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.”, E.S.P.L.P. 1955, ediția a III-a, pag. 40.

bază și în organizarea unor forțe armate puternice în stare să respingă atacurile imperialismului monopolist agresiv. Șomajul a fost complet lichidat în aceste țări. În perioada actuală — în timp ce capitalismul pregătește febril un nou război, reducând salariile reale și ciuntind serviciile de asistență socială — în Uniunea Sovietică salariul real crește, s-au efectuat o serie de reduceri de prețuri, iar fondurile alocate pentru ocrotirea sănătății publice, pentru educație și preveniri sociale sporesc neconținut.

Instaurarea socialismului în țări ca Statele Unite, Anglia, Germania, Franța, Japonia și alte țări industriale ar avea drept rezultat o puternică creștere a nivelului de trai al muncitorilor. Acest lucru s-ar produce deoarece s-ar pune capăt exploatarea crâncene a maselor muncitoare. Aproape jumătate din produsul muncii muncitorilor americani — cel puțin 180 de miliarde de dolari pe an — ajunge în mâinile claselor parazitare ale societății pe diferite căi camuflate, specifice capitalismului, ca, de exemplu, aceea a dobânzilor, a rentelor și a profitului. Numai în Statele Unite, în 1953, compania Dupont a realizat un profit de 6.315 dolari pe cap de lucrător; întreaga companie folosește un număr de 91.260 de muncitori. Și alte companii capătă astfel de profituri fabuloase.

În întreaga lume capitalistă, și în special în Statele Unite, ultimele rămășițe ale democrației sînt înlăturate într-un ritm rapid, în vreme ce pericolul fascist se face tot mai simțit și devine din ce în ce mai amenințător. În țările socialiste democrația se întărește în mod continuu și a ajuns deja pe o treaptă foarte înaltă. Masele muncitoare nu numai că se bucură de libertatea cuvîntului, a întrunirilor etc., dar au de asemenea garantat dreptul la muncă, la odihnă, la învățătură, la asigurări sociale. Femeile și tineretul se bucură de drepturi și de libertăți care sînt greu de imaginat în țările capitaliste. Minoritățile se bucură de deplina egalitate în drepturi, iar antisemitismul este considerat o crimă, mcarthismul e de neînchipuit, iar o rușine ca discriminarea rasială este cu totul imposibilă.

În domeniul culturii, întreaga lume capitalistă, și în primul rînd Statele Unite, se află în declin. Au căpătat o mare răspîndire pragmatismul, psihanaliza, neomalthusianismul și multe forme de superstiție și de obscurantism. Librăriile sînt pline de „comics“-uri, cărți pornografice, romane polițiste și de groază, care se popularizează și prin posturile de radio și de televi-

ziune¹. Despre această decădere în domeniul culturii vorbește foarte concludent numărul în continuă creștere al delincvențelor minori, al crimelor în general, al celor pasionați după jocuri de noroc și al alienațiilor mintali. Acesta este un indiciu pregnant al putreziciunii sistemului capitalist. „Fiecare al zecelea locuitor al New Yorkului se poate aștepta să-și petreacă o parte a vieții sale într-un azil de stat pentru alienați mintali“². În țările socialiste nu există nimic din această decădere intelectuală, fizică și culturală. Diferitele țări care se află pe drumul construirii socialismului realizează progrese uimitoare în lichidarea analfabetismului și în dezvoltarea culturii, înlăturînd totodată condițiile care pot împinge la crimă și la decădere morală. Întreaga viață a acestor țări se desfășoară pe o bază progresistă, științifică și profund umană.

Învățămîntul superior progesează rapid în țările socialiste. În 1953, în U.R.S.S. au obținut titlul de ingineri 50.000 de persoane, față de 20.000 în S.U.A. Numărul studenților care urmează cursurile unor institute științifice în Uniunea Sovietică este de două ori mai mare decît acela al studenților din școli similare din Statele Unite. În U.R.S.S. există 3.700 de școli tehnice secundare, cu un număr de 1.600.000 de elevi, în vreme ce în Statele Unite există 1.000 de astfel de școli, cu 50.000 de elevi. Se poate afirma și despre Republica Populară Chineză, în care există un număr de 250.000 de studenți (dintre care 150.000 urmează facultăți tehnice), că realizează progrese uriașe în această privință. Cele 266 de institute de învățămînt superior din țările de democrație populară din răsăritul Europei, cu 401.000 de studenți, situează și aceste țări cu mult înaintea țărilor capitaliste din apusul Europei³.

Socialismul înlătură exploatarea sîngeroasă a muncitorilor și țăranilor prin desființarea clasei capitaliștilor și a moșierilor. Prin însăși structura sa, socialismul înlătură și imperialismul, care este baza colonialismului. U.R.S.S., Republica Populară Chineză, democrațiile populare din Europa și toate popoarele coloniale reprezintă marea forță organizată mondială care luptă pentru înlăturarea oricărei forme de colo-

¹ Herbert Aptheker: „Laureates of Imperialism“, New York, 1954.

² „New York Times“ din 6 mai 1954.

³ „New York Times“ din 7 noiembrie 1954.

nialism și semicolonialism și pentru asigurarea dreptului tuturor popoarelor la autodeterminare. Tot din această cauză, națiunile care trăiesc astăzi sub regim socialist sau sînt pe cale să-l înfăptuiască sînt adversari convinși ai războiului. Lupta politică centrală care se desfășoară astăzi în lume este lupta hotărîită a popoarelor socialiste și a aliaților lor din colonii și din țările capitaliste pentru zădărnicierea eforturilor nebunești depuse de imperialismul american, care vede în război singura speranță de a supraviețui și de a ajunge la dominația mondială.

În perioada sa de declin și de criză generală, capitalismul duce pînă și la degenerarea omului. Sistemul social putred dă naștere la nevropați și psihopați. În ceea ce privește socialismul însă, acesta ridică individul la un înalt nivel intelectual, moral și al bunăstării fizice. Iată cum a fost descris noul cetățean socialist la Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste : „Pe baza noii atitudini față de muncă și de societate, atitudine care se statornicește tot mai mult, se formează un nou fel de viață, conștiința și psihologia oamenilor se transformă, cresc generații noi — sănătoase, capabile și multilateral dezvoltate. Din mijlocul poporului se ridică nenumărați organizatori, conducători, inventatori, exploratori îndrăzneți ai zonelor încă necunoscute ale Arcticii, cuceritori plini de eroism ai stratosferei, ai văzduhului și ai adîncurilor mării, ai piscurilor munților și ai străfundurilor pămîntului. Milioane de oameni ai muncii iau cu asalt și stăpînesc citadelele altă dată inaccesibile ale tehnicii, științei și artei. U.R.S.S. devine pe zi ce trece o țară cu un popor nou, plin de hotărîre, de curaj și de bucuria de a trăi, popor care învinge toate greutățile și realizează mari fapte de eroism”¹.

Pe măsură ce se trece de la faza socialistă la cea comunistă, ceea ce se întîmplă în prezent în U.R.S.S., poporul își asumă sarcini din ce în ce mai mari, de neconceput sub regimul capitalist, pentru a ridica omenirea pe o nouă treaptă de dezvoltare și de progres. Această tendință este vizibilă chiar și în prezent în realizări ca desființarea exploatării omului de către om în cadrul socialismului, în lupta împotriva obscurantismului și superstițiilor de orice fel, în impresionantă luptă dusă împotriva războiului și în multe dintre

¹ „Proceedings of Seventh Congress of the C.I.“, 1935, pag. 599—600.

proiectele gigantice menite să revoluționeze producția agricolă și industrială. Dar de îndată ce se va înlătura putredul sistem capitalist care în prezent întinează viața omenirii se va trece în mod firesc la înfăptuirea unor planuri mărețe de ușurare a vieții umane, planuri la care în condițiile capitalismului nu se poate nici măcar visa. Printre acestea se vor număra realizări ca folosirea generală a energiei atomice, transformarea marilor deșerturi în terenuri fertile, replantarea pădurilor devastate fără cruțare în numeroase țări, protejarea și folosirea rațională a resurselor pămîntului, reglementarea științifică a numărului și a repartizării teritoriale a populației, educația sociologică a speciei umane și o întreagă serie de alte realizări care sînt cu totul de neconceput în cadrul limitat al sistemului capitalist, care se bazează pe o crîncenă concurență.

Socialismul este de asemenea inevitabil deoarece e incomparabil superior capitalismului pe fiecare treaptă a dezvoltării vieții sociale. Iată de ce o treime din populația globului a și pășit pe drumul socialismului, iar restul nu va întîrzia să procedeze la fel. Țelul social măreț al timpurilor noastre, exprimat de voința și de interesele fundamentale ale masei covîrșitoare a muncitorilor, țăranilor și altor producători de bunuri din toate țările, este trecerea de la capitalism la socialism. Acesta este însuși mersul inevitabil al istoriei, și nici Wall Streetul, cu toată bogăția sa, cu puterea sa industrială și cu forța baionetelor de care dispune, nici agenții social-democrației de dreapta împreună cu Vaticanul și cu aliații lor nu vor fi în stare să întoarcă roata istoriei.

Încă de la revoluția rusă din 1917, capitaliștii din întreaga lume au dus neconținut o uriașă campanie de minciuni și de calomnii pentru a abate atenția maselor din țările lor de la marile realizări ale socialismului. Și trebuie să recunoaștem că, într-o largă măsură, au și reușit. În sprijinul lor a venit și faptul că socialismul s-a izbit în înaintarea sa de dificultăți impresionante, ridicate în calea sa de însuși capitalismul aflat în stare de decadență. Printre acestea se numără războiul civil, războiul imperialist, devastarea țării, necesitatea de a clădi din temelii o nouă economie socialistă și susținerea poverii îndeajuns de grele a înarmării pentru apărare. Totuși, în prezent, socialismul înaintează cu pași atît de repezi în dezvoltarea producției, în ridicarea nivelului de viață al ma-

selor, în dezvoltarea culturii și în apărarea păcii în lume, încît măreața realitate a socialismului spulberă uriașul păienjenis al minciunilor ticluite de-a lungul anilor împotriva socialismului. Acest exemplu din ce în ce mai elocvent de ceea ce reprezintă socialismul în acțiune va avea, fără îndoială, efecte progresiste însemnate în perioada următoare în toate țările capitaliste din lume.

Calea spre socialism

Cu toate că sistemul capitalist se află în perioada sa de declin, el nu va pieri de la sine, în mod automat. Exploatatorii se vor folosi de orice mijloc și vor face eforturi desperate pentru a-și menține mijloacele cu ajutorul cărora pot să jefuiască masele muncitoare. Capitalismul poate fi înlăturat numai prin acțiunea politică conștientă a clasei muncitoare și a aliaților ei, în frunte cu partidul comunist. Marx și Lenin au arătat în mod limpede acest lucru cu zeci de ani înainte, iar revoluțiile proletare care au avut loc în acest interval în Rusia, în răsăritul Europei și în China au demonstrat în mod limpede justetea acestei previziuni.

Clasa muncitoare constituie cea mai puternică forță de apărare a păcii în întreaga lume, și ea se străduiește ca procesul de construire a socialismului să se realizeze prin mijloacele cele mai pașnice. În capitolele 28, 51 și 56 am putut urmări rezultatele la care a dus acest efort conștient în revoluțiile din Rusia, din Europa răsăriteană și din China. De cîte ori a existat violență, răspunzătoare au fost numai clasele conducătoare. Pentru experiența clasei muncitoare este o axiomă faptul că atunci cînd sînt puse în fața unei mișcări cu caracter revoluționar, chiar dacă ea se desfășoară în mod pașnic și folosindu-se de procedeele legale, clasele asupritoare încalcă procedura democratică stabilită și fac uz de mijloacele cele mai violente pentru a reprimă acțiunile muncitorilor.

Cu toate acestea, în special începînd de la memorabilul Congres al VII-lea al Internaționalei Comuniste, ținut în 1935, partidele comuniste din numeroase țări au înțeles faptul că se creează tot mai mult posibilitatea de a se instaura socialismul pe cale pașnică. Acest lucru este pe linia „noii orientări tactice” (vezi cap. 44) a Congresului al VII-lea, respectiv

a politicii frontului popular. În anumite cazuri, prin crearea unui larg front unit al muncitorilor, al țăranilor, al minorităților naționale, al meseriașilor, al micilor capitaliști etc., întrunind marea majoritate a populației, se creează posibilitatea să se împiedice împotrivirea violentă a elementelor capitaliste și, în ciuda acestei împotriviri, să se aleagă un guvern popular progresist. Pentru a pune în practică programul său în condițiile adîncirii crizei generale a sistemului capitalist, un astfel de guvern va găsi necesar să se orienteze — fie regrupîndu-și forțele, fie recurgînd la noi alegeri — către democrație populară și socialism. Guvernul va trebui să fie pregătit să înfrîngă violența capitalistă pe măsură ce va căuta să scoată capitalismul de pe pozițiile sale în economie și politică.

În țările capitaliste industrializate, acolo unde domnește democrația burgheză, programul partidelor comuniste este bazat pe această concepție. Astfel, Partidul Comunist din Italia caută să înfăptuiască, „pe calea alegerii unui guvern”, măsuri „care recunoaștem în mod deschis că reprezintă drumul către socialism”¹. Partidul Comunist Francez luptă pentru formarea unui front popular care să pășească pe drumul socialismului, primul pas urmînd a fi alegerea unui guvern larg popular. Partidul Comunist Englez declară că „poporul britanic poate transforma democrația capitalistă într-o adevărată democrație populară, transformînd parlamentul — rezultat al istoricei lupte a Angliei pentru democrație — într-un instrument democratic al voinței mării majorități a poporului”². Partidul muncitoresc progresist din Canada are un program asemănător³, la fel și partidul din Australia. Aceasta este linia politică generală a comuniștilor din principalele țări capitaliste.

Partidul Comunist din Statele Unite de asemenea „cere să se meargă pe o cale pașnică către construirea socialismului în Statele Unite... El declară că socialismul se va realiza în Statele Unite numai în momentul cînd majoritatea poporului

¹ P. Togliatti, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!” din 24 aprilie 1953.

² „The British Road to Socialism”, pag. 14.

³ Tim Buck: „Thirty Years, 1922—1952”, Toronto, 1952, pag. 221—223.

american se va hotărî să-l instaureze¹. Persecutarea brutală a comuniștilor în Statele Unite sub pretextul că partidul comunist ar cere răsturnarea cu forța a guvernului S.U.A. se bazează pe o afirmație care este mincinoasă și total inventată, oricât ar repeta-o acuzatorii corupți, martorii intimidați și tribunalele reacționare. În realitate, Partidul Comunist American, ca și comuniștii din numeroase alte țări, luptă pentru alegerea deplin legală a unui guvern democrat, bazat pe un front popular larg, așa cum s-a arătat mai sus. De acest lucru însă nu s-a ținut cîtuși de puțin seama atunci cînd, în august 1954, partidul a fost declarat ilegal.

În diferitele țări, politica frontului popular devine aplicabilă numai pe baza a trei considerente generale: a) slăbirea profundă a sistemului capitalist, atît pe plan național cît și pe plan internațional, datorită acțiunii crizei generale a capitalismului, b) uriașa creștere a forțelor democratice din țările respective cît și pe plan mondial, și c) problemele arzătoare generate de ascuțirea crizei sistemului capitalist — ruina economică, fascism, pierderea independenței naționale și război — care sînt atît de importante încît fac posibilă alcătuirea unui guvern sprijinit de un larg front popular care să cuprindă marea majoritate a poporului. Dacă procedurile democratice pot fi menținute, toate acestea fac posibilă alegerea unui guvern popular care să pășească spre socialism.

În toate exemplele, citate mai sus, de constituire a unui front politic popular în fiecare țară se presupune că forțele democratice trebuie și reușesc să reprime și să înfrîngă forțele reacțiunii în încercarea lor de a zădărnici prin violență aspirațiile democratice ale majorității poporului. Situația din Italia ilustrează în mod caracteristic faptul că exploatatorii capitaliști, atunci cînd simt că dominația lor e amenințată, recurg la violență pentru a se salva pe ei cu prețul libertății și al bunăstării poporului. În această țară capitalismul manifestă semne vădite de descompunere, în timp ce forțele democrației, conduse de puternicul partid comunist, se dezvoltă într-un ritm foarte rapid. Dar capitaliștii, care dețin controlul guvernului, al armatei și al poliției, sînt hotărîți să nu capituleze și să nu piardă acest control, chiar dacă voința

¹ „The American Way”, editată de Partidul Comunist din Statele Unite, New York, 1954, pag. 20.

democratică a poporului le-ar cere acest lucru. În 1948, cînd existau semne că forțele democrației vor învinge în alegerile din Italia, clasa conducătoare, sprijinită de Statele Unite, a fost gata să recurgă la o contrarevoluție de tip fascist. Așa cum arată Walter Lippmann¹, modul lor de a gîndi nu s-a schimbat cu nimic nici în prezent. Foarte lucid, Lippmann comentează situația în felul următor: „Dacă partidele democratice italiene au luat hotărîrea să nu renunțe la stat, asta înseamnă că în principiu hotărîrea lor este justă”. Rămîne ca una dintre sarcinile primordiale ale partidului comunist și ale aliaților săi de a face să se impună voința majorității poporului, în ciuda încercărilor clasei dominante de a nu ține seama de ea și de a o înăbuși.

Actuala creștere a reacțiunii și a fascismului în diferite țări capitaliste, produs al cursei înarmărilor și al adîncirii crizei generale a capitalismului, amenință în mod și mai violent eforturile comuniștilor de a păși pașnic către socialism. Acest lucru este valabil în primul rînd pentru Statele Unite, unde mcarthismul, formă specifică a fascismului american, a încălcat grosolan libertățile democratice. În efortul lor nebunesc de a dezlănțui un nou măcel, ațîțătorii la război din Statele Unite încalcă în mod grosolan drepturile elementare, subminează mișcarea sindicală și, încercînd să împiedice alegerea pe cale legală a unui guvern popular antiimperialist și antimonopolist, caută totodată să zădărnicească orice acțiune de apărare eficientă a intereselor imediate sau generale ale muncitorilor.

Ațîțătorii la război din Wall Street încearcă acum să nege dreptul la revoluție al popoarelor asuprite, drept prin a cărui exercitare s-au constituit principalele țări capitaliste, printre care și Statele Unite. Ori de cîte ori un popor, din orice colț al lumii, pornește să se elibereze de sub jugul imperialismului și al exploatării monopoliste, guvernul S.U.A. intervine, calificînd lupta lui drept subversivă și încercînd s-o suprimă prin violență. Acesta a fost substratul intervenției americane în războiul civil din Grecia, în desfășurarea alegerilor din Italia în 1948, în participarea arbitrară la războiul din Coreea. În același fel se explică eforturile lui sistematice de a răsturna guvernul Republicii Populare Chineze, de a dezlăn-

¹ „Herald Tribune”, New York, 21 octombrie 1954.

PROGRESUL ISTORIC AL SOCIALISMULUI

țui războaie civile în Germania, Cehoslovacia etc., ori acelea de a înăbuși lupta pentru independență națională din Indochina și din alte țări. Pe aceeași linie se situează încercările de a înăbuși independența Porto Rico-ului, recenta răsturnare a guvernului popular din Guatemala și actuala intervenție în Taiwan.

Dar aceste strădanii ale imperialismului american de a abate din drumul lor revoluțiile coloniale și socialiste sînt sortite în mod inevitabil eșecului. Ici și colo s-ar putea ca, așa cum s-a întîmplat în Europa occidentală, ele să aibă succes și să zăgăzuiască în mod temporar lupta forțelor revoluționare; dar cînd valul se va ridica din nou, va fi cu atît mai puternic și mai nimicitor. Dreptul popoarelor la revoluție nu poate fi suprimat prin vreun decret al monopolistilor din Wall Street sau al altor pretendenți la stăpînirea lumii.

Orientarea generală spre socialism se accentuează pe zi ce trece. Cauzele principale sînt două: falimentul sistemului capitalist, cu crîncenul lui sistem de exploatare și asuprire din diferite țări, și atracția pe care o exercită succesele repute de socialism în U.R.S.S., Republica Populară Chineză și democrațiile populare din Europa. Capitalismul nu poate opri acest proces istoric. Încercările de a împiedica prin violență înaintarea acestor țări pe drumul democrației populare și al socialismului nu fac decît să pună o nouă sarcină în fața măreței mișcări mondiale pentru socialism, mișcare care se desfășoară sub conducerea partidelor comuniste: mișcarea de masă, pe lîngă lupta ei pentru menținerea păcii internaționale, trebuie să asigure tuturor popoarelor dreptul de a-și alege forma de guvern progresist pe care o doresc ele, fără a ține seama de voința reacționară a Wall Streetului.

Să aruncăm acum o privire retrospectivă asupra drumului parcurs în capitolele precedente și să apreciem procesul istoric în ansamblu. În perioada de un secol de care ne-am ocupat, evoluția socială a fost rapidă și revoluționară. Din vasta panoramă umană se desprind două fapte centrale și de o importanță hotărîtoare: primul este extinderea, maturizarea și declinul sistemului capitalist, iar al doilea înaintarea considerabilă a clasei muncitoare mondiale către socialism.

Progresul și decăderea capitalismului

Acum un secol, capitalismul, care trecuse prin revoluția industrială, era puternic și viguros și a intrat pentru cîteva zeci de ani într-o perioadă de dezvoltare rapidă și de extindere pe suprafața globului. Industria se afla încă în mare măsură în stadiul muncii manuale sau era reprezentată de mici fabrici. Capitalismul scutura cătușele feudale, marile revoluții din Europa din 1848 avînd toate un caracter anti-feudal. Viitoarele mari state capitaliste se consolidau mai ales prin intermediul a numeroase războaie naționale. Tînăra mișcare muncitorească, încă slabă ca organizare și neavînd o linie programatică precisă, abia se închea. Știința se dezvolta impetuos și pe baze temeinice, ca parte componentă a luptei capitaliste generale împotriva feudalismului. Mulți dintre reprezentanții ei duceau o luptă susținută împotriva superstițiilor religioase și a dominației clericale. Așa se prezentau lucrurile în ceea ce privește sistemul capitalist în primul său stadiu, al liberei concurențe, stadiu progresist din punct de vedere istoric.

Foarte rapid însă capitalismul și-a transformat unitățile industriale în mari uzine și, datorită în bună parte extinderii și dezvoltării sistemelor de transport și de comunicație, a intrat în deceniul al 9-lea în cel de-al doilea stadiu principal al său, în faza monopolismului și a imperialismului. Datorită acțiunii legii dezvoltării capitaliste inegale a diferitelor țări, Statele Unite, Germania și în cele din urmă și Japonia au luat un mare avânt industrial și au concurat cu succes prima țară industrială, Anglia. Mișcarea muncitorească a crescut de asemenea rapid, răspîndindu-se în multe țări, iar lupta sa a devenit din ce în ce mai puternică și mai conștientă de țelurile ei. Marile state imperialiste, aflîndu-se în conflicte tot mai îndrîjite unele cu altele, s-au năpustit ca niște corbi înfometați asupra regiunilor mai puțin dezvoltate ale pămîntului, în special în Asia și în Africa, pentru a le transforma în colonii. Acest proces cu caracter imperialist s-a terminat în jurul anului 1900. Concurența tot mai ascutită dintre puterile imperialiste a culminat cu primul război mondial, din 1914—1918. Muncitorii au împlinit nemuritoarea revoluție din 1917, care a deschis o nouă epocă în istoria omenirii.

Aceste procese au dus la apariția ultimei faze a imperialismului, la perioada sa de criză generală și de declin. Semnele acestei crize s-au manifestat pentru prima oară în timpul primului război mondial și s-au intensificat, într-un anumit ritm, în mod neconținut pînă în zilele noastre. După cum am văzut în capitolele precedente, această perioadă a fost marcată de o ascutire violentă a tuturor contradicțiilor interne ale sistemului capitalist. Muncitorii au dat cîteva lovituri revoluționare puternice claselor conducătoare capitaliste, iar popoarele din țările coloniale au pornit pe calea distrugerii sistemului colonial, unul dintre pilonii de bază ai lumii capitaliste. Crizele economice ciclice, care odinioară constituiau perturbări naționale relativ neînsemnate, au devenit acum mari plăgi internaționale. Contradicțiile de neîmpăcat dintre puterile capitaliste au culminat prin al doilea război mondial, care a constituit o lovitură catastrofală pentru sistemul capitalist în general. Acțiunea legii dezvoltării capitaliste inegale a diferitelor țări a dus în cele din urmă la poziția periculoasă și distructivă a unei mari puteri, Statele Unite, care domină mai mult sau mai puțin toate celelalte țări capitaliste. În această perioadă de declin general al capitalismului, democra-

ția burgheză tinde să se transforme într-un regim fascist ultra-reacționar, iar cultura burgheză a degenerat pînă la cultivarea tuturor formelor de obscurantism. Teoriile economice burgheze nu mai au alt rol decît acela de instrument al propagandei capitaliste, iar știința burgheză, care se află în declin, acceptă ca aserțiune fundamentală principiul absurd al armoniei dintre știință și religie.

Toate duc la o ascutire profundă a crizei generale a sistemului capitalist. Aceasta este perioada descompunerii iremediabile a însăși structurii interne a capitalismului. Industria principalelor țări capitaliste s-a concentrat în mîinile cîtorva monopolști. Deși pe scară națională capitalismul mai poate genera unele perioade de creștere industrială, totuși ca sistem el a intrat în descompunere și și-a pierdut caracterul mondial unic. Lumea s-a împărțit în două mari sisteme economice: unul dintre ele, cel socialist, se află pe baze sănătoase și este în continuă înflorire; celălalt, sistemul capitalist, se îngustează neconținut și este sortit pieirii. Putreziciunea fundamentală a economiei capitaliste a ieșit la lumină cu ocazia crizei economice mondiale fără precedent, din 1929—1933. De atunci încoace sistemul capitalist a avut o existență precară, menținîndu-se în mare măsură cu ajutorul stimulentului artificial al războiului, al eforturilor legate de înlăturarea ravagiilor produse de război și al pregătirii unui nou război mondial.

Există însă și oameni care încearcă să prezinte economia americană ca o excepție de la regula generală a declinului capitalismului, susținînd că ar reprezenta un sistem de un tip deosebit. Această vorbărie despre exclusivismul economiei americane este pur și simplu ridicolă. Economia Statelor Unite este capitalistă, deci în fond aceeași ca a Marii Britanii, a Germaniei occidentale, a Japoniei și celorlalte țări capitaliste aflate în declin. Industria americană se află în proprietate capitalistă¹; muncitorii sînt exploatați și jefuiți și întreaga economie prezintă toate trăsăturile de bază ale capitalismului. Motivul principal pentru care Statele Unite nu au fost atinse pînă în prezent de declinul economic și politic caracteristic pentru sistemul capitalist este avantajul

¹ James S. Allen: „Who Owns America“, New York, 1946; Anna Rochester: „Rulers of America“, New York, 1936.

temporar al poziției lor geografice, care le-a permis să scape de distrugerile pricinuite de două războaie mondiale. Cu cinismul unor canibali ele profită de dezastrul care a cuprins restul lumii capitaliste. Cu toate acestea, capitalismul american este în aceeași măsură supus legilor de creștere și decădere a capitalismului și nu poate evita efectele crizei generale a sistemului capitalist. Una dintre expresiile cele mai evidente ale acestei crize generale este hotărârea nebunească a capitalului monopolist american de a încerca să rezolve propriile sale probleme, tot mai arzătoare, și pe acelea ale întregului sistem capitalist prin dezlănțuirea unui al treilea război mondial.

Progresul clasei muncitoare

În intervalul 1848—1954 evoluția sistemului capitalist se prezintă în ansamblu sub aspectul unei curbe, cuprinzând o perioadă de ascensiune, un punct culminant și o perioadă de declin; în ceea ce privește clasa muncitoare, dezvoltarea ei poate fi reprezentată printr-o linie dreaptă ascendentă, deoarece pentru ea aceasta a fost o perioadă de continuă creștere și întărire. Apare astfel limpede și conținutul acestui evident contrast, și anume faptul că dominația capitalistă se află în declin și e sortită pieirii, în vreme ce clasa muncitoare se află în ascensiune și tinde să ia locul celei dintâi. Totuși acest progres nu este uniform; uneori el înregistrează și salturi revoluționare.

La începutul perioadei de care se ocupă studiul nostru, cu mai mult de un secol în urmă, clasa muncitoare modernă abia se forma, mișcarea muncitorească cu sindicatele, cooperativele și partidele ei politice făcea primii pași. Meșteșugarii se transformau în adevărați muncitori salariați pe măsură ce se extindea rețeaua de fabrici. Muncitorii făceau primele lor eforturi susținute în vestul Europei și în S.U.A. în vederea creării unei filozofii proprii, a organizării și a stabilirii tacticii necesare pentru obținerea victoriei.

Perioada Internațională I (1864—1876) a avut o importanță uriașă pentru existența și creșterea mișcării muncitorești mondiale. Aceasta a fost perioada când muncitorii, sub conducerea marilor lor ideologi Marx și Engels, au pus bazele

programului lor revoluționar. Ei au întărit sindicatele și mișcările cu caracter politic, făcându-le să pătrundă pînă departe în răsăritul Europei. Ei au căpătat prima experiență a solidarității internaționale în glorioasa luptă a Comunei din Paris.

Perioada când Internaționala a II-a (1889—1914) era considerată drept organizația muncitorilor din întreaga lume a marcat de asemenea mari progrese. Ea a fost o epocă de largire organizatorică a mișcării muncitorești de masă pe toate planurile — sindical, cooperatist și politic. Mișcarea a început să se răspîndească în multe regiuni noi ale Europei, Asiei, Australiei și Americii latine. Aceasta a fost de asemenea perioada întăririi imperialismului mondial, când corupția aristocrației muncitorești și a social-democrației de dreapta a subminat programul și a slăbit spiritul combativ al clasei muncitoare. Această tendință de degenerare a Internaționalei a culminat prin eșecul ei tragic, când ea s-a arătat incapabilă să lupte împotriva primului război mondial din 1914—1918.

Perioada Internațională a III-a (1919—1943) a corespuns cu aceea a dezvoltării crizei generale a sistemului capitalist; ea a fost de asemenea perioada desfășurării revoluțiilor proletare și coloniale. Sub conducerea lui Lenin, mișcarea muncitorească și-a elaborat programul ei și s-a extins în toate țările de pe glob. Marile revoluții ruse din 1905 și 1917 au imprimat nota lor revoluționară întregii perioade. După primul război mondial s-au produs imediat revoluțiile din Germania și Ungaria și întreaga serie a revoluțiilor coloniale din China, Turcia, Persia și diferite alte țări. A urmat marea luptă împotriva fascismului, uriașa construire a socialismului în U.R.S.S., susținerea eroicului efort din al doilea război mondial, care a dus la zdrobirea fascismului. În toate aceste lupte comuniștii au avut un rol hotărâtor.

În anii de după război, începînd din 1945 (după dizolvarea Internațională a III-a), muncitorii din întreaga lume au reluat lupta mai departe în spiritul tradiției Internaționalei a III-a, cu conducătorii, partidele și programele făurite de Internaționala a III-a. Mișcarea muncitorească a înregistrat mari progrese. Principalele organizații muncitorești au crescut mult. Mișcarea sindicală mondială, care a reunit toate curentele, a crescut pînă la uimitoarea cifră de cel puțin 125.000.000 de membri. În 1946, înainte de marea revoluție chineză și de

aparitia democratiilor populare din Europa, care au contribuit în largă măsură la extinderea ei, mişcarea cooperatistă cuprindea cel puţin 143.000.000 de membri¹. După cum am văzut, atât partidele politice muncitoreşti cât şi organizaţiile de tineret şi de femei şi mişcarea pentru pace au atins cifre la care nu puteau decît să viseze în zilele primei, a celei de-a doua şi a celei de-a treia Internaţionale.

În timpul ultimilor ani de război şi în perioada războiului rece, clasa muncitoare şi aliaţii ei au cîştigat una după alta victorii importante asupra putredului sistem capitalist. Printre cele mai importante sînt revoluţiile din Cehoslovacia, Polonia, Germania răsăriteană, Ungaria, România, Bulgaria, Albania şi îndeosebi marea revoluţie chineză. Prin numeroasele lor mişcări de eliberare naţională şi prin revoluţii anti-imperialiste, popoarele din Asia, în special din China, India, Indochina, Indonezia, Malaia, Birmania, Coreea, Ceilon etc., au dat lovitură nimicitoare sistemului colonial. Toate acestea au avut drept rezultat faptul că 900.000.000 de oameni, reprezentînd mai mult de o treime din populaţia globului, au pîşit definitiv pe drumul socialismului.

Ritmul procesului revoluţionar actual este rapid şi se accelerează din ce în ce mai mult. Cu cincizeci de ani în urmă, mişcarea sindicală mondială era relativ slabă şi lipsită de unitate, iar în prezent ea constituie o organizaţie imensă, cuprinzînd toate regiunile globului. La începutul secolului al XX-lea, mişcarea de eliberare din colonii era de asemenea slabă şi tînără, iar imperialiştii puteau „să potolească” revoltele băştinaşilor oricînd doreau s-o facă; în prezent, puternica revoluţie colonială zguduie din temelii întregul sistem capitalist. Pe atunci, mişcarea socialistă, cu excepţia cîtorva ţări europene, era redusă ca proporţii şi slabă ca organizare, ea aflîndu-se în cea mai mare parte în mîinile unor oportunişti carierişti; în prezent, ea a devenit puternică, este condusă de luptători încercaţi şi este în stare să-şi măsoare cu succes forţele cu cele ale capitalismului mondial. Acum cincizeci de ani, capitalismul mondial era încă puternic, în prezent

¹ J. P. Warbasse: „Cooperative Democracy”, New York, 1947, pag. 78.

este îmbătrînit şi slab şi e limpede că foarte curînd nu va mai rămîne din el decît amintirea¹.

Secolul de care ne ocupăm este într-adevăr un secol de uriaşe succese ale clasei muncitoare, ale ţărănimii, ale tuturor popoarelor asuprite din lume. În această perioadă sistemul capitalist a trecut prin epoca sa de strălucire, de creştere şi expansiune, dar acum merge cu paşi repezi către pieire; soarele nou şi luminos al socialismului s-a aprins pe firmamentul politic al lumii. Noul sistem înlocuieşte într-un ritm rapid pe cel vechi, iar ritmul acesta se va accelera şi mai mult. Zecile de mii de eroice greve şi lupte politice duse de muncitori în ultimii o sută de ani n-au servit numai la apărarea lor în faţa barbarei exploatări capitaliste, ci au contribuit într-o măsură importantă şi la zdruncinarea bazelor acestui sistem. Dar, mai presus de orice, ele au dat clasei muncitoare conştiinţa de clasă revoluţionară şi formele de organizare necesare pentru a pune capăt capitalismului. Fără îndoială însă că marile succese dobîndite de masele muncitoare începînd de la crearea Internaţionalei I vor fi cu mult depăşite de progresele pe care acestea le vor realiza în anii următori.

Justificarea istorică a marxismului

În tot acest ultim secol de succese ale clasei muncitoare revoluţionare, rolul hotărîtor în conducerea ei atît pe plan teoretic cât şi în lupta practică propriu-zisă l-au avut marxiştii, iar în ultima jumătate de secol marxist-leniniştii. Aceşti conducători, pe lîngă faptul că au prevăzut linia generală a revoluţiei economice şi politice, s-au dovedit a fi în aceeaşi măsură luptători activi care au condus cu succes muncitorii în condiţiile complicatelor evenimente din aceşti ani. În acest secol de furtunoase evenimente, trînicia concepţiei marxiste a fost demonstrată în mod strălucit.

Cu toate că teoria marxistă este un sistem amplu care se îmbogăţeşte necontenit, cel care studiază ceea ce s-a petrecut pe plan economic şi politic în acest ultim secol de luptă şi rolul proletariatului în desfăşurarea acestor evenimente poate constata că totul a fost prevăzut şi schiţat în două

¹ William Z. Foster: „The Twilight of World Capitalism”, New York, 1949.

cărți de proporții reduse, și anume în „Manifestul Partidului Comunist“ al lui Marx și Engels, apărut în 1848, și în lucrarea „Statul și revoluția“, scrisă de Lenin în 1917. În binăcunoscuta lor lucrare, Marx și Engels au pus bazele socialismului științific și au schițat evoluția viitoare a societății (dezvoltându-și ideile în alte lucrări în anii următori), iar Lenin, în cartea sa (ca și în multe alte opere), a aplicat principiile marxismului la epoca imperialismului și a revoluțiilor proletare.

De la apariția „Manifestului Partidului Comunist“ și până în prezent, principiile marxismului au fost neconținut atacate de elemente burgheze, dușmani fățiși, și de oportuniștii din rîndurile mișcării muncitorești. De asemenea, marxismul a avut de trecut greul examen al vieții în cursul evenimentelor deosebit de complexe ale acestei lungi perioade. Dar marxismul a ieșit victorios din toate aceste evenimente și încercări. Constituind însăși esența acestei filozofii revoluționare, el explică muncitorilor ce se petrece în lume, îi conduce în lupta zilnică de apărare a intereselor lor de clasă, le indică drumul către țelul socialist pentru care trebuie să lupte și îndrumă construirea concretă a lumii socialiste.

Dușmanii marxismului au atacat pe rînd toate elementele de bază ale marxismului. Ei au încercat zadarnic să conteste caracterul științific al materialismului filozofic și al dialecticii marxiste, ei s-au năpustit asupra concepției materialiste a istoriei, dar, departe de a zdrobi marxismul, rezultatul a fost că istoria așa cum o scriu ei poartă semnele unei abandonări a noțiunilor de cauzalitate și de progres, ceea ce echivalează de fapt cu lichidarea istoriei¹. Armele lor își toceau tăișurile într-o luptă fără sorți de izbîndă împotriva teoriei marxiste a luptei de clasă, în vreme ce nenumărate greve și alte manifestări ale luptei de clasă se desfășurau furtunos sub propriii lor ochi; ei au atacat în special concepția marxistă asupra statului, care consideră statul capitalist ca „comitet executiv al burgheziei“, iar statul socialist ca instrument al dictaturii proletariatului. Ambele definiții s-au confirmat însă pe deplin atît sub capitalism cît și în noile regimuri socialiste, care se dezvoltă rapid în lume în perioada actuală.

Dar cele mai grele atacuri pe plan teoretic venite din

¹ Herbert Aptheker: „Laureates of Imperialism“.

partea dușmanului au fost îndreptate împotriva teoriilor economice ale lui Marx, și în primul rînd împotriva concepției sale revoluționare asupra plusvalorii. În special au fost atacate concluziile referitoare la pauperizarea relativă și absolută a clasei muncitoare și la acumularea bogăției în mîinile clasei capitaliste. Aceasta este concluzia fundamentală care decurge din teoria lui Marx: capitalismul tinde în mod inevitabil să creeze, pe de o parte, o infimă minoritate de capitaliști din ce în ce mai bogați și, pe de altă parte, la celălalt pol al societății, o masă uriașă de muncitori tot mai săraci și mai exploatați. Toți economiștii burghezi și social-democrații de dreapta, în frunte cu Bernstein, au dus război împotriva acestei teorii revoluționare fundamentale. Principalul argument de care se folosesc dușmanii marxismului este afirmația total lipsită de sens că sistemul capitalist ar duce la îmbunătățirea continuă a situației materiale a maselor și că, în consecință, socialismul nu numai că nu este necesar, dar și imposibil de realizat.

Cea mai convingătoare dezmințire a acestei minciuni burgheze o constituie condițiile îngrijorătoare de foamete, sărăcie și boală în care își duc viața masele muncitoare din țările coloniale și semicoloniale, victimele cele mai încercate ale capitalismului, ale supraexploatării imperialiste. Dar lupta lor din ce în ce mai dîrză arată că ele devin tot mai conștiente de cauza mizeriei și lipsurilor lor continue.

În țările industriale profiturile realizate în urma progresului uriaș al tehnicii industriale și a măririi volumului producției curg neîntrerupt în mîinile capitaliștilor mari și mici, în detrimentul muncitorilor. Masele largi ale muncitorilor, țăranilor și micii burghezii abia dacă au cu ce să-și ducă zilele, uneori nici măcar atît. Numai un număr neînsemnat de muncitori calificați au avut de profitat de pe urma acestui progres. Situația mării majorități a clasei muncitoare este cu totul alta. Iată ce spune Kuczynski despre muncitorul englez, despre care se afirmă că are cel mai „ridicat“ nivel de trai din Europa: „Astăzi, muncitorul englez, cu toate că se bucură de un nivel cultural mai înalt și locuiește într-o casă mai confortabilă (dar nu în mod necesar și mai salubră), se află de fapt din punctul de vedere al hranei la un nivel mai scăzut decît strămoșii săi care au trăit cu 200 de ani în urmă“¹.

¹ Jurgén Kuczynski: „Labor Conditions in Great Britain“, New York, 1946, pag. 22.

În Franța muncitorii au de multă vreme un standard de viață scăzut, și condiții similare există pretutindeni în Europa capitalistă.

În încercarea lor zadarnică de a dovedi că sistemul capitalist îmbunătățește progresiv condițiile de viață ale masei muncitoare, apologeții burghezii recurg întotdeauna la Statele Unite ca la un ultim argument. Desigur că această țară, care pînă în prezent a putut, prin metode canibalice, să profite de pe urma crizei tot mai accentuate a capitalismului, nu oferă tabloul complet al oceanului de mizerie caracteristic pentru celelalte țări capitaliste, dar există și aici o puternică tendință spre aceeași situație.

Statele Unite sînt țara clasică a marilor monopoluri, care domină întregul sistem economic și politic. Cea mai mare parte a bogățiilor se află în mîna unui mănunchi de capitaliști care reprezintă 3% din populație. În 1950 venitul național total al Statelor Unite era de 239 de miliarde de dolari, din care 111 miliarde (respectiv 46%) aparțineau unei cincimi din populație, marilor bogătași, și tot o cincime a populației, reprezentînd clasele de jos, a primit doar 10 miliarde de dolari (respectiv 4%). Bugetul Heller, calculat pentru o familie cu 4 membri, prevede în majoritatea orașelor mari un venit anual de 5.405 dolari, dar mai mult de două treimi din numărul familiilor existente nu au posibilitatea să-l obțină. Familiile negrilor au numai aproximativ jumătate din cîștigul albilor.

Situația clasei muncitoare din Statele Unite a fost analizată de Asociația pentru cercetarea problemelor muncii. Luînd în considerație toți factorii principali, ca numărul salariilor, producția pe cap de muncitor, salariile nominale, venitul mediu anual și prețurile, Asociația pentru cercetarea problemelor muncii arată că situația muncitorului de fabrică din Statele Unite s-a înrăutățit din 1939 pînă în 1952 cu 78,8%. Publicația guvernului S.U.A. „The Workers' Story“, care afirmă cu totul arbitrar că salariile reale ale muncitorilor americani s-au dublat în ultimii 40 de ani, trebuie totuși să recunoască că în același interval de timp producția pe cap de muncitor a ajuns să se tripleze. În aceeași perioadă profiturile corporațiilor americane au crescut rapid, de la 65,9 în 1939 la 404,4 în 1952. În 1951 corporațiile producătoare de

oțel au realizat un profit de 4 ori mai mare pe cap de muncitor decît cel din 1946.

În perioada ascensiunii imperialismului în Marea Britanie, în Germania, în Franța, în Japonia și în Statele Unite a existat o creștere considerabilă a salariului real, în special în rîndurile muncitorilor calificați; dar după izbucnirea crizei generale a sistemului capitalist a apărut tendința spre scăderea salariului real. J. Duclos spune că în Franța, „în comparație cu 1937, salariul real orar a scăzut cu 45%“¹. Pretutindeni în Europa capitalistă există condiții asemănătoare, iar situația muncitorilor din Statele Unite a început de asemenea să se înrăutățească. Pe măsură ce ațîțatorii la război își vor continua cursa lor nebunească spre dezlănțuirea unui nou război, condițiile de viață ale maselor muncitoare vor deveni și mai rele. În perioada adîncirii crizei generale a sistemului capitalist, standardul de viață al muncitorilor scade necontenit. Această situație generală subliniază și mai mult justetea tezelor marxiste despre pauperizarea absolută a maselor.

Creșterea pe plan mondial a influenței comuniștilor

Unul din aspectele fundamentale ale evoluției acestei perioade, aspect care s-a manifestat în special în ultimii 40 de ani, a fost trecerea comuniștilor în fruntea mișcării muncitorești mondiale. Încă de la constituirea Ligii comuniștilor, în 1848, marxistii au dus o luptă continuă împotriva diferitelor grupări separatiste și a deviatorilor care s-au ivit de-a lungul existenței mișcării muncitorești, cum au fost socialiștii utopiști, proudhoniștii, blanquiștii, lassalleienii, bakuniștii, anarho-sindicaliștii, revizionistii lui Bernstein, sindicalistii și cooperatiștii oportuniști, socialiștii corporatiști, troțkiștii, buhariniștii etc. Marxismul a triumfat asupra tuturor acestor curente străine. Dușmanul său cel mai puternic și mai înrăit este social-democrația de dreapta. Dar marxistii, acum marxist-leniniștii, au triumfat și asupra acestui grup de deviatori,

¹ „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!“ din 1 mai 1953.

a căror istorie este istoria unei trădări josnice a clasei muncitoare.

Victoria forțelor de stînga e și mai evidentă dacă comparăm pe scară mondială forțele comunismului cu acelea ale social-democrației de dreapta. Morgan Phillips, secretar al Internaționalei (a II-a) socialiste, atribuie cu generozitate acestei organizații un efectiv de „37 de partide cu un număr de aproximativ 10.000.000 de membri, reprezentînd 60.000.000 de votanți“. El dă cifra de 380.000 de membri ai organizației socialiste internaționale a tineretului, dar nu dă nici un fel de date despre numărul de femei membre ale Internaționalei a II-a¹.

Totuși mișcarea comunistă din întreaga lume depășește cu mult și eclipsează aceste statistici ale social-democrației internaționale. O cercetare recentă făcută de senatul S.U.A. în ceea ce privește comunismul mondial indică existența a aproximativ 75 de partide comuniste cu un total de 24.320.697 de membri (cifra este mult diminuată) în toate țările lumii². Numărul de votanți reprezentat de mișcarea comunistă este de asemenea de cel puțin trei sau patru ori mai mare decît acela al social-democrațiilor de dreapta. În ceea ce privește numărul de membri ai sindicatelor de stînga, acesta depășește de cel puțin două ori numărul de membri ai sindicatelor oportuniste. Iar frontul unit progresist al mișcărilor de tineret și de femei se ridică la zeci și zeci de milioane și nu încapе comparație între el și organizațiile similare social-democrate. De asemenea nu există nici un fel de termen de comparație cu social-democrația dacă ne gîndim la imensa mișcare de stînga pentru pace. Este de la sine înțeles că în domeniul victoriilor lor politice hotărîtoare, comuniștii depășesc cu mult social-democrația de dreapta. Pe de o parte, cele 12 țări care cuprind o treime din populația și suprafața globului și au în prezent guverne formate din comuniști, pe de altă parte, social-democrația de dreapta, care în momentul de față nu se află la conducerea nici unei țări importante. Pe măsură ce crește mișcarea pentru socialism, se extinde de asemenea și sfera de influență a comunismului. Pe măsură ce

¹ Morgan Phillips: „The Socialist International“, Londra, 1953, pag. 10, 12.

² „Strength of the International Communist Movement“, editată la 15 octombrie 1953 de Subcomitetul pentru securitate al senatului S.U.A.

declinul capitalismului apropie acest sistem de pieirea inevitabilă, se stinge o dată cu el și slujitorul său credincios, social-democrația de dreapta.

Creșterea uriașă a forței comunismului în întreaga lume arată că glasul clasei muncitoare și al popoarelor asuprite din lume se face auzit în mod efectiv. Situația mondială a scăpat deja de sub controlul foștilor stăpînitari capitaliști și aceștia nu mai pot interveni după bunul lor plac în mersul evenimentelor internaționale. În fața lor se ridică din ce în ce mai mult forța de neînving a maselor muncitoare din întreaga lume. Capitalismul este condamnat în mod iremediabil la pieire, iar socialismul se îndreaptă cu pași repezi către o victorie deplină pe întregul glob. Aceasta este marea lecție pe care ne-o dă istoria omenirii în ultimul secol.

CUPRINS

	<u>Pag.</u>
CUVÎNT INTRODUCŢIVVII-XXIII
<i>Partea I</i>	
<i>INTERNATÎONALA I 1864—1876</i>	
1. SITUAŢIA ECONOMICĂ ŞI POLITICĂ GENERALĂ	3
RevoluŢia industrială — 3. Consolidarea politică a capitalismului — 5. RevoluŢia industrială şi muncitorii — 6. Începuturile mişcării sindicale — 8. TendinŢe anticapitaliste — 11.	
2. SOCIALISMUL ŞTIINŢIFIC	15
Liga comuniştilor şi „Manifestul Partidului Comunist“ — 16. Principiile de bază ale socialismului marxist — 17.	
3. REVOLUŢIA DIN 1848	29
RevoluŢia din FranŢa — 30. RevoluŢia din Germania — 32. Trădarea clasei capitaliste — 34. Ani de reacŢiune politică — 36.	
4. ÎNTEMEIEREA INTERNATÎONALEI I (1864)	39
Precursorii InternaŢionalei I — 40. Intemeierea AsociaŢiei InternaŢionale a Muncitorilor — 44. Programul şi Statutul AsociaŢiei InternaŢionale a Muncitorilor — 46.	
5. TRADE-UNIONISMUL, PROUDHON, LASSALLE ŞI BAKUNIN	50
Trade-unionismul pur — 51. Blanquismul — 53. Proudhonismul — 55. Lassalleianismul — 57. Bakunismul — 60.	
6. CONSOLIDAREA : CONGRESUL DE LA GENEVA (1866)	64
Activitatea politică a AsociaŢiei InternaŢionale a Muncitorilor — 66. Lucrările congresului — 69.	
7. CREŞTEREA : LAUSANNE ŞI BRUXELLES (1867—1868)	74
AsociaŢia InternaŢională a Muncitorilor. Sindicatelor şi grevele — 74. InternaŢionala în lupta politică — 75. Congresul de la Lausanne — 78. Congresul de la Bruxelles — 79. Intensificarea atacului capitalist — 81. Creşterea InternaŢionalei — 82.	

8. BAKUNISMUL : CONGRESUL DE LA BASEL (1869)	85	logiei revoluționare — 175. Lupta stîngii — 177. Moartea lui Friedrich Engels — 179.	
Eisenachienii — 86. Bakunin intră în Asociația Internațională a Muncitorilor — 88. Marxiștii și bakuniștii la Basel — 90. Problema irlandeză — 91. Izbucnirea războiului franco-prusian — 93.			
9. COMUNA DIN PARIS (1871)	96	17. MIȘCAREA SINDICALĂ INTERNAȚIONALĂ	181
Proclamarea Republicii franceze — 97. Nașterea Comunei — 98. Internaționala și Comuna — 101. Activitatea Comunei — 102. Căderea Comunei — 104. Rolul istoric al Comunei — 106.		Sindicalismul pur — 182. Mișcarea sindicală marxistă — 185. Anarho-sindicalismul — 186. Spre o Internațională sindicală — 188.	
10. SCIZIUNEA DE LA CONGRESUL DE LA HAGA (1872)	110	18. IMPERIALISMUL ȘI MILLERAND : PARIS (1900)	191
Criza internă — 111. Conferința de la Londra — 112. Congresul de la Haga — 113. Drepturile Consiliului general — 114. Problema luptei politice — 115. Internaționala se mută la New York — 116. Excluderea bakuniștilor — 118. Consecințele sciziunii — 119.		Cazul Millerand — 194. Înfrîngerea stîngii la Congresul de la Paris — 196. Lupta împotriva militarismului și războiului — 197. Biroul socialist internațional — 198.	
11. INTERNAȚIONALA ANARHISTĂ (1872—1877)	121	19. REVIZIONISMUL LUI BERNSTEIN : AMSTERDAM (1904)	201
Congresul de la Saint-Imier — 121. Declinul anarhiștilor — 123. Kropotkin ia locul lui Bakunin — 125. De ce a decăzut mișcarea anarhistă — 126. Descompunerea anarhismului — 129.		Lupta din sînul partidului german — 203. Lupta internațională împotriva revizionismului — 205. Șovinismul alb în partidul socialist american — 206. Victoria stîngii la Congresul de la Amsterdam — 208. Rezoluția Dresda-Amsterdam — 209.	
12. INTERNAȚIONALA I ÎN STATELE UNITE (1872—1876)	131	20. LENIN : PARTIDUL DE TIP NOU	211
Situația din America — 131. Asociația Internațională a Muncitorilor și lupta de clasă din America — 132. Lupta împotriva „sectelor” — 134. Marxiștii și lassalleienii — 136. Criza internă și progresul politic — 137. Dizolvarea Internaționalei I — 139.		Lenin și activitatea sa — 212. Elaborarea unui program revoluționar — 213. Începuturile dezvoltării partidului în Rusia — 215. Nașterea bolșevismului : Londra 1903 — 218. Internaționala intervine — 219.	
13. ROLUL INTERNAȚIONALEI I (1864—1876)	142	21. REVOLUȚIA RUSĂ DIN 1905	221
Zdrobirea ideologică a sectelor — 143. Cauzele dizolvării Asociației Internaționale a Muncitorilor — 144. Timpuri noi și sarcini noi — 146.		Creșterea valului revoluționar — 221. Două tactici : menșevică și bolșevică — 224. Apogeul revoluției și reacțiunea — 226. Internaționala și revoluția — 227. Problema grevei politice de masă — 229.	
<i>Partea a II-a</i>			
<i>INTERNATİONALA A II-A 1889—1914</i>			
14. PERIOADA DINTRE INTERNAȚIONALE (1876—1889)	151	22. COLONIALISMUL ȘI RĂZBOIUL : STUTTGART (1907)	233
Dezvoltarea mișcării muncitorești — 152. Compromisul de la Gotha — 154. Tendințe internaționale care continuă — 156. Moartea lui Karl Marx — 157.		Problema colonială — 234. Împotriva militarismului și a războiului — 237. Rezoluția de la Stuttgart — 239. Șovinismul american — 242.	
15. ÎNTEMEIEREA INTERNAȚIONALEI A II-A (1889)	160	23. CONGRESUL DE LA COPENHAGA (1910)	245
Lucrările congresului — 161. Orientarea marxistă a congresului — 163. Pericolul de dreapta — 164. Originea oportunismului de dreapta — 166.		Rezoluția împotriva războiului — 245. Mișcarea sindicală naționalistă — 247. Concepțiile oportuniste din mișcarea cooperatistă — 249. Kautsky și Legien — 250.	
16. BRUXELLES, ZÜRICH ȘI LONDRA (1891—1896)	170	24. NORI AMENINȚĂTORI DE RĂZBOI : BASEL (1912)	254
Creșterea oportunismului de dreapta — 171. Lupta împotriva pericolului de război — 172. Reformismul contra ideo-		Manifestul de la Basel — 255. Vorbe și fapte — 256. Forțele Internaționalei a II-a — 258. Aripa dreaptă și aripa stîngă înaintea războiului mondial — 261.	
		25. TRĂDAREA CEA MARE : PRIMUL RĂZBOI MONDIAL	265
		Trădarea cea mare — 267. Cum s-a produs trădarea — 269. Apărarea Patriei — 271. Caracterul imperialist al războiului — 273. Cercul vicios al Internaționalei a II-a — 275.	

26. ROLUL INTERNAȚIONALEI A II-A (1889—1914) . . . 277
 Activitatea constructivă a Internaționalei în prima ei perioadă — 278. Prețul oportunistului — 280.

Partea a III-a

INTERNATĂIONALĂ A III-A 1919—1943

27. MIȘCAREA DE LA ZIMMERWALD (1915—1917) . . . 285
 Începuturile Internaționalei a III-a — 285. Conferințele socialiste împotriva războiului — 287. Prima conferință a zimmerwaldienilor — 288. Conferința de la Kienthal — 290. Răscoala irlandeză din 1916 — 292. Marea luptă teoretică a lui Lenin — 293.
28. REVOLUȚIA BURGHEZĂ DIN RUSIA (MARTIE 1917) . . . 297
 De ce a avut loc revoluția — 299. Guvernul provizoriu reacționar — 300. Programul revoluționar al partidului — 301. Călea pașnică spre revoluție — 303. Conferința de la Stockholm a zimmerwaldienilor — 305.
29. REVOLUȚIA PROLETARĂ RUSĂ (NOIEMBRIE 1917) . . . 308
 Cucerirea puterii — 310. Guvernul sovietic în acțiune — 312. Apărarea revoluției — 315.
30. SISTEMUL SOVIETIC 318
 Structura politică — 320. Baza economică — 323. Sindicatul în regimul sovietic — 325.
31. REVOLUȚIILE DIN GERMANIA ȘI DIN UNGARIA (1918—1919) 328
 Sovietele în Germania — 329. Trădarea revoluției — 331. Burghezia preia din nou întreaga putere — 334. Revoluția ungară — 336.
32. CONSTITUIREA INTERNAȚIONALEI A III-A (1919) 338
 Reînvierea Internaționalei a II-a — 339. Apelul pentru înființarea Internaționalei a III-a — 341. Congresul de la Moscova — 342. Programul congresului — 344. Constituirea Internaționalei a III-a — 346.
33. PERSPECTIVE REVOLUȚIONARE. CONGRESUL AL II-LEA (1920) 348
 Constituirea Internaționalei Comuniste a Tineretului — 349. Programul Congresului al II-lea — 351. Stîngismul — 352. Cele „douăzeci și unu de puncte“ — 355.
34. INTERNAȚIONALĂ COMUNISTĂ ȘI LUMEA COLO-
 NIALĂ 358
 Karl Marx și popoarele asuprite — 360. Imperialismul social-democrat — 362. Antiimperialismul comunist — 364.
35. LUPTE REVOLUȚIONARE. CONGRESUL AL III-LEA (1921) 368

Nașterea fascismului italian — 369. Formarea Internaționalei a III-a — 371. Programul celui de-al III-lea Congres mondial al Internaționalei Comuniste — 372. Cîteva probleme organizatorice — 374. Munca în rîndurile femeilor — 376.

36. INTERNAȚIONALĂ SINDICALĂ ROȘIE (1921) 379
 Federația Sindicală Internațională în timpul războiului și în timp de pace — 379. Întemeierea Internaționalei Sindicale Roșii (I.S.R.) — 382. Programul I.S.R. — 383. Elaborarea programului I.S.R. — 385. Noua mișcare sindicală revoluționară — 387.
37. FRONTUL UNIC. CONGRESUL AL IV-LEA (1922) 390
 Lenin și unitatea mișcării muncitorești — 390. Conferința de la Berlin a celor trei Internaționale — 393. Al IV-lea Congres Mondial al Internaționalei Comuniste — 395. Politica frontului unic — 397.
38. STABILIZAREA RELATIVĂ. CONGRESUL AL V-LEA (1924) 400
 Fuziunea celor două Internaționale social-democrate. — 401. Înfrîngerea din octombrie în Germania — 402. Congresul și stabilizarea relativă a capitalismului — 404. Problema frontului unic — 406. „Bolșevizarea“ partidelor comuniste — 408.
39. COLABORAREA ÎNTRE CLASE ȘI LUPTA DE CLASĂ (1924—1928) 410
 Raționalizarea industriei — 411. Greva generală din Anglia — 413. Lupte revoluționare în China — 416. Lupta împotriva opoziției lui Troțki, Zinoviev și Buharin — 418.
40. PROGRAMUL INTERNAȚIONALEI COMUNISTE. CON-
 GRESUL AL VI-LEA (1928) 422
 Programul Internaționalei Comuniste — 422. Previzunile politice ale Internaționalei Comuniste — 427. Războiul imperialist și revoluția colonială — 429. Cîteva chestiuni organizatorice — 431.
41. MAREA CRIZĂ ECONOMICĂ (1929—1933) 433
 Statele Unite lovite de criză — 434. Primul plan cincinal sovietic — 436. Lupta de clasă, fascism, pregătiri de război — 439.
42. FASCISMUL LUI HITLER ȘI POLITICA DE „NEW
 DEAL“ A LUI ROOSEVELT 443
 Extinderea fascismului german — 444. Hitler cucerește puterea — 446. Fascismul german — 449. Politica de „New Deal“ a lui Roosevelt — 451.
43. INTENSIFICAREA LUPTEI ÎMPOTRIVA FASCISMULUI
 ȘI RĂZBOIULUI (1933—1935) 455
 Lupta revoluționară din China — 458. Înfrîngerea fascismu-

Iui în Franța — 459. Lupta armată din Austria — 462. Răscoala armată din Spania — 464. Dimitrov la Leipzig — 465.

44. FRONTUL POPULAR, CONGRESUL AL VII-LEA (1935) 468
Ce este fascismul — 468. Frontul internațional al păcii — 470. Frontul popular antifascist — 471. Unificarea forțelor muncitorești — 473. Noua orientare tactică — 475.

45. FRONTUL POPULAR ÎN ACȚIUNE (1935—1939) . . . 478
Frontul național antiimperialist din China — 479. Guvernul de front popular în Franța — 481. Frontul popular în cele două Americi — 483. Frontul popular și războiul civil din Spania — 485.

46. MÜNCHEN: CALEA SPRE RĂZBOI (1935—1939) . . . 490
Crima politicii de împăciuire — 491. Creșterea Puterii sovietice — 492. Trădarea de la München — 493. Cursa spre război — 496.

47. AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. MERSUL RĂZBOIULUI 499
Etapa imperialistă a războiului — 499. Războiul sovieto-finlandez — 502. Hitler zdrobește puterile occidentale — 503. Schimbarea caracterului războiului — 504. Neloialitatea aliaților capitaliști — 506. Armata Sovietică zdrobește Germania nazistă — 508.

48. AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. MIȘCAREA DE PARTIZANI 510
Partizanii sovietici — 513. Partizanii chinezi — 516. Mișcarea de partizani în țările din răsăritul și din centrul Europei — 519. Mișcările de rezistență în apusul Europei — 521.

49. ROLUL INTERNAȚIONALEI A III-A (1919—1943) . . . 525
De ce a fost dizolvată Internaționala Comunistă — 527. Rolul istoric al Cominternului — 529.

Partea a IV-a

PROGRESUL ISTORIC AL SOCIALISMULUI

50. URMĂRILE CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL 535
Creșterea forțelor democratice și socialiste — 536. Ofensiva imperialismului american pentru obținerea dominației mondiale — 537. Bazele războiului rece — 541. Internaționala a II-a și războiul rece — 544.

51. APARIȚIA DEMOCRAȚIILOR POPULARE (1945—1947) 546
Instaurarea democrațiilor populare — 547. O nouă formă a dictaturii proletariatului — 549. Guvernul de coaliție din Italia — 551. Lupta pentru democrație în Franța — 553. Guvernul laburist englez — 556. Ocupația militară din Germania și din Japonia — 559.

52. DEZVOLTAREA ORGANIZAȚIILOR SINDICALE ȘI A ALTOR ORGANIZAȚII DE MASĂ (1945—1947) . . . 562
Înființarea Federației Sindicale Mondiale — 563. Lupta pentru unitatea mișcării sindicale internaționale — 566. Organizația internațională a tineretului — 567. Federația Democrată Internațională a Femeilor — 569. Marile partide comuniste din Europa — 571.

53. MIȘCAREA REVOLUȚIONARĂ DIN COLONII (1945—1949) 574
Revoluțiile din China și din India — 576. Revoluțiile din alte țări asiatice — 578. Mișcările de eliberare națională din Africa și din America latină — 581.

54. PRIMELE FAZE ALE RĂZBOIULUI RECE (1947—1950) 585
Diplomația atomică — 586. Doctrina Truman. — 587. Planul Marshall — 590. Organizația pactului Atlanticului de nord (N.A.T.O.) — 593. Social-democrația și imperialismul american — 595.

55. BIROUL INFORMATIV AL PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI (1947) 597
Social-democrații de dreapta scindează mișcarea sindicală mondială — 601. Decăderea ideologică a social-democrației mondiale — 605.

56. VICTORIA REVOLUȚIEI CHINEZE 609
Cian Kai-și dezlănțuie războiul civil — 610. Victoria poporului — 611. Democrația populară chineză — 614. Rolul lui Mao Tze-dun — 619.

57. WALL STREETUL DOREȘTE RĂZBOI, LUMEA DOREȘTE PACE 622
Războiul din Coreea — 623. Războiul din Indochina — 626. Bomba cu hidrogen — 627. Eșecul comunității defensive europene — 629. Lupta pentru pace în întreaga lume. — 630. Un al treilea război mondial nu este inevitabil — 634.

58. CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI MONDIAL . 636
Capitalismul nu poate ieși din criză prin propriile lui puteri — 637. Ineficacitatea keynesismului — 638. Hegemonia americană nu este o soluție — 642. Nebunia unui război imperialist — 645.

59. INEVITABILITATEA SOCIALISMULUI MONDIAL . 648
Un progres economic fără precedent — 650. Socialismul rezolvă problemele poporului — 653. Calea spre socialism — 658.

60. PROGRESUL ISTORIC AL SOCIALISMULUI . . . 663
Progresul și decăderea capitalismului — 663. Progresul clasei muncitoare — 666. Justificarea istorică a marxismului — 669. Creșterea pe plan mondial a influenței comuniștilor — 673.

*Dat la cules 21.06.58. Bun de tipar 15.08.58. Tiraj
8.250. Hirtie semivelină de 65 gr./m.² 540×840/16.
Coli editoriale 40,67. Coli tipar 44. A. 01121/58. In-
dice de clasificare pentru biblioteci 3C5 = R.*

Tiparul executat sub com. nr. 3.963/80.937 de Com-
binatul Poligrafic Casa Științei „I. V. Stalin”,
Piața Științei nr. 1, București — R.P.R.